

Pärnumaa aastaraamat 2011–2013

Pärnu 2014

Väljaandja Pärnu Maavalitsus

Käesoleva aastaraamatu ilmumine sai võimalikuks tänu Siseministeeriumi maakondliku arendustegevuse programmi ja Pärnumaa Omavalitsuste Liidu toele.

Küljendus ja trükk: Hansaprint OÜ, www.hansaprint.ee

Head lugejad!

Põhjala pärl

Eelmisele aastaraamatule aastate 2009–2010 kohta eessõna kirjutades elasime teistsuguses emotsionaalses keskkonnas kui täna. Olime rõõmsad, et saime peale masu jälle nõ nina vee peale. Optimism oli tõusmas. Nüüd on nii majanduskeskkond kui ka suur poliitiline maastik taamal taas hoopis keerukam ning pilvederohkem.

See kolmeaastaraamat kajastab aastatel 2011–2013 toimunud arenguid Pärnumaal.

Ühtpidi oli see viljade noppimise aeg nii varasematel aegadel ettevalmistatu kui ka kiiremate otsuste osas. Siinkohal kõigest mõned näited: moodsad piimafarmid, Pärnu ümbersõit, uuenenud maanteed Kergust Pärnu-Jaagupisse ja Kilingi-Nõmmest Lätti, auto24 ringrada ehk Audruring, Audru ja Lavassaare valla liitumine, Paikuse kiviaja teemapargi I etapp, Lottemaa teemapargi rajamisega alustamine, Pärnu haigla laiendus, Vallikäär uues kuues, Pärnu koostootmisjaama avamine, uued festivalid jne jne.

Samal ajal käib tuleviku „tootmine“ ka edasi. Seda näitab suur arv koostatud ja veel nõ töös olevaid Pärnu maakonnaplaneeringu teemaplaneeringuid nii tolle kolmeaastaku jooksul kui ka praegu. Nimekiri on muljetavaldav: Via Baltica, tuuleenergeetika, Soomaa piirkonna, Harku-Lihula-Sindi ja Kilingi-Nõmmest Lätti suunduvate

kõrgepingeliinide, Pärnumaa merealade ja lõpetuseks ehk kõige tähtsam – Rail Balticu teemaplaneeringud.

Olen veendunud, et vaatamata tänapäeva multimeedia „tuledele ja viledele“ soovivad inimesed ka edaspidi sirvida ja lugeda raamatuid. Ei kadunud teater kino tulekuga ja ei kadunud kino televisiooni saabumisega. Pigem uus täiendab vana.

Täna kõiki, kelle igapäevase töö ja tegude läbi on see raamat, järjekorras juba üheksas Pärnumaa aastaraamatute reas, riulis. See raamat ongi teist!

Andres Metsoja
Pärnu maavanem

Sisukord

Sissejuhatav osa

Saateks	3
Pärnumaa lipp ja vapp	6
Maakonna kaart	7
Geograafilised iseärasused	8

2. Ajalugu ja sündmused

Sündmusi 2011. aastal	10
Sündmusi 2012. aastal	18
Sündmusi 2013. aastal	23

3. Pärnumaa tunnustab

Pärnumaa vapimärkide kavalerid	31
Konkurss "Eesti kaunis kodu"	36

4. Rahvastik

Rahvaarv, vanuseline ja sooline koosseis	41
Rahvastiku toimingute talituse info	46
Audru vallal läheb elu rõõmsalt ülesmäge – lapsi sünnib palju ning loomulik iive on jõudsalt plussis	50
Kaunis traditsioon	51

5. Loodus ja keskkond

Siseveed ja rannikumeri	52
Vee kasutus ja kaitse	55
Maavarad	59
Välisõhk	66
Looduskaitse	67

6. Tehniline taristu

Teedevõrk ja selle korrashoid	74
Liikluskasvatus Pärnumaal 2011–2013	76
Sõitjate vedu bussitranspordiga	78
Meretransport	80
Õhutransport	81
Pärnu lennujaam 2011–2013	82

7. Majandus ja regionaalareng

Regionaaltoetused Pärnumaal 2011 ...	85
Regionaaltoetused Pärnumaal 2012 ...	88
Regionaaltoetused Pärnumaal 2013 ...	91
Riiklikud investeeringud 2011–2013	96
Hajaasustuse veeprogramm	97
Ettevõtlus	98
Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Amet (PRIA)	102
Pärnumaa Talupidajate Liit	115
Metsamajandus	116
Pärnumaa riigimetsad on heades kätes	118
Kalandus	121
Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskus	128
Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Pärnu esindus	135
Turism ja puhkemajandus Pärnu linnas ja maakonnas	137
Pärnu Elektriyaam	142

8. Planeeringud

Maakonnaplaneeringud	143
Omavalitsuste üldplaneeringud	147
Omavalitsuste detailplaneeringud	148
Sündmused	149

9. Omandireform

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimine	151
Maareform	152

10. Mittetulunduslik tegevus

Pärnumaa mittetulundusühingute ja sihtasutuste register	155
Kohaliku omaalgatuse programm	156
MTÜ Pärnumaa Kodukant	164
MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu	165
Rohelise Jõeama Koostöökoogu	166

11. Haridus

Ülevaade maakonnast	168
Pärnumaa haridusasutuste võrk	170
Õpilaste saavutused	178
Tunnustused haridustöötajatele	187
Noorsootöö	189
Pärnumaa kutsehariduskeskus	190
Tartu Ülikooli Pärnu kolledž	193

12. Kultuur

Pärnumaa tantsupidu	
“Pildikesi Pärnumaa ajaloost”	196
Pärnumaa laste laulupidu	
“Laske lastel lapsed olla”	197
Endla teater	197
Pärnu Kontserdimaja	201
Pärnu Linnaorkester	202
Pärnu Kontserdibüroo	206
Pärnu Muuseum	212
Pärnu Linnagalerii	213
Pärnu Keskraamatukogu	215
XI noorte laulu- ja tantsupidu	
“MAA JA ILM”	218
Tähesära 2011–2013	218
Eesti kultuurkapitali Pärnumaa	
ekspertgrupp	219
Uue Kunsti Muuseum	220
Kultuuriasutused	226
Kirikud ja kogudused	228

13. Sport

Pärnumaa spordist 2011–2013	230
Sport Pärnumaa koolides	232
Pärnumaa sporditegijad 2011–2013 ..	234
Tegutsevad spordiorganisatsioonid	
Eesti spordiregistri põhjal	237
Sporditulemused	240

14. Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne

Sotsiaalhoolekanne	249
Sotsiaalkindlustus	250
Tehniliste abivahendite	
soodustingimustel eraldamine	250
Sotsiaalteenused	251
Vändra Kodu	253
Laste hoolekanne	254
Sihtasutus Pärnu Haigla	255

15. Mitmesugused institutsioonid

Pärnu Maavalitsus	257
Saarevahiks olemise elu,	
võlu ja valu	258
Väliskoostöö	260
Eesti Töötukassa Pärnumaa	
osakond	262
Sihtasutus Keskkonna-	
investeeringute Keskus	265
Päästeameti Lääne päästekeskus	269
Kaitseliidu Pärnumaa malev	273
Maksu- ja Tolliamet Pärnus	277
Tallinna halduskohtu Pärnu	
kohtumaja	282
Pärnu Maakohus	283
Lääne prefektuuri Pärnu	
politseijaoskond	285

16. Kohalikud omavalitsused

Pärnumaa omavalitsuste liit	289
Pärnumaa omavalitsuste	
investeeringud	294
Omavalitsuste tulud ja kulud	297

Vallad ja linnad

Pärnu linn	303
Are vald	315
Audru vald	322
Halinga vald	327
Häädemeeste vald	333
Kihnu vald	339
Koonga vald	349
Lavassaare vald	355
Paikuse vald	359
Saarde vald	367
Sauga vald	376
Sindi linn	383
Surju vald	390
Tahkuranna vald	399
Tootsi vald	408
Tori vald	413
Tõstamaa vald	421
Varbla vald	428
Vändra alev	433
Vändra vald	440

Pärnumaa lipp

Pärnu maakonna lipp on valge-roheline. Lipu laiud on ühelaiused, ülemine laid valge, alumine roheline. Lipu valge lai keskel on maakonna vapi kujutis. Lipu laiuse ja pikkuse suhe on 7:11 ning lipu normaalsuurus on 105 x 165 cm. Lipu roheline toon on rahvusvahelise PANTONE värvitabeli järgi 355 C.

Siseministri määrus 26.09.2014 nr 1-1/40 „Maakondade sümbolite kehtestamine“. Vastava määruse kehtestati maakonna sümbolid, nende kirjeldus ja kasutamise kord.

Pärnu maakonna vapi kasutamist korraldab Pärnu maavalitsus. Vappi võib kasutada maavalitsuse, maavalitsuse struktuuriüksuste ja maakonnas paikneva kohaliku omavalitsuse üksuse organi pitseris. Pitsatite kasutamine sätestatakse maavalitsuse või kohaliku omavalitsuse üksuse organi asjaajamiskorras. Maakonna vappi võivad kasutada kujunduselemendina kommunikatsioonikanalites ja infokandjatel ning muudel identiteeti kandvatel esemetel kooskõlas valitsuskommunikatsiooni korraldamise juhisega maavalitsus, maakonnas paiknev kohaliku omavalitsuse üksuse organ ja nende asutused. Teised isikud, asutused ja organisatsioonid võivad kasutada maakonna vappi kommunikatsioonikanalites ja infokandjatel ning muudel identiteeti kandvatel esemetel maavanema nõusolekul.

Pärnumaa vapp

Pärnu maakonna vapp on kuldsel kilbil must püstitõusnud karu, kelle silm, kihvad ja küüned on hõbedased ning keel punane. Maakonna lipp ja vapp on registreeritud Riigikantseleis 26.09.1996. a. Pärnumaa lipu ja vapi ajalugu on käsitletud Tiiu Oja ja Eero Medijaineni raamatus „Eesti vapid ja lipud“, Tallinn 1993.

Pärnu maakonna lipu kasutamine

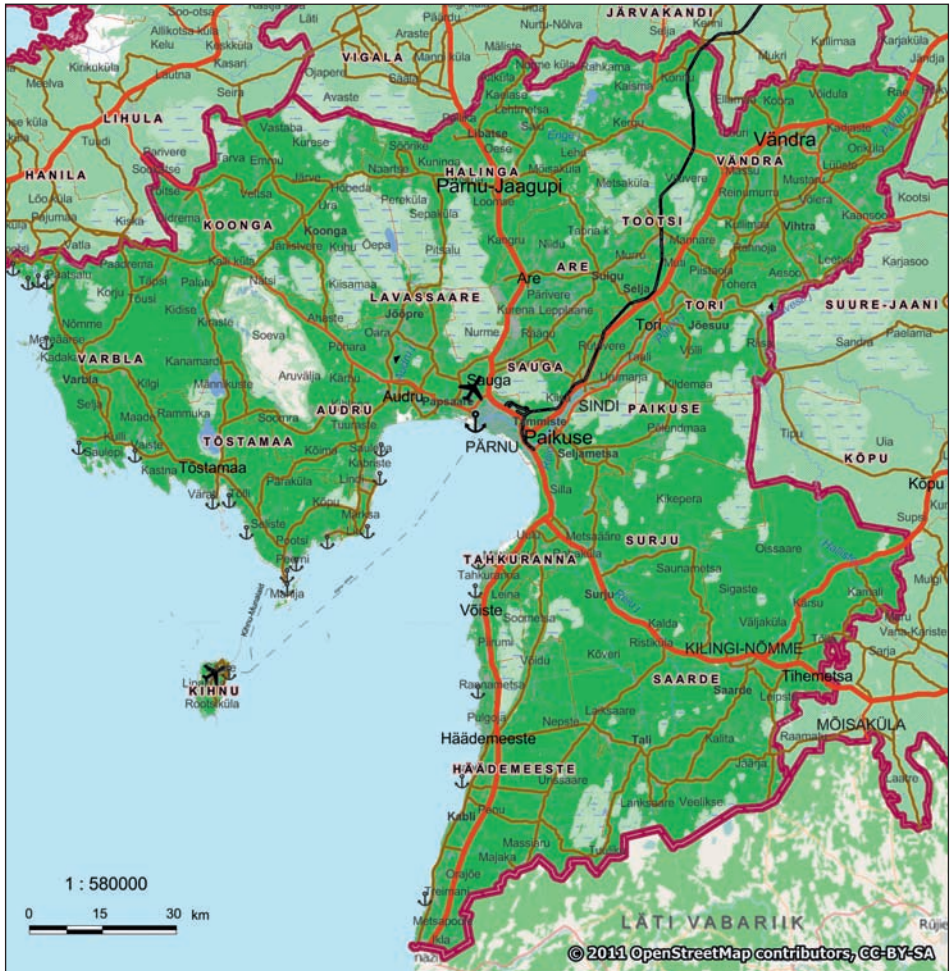
Maakonna lipu kasutamist korraldab vastav maavalitsus. Maakonna lippu võivad kasutada maavalitsus, maakonnas paiknev kohaliku omavalitsuse üksuse organ, nende asutused, maakonna delegatsioonid maakonna esindamisel ja maakonna elanikud või maavanemalt loa saanud isikud, asutused ja organisatsioonid. Maakonna lippu võib kasutada laualipuna nin kujunduselemendina kommunikatsioonikanalites ja infokandjatel ning muudel identiteeti kandvatel esemetel.

Vapi värvid rahvusvahelise Pantone värvitabeli järgi on:

- 1) hõbe – 877 C;
- 2) kuld – 872 C;
- 3) must – Black C;
- 4) punane – Red 032 C.

Lipu värvid on:

- 1) valge – White C;
- 2) kollane – Yellow C;
- 3) must – Black C;
- 4) punane – Red 032 C;
- 5) roheline – 355 C.

Geograafilised ja looduslikud iseärasused

Pärnu maakond asub Eesti edelaosas, poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, kus sügavasse mandrisse lõikub Pärnu laht. Läänes piirneb maakond Liivi lahe ja selle osa - Pärnu lahega. Loodes on naabrigiks Lääne maakond, põhjas Rapla maakond, kirdes Järva maakond, idas Viljandi maakond ja lõunas Läti Vabariik.

Maakonna äärmuspunktid on:

põhjas - 5846 pl. Kõnnu küla, Kaisma v.

lõunas - 5722 pl. Ikla küla, Häädemeeste v

idas - 2517 ip. Rae küla, Vändra v.

läänes - 23 37 ip. Muriste küla, Varbla v.

Pärnumaa keskpunkt asub Pärnu linna kirdeosas, kaubajaamast veidi raudteel - 582354 pl. ja 243411 ip. Maakonna keskpunkti väljaarvutamisel ei ole arvestatud saari ja laide. **Pärnu linna keskpunkt** asub Pärnu jõe kaldal - 58231 pl. ja 243143 ip. **Eesti saarelis-mandriline kese** asub mõni kilomeeter Vändrast idas Kärü jõe alamjooksul enne selle suubumist Pärnu jõkke – 5840 pl. ja 2505 ip.

läände Pärnumaal on **177 saart ja laidu**, millest 2 on asustatud: Kihnu – 16,38 km², 487 elanikku; Manija – 1,87 km², 43 elanikku. Maakonna **rannajoone pikkus** on 242 km.

Maakonda läbiv ja Pärnu linnas merre suubuv **Pärnu jõgi** (144 km, sh maakonna piires 84 km) on Eesti pikimaid. Pärnumaal on **189 vooluveekogu** kogupikkusega 2125,2 km (Eestis esikohal), sh kaitstavatel aladel 522,1 km (samuti esikoht).

Eesti suurima **maakonna pindala** on 4806,68 km (10,6% Eesti vabariigi territooriumist), sellest jääb saarte alla ligi 20 km. **Maakonna territooriumist moodustab** mets 54%, soo ja raba 24%, haritav maa 19% ja muu maa (ehitised, rajatised, karjäärid, looduslik rohumaa, võsa) 3%

Pinnamood on tasane, **kõrgeim punkt** asub Saarde vallas Leipste külas: Rehemaa mägi, 81 m üle merepinna.

Suurim järv on ravimuda poolest tuntud Ermistu (4,56 km²) Tõstamaa vallas.

Maakondade lõikes asub enim **soid** Pärnumaal (18,5% Eesti soodest), samuti on Pärnumaa esikohal soode osatähtsuse poolest (12,8% maakonna pindalast). Ka **metsamaad** on Eestis kõige rohkem Pärnumaal (11% Eesti metsadest). Kaitstava territooriumi suuruse poolest on maakond Eestis esikohal, sama käib ka püsielupaikade arvu – 155 (2011. a) kohta.

Pärnu lahe rannik on **kliima** poolest Eesti soojemaid piirkondi. Samas on riimveeline madal Pärnu laht Eestis üks pikemalt jääkatte all olevatest rannikulahtedest: aasta keskmiselt 142 päeva. Aastatel 2005–2008 läbiviidud uurimuse tulemusel on selgunud, et **Eesti sisemaa äikeserikkaimaid piirkondi** asub Pärnu- ja Viljandimaa piiril Aesoo, Leetva ja Toonaja vahel: keskmiselt 800 lööki/100 km aastas. Pärnumaal asub **Eesti kuivemaid paiku** – Kihnu saar, aga ka Jäärja, kus on mõõdetud **Eesti suurim aastakeskmise sademehulk**.

Urmas Kase
Pärnu Maavalitsus

Meteoroloogiliste elementide andmeid Pärnu kohta

õhut° miinimum	-35°C
õhut° aastakeskmine	5,2°C
veet	7,6°C
aktiivsete õhut°-de (üle 10C) summa	1998° (Eesti rekord)
päevi keskmise õhut°-ga üle 10C	135 päeva (Eesti rekord)
tuule kiirus	5,2 m/s
päikesepaiste kestus	1759 h
sademete hulk	569 mm
öökülmadeta perioodi kestus	164 päeva
püsiva lumikatte kestus	105 päeva
õhut° maksimum	35°C (Eesti rekordkohti)

Pärnu kaugus suurematest keskustest mööda maan- ja veeteed on (km):

Tallinn	129	Varssavi	835
Riia	181	Moskva	991
Helsingi	215	Berliin	1395
Stockholm	511	Brüssel	2129
Drammen	1039	Vaasa	635

Kurekellukate väli. Foto Mati Kose

2. Sündmused

2011

JAANUAR

Koos uue aasta saabumisega tuli Eestis kasutusele Euroopa ühisraha euro.

- 01.01 Veidi pärast keskpäeva kukkus lume raskuse all sisse Pärnu spordihalli väikese saali katus.
- 07.01 Pärnus mõõdeti selle talve lumerekord, lumekihi paksuseks oli 63 sentimeetrit.
- 19.01 Läti Vabariigi kultuuriminister Sarmite Elerte külastas Pärnu Kontserdimaja ja huvitus meie kultuuripoliitikast.
- 23.01 Toimus Reiu-Raeküla suusaretk.
- 28.01 Avati pidulikult Fortum Termesti Pärnu elektrijaam.

VEEBRUAR

- 05.-06.02 Jõulumäel toimus Skandinaavia suusakarikavõistluste etapp, triumfeerisid Triin Ojaste ja Karel Tammjärv.
- 07.02 Tammiste lasteaed pidas avamispidu.
- 09.02 Hotellis Strand toimus maaelukonverents „Uus ajajärk maaetevõtluses“.
- 11.02 Lastekirjanik Heljo Mänd tähistas oma 85. sünnipäeva, sellega seoses toimusid ka Pärnumaal mitmed üritused.
- 14.02 Pärnumaal Kaansoos sündis selle talve külmarekord, -29,7 kraadi alla nulli.
- 15.02 Endla teatri Künis esietendus noortestuudio lavastus „(H)ing“.
- 16.-22.02 Pärnus toimus rahvusvaheline jääskulptuurisümposioon ICICLE 2011.
- 18.-27.02 Pärnus toimus esimest korda

- Jäähfestival.
- 18.02 Pärnu Kontserdimajas toimus noorte infomes „Suunaja 2011“. Aida tänavale ehitatav muuseumihoone pidas sarikapidu.
- 23.02 Pärnu Kontserdimajas toimus Eesti Vabariigi 93. aastapäeva puhul pidulik maavanema ja linnapea vastuvõtt, anti üle teenete- ja vapimärgid.
- 25.02 Pärnu hooldus- ja õenduskeskuse juurdeehitusele pandi pidulikult nurgakivi, osales ka sotsiaalminister Hanno Pevkur.
- 28.02 Pärnu jõest püüti hiiglaslik 12,5 kilone karpkala.

MÄRTS

- 10.03 Pärnu käsikellastuudio Agapella esitles hotellis Strand USA-st saadud pronkskellade komplekti.
- 12.03 Endla teatris esietendus Andrus Kivirähki „Mees, kes teadis ussisõnu“.
- Pärnu Kontserdimajas tähistas oma 60. aastapäeva rahvatantsuansambel Kajakas ja 15. aastapäeva neidudekoor Argentum Vox.
- 18.-20.03 Jõulumäe Tervisespordikeskuses toimusid suusatamise Eesti meistrivõistlused.
- 21.-22.03 Toimus Vabariigi President Toomas Hendrik Ilvese Pärnumaa visiit.
- 26.03 Port Artur 2 kaubanduskeskuses toimus üleriigiline koolinoorte moedisainerite konkurss „Noorte mood“ finaali, võitjaks tunnistati Kirke Talu Koidula Gümnaasiumist.

Endla teatris esietendus Andres Noormetsa lavastuses Šveitsi näitekirjaniku Lisa Stadleri tõsine komöödia „Lõpp“.

APRILL

- 02.04 Endla teatri publikulemmikuteks krooniti naisnäitlejatest Piret Laurimaa ja meesnäitlejatest nimetati parimateks Priit Loog ning Sepo Seeman. Parim lavastus oli Tiit Palu „Põletus“.
- 03.-14.04 TÜ Pärnu kolledžis toimuv Erasmus programme programmi projekt „Innovatsioon, uued väljakutsed ja ettevõtlikkus sotsiaaltöös“ tõi Pärnusse rahvusvahelise seltskonna, 38 üliõpilast ja kaheksa õppejõudu.
- 06.04 Pärnus osales poolsada inimest organisatsiooni Shalom eestvedamisel ülemaailmsel heategevusaksioonil „Üks päev ilma jalatsiteta“.
- 07.04 Pärnu Kutsehariduskeskuse auto- ja metallitöökoda õppehoonele asetati nurgakivi. Eestit vapustas teade Andrus Veerpalu positiivsest dopinguproovist.
- 08.04 Sindi paisu juures tõsis vesi paisutammi harjaga peaaegu triiki ja jõgi valgus üle kallaste.
- 09.04 Segakoor Endla tähistas oma 133. aastapäeva kontserdiga „See on Eesti“.
- 17.04 Pärnu Konsterdimajas toimunud Pärnu koolinoorte vokaalansamblite konkursi „Ümin 2011“ grand prix läks Toomas Volli ansamblile Rõõmurullid.
- 23.04 Eesti sõjameeste mälestuskirikus Toris avasid president Toomas Hendrik Ilves ja Soome suursaatkonna minister-nõunik

Vesa Vasara jüripäeva jumala-teenistusel mälestusplaadi, millele oli kantud Soome Talve- ja Jätkusõjas langenud 184 eestlase nimed.

- 24.04 Esmakordselt tähistati Pärnu päeva – toimusid kontserdid, etendused ja üritused lastele.
- 30.04-01.05 Pärnu rannarajoonis toimus 52. tänavasõit. Startis üle 200 jalgratturi Eestist, Soomest ja Lätist, teisel päeval kihutasid tervisesportlased. Pärnu tennisehallis toimus paarismänguturniir „Sugar Tennis Cup“.

MAI

- 03.05 Tuur „Diverse Universe Performance festival 2011“ startis Pärnust kahekuulisele maratonile läbi Euroopa.
- 14.05 Pärnu Koidula muuseumis õnnitleti vastset Janseni preemia laureaati, muusikaajaloo uurijat Arnold Antonit. Samas anti üle AS Wendre poolt sisseseatud kultuuripreemia näitleja Jüri Vlassovile. Pärnu Jahisadamas avati pidulikult skulptor Tauno Kangro käe all valminud Kihnu Jõnnu pronkskuju.
- 14.-15.05 Audru vallas Kihlepa rahvamaajas toimus teadaolevalt maailma esimene Võilillefestival.
- 21.05 Õppepäev RäimeWest Lao sadamas. Idee autori, Manija saarevahi Ülle Tamme sõnul on päeva mõte eelkõige rannakalanduse säilitamine ja kohaliku kala, eriti räime, väärtustamine.
- 24.05 Oma tegevuse lõpetas Tootsis 72 aastat töötanud briketivabrik.

JUUNI

- 01.06 TÜ Pärnu kolledžis allkirjastati noorte ettevõtluskooli töö alustamise raamleping.
- 02.-12.06 Toimus VII Klaudia Taevi kurssus ja „PromFest“.
- 04.06 Pärnus Rüütli platsil tähistati Eesti lipu päeva. Murule laotati maailma kõige suurem, 11 meetri pikkune ja 7 meetri laiune, Eesti lipp. Esietendus Endla teatri ja „PromFesti“ ühine projekt Giuseppe Verdi ooper „Attila“, nimiosas valgevene solist Anatoli Siuko, kaasa tegid Kaunase riikliku muusikateatri orkester ja koor. Tori vallamaja aasal toimusid Pärnumaa meistrivõistlused grillimises.
- 05.06 Pärnu rannas heisati sinine Kotkalipp tõestamaks ranna puhtust.
- 08.06 Avati XVIII rahvusvaheline aktinäitus „Mees ja naine“.
- 09.-10.06 Pärnus Ammende villas kohtusid Balti riikide keskkonnaministrid, arutleti looduskaitse ja ühtse põllumajanduspoliitika roheliseks muutmise üle.
- 16.06 Pärnu linnavolikogu valis uueks volikogu esimeheks Pärnumaa spordiliidu projektijuhi Vahur Mäe.
- 17.06 Vihmasabinas avati Pärnu südalinnas uuenenud Vallikäär, üritus läks sujuvalt üle veefestival Watergate avamiseks.
- 17.-25.06 Pärnus toimus veefestival Watergate.
- 18.06 Pärnu Vallikäärus andis kontserdi souli- ja r&b-täht Seal.
- 20.06 Maavanem Andres Metsoja korraldas tänuürituse konkursil „Kaunis Eesti kodu 2011“ osalenud pärnumaalastele.

Pärnu Vallikäärus toimus ajalooliste elulaadide ja võitluskunstide päev.

- 22.06 Eesti sõjameeste mälestusrikust Torist läks teele võidutuli Tartusse.
- 27.06 Pärnu- ja Buskerudi maakonna koostöö 20. aastapäeva tähistati kokkuvõtete tegemisega maavaliitsuses. Õhtul toimus Ammende aias kontsert ning pidulik vastuvõtt.
- 28.06-14.08 Pärnus toimus kontsertsari „Raepromenaad 2011“.
- 29.06 Esimese ametliku visiidi Pärnusse tegi USA suursaadik Michael C. Polt.
- 30.06-03.07 Pärnus toimus 9. korda noorte jalgpalliturniir „Pärnu Summer Cup“, milles osalesid võistkonnad Eestist, Soomest, Lätist, Leedust, Venemaalt ja Ukrainast.

JUULI

- 01.-03.07 Tallinnas XI noorte laulu- ja tantsumeol „Maa ja ilm“ osales 117 kollektiivi Pärnust ja Pärnumaalt. Toimusid Pärnu Hansapäevad. Pärnu kesklinna silla juures toimus veesportidipidu.
- 03.07 Pärnu Rullisumaratonil sündis maailmarekord, Tõnis Paalme läbis distantsi 43 km tagurpidi sõites ajaga 1:29,4.
- 09.07 Mihklis avati pidulikult legendaarse metsavenna Hirmus-Antsu mälestuskivi, kohal oli ka kaitseminister Mart Laar. Endla teatris esietendus suvehooaja teise esietendusena Jaan Tätte komöödia „Palju õnne argipäevaks!“. Ammende villa aias toimus gala-kontsert „Kummardus Valgrele“, kus helilooja pärandi auhind anti üle maailmakuulsale kitarristile Francis Goyale.

- 09.-17.07 Pärnus toimus UNICEF'i sinine nädal, mille eesmärk oli pöörata tähelepanu noorte ja laste vabaajaveetmisvõimalustele linnas. Nädala raames toimus ka rahvusvaheline koorifestival „Europa Cantat junior 6“, mis tõi linna tuhatkond lauljat kogu maailmast.
- 04.-24.07 Toimus XXV Pärnu dokumentaal- ja antropoloogiafilmide festival.
- 15.07-06.08 Kablis toimus „Päikeseloojangufestival“.
- 22.07 Pärnu linnas Kuninga ja Nikolai tänava ristmikul avati ausammas Pärnus sündinud füüsik Georg Wilhelm Richmannile. Maailma vapustasid Norra pealinnas Oslos toimunud pommiplahvatused ning veresaun Pärnumaa sõprusmaakonnas Buskerudis Utøya saarel, kus hukkus 69 noort.
- 23.07 Carl Robert Jakobsoni Talumuuseumis Kurgjal toimus suure haritlase ja põllumehe 170. sünniaastapäevale pühendatud konverents. Anti üle Jakobsoni konkursi laureaaside tiitlid tantsupedagoog Elfriide Nikolaile, taluperemees Arnold Printsile ja õpetajale ning taluperemehele Raivo Tõnissonile.
- 25.07 Tõstamaa neiu Liina Laasma võitis Kadrioru staadionil juunioride kergejõustiku Euroopa meistrivõistlustel Eestile ainsa kuldmedali.
- 29.-31.07 Toimus X rahvusvaheline suupillifestival „Baltic Nordic Harmonica“, osalejaid oli kaheksast riigist. Nooruse majas toimusid Pärnu XIII Portselanipäevad.
- 30.-31.07 Eesti meistrivõistlustel sõudmises Pärnu jõel võitis kalevlanna Kaisa Pajusalu viis kuldmedalit, Allar Raja võitis kolm kuldmedalit.
- AUGUST**
- 01.-10.08 Pärnus toimus juba kümnes rahvusvaheline klaveriprofessori Arbo Valdma pianistide klaverikool SUVEUNIversiteet 2011.
- 05.-06.08 Pärnus toimusid Gildipäevad.
- 06.08 Sauga vallas Nurmenuku talus toimus XVII Eesti raskeveohobuste päev.
- 08.-14.08 Pärnus toimus festival „Like Kuldrula“.
- 11.-13.08 Pärnus toimus esmakordselt teatrifestival MONOMAFFIA, festivali peaauhinna pälvis Pärnust pärit näitlejanna Katariina Unt.
- 13.08 Pärnus toimus teist korda Pärnu Kunstide Öö „Augustiunetus“.
- 12.-14.08 Pärnus toimusid 17. korda Kalevi võimlemispäevad.
- 13.08 Kurgja Talumuuseumis tähistati Carl Robert Jakobsoni 170. sünniaastapäeva, toimus eesti hobuse ja eesti maakarja päev ning kogupereüritus.
- 20.-28.08 Üle 6200 rahvatantsija läbis Eesti maanteid päeval ja öösel lakkaamatult tantsides, Pärnumaal oli teatetants 24. augusti hilisõhtust kuni 25. augusti õhtuni. Selles ajavahemikul tantsis vahetuslega Pärnumaa teedel üle 2600 rahvatantsija ja 450 rühma.
- 27.08 Kurgja Talumuuseumis toimus 18. korda traditsiooniline talupäev. Pärnu rannas süüdati muinastulede öö lõkkes juba seitsmeteistkümnendat korda.
- 29.08 Riigikogu valis 73 häälega presidendiks taas Toomas Hendrik Ilvese.

- 30.08 Kergejõustiku maailmameistri-
võistlustel Lõuna-Koreas Dae-
gus võitis Gerd Kanter kettahei-
tes hõbemedali.
Augustikuus mõõdeti Pärnu lin-
nas sademeid kahe kuunormi
jagu.
- SEPTEMBER**
- 01.09 Pärnus ja Pärnumaal istus koo-
lipinki kokku 9849 õpilast, esi-
messe klassi läks 827 last.
- 03.09 Pärnu rannaniitudele jõudsid
tagasi suve läbi Soomaa luhta-
del olnud šoti mägiveised.
- 04.09 Soojal päikeselisel pühapäeval
toimus XI Jüri Jaansoniga Kahe
silla jooks, osavõtt oli rekordiline
– 1167 jooksu lõpetajat ja 450
kõndijat, lisaks üle paarikümne
ratatoolisportlase. Jooksu võitis
Tiidrek Nurme.
- 10.09 Endla teater avas hooaja William
Gibsoni näidendiga „Imetegija“,
lavastajaks Kalju Komissarov.
- 14.-18.09 Tihemetsa spordihoones toimus
seenefestival.
- 18.09 Bulgaarias Plovdivis Euroopa
sõudmismeistrivõistlustel said
hõbemedali Eesti paarisaeru-
neljaste klassis Kaspar Taimsoo,
Tõnu Endrekson, Allar Raja ja
Andrei Jämsä.
- 23.09 Pärnu Saksa Tehnoloogiakool
tähistas oma 10. aastapäeva.
- 25.09 Pärnu neidudeansambel Viisipi-
dajannad jõudis Hispaaniast XIII
rahvusvaheliselt rahvalaulukon-
kursilt „Europe and it’s Songs“
koju kuldmedaliga.
- 25.09 Pärnu kesklinna silla juurest
startis Pärnumaa neljandale
rattaretkele üle 400 ratturi, laste
miniretkest võttis osa sadakond
ratturit.
- 28.09-02.10 Pärnu Kunstide Maja eestve-
- damisel toimus rahvusvaheline
muusikafestival „Kuldleheke“.
- OKTOOBER**
- 02.10 Soomes Vaasas avati Pärnu ja
Vaasa sõprusuhteid ilmetav
skulptuur „Kaks purje“, autoriks
pärnakas Rait Pärg.
- 07.10 Kolmandat korda toimus Endla
teatri sammassaalis Euroopa
Parlamendi infobüroo Eestis ja
Pärnu Postimehe korraldatud
arvamusliidrite lõuna, teemaks
liikumine ja transport.
- 08.10 Pärnu teater Endla Künis esi-
etendus mudilaste lavastus
„Põrrr...!!!“.
- 18.10 USA suursaadik Michael C. Polt
avas, koos koostööpartneritega
tehtud sümbolse kepilöögiga,
Pärnu keskraamatukogus kuu
lõpuni vältavad Ameerika näda-
lad. Nädalate tähistamine toimus
18.-31. oktoober Pärnu linna eri-
nevates paikades.
Pärnu maavalituse saalis toi-
mus Pärnu Zonta klubi korral-
datud tervisekonverents „Tervis
algab täna – südamega“.
- 20.10 Metsapoole Põhikooli võimlale
asetati pidulikult nurgakivi.
- 22.10 Ammende villas tähistas oma
90. sünnipäeva Harald Nugis-
seks, viimane elusolevast neljast
eestlasest Rüütliiristi kavalerist.
Endla teater, Eesti kolmanda
kutselise teatrina, tähistas oma
100 aasta juubelit rongkäiguga.
Lisaks eriprojekt-etendustega
„Kirjad Endlale“, juubeliraa-
matu esitlusega, esietendusega
„Hamlet Anderson“ ja fotonäitu-
sega „Armastusega End(l)ale“.
- 25.10 Pärnumaad külastas regionaal-
minister Siim Valmar Kiisler.
- 28.10 Pärnu jäätmekäitluse projekti

- 1996-2011 tutvustamine. Toimus Rääma prügila sulgemine ja tutvuti Paikre bioenergia tootmis-keskusega ja prügilaga, kohal oli ka keskkonnaminister Keit Pentus.
- NOVEMBER**
- 03.11 Pärnu Kontserdimajas toimus ligi 700 osavõtjaga noortekonverents „Lahe koolipäev“.
- 04.11 Linnapea Toomas Kivimägile anti MTÜ Eesti Kommunaalma- janduse Ühingu poolt üle parima kommunaalrajatise auhind ümberehitatud Vallikääru eest.
- 09.11 Pärnu Linnagalerii saalides avati Pärnu kunsti ülevaatenäitus ja anti üle linna kunsti aastapree- mia kunstnik Pusale.
- 12.11 Eesti sõjameeste mälestus- kirikus Toris avati ja pühitseti mälestustahvel Läti Vabariigi kodanikele, kes Eesti vabaduse eest võideldes pälvisid Vabadus- risti teenetemärgi. Kohal oli ka Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves ja Läti Vabariigi suursaadik Karlis Eihenbaums.
- 21.-26.11 Tähistati Pärnu Ühisgümnaa- siumi 150. aastapäeva.
- 26.-27.11 Pärnus toimus XI ülemaailmne jõuluvanade konverents.
- DETSEMBER**
- 02.12 Pärnu Maavalitsuses toimus 14. korda kuldpulmapaaride austamispäev.
- 03.12 Port Artur 2 kaubanduskeskuses toimus õpilasfirmade laat „Pär- numaa jõulud 2011“, osales 35 firmat ja üle 100 noore.
- 06.12 OÜ Halinga ehitatavale Piimajõe suurfarmile pandi pidulikult nur- gakivi. Pärnumaad külastas majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts.
- 9.-10.12 Toimused IX Pärnu ooperipäe- vad, külas oli Peterburi ooperi- teater.
- 13.12 Endla teatris esietendus idamaa muinasjutul põhinev lastelavas- tus „Aladdini imelamp“.
- 14.12 Pärnus avati Eesti kõige uuem ja kaasaegsem eakate avahool- duskeskus.
- 27.12 Ammende villas tunnustati Pärnu aasta tegijaid. Pärnu aasta naise tiitli vääriliseks tunnustati turismi- edendaja Heli Tooman ja aasta meheks OÜ Paikre juhataja Teet Kurs. Lõppeva aasta teoks tunnustati Pärnu Vallikääru taas- tamine atraktiivseks puhkepai- gaks. Tallinnas Solarise kontserdimaj- as kuulutati välja Eesti 2011. aasta parimad spordis. Jällegi oli parimate seal Pärnumaalt ja Pärnust pärit sportlasi. Kristjani kujud said kettaheitja Gerd Kan- ter ja Eesti jalgpallimeeskonna treener Tarmo Rüütli, jalgpalli- meeskonna nimel võttis autasu vastu kapten Raio Piiraja.
- 29.12 Hotellis Strand toimus kultuuri- ja sporditegijate aastalõpugala Tähesära.

Jääfestival. Foto Kati Vaas

Tere Pärnu suvi. Foto Kati Vaas

Pärnu Kontserdimaja. Foto Indrek Aija

Pärnu Hansapäevad. Foto Aino Valt

2012

JAANUAR

Pärnumaal on registreeritud töötuid 1000 võrra vähem kui aasta tagasi, suuresti on number kahanenud tänu töökohtade hoogsale lisandumisele, igas kuus ligikaudu 200 uut pakkumist.

- 04.01 Õhtul tõusis Pärnu linna valgunud meri paariks tunniks kriitilise piirini, 160,9 cm üle merepinna.
- 07.01 Viimaks ometi langes maapinnale selle talve esimene lumi.
- 09.01 AS Wendre algatas aktsiooni, mille käigus kolme aasta jooksul kingitakse Eestis vastsündinutele padi ja tekk. Pärnu haiglas esimeste kingituste üleandmisel viibisid ka presidendiproua Evelin Ilves ja sotsiaalminister Hanno Pevkur.
- 10.01 Kaitseminister Mart Laar külastas Pärnumaad.
- 13.01 Eesti Jahtklubide Liit kuulutas pidulikult hooaja lõpetamisel välja parimad aasta purjetajad. Aasta naispurjetaja tiitel läks 470 klassis seilavatele Marjaliisa Umbile ja Elise Umbile.
- 14.01 Pärnu jõe ääres Tammistes oli maalihe, kaldakõrgendikust murdus lahti umbes sadakond meetrit pinnast koos suurte puudega. Pärnu Issandamuutmise katedraal täitus õhtul õigeusklikega, et aastada ja näha kuulsat Kozeltšani Jumalaema ikooni, millele on omistatud imettegev toime.
- 28.01 Endla teatris anti pidulikult üle Eesti kultuurkapitali aastaauhinna, neist seitse pärnumaalasatele ja ühel või teisel moel Pärnumaaga seotud inimestele.

VEEbruar

- 07.02 Kultuuriminister Rein Lang, Pärnu linnapea Toomas Kivimägi ja Paikuse vallavanem Kuno Erkmann allkirjastasid Sihtasutuse Endla teater asutamislepingu.
- 14.02 Endla teatri Kүүinis esietendus noortestuudio lavastus „Üle piiri“. Näidendi autor pärnakas, endine stuudiolane Janika Maidle. Lavastaja noortestuudio juhendaja Enn Keerd.
- 15.-18.02 Pärnu Jahtklubis toimusid teist korda talvised bluusipäevad „The Blue Icicle“.
- 17.-26.02 Toimus Pärnu Jäähfestival ja selle raames jääskulptuurisümposium ICICLE.
- 19.02 USA-s Bostonis toimunud ergomeetrisõudmise MM-il tuli Kaisa Pajusalu maailmameistriks.
- 23.02 Pärnu Kontserdimajas toimus Eesti Vabariigi 94. aastapäevale pühendatud pidulik vastuvõtt ja kontsert.
- 24.02 Pärnu Jäähfestivali raames toimus Vallikäärus Eesti Piduliku esinesid Birgit Õigemeel ja Tanel Padar koos sümfooniaorkestri ja Pärnumaa kooridega.
- 25.02 Enne muusikali „Boyband“ esietendust toimus teater Endla sammassaalis SA Endla Teater pidulik avatseremoonia, kus oma käejäljed jätsid sümbolsele autahvlile riigi esindajana kultuuriminister Rein Lang, Pärnu linnapea Toomas Kivimägi ja Paikuse vallavanem Kuno Erkmann.
- 29.02 Avati pidulikult Metsapoolse kooli võimla.

MÄRTS

- 05.03 Hommikul püüdis Türi mees Enn Hirvel Pärnu jõel jää alt ligi meetripikkuse ja peaaegu seitsmekilose isase lõhe.
- 10.03 Pärnu kesklinna koolide võimlas toimus tantsuvõistlus „Pärnu Spring Cup 2012“, millest võttis osa 541 tantsijat 20 stuudiot üle Eesti.
- 10.-11.03 Toimus Pärnumaa kooliteatrite festival, üles astus 15 truppi.
- 11.03 Pärnu Kontserdimajas toimus muusikafestivali „Muusikamoos“ avaüritusena Elmar Tringi lavastatud O. Ehala lastemuusikal „Lumekuninganna“. Kohal olid loo autorid Leelo Tungal ja Olav Ehala. Laval tegi kaasa üle 100 inimese: linnaorkester, kammerkoor, tantsu- ja laulustuudio lapsed.
- 16.03 Audru Keskkoolis toimus maa-konna 7.-12. klasside kevadball.
- 18.03 Kihnu muuseumis tähistati Saare päeva ning anti üle Theodor Saare nimeline pärimuspreemia.
- 22.-24.03 Pärnus toimunud Euroopa maastikuvibuliidu meistrivõistlustel võitis Pärnu Meelise klubi 12-aastane laskur Markus Vaikjärv kuldmedali, tüdrukutest sai hõbemedali pärnulanna Karolin Martinson ja pronksi Kristel Peet.
- 24.03 Pärnulane Jüri Schults tõmbas Pärnu jõest välja 15-kilose karpkala.
- 30.03 Endla teatris esietendus Rootsi näitekirjaniku Maria Blomi draama „Sinikad“.
- 31.03 Endla teatris tähistas WAF Dance tantsukool oma 10++ sünnipäeva kolmetunnise kontserdiga.

APRILL

- 04.04 Anti üle Endla teatri publikulemiku tiitlid Liis Laignale ja Sten Karpovile.
- 11.-14.04 Toimused Pärnu Pärimusmuusika Päevad.
- 12.04 Tallinna Teletornis kuulutati välja Hõbelusika laureaadid, parima kohviku Hõbelusika sai Pärnu kohvik Supelsaksad.
- 13.04 Pidulikult avati Pärnu taastusravikeskuse Viiking juurdeehitus. Sindi paisu all juhtus traagiline õnnetus, kus voogudesse jäid kalamees ja teda päästma läinud noor päästetöötaja.
- 15.04 Rannametsas toimus viiendat korda Luitejooks.
- 19.-20.04 Pärnu Kontserdimajas toimus Pärnu finantskonverents, mille esimese päeva lõpetas Eesti presidendi Toomas Hendrik Ilvese ja male eksmaailmameistri ja tuntud Vene opositsionääri Garry Kasparovi arutelu innovatsiooni üle maailmas.
- 23.04 Jüripäeva lausvihmas läksid Eesti sõjameeste mälestuskirikust teele Jürituled.
- 26.04 Islandi kontserni Norvik Timber Industries Pärnus asuv tütarfirma Laesti avas Saugas Lääne-Eesti ainsa peenpalgisaeveski.
- 28.04 Sindi seltsimajas toimus traditsiooniline Pärnumaa harrastusteatrite festival. Mihkel Lüdigi nimeline meeskoor tähistas oma 65. aasta juubelit kontserdiga.
- 28.-29.04 Pärnu 53. tänavasõidul startis üle paarisaja jalgratturi.
- 29.04-02.05 Belgias toimunud Euroopa suurimalt noortefestivalilt Neerpeltist, kus osales üle 100 koori

ja 3000 noort lauljat 22. riigist, naasis Toomas Volli juhendatav neidudekoor Argentum Vox esimese koha ja kuldmedaliga cum laude ehk kõrgeima tunnustusega.

MAI

- 03.05 Keskpäeval startis Eesti linnades laste heategevuslik teatejooks, millel osales kokku 1323 last.
- 05.05 Eesti tsiklimehed avasid oma hooaja traditsiooniliselt, sõitsid uhke kolonnina läbi Pärnu linna.
- 18.05 Häädemeestel toimus mineraalvee uue tehase avamine, kohal oli ka keskkonnaminister Keit Pentus.
- 19.05 Lao sadamas toimus juba teist korda RäimeWest, Kihlepas aga Võilillefestival.
Pärnus toimusid erinevad täikad: raamatuturg, Endla teatri täika ja esmakordselt Maire Aunaste korraldatud kirbuturg.
- 20.05 Pärnus toimus kuuendat korda Ameerika autode hooaja avaüritus „Elu nagu Ameerikas“.
- 24.-27.05 Toimus VIII Pärnu rahvusvaheline koorifestival, festivalil jagasid võitu Viljandi Kammerkoor, dirigent Toomas Voll ja USA Wingate University Choir, dirigent Kenney Potter.
- 25.05 Toimus Pärnu Muuseumi püsinäituse pidulik avamisüritus.
- 26.05 Lavassaares toimus Pärnumaa tantsupidu „Pilte Pärnumaa ajalooalbumis“.
- 30.05 Pärnu maavanem Andres Metsoja tänas maavalitsuses toimunud tänapäeval 148 parimat õpilast, nende juhendajaid ja koolijuhte.

JUUNI

- 07.-08.06 Toimusid veepäevad ja Pärnu keskraamatukogu ees avati voolava veega kraani meenutav ajutine installatsioon.
- 07.-08.06 Pärnus Vallikäärü aasal toimus Hea Toidu Festival – Grillfest 2012.
- 21.06 Pärnu võttis vastu suvepealinna tiitli ja avati veefestival Watergate.
- 22.06 Eesti reservohvitseride kogu tähistas oma 15. aastapäeva. Toimus Võidupüha maraton algusega Torist Eesti sõjameeste mälestuskiriku juurest ja finišiga Pärnus Rüütli platsil, kokku 42 kilomeetrit.
- 23.06 Pärnus toimus juba kolmandat korda võidupüha paraad.
- 28.06 Kilksamaa külas avati Oilseeds Trade'i 8500 tonni teravilja mahutav hoidla.
- 29.-30.06 Toimusid Pärnu Hansapäevad.
- 29.06-01.07 Toimus XI Pärnu rahvusvaheline suupillifestival „Baltic-Nordic Harmonica“, mille raames toimunud suupillimängu konkursi võitis 12-aastane Pärnu noormees Tauno Tamm.

JUULI

- 02.-22.07 Toimus XXVI Pärnu dokumentaal- ja antropoloogiafilmide festival.
- 03.07 Pandi pidulikult nurgakivi Pärnu sotsiaalmajale.
- 05.07 Pärnu Vanalinna Põhikoolis esietendus Endla teatri suvelavastus „Seljatas sada meest“.
- 07.07 Pärnu Lennuväljal toimus Motopargis Tridens Eesti motokrossi meistrivõistluste etapp, kus olid kohal peaaegu kõik selleaastase Eesti Rahvuste krossi koondise

- kandidaadid eesotsas Tanel Leokiga, Pärnu Kuninga krooniga lahkus Priit Rätsep.
- Juba kümnendat korda toimus Ammende villa aias festival „Kummardus Valgrele“.
- 13.-14.07 Pärnut külastas maailma vanim Rolls-Royce klubi “20-Ghost Club” 40 liiget 17 autoga, eesotsas Londoni ekslinnapea sir John Boothman Stuttardiga.
- 14.07 Pärnu rannas toimus suvefestival Monster Music Festival.
- 14.-21.07 Pärnu lennuväljal toimus kolmeistkümnendat korda rahvusvaheline langevarjurite suvine tree-ninglaager Parasummer 2012.
- 21.07 Kurgja Talumuuseumis anti üle juba 24. korda üle maineka konkursi preemiad: Pärnumaa populaarseim põllumees Ene Vaakmann ning haridus- ja kultuuritegelane Mare Mätas. Pärnu Postimehe eripreemia pälvis OÜ Ökomuld juhataja Veiko Alber.
- 22.07 Suvepealinna külastasid Eesti Etno laagri noored muusikud, kes näitasid laagris õpitut ja kutsusid huvilisi Viljandi folgile.
- 23.-27.07 Pärnus toimus tantsulaager “Pärnu tantsib”.
- 26.07-02.08 Pärnus toimus Järvi suvefestival, näha sai kontserdimajas ka näitusi “Neeme Järvi 75” ja “Vardo Rumessen 70”.
- 28.07 Õisel Pärnu lennuväljal, “Speedest Dunlop Nightrace’il”, sündis uus Eesti kiirenduse rekord (8,151 sek) mille püstitas Veljo Einberg.
- 04.08 Kurgjal toimus ligi 400 osalejaga XVII üleriigiline lamba- ja kitsekasvatajate päev.
- 04.-05.08 Pärnus ja Jõulumäel toimusid rahvusvaheline koertenäitus ja agility-võistlused.
- 05.08 Häädemeeste õigeusu kirik tähistas oma 140. aastapäeva piiskopliku liturgiaga.
- 05.-06.08 Pärnus toimusid 15. korda Gildipäevad.
- 07.08 Eesti kettaheitja Gerd Kanter sai Londoni olümpiamängudel pronksmedali.
- 11.08 Kolmandat korda toimus Pärnu Kunstide Öö “Augustiunetus”.
- 12.08 Pärnakad tervitasid Londoni olümpialt neljanda kohaga naasnud neljapaadi sõudemeeskonda.
- 16.08 Audru vallas Lindi uuenevas kalasadamas avati sammaskonsoolkraana.
- 16.-18.08 Toimus Pärnu rahvusvaheline teatrifestival MONOMAFFIA.
- 20.08 Pärnumaa koorid tähistasid taasiseseisvumispäeva suure ühiskontserdiga “Eesti keel ja meel” Pärnus Koidula pargis.
- 21.08 Pärnu sadam avas pidulikult 1,3 miljonit eurot maksma läinud puistekaubaangaari.
- 25.08 Kurgjal C. R. Jakobsoni Talumuuseumis toimus XIX Talupäev.
- Õhtul süttisid Pärnu rannas ja Pärnumaa rannikualadel juba 18. korda muinastuled.

AUGUST

- 01.-10.08 Pärnus toimus XI rahvusvaheline professor Arbo Valdma pianistide meistrkursus SUVEUNIVERSITEET ja kontserdid.

SEPTEMBER

- 02.10 Toimus Pärnu XII Kahe silla jooks, millest võttis osa 2022 spordisõpra ja mille võitis Tartu mees Viljar Vallimäe.
- 14.10 Pärnu Haigla avas pärast põhjalikke rekonstrueerimistöid

- nüüdisaegse õendus- ja hool-
duskeskuse.
- 15.10 Endla teatris esietendus Jane
Austeni „Uhkus ja eelarvamus“,
lavastaja Kalju Komissarov.
- 16.10 Euroopa sõudmisvõistlustel
Itaalias Vareses võitsid Kas-
par Taimsoo, Tõnu Endrekson, 11.10
Allar Raja ja Andrei Jämsä
paarisaeruneljasel kuldmedali,
Kaisa Pajusalu teenis ühepaadil
pronksmedali.
- Pärnumaal Varbla vallast leiti
5182 münti, mis olid pärit aas-
tatest 1447-1645. Leid osutus
üheks suurimaks Eesti mün-
diardeks.
- 22.10 Tsiklimehed kogunesid Pärnus,
et lõpetada suvehooaeg uhke
paraadiga.
- Maria talus toimus teist korda
õllekultuuri tutvustav Oktoober-
fest.
- 26.-29.10 Pärnu Kunstide maja eestveda-
misel toimus kolmas rahvusva-
heline laste ja noorte solistide
festival „Kuldleheke“, millest
võtsid osa 12. riigi noored.
- 30.10 Toimus viies Pärnumaa ratta-
retk, vihma ja kehva ilma tõttu
osales vaid 337 ratturit.
- OKTOOBER**
- 01.10 Ettevõtlusnädal algas Pärnus
esindusliku majandusfoorumiga.
Tähistati rahvusvahelist eakate
päeva kontserdiga Pärnu Kont-
serdimajas ja tantsuõhtuga Ken-
tuki Lõvis.
- 05.10 Kuulutati välja ettevõtluskon-
kursi võitjad: Pärnumaa parim
ettevõtte AQ Lasertool OÜ.
- 09.10 Toimus pidulik lindilõikamine
Ehitajate tee ja Tammiste ristmi-
kul, kus avati Via Baltica Pärnu
linna läbiv maantee ja lääne-
poolne ühendustee.
Pärnu Kutsehariduskeskuses
tunnustati täiskasvanud õppija
nädala raames tublimaid, aasta
õppija tiitli pälvis Jarmo Kask ja
aasta koolitaja oli Erna Gross.
- 11.10 Pärnus toimus Pärnu Zonta klubi
korraldatud tervisekonverents
„Sõltuvuse vangis – 21. sajandi
epideemia“.
- 12.10 Pärnu teatris Endla esilinastus
Ilmar Raagi kodumaine mängu-
film „Eestlanna Pariisis“, kohal
oli ka peaosatäitja Laine Mägi.
- 16.10 Toimus Swedbanki ja Eesti Kau-
bandus-Tööstuskoja poolt kor-
raldatatud majandusteemaline
päraslõuna, millel osales ka
peaminister Andrus Ansip.
- 19.10 Pärnumaa Kutsehariduskesku-
ses toimus IT konverents.
- 28.10 Tõstamaal toimus 29. korda 7,5
km jooks ümber Tõstamaa.
- NOVEMBER**
- 01.11 Pärnu linna kunstipreemia päl-
vis Mari Kartau, kunstnikuni-
mega Siram. Pärnu linna aasta
raamatukoguhoidjaks nimetati
Signe Peeker.
- 03.11 Oma 104. sünnipäeva tähistas
Pärnumaa eakaim elanik, Tori
vallas elav Alma-Katarina Puu-
sepp.
- 07.11 OÜ Halinga avas pidulikult
Halinga vallas Langerma külas
Baltimaade ja Skandinaavia
suurimad, 2000 loomakohaga,
lüpsilaudad. Kohal oli ka põllu-
majandusminister Helir-Valdor
Seeder.
- 14.11 Pärnus Väike-Kuke tänaval avati
pidulikult 48-kohaline Ülejõe las-
teaia värskelt remonditud maja.

16.11 Teater Endla sammassaalis toimus Pärnumaa arvamusiikridrite lõuna.

30.11 Pärnu Kontserdimaja tähistas oma 10. aastapäeva suure kontserdiga.

DETSEMBER

Pärnus mõõdeti lumekihi paksuseks 22 cm.

05.12 Maavalitsuse suures saalis õnnitles maavanem Andres Metsoja kuldpulmapaaride austamispäeval 23 kuld- ja 2 briljantpulmapaari.

Vändras avati psüühiliste erivajadustega inimeste peremajad.

07.-08.12 Toimused X ooperipäevad, kus muusikalisi elamusi pakkus Kiievi riiklik laste ja noorte ooperi- ja balletiteater.

12.12 Maagiline kuupäev 12.12.12! Maavalitsuses sõlmiti 14 abielu. Viieteistkümnenda paarina andsid oma allkirjad Pärnumaa abielujuubelite auraamatusse 70 aastat koos elanud ja tänava kroonpulma tähistanud Maimo ja Voldemar Kaasik.

Teatris Endla esietendus Donald Bisseti lastelugude ainetel „Tiiger, tiiger“.

15.12 Port Arturi ja Pärnu Keskuse koostöös avati kahe kaubanduskeskuse vahelisele väljakule südalinna jõuluturg, mis jäi avatuks 23. detsembrini.

19.12 Maavalitsuse suures saalis toimus Pärnumaa kodanikuühiskonna tänuüritus, kus tunnustati lahkuva aasta tublisid ja tegusaid ettevõtjaid, organisatsioone ja üksikisikuid.

Ammende villas toimunud Pärnu linna aastalõpu pidulikult vastuvõtul anti üle Pärnu Aasta naise tiitel Pärnu haigla õendus- ja hoolduskeskuse juhatajale Margit Seppikule ja Aasta mees tiitel Maanteeameti Lääne regiooni direktorile Enn Raadikule.

21.12 Talvist pööripäeva tähistati Pärnus traditsiooniks saanud tule- ja tantsuetendusega.

27.12 Pärnu Muuseumis aastalõpugalal Tähesära tunnustati Pärnumaa parimaid kultuuri- ja sporditegelasi.

Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi andmeil oli aasta 2012 Eestis viimase 50 aasta sajuseim. Kõige enam sadas Pärnus, kus sademete hulgaks mõõdeti 985 millimeetrit (pikaajaline norm on Pärnus 711 millimeetrit aastas).

2013

JAANUAR

01.01 Dirigent Paavo Järvi pälvis Eesti Rahvusringhäälingu aasta muusiku tiitli Eesti muusikaelu arendamise eest, sealhulgas Järvi suvefestivali vedamise eest Pärnus.

5.-15.01 Toimused Pärnu Nüüdismuusika Päevad 2013 FUTURISM2.

23.01 Kodukirja „Aasta kodu“ konkursi aiapreemia pälvis Soo talu perenaine Marge Kolla.

24.01 Pärnus viibis USA uus suursaadik Jeffrey D. Levine.

Kilingi-Nõmmes toimus traditsiooniline ülemaakondlik õpilaste laulukonkurss „Kaunim metsalaul“, peapreemia pälvis Häädemeeste Keskkooli 7. klassi õpilane Sandra Laagus.

- 25.01 Pärnu Haigla psühhiaatria ja taastusravi korpusele asetati pidulikult nurgakivi, kohal oli ka sotsiaalminister Taavi Rõivas.
- 30.01 Kihnu Virve, kodanikunimega Virve-Elfriide Köster, tähistas oma 85. sünnipäeva Manija saarel.
- VEEBRUAR**
- 03.02 Pärnumaal Lindil toimus Audru valla esimene talvine tantsupidu.
- 05.02 Pärnu Keskraamatukogus avasid kaks Pärnu kunstnikku, Peeter Somelar ja Vello Paluoja, ühise teemaga näituse „Loodus kunstis, kunst looduses“.
- 06.02 Künis esietendus Endla noortestuudio uus lavastus „Issi, tule vii mind kõrtsust kodu“, mis pärines stuudio vilistlase, Walesis õppiva Mari-Liis Pärna sulest.
- 08.-10.02 Pärnus toimusid 15. korda üliõpilaste talvapäevad.
- 09.-10.02 Jõulumäel toimus Skandinaavia karikavõistluste sprindietapp, millel võidutses mõlemal päeval kahekordne noorte maailma-meister norralane Tomas Northug.
- 10.02 Pärnu noortekoor „Tuljak“ naases üle-eestiliselt segakooride võistulaulmiselt esikohaga, dirigendid Anne Uusna ja Elo Kesküla.
- 13.02 Pärnu aasta kuldsuu tiitli võitis Johanna Toodu Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumist ja noorema vanusegrupi võitja oli Mai Raadik Vanalinna Põhikoolist.
- 16.-23.02 Toimus Jääfestival, mille lõpetas meeoleukas vabaõhukontsert „Eesti pidu“.
- 20.02 Pärnu keskraamatukogus avati sõpruslinnade Vaasa ja Pärnu õpilastööde ühisnäitus, millega tähistati Eesti Vabariigi 95. aastapäeva.
- 22.02 Kihnu rahvamajas iseseisvuspäeva aktusel tunnustas vald oma tegusaid kodanikke: Kihnu aukodanikuks sai Peeter Vesik, elutööpreemia anti Anna Lillesele ja postuumselt Endel Suttile.
- 23.02 Pärnus tähistati Eesti Vabariigi 95. sünniaastapäeva uhke rongkäiguga päikesepaistel. Õhtul toimus linnapea, maavanema, volikogu esimehe ja omavalitsuste liidu juhatuse esimehe pidulik vastuvõtt Pärnu Kontserdimajas, kus anti üle linna ja maakonna vapimärgid. Pärnumaa vapimärgid said Alli Tiik, Mercedes Merimaa, Laine Mägi, Jaanus Männik ja Jaan Ratnik.
- 24.02 Tallinnas anti üle spordi aasta-preemiad, mille pälvivad pärnakad Andrei Jämsä, Tõnu Endrekson, Allar Raja ja pooleldi pärnakas Kaspar Taimsoo oma paarisaerulises neljapaadis. Samuti anti aastapreemia üle neliku treenerile Mati Killingule.
- MÄRTS**
- 02.03 Endla teatris esietendus Andres Dvinjaninovi lavastatud kantrimuusikal „Viimane kauboi“, peaosas Tanja Mihhailova.
- 8.-9.03 Toomas Volli ansambel Rõõmurullid saavutas Jõgeval Alo Matiisenile pühendatud üleriigilisel vokaalansamblike konkursil esikoha.
- 12.03 Mandri ja Kihnu vahel avati 12 kilomeetri pikkune jäätee.
- 13.03 Pärnus avati linna esimene eralasteaed Titutriinu.
- 14.03 Emakeelepäeval konkursil

	„Aasta keeletegu 2012“ pälvisid ministrite eriauhinna Kihnu kooli õpilased Kaisa Laos ja Raigo Tšetšin kihnukeelsete raadio-saadete tegemise eest.	13.04	mase lume suusaüritused” Jõulumäe meistriliitlile. Hotellis Strand toimus kodanikuühiskonna foorum, korraldajaks Soome Eesti seltside liit koos Pärnu Vaasa seltsiga.
16.03	Endla teatri Kүүinis esietendus Esko Salervo etendus „Vaikus“, lavastaja Andres Noormets.		Endla teatri Kүүinis esietendus Lõuna-Aafrika kirjaniku Athol Fugardi näitemäng „Koht sigade seas“, lavastaja Enn Keerd.
16.-17.03	Jõulumäel toimusid Eesti Noorte meistrivõistlused murdmaasuusatamises.	15.04	Pärnu sõpruslinna Oskarshamni elanike kogutud annetused, üle 50 jalgratta, anti üle Pärnu Shalomilastele ja Lõpe lastele. Lumevee sulamisega kaasnenud tulvaveed tegid suurt kahju. Pärnu jõel Sindi paisult liikumas hakanud jäämass ummistas Pärnu jõe ja tulvaveed uputasid Paikusel ja Sindis jõeäärseid alasid ja elamuid.
17.03	Pärnu kesklinna sadama kail toimus lumefestivalilumest ehitatud rajal meeleolukas rahvusvaheline paarissprindivõistlus.	18.04	Pärnu jõel toimus erakordselt hiline jääminek.
22.03	Jõõpres avati uus lasteaiamaja.		Kuuendat korda toimus Rannametsa luitejooks. 8,3 kilomeetrilisel jooksudistantsil jooksis 403 osalejat, võitis pärnakas Roman Fosti, naistest Olga Andrejeva Raplamaalt. Kõndijaid startis 135, koertekrossil osales 40 koera ja lastejooksul 104 põnni. Segakoor Endla tähistas 135. aastapäeva kontsertetendusega „Ajast aega“.
25.03	Märtsiküüditamise aastapäeva tähistati Pärnus Martensi väljakul mälestusüritusega kus süüdati 5000 küünalt.	19.04	Tori Sõjameeste mälestuskirikus toimus jüripäeva jumalateenistus ja austati veteranipäeva kangelasi.
26.03	Suur ja tähtis otsus kogu Eestile: rahvusvaheline spordi arbitraaži kohus mõistis suusataja Andrus Veerpalu kasvuhormooni tarvitamise süüdistuses õigeks.	21.04	Pärnu Kuninga tänava Põhikoolis toimus Anne Velliste koostatud mälestusteraamatu „Tagasi koju“ esitlus, mis on kokku pandud Konstantin Pätsi venna Voldegar Pätsi käsikirjalistest meetutustest ja dokumentidest.
27.03	Eestis tähistati esmakordselt priiuse põlistamise päeva. Rahvusvahelisel teatripäeval toimus teatris Endla teatri pidu, kuhu kogunes Eesti teatrirahvas ja jagati teatri aastaauhindu eelmise aasta loomingu eest.		
APRILL			
03.04	Pärnumaad külastasid Eesti Olümpiakomitee juhid.	23.04	
05.04	Õhtul enne „Viimane kauboi“ etendust teatris Endla anti üle publiku preemiad, mille said näitlejad Kaili Viidas ja Priit Loog, parim lavastus oli „Boyband“.	25.04	
06.04	Juba kolmandat korda tähistati Pärnu päeva.		
06.-07.04	Jõulumäe Tervisespordikeskuses toimusid Jõulumäe “X vii-		

- 27.04 Audru vallas avati pidulikult Auto24 ringi nime kandev automoringrada.
- 27.-28.04 Toimus 54. Pärnu tänavasõit, Püha Loomaiaia korraldatud ralis startis kolmel distantsil kokku ligi 350 ratturit.
- 27.-28.04 Pärnus Nooruse majas toimus traditsiooniline Pärnumaa harastusteatri festival. 18.05 Audru vallas Kihlepas toimus kolmandat korda Võiilillefestival-külapäev ja Tõstamaa vallas Lao kalasadamas toimus kolmandat korda räimeteemaline õppepäev RäimeWest.
- MAI**
- 01.05 Sindi linn tähistas oma 75. aastapäeva. Kellatorni pandi üles presidendi kell. 21.05 Pärnumaad läbis Kopenhaagenist Monte Carlosse suunduv elustiiliralli „Gumball 3000“.
- 04.05 Pärnu kesklinnas avati Eesti tsiklimeeste hooaeg uhke ringsõidu ja tsiklituruga, kohale oli tulnud ligi 1700 tsiklimeest. 22.05 Pärnu Kontserdimajas tunnustas president Toomas Hendrik Ilves Eesti Energia ettevõtlikkuse arenguprogrammi ENT-RUM korraldatud ettevõtlikkusideede konkursi „Olen ettevõtlik“ võitjaid.
- Vändras toimus üle pika aja maraton, kus osales 125 jooksjat ja 43 kepikõndijat. Üle-eestilisel talgupäeval osales Pärnumaal 2849 talgulist. 24.05 Pärnumaa Kutsehariduskeskus tähistas oma 10. aastapäeva ja ühtlasi tähistati Pärnumaa kutsehariduse 100. aastapäeva aktusega Pärnu Kontserdimajas.
- 05.05 Pärnu Kontserdimajas toimus TV3 saatesarja „Su nägu kõlab tuttavalt“ suur finaalsaade. 25.05 Toimus Endla teatripere laadapäev.
- 08.05 Sindis elav Marje Piiraja saavutas oma Belgia lambakoera Süsiga Sloveenias Koperis koerspordi MM-il agility harjutuses kuldse esikoha. Kilingi-Nõmmes toimus Pärnumaa laste laulupidu pealkirjaga „Laulan ilma särama“, peol osales üle pooleteisetuhande laululapse.
- 11.05 Pärnusse jõudis ringirändav tegevuskunstifestival „Diverse Universe“ ehk „Mitmekesine universum“, andes oma performance-etteasteid nii teatris kui ka Rütli tänaval. 27.05 Pärnumaa parimad õpilased olid kutsutud Pärnu Maavalitsusse maavanem Andres Metsoja vastuvõtule, linna tublimad õpilased olid linnapea Toomas Kivimägi kutsel Kontserdimajas.
- 16.05 Pärnu Koidula muuseumis anti üle J. V. Jannseni nimeline auhind, mille pälvis tunnustatud näitleja ja pillimees Feliks Kark. 31.05 Keskpäeval hävis põlengus Pärnu südalinnas, Kuninga 11, kaunis puidust hoone. Võitlus tulega kestis 14 tundi.

JUUNI

- 05.06 Tori hobusekasvanduses toimusid üleriigilised jõudluskatsed.
- 06.06 Ooperimuusika festivali Promfest raames esietendus Endlas Nikolai Rimski-Korsakovi „Tsaari mõrja“.
- 07.-08.06 Vallikäärul aasal toimus toidufestival Grillfest, mida külastas üle 40 000 toidusõbra.
- 08.06 Häädemeeste seltsimajas ja suveaias toimus VIII Põhja-Liivimaa festival, mida väisas ligi 2000 huvilist.
- 08.-09.06 Väandras toimusid 52. Pärnumaa suvemängud, millel võistles ligi 1000 sportlast. Edukaimad olid Sauga ja Tahkuranna võistkonnad.
- 12.06 Pärnu Kontserdimajas toimus Pärnu rahvusvahelise ooperifestivali Promfest noorte ooperilauljate konkursi finaalkontsert, mille võitis leedulanna Jomante Šležaite, teiseks jäi venelanna Anna Denisova ja kolmandaks bariton Ameerika Ühendriikidest Leo Radosavljevic. Pärnu uue kunsti muuseumis avati XX aktinäitus „Mees ja naine“.
- 13.06 Paikuse vallas avati loitsude ja lõkketule saatel kiviaja õppe rada.
- 15.-16.06 Toimus Pärnu Kantrifestival, mis tähistas oma 25. aastapäeva.
- 16.06 Pärnu Vallikäärus kogunesid maakonna eakad isetegevuslased memme-taadi peole „Igal linnul oma laul“.
- 21.06 Pärnu sadamakaile püstitatud laval toimus nii Pärnu suve kui ka Watergate'i pidulik avamine.
- 27.-30.06 Üheksandat korda toimus Baltikumi üks olulisimaid jalgpalliturniire – Pärnu Summer Cup.

JUULI

- 03.-06.07 Toimus konkurss-festival „Pärnu ballaad 2013“.
- 03.07 Pärnu rannas toimus jalgpallimatš Eesti versus Tahiti, võitsid külalised 10:5.
- 01.-21.07 Toimus XXVII Pärnu dokumentaal- ja antropoloogiafilmide festival. Peaauhinna said Tšiili autorid Cristian Soto ja Catalina Vergara filmi „Lõppjaam“ eest.
- 11.-14.07 Pärnus toimus rahvusvaheline saksofonimuusika festival SAX. FEST '13.
- 12.-13.07 Toimused EÜE 50. sünnipäevaüritused Pärnus.
- 13.07 Rannahotelli restoranis esitleti Tea kirjastuse sarjas „Tuntud ja tundmatu“ ilmunud elulooraamatut „Valter Ojakäär ja muusika. Naeru ja nuttu pikal eluteel“, kohal oli ka 90. aastane Valter Ojakäär.
- 15.07 XV Eesti surfilaager toimus seekord Pärnumaal Lemmerannas.
- 16.-23.07 Toimus Pärnu rahvusvaheline muusikafestival „Järvi akadeemia“, mille raames kõlas Pärnu Kontserdimajas maailma kõige kallim ja parim viiul enimnõutud viiuldaja, festivali peaesineja, Hilary Hahni esituses.
- 17.07 Pärnut külastasid Eesti aukon sulid Soomes.
- 18.-28.07 Colombias Santa Maria linnas toimus rahvusvaheline matemaatikaolümpiaad, kus Eesti võistkond saavutas kolmanda koha. Võistkonda kuulus ka Pärnu Koidula Gümnaasiumi õpilane Kristo Ment.
- 20.07 Kurgjal peeti Carl Robert Jakobsoni Talumuuseumi asutamise 65. aastapäeva ja teemakonverentsi, kus populaarseimaks haridustöötajaks valiti Elena

- Mägi ja põllumeheks Peeter Aassalu.
- 20.-21.07 Pärnus toimus „Kuldrula 2013“, mille raames toimusid Eesti lahitud meistrivõistlused rulatamises, BMX-sõidus, trikirusututamises ja tõukerattasõidus.
- 21.-23.07 Pärnu sadamas peatusid vanad purjekad, mis tegid vahepeatuse teekonnal Helsingist Riiga.
- 27.07 Ligi neli tuhat tehnikaspordihuvilist jälgis Pärnu lennuväljal autode ja mootorrataste kiirusvõistlust „Speedest Dunlop Nightrace 2013“.
- 26.-27.07 Pärnu rannas toimus Monster Music Festival.
- AUGUST**
- 01.-10.08 Pärnus toimus XII korda SUVE-UNIVESITEE - pianistide meistrikursused professor Arbo Valdma juhendamisel.
- 02.- 03.08 Pärnu kesklinnas toimusid 16. korda Gildipäevad.
- 01-18.08 Toimus Pärnu Fringe festival mis koondas teatrifestivali MONO-MAFFIA, uue teatri festivali „De facto“ ja tänavakunstifestivali „Sõnum seinäl“.
- 10.08 Nurmenuku puhkekeskuses toimus mitmike kokkutulek, kohal oli 46 paari kaksikuid. Toimus Pärnu Kunstide Öö „Augustiunetus“.
- 13.08 Pärnu Jahtklubis õnnitleti Rootsi EM-i medalivõitjaid meistriks tulnud purjeka Sugar 2 meeskonda ja hõbemedali teeninud Katariina II meeskonda.
- 20.08 Tahkuranna Tahku Tare juures peeti üle-eestilist kurgipidu.
- 24.08 Heategevuslik rannajalgpallimatš Pärnu Linnavalitsuse ja Riigikogu vahel lõppes Pärnu rannas Pärnu Linnavalitsuse võiduga.
- 26.-27.08 Pärnus hotellis Strand toimus Läänemere maade parlamentaarne konverents.
- 31.08 Kohilas toimunud ERGO Kergejõustiku finaalis püstitas Pärnumaalt pärit Liina Laasma naiste odaviske Eesti rekordi 62.50.
- SEPTEMBER**
- 01.09 XIII Jüri Jaasoni Kahe silla jooksul osales ligi 3000 spordisõpra kes jooksid, kõndisid või läbisid distantsi ratastooliga. Väikesed osalesid lastejooksudel.
- 05.09 Pärnus avati Pärnumaa Keskonnahariduskeskus.
- 06.09 Tahkuranna vallas Uulu külas hävis tulekahjus OÜ Polar Shipyard laevatehas.
- 08.-09.09 Pärnus ja Pärnumaal viibis Tema Pühadus Konstantinopoli – Uue-Rooma peapiiskop ja oikumeeniline patriarh Bartolomeus I, maailma õigeusu kiriku pea. Tema Pühadus andis neli tundi kestnud liturgia ajal Pärnu Issandamuutmise katedraalkirikus helilooja Arvo Pärtile ja ettevõtjale Viljo Vetikule arhondi tiitli.
- 14.09 Treimani rahvamajas toimus XIX Pärnumaa bändide päev.
- 20.-22.09 Pärnu-Jaagupis toimus üle-eestiline kodutütarde ja noorkotkaste spordilaager.
- 21.09 Tõstamaa vallas Maria talus toimus kolmandat korda suur sügisene õllepidu Oktooberfest.
- 26.09 Pidulikult avati Pärnus Mai piirkonda keskrannaga ühendav uus kergliiklustee ehk rannapromenaadi pikendus.
- 26.- 28.09 Pärnus toimus neljas rahvusvaheline laste ja noorte festival

- 28.09 “Kuldleheke”, kus olid osalejad Lätist, Leedust, Poolast, Ukrainast, Venemaalt ja Saksamaalt. Pärnus lõpetati mootorratturite suvehooaeg 700 mootorratturi osalusel.

OKTOOBER

- 02.10 Rahvusvahelisel muusikapäeval ja Pärnu linnaorkestri 20. hooaja avakontserdil Pärnu Kontserdimajas anti üle muusika aasta-preemia MTÜ-le Järvi Festival.
- 04.10 Pidulikult avati Pärnu Haigla uus taastusravi- ja psühhiaatriakorpus Ristikü tänaval.
- 05.-06.10 Kihnu rahvamajas toimus kolmas Kihnu viiulifestival, millel osalesid ka proua Ingrid Rüütel ja proua Evelin Ilves.
- 10.-11.10 Pärnu Kontserdimajas toimus Pärnu Juhtimiskonverents 2013 „Usu küsimus“.
- 11.-13.10 Pärnu Kutsehariduskeskuses toimus EV95 programmi kuuluv infotehnoloogiafirmade suurüritus Garage48, mille alamteema oli seekord „Naiste eri“, žürii töös osales ka president Toomas Hendrik Ilves.
- 20.10 Toimused üle-eestilised kohalike omavalitsuste volikogude valimised.
- 22.10 Avati ligi kuus miljonit eurot maksa läinud remonditud Pärnu-Jaagupi – Kergu tee.
- 24.-27.10 Toimus Pärnu XXXI akordionimuusika festival.
- 27.10 Pärnus XXV Kahe staadioni jooksul osales 362 jooksjat ja 90 kõndijat, jooksu võitsid Roman Fosti ja Olga Andrejeva.
- 29.10 Öösel tabas Eestit ennustatud torm: Kihnu lähedal ulatus tuule kiirus kuni 22 m/s, puhanguti kuni 31 m/s, Pärnus kohati 27 m/s.

NOVEMBER

- 10.11 Isadepäeva pidulikult kontserdil Estonia kontserdisaalis kuulutas Eesti naisliidu esinaine Siiri Oviir aasta isaks Pärnumaa vapimärgi kavaleri, Pärnumaalt pärit ajaloolase filosoofiadoktori Aldo Kalsi.
- 15.11 Pärnu aasta terviseedendaja tiitel omistati Mai lasteaija liikumisõpetajale Ly Akenpürgile. Uues Pärnu Kesklinnahariduskeskuses toimus Pärnu Zonta klubi korraldatud tervisekonverents “Tervis algab täna – inime ja keskkond”.
- 16.11 Kaitseliidu Pärnumaa malev tähistas oma 95. aastapäeva piduliku vastuvõtuga Endla teatris.
- 22.11 Pärnumaa spordiveteranide koondis tähistas oma 50. juubelit.
- 28.11 Pärnumaa mees August Puuste tähistas oma sajandat sünnipäeva.
- 29.11 Pärnus toimus üle-eestiline 45. koolinoorte kodu-uurimiskonverents.

DETSEMBER

- 05.12 Paikusel pandi nurgakivi spordi- ja tervisekeskusele.
- 06.12 Pärnu maavalitsuse saalis austati maakonna väärikaid abielupaare: kuldpulmapaare, briljantpulmapaare ja kroonpulmapaari.
- 07.12 Pärnus Port Arturi kaubanduskeskuses toimus õpilasfirmade laat „Pärnumaa jõulud 2013“, millest võttis osa 57 firmat.
- 08.12 Pärnumaa portselanimaalijate ühingul Lüster täitus 20s tegevusaasta ja seda tähistati pidulikult Nooruse majas.
- 12.12 Endla teatris esietendus laste- ja

- 14.12 jõululavastus „Hiired pööningul“, lavastaja Priit Loog.
- 14.12 Lydia Koidula 170. sünniaastapäeva tähistati üleriigilise etlejate konkursiga „Koidulauliku valgel“ ja toimus tõrvikutega rongkäik.
- 15.12 Kilingi-Nõmme õpilane Kaira Vreimann pälvis noore looduskaitse märgi, mis anti talle pidulikult üle Estonia kontserdisaalis.
- 18.12 Pärnumaa arengufoorum “Pärnumaa 2014–2020: rakett on valmis – kuhu ja kuidas lennata?”
- 30.12 Ammende villas pärjati Pärnu aasta tegijaid: Pärnu 2013 aasta mees Villu Voogel, aasta naine Marika Pärk, aasta tegu Pärnu Haigla uus juurdeehitus.
- 30.12 Endla teatris toimus galaõhtu „Tahesära“, kus autasustati Pärnumaa aasta kultuuri- ja sporditähti.
- 31.12 Juubeliaasta „Pärnu kuurort 175“ lõpetati ainulaadse 3D-mapping projektsioon-instalatsiooniga ja varjuteatriga Pärnu Muuseumi hoone seinal.

Anu Sommer
Pärnu Maavalitsus

3. Pärnumaa tunnustab

Pärnumaa vapimärkide kavalerid

Pärnumaa Vapimärk on asutatud Pärnumaale osutatud teenete tunnustamiseks. Pärnumaa Vapimärk omistatakse inimesele, kes oma silmapaistva töö ja tegevusega on oluliselt kaasa aidanud Pärnumaa arengule, sealhulgas väljapaistvate saavutuste eest spordis ja kultuuris.

2011

Pärnu maavanem Andres Metsoja otsustas Pärnumaa Vapimärgi Nõukogu ettepanekul anda 2011. aastal Pärnumaa kõrgeima autasu – Pärnumaa Vapimärgi neljale silmapaistvale inimesele:

Pärnumaa Vapimärk nr 79 Ülle Alanurm – Surju Tervisekeskuse ja Hooldekodu Videvik juhataja

Pärnumaa Vapimärk nr 80 Urmas Mägi – OÜ Fein-Elast Estonia juhataja

Pärnumaa Vapimärk nr 81 Riina Müürsepp – Pärnumaa Kutsehariduskeskuse direktor

Pärnumaa Vapimärk nr 82 Bruno Sõmeri – kunstnik, kunstipedagoog

Ülle Alanurm

Ülle Alanurm on Surju Tervisekeskuse ja Hooldekodu Videvik juhataja, Surju valla ja Tahkuranna valla kauaaegne perearst.

Ülle Alanurm lõpetas Tartu Ülikooli arstiteaduskonna 1986. aastal ja asus

seejärel tööle Surju lastearstina. 1995. aastal moodustati Surju Tervisekeskus ja Surju Haigla baasil Hooldekodu Videvik,

kus ta töötab juhatajana asutuste moodustamisest alates. Tänu Üllele on Surju Tervisekeskus sisustatud perearstile vajaliku meditsiinitehnikaga ning hooldekodu hoone on korralikult renoveeritud.

Ülle Alanurm on lõpetanud ka Tallinna Psühhodraama Kooli psühhoteraapia erialal, omandatud teadmisi rakendab ta edukalt arstitöös ja puuetega laste vanemate toetusgruppides.

Ülle Alanurm on kohapeal tunnustatud kui väga hea perearst. Ta on ka ühiskondlikult aktiivne – tantsides ning juhendades ise rahvatantsurühma.

Urmas Mägi

Urmas Mägi on aastast 1994 tegutsenud Sindi linnas ettevõtluse arendamisega. Tema juhitud ettevõtte osaühing Fein-Elast Estonia toodab süntees- või tehiskiust lõnga ja niiti. Urmas Mägi juhitud ettevõtte on töötajasõbralik ja

tehnoloogiliselt innovaatiline ning ettevõtte on aastaid toetanud Sindi linna haridus- ja noorsootööd. Eraldi väärib rõhutamist, et antud ettevõtte on edukate tulemuste alusel korduvalt jõudnud auhinnaliste kohtadele maakonna ettevõtete iga-aastastel konkurssidel Pärnumaa TOP.

Urmas Mägi on ka ühiskondlikult väga aktiivne, näidates eeskuju teistele ettevõtlusega seotud inimestele. 2006. aastal valiti ta Sindi Linna Aasta Inimeseks. 2010. aastal sai Urmas Mägi Eesti Kaubandus-tööstuskoja Pärnu esinduse poolt vastustundliku ettevõtja auhinna.

Riina Mürsepp

Riina Mürsepal on pikaajalise ja suured teened Pärnumaa hariduselu edendamisel ja koolivõrgu ülesehitamisel. Tal on olnud juhtiv roll Pärnu Majanduskooli ja Tartu Ülikooli Pärnu kolledži asutamisel ja käivitamisel, pannes sellega aluse kõrghariduse andmisele Pärnumaal. Tema initsiatiivil ehitati ka Pärnu kolledži uus õppehoone. Pärnumaa Kutsehariduskeskuse direktorina töötades on tema eestvedamisel toimunud uute õppehoonete rajamine, õppetöökvaliteedi tõus ning üldiselt kutseõppehariduse ja kooli maine tuntav paranemine.

Bruno Sõmeri

Bruno Sõmeri asus Pärnusse tööle 1946. aastal joonistusõpetajana. 1974. aastast töötas ta kunstnikuna, kuid tema töid hakati esitlema kunstinäitustel juba alates 1947. aastast. Ta oli esimene Pärnu linna kujutava kunsti preemia laureaat. Loometee varasemal perioodil pühendus Bruno Sõmeri õlimaalile, hiljem akvarellile. Ta lõi oma kunstiteoseid vesivärvitehnikas, mille ta ise leiutas. Bruno Sõmerile on omistatud mitmeid väärikaid auhindu nagu Johann Voldemar Jannseni nimeline auhind, ta on Pärnu linna vapimärgi kavaler ning Pärnumaa Kultuuripärl. Bruno Sõmeri töid võib näha nii paljudes Eesti muuseumites kui ka välismaal. Bruno Sõmeri lahkus meie hulgast 01.05.2014.

2012

Pärnu maavanem Andres Metsoja otsustas Pärnumaa Vapimärgi Nõukogu ettepanekul anda 2012. aastal Pärnumaa kõrgeima autasu – Pärnumaa Vapimärgi neljale silmapaistvale inimesele:

Pärnumaa Vapimärk nr 83 Maie Ausmeel – Varbla Vallavalitsuse sotsiaalnõunik

Pärnumaa Vapimärk nr 84 Andres Laanemets – Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi direktor

Pärnumaa Vapimärk nr 85 Aet Maatee – Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA juhataja

Pärnumaa Vapimärk nr 86 Urmas Sule – SA Pärnu Haigla juhataja

Maie Ausmeel

Varbla valla sotsiaalnõunik Maie Ausmeel töötab selles ametis 1993. aastast. Maie Ausmeel osaleb aktiivselt kogu maakonna sotsiaalküsimuste lahendamisel ning märkimisväärne on tema poolt osutatud abi maakondliku

sotsiaalhoolekande süsteemi ülesehitamisel. Tema eestvõttel loodi Varbla vallas hooldekodu, mille õhkkonna on ta juhina muutnud väga koduseks ja sõbralikuks. Maie Ausmeelt iseloomustab kodaniku julgus, ta julgeb alati avaldada arvamust ja pakub probleemidele lahendust. Astub alati välja nende kaitseks, kellele ühiskond on teinud liiga. Oma töös peab ta kõige tähtsamaks inimest.

Andres Laanemets

Andres Laanemets töötab Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi direktorina 1998. aastast. Tema oskuslikul juhtimisel on koolist kujunenud tulemuslikult töötav ning omäoline kool Eesti haridusmaastikul.

Riigieksamite tulemuste põhjal on Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium olnud aastaid Pärnumaa parim ja vabariigis 2010/2011. õppeaastal väarikal neljandal kohal. Üle 90% kooli lõpetajatest jätkab õpinguid kõrgkoolides. Andres Laanemetsa juhitud kooli iseloomustab tugev vaimsus, avatus, hoolivus ning eeskujulikult toimiv meeskond. Andres Laanemets on aktiivne osaleja Pärnu Linna Koolijuhate Ühenduses, samuti osaleb ta MTÜ Laste ja Noorte Kriisiprogrammi töös aidates korraldada lastelaagreid.

Aet Maatee

Aet Maatee on töötanud Pärnu Maavalitsuses ja Pärnu Linnavalitsuses ning on olnud oma tegude eeskujuks paljudele Pärnumaa kultuuritegijatele. 2003. aastast juhib ta Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutust. Laulu- ja

tantsupeod „Ilmapuu lävel“, „Üheshingamine“ ning „maa ja ilm“ on sündmused, mis on puudutanud hingepõhjani pea igaüht meist. „Laulu- ja tantsupidu on meie lugude jutustamise koht. Ühe väikese rahva suguvõsa kokkutulek. Identiteedi rituaal. Need hoiavad meid koos.“ ütleb Aet ise. Aet Maatee on Pärnumaa väari-

kas saadik Eesti rahvakultuuriruumis, kes juhib kindlalt laulu- ja tantsupeolaeva õigel kursil.

Urmus Sule

Urmus Sule töötab Pärnu Haiglas 1994. aastast, alates 2000. aastast on ta SA Pärnu Haigla juhatuse esimees ning kolm aastat hiljem sai temast ka Eesti Haiglate Liidu juhatuse esimees. Tema eestvedamisel on Pärnu

haiglast saanud kaasaegne ravikeskus. Tema juhitud haigla oma ligi 1200 töötajaga on suurim tööandja Pärnu maakonnas.

Urmus Sule oskab edukalt tegutseda suurte eesmärkide realiseerimise nimel. Uue väljakutsena on valmimas Pärnu haigla õendus- ja hoolduskeskus.

2013

Pärnu maavanem Andres Metsoja otsustas Pärnumaa Vapimärgi Nõukogu ettepanekul anda 2013. aastal Pärnumaa kõrgeima autasu - Pärnumaa Vapimärgi viiele silmapaistvale inimesele:

Pärnumaa Vapimärk nr 87 Mercedes Merimaa – Pärnu Lahe partnerluskogu tegevjuht

Pärnumaa Vapimärk nr 88 Laine Mägi – näitleja, tantsupedagoog, ettevõtja

Pärnumaa Vapimärk nr 89 Jaanus Männik – Surju vallavanem

Pärnumaa Vapimärk nr 90 Jaan Ratnik – AS Sanatoorium Tervis ja OÜ Tervise Paradiis juhatuse liige

Pärnumaa Vapimärk nr 91 Alli Tiik – SA Pärnu Haigla veretalituse juhataja

Mercedes Merimaa

Mercedes Merimaa on lõpetanud Tartu Riikliku Ülikooli majanduskübernetika erialal. 1990ndate aastate alguses õppis ta Suurbritannias Emersoni Kolledžis säästlikku arengu, biodünaamilise maa-viljeluse ja arengu teooriaid. Audru valda asus Mercedes elama 1991. aastal, kus ta esimestel aastatel töötas Soomra külas Jänese biodünaamilise õppetalu perenaisena. Audru valla kooliõpilased on õppinud tema käe all arvutit tundma ning tunginud bioloogia saladustesse. Alates 2003. aastast töötab Mercedes Merimaa MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu tegevjuhina. Mercedes Merimaa kuulub paljudesse nõukodadesse ja töögruppidesse, kus on kõne ja arutuse all kodanikuühiskonna tugevdamine ning inimlik ühistegevus. Mercedes Merimaa on tuntud dieterapeut ning mahepõllumajandusse uskuja. Tema eestvedamisel on sündinud Võilillefestival, Romatilise Rannatee projektid ning palju muud head ja maalähedast.

Laine Mägi

Laine Mägi on lõpetanud Tallinna 32. Keskkooli, õppinud Eesti Riiklikus Koreograafiakoolis ning lõpetanud EMTA lavakunstikooli 1982. aastal. 1982-1999 töötas Laine Mägi näitlejana Endla teatris. 1989 aga asutas ta Pärnus tantsutrupi Lancy ning 1996. aastal omanimelise tantsukooli. Nimetatud tantsukool on tegus siiani: tantsukoolis jagatakse tantsuõpet 3-19 aastastele

lastele ja noortele. Tantsukoolist on võrsunud teinegi tantsutrupp All Stars ning rahvatantsurühm Rõõmuline. Laine Mägi lööb suure teatri tegemiste kõrval kaasa põnevates teatriprojektides Tõstamaal, kus lavastunud "Pruutide kool" ja "Sünd, surm ja lahusus" on toonud kohale teatrisõpru üle Eesti. Laine Mägi näitlejatööd on kaasa toonud palju auhindu. Teda on tunnustatud 2000. aastal Pärnu aasta naise tiitliga, 2012. aastast pärineb Helmi Tohvelmani nimeline auhind ja Valgetähe IV klassi teenetemärk.

Jaanus Männik

Jaanus Männik on keskkoolihariduse saanud Tapal ning kõrghariduse agroom-ökonomisterialal Eesti Põllumajanduse Akadeemias. Ta on töötanud Surju sovhoosi direktorina, olnud Are vallavanem ja nüüd on Surju vallavanem. Aastatel 1995–2007 on ta töötanud Riigikogu VIII, IX ja X koosseisu liikmena. Jaanus Männikut on pärjatud C. R. Jakobsoni nimelise medaliga 1994. aastal ning Valgetähe IV klassi teenetemärgiga 2006. aastal. Kõige suuremaks teeneks Riigikogu liikmena tuleb lugeda Pärnu haigla ehitamist: alates 1985. aastast tegi Jaanus Männik selle nimel tihedat koostööd Pärnumaa juhtidega, Riigikogu liikmetega, Riigi Kinnisvara AS-ga, ministereerumitega. Tulemuseks sai 2005. aastal valminud uus haigla hoone Ristiku tänaval. Vallavanemana on Jaanus Männik aidanud kaasa Are Põhikooli täielikule renoveerimisele ning Surju vallas karjalauda hoone lammutustööde ja kanalisatsioonitrasside renoveerimise organiseerimisele. Ta osaleb aktiivselt Pärnumaa Omavalitsuste Liidu töös ning avaldab aktiivselt oma mõtteid riigi inime-

sekesksema juhtimise kohta ka ajakirjanduses. Jaanus Männik on suur muusikahuviline ja oskab ka ise viiulit mängida.

Jaan Ratnik

Jaan Ratnik on lõpetanud Eesti Kõrgema Kommertsikooli rahanduse ja panganduse erialal. Alates 2007. aastast juhib ta AS Sanatoorium Tervise ja OÜ Tervise Paradiis tegevust.

Jaan Ratnik on tuntud kui visionäär turismi vallas. Ta on kolmel aastal vedanud Pärnu-Stockholm hooajalise lennuliini käivitamist ja osalenud aktiivselt tervishoiuteenuste ekspordi arenguvisioni väljatöötamisel. Jaan Ratnik on aktiivse ettevõtjana osalenud läbirääkimistel Pärnu lennujaamast regulaarlendude taastamiseks ja andnud oma panuse teistele ettevõtjatele tegutsemisel Pärnumaa ühiste asjade õnnestumise nimel. Nii sanatoorium Tervis kui Tervise Paradiis on kujunenud Eestis olulisemateks tervise taastamise ja aktiivse puhkuse sihtkohtadeks.

Alli Tiik

Alli Tiik on lõpetanud Tartu Ülikooli arstiteaduskonna hematoloogina. Alates 1990. aastast tegutseb Alli Tiik Pärnu Haigla veretalituse juhina.

Maailma tervishoiuorganisatsiooni hinnangul peaks haiglate verevaru tagamiseks olema vereloovutajaid 4-5% elanikkonnast. Eestis on see hetkel 2,6% kuid Pärnumaa saab uhkeldada 4,6%-ga. See doonorite kõrge osakaal pärnumaalaste hulgas on tänu Alli Tiigi ja tema meeskonna tõhusale tööle. Dr Tiigi eestvedamisel toimub igal aastal doonorite tänuüritus, millega tunnustatakse vereloovutajaid ning innustatakse ka teisi selles õilsas, elusid päästvas aktsioonis osalema. Pärnu Haigla veretalitusel on hea koostöö asutustega, kus käiakse kohtadel, et vereloovutamist inimestele mugavamaks teha. Alates 2011. aastast on Pärnu Haigla veretalituses dr Tiigi eestvedamisel võimalik doonorluse eesmärgil anda vereloome tüvirakke. Tüvirakudoonoriks olemine on ohutu, kuid selle tulemina saab edukalt ravida leukeemiat ja muid verehaigusi.

Rita Kosenkranius
Pärnu Maavalitsus

Pärnumaa vapimärk.

Konkurss “Eesti kaunis kodu”

Eestlastele on oma kodu ja koduaed alati oluline olnud. 1935. aastal loodi Eesti maa-kodude kodukaunistamise selts, mille eesmärgiks oli muuta elamist maal kultuursemaks ning kaunimaks. Samal aastal töötati välja ka põhikiri ning seejärel sai hoo sisse kodukaunistamise liikumine, mille tegevus soikus vaid korraks Nõukogude okupatsiooni lõpupoole. Peale taasiseseisvumist hoogustus tegevus taas kui president Lennart Meri kuulutas 1997. aasta kodukaunistamise aastaks.

Eesti kodukaunistamise ühenduse poolt viiakse läbi konkurssi “Kaunis kodu” alates 1998. aastast. Samal aastal toimus ka Pärnumaal esimene maakondlik kodude ülevaatus. Sellest ajast on üleriigiline koordineeritud kodukaunistamise liikumine leidnud oma kindla koha Eesti kõikides piirkondades. Aastast 2005 on konkursi

nimetuseks “Kaunis Eesti kodu” ja alates 2012 “Eesti kaunis kodu”.

Ülevaatuses raames selgitatakse maa-piirkondades välja paremini heakorrastatud:

- eramu, üksikhoone;
- hooneterühm, küla, linnaosa;
- looduslähedase keskkonna objekt;
- maa-asustus, talu, tootmistalu.

2011. aastal osales konkursil 30 objekti, 2012. aastal 27 objekti ja 2013. aastal 21 objekti.

Pärnumaa kodukaunistamise maakondliku toimkonna poolt valitud parimaid autasustati Pärnu Maavalitsuse poolt, iga hindamisklassi parim aga esitati Vabariigi Presidendile autasu saamiseks.

*Kategooria “Hoonete rühmad” – Mäe tänava elamugrupp Lavassaare alevis.
Foto maavalitsuse fotokogu*

Konkursi „Kaunis Eesti kodu 2011” võitjad

Eramu

1. Perekond Kuke kodu Toominga tn 8, Paikuse alevik, Paikuse vald

Perekond Liiva kodu Side tn 1, Häädemeeste alevik, Häädemeeste vald
Perekond Lusika kodu Uus tn 12, Pärnu-Jaagupi alev, Halinga vald

Hoonete rühmad

1. Mäe tänava elamugrupp, Lavassaare alev, Lavassaare vald

Korterühistu Soo 8, Pärnu-Jaagupi alev, Halinga vald

Siiri Raadik ja Gert Kaare kodu Vainu küla, Sauga vald

Looduslähedane keskkond

1. Uulu Lasteaed, Uulu küla, Tahkuranna vald

Perekond Kink, Silla talu, Kaisma küla, Väandra vald

Pootsi-Kõpu õigeusu kirik, Kõpu küla, Tõstamaa vald

Talud

1. Perekond Kapsi, Kapsi talu, Vihtra küla, Väandra vald

Perekond Tugedam, Kalda talu, Are alevik, Are vald

Lea Õismaa ja Jaanus Heinsoo, Roni talu, Kiraste küla, Tõstamaa vald

20. juunil autasustas maavanem konkursi “Kaunis Eesti kodu 2011” Pärnumaa võitjaid.

25. augustil toimus “Kaunis Eesti kodu 2011” kõigile osalejatele õppekursioon Võrumaale.

Kategooria “Eramu” – Perekond Kuke kodu Paikuse alevikus.
Foto maavalitsuse fotokogu

Konkursi „Eesti kaunis kodu 2012“ võitjad

Eramud

1. Perekond Kutseri kodu, Kalda tee 43, Paikuse alev

Perekond Põdera kodu, Pärnjõe küla, Vändra vald

Perekond Kustassoni kodu, Papsaare küla, Audru vald

Hoonete rühmad

1. Perekond Vene Taltsi tootmistalu, Kastna küla, Tõstamaa vald

Perekondade Sauväli ja Viikoja kodud, Piiri 11 ja Piiri 13, Sindi linn

Perekond Lille Aasa talu, Kärsu küla, Saarde vald

Looduslähedane keskkond

1. Perekond Absaloni kodu, Reiu küla, Tahkuranna vald

Perekond Endriksoni Jõekääru talu, Vihra küla, Vändra vald

Perekond Saaliste Võidu talu, Kikepera küla, Surju vald

Talud

1. Perekond Mägi Muhke talu, Soosalu küla, Halinga vald

Perekond Liesmenti Kollitse talu, Metsaääre küla, Surju vald

Perekond Välimäe Metsa talu, Koonga küla, Koonga vald

19. juunil 2012 autasustas maavanem konkursi “Eesti kaunis kodu 2012” Pärnumaa osalejaid.

Kategooria “Looduslähedane keskkond” – perekond Absaloni kodu Reiu külas.

Foto Sigrid Absalon

Konkursi „Eesti kaunis kodu 2013“ võitjad

Eramud

Maret Salujärv ja Rein Sinijärv, Aiandi 4/
Aiandi 6, Lavassaare vald

Hoonete rühmad

Perekond Kaidi ja Jaan Ilves ning Anu Viik
ja Raigo Lember, Järvepõik 8 ja Järvepõik
10, Kilingi -Nõmme, Saarde vald

Looduslähedane keskkond

Perekond Peetsalu, Seliste küla, Tõstamaa vald

Talud

Perekond Männi, Järve talu, Linaküla,
Kihnu vald

Maie Joala ja Riina Redlich
Pärnu Maavalitsus

Kategooria “Talud” – perekond Männi kodu Kihnu saarel.
Foto Sigrid Absalon

Kategooria "Eramud" – Maret Salujärve ja Rein Sinijärve kodu Lavassaares.
Foto Sigrid Absalon

20. juunil 2013 autasustas maavanem Andres Metsoja koos konkursi maakondliku komisjoni esimehe Riina Redlichiga "Eesti kaunis kodu 2013" Pärnumaa osalejaid.
Foto Sigrid Absalon

4. Rahvastik

Rahvaarv, vanuseline ja sooline koosseis

Pärnumaa rahvaarv omavalitsuste lõikes 1. jaanuari seisuga

Vald, linn	1970	1979	1989	2000	2012	2013	2014
Are	1438	1475	1415	1349	1285	1275	1282
Audru****	4163	4282	4486	4897	5465	5436	5840
Halinga*	3387	3468	3855	3556	3168	3066	3022
Häädemeeste	3609	3424	3381	3223	2858	2761	2659
Kaisma	659	637	630	580			
Kihnu	771	664	544	510	715	728	716
Koonga	1886	1551	1560	1357	1212	1176	1150
Paikuse	1364	1916	2480	2862	3958	3964	3877
Pärnu-Jaagupi alev	1191	1410	1534				
Saarde**	3270	2625	3014	2388	4447	4347	4190
Sauga	1579	1970	2013	2535	4059	4070	4080
Surju	1336	1089	991	1040	1054	1016	988
Tahkuranna	1831	1641	1706	2018	2341	2326	2320
Tali	1327	975	935	774			
Tori	2688	2504	2617	2606	2458	2414	2358
Töstamaa	2268	1971	1722	1664	1452	1400	1387
Varbla	1728	1431	1242	1067	943	925	896
Vändra vald***	3517	2883	2718	2609	2920	2861	2778
Lavassaare	626	608	530	554	514	489	
Tootsi	1381	1418	1324	1059	791	801	823
Vändra alev	2140	2436	2944	2662	2524	2439	2369
Kilingi-Nõmme	2387	2535	2509	2223			
Sindi	4014	4384	4457	4179	4230	4206	4138
Pärnu	46 562	51 254	53 885	45 500	42 433	42 029	41 524
Kokku	94 015	99 141	100 958	91 212	88 827	87 729	86 397

Kohalike omavalitsuste rahvaarv aastate 1970, 1979, 1989 ja 2000 kohta on toodud (aasta esimese kvartali jooksul) toimunud rahvaloenduste andmete alusel (alaline rahvastik). Rahvaarv aastate 2012, 2013 ja 2014 kohta on toodud Rahvastikuregistri andmete alusel aasta alguse, st 1. jaanuari seisuga.

*Halinga valla rahvaarv alates 01.01.1997 hõlmab ka Pärnu-Jaagupi alevit, mis ühinesid 1996. aasta sügisel

**Saarde valla rahvaarv alates 01.01.

2006 hõlmab ka endist Tali valda ja Kilingi-Nõmme linna ja Tali valla elanikke, mis ühinesid 2005. aasta sügisel.

***Vändra valla rahvaarv alates 01.01.2010 hõlmab ka endist Kaisma valda, mis liitus 2009. aasta sügisel Vändra vallaga.

****Audru valla rahvaarv alates 01.01.2014 hõlmab ka endist Lavassaare valda, mis liitus 2013. aasta sügisel Audru vallaga.

Elanike arv seisuga 01.01.2014 (Statistikaameti andmed)

Haldusüksus või asustusüksuse liik	Kokku	Sealhulgas		% -des		Naisi 1000 mehe kohta
		mehed	naised	mehed	naised	
Are	1204	611	593	50,7	49,3	971
Audru	5622	2766	2856	49,2	50,8	1033
sh Lavasaare alev	437	207	230	47,4	52,6	1111
Halinga	2903	1383	1520	47,6	52,4	1099
sh Pärnu-Jaagupi alev	1124	505	619	44,9	55,1	1226
Häädemeeste	2417	1178	1239	48,7	51,3	1052
Kihnu	510	247	263	48,4	51,6	1065
Koonga	1023	536	487	52,4	47,6	909
Paikuse	3626	1767	1859	48,7	51,3	1052
sh Paikuse alev	2135	1032	1103	48,3	51,7	1069
Pärnu	40 005	17 812	22 193	44,5	55,5	1246
Saarde	3790	1847	1943	48,7	51,3	1052
sh Kilingi-Nõmme linn	1707	775	932	45,4	54,6	1203
Sauga	4438	2187	2251	49,3	50,7	1029
Sindi	4089	1869	2220	45,7	54,3	1188
Surju	941	495	446	52,6	47,4	901
Tahkuranna	2384	1200	1184	50,3	49,7	987
Tootsi	749	349	400	46,6	53,4	1146
Tori	2245	1120	1125	49,9	50,1	1004
Tõstamaa	1252	625	627	49,9	50,1	1003
Varbla	800	408	392	51,0	49,0	961
Vändra alev	2268	1033	1235	45,5	54,5	1196
Vändra vald	2563	1301	1262	51,0	49,0	970
Pärnumaa	82 829	38 734	44 095	46,8	53,2	1138
Kogu Eesti	1 315 819	614 919	700 900	46,7	53,3	1140

Urmas Kase
Pärnu Maavalitsus

Sünnid

	Pärnu linn			Maapiirkond			Maakond kokku		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Sünnikandeid koostati kokku	446	409	418	431	437	416	877	846	834
• poisse	218	210	205	240	227	213	458	437	418
• tüdrukuid	228	199	213	191	210	203	419	409	416
Abielust sünde	157	127	125	129	110	115	286	237	240
Isaduse kindlakstegemine üheaegselt sünniga	256	251	268	273	309	277	529	560	545
Vallaslapsi	33	31	25	29	18	24	62	49	49
Emal sündis:									
1. laps,	167	145	177	159	162	162	326	307	339
2. laps,	184	183	173	156	159	136	340	342	309
3. laps,	68	59	47	76	68	73	144	127	120
4. laps,	15	11	14	27	29	27	42	40	41
5. laps,	10	9	3	9	15	9	19	24	12
6. laps,	-	-	1	3	2	4	3	2	5
7. laps,	-	-	1	1	1	3	1	1	4
8. laps,	1	-	-	-	1	1	1	1	1
9. laps,	-	1	-	-	-	1	-	1	1
10. laps,	-	1	1	-	-	-	-	1	1
11. laps,	1	-	-	-	-	-	1	-	-
12. laps.	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Noorim sünnitaja							16	16	15
Vanim sünnitaja							44	49	45
Kaksikute paare:	7	5	4	8	7	6	15	12	10
• tüdrukud,	3	2	2	1	3	-	4	5	2
• poisid,	2	2	-	3	-	4	5	2	6
• tüdruk ja poiss.	2	1	2	4	4	2	6	5	2
Kolmikuid:	-	1	-	-	-	-	-	1	-
• 1 poiss ja 2 tüdrukut.	-	1	-	-	-	-	-	1	-

Statistika aluseks on maavalitsuses ja omavalitsustes koostatud sünnikanded.

Surmad

	Pärnu linn			Maapiirkond			Maakond kokku		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Koostati surmakandeid:	665	658	645	414	428	437	1079	1086	1082
sh mehi,	319	349	300	220	219	209	539	568	509
sh naisi,	346	309	345	194	209	228	540	518	573
kuni 1-aastaste surmakan- deid.	-	3	2	-	1	-	-	4	2

Suremus vanuse lõikes:									
kuni 20 aastased,	-	7	3	6	2	2	6	9	5
21-30,	8	9	6	3	5	-	11	14	6
31-40,	9	14	8	5	6	4	14	20	12
41-50,	32	27	29	12	16	10	44	43	39
51-60,	76	52	53	43	45	33	119	97	86
61-70,	110	105	112	78	71	74	188	176	186
71 ja vanemad.	430	444	434	267	283	314	697	727	748

Statistika aluseks on maavalitsuses ja omavalitsustes koostatud surmakanded.

Andmed abielude kohta (arv)

	2011	2012	2013
Sõlmitud abielude arv:	299	299	297
• maavalitsuses,	268	262	249
• kiriklikult,	10	8	13
• notarite poolt,	21	29	35
• eelneval aastal esitatud avalduste alusel.	19	9	15
Abieluavalduste esitamise arv	281	281	281
Kohale mittetulnud paaride arv:	14	7	15
• neist eelnevalt teatanud paaride arv.	12	5	12
Väljaspool perekonnaseisuameti ruume registreeritud abielusid	-	-	-
Välismaalastega abiellumiseks esitatud avalduste arv:	16	19	13
• neist registreeriti	16	18	13
Abiellumisiga (18 aastat) vähendati:	-	-	-
• 15-aastastel neidudel,	-	-	-
• 16-aastastel neidudel,	-	-	-
• 17-aastastel neidudel,	-	-	-
• 17-aastastel noormeestel.	-	-	-
Vanim pruut (aastat)	66	70	71
Vanim peigmees (aastat)	75	67	75
Maavalitsuses tähistati:			
• hõbepulmi,	1	-	-
• kuldpulmi,	16	25	15
• briljantpulmi,	1	2	2
• kroonpulmi.	-	1	1
Austamispäeval linnavalitsuses osales:	34	25	18
• kuldpulmapaare,	30	18	13
• briljantpulmapaare,	4	6	5
• kroonpulmapaare.	-	1	-
Mõlemal abiellujal oli esmakordne abiellumine	163	173	172
Mees registreeris esmakordse abielu	193	205	202
Mees registreeris korduva abielu	85	65	60

Naine registreeris esmakordse abielu	198	204	205
Naine registreeris korduva abielu	80	66	57
Registreerimiseks ettenähtud kuuajalist tähtaega lühendati	11	16	10

Notarite poolt sõlmitud abielusid tähistab tabelis ainult üldarv, muu statistika koostatud maavalitsuses ja kogudustes sõlmitud abielude põhjal.

Abiellunute jaotumine vanuse järgi

Vanus	Mehed			Naised		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
15-17	-	-	-	-	-	-
18-20	1	4	1	11	10	6
21-25	28	21	27	50	46	51
26-30	63	86	76	59	93	69
31-40	129	123	87	113	85	84
41-50	37	26	50	25	26	38
51-	20	10	21	20	10	14

Statistika aluseks on maavalitsuses ja kogudustes registreeritud abielud.

Andmed abielulahutuste kohta

	2011	2012	2013
Maavalitsuses koostati lahutuse kandeid:	130	130	164
• neist abikaasade ühise avalduse alusel,	127	129	162
• kohtuotsuse alusel.	3	1	2
Abielulahutuse avaldusi esitati (aasta jooksul)	144	151	185
Abielulahutuse avaldusi annulleeriti	16	16	20
Vanim lahutaja meestest (aastat)	72	68	74
Vanim lahutaja naistest (aastat)	62	66	79
Pikim lahutatud abielu kestis (aastat)	39	43	53
Lühim lahutatud abielu kestis (kuud)	9	6	2
Abielulahutused abielu kestuse järgi:			
• alla 1 aasta,	1	2	4
• 1-2 aastat,	9	2	16
• 3-5 aastat,	24	19	20
• 6-10 aastat,	27	30	30
• 11-15 aastat,	17	13	27
• 16-20 aastat,	17	14	20
• 21-25 aastat,	22	24	14
• 26-30 aastat,	6	15	24
üle 30 aasta.	7	11	9
Kohtus lahutati (abielu)	25	27	39
Notarite poolt lahutati (abielu)	13	19	13

Kohtu ja notarite poolt lahutatud abielud kajastuvad tabelis ainult üldarvuna, muu statistika koostatud maavalitsuses koostatud lahutuste kannete põhjal.

Rahvastiku toimingute talituse info

Ekki 2010. aasta oli Eestimaal üle mitme aja positiivse iibega aasta, siis sündimus Pärnumaal pöördus langusesse. Sama tendents jätkus maakonnas ka aastatel 2011, 2012 ja 2013. Majandusolud tingisid maakonnas järjest süveneva väljarände ja mitmedki maakonna kunagiste elanike lapsed sündisid hoopis välismaal. Teisalt on kätte jõudnud aeg, kus noored ka teadlikumalt lükkavad pere loomise ja laste sündimise kaugemasse aega - kes soovib end õpingutele pühendada, kes rännata ja maailma avastada, kes enne pere loomist tööalaselt end kindlustada ja arendada.

Viimaste aastate suurim sündivuse langus jääb 2011. aastasse. Võrreldes aasta varasema sündide arvuga on see 9% väiksem, see tähendab, et Pärnumaal pandi kirja 92 last vähem. 2012 sai kirja 31 last vähem ja 2013. aastal 12 last vähem võrreldes aasta varasemaga. Lähtudes maakonnas koostatud sünnikannetest, võib öelda, et on omavalitsusi, kus sündivus püsib enam-vähem stabiilsena. Kindlasti ei saa pisikeste ilmakodanike vähesuse üle kurta Audru, Halinga, Paikuse ja Sauga vallad. Sündivus on mõnevõrra suurenenud Väandra alevis ning Tori ja Tõstamaa valdades.

Vastsündinud poiste-tüdrukute arvilist suhet vaadates võib öelda, et poislastel meeldib Pärnumaa peredesse sündida. Kolme aastal jooksul sai Pärnumaa omavalitsustest ja maavalitsusest esimese nimelise sünnidokumendi 1313 poislast ja 1244 tütarlast.

Jätkuvalt sünnib suurem osa uutest ilmakodanikest vabaabielus olevatel vanematel ehk juriidilises keeles öeldes, sünd registreeritakse koos isaduse omaksvõtuga. Näiteks 2011. aastal 877 kirjapandud sünnist 60% registreeriti koos isaduse omaksvõtuga, 33% lapsi sündis abielust ja 7% olid üksikemad. 2012. aasta

koostatud sünnikannetest nähtub, et 66% lastest sündis vabaabielust, abielust sündinute protsent oli 28 ja üksikemana registreeris lapse sünni 6%. 2013. aastal suurenes protsendi võrra abielust sündinute ja langes protsendi võrra vabaabielust sündinud laste arv (arvud vastavalt 29% ja 65%). Üksikemana registreeritud laste protsent jäi samaks nagu aasta varem.

Vaadates Pärnumaal registreeritud sündide koguarvu, siis 2011. ja 2012. aastal sündis Pärnumaa peredesse rohkem teisi lapsi, 2013. aastal oli aga taas suurem esiklaste arv ehk 41% vastsündinutest olid esiklapsed. Kahanenud on kolmandate laste sündimine ja stabiilsena püsib neljanda lapse tulemine perre. Küll aga suurenes 2013. aastal kuuenda ja seitsmenda lapse sündimine. Ent Pärnumaa pered on viimasel kolmel aastal suurenenud ka kaheksanda, üheksanda, kümnenda, üheteistkümnenda ja kaheteistkümnenda pisikese pereliikme võrra. Kõige rohkem kaksikute paare sündis 2011. aastal - 15, järgmisel aastal oli see arv 12 ja 2013. aastal 10. Võrdse osa viimase kolme aasta kaksikutepaaridest moodustasid poiste-paarid ja õde-venda paarid - mõlemaid oli 13 paari. Veidi vähem, ehk 11 kaksikutepaari, moodustasid kaks õde. 2012. aastal oli ühes Pärnumaa peres röömu kolmekordselt kui haiglast toodi koju kolm väikest vastset pereliiget. Enne nimetatud aastat registreeriti Pärnumaal kolmikute sünd 2000. aastal.

Pärnumaa omavalitsused hoolivad oma elanike väikestest pereliikmetest. Jätkuvalt tunnustatakse vastsündinute vanemaid rahalise toetusega. Vanematele korraldatakse väikese ilmakodaniku sünni puhul vastuvõtt ehk rahvakeeli titepidu. Vastsündinutele antakse nimeline hõbelusikas või mõni muu kaunis meene.

Kuigi surmakandeid koostati 2012. aas-

tal ja 2013. aastal veidi rohkem kui 2011. aastal, siis elu kurvema poole sündmuste arvud pikemalt tagasi vaadates näitavad langustendentsi. Selle üle võib vaid rõõmustada. Juba varasemalt on ka ajakirjanduses kajastatud, tuues ära analüütikute selgitused ja põhjendused, et eestimaa-laste eluiga pikeneb. Lähtudes Statistika-ameti andmetest oli 2011. aastal oodatav eluiga sünnimomendil 76,3 aastat. Samal aastal oli meeste oodatav eluiga sünnimomendil 71,2 ja naistel 81,1 aastat. Kolmel viimasel aastal maavalitsuses ja Pärnumaa omavalitsustes koostatud surmakan-netest olid 1616 koostatud meeste ja 1631 naiste kohta.

Lisaks maavalitsuste perekonnaseisu-ametnikele, Tallinna Perekonnaseisumeti

Allan ja Annely Matt otsustasid oma koos-elule ametliku kinnituse saada maagilisel kuupäeval – 12.12.12. Foto Peeter Roots

ametnikele ja perekonnaseisumetniku kutseeksami sooritanud vaimulikele said 1. juulil 2010. aastal jõustunud uue pere-konnaseadusega õiguse abielusid sõlmida ka notarid. Kui varasemate aastatega võrreldes on Pärnumaal tegutsevate vaimulike poolt sõlmitud abielude arv kahanenud, siis notarite poolt registreeritud abielude arv on aasta-aastalt kasvanud. Kuigi enamusest abieludest on sõlmitud Pärnu Maavalitsuses, siis 2011. aastal moodustasid notarite abielutoimingud Pärnumaa perekonnaseisumetnike sõlmitud abieludest 7%. Juba aasta hiljem oli see protsent 9,7 ja 2013. aastal 11,8%. Notaris sõlmitud abielu kasuks otsustavad kindlasti paarid, kes soovivad oma abielu reguleerida rohkemate lepingutega kui seda pakub võimalus valida kolme varasuhte vahel. Samuti on notarit võimalik kutsuda abielutoimingut tegema paari poolt valitud meelispaika.

Jätkuvalt jääb nii meestel kui naistel populaarseim abiellumisiga vanusesse 31-40, vaid 2012. aastal abiellus naisi kõige rohkem vanusegrupis 26-30. Viimatinimetatud vanusegrupp ongi oma abiellumissageduselt teisel kohal. Kuigi kohtu loal saab abielluda ka 15-17 aastane neiu või noormees, siis aastatel 2011-2013 Pärnumaal alaealisi abiellu ei astunud.

Inimene on läbi aegade püüdnud leida enda jaoks kas mingeid mustreid, värve, tähtede või numbrite kombinatsioone, mis tähendaksid tema jaoks midagi erilist ehk kannaks endas teatavat maagiat. Abielu sõlmiseks sobivat kuupäeva valides soovib mõni paar, et valitud kuupäev oleks just neile teadaoleva tähendusega, samas kui teisele meeldib hoopis rohkem vastava aasta, kuu ja kuupäeva numbrite kombinatsioon. Tagasi vaadates on numbrite kombinatsioonile hakatud rohkem tähelepanu pöörama alates 2006. aastast. Näiteks kuupäeval 06.06.2006 abiellus vaid 3 paari. Võrdluseks viimaste aastate tõeline

magnet, mida võiks lausa abiellujate päevaks nimetada, kujunes 12.12.2012. Sellel rahva poolt nimetatud maagilisel kuupäeval ütles maavalitsuses oma jah-sõna 14 paari. Päeva krooniks kujunes kroonpulmapaari Maimo ja Voldemar Kaasiku abielujuubeli tähistamine. Just selle maagilisel kuupäeva täitus neil 70 abieluaastat.

2011. aastal registreeriti maavalitsuses või koguduses väliriikidest tulnud kodanikega abielusid 16. Aasta hiljem 18 ja veel aasta hiljem 13 abielu. Samas väljastas maavalitsus neil aastatel vastavalt 36, 23 ja 30 abieluvõimetõendit abiellumiseks mõnes välisriigis. Kas ka kõik abielud sõlmitud said, selle kohta info puudub või on lünklik. Info välisriigis sõlmitud abielu kohta jõuab meie rahvastikuregistrisse

vaid juhul kui abiellunu maavalitsusele või Tallinna Perekonnaseisumetile kehtiva abieludokumendi esitab. Mõnel juhul jõuab abieludokument registrisse abiellumiskoha riigi vastavate asutuste ja Eesti saatkonna vahendusel. Kuigi abieluvõimetõendeid taotleti esitamiseks ja abielu sõlmimiseks kolme aasta jooksul 25 erinevas riigis, siis ülekaalukas osa tõenditest võeti esitamiseks Soome Vabariigi vastavale asutusele. Eksootilisematest riikidest, kuhu abielluma sõideti, võiks nimetada Indiat, Vietnami, Taid, Filipiine, Sri Lankat ja Jaapanit.

Pärnu Maavalitsus ja Pärnu Linnavalitsus on hoidnud elus ja jätkanud kaunist traditsiooni austada abielupaare, kes on viiekümnennda abieluaasta künnisel või on selle ületanud. Kutsutud on briljantpulma-

Maakonnas elavate Ellen-Marie Rõigase ja Ilmar-Alfred Rõigase abielu sõlmiti 13.11.1943 ja 2013. aasta 13. novembril täitus neil 70 abieluaastat. Pildil on hetk 06.12.2013 Pärnu Maavalitsuse saalis toimunud väärivate abielupaaride austamispäevalt kui maavanem Andres Metsoja õnnitleb kroonpulmapaari ja annab üle nimelise austamispäeva kingituse. Foto Peeter Roots

paarid ja kroonpulmapaarid. Igal aastal, enne aastavahetuse saabumist, kutsub maavalitsus maakonnas elavad ja endast teada andnud juubelipaarid maavalitsuse saali ja linnavalitsus linnas elavad väarikad abielupaarid linna poolt korraldatud austamispäevale. See on sügav kummardus ja tänu neile abielupaaridele, kes on osanud ja tahtnud jääda teineteise kõrvale, trotsides aegu ja olusid. Just need abielupaarid on tõesuseks nooremale põlvkonnale abielu püsijäämise võimalikkusest.

Abielu lahutamiseks annab perekonnaseadus võimaluse pöörduda maavalitsuse rahvastiku toimingute talitusse, kohtusse või notari poole. Samas seab seadus ka piirangud lahutuse vormistamiseks. Näiteks maavalitsuses ja notaris saab lahutada vaid juhul, kui mõlemad abikaasad on toiminguga nõus (kokkuleppeline lahutus) ja omavad registreeritud elukohta Eestis. Kui aga kasvõi ühel abikaasast

on registreeritud elukoht välisriigis või on abikaasade vahel seoses lahutusega ületamatutena tunduvaid vaidlusi, siis saab avalduse esitada ainult kohtule.

Kui 2011. aastal lahutati Pärnumaa vastavates asutustes 168 abielu ja 2012. aastal 176, siis 2013. aastal suurenes lahutajate arv märgatavalt – lahutati 216 abielu. Viimase aasta statistika näitab, et 76% abieludest lahutati maavalitsuses, 18% abieludest lõppes lahutuse kohtuotsuse väljastamisega ning 6% otsustas oma abielu lõpetada just notari juures.

Maavalitsuses vormistatud lahutuste analüüs näitab, et kõige rohkem lahutati viimase kolme aasta jooksul abielusid, mis olid kestnud 6–10 aastat (21% maavalitsuse lahutuste koguarvust). Sellele järgnesid abielud kestvusega 3–5 aastat (15%). 2% lahutuste puhul oli abielu kestnud alla aasta. Pikim abielu, mis lahutati, oli kestnud 53 aastat, lühim 2 kuud.

Nimedest

	2011	2012	2013
Populaarsemad poisinimed	Rasmus, Markus (Markkus, Marcus), Henri (Henry), Marten	Karl (Carl), Rasmus, Henri (Henry), Mattias (Mathias)	Rasmus, Markus, Martin, Mathias (Mattias)
Populaarsemad tüdrukunimed	Maria (Marie), Miia (Mia, Mya), Eliisabeth (Elisabet, Elisabeth, Elizabeth), Liis	Mia (Miia), Grethe (Grete, Greete), Emili (Emily), Maria (Marie)	Maria (Marie), Mia (Miia), Elisabet (Elisabeth, Elisabeth, Elizabeth), Hanna
Kolmest nimest koosneva eesnime said	1 poiss: Jakob Petter Tobias 1 tüdruk: Leno Ann Marie	1 tüdruk: Sylvi Senni Elmiina	2 poissi: Karl Mathias Dimitri Sander Karl Gunnar 1 tüdruk: Minna Herta Madlen

Liis Rausk
Pärnu Maavalitsus

Audru vallal läheb elu rõõmsalt ülesmäge – lapsi sünnib palju ning loomulik iive on jõudsalt plussis

Linnalähedastel valdadel, sealhulgas ka Audrul, on eelis. Nende valdade linnalähedus, kuid samas maaeluline idüll, on noortele peredele ligitõmbavaks paigaks. Koguni niivõrd, et perede kasvades hüljatakse linnade infrastruktuuriline mugavus ja kolitakse maale. Ka sellistesse piirkondadesse, kus ehk buss otse koduukse eest peale ei võta või öösel tänavavalgustus tuba ei valgusta. Linnalähedased vallad tõmbavad inimesi Pärnustki. Maale asuvad elama need lastega pered, kes väärtustavad aega ja elukeskkonda. Ja maal põlvkondi elanud peredesse sünnib lapsi rohkem, sest eluolu on läinud mugavamaks, lasteaiaid ilusamaks ning elatustase kõrgemaks.

2013. aastal sündis Audru vallas 70 last, 41 poissi ja 29 tüdrukut. Laste peale on vallas ka tõesti mõeldud. Aastal 2012 renoveeriti täielikult Männituka lasteaia maja, 2013 valmis Jõõpresse uus kahe rühmaga lasteaed. Lisarühm ehitati juurde Papsaare lasteaeda. Ka Lindil on 2007. aastal avatud uus lasteaed-algkooli maja. Küllap on see olnud investeering tulevikku. See on see, mis on lapsevanematele turvatunde tekitanud ning veenab neid selles, et lapsed saavad korraliku hariduse ja

mugava lasteaiaelu. Audru vald on rahulik ja turvaline, siin ei kao ükski laps kuhugi. Vähemalt iga kolmas inimene ikka tunneb vastutulevat väikest inimest või ta vana-maid. Sotsiaalne silm on alati lähedal. Linnade müra ja konkurentsi keskkonnas tekib peredel väsimus, mida maal ei ole. Laste jaoks on Audrus ka turvaline kasvukeskkond – kuritegevuse ja liikluse ohud on minimaalsed. Lasteaiaõpetajad väga heal tasemel ning ka koolid ootavad heal meelel järelkasvu. Lasteaiajärgkorrad on küll olemas, kuid lasteaiaid väiksemad ja lastel ruumi nii sees kui lasteaia ümber rohkem. Samuti on lapsevanemate tööalase logistika mõttes Audru kenasti kaetud nii ühistranspordi- kui teedevõrguga.

Audru Vallavalitsusse oma lapsele nime panema tulles ootab väikeseid ilmakodanikke lisaks kenasti valla kaante vahele pandud sünnitunnistusele ka pehme ja soe papude paar. Kvartalis korra kutsutakse kõik sündinud beebid vallamajja pidulikule vastuvõtule, kus kontserdi ja kõnede ning tordisõõmisega antakse üle igale perele nimeline hõbelusikas.

Maris Moorits
Audru Vallavalitsus

Kaunis traditsioon

Traditsiooniks saanud Pärnu linna kuld- ja briljantpulmapaaride vastuvõtuga austab linn pikki aastaid koos elanud abielupaare. Juba aastaid on linnapea vastuvõtule kutsutud paarid, kellel on täitunud 50 või 60 aastat abielu registreerimisest. Väga tihti satub vastuvõtule ka abielupaar, kellel on kooselu aastaid rohkem kui 60. Aasta oli 2012, kui linnapea avaldas vastuvõtul austust kroonpulmapaaridele, kes oli koos veetnud ühised 70 aastat.

Vastuvõtt on kujunenud pulmapaaridele väga oodatud sündmuseks ning ka linnapea jaoks on kujunenud pulmapaaride austamise õhtu Eesti Vabariigi aastapäeva pidustuste kõrval väga oluliseks. Meeleolukal ning emotsiooniderohkel sündmusel

peab linnapea oma tervituskõne, antakse üle meened, toimub sündmuse jäädvustamine ning õhtu lõpetab pidulik õhtusöök. Meeneks on hõbedast tordilusikas, millele on graveeritud abielupaari nimi.

Pulmapaarid ootavad iga-aastast kohutumist väga: see on võimalus suhelda silmast-silma nii linnapeaga, kui ka jagada oma emotsioone eakaaslastega. Märkimist väärrib, et pulmapaaride austamise õhtul, kus on koos väga eakad inimesed, ei ole kunagi jutuks tervis, vaid positiivsed emotsioonid, mida on andnud koos elatud abieluaastad.

Maria Murakas
Pärnu Linnavalitsus

Maimo ja Voldemar Kaasik astusid abiellu 12.12.1942 ja 12. detsembril 2012. aastal tähistasid nad maavalituses saalis lähedaste pereliikmete keskel kroonpulmapäeva. Vahva ja tegus abielupaar osales samuti 30. oktoobril 2012 Pärnu Linnavalitsuse korraldatud juubelipaaride austamispäeval. Käesoleval pildil ollakse koos linnapea Toomas Kivimäga. Foto Peeter Roots

5. Loodus ja keskkond

Siseveed ja rannikumeri

Jõesed

Eesti veejuhtmete nimestiku järgi on Pärnumaal 189 vooluveekogu. Neist 65 jõe ja oja valgala on üle 25 km² (nimekiri on avaldatud Pärnumaa aastaraamatus 1995–1997).

Jõesestik Pärnumaal on tihe. Üle 10 km pikkuste jõgede võrgu tihedus on 0,27 km/km². Enamik jõgedest on lühikesed, väikese valgala ja suhteliselt veevaesed. Veevarude killustatus väikesteks veekogudeks ja ebaühtlane jaotus piirab nende kasutamise võimalusi. Veevarude killustatuse kõrval on jõgedele omane ebaühtlane vooluhulk, mis madalveeperioodil läheneb väikestes jõgedes nullile. Suurim ja tähtsaim vooluveekogu Pärnumaal on Pärnu jõgi oma lisajõgedega.

Pärnu jõgikond

Pärnu jõgikond haarab üle 60% maakonna territooriumist ja seetõttu on tema osatähtsus seires ka suhteliselt suur. Jõgi suubub Pärnu lahte ja mõjutab oluliselt lahe supelrandu ja mereelustikku. Jõe valgala on asustus suhteliselt tihedam ja seetõttu ka nimtegevuse mõjutused vesikonnale suuremad.

Pärnu jõel ja selle lisajõgedel tehakse hüdrokeemilist seiret riiklikul tasandil Pärnu maakonnas 7. punktis: Pärnu jõel Oorel ja Tahkusel, Halliste jõel Riisal, Navesti jõel Aesoos, Saarejõel Kaansoos, Sauga jõel Nurmes ja Reiu jõel Surjus.

Veekogu seisundi hindamise ja abinõude planeerimise ning rakendamise eesmärgil on veekogud jaotatud osadeks ehk pinnaveekogumiteks. Pinnaveekogumid on veekogude üksikud lõigud või osad,

mis erinevad teineteisest looduslike iseärasuste, neile avalduva inimõju või muude oluliste ja eristavate tunnuste alusel.

Pärnu jõel on 4 looduslikku pinnaveekogumit. Pinnaveekogumi seisund jõe suubumiskohast kuni Sindi paisuni on hea, Sindi paisust ülesvoolu kesine, kuna puuduvad (või on väga haruldased) kõik siirdekala (jõesilm, lõhe, meriforell, siirdesiig, vimb, angerjas). Pinnaveekogumi seisundiklass määratakse pinnaveekogumi ökoloogilise või keemilise seisundi klassi põhjal, olenevalt sellest, kumb seisund on halvem.

Pärnu jõe keskmised reostusnäitajad (keemiline seisund) ja varieeruvus (Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnainstituudi aruanne Riikliku keskkonnaseire programmi täitmise kohta)

	2011	2012	2013
		BHT5, mgO ₂ /l	
Keskm.	1,15	1,04	1,32
STD	0,46	0,36	0,67
		Nüld, mgN/l	
Keskm.	1,92	2,24	1,94
STD	0,82	0,88	1,01
		Püld, mgP/l	
Keskm.	0,04	0,04	0,04
STD	0,01	0,01	0,01

Pärnu jões (arvestades Oreküla seirepunkti analüüside tulemusi) suurenes 2012 a üldlämmastiku kontsentratsioonid võrreldes 2011. aastaga, vastates siiski hea veeklassi kvaliteedi näitajatele. Üldfosfori keskmine kontsentratsioon on aastate lõikes püsitud ühesugune ja vastab väga hea veeklassi kvaliteedi näitajatele. 2013.

aastal vähenes üldlammastiku sisaldus. Seire tulemused näitavad, et Pärnu jõgi vastab keemiliste näitajate osas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse vee- poliitika alane tegevusraamistik, nõuetele, kuid jõe ökoloogiline seisund on kesine. Kesise seisundi põhjuseks on kalade rändeteede tõkestamine Sindi, Kurgja Jändja ja Türi Säreveere paisude poolt. Pärnu jõgi kuulub keskkonnaministri määruse nr 72 alusel lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse 36 ning lähtuvalt veeseaduse §40 lg 13 tuleb tagada kalade ränne aastaks 2013.

Oma suuruse ja suures osas säilinud hüdro-morfoloogilise kvaliteedi tõttu on Pärnu jõgi elupaigaks looduskaitseleelisele väärtuslikule jõeelustikule. Pärnu jõe jäänud Eesti kõige ulatuslikum vooluveekogudel olev Natura ala — Pärnu jõe loodusala (loodusala rahvusvaheline kood on EE0040345, riiklikus keskkonnaregistris on see märgitud rahvusvahelise tähtsusega alana, kood RAH0000027). Loodusala on Euroopa Komisjoni 12.11.2007 otsusega 2008/24/EÜ kinnitatud ühenduse tähtsusega alana boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetellu. Loodusala kaitseks on moodustatud kaks hoiuala – üks Pärnu (Vabariigi Valitsuse 18.05.2007 määrus nr 154 „Hoiualade kaitse alla võtmine Pärnu maakonnas“), teine Järva maakonnas (Vabariigi Valitsuse 08.09.2005 määrus nr 234 „Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas“). Kaitstava loodusobjektina on Pärnu jõe hoiuala kantud riiklikku keskkonnaregistrisse koodiga KLO2000025 Järvamaal ja KLO 2000293 Pärnumaal.

Rannikujõed ja teised vooluveekogud

Rannikujõed on kalakudemisjõed, millede seisundist sõltub kalavarude taastootmine Liivi lahes. Seetõttu on vee kvaliteedi jälgimine nende suudmealadel eriti oluline. Tähtsamad neist on Pärnu, Paadremaa, Audru, Rannametsa, Lemme, Tõstamaa, Häädemeeste jõed, Männiku, Kolga, Priivitsa ja Kabli oja. Rannikujõgede veekvaliteeti kontrollitakse väikejõgedel tehtava riikliku ülevaateseire käigus. Selle seire kohustuslikuks määratavaks näitajaks on vee füüsikalised keemilised omadused. Neid kasutatakse veekogu ökoloogilise kvaliteediklassi määramisel ning veekogu üldise ökoloogilise seisundi hindamisel. Edaspidiste veekaitsemeetmete kavandamine ja rakendamine oleneb ülevaateseire tulemustest, sest 2015. aastaks peaks kõik meie veekogumid “heasse” ökoloogilisse seisundisse jõudma.

Jõgede riikliku keskkonnaseiret tehakse erinevatel aastatel erinevatel jõgedel kogu Eesti ulatuses. 2012-2013.aastal tehti ülevaateseiret kuuel Pärnumaa jõel (Pärnu, Sauga, Reiu, Halliste, Navesti ja Saarijõgi). Seire tulemustest nähtus, et probleemiks olid fosfori väga kõrged kontsentratsioonid Alva, Ura jões ja Elbu ojas ning kõrged kontsentratsioonid Are, Audru, Paadremaa ja Sauga jões.

Jõgede riikliku keskkonnaseire tulemused Pärnu maakonnas 2012–2013

Tabelis on iga kvaliteedinäitaja ökoloogiline seisund värvitud järgmiselt: **väga hea klass**, **hea klass**, **kesine klass**, **halb klass** ja **väga halb klass**. Tabeli viimases veerus on toodud jõe füüsikalise-keemiliste üldtingimuste koondmäärang vastavalt kvaliteedinäitajatele antud hindepunktide summa järgi ning värvitud eelpooltoodud printsiibi alusel.

Aastatel 2012–2013 Pärnu maakonnas seiratud jõgede (veekogumite) ökooloogilised seisundiklassid kvaliteedinäitajate järgi ning nende koondmäärang

Jõgi ja veekogum	Lävend	Seiresagedus	O2 (%)	BHT5 (mg/l)	NH4 (mgN/l)	Üld-N (mg/l)	Üld-P (mg/l)	Koodmäärang
Pärnu jõgi/ Pärnu_3	Tahkuse	8	70,2	1,3	0,064	2,3	0,05	24
Pärnu jõgi/ Pärnu_3	Oore	24	77	1,1	0,046	2,1	0,03	25
Navesti jõgi/ Navesti_3	Aesoo	8	62,9	1,35	0,071	2,23	0,05	22
Saarjõgi/ Saarjõgi_3	Kaansoo	8	62,3	1,44	0,061	1,85	0,04	24
Halliste jõgi/ Halliste_3	Riisa	8	72,2	1,43	0,054	1,52	0,05	25
Reiu jõgi/ Reiu_2	Lähkma	12	70	1,46	0,06	1,17	0,04	25
Sauga jõgi/ Sauga_3	Nurme	12	62,5	1,81	0,134	1,99	0,06	22

Järved

Pärnumaal on kuus järve: Ermistu (480 ha), Tõhela (407 ha), Lavassaare (211 ha), Kaisma Suurjärv (140 ha), Nigula (17,9 ha) ja Kaisma Väikejärv (5,6 ha). Väärtuslikumad neist on Tõstamaa järved.

Ermistu järv – suuruselt üheksas järv Eestis: pindala 480 ha, suurim sügavus 2,9 m, keskmine sügavus 1,3 m. Järves leidub ca 6 miljonit m³ järvemuda. Vesi on kollane, keskmise läbipaistvusega (0,8 – 2,5 m). Järvel on kala- ja puhkemajanduslikud eeldused ja suur tähtsus mudavaruna.

Tõhela järv – suuruselt kümnes järv Eestis: pindala 407 ha, suurim sügavus 1,5 m, keskmine sügavus 1,3 m. Järves leidub ca 5 miljonit m³ järvemuda. Vesi on rohekas-kollane, põhjani läbipaistev ja soojenev. Talvel esineb hapnikupuudust ja kohati külmub põhjani. On tähtis maastikuelemendina ja mudavaruna.

Pärnumaal on rajatud ka paisjärvi jõgedele ja ojadele. Neist suuremad ja tuntumad on: Jõõpre veehoidla (20 ha), Kamali paisjärv (11,9 ha), Are veehoidla (11,1 ha),

Aasa veehoidla (10,2 ha), Tõlla paisjärv (10 ha), Langermaa veehoidla (9,1 ha).

Rannikumeri

Maakonna mandriosa rannajoone pikkus lklast kuni Paadremaa jõeni on 242 km. Rannajoone liigestatuse koefitsient on 2,88. Rannikumeri on madal. Mandriosa rannikul on meres 120 ja Kihnu ümbruses 57 saart ja laidu. Neist 147 on pindalaga alla ühe hektari. Merevee omadusi rannikul mõjutab asulate ja tootmisettevõtete reovesi, valgalalt jõgedega merre kantud reostus, samuti laevaliiklus ja sellega kaasnevad võimalikud naftareostused.

Puhkemajanduslikul otstarbel kasutatakse suurt osa rannaalast. Enamikes supelrandades oli vee kvaliteet suplemiseks rahuldav, normide ületamist esines Valgerannas.

Põhjavesi

Põhjavesi on Pärnu linnas ja piirkonnas peamiseks veevarustusallikaks. Kasuta-

mist leiab kuue erineva põhjaveehorisoni ja -kompleksi vesi. Hüdrogeoloogiliste tingimuste poolest asub maakonna territoorium põhjavee väljavoolu alal. Põhjavee looduslik kaitstus pindmise reostuse eest on rahuldav maakonna lõunaosas, nõrk aga põhjaosas. Perspektiivseid eksploatatsioonilisi ressursse maakonnas hinnatakse 99000 m³/d. Kinnitatud põhjavee varud moodustavad 35800 m³/d ja Pärnumaal kasutatakse ca 25000 m³/d.

Vee kvaliteedilt on Pärnumaa suhteliselt erinev. Iseloomulik on ühelt poolt suur fluori sisaldus (Lääne- ja Põhja-Pärnumaa) ja teisalt fluori väga väikesed kontsentratsioonid joogivees (Lõuna-Pärnumaa). Väävelvesiniku sisaldus on kõrge Lääne-Pärnumaal. 2008–2013 on puurkaevudele paigaldatud fluoriidi eralduseks pöördos-

moosi seadmed, et tagada tervisele ohutu joogivesi Halinga, Koonga, Lavassaare ja Tori valla asulates.

Looduslikult kõrge rauasisaldus on mitmete piirkondade põhjavees. Majandustegevusega kaasnevat põhjavee reostust kasutatavates veehorisontides maakonnas ei esine.

Mineraalvesi

Sügavamate veehorisontide (kambrium-ordoviitsium) vesi omab Pärnu maakonnas perspektiivi kasutamiseks mineraalveena mineralisatsiooniga 2–14,2 mg/l. Pärnu maakonnas on kaks mineraalvee leiukohta: Häädemeeste – varudega 490 m³/d, keskmine mineralisatsioon 3,2 mg/l; uuesti kasutuses alates 2012. Ikla – varudega 765 m³/d, keskmine mineralisatsioon 14,2 mg/l; käesoleval ajal ei kasutata.

Vee kasutus ja kaitse

Veevõtu suurim langus 2012. aastal võrreldes 2011. aastaga oli Tootsi vallas (69%), Koonga vallas (39%) ja Vändra vallas (20%). Vett võeti rohkem Tori, Paikuse, ja Halinga vallas. Põhjavett võeti 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga vähem. Selle põhjustas mõningate ettevõtete sulgemine ning veekoguste täpsem mõõtmine. Veevõtu suurim langus 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga oli Sindi linnas (19%), Halinga vallas (15%) ja Tori vallas (14%). Vett võeti rohkem Pärnu linnas ja Tahkuranna vallas.

2012. aastal suurenes mõnevõrra heitvee hulk. Seda põhiliselt karjäärivee arvelt. 2012. tekkis ja suunati veekogudesse 6,9 mln m³ heitvett, millest puhastamist ei vajanud 1,6 mln m³ (karjäärivesi). Puhastamata vett suunati veekogusse 0,0026 mln m³. 2013. aastal vähenes heitvee kogus. Heitveehulga vähenemine oli seotud mõningate ettevõtete sulgemisega. 2013. a. tekkis ja suunati veekogudesse 6,3 mln m³ heitvett, millest puhastamist ei

vajanud 0,551 mln m³ (jahutusvesi ja karjäärivesi). Puhastamata vett suunati veekogusse 0,00013 mln m³. Puhastamata vee kogused on võrreldes 2012. a. vähenenud, kuna Pärnu linnas ühisvoolset väljalasud ehitatakse ümber lahkvoolseteks ja sellega väheneb ka puhastamata reovee kogus.

Fluoriprobleemi lahendamiseks paigaldati pöördosmoosiseadmed: Halinga vallas Vahenurme asulas, Koonga vallas Koonga, Lõpe, Irta ja Oidrema asulates, Lavassaare vallas Lavassaare asulas, Audru vallas Audru alevi fluoriidiprobleem lahenes sellega, et alev saab joogivee Pärnu linna ühisveevärgist. Are vallas Suigu külas (2009) ja Audru vallas Jõõpre külas (2010) võeti kasutusel uued puurkaevud, milles fluoriidide sisaldus vastab normidele.

2008. aastal käivitus Pärnu kesklinna, Ülejõe ja Rääma linnaosade ühisveevärgi ja kanalisatsiooni rekonstrueerimise ja laiendamise projekt, mis lõpeb 2014.

aastal. Projektiga liideti kokku 1900 uut kanalisatsiooniteenuse tarbijat, rekonstrueeriti kanalisatsiooni ja veetorstikke. Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi rahastamistoetuse alusel lõpetati 2008. aastal Koonga ja Varbla valdades viie asula vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine. Projekti tulemusena rekonstrueeriti reoveepuhastid Koonga, Lõpe Oidrema,

Varbla ja Mõtsu asulates. Samal aastal rajati Kilingi-Nõmme linna reoveepuhastile pargimissõlm ja kompostimisväljak. Pärnu linna vedeljäätmete pargimissõlm valmis 2009. aastal. 2013 aastal lõppes Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondi poolt rahastatud Sindi linna ja Sauga valla Tammiste küla ühisveevarutus- ja kanalisatsioonisüsteemide uuendamise projekt.

Veevõtt aastatel 2011–2013 (tuh m³)

	Võetud vett kokku			sh põhjavesi veevarustuseks		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Are vald	40	50	48	40	50	48
Audru vald	98	90	103	98	90	103
Halinga vald	316	342	291	132	129	151
Pärnu-Jaagupi alev	28	30	34	28	30	34
Häädemeeste vald	99	81	87	97	80	87
Kihnu vald	2	1	1	1	1	1
Koonga vald	98	60	59	35	35	32
Lavassaare vald	20	17	17	20	17	17
Paikuse vald	1799	2009	1931	1799	2009	1931
Pärnu linn	82	82	100	44	49	43
Saarde vald	108	109	112	108	109	112
Kilingi-Nõmme vallasisene linn	44	41	44	44	41	44
Sauga vald	54	58	53	54	58	53
Sindi linn	122	124	101	75	78	53
Surju vald	24	24	30	24	24	30
Tahkuranna vald	925	815	873	917	790	859
Tootsi vald	108	34	31	105	34	31
Tori vald	317	586	506	102	115	122
Tõstamaa vald	43	46	48	43	46	49
Varbla vald	8	7	8	8	71	8
Vändra alev	110	90	92	110	90	92
Vändra vald	60	48	57	60	48	57
KOKKU	4505	4743	4626	3945	3930	3956

Heitvete kogused aastatel 2011–2013 (tuh m³)

Vald/asula	Heitvee hulk kokku (koos jahutusvee ja karjääriveega)			2013	
	2011	2012	2013	Jahutusvesi	Karjäärivesi
Are vald	8	22	21		
Audru vald	121	146	200		
Halinga vald	523	634	577		139
Pärnu-Jaagupi alev	24	24	29		
Häädemeeste vald	94	111	98		

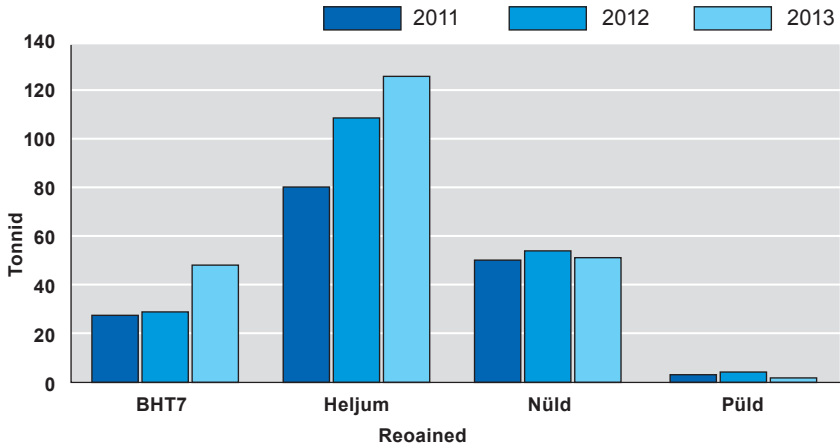
Kihnu vald	1	1	1		
Koonga vald	75	34	38		27
Lavassaare vald	19	17	17		
Paikuse vald	8	21	16		
Pärnu linn	5068	4785	4352	8	
Saarde vald	62	60	59		
Kilingi-Nõmme vallasisene linn	43	41	43		
Sauga vald	3	3	3		
Surju vald	6	6	6		
Tahkuranna vald	18	19	16		
Tootsi vald	93	30	27	13	
Tori vald	268	535	444	1	384
Tõstamaa vald	61	61	61		
Varbla vald	6	5	4		
Vändra alevi vald	75	339	238	4	
Vändra vald	23	23	21		
KOKKU	6599	6917	6271	52	694

Puhastamist vajava heitvee ja reoainete juhtimine veekogudesse Pärnumaal

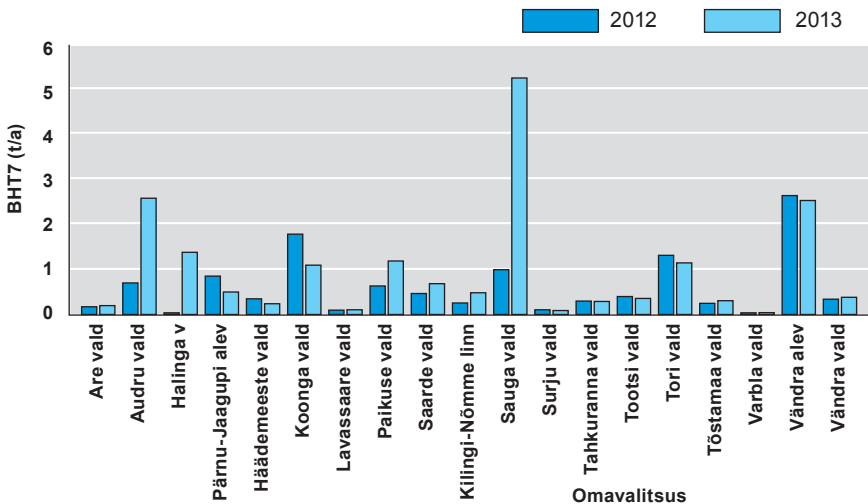
	2011	2012	2013
Heitvee hulk (tuh m³)			
Pärnu linn	5068	4785	4352
Maapiirkond	1531	2132	1919
Kokku	6599	6917	6271
BHT 7 (tonni)			
Pärnu linn	21	19	32
Maapiirkond	8	11	17
Kokku	29	30	49
Heljum (tonni)			
Pärnu linn	48	57	63
Maapiirkond	33	52	63
Kokku	81	109	126
Üld-lämmastik (tonni)			
Pärnu linn	42	44	31
Maapiirkond	9	10	21
Kokku	51	54	52
Üldfosfor (tonni)			
Pärnu linn	3	4	2
Maapiirkond	1	1	1
Kokku	4	5	3

Veekogudesse juhitud reoainete kogused Pärnu maakonnas

Orgaanilise reostuse (BHT7) koormus omavalitsuste kaupa (2012–2013)

Reostuskoormus, 2013. a võrreldes 2012. a, on kasvanud. Suurima reostuskoormuse 2013. aastal valdade lõikes BHT7 järgi andis Sauga vald. Üle 80% Sauga valla reostuskoormusest jääb Lavassaare turbatootmise aladele välja-

juhitud raba kuivendusvee arvele. Kuigi BHT7 kontsentratsioon rabakuivendusvees on väike, on sõltuvalt sademete hulgast turbamaardlast väljajuhitava vee kogus suur ja seetõttu ka BHT7 aastane kogus märgatav.

Veemajanduse planeerimine ja korraldamine valgalapõhisel printsiibil

Vee kaitse ja kasutamise abinõude paremaks korraldamiseks ja planeerimiseks on Eestis moodustatud 3 vesikonda, millest ühte, Lääne-Eesti vesikonda, kuulub ka Pärnu alamvesikond koos Harju, Matsalu, Läänesaarte ja Pandivere alamvesikonna lääneosaga. **2010. aasta 1. aprillil kinnitati Vabariigi valitsuse poolt Lääne – Eesti vesikonna veemajanduskava, mille alusel tuleb lahendada olulisi probleeme vee hea seisundi saavutamiseks.** Veemajanduskavas antakse ülevaade pinna- ja põhjavee seisundist Lääne-Eesti vesikonnas ja inimtegevuse mõjust (surveteguritest) pinna- ja põhjavee seisundile, samuti kaitset vajavatest aladest ja veekasutusega seotud kulude maksumuse arvutamisest ja katmise

põhimõtetest. Veemajanduskava sisaldab meetmeprogrammi, mille rakendamise tegevuskava vaadatakse üle igal aastal. Meetmete elluviimisel lähtutakse meetmete tõhususest alljärgnevalt. Majanduslikult kõige kuluefektiivsem on ennetavate meetmete sihipärane rakendamine. See tähendab joogiveehaarete kaitsemeetmete rakendamist eelisjärjekorras (puhta joogivee tagamine) ning heas ja väga heas seisundis veekogumite seisundi säilitamist. Eriti oluline on seisundi säilitamine järvede puhul. Kõige tõhusam pinnaveekogumite seisundi parandamise meede on kalade rändeteede avamine. See aitab parandada ligi 20 vooluveekogumi (sealhulgas Pärnu jõe) seisundit.

Margit Karu, Margit Kolk
Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regioon

Maavarad 2011

Turvas: Pärnumaal kaevandati 31-st maardlast kuues. Suurim kogus turvast saadi Lavassaare maardlast: seitsmelt tootmisalalt kaevandasid AS Tootsi Turvas, AS Torfex, AS Nurme Turvas ja ASB Greenworld Eesti AS 153,0 tuh tonni hästilagunenud ja 94,6 tuh tonni vähelagunenud turba tarbevaru; lisaks kaevandas AS Nurme Turvas Elbu IV turbarabast 1,0 tuh tonni vähelagunenud turba reservvaru. AS Torfex kaevandas Kavasoo maardlast 2,0 tuh tonni vähelagunenud turvast, Kõrsa maardla kahelt tootmisalalt 7,3 tuh tonni vähelagunenud turvast, Möksi maardlast 2,1 tuh tonni vähelagunenud turvast ja Rääma maardlast 4,5 tuh tonni vähelagunenud turvast. Pööravere maardlast kaevandas AS Tootsi Turvas 14,3 tuh tonni vähelagunenud turvast.

Dolokivi: Pärnumaal Anelema maardlast kaevandas AS Reiden Dolomiit 9,0 tuh m³ ehitusdolokivi. Tarva maardlas kaevan-

das Kivikandur OÜ Tarva dolokivikarjäärist 12,8 tuh m³ ehitusdolokivi.

Liiv: Pärnumaal kinnitati täiteliiva tarbevaru ja kanti keskkonnaregistrisse uus Are maardla. Kamali maardlas kinnitati täiendav täiteliiva varu. Maakonnas leidub ehitusliiva 21 maardlas, täiteliiva 10 maardlas, neist kaevandati 13-s. Eassalu maardlas toimus Eassalu V kruusakarjääri ümberregistreerimine OÜ Lindamäe nimelt Karjääride Halduse OÜ nimele ja Eassalu IV mäeeraldise ümberregistreerimine OÜ Teed nimelt OÜ Lindamäe nimele, samuti parandati Eassalu IV mäeeraldise 2003, 2005 ja 2007 a kaevandatud mahtusid; Lindamäe OÜ kaevandas Eassalu III mäeeraldisel 0,3 tuh m³ ehitusliiva. Kaiste maardlast kaevandas AS Kiirkandur 2,5 tuh m³ ehitusliiva. Saarde Vallavalitsus kaevandas Kamali maardlast 2,8 tuh m³ ehitusliiva. Kihnu maardlas toimus Kihnu karjääri ümberregistreerimine

Lääne Regionaalse Maanteeameti nimelt Maanteeameti nimele; karjäärist kaevandati 0,2 tuh m³ ehitusliiva. Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 3,0 tuh m³ ehitusliiva. Lavassaare maardlas toimus Lavassaare karjääri ümberregistreerimine Lääne Regionaalse Maanteeameti nimelt Maanteeameti nimele; karjäärist kaevandati 19,0 tuh m³ ehitusliiva. Lauri maardlas toimus Lauri liivakarjääri ümberregistreerimine Lääne Regionaalse Maanteeameti nimelt Maanteeameti nimele, karjäärist kaevandati 12,8 tuh m³ täiteliiva. Massiaru maardlas anti Riigimetsa Majandamise Keskusesele uus kaevandamis luba. Mustu-Nõmme maardlast kaevandas AS Lihula Maaparandus 6,5 tuh m³ ehitusliiva. AS Reiden Potsepa kaevandas Potsepa maardlast 2,8 tuh m³ ehitusliiva. Sikana maardlas anti Vändra MP OÜ-le uus kaevandamis luba Sikana III kruusakarjäär; milles kaasneva maavarana leidub ka ehitusliiva. OÜ Vändra MP kaevandas Sikana kruusakarjäärist 8,3 tuh m³ ehitusliiva ja 4,2 tuh m³ täiteliiva. Seljametsa maardlas anti Nordecon AS-le uus kaevandamis luba. Soomra maardlas laienes Soomra kruusakarjäär, luba registreeriti ümber Soomramaa OÜ nimelt Nurme Teede-ehituse OÜ nimele, karjäärist kaevandati 21,6 tuh m³ ehitusliiva ja 15,0 tuh m³ täiteliiva; OÜ Tambira kaevandas Soomra II kruusakarjäärist 5,1 tuh m³ ehitusliiva ja 2,5 tuh m³ täiteliiva. RMK Kõpu metskond kaevandas Taganõmme maardlast 30,9 tuh m³ ehitusliiva ja OÜ Grossi Puit kaevandas Urissaare maardlast 24,2 tuh m³ ehitusliiva.

Kruus: Pärnumaal kinnitati ehituskruusa tarbevaru ja kanti keskkonnaregistrisse uus Are maardla. Maakonnas leidub ehituskruusa 17 maardlas, neist kaevandati 13 maardlast. Eassalu maardlas toimus Eassalu V kruusakarjääri ümber-

registreerimine OÜ Lindamäe nimelt Karjääride Halduse OÜ nimele ja Eassalu IV mäeeraldise ümberregistreerimine OÜ Teed nimelt OÜ Lindamäe nimele; samuti parandati Eassalu IV mäeeraldise 2003, 2005 ja 2007 a. kaevandatud mahtusid; Lindamäe OÜ kaevandas Eassalu III karjäärist 0,4 tuh m³ ehituskruusa. Kaiste maardlas kaevandas AS Kiirkandur 42,1 tuh m³ ehituskruusa. Kihnu maardlas toimus Kihnu karjääri ümberregistreerimine Lääne Regionaalse Maanteeameti nimelt Maanteeameti nimele, karjäärist kaevandati 0,4 tuh m³ ehituskruusa. Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 2,7 tuh m³ ehituskruusa. Laudaru maardlast kaevandas OÜ Jürimets 29,9 tuh m³ ehituskruusa. Lavassaare maardlas toimus Lavassaare karjääri ümberregistreerimine Lääne Regionaalse Maanteeameti nimelt Maanteeameti nimele. Mannare maardla Mannare kruusakarjääri maavara kaevandamis luba aegus. Sikana maardlas anti Vändra MP OÜ-le uus kaevandamis luba Sikana III kruusakarjäär; Pärnumaa Teed AS kaevandas Sikana II karjäärist 19,4 tuh m³ ehituskruusa; OÜ Vändra MP kaevandas maardlast 18,9 tuh m³ ehituskruusa. Soomra maardlas kaevandas OÜ Tambira Soomra II kruusakarjäärist 26,7 tuh m³ ehituskruusa. Soomra kruusakarjäär laienes, luba registreeriti ümber Soomramaa OÜ nimelt Nurme Teede-ehituse OÜ nimele, karjäärist kaevandati 9,5 tuh m³ ehituskruusa. Lisaks toimus Soomra kruusakarjääris 2010 aasta kaevandatud mahu parandamine. OÜ Grossi Puit kaevandas Urissaare maardlast 3,9 tuh m³ ehituskruusa.

Savi: Pärnumaal savi ei kaevandatud ja muid varumuutusi ei olnud.

Järvemuda: Pärnumaal kaevandas OÜ Sapropeel Ermistu maardlast 0,006 tuh t järvemuda raviotstarbeks.

Maavarad 2012

Turvas: Pärnumaal Oese maardlas toimus hästilagunenud ja vähelagunenud turba varu koguste täpsustamine geoloogilise uuringu alusel. Leiburi maardlas toimus varu osaline ümberhindamine. Maakonna 31 maardlast kaevandati kuues. Suurim kogus turvast saadi Lavassaare maardlast: kuult tootmisalalt kaevandasiid AS Tootsi Turvas, AS Torfex, AS Nurme Turvas ja ASB Greenworld Eesti AS 78,4 tuh tonni hästilagunenud ja 82,6 tuh tonni vähelagunenud turba tarbevaru. AS Torfex kaevandas Kavasoo maardlast 0,019 tuh tonni vähelagunenud turvast, Kõrsa maardla kahelt tootmisalalt 3,2 tuh tonni vähelagunenud turvast, Möksi maardlast 1,2 tuh tonni vähelagunenud turvast ja Rääma maardlast 4,5 tuh tonni vähelagunenud turvast. Pööravere maardlast kaevandas AS Tootsi Turvas 3,6 tuh tonni vähelagunenud turvast.

Dolokivi: Pärnumaal Anelema maardlas anti Põhjanaan OÜ-le uus kaevandamis luba Anelema II dolokivikarjäär, mis hiljem registreeriti ümber Nurme Teedeehitus OÜ nimele; Anelema dolokivikarjäär laienes, AS Reiden Dolomiit kaevandas karjäärist 25,6 tuh m³ ehitusdolokivi. Tarva maardlas kaevandas Kivikandur OÜ kahest karjäärist kokku 109,8 tuh m³ ehitusdolokivi ja 2,5 tuh m³ täitedolokivi.

Liiv: Pärnumaal Taganõmme maardlas toimus Taganõmme liivakarjääri ehitusliiva varu täpsustamine ning maardla piires täiendava ehitusliiva ja täiteliiva varu kinnitamine. Soomra maardlas toimus varu osaline ümberhindamine ja täiendava ehitusliiva ja täiteliiva varu kinnitamine. Maakonnas leidub ehitusliiva 21 maardlas, täiteliiva 11 maardlas, neist kaevandati 14-s. Eassalu maardlas toimus Eassalu IV ja Eassalu III mäeeraldiste ümberregistreerimine OÜ Teed nimelt OÜ Lindamäe nimele; Karjääride Halduse OÜ kaevan-

das Eassalu V kruusakarjäärist 11,6 tuh m³ täiteliiva. Kaiste maardlast kaevandas AS Kiirkandur 18,1 tuh m³ ehitusliiva. Saarde Vallavalitsus kaevandas Kamali maardlast 0,3 tuh m³ ehitusliiva. Kihnu maardlast kaevandas Maanteeamet 0,5 tuh m³ ehitusliiva. Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 8,9 tuh m³ ehitusliiva. Lavassaare maardlast kaevandas Maanteeamet 1,0 tuh m³ ehitusliiva. Lauri maardlast kaevandas Maanteeamet 15,2 tuh m³ täiteliiva. Mustu-Nõmme maardlast kaevandas AS Lihula Maaparandus 4,2 tuh m³ ehitusliiva. AS Reiden Potsepa kaevandas Potsepa maardlast 5,4 tuh m³ ehitusliiva ja 16,5 tuh m³ täiteliiva. Seljametsa maardlast kaevandas Nordecon AS 10,0 tuh m³ täiteliiva. Sikana maardlas kaevandas Väandra MP OÜ Sikana kruusakarjäärist 5,3 tuh m³ ehitusliiva ja 2,7 tuh m³ täiteliiva. Soomra maardlas kaevandas Nurme Teedeehituse OÜ Soomra kruusakarjäärist 1,0 tuh m³ ehitusliiva ja 69,0 tuh m³ täiteliiva; OÜ Tambira kaevandas Soomra II kruusakarjäärist 9,1 tuh m³ ehitusliiva ja 3,3 tuh m³ täiteliiva. RMK Kõpu metskond kaevandas Taganõmme maardlast 5,4 tuh m³ ehitusliiva. Urissaare maardlas anti Grossi Puit OÜ-le uus kaevandamis luba Urissaare II liivakarjäär, ettevõtte kaevandas Urissaare liivakarjäärist 17,8 tuh m³ ehitusliiva.

Kruus: Pärnumaal Soomra maardlas toimus varu osaline ümberhindamine ja täiendava ehituskruusa varu kinnitamine. Maakonnas leidub ehituskruusa 17 maardlas, neist kaevandati 8 maardlast. Eassalu maardlas toimus Eassalu IV ja Eassalu III mäeeraldiste ümberregistreerimine OÜ Teed nimelt OÜ Lindamäe nimele. Kaiste maardlast kaevandas AS Kiirkandur 12,3 tuh m³ ehituskruusa. Kamali maardlast kaevandas Saarde Vallavalitsus 0,5 tuh m³ ehituskruusa. Maanteeamet kaevandas Kihnu maardlast 0,8 tuh m³ ehituskruusa.

Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 8,1 tuh m³ ehituskruusa. Laudaru maardlast kaevandas OÜ Jürimets 10,8 tuh m³ ehituskruusa. Sikana maardlas toimus Sikana II mäeeraldise ümberregistreerimine Pärnumaa Teed AS nimelt AS Eesti Teed nimele, karjäärast kaevandati 10,7 tuh m³ ehituskruusa; OÜ Väandra MP kaevandas maardla kolmest karjäärast kokku 28,5 tuh m³ ehituskruusa. Soomra maardlas kaevandas OÜ Tambira Soomra

II kruusakarjäärast 15,0 tuh m³ ehituskruusa, Nurme Teedehituse OÜ kaevandas Soomra kruusakarjäärast 34,0 tuh m³ ehituskruusa. OÜ Grossi Puit kaevandas Urissaare maardlast 69,6 tuh m³ ehituskruusa.

Savi: Pärnumaal savi ei kaevandatud ja muid varumuutusi ei olnud.

Järvemuda: Pärnumaal Ermistu maardla Ermistu lõunaosa mäeeraldise maavara kaevandamise luba aegus.

Maavarad 2013

Turvas: Pärnumaal kinnitati vähe- ja hästilagunenud turba tarbevaru ja kanti keskkonnaregistrisse uus Vallema turbamaardla. Maakonna 32 maardlast kaevandati kuues. Suurim kogus turvast saadi Lavassaare maardlast: seitsmelt tootmisalalt kaevandasid AS Tootsi Turvas, AS Torfex, AS Nurme Turvas ja ASB Greenworld Eesti AS 171,8 tuh tonni hästilagunenud ja 122,7 tuh tonni vähelagunenud turba tarbevaru ja 5,3 tuh tonni vähelagunenud turba reservvaru. Kavasoo maardlas tunnistati kehtetuks seni kehtinud Kavasoo turbatootmisala maavara kaevandamise luba ja anti Jiffy Products Estonia AS-le uus kaevandamisluba Kavasoo turbatootmisala, uue loaga on lubatud kaevandada vähelagunenud turba tarbe- ja reservvaru, maardlast kaevandati 2,6 tuh tonni vähelagunenud turvast. AS Torfex kaevandas Kõrsa maardla kahelt tootmisalalt 7,2 tuh tonni vähelagunenud turvast, Möksi maardlast 2,3 tuh tonni vähelagunenud turvast ja Rääma maardlast 6,9 tuh tonni vähelagunenud turvast. Pööravere maardlast kaevandas AS Tootsi Turvas 14,9 tuh tonni vähelagunenud turvast.

Dolokivi: Pärnumaal Anelema maardlas kaevandas Nurme Teedehitus OÜ Anelema II dolokivikarjäärast 48,5 tuh m³ehitusdolokivi ja AS Reiden Dolomiit

kaevandas Anelema dolokivikarjäärast 49,0 tuh m³ ehitusdolokivi. TARVA maardlas kaevandas Kivikandur OÜ Tarva dolokivikarjäärast 14,5 tuh m³ ehitusdolokivi.

Ehitusliiv: Pärnumaal Eassalu maardlas toimus Eassalu III mäeeraldise piires oleva varu osaline ümberhindamine ja täiendava ehitusliiva ja täiteliiva varu kinnitamine. Kinnitati ehitusliiva ja täiteliiva tarbevaru ja kanti keskkonnaregistrisse uus Pitsalu maardla. Maakonnas leidub ehitusliiva 22 maardlas, täiteliiva 12 maardlas, neist kaevandati 12-s. Eassalu maardlas kaevandas Karjääride Halduse OÜ Eassalu V kruusakarjäärast 24,4 tuh m³ ehitusliiva ja 11,8 tuh m³ täiteliiva. Kaiste maardlast kaevandas AS Kiirkandur 6,7 tuh m³ ehitusliiva. Saarde Vallavalitsus kaevandas Kamali maardlast 8,9 tuh m³ täiteliiva; Kamali liivakarjääri maavara kaevandamise luba pikendati 5 aasta võrra, mäeeraldisele lisandus täiteliiva varu, täpsustati mäeeraldise piiresse jäävat ehitusliiva varu. Kihnu maardlas toimus Kihnu karjääri ümberregistreerimine Maanteeameti nimelt AS Eesti Teed nimele; markšeidermõdistuse alusel korrigeeriti Kihnu karjääri 2009. aasta ja 2011-2012. aasta kaevandatud mahte. Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 2,9 tuh m³ ehitusliiva. Lauri maardlas toimus Lauri liivakarjääri ümberregistreerimine Maanteeameti

nimelt AS Eesti Teed nimele, aasta lõpus registreeriti luba taas ümber Maanteeameti nimele; karjäärast kaevandati 2,0 tuh m³ täiteliiva. Massiaru maardlast kaevandas Riigimetsa Majandamise Keskus 1,3 tuh m³ ehitusliiva ja 11,8 tuh m³ täiteliiva. Mustu-Nõmme maardlast kaevandas AS Lihula Maaparandus 1,4 tuh m³ ehitusliiva. AS Reiden Potsepa kaevandas Potsepa maardlast 2,0 tuh m³ ehitusliiva ja 16,2 tuh m³ täiteliiva. Seljametsa maardlast kaevandas Nordecon AS 14,1 tuh m³ täiteliiva tarbevaru ja 4,9 tuh m³ täiteliiva reservaru; korrigeeriti Seljametsa liivakarjääri 2012. aasta kaevandatud mahtu. Sikana maardlas kaevandas Vändra MP OÜ Sikana kruusakarjäärast 2,2 tuh m³ ehitusliiva ja 1,1 tuh m³ täiteliiva. Soomra maardlas kaevandas Nurme Teedeehituse OÜ Soomra kruusakarjäärast 21,7 tuh m³ ehitusliiva ja 15,0 tuh m³ täiteliiva; OÜ Tambira kaevandas Soomra II kruusakarjäärast 13,6 tuh m³ ehitusliiva ja 3,8 tuh m³ täiteliiva; Soomra Kruus OÜle anti uus kaevandamisluuba Soomra III liivakarjäär; markšeidermõdistuse alusel korrigeeriti Soomra kruusakarjääri 2010–2011. aasta kaevandatud mahte. Taganõmme maardlas anti Riigimetsa Majandamise Keskusele uus kaevandamisluuba Taganõmme liivakarjäär. Urissaare maardlas kaevandas Grossi Puit OÜ kahest karjäärast kokku 20,8 tuh m³ ehitusliiva.

Kruus: Pärnumaal Eassalu maardlas toimus Eassalu III mäeeraldise piires oleva ehituskruusa varu osaline ümberhindamine. Kinnitati ehituskruusa tarbevaru ja kanti keskkonnaregistrisse uus Pitsalu maardla. Maakonnas leidub ehituskruusa

18 maardlas, neist kaevandati 9 maardlast. Eassalu maardlas kaevandas Karjääride Halduse OÜ Eassalu V kruusakarjäärast 53,2 tuh m³ ehituskruusa. Kaiste maardlast kaevandas AS Kiirkandur 13,9 tuh m³ ehituskruusa. Kamali maardlas pikendati Kamali liivakarjääri maavara kaevandamise luba 5 aasta võrra. Kihnu maardlas toimus Kihnu karjääri ümberregistreerimine Maanteeameti nimelt AS Eesti Teed nimele, karjäärast kaevandati 6,8 tuh m³ ehituskruusa. Kõrsa maardlast kaevandas OÜ Tee & Maa 3,5 tuh m³ ehituskruusa. Laudaru maardlast kaevandas OÜ Jürimets 13,5 tuh m³ ehituskruusa. Maanteeamet kaevandas Lavassaare maardlast 19,9 tuh m³ ehituskruusa. Selja maardlas pikendati Selja kruusakarjääri kaevandamisluuba 5 aasta võrra. Sikana maardlas kaevandas OÜ Vändra MP Sikana kruusakarjäärast ja Sikana III kruusakarjäärast kokku 17,6 tuh m³ ehituskruusa, AS Eesti Teed kaevandas Sikana II mäeeraldise alalt 5,7 tuh m³ ehituskruusa. Soomra maardlas kaevandas OÜ Tambira Soomra II kruusakarjäärast 10,1 tuh m³ ehituskruusa, Nurme Teedeehituse OÜ kaevandas Soomra kruusakarjäärast 2,5 tuh m³ ehituskruusa; Soomra Kruus OÜ-le anti uus kaevandamisluuba Soomra III liivakarjäär; markšeidermõdistuse alusel korrigeeriti Soomra kruusakarjääri 2010–2011 kaevandatud aasta mahte. OÜ Grossi Puit kaevandas URISAAARE maardlast 13,9 tuh m³ ehituskruusa.

Savi: Pärnumaal savi ei kaevandatud ja muid varumuutusi ei olnud.

Järvemuda: Pärnumaal varumuutusi polnud.

Allikas Keskkonnaamet

Kihnu kormoranid. Foto Toomas Kalda

Haned. Foto Toomas Kalda

Nigula põdrad. Foto Toomas Kalda

Veekonn. Foto Mati Kose

Välisõhk

Välisõhk on üks keskkonna elutähtsatest komponentidest. Elame suurema osa oma elust välisõhku hingates. Välisõhust oleneb ka see, missugust õhku me hingame kodus. Tuba saab ju tuulutada ainult värsket ja puhta välisõhuga.

Missugused tegurid mõjutavad ikkagi välisõhu kvaliteeti? Nende tegurite hulka kuuluvad:

- mitmesugused keemilised ühendid, ühed tervisele kahjulikud, teised neutraalsed inimese, kuid mitte keskkonna suhtes (näiteks süsihappegaas CO_2);
- müra;
- tolm;
- vibratsioon;
- ioniseeriv kiirgus, st kiirgus, mis mõjub elavatele kudedele;
- mitteioniseeriv kiirgus nagu ultraviolettkiirgus;
- elektromagnetväljad;
- valgusreostus;
- lõhnareostus.

Nende keemiliste ja füüsikaliste tegurite mõju väljendub inimese tervise halvenemises, taimede produktsiooni kahanemises, osoonikihi paksuse vähenemises ja kliima muutumises.

Olulisemad pahandusetekitajad:

- paiksed saasteallikad, mille all mõistame energeetika- ja tehnoloogiaseadmeid, mis on suure osa globaalprobleemide allikaks;
- transport, eeskätt autotransport kui linnaõhu suurim saastaja;
- radarid, raadiojaamad ja solaariumid

elektromagnetväljade ja ultraviolettkiirguse allikana;

- röntgeni- ja raadioteraapia aparatuurid, mitmesugused tööstuses ja teaduses kasutatavad radioaktiivsed ained ioniseeriva kiirguse allikana.

Pärnu maakonnas on paikseid saasteallikaid, mis aruandeperioodil olid varustatud välisõhu saasteloaga ja keskkonnampleksloaga, ca 120. Kõige arvukama grupi moodustavad energiatootjad ehk katlamajad ning tööstusettevõtted. Kuna Pärnu maakonnas on hästi arenenud puutööstused, siis lenduvate orgaaniliste saasteainete allikana on teisel kohal nende lakkimis- ja värvimiskabiinid. Veel võiks nimetada bensiiinjaamu, mis "rikastavad" meie õhku alifaatsete ja aromaatsete süsivesinikega ning põllumajandusettevõtteid, mis võivad tekitada elanikele ebameeldivat lõhnahäiringut.

Kliimat mõjutavatest gaasidest on kõige olulisem **süsihappegaas**. Süsihappegaas on põhiline kasvuhõonegaas, mis on iseenesest kõige tavalisem põlemisprotsessi kaasprodukt. Süsihappegaasi hulk õhus sõltub vulkaanilise tegevuse intensiivsusest, kivimite murenemisest, organismide kõdunemisest, taimestiku arengustaadiumist ja liigilisest koosseisust, metsatulekahjudest ning viimasel ajal üha enam inimese majandustegevusest (peamiselt energia tootmisest). CO_2 vabaneb fossiilsete kütuste (kivisüsi, nafta, põlevkivi, maagaas ja turvas) põletamisel.

Marlen Raska

Looduskaitse

Pärnu maakond asub põhiosas Pärnu madalikul. Maakonna põhja- ja loodeosa kuuluvad Lääne-Eesti madaliku koosseisu ja kaguosa ulatub Sakala kõrgustiku servale. Eesti suurima maakonnana hõlmab Pärnumaa ~10,6% riigi pindalast, kus esinevad 177 saart ja laidu moodustavad ligi 20% maakonna pindalast. Pärnumaa üheks tunnuseks on ulatuslikud metsaalad, mis on elupaigaks paljudele kaitsealustele ja inimpelglikele liikidele. Oluline osa Pärnumaa loodusest on ka märgalad: sood ja rabad. Esimene sinne suurim soola – Nigula raba, võeti kaitse alla 1957. aastal. Lindi, Avaste, Tuhi, Nätsi-Võlla, Kikepera ja Kuresoo soolad võeti kaitse alla 1981 aastal. Pärnumaa rannik ja väikesaared on läbi aegade olnud olulised lindude rändepeatus- ja pesitsuspaigad, mis on ka rahvusvaheliselt tähtsad linnualad. Pärnumaal leidub ka väärtuslikke poollooduslikke kooslusi: rannaniite (esinduslikumad neist on Häädemeeste ja Tõstamaa vallas ning Kihnus), puisniite (Koonga vallas Nedrema kaitsealal, Kihnus) ning lisaks sellele ka uhkeid tammikuid (Mihkli ja Koonga piirkonnas).

Seega on Pärnu maakond oma looduse poolest väga mitmekesine, millest tulenevalt on siin ka palju kaitset väärivat loodust. Nii ongi ligikaudu 30% Pärnu maakonnast koos merealaga kaetud erinevate kaitsealuste objektidega, Pärnumaa maismaast on kaitse all ligi veerand. Pärnumaal leidub erinevat tüüpi kaitsealasid, hoiualasid, liikide püsielupaiku, parke ja üksikobjekte.

Pärnumaa kaitsealused objektid

Kaitsealad jagunevad rahvusparkideks, looduskaitsealadeks ja maastikukaitsealadeks. Pärnu maakonna piiresse jääb üks

rahvuspark – Soomaa. Kokku on Pärnumaal täna 36 looduskaitseala (LKA) ja 11 maastikukaitseala (MKA) (tabel 1) ning 13 uuendamata kaitsekorraga ala (tabel 2), millest 8 alal on käsil loodus- või maastikukaitsealade moodustamine ning 3 ala planeeritakse võtta kaitseala maastikulist üksikobjektidena. Aastal 2014 kinnitati kaitse-eeskirjad kolmele kaitsealusele objektile, millel varem kaitse-eeskiri puudus: Sorgu LKA, Kihnu laidude LKA ja Lauaru LKA. Maastikukaitseala eritiüübina nimetatud kaitsealuseid parke ja puistuid on Pärnumaal 36. Lisaks kaitsealadele on Pärnu maakonna loodusväärtuste kaitseks moodustatud ka erinevaid hoiualasid. Hoiualasid on täna Pärnumaal 42 (tabel 3).

2014. aasta seisuga kaitstakse Pärnumaal 59 põlispuud ja puuderühma ning 4 puisteed ning 19 rändrahu. Alustatud on Pärnumaa üksikobjektide kaitsekorra uuendamisega, mille käigus kavandatakse võtta kaitse alla mõned uued üksikobjektid ja arvata kaitse alt maha erinevatel põhjustel hävinud puid.

Looduskaitsealade väärtuslikumad ja esinduslikumad alad on tänaseks valdavalt kaitse alla võetud. Pärnu uute alade kaitse alla võtmist on planeeritud vähe ja enamusest nendest on tänaseks juba ka töös. Siiski on hetkel menetluses paljude loodusobjektide kaitsekorra uuendamine, kuna mitmete juba kaitse all olevate objektide puhul on vajalik täpsustada nende piire, tsoneeringut, kaitseeesmärke või kaitsekorda. Samuti tuleb täiendada erinevate liikide elupaikade kaitseks moodustatud püsielupaikade osas ning mõnel juhul on vajalik kaitsealuseid objekte ka kaitse alt maha arvata, näiteks juhul kui kaitseeesmärgiks olevad väärtused on alal hävinud.

Kaitse korraldamine

Aastatel 2011–2014 on väga suurt tähelepanu pööratud mitmete kaitse- ja hoiualade ning püsielupaikade kaitsekorralduse planeerimisele. Valminud on 30 uut kaitsekorralduskava, kokku on Pärnu maakonnas olemas kaitsekorralduskavad 37 looduskaitsealusel objektil.

Kaitsekorralduse rakendamiseks on ka kõnealusel perioodil tulnud oluliselt appi Euroopa Liit. Alates 2010. aastast makstakse Natura 2000 alade metsatoetust – toetus on mõeldud looduskaitseliste piirangute tõttu saamata jäänud tulu kompenseerimiseks. Samuti on jätkunud Natura 2000 aladel asuvate põllumaade toetamine ning poollooduslike koosluste hooldamiseks- ja taastamiseks toetuse maksmine. Samuti on Euroopa Liit toetanud kaitsekorralduse planeerimist ehk kaitsekorralduskavade koostamist on saanud tellida välisfinantseeringu abiga.

Liigikaitse osas on jätkatud kaitsealuste liikide tegevuskavade koostamist ja rakendamist ning moodustatud täiendavaid püsielupaiku ohustatud liikidele, kelle elupaigad jäävad väljapoole kaitse- ja hoiualasid. Pärnumaal on püsielupaiku ligikaudu 150 ja need on moodustatud järgmistele ohustatud linnuliikidele: metsis, must-toonekurg, merikotkas, väikekonnakotkas, suur-konnakotkas, kaljukotkas, kassikakk ja kanakull. Kaitsealustele taimedele on püsielupaigad kinnitatud liikidele nagu eesti soojumikas, karvane maarjalepp, emaputk, kollane virvesamblik ja meri-pungsamal. Lisaks on Pärnumaal ka püsielupaigad kõrele ning väikepunalamesklasele.

Liigikaitse osas on asunud põhjalikumalt tegelema metsise kaitsega ja on algatatud huvitav uurimisprojekt – metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite

kompleksuuring (2013–2016), mida viivad läbi Tartu ülikooli teadlased koostöös Riigimetsa Majandamise Keskusega (RMK). Uuringu käigus toimub metsise elupaiga taastamise eksperiment eesmärgiga välja selgitada liigi tegelik elupaigakasutus. Need uuringud peavad andma teadmisi metsise elupaikade parandamise metoodika ning elupaikade kaitse vajaduse ja ulatuse kohta.

Eesti looduse kaitsmisel ja taastamisel on oluline roll ka Riigimetsa Majandamise Keskusel. RMK kohustuseks on riigimaal ellu viia kaitsekorralduskavades ja liigi kaitsetegevuskavades planeeritud koosluste ning elupaikade hooldus- ja taastamistööd. Suurem ja olulisim nendest on märgalade taastamine, millega on tegeletud ka Pärnu maakonnas. Viimase kolme aasta jooksul on elluviidud Soomaa rahvuspargis asuva Kuresoo raba taastamise projekt, planeerimisel on ka teiste Soomaa rahvuspargis asuvate soode taastamine. Kavandamisel on ka metsaelupaikade taastamistööd ja märgalade taastamine mitmel teistel soode kaitseks moodustatud kaitse- ja hoiualadel (nt Paadrema ja Kahvena looduskaitsealal ning Tellissaare hoiualal).

Pärnumaal on esindatud kõik Eesti väärtuslikud niidutüübid: puisniidud, rannaniidud, looniidud, kadastikud, aruniidud, luhad, sooniidud. Pärnumaal asub üks Euroopa suurimaid puisniite, Nedrema puisniit. Pärnumaa rannaniidud on olulised mitmetele ülemaailmselt väga ohustatud liikidele nagu niidurüdi, kõre, niidu kuremõök. Pärnumaal (Manija saarel) asub ainuke Eesti rannaniit, kus elutseb kõre. 2013. aastal oli Pärnumaal poollooduslike koosluste hooldamise ja taastamise toetuse taotlejaid üle 100. Hooldatava ja taastatava ala pindala on ligikaudu 1800 ha.

Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine on jätkunud ka Pärnu linnas Pärnu rannaniidu kaitsealal. 2011. aastal sai positiivse rahastusotsuse LIFE+ Nature programmi projekt "Urbancows ehk Rannaniidu taastamine ja tutvustamine Pärnu linnas". Projekti eesmärgiks on taastada Pärnu rannaniidu looduskaitseala rannaniidud, rannikulõukad ja erinevate kaitsealuste liikide elupaigad. Projekti käigus on plaanis puhastada niidud roost, lõukad puhastada sinna kogunenud setetest, taastada rannaniidu looduslik veerežiim. Projekt kestab 2012. aasta jaanuarist 2016. aasta detsembrini. Projekti partneriteks on Keskkonnaamet, Pärnu Linnavalitsus ja Tartu Ülikooli Pärnu kolledž. Praeguseks on karjatatav ala ca 200 hektarit, mida hooldab üle 200 veise ja kümmekond hobust. Rajatud on puidust püsiad, 14 infotahvliit ja 2 linnutorni, planeerimisel on laudrajad.

Ümberkorraldus

2013. aastal toimus muudatusi looduskaitse korralduses. Moodustati uus Keskkonnaministeeriumi hallatav riigiasutus – Keskkonnaagentuur. Keskkonnaagentuur loodi Eesti Meteoroloogia- ja Hüdroloogia Instituudi (EMHI) ja Keskkonnateabe Keskuse tegevuse ümberkorraldamisel. Keskkonnaagentuuri olulisemad tegevused on riikliku keskkonnaseire tegemine ja korraldamine, ilmaprognoosi ja hoiatuste koostamine, hinnangute andmine keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite kohta, asjaomaste andmekogude pidamine ja Eesti keskkonnaseisundi kohta aruandluse esitamine.

Soomaa

2013. aastal tähistas Soomaa rahvuspark 20. aastapäeva. Seda tähistati erinevate teemaüritustega kohalikele kogukonnale. Lisaks sai rahvuspark endale uue logo.

Pärnu maavanem algatas 2012. aastal Soomaa rahvusparki ja selle lähimõju-piirkonda hõlmava teemaplaneeringu.

Planeeringu eesmärgiks on Soomaa piirkonna ruumilise arengu põhimõtete ja prioriteetide täpsustamine, maa- ja veelade kasutamistingimuste määramine, olulisemate sotsiaalse ja tehnilise taristu objektide asukoha määramine. Samuti kohalikele ettevõtjatele majandustegevuse arendamiseks vajalike eelduste loomine, piirkonna asustuse ja traditsioonilise elulaadi hoidmine ning loodus- ja kultuurilise keskkonna väärtuste säilimine.

Karuputk

Karuputke tõrjet on Eestis korraldatud juba 2005. aastast. Aastatel 2011–2013 on Pärnumaal tõrjutud keskmiselt 70 kolooniat aastas umbes 35 ha suurusel alal. Tõrjet on korraldanud Keskkonnaamet ja töid on rahastanud SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Euroopa Regionaalarengu Fond.

Metsloomade rehabilitatsioon

Perioodil 2011–2013 on Nigula metsloomade taastuskeskuses toimunud muudatusi. Kui varasemalt tegeleti kõikide metsloomade rehabiliteerimisega, siis täna tegeletakse valdavalt II ja III kategooria kaitsealuste liikide abistamisega. I kategooria kaitsealuste liikidega tegeleb 2013. aastast alates Eesti Maaülikool. Metsloomade rehabilitatsioonikeskuse üks oluline funktsioon on inimeste nõustamine ja teadlikkuse tõstmine abitusse olukorda sattunud loomadega käitumisel.

Piiriülene koostöö

2014. aasta mais allkirjastas Keskkonnaamet Läti Looduskaitseagentuuriga koostöölepe, mis tugendab Eesti ja Läti kolleegide senist koostööd ning mille kaugemaks eesmärgiks on ühiste tegevuste kaudu

pälvida Euroopa Looduskaitsealade Liidu piiriülese koostöö sertifikaat. Koostöölepe annab kindla raamistiku ning selgema suuna Eesti ja Läti ühistele looduskaitsealistele tegevustele. Eestil ja Lätil on mitmeid ühise piiriga kaitsealasid ning kuna loodus teatavasti ei tunne riigipiire, siis on mõistlik ja otstarbekas ühiselt tegutseda. Koostöö Läti kolleegidega on ka siiani toimunud, kuid seda peamiselt projektipõhiselt. Piiriülest koostööd on varasemalt

tehtud ka Pärnumaal – Eesti poolt Nigula ja Sookuninga looduskaitsealade ning Läti poolt Ziemelu Purvi (Põhja sood) looduskaitsealade vahel. Koostöö kaugemaks eesmärgiks on pälvida Euroopa Looduskaitsealade Liidu (EUROPARC) piiriülese koostöö sertifikaat. Sertifikaat antakse piirnevatele kaitsealadele, kus kaitsekorraldus on harmoniseeritud ning mõlemal pool riigipiiri tehakse tihedat koostööd ühise eesmärgi saavutamise nimel.

Tabel 1. Pärnumaa kaitsealad

Nr	Kaitseala	Asukoht	Pindala (ha)	staatus
1	Avaste LKA	Koonga vald	3439 (5225)	linnu- ja loodusala
2	Järveotsa MKA	Saarde vald	27	linnu- ja loodusala
3	Jäärumetsa LKA	Varbla vald	336	-
4	Kabli LKA	Häädemeeste vald	741	linnu- ja loodusala
5	Kahvena LKA	Saarde vald	(657) 392	loodusala
6	Kalita LKA	Saarde vald	147	loodusala
7	Karinõmme LKA	Koonga vald	488	loodusala
8	Kastna LKA	Tõstamaa vald	125	loodusala
9	Kergu LKA	Kaisma vald	520	-
10	Kivikupitsa MKA	Häädemeeste vald	135	-
11	Kolga LKA	Varbla vald	257	loodusala
12	Lauaru LKA	Koonga vald	87	loodusala
13	Kuiaru LKA	Are vald	224	loodusala
14	Laiksaare LKA	Häädemeeste vald	398	loodusala
15	Laulaste LKA	Häädemeeste vald	1100	linnu- ja loodusala
16	Lihula MKA	Koonga vald	1292 (6015)	linnu- ja loodusala
17	Lindi LKA	Tõstamaa vald	1095	loodusala
18	Luitemaa LKA	Häädemeeste, Tahkuranna vald	11220	linnu- ja loodusala
19	Lähkma LKA	Surju vald	103	-
20	Madissaare LKA	Koonga vald	111	loodusala
21	Manija MKA	Tõstamaa vald	202	linnu- ja loodusala
22	Metsäääre LKA	Surju vald	150	loodusala
23	Kurese LKA	Koonga vald	405	loodusala
24	Mihkli LKA	Koonga vald	89	loodusala
25	Naissoo LKA	Koonga vald	122	loodusala
26	Nedrema LKA	Koonga vald	2417	linnu- ja loodusala
27	Nehatu LKA	Varbla vald	298 (1011)	linnu- ja loodusala
28	Nigula LKA	Häädemeeste vald	4657	loodusala

29	Niidu MKA	Pärnu linn	82	loodusala
30	Nätsi-Võlla LKA	Audru vald	9830	linnu- ja loodusala
31	Paadrema LKA	Varbla vald	1332	loodusala
32	Pärnu MKA	Tahkuranna vald	521	loodusala
33	Pärnu rannaniidu LKA	Pärnu linn	300	loodusala
34	Saarlõpe MKA	Vändra vald	(1750)	loodusala
35	Sanga LKA	Saarde vald	152	loodusala
36	Kihnu laidude LKA	Kihnu vald	4199	linnu- ja loodusala
37	Siiraku LKA	Surju vald	788	-
38	Soo-otsa LKA (perspektiivne Mustraba-Ilvese LKA)	Surju vald	736	-
39	Sookuninga LKA	Saarde vald	3847	linnu- ja loodusala
40	Soomaa rahvuspark	Vändra, Tori, Paikuse vald	36886	linnu- ja loodusala
41	Sorgu LKA	Tõstamaa vald	274	linnu- ja loodusala
42	Taarikõnnu LKA	Kaisma vald	2346	linnu- ja loodusala
43	Tolkuse LKA	Surju vald	823	loodusala
44	Tuhu MKA	Koonga vald	803 (3710)	linnu- ja loodusala
45	Tõstamaa MKA	Tõstamaa vald	1217	linnu- ja loodusala
46	Ura LKA	Koonga vald	320	linnu- ja loodusala
47	Varbla laidude MKA	Varbla vald	989	linnu- ja loodusala
48	Vahenurme LKA	Halinga vald	230	loodusala
49	Vaiste LKA	Varbla vald	165	loodusala
50	Vaskjõe LKA	Paikuse vald	292	-
51	Virussaare rabasaar (perspektiivne Lavassaare LKA)	Halinga vald	495	linnu- ja loodusala
52	Ännikese LKA	Varbla vald	318	-

Tabel 2. Pärnumaa uuendamata kaitsekorragna kaitsealad

Nr	Ala nimetus	Asukoht	Pindala (ha)	Natura staatus
1	Allikukivi koopad ja allikad (projekteeritav Allikukivi MKA)	Saarde vald	17	loodusala
2	Audru roostik (projekteeritav Audru LKA)	Audru vald	70	linnuala
3	Kaansoo mesimuraka kasvuala	Vändra vald	81	
4	Kosemäe mets (projekteeritav Kosemäe MKA)	Saarde vald	47	loodusala
5	Kurgja linnutaja talu (projekteeritav Kurgja-Linnutaja MKA)	Vändra vald	103	-
6	Laiksaare männik (projekteeritav Asuja LKA)	Häädemeeste vald	2	-
7	Pärdi mägi (üksikobjektiks)	Koonga vald	28	-
8	Tori põrgu (üksikobjektiks)	Tori vald	2	loodusala

9	Vardja paljand, Vardja kosk (üksikobjektiks)	Saarde vald	5	-
10	Tõstamaa liigikaitseala	Tõstamaa vald	25	-
11	Uulu rannamännikud, Surju rannametsad (projekteeritav Uulu-Võiste MKA)	Tahkuranna vald	307	loodusala
12	Virussaare rabasaar (projekteeritav Lavassaare LKA)	Halinga vald	495	linnu- ja loodusala
13	Kesu raba, Kesu sookaitseala (projekteeritav Avaste-Kesu LKA)	Halinga ald, Koonga vald	2147	linnu- ja loodusala

Tabel 3. Pärnumaa hoiualad

Nr	Hoiuala	Asukoht	Pindala (ha)	Staatuse
1	Audru polder	Audru vald	560	linnuala
2	Avaste	Koonga vald	1037	linnu- ja loodusala
3	Jäärja	Tali vald	1097	linnuala
4	Jaagupi	Häädemeeste vald	19	-
5	Kaisma (moodustamisel LKA)	Kaisma vald, Haltinga vald	3067	linnu ja loodusala
6	Kihnu	Kihnu vald	1688	linnu ja loodusala
7	Kikepera (moodustamisel LKA)	Saarde vald, Surju vald	5459	linnuala
8	Kiusumetsa	Häädemeeste vald	1441	linnuala
9	Lanksaare-Veelikse	Tali vald	547	linnuala
10	Lavassaare (moodustamisel LKA)	Koonga vald, Haltinga vald, Audru vald	8600	linnu- ja loodusala
11	Lemmejõe	Häädemeeste vald	14 km	loodusala
12	Lihula	Koonga vald	100	linnu- ja loodusala
13	Lindi	Audru vald	494	loodusala
14	Luitemaa	Häädemeeste vald	1755	linnu- ja loodusala
15	Metsapoolle	Häädemeeste vald	60	loodusala
16	Massiaru	Häädemeeste vald	1423	linnuala
17	Mördama	Vändra vald	1251	loodusala
18	Mäeküla	Häädemeeste vald	88	linnuala
19	Navesti	Tori vald	2 km	loodusala
20	Nepstemurru	Häädemeeste vald	427	linnuala
21	Nepste-Rannametsa	Häädemeeste vald	34	loodusala
22	Nätsi-Võlla	Audru vald	758	loodusala
23	Oese soo	Halinga vald	195	loodusala
24	Oidrema	Koonga	35	loodusala
25	Orajõe	Häädemeeste vald	96	loodusala
26	Paadrema	Varbla vald	28	loodusala
27	Pihke	Tali vald	405	linnuala

28	Pärnu jõgi	Vändra, Tori, Sauga vald, Sindi ja Pärnu linn	189 km	loodusala
29	Pärnu laht	Varbla, Tõstamaa, Audru vald	100200	linnuala
30	Raespa	Varbla vald	180	linnu- ja loodusala
31	Reiu jõgi	Tahkuranna, Surju, Saarde, Tali vald ja Pärnu linn	59,8 km	loodusala
32	Sõmeri	Varbla vald	358	linnu- ja loodusala
33	Tellissaare	Vändra vald	355	loodusala
34	Tuhu	Koonga vald	113	linnu- ja loodusala
35	Tõhela-Ermistu (moodustamisel LKA)	Tõstamaa vald	2934	linnu- ja loodusala
36	Urissaare	Häädemeeste vald	326	linnuala
37	Uulu-Võiste	Tahkuranna vald	441	loodusala
38	Valgeraba	Surju vald	423	loodusala
39	Valgeranna	Audru vald	98	loodusala
40	Varbla	Varbla vald	274	loodusala
41	Väinameri	Varbla vald	3670	linnu- ja loodusala
42	Ämmamäe	Kaisma	43	loodusala

Nele Saluveer
Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regioon

Soomaa 5. aasta aeg. Foto Mati Kose

6. Tehniline taristu

Teedevõrk ja selle korrashoid

Maanteeameti lääne regioon

Pärnu maakonnas tegeleb riigimaantee haldamisega Maanteeameti lääne regioon, riigimaantee hoidamisega hooldelepingu alusel AS Pärnumaa Teed, mis 2012 aastal reorganiseerimise tulemusena nimetati ümber AS Eesti Teed.

Maanteeameti lääne regiooni haldusalasse kuuluvad ka Hiiu, Saare, Viljandi ja Lääne maakond, kus riigiteede haldamisega tegelevad vastavate maakondade esindused. 2009. aastal toimunud reorganiseerimise käigus liideti maanteeamet ja autoregistrikuskeskus (ARK).

Kohalikke teid ja tänavaid haldavad kohalikud omavalitsused. Edasi on andmed esitatud vaid Pärnu maakonna kohta.

Teedevõrk ja teehoiu kulud

Pärnu maakonnas on Maanteeameti lääne regiooni hallata 1437,838 km riigiteid, mis omakorda jagunevad järgmiselt: põhimaanteed 221,472 km, tugimaanteed 111,081 km, kõrvalmaanteed 1105,285 km.

Seisuga 01.01.2014 on riigimaantee võrgust kattega teid 922,863 km ehk 64,2%. Kruuskattega teid on Pärnu maakonnas 514,975 km ehk 35,8%. Katete ehitus kruusateele oli erakordselt edukas 2013. aastal, kus suudeti tolmuabaks ehitada 52,8 km riigiteid. Tolmuabade katete ehituse mahtu aitas suurendada Pärnu Ehitajate tee rekonstrueerimise käigus saadud vanast kattest toodetud freesipuru ja lisarahastus, mis saadi Eesti-Läti piiriülese koostöö raames ja mille tulemusel ehitati tolmuabaks Kilingi-Nõmme – Jäärja – Mazsalaca maantee.

Kuigi tolmuabade katete ehitus on viimastel aastatel maakonnas hästi edene-

nud, ei saa sellega rahul olla: Eesti keskmine tolmuabade katete % on 67,2, Pärnu maakonnas vastavalt 64,2%. Selle näitajaga asume me 15 maakonna võrdluses alles 9. kohal.

Riigiteedel on 124 silda kogupikkusega 2761 m. Maakonna riigiteedel kulutati kokku teede ja sildade ümberehituseks, remondiks, hooldeks ja halduskuludeks:

2011 a – 26,6 mln eurot

2012 a – 47,3 mln eurot

2013 a – 20,4 mln eurot

2011. a ja 2012. a kasutada olnud raha on suurem seoses Via Baltica Pärnu linna läbiva teelõigu sihtotstarbelise rahastamisega.

Suuremad objektid 2011

Ehitati Via Baltica Pärnu linnas asuv uus lõik Liivi tee ja rekonstrueeriti Papiniidu maanteesild.

Rekonstrueeriti:

- Pärnu-Jaagupi-Kergu (tee nr 19202) 11,8-19,2 km – 1 020 988 eurot;
- Pärnu-Rakvere-Sõmeru (tee nr 5) 4,2-6,6 km (Tammiste-Vainu) – 723 800 eurot;
- Mudiste-Suure-Jaani-Vändra (tee nr 57) 33,2-39,6 km (Suurejõe-Vändra) – 2 944 180 eurot;
- Tallinn-Pärnu-Ikla (tee nr 4) Jänesselja-Pärnu ja Raeküla vahe ülekate – 596 020 eurot.

Ehitati tolmuabade katteid Vändra-Lokuta-Lelle, Mõisaküla-Metsavere, Paikuse-Tammuru, Suigu-Tootsi ja Uulu-Soometsa-Häädemeeste kokku 10,4 km 358 651 euro eest. Pinnati 80 km kattega teid 813 421 eurot ja remonditi 34,6 km kruusateid 859 818 euro ulatuses. Samuti remon-

diti Teesuu, Tammaru, Uruste ja Häädemeeste sillad kokku 517 397 euro eest ja likvideeriti 5 liiklusohhtlikku kohta maksumusega 273 599 eurot.

Suuremad objektid 2012

Ehitati Via Baltica Pärnu linnas asetsev osa Ehitajate tee ja ühendus Pärnu-Lihula maanteeaga - Lääneühendus.

Rekonstrueeriti:

- P-Jaagupi-Kergu (tee nr 19202) 11,8-19,2 km – 1 595 113 eurot;
- Kilingi-Nõmme-Maszalaca tee (tee nr 19302) 0,5-16,7 km – 1 378 069 eurot (kõik kokku 2 600 000);
- Tallinn-Pärnu-Ikla (tee nr 4) ülekate (Pärnu-Uulu) – 979 854 eurot;
- Pärnu-Lihula (tee nr 60) 2,5-7,1 km, rekonstrueeriti (Pärnu-Valgeranna ristmik) – 1 158 711 eurot.

Lisaks:

- ehitati tolmuvalu katteid 39 km kokku 308 364 euro eest, pluss Pärnu-Jaagupi-Kergu, pluss Kilingi-Nõmme-Maszalaca;
- likvideeriti 6 liiklusohhtlikku kohta 263 645 euro eest;

- pinnati 84 km teid kokku 1 230 558 euro eest;
- remonditi 31,1 km kruusateid 1 039 644 euro eest;
- remonditi Sindi-Lodja, Hudsoni sild 430 374 euro eest.

Suuremad objektid 2013

Rekonstrueeriti:

- Pärnu-Jaagupi-Kergu (tee nr 19202) 2,6-11,8 km – 3 205 486 eurot;
- Pärnu-Lihula (tee nr 60) 2,1-7,95 km koos kõnniteega 2 929 349 eurot;
- Tallinn-Pärnu-Ikla (nr 4) taastusremont 1 658 123 eurot;
- ehitati tolmuvalu katteid 27,7 km kokku 256 218 eurot;
- likvideeriti 12 liiklusohhtlikku kohta kokku 383 783 eurot;
- pinnati 82,1 km kattega teid 1 141 272 eurot;
- remonditi 33,8 km kruusateid 1 173 004 eurot;
- remonditi Valgeranna, Tõlla-Kamali, Paatsalu ja Enge sillad kokku 756 857 eurot.

Liiklusõnnetused

	Liiklusõnnetused			Hukkunud			Vigastatud		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Pärnumaa	63	44	46	4	7	4	80	54	59
Pärnu linn	62	33	48	2	2	1	61	35	53
Pärnu maakond kokku	125	77	94	6	9	5	141	89	112

Liiklusohhtlike kohtade likvideerimine

Tee number	Tee nimetus	Objekti täpsustav nimetus koos tööde lühise-loomustusega	Objekti aadress		Maksumus (eurodes)
			Algus km	Lõpp km	
	Pärnu maakond				322 674
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	T-4 Tallinn-Pärnu-Ikla ristumine T-19330 Tõitoja-Häädemeeste teega	168,625	168,725	107 549 859
19101	Audru-Tõstamaa-Nurmsi	Suursilla silla pörkepiirde väljavahetamine ning pikendamine	8,230	8,280	9 082

19113	Ranna tee	möödasõidulaiendite ehitamine	0,000	0,934	12 360
5	Pärnu-Rakvere-Sõmeru	Rõusa silla pörkepiirde väljavahetamine	50,136	50,264	7 722
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	T-19350 Metsaküla-Leina ja T19351 Tahkuranna tee möödasõidulaiendite ja valgustuse ehitamine	149,000	149,320	70 497
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	jalakäijate ülekäigu foor Saugas (NB telesaade "Kaua võib")	122,900		20 020
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	Jänesselja ringi kindlustus			34 245
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	Kuldse Kodu tunneli vete-režiimi muutmine			17 984
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	Ehitajate tee jalakäijate piire			11 000
4	Tallinn-Pärnu-Ikla	Ehitajate tee - Lina 20 müratõke			20 123
5	Pärnu-Rakvere-Sõmeru	pörkepiirde paigaldamine	31,100	31,200	11 233

Liikluskasvatus Pärnumaal 2011–2013

Liikluskasvatuse aluseks on ohutuse väärtustamine ning tähelepanu pööramine ohutusele igapäevases liikluses, sest liikluskasvatus puudutab igaüht meist – kogu elanikkonda.

Liikluskasvatus algab kodust ja jätkub lasteaias ning koolis lõimituna õppetöösse.

Maanteeameti liikluskasvatuse talitus toetab haridusasutusi erinevate tasuta koolitustega – nõustatakse õpetajaid, samuti pakutakse helkurkoolitusi põhikooli II astme õpilastele, riskeeriva käitumise ennetamise koolitusi noortele ja palju muud. Pärnumaal viiakse liikluskasvatust

läbi koostöös haritusasutuste, Politsei- ja Piirivalveameti, autokoolide ja paljude teiste organisatsioonidega.

Teatavasti meie elanikkond vananeb, selleks keskendutakse eakate jalakäijate, jalgratturite ning sõidukijuhtide täiendkoolituste läbiviimisele.

Alates 2013. a märtsist on kolm korda aastas võimalik esitada kaasrahastamiseks erinevaid liiklusteemalisi projektitaotlusi, et läbi erinevate tegevuste ja koolituste muuta elanikkonna hoiakuid liiklusohutuse valdkonnas.

Enn Raadik
Maanteeameti lääne regioon

Liiklusregistri Pärnu büroo

Teooriaeksamid 01.01.2011–31.12.2013

Büroo	Kat	Ilmus eksamile	Sooritas	Läbivus %
Pärnu	A	435	398	91,5
	AM	363	140	38,6
	B	4240	3276	77,3
	BE	48	43	89,6
	C	473	362	76,5
	C1	159	113	71,1
	CE	389	318	81,7
	D	95	75	78,9
	LA	3	3	100
	PG	46	44	95,7
	PK	135	118	87,4
	R	1	1	100
	T	80	58	72,5
	TK	45	43	95,6

Sõidueksamid 01.01.2011–31.12.2013

Büroo	Kat	Ilmus eksamile	Sooritas	Läbivus %
Pärnu	A	418	357	85,4
	A1	61	51	83,6
	A2	66	60	90,9
	AM	221	126	57
	B	5832	3078	52,8
	BE	61	53	86,9
	C	513	387	75,4
	C1	155	100	64,5
	CE	646	342	52,9
	D	142	86	60,6
	R	1	0	0
	T	226	155	68,6

Sõidukite jaotus Pärnu maakonnas

Seisuga	Väikelaev	Veoauto	Traktor	Sõiduauto	Moto	Buss	Alla 12 m laev	Kokku
	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	
31.12.2011	1271	6017	2224	38710	1876	121	360	87848
31.12.2012	1313	6148	2277	39793	2792	134	416	92360
31.12.2013	1364	6387	2310	40781	3047	132	450	95230

Sõidukite jaotus Pärnu linnas

Seisuga	Buss	Maastikusõiduk	Mootor-ratas	Sõiduauto	Traktor	Veoauto	Väike-laev	Kokku
	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	Kokku	
31.12.2011	56	43	733	16006	199	2392	555	33806
31.12.2012	63	44	1037	16425	280	2465	586	35571
31.12.2013	62	54	1124	16803	277	2574	610	36609

Tarmo Vanamõisa
Maanteeameti lääne regioon

Sõitjate vedu bussitranspordiga

Kulutused sõitjate veole maakonnaliinidel

Aasta	Riigieelarveline toetus		Toetus omavalitsustelt		Piletitulu	
	Kokku (tuh eurot)	Lkm kohta (eurot)	Kokku (tuh eurot)	Lkm kohta (eurot)	Kokku (tuh eurot)	Lkm kohta (eurot)
2011	2 912,8	0,71	351,6	0,08	1422,0	0,34
2012	3 195,6	0,76	374,3	0,09	1480,3	0,35
2013	3 494,8	0,83	401,1	0,09	1449,2	0,34

Veomahud maakonnaliinidel

Ettevõte	Veomaht, tuh lkm			Osatähtsuse % liinikilomeetritest			Bussiliinide arv, tk
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2013
OÜ Väandra Karu	114,0	115,3	115,0	2,7	2,7	2,7	2
AS MTG	655,7	664,9	662,9	15,5	15,5	15,4	9
OÜ M.K.Reis-X	946,4	947,5	951,1	22,3	22,1	22,1	16
AS MulgiReisid	2346,4	2381,7	2400,6	55,4	55,6	55,7	49
AS Taisto Transport	160,2	175,7	175,2	3,8	4,1	4,1	1
AS Sebe	15,0	-	-	0,3	-	-	-
KOKKU	4237,7	4285,1	4304,8	100,0	100,0	100,0	77

Alates 01.01.2009 teenindavad järgnevad firmad riigihangete tulemusel Pärnumaa maakonnaliine avaliku teenindamise lepingute alusel neljas liinigrupis:

- diagonaalliinidel Väandra-Pärnu-Ikla OÜ Väandra Karu, aastase veomahuga 115 tuh lkm (liinikilomeetrit);
- linnaümbruse liinidel (põhiliinid nr 40 Pärnu-Sindi ning nr 57 Pärnu-Sauga Kool) AS MTG, aastase veomahuga 665 tuh lkm;
- lõunaliinidel (Ikla ja Kilingi-Nõmme suund) OÜ M.K.Reis-X, aastase veomahuga 950 tuh lkm;
- põhjaliinidel (Tõstamaa, Lihula, Pärnu-Jaagupi ja Väandra suundades) AS Mulgi Reisid, aastase veomahuga 2400 tuh lkm.

Lisaks eelmistele toetab Pärnu Maa-valitsus veel kaugliini Väandra-Järvakandi-Tallinn nr 735, kus alates 01.02.2011 vahe-tus konkursi tulemusel vedaja ja sealtmaalt

teenindab liini avaliku teenindamise otse-lepingu alusel AS Taisto Transport, aastase veomahuga 175 tuh lkm.

Maakonda lisandusid uued bussipeatu-sed:

- Sindi linna Veetorni (12.01.2012);
- Tõstamaa valda Allika (okt 2012);
- Paikuse valda Laimetsa (15.10.2012); Tammuru Tehnoküla (20.05.2013);
- Audru valda Matsivälja (15.12.2011) ning Kurgo, Koti, Käreda, Salme (18.07.2013);
- Väandra valda Kargussaare ja Järve-metsa (15.02.2012) ning Pihlaka ja Tee-ääre (22.05.2013);
- Tori valda Tori sirge, Köveroja, Oore, Teeniidu (10.10.2013);
- Sauga valda Niitjõe (23.05.2013) ning Rütavere ja Juntsi (26.09.2013);
- Varbla valda Aruküla (05.11.2013);
- Audru vallas liikvideerus Kuldlövi peatus seoses eelnevalt lisatud

Lõvi (25.10.2010) ja Valgeranna tee (05.10.2012) peatustega.

Alates 2010. aastast tsentraliseerisid jätkuvalt maakonna omavalitsused maakonnaliinide toetamiseks ja õpilasvedude sõidusoodutuse hüvitamiseks oma eelarvetest rahalisi vahendeid POL-i eriarvele. Toetussumma kujunes sõltuvalt õpilasvedude mahust (2/3) ja elanike arvust (1/3).

2011. aastal määras maavanem Pärnu linnale ühistranspordi sihtotstarbeliseks toetuseks linna piire ületava linnaliini nr 23 Pärnu bussijaam-Lennujaam ühistranspordi sihtotstarbeliseks toetuseks 20 000 eurot ja järgnevatel aastatel à 16 000 eurot.

Seoses euro käibele tulekuga 01.01.2011 jäid esialgu avalikel maakonnaliinidel bussiliikluses sõitjatele kehtima endised 2008. a aprillis kehtestatud sõidupiletihinnad, mis muudeti vaid Eesti krooni ja euro vahelise suhtega (15,6466). Sama aasta 1. juulist kehtestas maavanem siiski uued, ümardatud ja veidi tõstetud sõidukilomeetri kõrgeimad tariifid ja kõrgeimad sõidupiletihinnad:

- I tsoonis Pärnust 0 – 20 km 0,054 eurot/km;
- II tsoonis Pärnust 21 – 40 km 0,043 eurot/km;
- III tsoonis Pärnust üle 40 km 0,032 eurot/km;
- kuupileti tariif 0,03 eurot/km.

Aastatel 2011–2013 maakonna bussiliinide muutmised annavad lõppkokkuvõttes veomahu ligikaudu 1,6% suurenemise:

- 2011. a kevad-talvel käivitus talveperioodi puhkepäevadeks Jõulumäe spordibaasi külastajatele ja kasutajatele liin nr 71-2 Pärnu-Jõulumäe-Pärnu;
- seoses Tootsis briketitehase sulgemisega ja töötajate koondamisega tekkis vajadus koondatuile mujale töölesamise võimaluste leidmine ning ühistranspordiga kindlustamine kahe liini sissesõiduga Tootsi alates 01.04.2011;
- alates aprillist 2011 lõpetati halbade

teolude ning sõitjate puudumise tõttu sissesõidud Läti piiri äärde Lanksaarde;

- alates 1. maist 2011 toimus liini nr 74 taaspikendamine Ikla piiripunktini kaks korda päevas;
- 2011. a suveks vähendati paari kesk-päevase reisi võrra linnaümbruse liine, liinil nr 57 Pärnu-Sauga Kool kahe reisi võrra kogu suvevaheajaks ning liinil nr 40 Pärnu-Sindi kolme reisi võrra augustikuuks;
- seoses Audru koolis gümnaasiumiosa vähendamisega pikendati Pärnu-Liu liini Tõstamaa valda Kavaruni tööpäeviti alates 01.09.2011;
- alates 1. septembrist 2011 likvideeriti liin nr 59-1 Pärnu-Koonga-Pärnu-Jaagupi ning selle asemel lisati liinile nr 47 Pärnu-Pärnu-Jaagupi-Koonga-Virtsu Tee täiendava sissesõidu, nn. Sõõrike ringi;
- seoses Kõnnu rdt peatuse kaotamisega ning Vändra kandi inimestele rongiga sõitmisvõimaluste loomiseks avati kahel korral nädalas liini 97-1 Vändra-Viluvere RDTJ (okt 2011);
- Pärnu-Uulu Kalmistu liini nr 36 talvise osa (1. nov–31. märts) kaotamine 01. novembrist 2011;
- Tammiste küla uusarendusalade ühendamine Pärnu ja Sindiga ning Pulli peatusega uue Pärnu-Tammiste-Urge-Sindi liini nr 39 loomine 2 korda päevas 2. jaanuarist 2012 (samal liinil sõitude lõpetamine pühapäevadel ja riiklikel pühadel alates 1. augustist 2012);
- alates 2012. aastast vähendati suvevaheajaks (06.06 kuni 31.08) kolme keskpäevase reisi võrra liiniveomahtu Pärnu-Sindi liinil nr 40;
- seoses Pärnu linnaliinide reorganiseerimisega ning tööstusala arenemisega Paikuse valla Tammuru külla, lisati 1. septembrist 2012 uus liin nr 83-1 Pärnu-Paikuse-Tammuru-Vaskrääma-Postikooli, samas lõpetati liiniveo liinil nr 33 Pärnu-Tammuru;

- seoses Tammiste raudteepeatuse kaotamise ning uue Pulli raudteepeatuse loomisega Pärnu-Sindi liini nr 40 suunamine Sindist üle Pärnu jõe neli korda päevas rongide vastu alates 01.10.2012, mille juba järgmisel aastal 01.06.2013 lõpetati seoses sõitjate vähesuse ja raudteevadajate poolt sõidugraafikute sagedaste muutmiste tõttu;
- alates 26.08.2013. a maakonnaliini nr 83 alguse- ja lõpureisi pikendamine Surju Tee ja Rabaküla asemel Pärnuni, moodustades sellega täiendava liini nr 83-2 Pärnu-Uulu Kool-Kiksu-Surju-Saunametsa (Kikepera), võimaldades sellega hommikulisel reisil õpilastel jõuda Uulu ja Surju koolidesse ning Kikeperra sõidu vaid tellimisel;
- Pärnu-Sindi liinil nr 39 kolmanda reisi avamine alates 01.09.13;
- uue avaliku teenindamise kaugliini nr 332 Vändra-Eidapere avamine alates 03.09.2013;
- seoses Audru ja Lavassaare valdade ühinemisega 2013. a sügisel korraldati ringliin nr 54-3 Pärnu-Jõõpre-Pärnu ümber täiendavaks ühenduseks Lavassaarega Pärnu-Meremetsa-Audru-Lavassaare;
- seoses kaugliini Pärnu-Võru likvideerimisega pikendati alates 15.11.2013 maakonnaliini nr 84 Pärnu-Kilingi-Nõmme-Kanaküla-Tihemetsa lõunast reisi Kilingi-Nõmmest Tihemetsani;
- seoses vajadusega saada varahommikul, ning et muudeti Pärnu-Tallinn rongi väljumisaega, lisati liinile nr 71 ühesuunalise reisi Võiste-Pärnu, samas likvideerides liini nr 70 Rae-Pärnu alates 01.12.13;
- mitme pika aasta tööviljana suudeti avada 15.12.2013 Pärnu jõe paremkaldale Tori-Rütavere tee bussiliin, esialgu sõidab bussiliin nr 94-2 Rae-Vändra-Pärnu läbi Oore hommikuti Pärnusse vaid üks kord päevas, mida 2014 aasta algul täiendatakse pärastlõunase tagasisõiduga.
Koos „Pärnu maakonna bussitranspordiuringuga 2013“ algatas maavanem koostöös Pärnumaa Omavalitsuste Liiduga aktiivse töö Pärnu linna ja maakonna bussiliinide ühtse võrgu loomiseks – selgitamaks Pärnumaa Ühistranspordi Keskuse (PÜTK) loomise vajadusi ja võimalusi.

Avo Rahu
Pärnu Maavalitsus

Meretransport

Regulaarsed ühendusteel saartega

Aastail 2011–2013 toimis Kihnu saare ja mandri vahel laevaühendus 12. veebruari 2004. a Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 79-k määratud kahel ühendusteel: Kihnu sadama ja Munalaiu sadama vahelisel veeteel ning Kihnu sadama ja Pärnu sadama vahelisel veeteel.

2010. a lõpus korraldatud lihtsustatud hankemenetlusega riigihanke põhjal keh-

tivad 1. jaanuarist 2011 uued veolepingud tähtajaga kaks aastat nii Kihnu-Munalaid-Kihnu (koos Munalaid-Manilaid-Munalaid) kui ka Kihnu-Pärnu-Kihnu liinil. Mõlemale liinile tegi parima pakkumuse AS Kihnu Veeteed, kellega maavanem sõlmis avaliku teenindamise lepingud. Liinidel olid endiselt reisiparvlaevad AMALIE ja LIISI, pingsamatel päevadel võeti appi ka reisiparvlaev JÖNN.

Lepingud sõlmiti võimalusega lepinguid pikendada ühe aasta kaupa, kui riikliku

tellimusena jääklassiga parvlaevade liinile toomine viibib, kuid mitte enam kui 2 (kaks) aastat. Tegelikult näitab, et lepinguid tulebki tavaliselt kaks korda aasta kaupa pikendada.

Igapäevast mereteelühendust Manija-Munalaid liinil pidas Tõstamaa valla mootorlaev Baltic 120 "Mann". Suuremamahtulisi veoseid toimetas Munalailt Manijale igal navigatsiooninädalal reedel parvlaev Amalie, tehes veel lisaks üks kord kuus nn prügreisi.

Kihnlaste järjest enam autostumine ja

lühem mereteel on soodustanud Kihnu-Munalaid mereteel eeliskasutamist ja aasta-aastalt suureneb reise arv Munalaiu sadamasse, samal ajal aga väheneb vähehaaval liinireiside arv Pärnusse (vt tabel).

Kihnu ja Manija parvlaevaühenduse näitajad 2011 – 2013 liinidel:

Kihnu – Munalaid – Kihnu (K-M);

Kihnu – Pärnu – Kihnu (K-P);

Munalaid – Manilaid – Munalaid (M-M);

	2011			2012			2013		
	K-M	K-P	M-M	K-M	K-P	M-M	K-M	K-P	M-M
Kokku reise	630	237	54	740	236	57	647	214	56
Kokku sõitjaid:	34750	13028	781	38194	12308	872	39344	12644	901
sh saare elanikke	12241	3206	325	15458	3428	361	14865	3350	289
Kokku sõidukeid:	8944	3499	417	9911	3178	388	10176	3712	337
sh saare sõidukeid	4320	945	206	5653	871	198	5529	961	219

Õhutransport

Lennuühendus Pärnu-Kihnu

2010. aasta kevad-suvel maavalitsuse korraldatud avatud hankemenetlusega riigihanke tulemusel sõlmiti 03.09.2010 Pärnu-Kihnu-Pärnu lennuliini avaliku teenindamise leping Saksamaa lennufirma Luftverkehr Friesland Harle Bruzema und Partner KG-ga, keda esindab volituse alusel kohalik firma Avio-Foto OÜ. Lennukiks 8-reisijakohaline BRITTEN NORMAN BN-2B-26. Leping sõlmiti teenindamiseks talveperioodidel 15. detsembrist kuni 30. aprillini, perioodi lennumahuga 260 +/- 10% edasi-tagasi lendu. Teenindusperoodi pikkuseks määrati 4 aastat, võimalusega seda lühendada aasta võrra, kui riigiasutuste otsused tingivad Kihnu saarega laevaühenduse kasutamise mahu

suurenemise aastaringseks (riikliku tellimusega jääklassiga laevade liinile toomine). Oodatavat jääklassiga laeva aga Kihnu liinile ei toodud, mistõttu toomis eelnimetatud leping kogu lepingulise perioodi täies mahus.

Nii sakslaste lennufirmaga kui ka nende kohaliku esindajaga, Avio OÜ-ga, jäid nii sõitjad kui ka tellija ja Kihnu Vallavalitsus väga rahule – lennuteenus oli väga hästi korraldatud. Lendude regulaarsele korraldamisele aitas kaasa ka 2007/2008 renoveeritud 500 x 20 m kõrgplastikkattega Kihnu lennuvälja põhirada, kus talvised Pärnu-Kihnu lennud toimusid probleemideta. Kevadel lumesulavetega, kui rada oli veel talviselt külmunud ja vett läbi ei lasknud, ikkagi mõnepäevane paus lennuühenduses saarega tekkis.

	2010/11 talv	2011/12 talv	2012/13 talv	2013/14 talv
	Pärnu-Kihnu-Pärnu	Pärnu-Kihnu-Pärnu	Pärnu-Kihnu-Pärnu	Pärnu-Kihnu-Pärnu
Kokku reise	334	226	369	230
Kokku sõitjaid:	2761	1832	2831	1956
sh saare elanikke	2452	1676	2121	1625
Kokku kaupa:	77333	41564	75366	44647
sh pagas, post	26378	15278	27544	18096

2008/2009 hädaabireisideks saartele kasutusele võetud hõljuk MARS–700 sai neil aastatel üsna tavaliseks ja harjumuspäraseks sõiduvahendiks lennureiside ärajäämisel või ka edasilükkumisel.

Hõljukireise korraldati Kihnu lennuvälja dispetšeri poolt, kes tellis ka taksobussi reisijate (ka hädatarvilise kauba) toimetamiseks Pärnu lennuväljalt Munalaidu hõljuki vastu või ka vastupidi. Taksovedu teostab avaliku teenindamise otselepingu alusel OÜ Pärnu Takso.

Parimas olukorras on kihnlased neil talvedel, kui avatakse jäätee mandrile. Eriti rõõmustav oli ametliku jäätee korral taksobussiliini sõitmine üle jäätee Pärnu-Munalaid-Kihnu. Seda teenust sai maa-valitsus tellida kihnlastele 2011. a ja 2013. a märtsis, kui taksobuss sõitis maakonna keskuse ja saare vahet kaks korda päevas ja kolm korda nädalas (T, K ja L).

Avo Rahu
Pärnu Maavalitsus

Pärnu lennujaam 2011–2013

Pärnu ja Kihnu lennujaamades on aastatel 2011–2013 töö toimunud tavapärasel rütmis. Aktiivsem periood on talvekuudel, kui teenindada on Kihnu ja Ruhnu lennud. Suvekuudel lennuvälja külastavate väike-lennukite maht on väiksem.

Kevadeti on regulaarselt teostatud tellimislendusi Soome erinevatest linnadest. Lendude tellijaks on olnud Matkavekka Eesti OÜ. Pärnusse on selliselt oma tee leidnud keskmiselt 350 külalist aastas.

Investeeringuid Pärnu ja Kihnu lennuväljade parandamiseks ja arendamiseks ei ole tehtud. Piiratud on hädapärasemate töödega. Pärnu lennuvälja lennuraja, ruleerimisteede ja Kihnu lennuvälja kapi-taalsem remont on planeeritud rahastada Euroopa Liidu toel alates aastast 2014.

Lennuraja, ruleerimisteede ja perrooni jooksvaks remondiks vajalike vahendite

nappuse tõttu on järkjärgult lennukite kasutatavat osa vähendatud. Lagunenud betooni tõttu on kasutuselt maha võetud kolm ruleerimisteed ja pool perrooni. Talveperioodil on juba mitmeid aastaid 2480 meetrisest lennurajast kasutusel olnud 840 meetrit, et hoida kokku hoolduskulusid. 2013. aasta sügis-talvel lühendati traditsiooniliselt lennurada teadmise-ga, et täispikkuses ei avata seda enam kunagi.

Pärnu lennuoperatsioonid, reisijad, kaup

	2011	1012	2013
lennuoperatsioone	1490	1562	1465
reisijaid	3863	5634	3538
kaupa tonnides	56,5	40	62,7

Erki Teemägi
Pärnu lennujaam

Lääneühendus. Foto Ants Liigus

Ehitajate tee Tammiste ristmik. Foto Ants Liigus

Kilingi-Nõmme Kiisa. Foto Margus Eisenschmidt

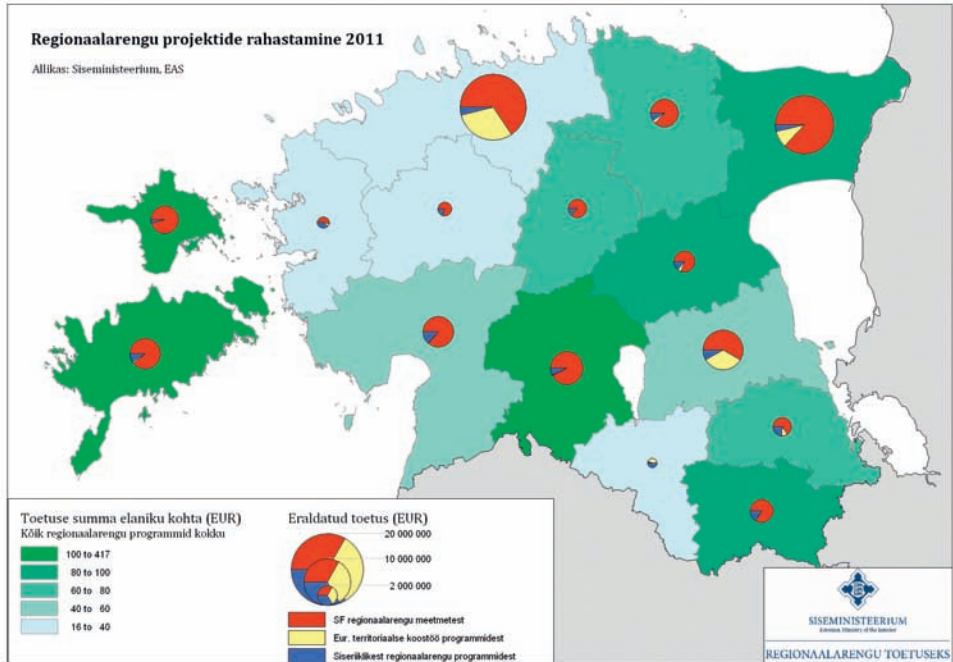

Liikluskasvatus. Foto Tarmo Vanamõisa

7. Majandus ja regionaalareng

Regionaaltoetused Pärnumaal 2011

Ülevaade 2011. aastal Pärnu maakonnas ellu viidud ja alustatud projektidest, mis on saanud rahalist tuge Siseministeeriumi regionaalarengu programmist.

Regionaalministri haldusalas on regionaalarengu toetamiseks ellu kutsutud ligi veerandsada toetusmeetet ja -programmi.

2011. aastal toetati nende meetmete ja programmide kaudu Eesti regionaalarengut enam kui 79 miljoni euroga, millest ligi 73 miljonit moodustasid välistoetused.

Pärnumaal elluviidavate projektide toetuseks eraldati 2011. aastal üle 5,1 miljoni euro.

Euroopa Regionaalarengu Fondi toetused

Elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmed

Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatakse aastatel 2007–2013 piirkondade

terviklikku ja tasakaalustatud arengut elukeskkonna arendamise rakenduskava kaudu enam kui 388 miljoni euroga.

2011. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Kohalike avalike teenuste arendamine		
Häädemeeste Vallavalitsus	Metsapöole Põhikooli võimla ehitamine	1 199 297
Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine		
MTÜ A2 Racing	Audru rahvusvahelise auto- ja motosportdikeskuse väljaarendamine	3 195 582

2011. aastal eraldati elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmetest projektide elluviimiseks Pärnumaal 4 394 879 eurot.

Euroopa territoriaalse koostöö programmid

Euroopa territoriaalse koostöö programmidest toetatakse projekte, mis edendavad Euroopa Liidu territooriumi paremat lõimumist. Programme rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ning osaliselt ka Euroopa naabus- ja partnerlusinstrumen-

dist. EL fondide toetusmahu projektidele kujundavad partnerid ise – summa suurus Eestile ei ole piiratud, see oleneb partnerite aktiivsusest ning heade projektitaotluste hulgast.

2011. aastal rahastamisotsuse saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Eesti - Läti programm		
Sindi linnavalitsus	Hobby slot car racing	14437

Euroopa Sotsiaalfondi toetused**Maakondlike tugistruktuuride toetamine**

Aastatel 2007–2013 suunatakse inimressursi arendamise rakenduskava kaudu maakondlike tugistruktuuride toetamiseks ligi 3 miljonit eurot Euroopa Sotsiaalfondi vahendeid. Programmi kaasrahastatakse 15% ulatuses riigieelarvest.

2011. aastal kasutas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus programmi keskseteks tegevusteks (sh MAKISE väljatöötamine, üleriikliku mentorprogrammi elluviimine) 142 050 eurot. Mittetulundusühenduste nõustamist Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskuses ning mittetulundusühenduste

alustamisele ja arengule suunatud koolitusi toetati 2011. aastal 33 143 euroga.

Siseriiklikud toetused

Regionaalministri haldusalas on ellu kutsutud 12 erinevat riigieelarvest rahastatavat toetusprogrammi. Lisaks toetatakse riigieelarvest maakondlike arenduskeskuste ja regionaalsete turismiühenduste tegevust. Siseriiklike programmide ja arendustegevuste elluviimiseks eraldatud toetuse kogumaht aastal 2011 oli 6,7 miljonit eurot.

2011. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Väikesaarte programm		
Kihnu Vallavalitsus	Väikebussi soetamine	13600
Tõstamaa Vallavalitsus	Hõljuki hoiukuuri ehitamine Kihnu ja Manija elanike vajaduste tagamiseks	12215
Kihnu regionaalprogramm (lõppes 2010, viimased otsused 2011. a alguses)		
Kihnu Mere Selts	Kahe Kihnu välikaardi ja voldikkaartide valmistamine turistidele	2445
Kihnu Vallavalitsus	“Kihnu valla teedevõrgu rekonstrueerimise 3. etapp - mustkatte paigaldamine”	142417
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu lasteaed-kooli põhiprojekti koostamine	31775
Tõstamaa Vallavalitsus	Manija planeeringu koostamine	8149
Hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm		
Are vallavalitsus	Suigo Lasteaed-Algkooli köögiploki renoveerimine	31956
Hädameeste Vallavalitsus	Treimani Rahvamaja hoone katuse rekonstrueerimine	31956
Koonga Vallavalitsus	Koonga valla koolide ja lasteaedade vastavusse viimine tuleohutusnõuetega	10610
Maarjakodu MTÜ	Noortekodu Maarja teise korruse renoveerimine	30754
Pärnu linnavalitsus	Pärnu Toimetulekukooli ja Pärnu Lasteaed Pillerpall akende vahetus (Rõugu 8a, Pärnu)	31956
Sindi Linnavalitsus	Sindi ajaloolise ujumiskoha rajamine	28346
Tori Vallavalitsus	Tori Rahvamaja saali remont	19686
Hajaasustuse veeprogramm		
Are vald - eraisikud	3 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	7000
Audru vald	9 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	24 970
Kihnu vald - eraisikud	8 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	27 118
Koonga vald - eraisikud	6 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	12 545
Paikuse vald - eraisikud	3 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	7664
Saarde vald - eraisikud	3 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	5561
Surju vald - eraisikud	2 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	10 069
Tahkuranna vald - eraisikud	5 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	12 927
Tori vald - eraisikud	10 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	16 417
Tõstamaa vald - eraisikud	7 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	9017

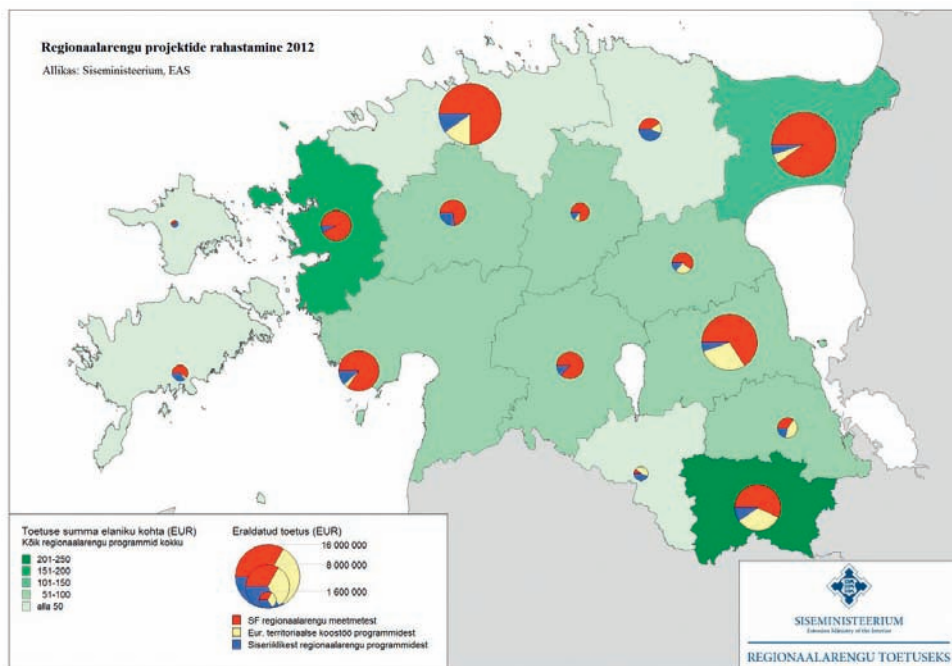

Vändra vald - eraisikud	8 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	7000
Vene Föderatsiooni viisa lõivu kompenseerimise 2011.a toetuskeem		
2011. aastal kompenseeriti Vene Föderatsiooni viisa lõiv 1 Pärnumaa elanikule		
Maakondliku arendustegevuse programm		
Pärnu maavalitsus	Eraldis maakondliku arendustegevuse programmi elluviimiseks	20 835

* Kohaliku omaalgatuse programmist toetuse saajad on kajastatud peatükis 10.

2011. aastal eraldati Pärnumaal projektide elluviimiseks ja arendustegevusteks 681 tuhat eurot siseriiklikke toetusi.

Regionaaltoetused Pärnumaal 2012

Ülevaade 2012. aastal Pärnu maakonnas ellu viidud ja alustatud projektidest, mis on saanud rahalist tuge Siseministeeriumi regionaalarengu programmidest.

Regionaalministri haldusalas on regionaalarengu toetamiseks ellu kutsutud ligi veerandsada toetusmeetet ja -programmi.

2012. aastal toetati nende meetmete ja programmide kaudu Eesti regionaalarengut enam kui 75 miljonit euroga, millest ligi 67 miljonit moodustasid välistoetused.

Pärnumaal elluviidavate projektide toetuseks eraldati 2012. aastal üle 6,3 miljonit euro.

Euroopa Regionaalarengu Fondi toetused

Elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmed

Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatakse aastatel 2007–2013 piirkondade

terviklikku ja tasakaalustatud arengut elukeskkonna arendamise rakenduskava kaudu enam kui 388 miljoni euroga.

2012. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Kohalike avalike teenuste arendamine		
Saarde Vallavalitsus	Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi staadioni rekonstrueerimine	619280
Tootsi Vallavalitsus	Tootsi hooldekodu renoveerimine	583520
Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine		
SA Leitutajateküla	Lottemaa teemapargi rajamine	3189517

2012. aastal eraldati elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmetest projektide elluviimiseks Pärnumaal 5 298 248 eurot.

Euroopa territoriaalse koostöö programmid

Euroopa territoriaalse koostöö programmi-dest toetatakse projekte, mis edendavad Euroopa Liidu territooriumi paremat lõimumist. Programme rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ning osaliselt ka Euroopa naabus- ja partnerlusinstrumen-

dist. EL fondide toetusmahu projektidele kujundavad partnerid ise – summa suurus Eestile ei ole piiratud, see oleneb partnerite aktiivsusest ning heade projektitaotluste hulgast.

2012. aastal rahastamisotsuse saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Eesti - Läti programm		
Pärnu Maavalitsus	Coastal and maritime spatial planning in Pärnu Bay area in Estonia and coastal municipalities of Latvia	84 067
Siseministeerium	Coastal and maritime spatial planning in Pärnu Bay area in Estonia and coastal municipalities of Latvia	165 934

2012. aastal eraldati Euroopa territoriaalse koostöö programmidest Pärnumaa projektpartneritele koostööprojektide elluviimiseks 250 000 eurot.

Siseriiklikud toetused

Regionaalministri haldusalas on ellu kutsutud kümnekond riigieelarvest rahastatavat toetusprogrammi. Lisaks toetatakse riigieelarvest maakondade arendustegevust ning maakondlike arenduskeskuste ja

regionaalsete turismiühenduste tegevust. Siseriiklike programmide ja arendustegevuste elluviimiseks eraldatud toetuse kogumaht aastal 2012 oli ligi 8,9 miljonit eurot.

2012. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Hasartmängumaksust regionaalsete investeringutoetuste andmise programm		
Audru Vallavalitsus	Audru Keskkooli kodunduse ja tütarlaste käsitöö klassi ümberehitamine	31956
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu valla sotsiaalkorteri rekonstrueerimine – II etapp	5929
Saarde Vallavalitsus	Kilingi-Nõmme perearstikeskuse katuse rekonstrueerimine	23699
Lavassaare Vallavalitsus	Lavassaare Lasteaed-alkkooli viimine vastavusse tuleohutuseeskirjadega	14252
Paikuse Vallavalitsus	Paikuse Päevakeskuse katuse vahetamine	22241
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu Tervisekeskuse üleviimine maaküttele	11047
Koonga Vallavalitsus	Koonga valla koolide ja lasteaedade vastavusse viimine tuleohutusnõuetega – II etapp	10293
Varbla vallavalitsus	Varbla rahvamaja katuse rekonstrueerimine	31956
Tahkuranna Vallavalitsus	Tahkuranna Lasteaed Alkkooli spordi- ja mänguväljakute uuendamine	31956
Tõstamaa Vallavalitsus	Tõstamaa rahvamaja ventilatsioon	28455
Kergliiklusteede toetuskeem		
Audru vald	Audru kooli Audru alevikuga ühendav kergliiklustee	138 764
Väikesaarte programm		
Kihnu Vallavalitsus	Hambaravikabineti sisustamine	31323
Kihnu Vallavalitsus	Sadamakao ja Vallakao rekonstrueerimine	36720
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu Suaru sadama rekonstrueerimisprojekti koostamine	34000
Kihnu Vallavalitsus	Kooli pumbamaja rajamine koos veetöötuseadmete paigaldamisega	56538
Kihnurand AS	Külmutiga veoauto remonttööd	2550
Tõstamaa Vallavalitsus	Hõljuki hoiukuuri- ja Manija hoolderiistade kuuri täiustamine	13836
Tõstamaa Vallavalitsus	Manija saarele maastikusõiduki muretsemine	18103
Hajaasustuse veeprogramm		
Audru vald	8 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	22 160
Paikuse vald - eraisikud	1 projekt majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	3 040
Surju vald - eraisikud	2 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	5 556
Tori vald - eraisikud	8 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	15 682
Tõstamaa vald - eraisikud	2 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	13 720
Vändra vald - eraisikud	6 projekti majapidamistele joogivee süsteemi rajamiseks	4 779

* Kohaliku omaalgatuse programmist toetuse saajad on kajastatud peatükis 10.

2012. aastal eraldati Pärnumaal projektide elluviimiseks 689 280 eurot siseriiklike toetusi.

Maakondade arendustegevuse ning maakondlike tugistruktuuride toetamine

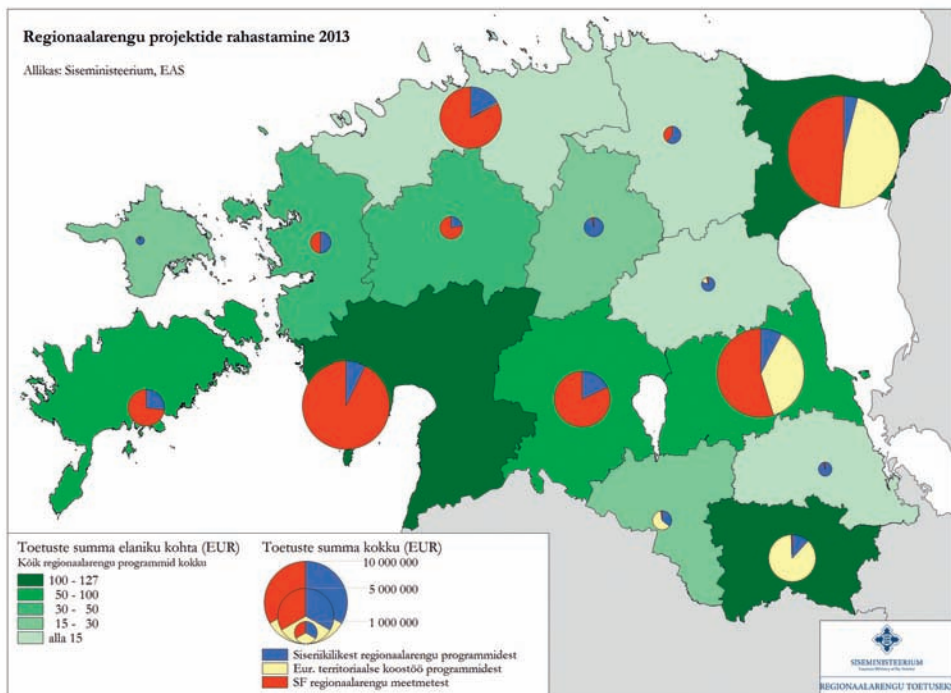
2012. aastal eraldati Pärnu maavalitsusele 26 635 eurot maakondliku arendustegevuse programmi elluviimiseks ning 3195 eurot regionaalsetes turismihendustes osalemiseks.

Maakondlike arenduskeskuste tegevust toetatakse nii siseriiklikest vahenditest kui Euroopa Sotsiaalfondist. Euroopa Sotsiaalfondist suunatakse aastatel 2007-2013 inimressursi arendamise rakenduskava kaudu mittetulundusühenduste nõustamiseks ja koolitamiseks ligi 3 miljonit eurot, seda programmi kaasrahastatakse

15% ulatuses riigieelarvest. Maakondlike arenduskeskuste tegevust omavalitsusüksuste nõustamisel ja koolitamisel toetatakse riigieelarvest.

2012. aastal toetati kohaliku omavalitsuse üksuste ja mittetulundusühenduste nõustamist ja koolitamist Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskuses 48 558 euroga. Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamise programmi keskseteks tegevusteks kasutas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2012. aastal 110 401 eurot.

Regionaaltoetused Pärnumaal 2013

Regionaalministri haldusalas on regionaalarengu toetamiseks ellu kutsutud ligi veerandsada toetusmeetet ja -programmi. 2013. aastal toetati nende meetmete ja programmide kaudu Eesti regionaalaren-

gut enam kui 62 miljoni euroga, millest ligi 53 miljonit moodustasid välistoetused.

Pärnumaal elluviidavate projektide toetuseks eraldati 2013. aastal üle ühe miljoni euro.

Euroopa Regionaalarengu Fondi toetused

Elukeskkonna arendamise rakendus- kava meetmed

Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatakse aastatel 2007–2013 piirkondade

terviklikku ja tasakaalustatud arengut elukeskkonna arendamise rakenduskava kaudu enam kui 388 miljoni euroga.

2013. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Kohalike avalike teenuste arendamine		
Paikuse Vallavalitsus	Paikuse spordi- ja tervisekeskuse ehitamine	1 340 091
Linnaliste piirkondade arendamine		
Pärnu Linnavalitsus	Pärnu jõe vasakkalda tervisespordi rada (Jüri Jaanson'i rada)	1 405 591
Pärnu linnavalitsus	Kergliiklustee rajamine Pärnu rannas Mai rajooni ja kesklinna ühendamiseks	431 790
Gümnaasiumivõrgustiku korrastamine		
Pärnu Linnavalitsus	Pärnu Koidula Gümnaasiumi ümberkorraldamine eraldiseisvaks gümnaasiumiks	7 058 822

2013. aastal eraldati elukeskkonna arendamise rakenduskava meetmetest projektide elluviimiseks Pärnumaal 10 236 294 eurot.

Euroopa territoriaalse koostöö programmid

Euroopa territoriaalse koostöö programmide toetatakse projekte, mis edendavad Euroopa Liidu territooriumi paremat lõimumist. Programme rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist ning osaliselt ka Euroopa naabrus- ja partnerlusinstrumendist. EL fondide toetusmahu projektidele

kujundavad partnerid ise – summa suurus Eestile ei ole piiratud, see oleneb partnerite aktiivsusest ning heade projektitaotluste hulgast.

2013. aastal Pärnumaa taotlejatele Euroopa territoriaalse koostöö programmide toetusotsuseid ei tehtud.

Siseriiklikud toetused

Regionaalministri haldusalas on ellu kutsutud kümme riigieelarvest rahastatavat toetusprogrammi. Lisaks toetatakse riigieelarvest maakondade arendustegevust ning maakondlike arenduskeskuste ja

regionaalsete turismiühenduste tegevust. Siseriiklike programmide ja arendustegevuste elluviimiseks eraldatud toetuse kogumaht aastal 2013 oli 8,5 miljonit eurot.

2013. aastal toetust saanud projektid:

Toetuse saaja	Projekti nimi	Toetuse summa
Hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm		
Eesti Tänavaspordi Liit	Pärnu Munamäe rülapargi ehitus	31956
Halinga Vallavalitsus	Libatse Lasteaed-alkooli köögi rekonstrueerimine	31956
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu Tervisekeskuse ümberehitus	31956
Kihnu Vallavalitsus	Kihnu Kooli radiaatorküte	22950
Pärnu Linnavalitsus	Pärnu Toimetulekukooli õueala kujundamine arendavaks õpikeskkonnaks I etapp	31949
Saarde Vallavalitsus	Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuse I korruse elektrisüsteemide rekonstrueerimine	44740
Sauga Vallavalitsus	Sauga Põhikooli katuse rekonstrueerimine	31956
Surju Vallavalitsus	Surju Valla Hooldekodu-tervisekeskuse küttesüsteemi renoveerimine (maaküttele üleviimine)	18400
Kergliiklusteede toetuskeem		
Sindi Linnavalitsus	Sindi olemasolevate kergliiklusteede "Linnuriik" - Karja tn ühendamine	176254
Väikesaarte programm		
Kihnu Vallavalitsus	Lemsi reoveepuhasti rekonstrueerimine	45645
Kihnu Vallavalitsus	Lemsi küla kanalisatsioonitorustiku rekonstrueerimine	11220
Hajaasustuse programm		
Are vald – eraisikud	Toetati 3 projektitaotlust (rajatakse 3 veesüsteemi, 1 kanalisatsioonisüsteem)	5220
Audru vald – eraisikud	Toetati 19 projektitaotlust (rajatakse 15 veesüsteemi, 8 kanalisatsioonisüsteemi, 1 juurdepääsutee)	40007
Halinga vald – eraisikud	Toetati 3 projektitaotlust (rajatakse 2 veesüsteemi, 1 kanalisatsioonisüsteem, 1 juurdepääsutee)	5071
Häädemeeste vald – eraisikud	Toetati 14 projektitaotlust (rajatakse 10 veesüsteemi, 3 kanalisatsioonisüsteemi, 2 juurdepääsuteed)	23662
Kihnu vald – eraisikud	Toetati 11 projektitaotlust (rajatakse 5 veesüsteemi, 6 kanalisatsioonisüsteemi, 2 juurdepääsuteed)	24546
Koonga vald – eraisikud	Toetati 5 projektitaotlust (rajatakse 3 veesüsteemi, 4 kanalisatsioonisüsteemi, 1 juurdepääsutee)	12237
Paikuse vald – eraisikud	Toetati 2 projektitaotlust (rajatakse 1 veesüsteem, 1 kanalisatsioonisüsteem)	2630
Saarde vald – eraisikud	Toetati 6 projektitaotlust (rajatakse 5 veesüsteemi, 1 juurdepääsutee)	8546
Sauga vald – eraisikud	Toetati 3 projektitaotlust (rajatakse 2 veesüsteemi, 1 kanalisatsioonisüsteem)	5500
Surju vald – eraisikud	Toetati 6 projektitaotlust (rajatakse 5 veesüsteemi, 1 kanalisatsioonisüsteem)	9520
Tahkuranna vald – eraisikud	Toetati 5 projektitaotlust (rajatakse 2 veesüsteemi, 2 kanalisatsioonisüsteemi, 2 juurdepääsuteed)	6594
Tori vald – eraisikud	Toetati 10 projektitaotlust (rajatakse 7 veesüsteemi, 5 kanalisatsioonisüsteemi, 1 juurdepääsutee)	15095

Tõstamaa vald – eraisikud	Toetati 8 projektitaotlust (rajatakse 6 veesüsteemi, 3 kanalisatsioonisüsteemi)	13049
Varbla vald – eraisikud	Toetati 2 projektitaotlust (rajatakse 1 veesüsteem, 2 kanalisatsioonisüsteemi)	4571
Vändra vald 2 eraisikud	Toetati 6 projektitaotlust (rajatakse 4 kanalisatsioonisüsteemi, 3 juurdepääsuteed)	10615
Vene Föderatsiooni viisa lõivu kompenseerimise 2013. a toetuskeem		
2013. aastal kompenseeriti Vene Föderatsiooni viisa lõivu 1 Pärnumaa elanikule		

* Kohaliku omaalgatuse programmist toetuse saajad on kajastatud peatükis 10.

2013. aastal eraldati Pärnumaal projektide elluviimiseks 744 917 eurot siseriiklike toetusi.

Maakondade arendustegevuse ning maakondlike tugistruktuuride toetamine

2013. aastal eraldati Pärnu maavalitsusele 26 635 eurot maakondliku arendustegevuse programmi elluviimiseks ning 3195 eurot regionaalsetes turismiühendustes osalemiseks.

Maakondlike arenduskeskuste tegevust toetatakse nii siseriiklikest vahenditest kui Euroopa Sotsiaalfondist. Euroopa Sotsiaalfondist suunatakse aastatel 2007–2013 inimressursi arendamise rakenduskava kaudu mittetulundusühenduste nõustamiseks ja koolitamiseks ligi 3 miljonit eurot, seda programmi kaasrahastatakse 15%

ulatuses riigieelarvest. Maakondlike arenduskeskuste tegevust omavalitsusüksuste nõustamisel ja koolitamisel toetatakse riigieelarvest.

2013. aastal toetati kohaliku omavalitsuse üksuste ja mittetulundusühenduste nõustamist ja koolitamist Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskuses 56 514 euroga. Mittetulundusühenduste maakondlike tugistruktuuride toetamise programmi keskseteks tegevusteks kasutas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus 2013. aastal 80 590 eurot.

Ülevaade toetustest teistes maakondades

2013. aastal tehti toetusotsuseid enam kui 62 miljoni euro ulatuses. Toetus ühe elaniku kohta oli kõige suurem Ida-Virumaal ja Pärnumaal, kõige väiksem Harjumaal ja

Lääne-Virumaal. Toetuse absoluutmahtu arvestades said enim toetust Ida-Viru-, Pärnu- ja Tartumaa. Kõige rohkem projekte 1000 elaniku kohta toetati Hiiumaal.

Regionaalvaldkonna toetuste statistika maakondade lõikes:

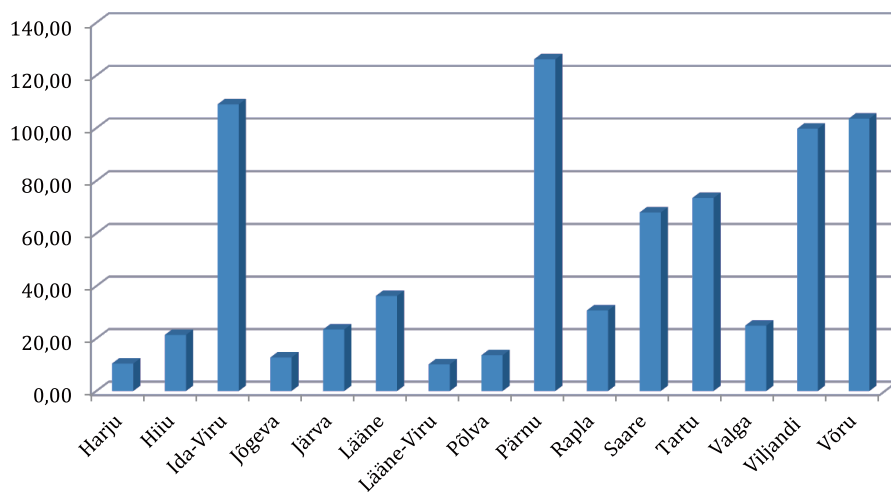
Maakond	Projektide arv			Toetus ühe elaniku kohta (EUR)
	Kokku	sh välistoetused	sh siseriiklikud toetused	
Harju	200	6	194	10
Hiiu	48	0	48	21
Ida-Viru	93	8	85	109
Jõgeva	79	2	77	13

Järva	56	0	56	23
Lääne	55	1	54	36
Lääne-Viru	92	1	91	10
Põlva	79	0	79	14
Pärnu	98	4	94	126
Rapla	74	1	73	31
Saare	77	1	76	68
Tartu	118	6	112	73
Valga	62	4	58	25
Viljandi	115	3	112	100
Võru	104	7	97	104

Kokku toetati 1350 projekti, neist 44 välistoetusest ja 1306 siseriiklikest toetustest. Välistoetustest rahastatud projekte oli arvukselt vaid 3% kõigist regionaalvaldkonna projektidest, kuid nende rahaline maht moodustas 86% toetuste kogumahust.

Toetus ühe elaniku kohta/EUR

Allikas: Siseministeerium
kommunikatsiooniosakond

SISEMINISTEERIUM
Estonian Ministry of the Interior

REGIONAALARENGU TOETUSEKS

Riiklikud investeeringud 2011–2013

Riigieelarvest, välisvahenditest ja muudest allikatest eraldatud investeeringud ning investeeringutoetused Pärnumaale aastatel 2011–2013 (eurodes)

	2011	2012	2013
Pärnumaa KHK objektid: 1) Tihemetsa mõisa-hoone renoveerimine; 2) Tihemetsa õppekoha peahoone maalingute restaureerimine; 3) Voltveti pargi renoveerimine; 4) Metsatehnika soetamine.	607161	111 000	20 000
Pärnu Muuseum	1 413 344 sh muud allikad 549 494	808 078 sh muud allikad 296 506	
E67 Tallinn-Pärnu-Ikla maantee Pärnu ümbersõidu ehitamine		17 342 274 sh muud allikad 2 617 474	
Vändra alevi ühisvee- ja kanalisatsioonivõrgu rekonstrueerimine ja laiendamine	1 269 964		
Pärnu kesklinna, ülejõe ja Rääma linnaosade ühisveevärgi ja kanalisatsiooni rekonstrueerimine ja laiendamine	2 005 295		
Sindi linna ühisveevärgi ja kanalisatsiooni kaasajastamine	275 038		
Sauga valla Tammiste küla ühisveevärgi ja kanalisatsioonisüsteemi kaasajastamine	1 042 665		
C.R. Jakobsoni Talumuuseumi objektid: 1) Veski; 2) Elamu-peahoone; 3) Rehi; 4) Ait		57 000 sh muudest allikatest 57 000	57 000
Tori Kirikuhoone ja kinnistu territooriumi rekonstrueerimine		10 000	
Audru kiriku renoveerimine			10 000
Pärnu Kontserdimaja aknad			275 000
Tori kiriku hoone ja kinnistu rekonstrueerimine			8 000
SA Endla Teater			24 000
Investeeringud ja investeeringutoetused kokku:	1 042 665	23 899 154	394 000

Allikas: VV korraldused 28.12.2010 nr 500, 22.12.2011 nr 560 ja 20.12.2012 nr 525

Ene Ruus
Pärnu Maavalitsus

Hajaasustuse veeprogramm

2011

3.05.2011 kuulutas maavanem avatuks Are, Audru, Kihnu, Koonga, Paikuse, Saarde, Surju, Tahkuranna, Tori, Tõstamaa ja Vändra valla külades elavatele inimestele joogivee kättesaadavuse tagamiseks ja parandamiseks mõeldud riikliku „Hajaasustuse veeprogrammi“ 2011. a taotlusevooru. Taotlusvoorus laekus 104 avaldust, rahuldati 64 avaldust toetuse saamiseks kogusummas 186 456 eurot.

2011. a lõpetati 57 projekti, mille tulemusena said kvaliteetse joogivee 70 majapidamist, see on 238 elanikku. Rajati 2 salvkaevu, süvendati ja puhastati 2 salvkaevu, rajati 44 puurkaevu, ehitati 840 m joogiveetorustikku, paigaldati 23 puhta vee saamiseks vajalikku seadet ning ehitati 3 kaevumaja.

2012

2012. aastal sai programmist toetust küsida vaid need majapidamised, mis 2011. aasta taotlusvoorus esitasid kohalikule omavalitsusele taotluse, kuid rahapuudusel seda ei rahastatud.

04.05 kuulutas maavanem avatuks Audru,

Paikuse, Surju, Tori, Tõstamaa ja Vändra valla külades elavatele inimestele joogivee kättesaadavuse tagamiseks ja parandamiseks mõeldud riikliku „Hajaasustuse veeprogrammi“ 2012. a taotlusevooru. Taotlusvoorus laekus 28 avaldust, rahuldati 27 avaldust toetuse (riik ja kohalik omavalitsus) kogusummas 84 550 eurot.

2012. a lõpetati 57 projekti, mille tulemusena said kvaliteetse joogivee 85 majapidamist, see on 353 elanikku. Rajati 6 salvkaevu, süvendati 2 salvkaevu, rajati 35 puurkaevu, ehitati 3311 m joogiveetorustikku, paigaldati 32 puhta vee saamiseks vajalikku seadet ning ehitati 3 kaevumaja.

Hajaasustuse veeprogrammi rakendati aastatel 2008-2012. Programmi eesmärk oli hajaasustusega piirkondades paiknevate üksikmajapidamiste piisava koguse ja kvaliteetse joogiveega varustamine. Kogu programmi rakendamise ajal said omale kvaliteetse joogivee 1520 Pärnu maakonna elanikku. Programmi riigipoolne toetus oli kokku 572 472 eurot ja Pärnumaa kohalike omavalitsuste toetus kokku 419 111,9 eurot.

Raine Viitas, Tiiu Pärn
Pärnu Maavalitsus

Ettevõtlus

Pärnumaa äriühingud omavalitsuste lõikes seisuga 01.01.2011

	Omavalitsus	AS	OÜ	TuÜs	TÜ	UÜ	FIE	Välis-äriüh. filiaalid	Kokku
1.	Are	2	51	1	2		84		140
2.	Audru	10	374	4		7	244	1	640
3.	Halinga	9	147		1		98		255
4.	Häädemeeste	4	132	2			130		268
5.	Kihnu	4	18				80		102
6.	Koonga	1	48	2		1	62		114
7.	Lavassaare		13				4		17
8.	Paikuse	6	247		1	2	83		339
9.	Saarde	6	133	2			177		318
10.	Sauga	9	312			1	117		439
11.	Surju	8	60				62		130
12.	Tahkuranna	1	163	1			88		253
13.	Tootsi	1	13			1	5		20
14.	Tori		128	2			91	1	222
15.	Tõstamaa	2	70	1			128		201
16.	Varbla	2	47				71		120
17.	Vändra alev	4	89	2	2		53		150
18.	Vändra vald	3	115	2	1		148		269
19.	Sindi	3	176			2	69		250
20.	Pärnu	154	3578	22	3	18	1119	10	4904
	KOKKU	229	5914	41	10	32	2913	12	9151

Pärnumaa ettevõtlus põhitegevusalade järgi 01.01.2012

Jrk	Põhitegevusala	Objektide arv
1.	Taimekasvatus	352
2.	Loomakasvatus	251
3.	Taime- ja loomakasvatus	300
4.	Taime- ja loomakasvatuse abitegevusalad	35
5.	Metsamajandus, metsavarumine ja neid teenindav tegevus	455
6.	Kalapüük ja vesiviljelus	357
7.	Energeetiliste maarete kaevandamine (turvas jne)	13
8.	Mitteenergeetiliste maarete kaevandamine (liiv, savi, kruus, muda)	13
9.	Toiduainete, jookide ja tubakatoodete tootmine	66
10.	Tekstiili ja tekstiilitoodete tootmine. Karusnahatoodete tootmine	95
11.	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	4
12.	Puidutöötlemine, puidu- ja paberitoodete tootmine	185

Jrk	Põhitegevusala	Objektide arv
13.	Trükindus ja salvestiste paljundus	24
14.	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	6
15.	Kummi- ja plastmasstoodete tootmine	20
16.	Mittermetalletest mineraalidest toodete tootmine (klaas, keraamika, kips, kivi jne)	18
17.	Metallitoodete, masinate, mootorsõidukite ja seadmete tootmine	115
18.	Elektri-, optika-, elektroonikaseadmete ja arvutite tootmine	16
19.	Masinate ja seadmete paigaldus ja remont	44
20.	Mööblitootmine	49
21.	Mujal liigitamata tootmine (juvelitooted, sporditarbed, mänguasjad, jahi- ja kalapüügitarbed, muusikariistad, harjad, luuad jne)	30
22.	Elektrienergia, gaasi, kondentsõhu, auru ja kuuma veega varustamine	10
23.	Ehitus ja remont	1201
24.	Hulgikaubandus v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	692
25.	Jaekaubandus v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	816
26.	Mootorsõidukite ja mootorlaste jae- ja hulgimüük, remont	260
27.	Tahke-, vedel- ning gaaskütuse, tööstus- ja agrokeemiatoodete hulgimüük	11
28.	Mootorikütuse jaemüük	9
29.	Veondus, laondus	673
30.	Finantsvahendus ja kindlustustegevus	136
31.	Kinnisvaraala tegevus	583
32.	Haridus. Täiskasvanute ja muu koolitus	110
33.	Tervishoid, sotsiaaltöö	137
34.	Meelelahutus, kultuur ja sport	257
35.	Veterinaaria	20
36.	Juriidilised toimingud	45
37.	Peakontorite tegevus ja juhtimiselane nõustamine	148
38.	Raamatupidamine, audiitorkontroll, maksualane nõustamine	223
39.	Arhitekti- ja inseneritegevused	133
40.	Reklaamindus ja turu-uuringud	41
41.	Turvatöö ja juurdlus	6
42.	Info ja side (kirjastamine, telekommunikatsioon, programmeerimine)	168
43.	Muu teenindus (pesumajateenus, juuksuri- ja iluteenindus, matuse-teenindus, saunad, massaaž, keemiline puhastus jne)	447
44.	Veevarustus ja kanalisatsioon	16
45.	Majutus	141
46.	Toitlustus	217
47.	Muu kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus (disainerite tegevus, tõlketööd, fotograafia)	99
48.	Tehniline teimimine ja analüüs	11
49.	Teadus ja arendustegevus	5
50.	Tööhõive agentuuride tegevus	69
51.	Hoonete ja maastike hooldus	114

Jrk	Põhitegevusala	Objektide arv
52.	Büroohaldus ja äritegevuse abitegevusalad (sekretäriteenus, valguskoopiad, kõnekeskused, nõupidamiste korraldamine, inkassoteenus, pakendamine)	166
53.	Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus	36
54.	Arvutite, tarbeesemete ja kodutarvete parandus	56
55.	Rentimine ja kasutusrent	101
56.	Jäätmekogumine, teisene töötlus ja ringlussevõtt	19
57.	Põhitegevusala täpsustamata	7
58.	Jahindus ja seda teenindavad tegevusalad	3
59.	Metallitootmine	1
60.	Avalik haldus ja riigikaitse	0
KOKKU:		9635

Pärnumaa ettevõtluse koond majandusharude lõikes 01.01.2012

Majandusharu	äriregister							äriregister kokku	mittetulusühingute ja sihtasutuste register		mittetulusühingute ja sihtasutuste register kokku
	aktsiaselts	osaühing	tulundusühistu	täisühing	usaldusühing	füüsilisest isikust ettevõtja	välismaa äriühingu filiaal		mittetulusühing	sihtasutus	
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	15	479	7	-	3	1251		1755	52	-	52
Mäetööstus	6	21	-	-	-	1		28	-	-	-
Töötlev tööstus	45	507	4	-	2	113	2	673	2	-	2
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	-	10	-	-	-	-		10	-	-	-
Veevarustus; kanalisatsioon; jääme- ja saastekäitlus	4	28	-	-	1	2		35	5	-	5
Ehitus	27	1091	2	1	1	76	3	1201	11	-	11
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont	42	1429	10	4	7	283	4	1779	3	-	3
Veondus ja laondus	18	407	4	-	-	244		673	6	-	6
Majutus ja toitlustus	9	285	3	2	3	56		358	2	2	4

Info ja side	2	136	-	2	2	26		168	4	-	4
Finants- ja kindlustus-tegevus	1	126	2	-	4	3		136	-	-	-
Kinnisvaraala tegevus	31	465	1	-	6	80	1	583	745	3	748
Kutse-, teadus- ja tehnika-alane tegevus	4	562	3	-	9	156		734	14	2	16
Haldus- ja abitegevused	4	436	1	-	1	48	2	492	32	1	33
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	-	-	-	-	-	-		-	14	2	16
Haridus	1	62	-	-	1	46		110	54	4	58
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	4	74	-	-	1	58		137	46	4	50
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	-	128	-	2	1	126		257	385	5	390
Muud teenindavad tegevused	-	221	5	-	-	276	1	503	532	18	550
Kodumajapidamise kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	-	-	-	-	-	2	-	2	4	-	4
Põhitegevusala täpsustamata	-	-	-	-	-	1		1	17	-	17
KOKKU	213	6467	42	11	42	2848	12	9635	1928	41	1969

Pärnumaa väliskapitaliga äriühingud arvukselt riikide lõikes seisuga 01.01.2012

Jrk	Riigi nimi	Äriühingute osalemiste arv
1.	Soome	194
2.	Rootsi	69
3.	Ameerika Ühendriigid	30
4.	Saksamaa	31
5.	Venemaa	30
6.	Holland	12
7.	Läti	84
8.	Taani	12
9.	Suurbritannia	41
10.	Leedu	7
11.	Norra	16

Jrk	Riigi nimi	Äriühingute osalemiste arv
12.	Ukraina	6
13.	Bahama Saared	3
14.	Poola	3
15.	Briti Neitsisaared	1
16.	Šveits	4
17.	Austria	1
18.	Tšehhi	2
19.	Niue (Uus-Meremaa)	1
20.	Iirimaa	7
21.	Kanada	3
22.	Küpros	4

Jrk	Riigi nimi	Äriühingute osalemiste arv
23.	India	1
24.	Uus-Meremaa	1
25.	Island	1
26.	Prantsusmaa	1
27.	Nepaal	1
28.	Belgia	2
29.	Hispaania	1
30.	Brasillia	1
31.	Valgevene	3

Jrk	Riigi nimi	Äriühingute osalemiste arv
32.	Ungari	2
33.	Itaalia	1
34.	Malawi	1
35.	Panama	2
36.	Katar	1
37.	Saudi Araabia	1
38.	Sloveenia	1
39.	Bulgaaria	1
KOKKU:		583

Väliskapitaliga äriühinguid välisosalusega > 50% on 488 ja välismaa äriühingute filiaale on 12.

Sirle Luukas
Pärnu Maavalitsus
(Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmebaasi andmed)

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA)

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) on Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis loodi 2000. aasta suvel.

Meie tegevus on suunatud elukvaliteedi parandamisele maal ja kalandussektoris. Meie ülesanne on Euroopa Liidu põllumajanduse, maaelu ja kalandussektori arengutoetuste, riiklike ning turukorralduslike toetuste andmise korraldamine. Jagame teavet saadaolevatest toetustest, menetleme taotlusi ja kontrollime, et toetuse saajad õigusaktidega kehtestatud tingimusi ja kohustusi täidaksid. Koostame ja peame ka riiklike registreid põllumajandusloomade-lindude ning põllumajandusmaade kohta ning mitmesuguseid andmekogusid.

Alustasime 2000. aastal teraviljatootuste ning 2001. a SAPARDi toetuste menetlemisega. Järgnes Eesti Maaelu Arengukava ning Riikliku Arengukava programmiperiood 2004–2006 oma toetustega, mõlemad lõppesid 2009. a suvel

edukalt: taotlejateni jõudis vastavalt 98,5% ja 99,9% saadaolnud toetusrahast.

2013. aastal lõppes programmiperiood 2007–2013, mille raames on PRIA alates 2007. aastast toetusteks välja maksnud ligi 1,76 miljardit eurot. 2013. aasta jooksul maksis PRIA 24 838 taotlejale välja rekordiliselt üle 311 miljoni euro. Perioodi jooksul määratud toetuste abiga tuleb investeringud ellu viia 2 aasta jooksul pärast määramisotsuse saamist – seega programmiperioodi 2007–2013 toetuste väljamaksmine jätkub ka pärast 2013. a lõppu. Kokkuvõtteid kõigi elluviidud projektide ning toetusraha kasutusse võtmise kohta on võimalik teha hiljem.

PRIA keskus asub Tartus ja teenindusbürood on igas maakonnas. Üle Eesti jagunevad PRIA maakondlikud teenindusbürood töökorralduslikult seitsmesse regiooni, mille hulgas on ka Saaremaa-Pärnumaa regioon. Kokku on PRIAs ligi 370 töötajat, kellest sadakond töötab viieteistkümnes maakondlikus büroos ning ülejäänud keskuses.

Pärnu maakondlikus teenindusbüroos on tööl 10 inimest: Saaremaa-Pärnumaa regiooni juhataja, regiooni koordinaator, büroo 3 peaspetsialisti ja 5 peainspektorit. Suviseks perioodiks võetakse tööle ajutisi andmete sisestajaid ja inspektori assistente. Pärnu büroos võetakse PRIA klientidelt vastu toetustaotlusi, registri- jm dokumente, jagatakse infot toetuste kohta, samuti on büroos kliendarvuti elektroonilise kliendiportaali e-PRIA kasutamiseks. Maakondlike büroode töötajad osalevad toetuste taotluste menetlemisel, kontrollides taotlus- ja kuludokumente ning peainspektoriid viivad läbi kõik kohapealsed kontrollid.

PRIA pakutavatest teenustest, toetustest ja toetuste saajatest ning meist endist leiata infot veebilehel www.pria.ee. Vee-

bilehe vahendusel saab lugeda ka meie jooksvaid uudiseid ning tellida meie elektroonilist infokirja, mis ilmub kord kuus.

Elektroonilise kliendiportaali e-PRIA kaudu saavad meie kliendid esitada mitmesuguseid dokumente teha registritega seotud tegevusi.

Investeeringutoetuste kohta saab teavet infotelefonil 737 7678, pindala- ja loomatoetuste kohta infotelefonil 737 7679 või e-posti teel aadressil info@pria.ee.

PRIA keskuse postiaadress on Narva mnt 3, Tartu 51009, üldtelefon 737 1200, faks 737 1201, e-post pria@pria.ee.

PRIA Pärnu maakondliku teenindusbüroo postiaadress on Haapsalu mnt 86, Pärnu 80010, telefon 449 9081, faks 449 9087, e-post parnumaa@pria.ee.

PRIA töökas kollektiiv. Esimene rida vasakult – Merike Pirs, Kristiina Otsmaa, Laura Kikkas, Aire Tillart, Riina Lepp, Aivar Antso. Teine rida vasakult – Krista Meri, Heiko Teder, Öinne Unt, Meeli Vilbaste. Foto Kerti Siigur

PRIA inspektorid (Aire Tillart, Laura Kikkas) taotleja auto kassis põllule sõitmas, et seal põllumassiivipiire mõõtma hakata. Foto Riina Lepp

Loomade arv PRIA põllumajandusloomade registris seisuga 31.12.2011–31.12.2013

Vald	Veised		Piimalehmad		Lihalehmad		Lambad		Kitsed	
	2011	2013	2011	2013	2011	2013	2011	2013	2011	2013
Are vald	1182	1219	670	480	128	139	331	354	126	111
Audru vald	398	363	147	100	41	45	167	266	42	40
Häädemeeste vald	1352	1629	622	469	366	326	276	313	23	32
Halinga vald	3835	4785	3067	2426	57	41	185	155	11	10
Kihnu vald	138	152	11	7	73	72	308	314	4	6
Koonga vald	1069	1215	588	470	232	207	192	215	7	7
Paikuse vald	566	697	335	280	72	81	18	23	455	354
Pärnu linn	244	355	1	1	142	162	275	266	1	1
Saarde vald	1248	1307	622	432	200	191	429	356	66	60
Sauga vald	284	422	109	76	101	122	168	153	67	87
Sindi linn	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0
Surju vald	1216	1171	1004	698	2	2	41	33	0	0
Tahkuranna vald	2189	2295	1770	1305	73	73	450	353	10	21
Tootsi vald	0	0	0	0	0	0	0	1	21	28
Tori vald	2432	2631	2051	1493	49	83	50	78	20	20
Tõstamaa vald	943	1674	340	569	335	284	1315	1252	54	30
Vändra vald	5078	5678	3994	3016	295	265	778	518	82	78
Vändra vald (alev)	0	0	0	0	0	0	5	135	0	0
Varbla vald	948	1142	374	279	303	314	341	327	21	20
Kokku	23 122	26 735	15 705	12 101	2 469	2 407	5 331	5 114	1 010	905

Pindala- ja loomatoetuste* info taotluste osas, mille tegevuskohaks on Pärnumaa (periood 2011–2013) seisuga 15.08.2014

Tegevuskoha vald	Maksmine			
	2011	2012	2013	Kokku
	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus				
ARE VALD	13 233	12 990	14 185	40 408
AUDRU VALD	9 667	10 707	10 234	30 608
HALINGA VALD	4 834	2 834	3 498	11 166
HÄÄDEMEESTE VALD	34 786	33 145	29 341	97 273
KIHNU VALD	5 864	6 377	6 542	18 783
KOONGA VALD	16 403	22 281	18 719	57 402
PAIKUSE VALD	3 487	5 747	6 218	15 452
PÄRNU LINN	1 030	472	1 490	2 992
SAARDE VALD	20 127	25 194	21 763	67 083
SAUGA VALD	158	157	130	445
SURJU VALD	2 298	1 732	648	4 678
TAHKURANNA VALD	4 913	5 511	5 765	16 189
TORI VALD	1 506	3 700	6 866	12 071
TÕSTAMAA VALD	20 206	29 917	27 203	77 327
VARBLA VALD	24 010	26 926	24 548	75 483
VÄNDRA VALD	22 346	25 272	24 289	71 907
KOKKU	184 867	212 965	201 435	599 266
Heinaseemne täiendav otsetoetus				
AUDRU VALD	711	573	421	1 706
PAIKUSE VALD	1 596	1 286	945	3 828
SAUGA VALD	1 183	953	701	2 837
TORI VALD	32	26	19	76
VÄNDRA VALD	243	196	144	583
KOKKU	3 764	3 035	2 230	9 029
Piima täiendav otsetoetus				
ARE VALD	85 509	53 394	48 514	187 417
AUDRU VALD	55 863	64 072	58 936	178 871
HALINGA VALD	213 233	242 003	266 283	721 519
HÄÄDEMEESTE VALD	35 509	40 727	37 955	114 191
KOONGA VALD	53 325	59 347	139 506	252 178
PAIKUSE VALD	44 712	51 893	48 361	144 966
SAARDE VALD	29 708	34 074	31 461	95 243
SAUGA VALD	1 229	567	528	2 324
SURJU VALD	61 871	70 962	66 132	198 964
TAHKURANNA VALD	126 977	145 635	135 723	408 334
TORI VALD	193 000	202 765	188 965	584 730
TÕSTAMAA VALD	53 177	4 948	1 403	59 528
VARBLA VALD	12 828	14 713	10 414	37 956
VÄNDRA VALD	270 089	303 043	284 896	858 028
KOKKU	1 237 031	1 288 142	1 319 077	3 844 249
Piimasektori eritoetus				
ARE VALD	32 130	33 142	34 630	99 902
AUDRU VALD	5 892	5 645	5 649	17 187
HALINGA VALD	15 795	21 973	23 692	61 460
HÄÄDEMEESTE VALD	1 964	1 824	2 338	6 126

KOONGA VALD	27 285	27 844	32 824	87 953
PAIKUSE VALD	8 953	7 330	9 682	25 965
PÄRNU LINN	0	0	0	0
SAARDE VALD	7 529	7 643	8 669	23 841
SAUGA VALD	246	261	292	798
TAHKURANNA VALD	409	434	487	1 330
TORI VALD	12 440	14 243	14 318	41 001
TÖSTAMAA VALD	655	2 953	974	4 582
VARBLA VALD	11 212	12 767	12 828	36 807
VÄNDRA VALD	42 738	37 310	39 682	119 730
KOKKU	167 249	173 370	186 062	526 681
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus				
ARE VALD	56 868	42 955	29 762	129 585
AUDRU VALD	117 590	107 313	73 648	298 552
HALINGA VALD	129 642	126 524	88 126	344 292
HÄÄDEMEESTE VALD	76 219	68 934	47 929	193 082
KIHNU VALD	299	209	145	653
KOONGA VALD	89 502	85 664	66 976	242 142
PAIKUSE VALD	36 698	34 744	24 242	95 685
PÄRNU LINN	4 030	3 652	2 488	10 170
SAARDE VALD	60 460	54 666	38 002	153 129
SAUGA VALD	18 614	22 631	15 731	56 976
SURJU VALD	21 056	19 084	13 289	53 429
TAHKURANNA VALD	66 017	59 843	41 673	167 533
TORI VALD	124 513	129 121	90 261	343 895
TÖSTAMAA VALD	28 811	20 938	13 943	63 692
VARBLA VALD	43 380	36 217	24 635	104 232
VÄNDRA VALD	114 267	95 998	70 248	280 513
VÄNDRA VALD (ALEV)	7 269	6 588	4 588	18 445
KOKKU	995 234	915 081	645 688	2 556 003
Täiendav utetoetus				
ARE VALD	840	758	410	2 008
HALINGA VALD	454	410	179	1 044
HÄÄDEMEESTE VALD	598	397	182	1 176
KIHNU VALD	578	464	215	1 257
KOONGA VALD	375	339	138	853
SAARDE VALD	1 013	914	525	2 452
SAUGA VALD	287	259	148	694
SURJU VALD	74	0	0	74
TAHKURANNA VALD	1 151	1 039	596	2 787
TORI VALD	0	58	33	91
TÖSTAMAA VALD	3 043	3 068	1 761	7 873
VARBLA VALD	361	326	187	873
VÄNDRA VALD	865	781	404	2 049
KOKKU	9 638	8 813	4 780	23 230
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus				
ARE VALD	1 630	2 501	2 946	7 077
AUDRU VALD	878	1 285	1 895	4 058
HALINGA VALD	1 060	1 244	1 065	3 369
HÄÄDEMEESTE VALD	1 915	2 059	1 978	5 952
KIHNU VALD	2 394	2 847	2 116	7 357
KOONGA VALD	1 642	2 170	2 379	6 190
PAIKUSE VALD	0	0	138	138
SAARDE VALD	2 816	2 985	2 973	8 774

SAUGA VALD	1 094	1 493	1 411	3 998
SURJU VALD	125	0	0	125
TAHKURANNA VALD	3 591	4 187	4 273	12 052
TORI VALD	160	207	553	920
TÖSTAMAA VALD	8 197	11 636	12 931	32 764
VARBLA VALD	1 402	2 432	3 153	6 988
VÄNDRA VALD	4 503	5 293	5 463	15 259
VÄNDRA VALD (ALEV)	0	0	1 162	1 162
KOKKU	31 407	40 341	44 436	116 183
Veise täiendav otsetoetus				
ARE VALD	43 210	30 157	24 491	97 858
AUDRU VALD	23 770	25 579	20 927	70 276
HALINGA VALD	91 436	96 941	95 752	284 129
HÄÄDEMEESTE VALD	29 157	29 955	26 477	85 589
KIHNU VALD	2 958	2 745	1 254	6 956
KOONGA VALD	33 436	33 845	52 932	120 213
PAIKUSE VALD	20 853	22 063	19 001	61 917
PÄRNU LINN	413	438	378	1 229
SAARDE VALD	31 007	33 042	30 351	94 400
SAUGA VALD	2 941	2 289	2 334	7 564
SURJU VALD	19 796	20 607	17 747	58 150
TAHKURANNA VALD	49 052	52 062	44 836	145 949
TORI VALD	52 406	53 052	45 690	151 148
TÖSTAMAA VALD	16 904	10 129	3 904	30 937
VARBLA VALD	19 250	20 256	16 267	55 774
VÄNDRA VALD	95 657	100 387	85 156	281 201
KOKKU	532 246	533 547	487 497	1 553 289
Ühtne pindalatoetus				
ARE VALD	557 043	541 803	593 440	1 692 286
AUDRU VALD	670 015	760 277	842 875	2 273 166
HALINGA VALD	813 017	988 956	1 082 580	2 884 552
HÄÄDEMEESTE VALD	413 566	468 535	522 714	1 404 815
KIHNU VALD	14 394	15 927	19 431	49 751
KOONGA VALD	623 883	672 033	739 140	2 035 056
PAIKUSE VALD	150 878	182 268	204 046	537 192
PÄRNU LINN	359 544	394 187	369 497	1 123 228
SAARDE VALD	468 555	555 122	622 168	1 645 844
SAUGA VALD	160 258	181 453	198 551	540 262
SINDI LINN	904	822	1 603	3 329
SURJU VALD	144 321	162 050	173 831	480 202
TAHKURANNA VALD	344 674	377 600	412 404	1 134 678
TORI VALD	686 849	786 746	862 153	2 335 749
TÖSTAMAA VALD	349 013	343 554	496 606	1 189 173
VARBLA VALD	332 063	394 152	427 602	1 153 817
VÄNDRA VALD	1 091 559	1 242 165	1 430 652	3 764 377
VÄNDRA VALD (ALEV)	37 556	45 509	48 142	131 207
KOKKU	7 218 092	8 113 156	9 047 436	24 378 684
Meede 2.1 - Ebasoodsamate piirkondade toetus				
ARE VALD	135 211	125 235	126 218	386 664
AUDRU VALD	172 328	174 412	175 326	522 066
HALINGA VALD	16 853	26 515	29 793	73 161
HÄÄDEMEESTE VALD	112 492	116 186	119 192	347 870
KIHNU VALD	3 867	3 892	4 387	12 146
KOONGA VALD	170 877	166 722	168 463	506 062

PAIKUSE VALD	796	1 717	1 896	4 409
PÄRNU LINN	84 881	80 465	67 122	232 467
SAARDE VALD	127 124	135 065	139 575	401 764
SAUGA VALD	1 873	572	549	2 994
SINDI LINN	151	205	336	691
TAHKURANNA VALD	93 212	92 464	92 932	278 608
TORI VALD	27 413	27 619	27 538	82 569
TÕSTAMAA VALD	88 893	78 507	107 288	274 688
VARBLA VALD	90 535	96 817	97 241	284 593
VÄNDRA VALD	294 448	303 447	321 440	919 334
VÄNDRA VALD (ALEV)	10 306	11 307	11 022	32 634
KOKKU	1 431 257	1 441 144	1 490 317	4 362 719
Meede 2.2 - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale				
ARE VALD	0	513	513	1 027
AUDRU VALD	17 746	17 629	17 712	53 087
HALINGA VALD	354	412	585	1 351
HÄÄDEMEESTE VALD	46 556	47 873	49 800	144 229
KIHNU VALD	142	143	266	551
KOONGA VALD	5 627	768	829	7 224
PÄRNU LINN	1 731	1 910	3 175	6 816
SAARDE VALD	13 178	13 294	13 356	39 828
TAHKURANNA VALD	22 941	22 914	23 050	68 905
TORI VALD	5 243	4 910	8 034	18 187
TÕSTAMAA VALD	833	869	1 155	2 858
VARBLA VALD	5 319	10 324	8 949	24 592
VÄNDRA VALD	134	147	147	428
KOKKU	119 807	121 706	127 570	369 082
Meede 2.3.1 - Keskkonnasõbraliku majandamise toetus				
ARE VALD	122 084	102 312	96 503	320 899
AUDRU VALD	107 355	102 061	102 402	311 818
HALINGA VALD	88 803	68 393	73 213	230 409
HÄÄDEMEESTE VALD	129 049	128 962	127 416	385 428
KOONGA VALD	169 746	143 418	161 590	474 754
PAIKUSE VALD	49 478	49 969	53 659	153 106
PÄRNU LINN	9 962	8 270	8 252	26 484
SAARDE VALD	98 015	95 120	93 744	286 879
SAUGA VALD	38 880	39 739	39 509	118 128
SURJU VALD	65 825	64 902	64 856	195 582
TAHKURANNA VALD	147 980	143 401	141 399	432 781
TORI VALD	248 533	248 183	228 157	724 873
TÕSTAMAA VALD	46 079	27 639	40 258	113 977
VARBLA VALD	40 259	51 902	51 489	143 650
VÄNDRA VALD	275 758	273 023	256 024	804 805
VÄNDRA VALD (ALEV)	0	14 179	12 568	26 747
KOKKU	1 637 807	1 561 472	1 551 040	4 750 319
Meede 2.3.2 - Mahepõllumajandusliku tootmise toetus				
ARE VALD	91 712	110 235	111 599	313 545
AUDRU VALD	91 317	102 769	130 910	324 996
HALINGA VALD	108 076	186 200	192 870	487 146
HÄÄDEMEESTE VALD	54 737	60 315	68 653	183 705
KIHNU VALD	10 168	11 034	12 996	34 198
KOONGA VALD	92 397	96 070	96 836	285 303
PAIKUSE VALD	44 981	53 143	53 925	152 049
PÄRNU LINN	0	5 069	16 092	21 161

SAARDE VALD	87 968	98 505	124 651	311 124
SAUGA VALD	4 747	1 470	0	6 217
SURJU VALD	2 193	2 448	2 049	6 690
TAHKURANNA VALD	23 098	26 556	34 549	84 203
TORI VALD	27 360	26 562	33 991	87 913
TÖSTAMAA VALD	170 234	177 547	180 410	528 191
VARBLA VALD	29 399	27 696	30 808	87 903
VÄNDRA VALD	89 624	112 599	118 463	320 686
KOKKU	928 012	1 098 217	1 208 802	3 235 031
Meede 2.3.3 - Ohustatud tõugu looma pidamise toetus				
ARE VALD	6 401	5 803	5 607	17 811
AUDRU VALD	3 204	3 571	4 554	11 329
HALINGA VALD	933	7 221	746	8 901
HÄÄDEMEESTE VALD	7 719	8 278	9 436	25 433
KIHNU VALD	560	0	0	560
KOONGA VALD	196	579	766	1 541
PAIKUSE VALD	933	373	373	1 680
PÄRNU LINN	746	746	746	2 239
SAARDE VALD	6 562	5 793	5 202	17 557
SAUGA VALD	4 628	3 907	4 481	13 016
SURJU VALD	560	0	0	560
TAHKURANNA VALD	7 020	6 386	6 599	20 005
TORI VALD	7 851	1 132	1 306	10 289
TÖSTAMAA VALD	2 821	3 410	3 223	9 455
VARBLA VALD	2 062	2 249	2 622	6 934
VÄNDRA VALD	17 244	17 061	19 205	53 510
KOKKU	69 441	66 511	64 867	200 819
Meede 2.3.4 - Kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus				
HALINGA VALD	728	258	623	1 609
KOKKU	728	258	623	1 609
Meede 2.3.5 - Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus				
AUDRU VALD	498	8 244	82	8 825
HALINGA VALD	3 273	3 564	3 564	10 401
HÄÄDEMEESTE VALD	68 884	66 940	64 833	200 656
KIHNU VALD	45 134	40 524	41 553	127 211
KOONGA VALD	64 754	62 398	61 578	188 730
PAIKUSE VALD	0	6 323	7 439	13 763
PÄRNU LINN	0	6 584	7 181	13 764
SAARDE VALD	45 327	44 893	31 992	122 212
TAHKURANNA VALD	76 700	71 667	72 789	221 156
TORI VALD	9 716	11 150	11 964	32 830
TÖSTAMAA VALD	101 818	97 829	94 496	294 143
VARBLA VALD	77 035	69 662	70 762	217 458
VÄNDRA VALD	696	742	128	1 566
KOKKU	493 833	490 519	468 361	1 452 714
Meede 2.4 - Loomade karjatamise toetus				
ARE VALD	43 829	43 685	43 634	131 148
AUDRU VALD	12 425	9 252	8 653	30 330
HALINGA VALD	72 103	66 682	64 505	203 290
HÄÄDEMEESTE VALD	42 014	36 885	39 526	118 424
KIHNU VALD	1 396	1 544	2 067	5 007
KOONGA VALD	31 889	33 473	34 783	100 145
PAIKUSE VALD	16 480	17 909	19 943	54 332
PÄRNU LINN	869	1 329	1 585	3 784

SAARDE VALD	34 327	29 620	25 786	89 732
SAUGA VALD	2 013	1 938	2 096	6 047
SURJU VALD	22 727	22 263	22 272	67 263
TAHKURANNA VALD	55 279	58 528	61 486	175 293
TORI VALD	58 867	49 786	52 380	161 033
TÖSTAMAA VALD	18 385	16 268	15 404	50 058
VARBLA VALD	34 146	35 494	37 991	107 631
VÄNDRA VALD	113 460	108 413	110 799	332 671
VÄNDRA VALD (ALEV)	0	1 564	1 334	2 899
KOKKU	560 208	534 633	544 244	1 639 085
Pindala- ja loomatoetused kokku*	15 620 620	16 602 909	17 394 464	49 617 993

* Tabel ei sisalda EMK poolt menetletavaid meetmeid

MAK 2007–2014 investeringumeetmete* info taotluste osas, mille tegevuskohaks on Pärnumaa (periood 2011–2013) seisuga 02.08.2014

Tegevuskoha vald	Maksmine			
	2011	2012	2013	Kokku
	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa	Väljamakstud summa
Meede 1.1 - Koolitus- ja teavitustegevused				
PÄRNU LINN	8 809	26 207	31 005	66 022
SAARDE VALD	0	0	0	0
TORI VALD	0	0	0	0
KOKKU	8 809	26 207	31 005	66 022
ARE VALD	0	80 000	0	80 000
AUDRU VALD	0	0	0	0
HALINGA VALD	0	80 000	0	80 000
HÄADEMEESTE VALD	40 000	0	0	40 000
KOONGA VALD	40 000	80 000	0	120 000
PAIKUSE VALD	40 000	0	0	40 000
SAARDE VALD	40 000	0	0	40 000
SAUGA VALD	40 000	40 000	0	80 000
TAHKURANNA VALD	39 999	0	39 465	79 464
TORI VALD	34 598	40 000	0	74 598
TÖSTAMAA VALD	0	0	0	0
VARBLA VALD	0	40 000	0	40 000
VÄNDRA VALD	106 822	0	0	106 822
KOKKU	381 419	360 000	39 465	780 884
Meede 1.3 - Nõuandetoetus				
ARE VALD	4 605	5 507	3 111	13 223
AUDRU VALD	5 069	5 391	6 943	17 403
HALINGA VALD	3 085	2 052	5 930	11 067
HÄADEMEESTE VALD	3 954	2 645	4 761	11 360
KIHNU VALD	383	413	450	1 246
KOONGA VALD	4 087	3 765	5 877	13 729
PAIKUSE VALD	1 634	1 155	675	3 464
PÄRNU LINN	168	422	473	1 062
SAARDE VALD	3 040	2 460	2 029	7 529
SAUGA VALD	1 083	1 748	2 348	5 179

TAHKURANNA VALD	2 162	1 702	1 948	5 812
TORI VALD	3 274	3 440	3 999	10 713
TÖSTAMAA VALD	5 812	13 008	6 476	25 296
VARBLA VALD	1 371	1 287	2 633	5 292
VÄNDRA VALD	6 644	7 385	2 806	16 835
KOKKU	46 372	52 378	50 459	149 209
Meede 1.3.3 - Nõuandesüsteemi arendamine nõuandeteenuse hea kättesaadavuse tagamiseks				
PÄRNU LINN	3 196	1 598	0	4 794
KOKKU	3 196	1 598	0	4 794
Meede 1.4.1 - Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks				
ARE VALD	209 022	130 701	352 461	692 184
AUDRU VALD	75 157	127 944	107 621	310 721
HALINGA VALD	7 516	9 495	106 507	123 518
HÄÄDEMEESTE VALD	67 682	69 363	147 635	284 681
KIHNU VALD	18 359	14 100	23 760	56 219
KOONGA VALD	38 539	121 321	58 534	218 394
PAIKUSE VALD	0	33 467	34 291	67 758
PÄRNU LINN	23 449	15 219	17 908	56 577
SAARDE VALD	29 405	59 601	143 627	232 633
SAUGA VALD	1 087	3 610	105 270	109 967
TAHKURANNA VALD	52 122	121 514	33 533	207 169
TORI VALD	83 059	165 576	44 609	293 243
TÖSTAMAA VALD	62 536	132 629	71 824	266 988
VARBLA VALD	10 029	0	0	10 029
VÄNDRA VALD	422 939	607 632	272 700	1 303 271
KOKKU	1 100 901	1 612 172	1 520 280	4 233 352
Meede 1.4.2 - Investeeringud loomakasvatusehitistesse				
ARE VALD	0	262 632	212 767	475 400
AUDRU VALD	4 604	0	0	4 604
HALINGA VALD	556 518	494 826	108 955	1 160 299
HÄÄDEMEESTE VALD	0	51 887	80 680	132 567
KOONGA VALD	424 522	0	0	424 522
PAIKUSE VALD	0	0	462 291	462 291
TAHKURANNA VALD	371 733	17 363	502 271	891 367
TORI VALD	57 713	76 842	0	134 555
TÖSTAMAA VALD	15 538	13 827	89 419	118 784
VÄNDRA VALD	260 553	199 425	430 140	890 118
KOKKU	1 691 181	1 116 802	1 886 524	4 694 507
Meede 1.4.3 - investeeringud bioenergia tootmisesse				
ARE VALD	0	0	0	0
HALINGA VALD	0	0	0	0
HÄÄDEMEESTE VALD	0	0	0	0
KOONGA VALD	0	0	77 769	77 769
PAIKUSE VALD	0	13 288	0	13 288
PÄRNU LINN	0	0	0	0
SAARDE VALD	0	0	33 115	33 115
TÖSTAMAA VALD	0	0	0	0
VÄNDRA VALD	95 484	31 445	353 900	480 829
KOKKU	95 484	44 733	464 785	605 001
Meede 1.5.2 - Metsandussaadustele lisandväärtuse andmine (arendusprojekti elluviimine)				
AUDRU VALD	0	8 500	0	8 500
HALINGA VALD	154 417	24 196	0	178 614
PÄRNU LINN	184 385	0	0	184 385

KOONGA VALD	0	0	0	0
SAARDE VALD	0	31 956	0	31 956
TORI VALD	0	38 465	0	38 465
KOKKU	338 802	103 117	0	441 920
Meede 1.6.1 - Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmine				
HALINGA VALD	0	363 464	134 767	498 231
TORI VALD	0	0	92 193	92 193
VÄNDRA VALD	0	0	760 917	760 917
KOKKU	0	363 464	987 876	1 351 340
Meede 1.8 - Põllu-ja metsamajanduse infrastruktuur				
ARE VALD	0	0	7 365	7 365
HALINGA VALD	0	168 224	26 324	194 548
HÄADEMEESTE VALD	98 040	317 218	426 197	841 455
KOONGA VALD	0	0	109 667	109 667
SAARDE VALD	61 770	28 710	394 540	485 020
TAHKURANNA VALD	21 621	0	0	21 621
TORI VALD	161 746	9 374	0	171 120
TÕSTAMAA VALD	63 704	20 172	0	83 877
VÄNDRA VALD	690 093	566 674	965 363	2 222 129
VÄNDRA VALD (ALEV)	0	217 560	62 140	279 700
KOKKU	1 096 974	1 327 931	1 991 596	4 416 501
Meede 1.9 - Tootjarühmade alustamine				
VÄNDRA VALD	0	0	63 262	63 262
VÄNDRA VALD (ALEV)	80 000	144 000	48 000	272 000
KOKKU	80 000	144 000	111 262	335 262
Meede 2.5 - Vähetootlikud investeeringud				
ARE VALD	0	4 325	3 789	8 114
HALINGA VALD	13 731	1 997	0	15 728
HÄADEMEESTE VALD	1 153	0	0	1 153
KOONGA VALD	79 294	35 220	32 519	147 033
PÄRNU LINN	0	4 597	1 376	5 973
SAARDE VALD	0	1 760	2 560	4 320
TÕSTAMAA VALD	4 730	750	10 538	16 018
VARBLA VALD	959	2 749	800	4 508
KOKKU	99 866	51 397	51 582	202 846
Meede 3.1 - Maamajanduse mitmekesistamine				
ARE VALD	26 486	0	0	26 486
AUDRU VALD	229 662	23 358	141 397	394 417
HALINGA VALD	210 596	11 983	300 000	522 580
HÄADEMEESTE VALD	21 017	421 908	258 944	701 868
KIHNU VALD	0	0	0	0
KOONGA VALD	71 391	44 817	0	116 208
PAIKUSE VALD	113 454	0	0	113 454
PÄRNU LINN	12 884	103 629	0	116 514
SAARDE VALD	0	65 673	24 739	90 412
SAUGA VALD	80 529	148 381	0	228 910
SURJU VALD	0	0	0	0
TAHKURANNA VALD	0	0	0	0
TORI VALD	6 531	0	69 791	76 322
TÕSTAMAA VALD	90 925	17 417	15 180	123 523
VARBLA VALD	100 000	0	33 989	133 989
VÄNDRA VALD	76 958	19 048	105 784	201 790
KOKKU	1 040 433	856 214	949 825	2 846 472

Meede 3.1.3 - Bioenergia tootmise edendamise investeeringutoetus				
HALINGA VALD	0	0	0	0
HÄÄDEMEESTE VALD	0	0	0	0
KOONGA VALD	0	0	0	0
TORI VALD	0	0	0	0
TÕSTAMAA VALD	0	0	0	0
VÄNDRA VALD	0	0	0	0
KOKKU	0	0	0	0
Meede 3.2 - Külade uuendamine ja arendamine				
ARE VALD	69 339	51 079	19 462	139 881
AUDRU VALD	194 028	76 813	71 829	342 670
HALINGA VALD	74 334	0	0	74 334
HÄÄDEMEESTE VALD	116 753	51 089	57 237	225 079
KIHNU VALD	0	0	0	0
KOONGA VALD	64 724	112 252	0	176 975
PAIKUSE VALD	79 101	81 143	5 027	165 272
PÄRNU LINN	0	54 399	0	54 399
SAARDE VALD	109 476	0	59 400	168 876
SAUGA VALD	57 525	0	0	57 525
SINDI LINN	0	0	0	0
SURJU VALD	2 683	0	0	2 683
TAHKURANNA VALD	5 007	45 852	0	50 858
TOOTSI VALD	10 349	0	0	10 349
TORI VALD	7 957	77 317	0	85 274
TÕSTAMAA VALD	137 037	150 210	56 233	343 480
VARBLA VALD	27 027	0	0	27 027
VÄNDRA VALD	108 801	49 017	0	157 818
VÄNDRA VALD (ALEV)	2 666	0	0	2 666
KOKKU	1 066 807	749 170	269 189	2 085 166
LEADER projektid				
ARE VALD	11 458	0	0	11 458
AUDRU VALD	127 733	304 154	238 847	670 734
HALINGA VALD	11 586	24 320	17 173	53 079
HÄÄDEMEESTE VALD	80 389	174 997	100 347	355 732
KIHNU VALD	0	36 428	50 635	87 063
KOONGA VALD	11 747	156 346	33 241	201 334
PAIKUSE VALD	0	2 201	47 688	49 889
PÄRNU LINN	16 143	23 494	32 255	71 891
SAARDE VALD	26 721	47 866	33 986	108 572
SAUGA VALD	5 380	10 594	22 233	38 207
SURJU VALD	0	18 780	0	18 780
TAHKURANNA VALD	76 952	103 967	45 821	226 740
TOOTSI VALD	0	0	11 520	11 520
TORI VALD	53 978	100 665	290 338	444 981
TÕSTAMAA VALD	113 783	110 346	112 667	336 795
VARBLA VALD	14 690	35 576	20 092	70 358
VÄNDRA VALD	27 583	105 398	37 164	170 145
KOKKU	578 142	1 255 131	1 094 006	2 927 279
MAK 2007–2013 investee- ringumeetmed kokku*	7 628 386	8 064 315	9 447 855	25 140 556

* Tabel ei sisalda EMK poolt menettetaavaid meetmeid, LEADER tegevusgruppide toetust ning MAK tehnilist abi.

EKF 2007–2014 meetmete* info taotluste osas, mille tegevuskohaks on Pärnumaa (periood 2011–2013) seisuga 02.08.2014

Tegevuskoha vald	Maksmine			Kokku
	2011 Väljamak- stud summa	2012 Väljamakstud summa	2013 Väljamakstud summa	
Meede 1.3 - Kalalaeva pardal tehtavad investeeringud ja selektiivsus				
KIHNU VALD	0	0	0	0
KOKKU	0	0	0	0
Meede 1.4 - Väikesemahuline rannapüük				
AUDRU VALD	106 018	246 291	272 603	624 912
HALINGA VALD	0	0	0	0
HÄADEMEESTE VALD	0	0	14 039	14 039
KIHNU VALD	20 466	3 420	31 382	55 268
KOONGA VALD	20 383	1 403	0	21 786
PAIKUSE VALD	0	2 769	2 305	5 074
PÄRNU LINN	42 322	89 673	143 829	275 824
SINDI LINN	0	0	31 722	31 722
TAHKURANNA VALD	28 247	86 860	45 792	160 899
TÕSTAMAA VALD	16 163	18 752	10 585	45 500
VARBLA VALD	0	2 338	0	2 338
KOKKU	233 600	451 505	552 257	1 237 361
Meede 2.1 - Vesiviljeluse investeeringutoetus				
ARE VALD	0	0	0	0
PÄRNU LINN	0	0	0	0
VARBLA VALD	0	0	364 965	364 965
VÄNDRA VALD	214 053	0	0	214 053
KOKKU	214 053	0	364 965	579 018
Meede 2.3 - Kala töötlemine ja turustus				
AUDRU VALD	0	21 140	30 409	51 549
KIHNU VALD	0	0	0	0
PÄRNU LINN	359 269	179 019	6 850	545 137
TAHKURANNA VALD	0	7 673	81 720	89 393
KOKKU	359 269	207 831	118 979	686 079
Meede 4.1.1 - Kalanduspiirkondade säästev areng (projektid)				
AUDRU VALD	358 950	699 632	693 649	1 752 231
HÄADEMEESTE VALD	6 282	24 533	259 568	290 383
KIHNU VALD	0	0	999	999
PÄRNU LINN	0	0	7 206	7 206
TAHKURANNA VALD	40 221	196 081	45 221	281 522
TÕSTAMAA VALD	69 694	91 367	42 410	203 471
	475 146	1 011 613	1 049 053	2 535 812
EKF 2007–2014 kokku*	1 282 068	1 670 949	2 085 254	5 038 271

* Tabel ei sisalda EKF LEADER tegevusgruppide toetust ja EKF tehnilist abi.

PRIA Pärnu maakonna teenindusbüroo

Pärnumaa Talupidajate Liit

2011–2014

Asukoht P. Kerese 4, Pärnu. Pärnumaa Talupidajate Liit on tegutsenud Pärnumaal juba alates 1988. aastast. Liikmeid, peamiselt talupidajad, on viimastel aastatel jäänud 160–170 vahele. Suurenenud on liikmete hulgas äriühingute osa, mis jääb 25% ümber.

Liidu põhitegevuseks on liikmete huvide kaitse, ühised tegevused, nõuandetegevus, koolitus ja teenuste osutamine. Osaleti aktiivselt Maakondliku arengukava (MAK) 2007–2014 ja MAK 2014–2020 väljatöötamisel. Esindati liikmete huve ja püüti leida mõistlike kompromisse.

Üheks nurgakiviks Liidu tegevuses on traditsioonide hoidmine. Alates 2000. aastast oleme igal aastal korraldanud liikmetele vähemalt ühe õppereisi tutvumaks teiste maade põllumajandustega. Samuti on oluline igaaastane aastavahetusüritus. Mõlemad on oodatud sündmused liikmetele ja suunatud omavahelisele suhtlemisele.

Nõuandetegevuse, koolituse ja muude teenuste pakkumiseks Pärnumaa piirkonnas asutas Liit nõuandekeskuse – Pärnumaa Talupidajate Nõuandekeskus OÜ. Liikmeskonnas ja väljaspool seda on suur nõudlus nõuande, eriti majandusnõuande järgi. Konsulentideks on tunnustatud konsulendid – Liivi Pihlasalu, Hillar Lilleste, Olavy Sülla, Alar Lugu, Sulev Kübar, Indrek Jürgestein. Lisaks on kokkulepped sõlmitud järgmiste konsulentidega: Lembit Raag, Kalle Koosapoeg, Aivar Pikk mets, Imre Kukk.

Nõuandekeskuse üheks peamiseks teenuseks on raamatupidamise teenus. Hetkel on kliente juba üle 60. tootja. Lisaks igal aastal tuludeklaratsioonide täitmise abistamine FIE'del. Viimastel aastatel on oluliselt tõusnud e-pria teenuse juhendamine. Veel pakume teenust – mullaproovide võtmine ja põlluraamatu täitmine.

Olulisel kohal on igal aastal liikmete huvide kaitse seoses PRIA negatiivsete otsustega. Oleme aidanud koostada vaid deid ja tulemusteks on enamjaolt olnud hilisem positiivne otsus. Ka kohtutee käimiseks on tulnud talupidajaid ette valmistada, teemaks määruste erinev tõlgendamine ja vaidlus PRIA otsuse osas.

Meie liikmeskonna hulgas on tunnustatud põllumehi – Põllumajandusministri hõbemärgi omanikke on kaks – Aivar Pikk mets ja Jaanus Põldmaa.

Äriühingute osas on liikmeteks Pärnumaal tuntud Halinga OÜ, Kalutar OÜ ja Männituka OÜ. Euroopa Liidu järgselt on liikmed aktiivselt oma tootmist parendanud. Valminud on mitmed robotlõpsilaudad. Uuendatud on tehnikaparki ja kasutusele on võetud moodsaid tehnoloogiaid. Paljud piimatootjad on tegevusvaldkonda vahetanud ja asunud lihaveisekasvatusega tegelema.

Pärnumaa Talupidajate Liidu juhatusse kuuluvad väljapaistvad põllumajandustootjad: Aivar Pikk mets, Jaanus Põldmaa, Heli Viedenhof, Kalev Kiisk.

Olavy Sülla
Pärnumaa Talupidajate Liit

Metsamajandus

Pärnumaa metsamaa pindala on ca 239 600 ha, mis moodustab 11,0% Eesti metsadest, järgnevad Harjumaa (9,9%) ja Viljandimaa (8,2%). Kaitstavate metsade suhtarvu poolest (24%) on maakond teisel

kohal peale Läänemaad (26% metsadest). Range kaitse all on 12% metsadest – II koht peale Hiiumaad (19%). Pärnumaa metsasus on 49,8%. Metsa tagava metsamaal 50 422 tuhat tm, keskmiselt 211 tm/ha.

Pärnumaal aastatel 2011–2013 teostatud metsaraied

Aasta	Raiepindala, ha								
	Koguraie	Uuendusraie	...lage-raie	Valikraie	Hool-dusraie	...val-gusraie	...har-vendus-raie	...sani-taarraie	Muu raie
2011									
Pärnumaa	16450,9	4417,2	4062,8	11,6	11710	4647	4729	2334,4	312
Eesti	136177	40512	36910	126,2	92842	29809	35685	27347	2696
% Eesti näitajast	12,1	10,9	11,0	9,2	12,6	15,6	13,3	8,5	11,6
2012									
Pärnumaa	16279,2	4042,6	3737,7	9,9	12022	4545	4574,8	2902,6	205
Eesti	142021	39759	36276	109,2	99861	33192	33854	32816	2292
% Eesti näitajast	11,5	10,2	10,3	9,1	12,0	13,7	13,5	8,8	8,9
2013									
Pärnumaa	17522,5	4091	3869,2	13,9	13030	5232	3906,7	3891	387
Eesti	137142	40643	37140	50,9	93587	33146	33047	27394	2862
% Eesti näitajast	12,8	10,1	10,4	27,3	13,9	15,8	11,8	14,2	13,5
Raie maht, m³									
Aasta	Koguraie	Uuendusraie	...lage-raie	Valikraie	Hool-dusraie	...val-gusraie	...har-vendus-raie	...sani-taarraie	Muu raie
2011									
Pärnumaa	1239930	901571	879244	186	317688	35368	253725	28595	20485
Eesti	10769352	8188543	7959950	2200	2331427	238695	1691332	401400	247182
% Eesti näitajast	11,5	11,0	11,0	8,5	13,6	10,6	15,0	7,1	8,3
2012									
Pärnumaa	1185393	851209	828619	85	311944	37673	241746	32525	22155
Eesti	10770760	8175192	7941818	1320	2405640	258113	1623078	524459	188609
% Eesti näitajast	11,0	10,4	10,4	6,4	13,0	14,6	14,9	6,2	11,7
2013									
Pärnumaa	1234251	882995,2	866670	182	307417	44449,9	210973	51994,4	43657
Eesti	11195661	8633199	8386857	806	2311236	273052	1622123	416062	250419
% Eesti näitajast	11,0	10,2	10,3	22,6	13,3	16,3	13,0	12,5	17,4

Koostas: Urmas Kase (Pärnu Maavalitsus) Statistikaameti ja Keskkonnameti info alusel

Suveülikooli tudengid matakarajal Rannametsas. Foto Mati Kose

Härmatis Nigulas. Foto Mati Kose

Pärnumaa riigimetsad on heades kätes

Pärnumaa on üks Eesti metsarikkamaid piirkondi, siinsete riigimetsade pindala on ligi 126 000 hektarit. Nende metsade hoidmine, kaitsmine ja majandamine on riigimetsa majandaja RMK ülesanne ning jagatud Pärnumaa ja Vändra metskonna vahel. Metskond on ka esmaseks kohaks, kuhu tavainimene võiks pöörduda, kui tekib küsimusi oma kodukoha riigimetsa kohta.

Aastatel 2011–2013 tegi RMK Pärnumaa riigimetsades oma tavapärasest tööd – istutas maha uusi puud, hoolitses selle eest, et noortel puudel oleks valgust ja ruumi kasvamiseks ning **võttis maha**

küpset metsa, et sellest saaks laud, tool või mänguasi Eesti inimese kodus. Raiemaht Pärnumaal jäi neil kolmel aastal enam-vähem samasse suurusjärku – 2011. aastal tehti raiet 6816 hektaril, 2012. aastal 7173 ning 2013. aastal 7755 hektaril (täpsemalt vaata tabelist). Suurema osa sellest moodustas hooldusraie puudele parema kasvukeskkonna tagamiseks, tavainimese silmale ehk kõige tuttavamat raiet ehk lageraiet tehti neil aastatel vastavalt 997, 985 ja 1100 hektaril ehk igal aastal vähem kui 1% Pärnumaa riigimetsade kogupindalast.

Tabel 1. Raietööd Pärnumaa riigimetsades 2011–2013

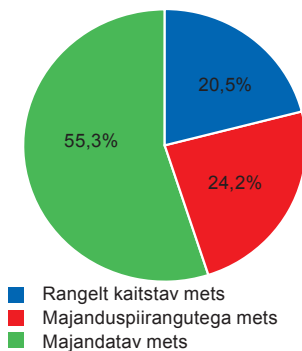
	2011		2012		2013	
	pindala ha	raiemaht m ³	pindala ha	raiemaht m ³	pindala ha	raiemaht m ³
Uuendusraie	1007	286 194	1010	296 726	1108	316 853
... sellest lageraie	997	284 762	985	292 697	1100	315 271
Hooldusraie	5647	212 018	6042	198 392	6362	191 825
... sellest valgustusraie	2350	28 196	2579	30 954	3087	37 045
... sellest harvendusraie	2710	177 828	2309	157 563	1895	135 002
... sellest sanitaarraie	588	5993	1154	9876	1380	19 778
Trassiraie	5	779	4	40	0	0
Raadamine	157	10 233	117	14 932	286	34 128
Ebaseaduslik raie	1	6	0,01	1	0	14
KOKKU	6816	509 229	7173	510 092	7755	542 820

Kasvama 5 miljonit puud

Et raie on osa metsa loomulikust eluringist, järgneb sellele alati ka uue metsa põlve rajamine. Pärnumaal on kolme aasta jooksul riigimetsa istutatud 5 miljonit puud – 2011. aastal 1,6 miljonit, 2012. aastal 1,9 miljonit ning 2013. aastal 1,5 miljonit.

Metsamajanduslikke töid teeb RMK eeskätt majandatavates metsades, lisaks neile on Pärnumaal palju metsa kaitse all. Kui kogu Eesti riigimetsast moodustavad majandatavad metsad 62,6%, siis Pärnumaal on majandatavat metsa 55,3%.

Riigimetsa jaotus Pärnumaal (%)

Majanduspiirangutega metsi on üle Eesti 20,3% ning Pärnumaal 24,2% ning rangelt kaitstavat riigimetsa, mida üle Eesti on 17,1%, leidub **Pärnumaal 20,5%**. Seega on Pärnumaal kaitse all rohkem metsa kui Eestis keskmiselt.

Metsa majandamise ning looduse kaitsmise kõrval on RMK-l tähtis roll ka looduspuhkuse pakkujana. Kõne all olevatel aastatel keruvad selles vallas esile kaks Pärnumaad puudutavat suuremat **sündmust**.

Osa pikast matkateest

Pärnumaal mereäärses männitukas, Liivi lahe kaldal asub RMK Kabli looduskeskus, kus Euroopa Liidu Regionaalarengu Fondist rahastust saanud projekti toel arendati olemasolevat infrastruktuuri ja parandati õpitingimusi. Sama tehti ka teistes RMK looduskeskustes ja nii paranesid nii piirkondlikud kui ka üleriigilised loodushariduse andmise võimalused eri huvi- ja vanusrühmadele. Renoveeritud ja seeläbi uuenenud looduskeskuses ehitati välja uus õppeklass – loodushariduse jagamise ruumid on sisustatud innovaatseliselt, vajaliku esitlustehnika ja mööbliga ning kogu rajatud infrastruktuur vastab invavajadustele. Kabli looduskeskusesse on oodatud uudistama ning sealsetest loodusharidusprogrammidest osa võtma nii koolilapsed kui ka täiskasvanud.

Teine Pärnut puudutav suursündmus on seotud 2012. aastal avatud Oandu-Ikla matkateega, mis oli esimene tervet Eestit läbiv pikk matkarada. 375 km pikkune teekond saab alguse Põhja-Eestist, kulgeb läbi paksude Kõrvemaa metsade ja Soomaa rahvuspargi ning viib seejärel läbi Pärnumaa metsade, kuni jõuab vöngeldes mereäärsetesse rannaküladesse ja Liivi lahe kaunitele randadele. Rada on tähistatud

kilomeetripostide, valge-punase-valge värvimärgistuse ning suunavate viitadega, mis aitavad rajal püsida. Rajaäärsed info-tahvlid pajatavad metsamajandusest ja -pärandist, kultuurist ning puhkamisest. Matkatee Pärnumaa lõigu pikkuseks on ligikaudu 75 kilomeetrit. Seda võib läbida mitme päeva jooksul, sest puhke-, lõkketegemise ja ööbimiskohti jääb teele piisavalt. Matkatee sellel lõigul on kolm telkimisala: Rae järve, Lemme ja Krapu. Ööd on võimalik veeta Kopro tare ja Laiksaare metsaonides, lõket teha ja telkida saab Priivitsa ja Kilingi-Nõmme lõkketehas, loodusradadel on võimalik jalutada Kilingi-Nõmmes, Rae järve ääres, Laiksaares ja Kablis. Vaatamisväärsuseid jääb teele mitmeid, näiteks liigirikas ja vaheldust pakkuv Rannametsa jõe lammimets, mida läbib Laiksaare loodusõpperada. Matkatee ametlik lõpp-punkt on Ikla küla Eesti-Läti piiril.

Heiki Ärm
RMK Pärnumaa metsaülem

Hoa end kursis riigimetsas toimuvaga

2011.–2012. aastal pani RMK kokku metsa majandamise kava järgmiseks kümneks aastaks kõigi oma 15 metskonna kohta. RMK Pärnumaa ja Väandra metskonna pikaajalised metsa majandamise kavad anti välja 2012. aastal ning neis on kirjas põhjalik piirkonna riigimetsade ülevaade. Välja on toodud nii viimase kümne aasta tegevused kui ka suuremad plaanid järgmiseks kümneks aastaks. Kavadele saab tutvuda RMK kodulehel www.rmk.ee, aga ka metskondade kontorites.

Vändra metskonnas harvendatud kaasik Taali metsandikus. Foto Kaupo Kikkas

Palumännik liivaseljandikel Vändra metsandikus. Foto RMK

Kalandus

Kutseline kalapüük Pärnu maakonnas

2010.–2014. aastal on Pärnu maakonnale eraldatud püügivõimalustes (püügivahendite arvus) aastate lõikes olnud vähe muudatusi (Tabel 1). Tulenevalt Euroopa Nõukogu 18.09.2007 määrusest 1100/2007,

millega kehtestatakse meetmed euroopa angerja varude taastamiseks, vähendati alates 2009. aastast kuni 2013. aastani 50 % võrra rivimõrdade ehk angerjarüsade arvu.

Tabel 1. Püügivahendite arv Pärnu maakonnas kalapüügiks kaluri kalapüügiloa alusel

Püügivahend	Aasta				
	2010	2011	2012	2013	2014
Liivi laht					
Nakkevõrk KOKKU:	4015	4015	4015	4015	4015
Pärnu	3361	3361	3361	3361	3361
Kihnu	548	548	548	548	548
Manija	106	106	106	106	106
Kastmõrd KOKKU:	175	175	175	175	175
Pärnu	151	151	151	151	151
Kihnu	21	21	21	21	21
Manija	3	3	3	3	3
Ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m KOKKU:	315	315	315	315	315
Pärnu	301	301	301	301	301
Kihnu	12	12	12	12	12
Manija	2	2	2	2	2
Ääremõrd suu kõrgusega 1-3 m KOKKU:	131	131	131	131	131
Pärnu	130	130	130	130	130
Kihnu					
Manija	1	1	1	1	1
Avaveemõrd KOKKU:	487	487	487	487	487
Pärnu	482	482	482	482	482
Kihnu	5	5	5	5	5
Manija					
Rivimõrd KOKKU:	398	338	287	275	275
Pärnu	345	293	249	239	239
Kihnu	45	38	32	31	31
Manija	8	7	6	5	5
100 õngekonksuga õngejada KOKKU:	845	845	845	845	845
Pärnu	338	338	338	338	338
Kihnu	474	474	474	474	474
Manija	33	33	33	33	33
Veonoot KOKKU:	20	20	20	20	20
Pärnu	8	8	8	8	8

Kihnu	11	11	11	11	11
Manija	1	1	1	1	1
Siseveekogud					
Silmumõrd	15	15	15	15	15
Silmutorbik	2000	2000	2000	2000	2000
Siseveekogud (Ermistu)					
Nakkevõrk	5	5	5	5	5
Ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m	5	5	5	5	5

Pärnumaal tegutseb Liivi Lahe Kalanduskogu MTÜ (veebiaadress: <http://kalanduskogu.ee/>), mis kutsuti ellu 2008. aastal Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 meetme 4.1 „Kalanduspiirkondade säästev areng“ elluviimiseks. Ühingusse kuuluvad Pärnumaa kalurid, kalandusega seotud ettevõtjad ja teised huvigrupid, kaasaarvatud kohalikud omavalitsused. Ühingu eesmärk on piirkonna ja kalandussektori arendamine ning piirkonna arengustrateegia elluviimine, mille raames antakse projektide elluviimiseks toetust. Toetust on võimalik taotleda näiteks kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamiseks ja taastamiseks, kalandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks, tegevuste mitmekesistamiseks, kalandusega seotud turismi arendamiseks ja rannakülade taaselustamiseks. Ühingu tegevuspiirkond hõlmab Hääde-meeste, Tahkuranna, Paikuse, Audru, Tõstamaa, Varbla, Sindi, Kihnu territooriumi.

Kalapüügiõigusest rääkides tuleb vahet teha kalapüügiõiguse omanikul ja kutseisel kaluril. Kalapüügiõiguse omanikud on need, kelle vahel igal aastal jagatakse ära püügivõimalused (kui palju püügivahendeid kasutada võib) ning neile väljastatakse kaluri kalapüügiluba. Kalapüügiõiguse omanik ei pea ise tingimata kalur olema ja kaluri kutsetunnistust omama. Kaluri kalapüügiloale kantakse kalurid, kes omavad kaluri kutsetunnistust (rannakaluri II astme kutsevalifikatsioon kutseseaduse tähenduses) ning kes realselt teostavad püüki.

Pärnu maakonnas on kalapüügiõiguse omanike arv pidevalt vähehaaval kahanevad. Kui aastal 2010 oli Pärnumaal 347 kalapüügiõiguse omanikku, siis 2013. aastal oli püügiõiguse omanikke 338 ja 2014. aasta jaanuari kuu seisuga oli 335 püügiõiguse omanikku.

Seda, kus püügipiirkonnas kui palju püügiõiguse omanikke aastatel 2010 ning 2014 oli, kajastab tabel 2.

Tabel 2. Püügiõiguse omanike arv Pärnu maakonnas püügipiirkondade lõikes

Piirkond	Aasta	
	2010	2014
Rannikumeri*	268	255
Kihnu	58	59
Manija	12	12
ainult siseveekogud	7	9
ainult Ermistu järv	2	2
KOKKU:	347	337

* Rannikumere püügiõiguse omanike hulgas on ka neid, kellel on siseveekogudel püüdmise õigus.

Kui kalapüügiõiguse omanike arv pidevalt on vähenenud, siis loale kantud kutsealiste kalurite arv Pärnu maakonnas on kuue viimase aasta jooksul jäänud enam vähem samaks (Tabel 3). Samas Eestis tervikuna on samal perioodil loale kantud kutsealiste kalurite arv kasvanud üle 10 protsendi.

Tabel 3. Kaluri kalapüügiloale kantud kutselised kalurid

Näitaja	Mõõtühik	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Kalurite arv	arv	396	393	401	398	392	396
sh mehed	arv	393	390	396	394	388	392
sh naised	arv	3	3	5	4	4	4
Kaluri keskmine vanus	aasta	48.7	48.9	49.6	50.2	50.8	50.8
Osakaal kogu kalurkonnast	%	18.21	17.33	17.08	16.79	16.45	16.44
Noorima kaluri vanus	aasta	18	18	19	17	18	19
Vanima kaluri vanus	aasta	84	81	86	87	88	84

* Andmed on kajastatud seisuga 01.09.2014. a.

Kaluriamet on ajalooliselt olnud pigem meestetöö, nii oli ka Pärnumaal aastatel 2009–2014 vaid kolm kuni viis naist, kes tegutsesid kutselise kalurina.

2013. aastal lossiti Pärnu maakonnas kala kokku 56-es erinevas lossimiskohas. Rannakalurid lossisid kokku 7357 tonni kala, sisevete kalurid 5 tonni ning traallae-

vad kokku 88 tonni kala, mis moodustab kogu Eestis 2013. aastal toimunud kala lossimistest 11,47%.

Pärnu maakonna olulisemate töönduslike kalaliikide räime, ahvena, meritindi ja koha püügimahud perioodil 2009–2013. aastal on toodud allolevas tabelis (Tabel 4).

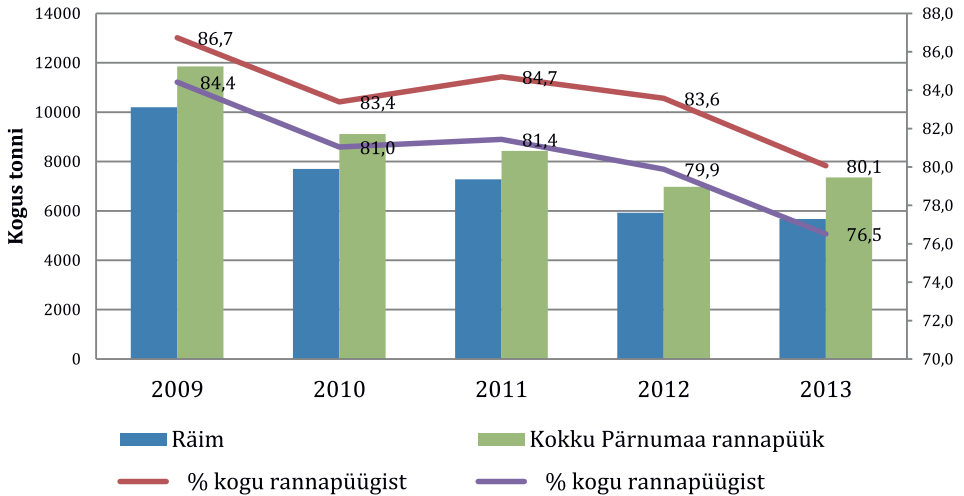
Tabel 4. Kutseline kalapüük Läänemeres Pärnu maakonnas ja püügimahud kogu rannapüügist, tonnides

Kalaliik	2009	2010	2011	2012	2013
Räim	10201.3	7702.3	7281.3	5924.7	5674.6
% kogu rannapüügist	86.7	83.4	84.7	83.6	80.1
Ahven	708.3	784.9	693.5	438.7	916.3
% kogu rannapüügist	87.2	89.3	87.1	79.8	75.3
Meritint	750.5	404.9	116.2	285.8	490.9
% kogu rannapüügist	97.2	97.5	96.5	95.8	96.9
Koha	65.7	71.9	105.4	145.7	111.9
% kogu rannapüügist	98.3	98.1	95.4	99.2	91.6
Kokku Pärnumaa rannapüük	11849.3	9109.9	8431.4	6973.5	7356.5
% kogu rannapüügist	84.4	81.0	81.4	79.9	76.5

Kogu rannapüügist viimase viia aasta jooksul on moodustanud Pärnu maakonnas räimepüük 77–86%. Kui võrrelda räime püügi osatähtsust teiste maakondadega, nähtub, et enamustes rannikuäärsetes maakondades on see tunduvalt mada-

lam. Ainult Ida-Virumaal moodustab räime püügi osakaal üle 91 protsendi.

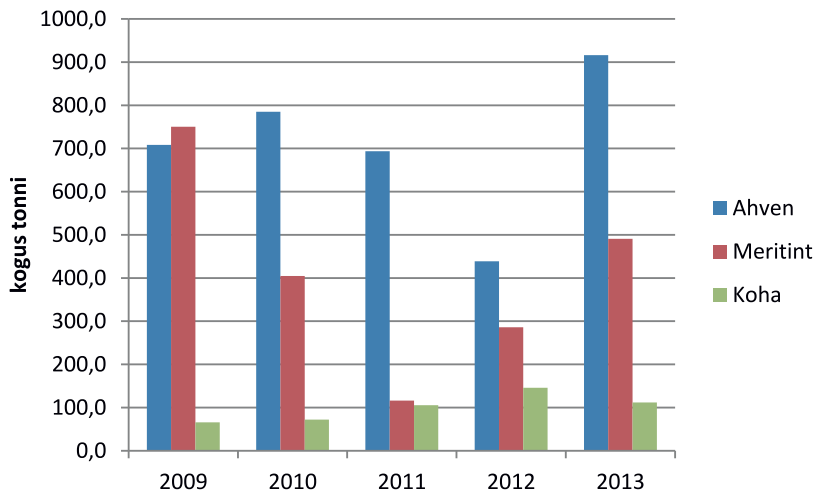
Kui võrrelda Pärnumaa rannapüüki kogu Eesti rannapüügiga, on näha, et Pärnumaa püügimahud moodustavad kogu rannapüügist üle 75 protsendi (Joonis 1).

Joonis 1. Kutseline kalapüük Läänemerele Pärnu maakonnas kokku ning räimepüük 2009–2013. aastal. *Protsentides on toodud Pärnu maakonna püügimahud kogu Eesti rannapüügist.

Kui kõrvale jätta räimepüük, mis on olnud koguliselt suurim Pärnu maakonnas, siis võrreldes teiste kalaliikide osakaalu saakides näeme, et enim püütakse

ahvenat, kellele järgneb meritint ning koha. Erioline oli vaid 2009 aasta, kui püüti meritinti rohkem kui ahvenat (Joonis 2).

Joonis 2. Ahvena, meritindi ja koha püük Läänemeres Pärnu maakonnas aastatel 2009–2013.

Pärnu maakonna siseveekogudel enim-püütavad kalaliigid koos püügimahutudega on toodud tabelis 5. Püügimahult olulisimaks on Pärnumaa vooluveekogudelt

püütav jõesilm, moodustades viimase viie aasta jooksul 85–95% kogu sisevete püügist.

Tabel 5. Kutseline kalapüük Pärnu maakonna siseveekogudel 2009–2013

Kalaliik	2009	2010	2011	2012	2013
Ahven	30	30	34	152	27
Angerjas	115,6	236	148	233	96
Haug	39	30	35	95	25
Höbekoger				12	32
Jõesilm	9114	5297,1	8635	5778,5	4658
Karpkala (Sasaan)	9				
Koger	1	28	8	19	14
Latikas	246	220	82	72	10
Linask	66	144	117	286	183
Roosärg		54		19	
Särg	7	30	100	167	68
Kokku kg	9627,6	6069,1	9159	6833,5	5113

Ermistu järvest on enim saadud aastatel 2009–2013 angerjat, latikat ning linaskit (Tabel 6).

Tabel 6. Kutseline kalapüük Ermistu järvel 2009–2013

Kalaliik	2009	2010	2011	2012	2013
Ahven	24	30	34	152	27
Angerjas	115,6	236	148	233	96
Haug	39	30	35	95	25
Höbekoger				12	32
Karpkala (Sasaan)	9				
Koger	1	28	8	19	14
Latikas	246	220	82	72	10
Linask	66	144	117	286	183
Roosärg		54		19	
Särg	6	30	98	166	68
Kokku kg	506,6	772	522	1054	455

Teksti koostamisel on kasutatud Põllumajandusministeeriumi Kalanduse infosüsteemi

Koostasid Margus Ljubimov, Liis Reinma ja Lya Mägi
Põllumajandusministeerium

Liivi Lahe Kalanduskogu

Pärnumaa rannakalandust koordineerib MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu. Kalanduskogul on tänase päevaga 140 liiget. Tegevust juhivad 13-liikmeline juhatus, kus on esindatud nii piirkonna kohalikud omavalitsused kui ka rannakalurid.

2011. a said rannakalurid hakata ellu viima oma projekte. Piirkonnas nähti strateegia koostamisel ette arendada välja seitse kalalogistikakeskust, kus on tagatud kvaliteetse toorme lossimine. Täna on mitmed logistikakeskuste arendused veel pooleli, kuivõrd eelmisel programmiperioodil ei jõutud piiratud ressursside tõttu veel arendustegevusega lõpuni. Ilmselgelt seadsime oma eesmärgid kõrgele ja vaja on veel edasi tegutseda, et logistikakeskuse idee lõpuni ellu viia, mis seisneb aga selles, et tõsta oluliselt toorme kvaliteeti

ning tagada tarbijale kõrgekvaliteediline toode. Mitte vähemtähtis ei ole aga see, et arendatavad lossimiskohtadele on tagatud avalik juurdepääs, olemas slipid ning sadamad on korras.

Meie piirkonna üks olulisemaid kalaga seotud sündmusi on kevadine õppepäev RäimeWest, mis 2014. aastal toimus juba neljandat korda. Õppepäeval tutvustatakse kaugemalt tulnuile ja meie nooremale põlvkonnale esiisade kombeid, tavasid ja oskusi. RäimeWest on igal aastal olnud erineva teemaga. Nii on tutvustatud räime kui loodusressurssi, pakutud ja kohapeal valmistatud kalatoite, vaadeldud lähemalt merd kui elukeskkonda, propageeritud vanade kalapüügivahendite taaskasutust, tutvustatud Liivi lahe kalaliike, õpetatud paadi hooldamist ja pisiremonti. Loomulikult on tehtud erinevaid õpitubasid, kus Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kokan-

Rannarahva koostöökoda Saulepas. Foto Alar Mik

duse eriala õpetajate ja õpilaste juhendamisel on kõik huvilised saanud proovida kätt räume käitlemises ja erinevate räume-roogade valmistamises. Samuti on sellel üritusel alati oma õpitubadega olnud väljas piirkonna ühist kaubamärki Romantilist Rannateed tutvustav rändkohvik Liivi Lahe Räämerada Romantilisel Rannateel.

Lisaks sellele on Liivi Lahe Kalanduskogu tutvustanud oma tegevusi väljaspool Eestit, kui Põllumajandusministeerium andis meile suurepärase võimaluse osaleda Berliinis toimuval Grüne Wochel, kus pakkusime piirkonna maitseelamus ja tutvustasime meie piirkonda läbi Romantiline Rannatee kaubamärgi.

Täna on meil hea võimalus öelda, et Saulepa Rannamaja on piirkonnas kujunenud edukas rannakülade ja rannakalanduse propageerimise keskuseks. Saulepa Rannamaja pakub seminaride ja koolituste korraldajatele omalt poolt praktilist õpet ehk siis vahepalaks kalatoitude tegemist. Pärast väliköögi valmimist, saab seda tegevust veelgi laiendada.

Lisaks eelpooltoodule oleme alati nõu ja jõuga toetanud piirkonna rannakalureid erinevate toetuste taotlemisel ning oleme ministeeriumitele partneriks erinevate õigusaktide väljatöötamise ettevalmistamisel.

Mõned numbrilised näitajad:

MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu toetuste jaotus tegevussuundade lõikes

Tegevussuund	Projekti kogumaksumus	Toetus EKF	Tegevussuuna % toetusest	Taotluste arv	Toetatud projekte	Rahastatud taotluste %
Kalasadamate ja lossimis-kohtade uuendamine	4 097 347	3 306 313	81%	31	28	90%
Kalandustoodete töötlemine ja otseturustamine	99 279	59 568	1%	6	4	67%
Kalandusega seotud turismi arendamine ja rannakülade taaselustamine	538 630	392 612	10%	12	8	67%
Tegevuste mitmekesistamine	245 432	171 801	4%	14	12	86%
Koolitustegevus	162 414	162 414	4%	15	14	93%
KOKKU	5 143 102	4 092 708	100%	78	66	85%

Kõik Euroopa kalandusfondi toetused Pärnumaale meetmete lõikes

Meede	Määratud toetuse summa EUR
Meede 1.3 Kalalaeva pardal tehtavad investeeringud ja selektiivsus	48 845
Meede 1.4 Väikesemahuline rannapüük	2 785 281

Meede 2.3 Investeeringud töötlemisse ja turustamisse	2 209 802
Meede 3.1.1 Ühisinvesteeringud	821 058
Meede 4.1.1 Kalanduspiirkondade säästev areng	4 092 707
	9 957 694

Esta Tamm
Liivi Lahe Kalanduskogu

Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

Sihtasutus Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus (PEAK) on määramata ajaks loodud eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks ning põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Pärnumaa Ettevõtluskeskus asutati fondina 1994. a. Asutajateks olid Pärnu Maavalitsus, Pärnu Linnavalitsus, Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Pärnu Ärikoda, Pärnumaa Ettevõtete Liit ja Vändra Ettevõtjate Koda. 1997. a muudeti organisatsiooni vormi ning see kujundati ümber sihtasutuseks. 2003. a laiendati seoses Maakondlike arenduskeskuste kontseptsiooniga sihtasutuse funktsioone ning ühtlasi nimetati see ümber Sihtasutuseks Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus. Samast aastast kuulub PEAK Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt koordineeritava maakondlike arenduskeskuste võrgustikku kui Pärnu maakonnas tegutsev arenduskeskus. 2013. aastal valmis „Maakondlike arenduskeskuste võrgustiku strateegia 2014-2020“

Meie missioon on toetada Pärnumaa arengut pakkudes ettevõtjatele, mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele professionaalseid tugiteenuseid.

Meie visioon aastani 2020

PEAK on Pärnumaa sotsiaal-majanduslikku konkurentsivõimet toetav ja mõjusaid arendusalaseid tugiteenuseid pakkuv professionaalne, tunnustatud ja usaldusväärne maakondliku arendusvõrgustiku eestvedaja.

PEAK tegevusprioriteedid on

- Suurendada ettevõtlusaktiivsust ja ettevõtete tootlikkust;
- Suurendada kodanikuühenduste tegutsemisvõimekust, toetada nende mõju kasvu ja koostöö tugevnemist ühiskonnas,

- Suurendada era- ja avaliku sektori koostöövõimekust ning ettevõtluskeskkonna atraktiivsust eesmärgiga luua tasuvaid töökohti, parandada avalike teenuste kvaliteeti ja kaasata lisainvesteeringuid.

PEAK teenused

Pärnumaa arengu toetamiseks ja konkurentsivõime tõstmiseks pakume teenuseid peamiselt järgmistele sihtgruppidele:

Ettevõtjale/ettevõtluse arengule suunatud teenused:

- Äriühingute arendustegevuste nõustamine;
- Abi ettevõtete asutamisel;
- Abi äriplaanide koostamisel;
- Abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- Investorite teenindamine;
- Koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine;
- Koostööpartnerite leidmine.

Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele ning kodanikuühiskonna arendamisele suunatud teenused:

- MTÜ/SA arendustegevuste nõustamine;
- Abi MTÜ/SA asutamisel;
- Abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- Koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine;
- Koostööpartnerite leidmine.

Kohalikele omavalitsustele suunatud teenused:

- Abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- Abi arengu kavandamisel, teostatavus- ja tasuvusanalüüside koostamisel;
- Omavalitsuste ühisprojektide initsieerimine, kavandamine ja elluviimine;

- Koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine.

Noorte ettevõtlikkuse arendamisele suunatud teenused:

- Abi ettevõtlikkusprojektide ja rahastamistootluste koostamisel;
- Abi noorte ettevõtlikkuse arengu kavandamisel ja Ettevõtliku Kooli võrgustiku eestvedamine;
- Haridusasutuste ühisprojektide initsieerimine, kavandamine ja elluviimine;
- Koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine.

Info edastamine kõikidele sihtgruppidele:

- Euroopa Liidu struktuurifondid ja teised toetusmeetmed;
- Olulisemate koolituste, seminaride, teabepäevade toimumise kohta;
- Konsultandid ja nende teenused;
- Erinevate sektorite vahelise koostöö arendamine.

Ülevaade nõustamise tulemustest 2011.–2013. aastatel.

Alustavate ettevõtjate nõustamine on 2011. aastast oluliselt kasvanud seoses majanduskriisist tingitud tööpuuduse kasvuga, inimeste suurema huviga ettevõtlusega alustamise vastu ja soovist teenida endale ise senisest tööandjast suuremat tasu. Nii EASi starditoetuse kui Töötukassa ettevõtlusega alustamise toetuse mahud on kasvanud kordades. PEAK nõustab ettevõtjaid mõlema toetuse taotlemisel ja äriplaani koostamisel, suurem osa toetust saanutest on käinud PEAKis nõustamisel. Perioodil 2011-2013 nõustas PEAK 872 alustavat ettevõtet, mille tulemusena valmis 168 äriplaani ja eraldati 58 EASi starditoetust. Keskmiselt loob toetust saanud alustav ettevõtja 3 töökohta.

Mittetulundusühenduste alustamise nõustamise abil on perioodil 2011–2013

loodud 40 ühendust, erinevaid toetusprojekte on nõustatud 91, neist rahastatud 56 projekti.

Kohalike omavalitsuste ja avaliku sektori asutuste erinevaid projekte on nõustatud perioodil 2011-2013 kokku 204, neist rahastatud 60. Lisaks on nõustatud igal aastal mitmeid ühisprojekte.

Olulisemad arendustegevused ja -projektid perioodil 2011–2013.

Lisaks kliendinõustamisele ja informatsiooni jagamisele tegeleb PEAK ettevõtluse, kodanikuühiskonna ja regionaalarengu projektide algatamise ning elluviimisega.

Ettevõtluse arendamisel on üks oluline suund **ettevõtlusteadlikkuse tõstmine**, milleks korraldatakse maakondlikku ettevõtlusnädalat ja seda koordineerib alates 2008. aastast PEAK (turundus, nädalakava koostamine). Koostöös ligemale 20–27 partneriga korraldatakse iga aasta oktoobri esimesel täisnädalal ca 25 ettevõtlustemaatikaga seotud üritust nii Pärnu linnas kui maakonnas. Aastatel 2012 ja 2013 oleme korraldanud majandusfoorumit, kus koostöös haridussüsteemiga toimuvad töötoad puidu-, metalli- ja elektroonikatööstuse ning turismi arengu kavandamiseks.

Nii noortele, alustavatele ja tegutsevatele ettevõtjatele kui lihtsalt ettevõtlushuvilistele suunatud üritused on populaarsed, näiteks ulatub registreeritud osalejate arv igal aastal üle tuhande. Aastas külastatakse 4–5 valla ettevõtteid. Ühe üritusena toimub PEAKi korraldamisel Pärnumaa ja Pärnu linna aasta parimate ettevõtete tunnustamine. Näiteks 2013. a valiti Pärnumaa parimaks ettevõtteks AS Wendre ja Pärnu linna ettevõtluse peaauphind läks Trimtex Baltic OÜle.

Noorte ettevõtlikkuse arendamiseks on ellu viidud mitmeid projekte. 2011. aastal koordineeris PEAK Noorte Ettevõtlikkuse nädalat Pärnumaal. PEAKi konsultandid

viisid viies Pärnumaa üldhariduskoolis (Sindi, Jõõpre, Raeküla, Häädemeeste ja Pärnu-Jaagupi) läbi ettevõtlikkuse päevi, kus õpilastele esinesid ettevõtlikkuse inimesed, ettevõtjad ja PEAKi konsultandid. Toimused ka ettevõtete külastused. Kokku osales nädalal 350 õpilast.

2012.–2013. aastal toimus noorte ettevõtlike ideede programm ENTRUM Lääne-Eestis, kus PEAK oli programmi maakondlik koordinaator. Pärnumaalt osales ENTRUMI finaalis 17 meeskonda.

PEAK on iga-aastaselt osalenud EAS ettevõtlikkusprojektide konkursil ja selle toetuse abil on käivitatud koostöös TÜ Pärnu kolledžiga Tudengifirma programm ja mobiilsete *app*-ide valmistamise kursus.

PEAK osaleb Ettevõtliku Kooli võrgustikus, mis toetab ettevõtlikku mõttelaadi integreerimist üldhariduskoolide õppekavadesse. Pärnust on liitunud võrgustikuga Rääma ja Vanalinna põhikool.

PEAK koos partneritega korraldab alustava ettevõtja baaskoolitusi, näiteks 2013. a osales 3 koolitustsükklis kokku 70 inimest. Iga-aastaselt toimub Pärnumaa ettevõtjate mentorklubi üritustesari, mille mõte on kuni 3 a tegutsenud ettevõtjate praktiliste teadmiste arendamine läbi huvitavate koolituste ja pika kogemusega ettevõtjate nõuannete. Klubiõhtud toimuvad 1 kord kuus, viimastel aastatel kogemustega rikastumise huvides koos Viljandimaaga. Ühes sarjas osaleb 10–15 alustanud ettevõtjat ehk mentiid ja 4–6 kogenud ettevõtjat ehk mentorit. Igal aastal korraldame mitmeid infopäevi ja koolitusi. 2010. a alustanud naisettevõtjate ümarlaud, kus arutatakse päevakajalistel ettevõtlusteemadel ja räägivad huvitavad esinejad, jätkab tegevust.

Aastal 2013 toimusid PEAK initsiatiivil maavanema ümarlaud maakonna võtmesektorettevõtete juhtidega, et avaliku sektori tegevusi paremini fookusseerida lähtuvalt ettevõtete vajadustest

Rahvusvahelistes projektides osa-

lemine. PEAK osales 2011–13 partnerina (kokku 14 partnerit) Kesk-Läänemere Interreg programmist rahastatud projektis BASIS, mis oli suunatud konsultantide oskuste arendamisele aitamaks väike- ja keskmise suurusega ettevõtjaid (VKEd) rahvusvahelistumisel. Projekti raames toimusid nii Eesti konsultantide kui ka VKEdes visiidid partnerriikidesse, samuti välisettevõtete ja konsultantide visiidid Eestisse. Laiendati projektis osalevaid ettevõtteid, kaasates ekspordisuuna tugevdamisvajadusega ettevõtted Yrjö Ojasaare, Jakob Saksa ja Aira Tammemäe koostöös. Toimused õppereisid Turusse ja Porvoosse, konsultantide seminar Tallinnas, Stockholmis, Kuressaares ja Pärnus. Projekti raames toimus Pärnu ettevõtlusnädalal Rootsi ehitusturgu tutvustav seminar ja Alar Kolk viis läbi innovatsioonikoolituse. Projekti õppekohaks on ettevõtete kaasamise vajalikkus ja kiire käivitamisvajadus projekti algstaadiumis.

Life+ programmi raames valmistasime koos Tervise ja Targa Maja Lahendustega ette **vee-energia projekti**, mille raames oleks võimalik hinnata Pärnumaa vesikonna kütteks kasutamise potentsiaal ja asukohad ning piloodi raames luua Tervisest Euroopale näide keskkonnasõbralikust jõevett kütteks ja protseduurideks kasutatavast spaast. Juhtpartneriks Almelo linn Hollandist, kaasatud ka Haag, Vaasa ja Merinova energiatehnoloogiakeskus.

Hansaliikumise tulemusena tekkinud projekt ärisuhete arendamiseks hansalinnade vahel kulmineerus majandusfoorumiga 2013. a juunis Herfordis, mille käigus moodustati organisatsioon **Hanse Business**. Esialgsete eesmärkide ja liitumistingimuste ebamäärasuse tõttu PEAK sellega kohe ei liitunud, ent kui meile sügisel ametlik liitumisettepanek esitati, otsustas PEAK nõukogu ettevõtete eksporthuvide tõttu Saksa turu suunal astuda majandusühenduse liikmeks. Tegevust jäi koordi-

neerima Herfordi linnavalitsusest Marion Köhn.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetuse abil organiseerisime 2012. a **ettevõtete ärivisiidid** Vaasasse, Tampere mesile Alihankinta ja Ümeasse ning 2013. a asendas Soome suuna Norra sõprusmaakonda Buskerud. Eesmärgiks on kasutada sõprussuhteid ärikontaktide loomiseks ja meie ettevõtete eksportmahtude suurendamiseks. Vaasa ettevõtluskonsultandid võtsime Pärnus vastu koostöövõimeliste ettevõtetega tutvumiseks, et neid Soome partneritega kokku viia.

Metalli-, puidu-, elektroonika- ja tekstiiliettevõtete koostöö arendamiseks osaleb PEAK regulaarselt ettevõtete ümarlaudadel kutsehariduskeskuses, et jälgida ettevõtete tööhõivehuvide tagamist. Oleme kaasa aidanud põhikooli õpilaste kutsevalikupäeval ettevõtete külastuste korraldamisel, et noored arvestaksid paremini kohalike tööandjate võimalustega. Majandusfoorumil viisime kokku võtmesektorettevõtteid nii turusuundumuste teadvustamiseks kui koostöökohtade kaalumiseks. Sama tegime enne Garage48 korraldamist, et leida ühe majandusharu sees sobivaid infotehnoloogilist sekkumist nõudvaid probleeme.

Maakonna tutvustamine investeringute sihtkohana. Pärnu ja Sindi linna, Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna valdade tellimusel ning PEAKi elluviimisel arendati edasi Pärnumaa investorteeninduse veebikeskkonda www.investinparnu.com, kuhu koondati täiendavalt info ettevõtlusalade ja saadavate tootmishoonete kohta, lisati vene-, rootsi- ja soomekeelne tõlge. PEAK osaleb jätkuvalt MKMi algatatud investorteeninduse programmis, mille raames oli 2013. aasta väga tõine Loode-Pärnu tööstusalale ettevõtete leidmise ja nende äriplaanide alusel taotluse koostamisega tööstusala I etapi arendamiseks. EAS otsustas taotluse rahuldada 1 M

euro suuruse toetuse eraldamisega, sama suure summa aitasime toetuseks taotleda põhilisele välismaisele investorile Baltic Board. BASIS projekti toel koostasime võtmesektoreid tutvustavad trükised.

Investorteeninduse raames tegeles PEAK 2013. aastal 15 päringuga erinevatest riikidest. Osaleti investorseminaridel Riias, Tamperes ja Kievis ning rahvusvahelistel hansapäevadel Lüneburgis, et paremini sidustada lähimate jõukate investeeringute lähteriikidega.

Koostöös ettevõtete ja ülikoolidega käivitus rohemajanduse kompetentsikeskuse väljaarendamine jätkuna eelmise katse märgalade majandamise suunale.

Pärnumaa ettevõtluskeskkonna tutvustamiseks valmis 2013. a suveks maakondliku arendusraha toetuse abil **Pärnumaa majanduse võtmesektoreid tutvustav rändnäitus**, mis oli suvel Pärnu Muuseumis; ettevõtlusnädalal TÜ Pärnu kolledžis ja Garage48 ajaks toodi Pärnumaa Kutsehariduskeskusesse ning seejärel rändas spaa Estoniasse fuajeesse.

Alates 2012. aastast toimib PEAK Lääne-Eesti loomemajanduse tugiüksusena. Käivitunud on võrgustikutöö, teostatud loomeettevõtjate uuring ning koostatud üheskoos „Lääne-Eesti loomemajandusstrateegia 2013–2020“ Läbi koolituste, arengunõustamise, tootearenduse ja koostöö arendamise teiste loomemajanduse valdkonnas tegutsevate arenduskeskustega on tugiüksuse eesmärk tõsta piirkonna loomeettevõtjate konkurentsivõimet. Loomemajanduse tugiüksust toetavad EAS, Pärnumaa Omavalitsuste Liit ja Pärnu linn.

Kodanikuühiskonna areng

Traditsiooniliselt igal aastal novembris toimuvatele konverentsidele ja tunnustamisele toimus **2013. aastal esmakordselt üle-eestiline ühisenädal**, mille fookuses oli laiem kodanikuühiskonna teavitustegevus. Nädal toimus 25.11–1.12.13. Nädal

jooksul toimus Pärnumaal 23 sündmust, kus osales ligi 800 inimest. 2011 tunnustati parimate tiitliga Noorteühing 4H, vabatahtlikud Pille Lend ja Evi Pärnpuu, Halinga Vallavalitsus, OÜ Marmor ja aasta teoks tunnustati kalafestival RäimeWest. 2012. aastal pälvisid tunnuse MTÜ Pärnu Shalomi abikeskus, vabatahtlik- Jüri Leesmäe, OÜ R&G; Sindi linn, aasta teoks tunnustati - Anti Lääts Päästeala lastefondi asutamine ja päästealase tegevuse eestvedamine lastega. 2013. aastal pälvisid tunnustuse MTÜ Selts Raeküla, vabatahtlikud Kairi Pulst ja Norman Talson, OÜ Reiser, Tootsi Vald ja aasta teoks tunnustati Waldorf-kooli avamine MTÜ Hahni Selts eestvedamisel.

2011–2013 jätkas PEAK **Pärnumaa vabatahtlike keskuse** tegevuse toetamist koostöös Pärnumaa Kodukandiga. **EAS toel viidi perioodil 2011–2013 ühenduste tegevusvõimekuse tagamiseks läbi mitmeid koolitusi maakonnas.** Igal aastal toimus baaskoolitus alustavatele ühendustele, lisaks teemakoolitused juhtimise, projektide, majandustegevuse arendamise valdkonnas. 2013. aasta aprillis toimus Inspiratsioonipäev.

2013. aastal alustati Pärnumaa kodanikuühiskonna arengukava koostmist, mille tarvis toimusid ümarlauad Pärnumaa valdades. Seal osales 120 inimest 75 erinevast ühendusest. Oktoobris toimus sama tegevuse käigus arutelu omavalitsuste juhtidega. Arengukava valmib Pärnumaa strateegia 2030+ raames ja on valdkonna suunisteks 2014–2020.

Kohalikud omavalitsused ja regionaalareng

Mitmed ühisprojektid on ellu viidud koostöös Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja Pärnu Maavalitsusega.

2011.–2012. aastal toimus ESF projekt „**Pärnumaa noored hakkajad kogukonna tol tööjõuturule**“, milles osales

42 noort, kes ei õppinud ega töötanud. Projekti lõpuks oli 30 neist tööle saanud, 2 noort läksid edasi õppima ja 6 noorega tegelemise võttis üle Töötukassa. Projekti toetasid Pärnumaa kohalikud omavalitsused ja projekti elluviimisel olid partneriteks Töötukassa Pärnumaa osakond, Pärnumaa Kutsehariduskeskus, Pärnumaa noortekeskused ja kodanikuühendused ning Pärnumaa ettevõtted.

PEAK osaleb **Lottemaa teemapargi** väljaarendamise projektis kuni 2012. aastani meeskonna liikmena ja seejärel sihtasutuse nõukogu liikmena.

2013. aastal käivitas Pärnu maavalitsus **maakonna arengustrateegia uuendamise** protsessi, kus PEAKi vedada on targa töö arengusuund ja Avalike teenuste valdkonnas uuendada kodanikuühenduste ja noorte ettevõtlikkusega seotud eesmärged ja tegevusi.

Korraldasime selle raames targa töö seminari 02.12.2013, mil seadsime ettevõtete, haridussüsteemi ja avaliku sektori koostöös sihte perioodiks 2014–20.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetuse abil toimus 2013. a PEAK konsultantide ja PLV arenguteenistuse spetsialisti **õppeviisit Soome Pieni Karelia** piirkonda, kus nelja valla ühise arendusorganisatsiooni Pikes Ltd tutvusime nende arendustöö näidetega ja kaardistasime ühishuvisid edasiste koostööprojektide algatamiseks.

Arenguplaanid tulevikuks

PEAK jätkab baasnõustamise pakkumise ja informatsiooni edastamisega, samuti koolituste, seminaride ja infopäevade korraldamist. Arendusorganisatsiooni rolliks kujuneb tulevikus üha enam uute algatuste nõ maaletamine, huvitatud partnerite väljaselgitamises ja vajadusel tugitegevuste pakkumine. Olulised tegevussuunad on noorte ettevõtlikkuse arendamise, ettevõtete ekspordivõimekuse tõstmise, koda-

nikuühenduste tegevusvõimekuse arendamine, tugi koostöö- ja ühistegevuste algatamisel, rahvusvaheliste projektide initsieerimise ja elluviimise. PEAK toetab ettevõtlikkust!

PEAK on alati avatud uutele huvitavatele mõtetele, pakkudes omalt poolt informatsiooni ja ideid nende rakendamiseks. PEAKiga stardid targalt!

PEAK nõukogu (seisuga 31.12.2013):

- Jaanus Luberg – nõukogu esimees, MS Balti Trafo OÜ juhataja
- Mati Tiimus – Nordea Panga Pärnu äriüksuse juht
- Heiki Mägi – Pärnu Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhataja
- Henn Vallimäe – Tartu Ülikooli Pärnu kolledži direktor
- Tea Varrak – TTÜ innovatsiooni- ja ettevõtluskeskuse direktor

- Romek Kosenkranius – Pärnu abilinnapea
- Eeri Tammik – Pärnumaa Omavalitsuste Liidu juhatuse liige
- Siim Suursild – Audru vallavanem
- Merle Adams – Rohelise Jõemaa Koostöökogu tegevjuht
- Meelis Kukk – Pärnu abilinnapea

PEAK töötajad (seisuga 31.12.2013):

- Margit Kool – ettevõtluskonsultant
- Marko Tõll – ettevõtluskonsultant
- Kaydi Tomson – loomemajanduse projektijuht
- Krista Habakukk – mittetulundusühenduste konsultant
- Sulev Alajõe – juhatuse liige ja investor-konsultant
- Imbi Lepik-Martinson – juhatuse liige ja arenduskonsultant

PEAK arvudes 2011-2013	2011	2012	2013
AEV nõustamised (klientide arv)	296	225	351
Nõustamise tulemusena valminud äriplaanid	45	40	83
Taotletud starditoetused (läbi PEAK)	26	30	16
Rahastatud starditoetused (läbi PEAK)	17	25	16
Rahastatud starditoetused (kokku Pärnumaal)	17	39	27
MTÜ registreerimisi	8	25	7
Nõustatud MTÜ projekte/rahastatud	20/15	32/18	39/23
KOV nõustamisi	184	121	38
KOV projekte/rahastatud	52/11	114/32	38/17

Imbi Lepik-Martinson
Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

Pärnumaa Ettevõtluse auhind 2011

Pärnumaa Ettevõtlusauhind 2011 tunnustatud ettevõtjad:

- Ettevõtluse peaauphind – AS Rapala Eesti
- Töökohtade looja – Wendre AS
- Investeerija – AS Pärnu Vesi
- Turismiarendaja – Pärnumaa Turismiklastri koostöövõrgustik
- Alustav eksportija – Vecta Design OÜ

Pärnu maakonna tunnustused:

- Pärnumaa Tõusev Täht – Vecta Design OÜle
- Pärnu maaelu edendaja – OÜ Frontier Hockey
- Pärnumaa Karu“ Pärnumaa parim ettevõte – Fein Elast Estonia OÜ

Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse tunnustused

- Pärituult Pärnumaalt – OÜ Hellar & Pojad
- Edukas alustav ettevõtja – OÜ Hotelweb

Pärnumaa Ettevõtluse auhind 2012

Pärnumaa Ettevõtlusauhind 2012 tunnustatud ettevõtjad:

- Pärnumaa Karu“ Pärnumaa parim ettevõte – AQ Lasertool OÜ
- Edukas alustanud ettevõte – OÜ Balmec Forest
- Töökohtade looja – AS Henkel Makroflex
- Pärnu linna ettevõtluse peaauphind - AS Wendre
- Pärnumaa maaelu edendaja – OÜ Väandra
- Pärnumaa turismiarendaja – MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu
- Aasta turismitegu – Järvi suvefestival
- Vastutustundlik ettevõte ja ettevõtja – AS Wendreomanik Peter Hunt

Pärnumaa Ettevõtluse auhind 2013

Pärnumaa Ettevõtlusauhind 2013 tunnustatud ettevõtjad:

- „Pärnumaa Karu“ Pärnumaa parim ettevõte – AS Wendre
- edukas alustanud ettevõte – Aknakoda OÜ
- töökohtade looja – OÜ Scanfil
- Pärnu linna ettevõtluse peaauphind – Trimtex Baltic OÜ
- Pärnumaa maaelu edendaja – OÜ Halinga
- vastutustundlik ettevõte ja ettevõtja – AS Japs
- aasta turismitegu – Audru ringrada
- Pärnumaa turismiarendaja – A2 Racing MTÜ

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda Pärnu esindus

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda on Eesti vanim ja suurim ettevõtjate esindusorganisatsioon, mille regionaalne tegevus on aktiivne ning kohalike liikmete vajadusi arvestav ja rahuldav. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja liikmeteks on pea 3200 Eestis tegutsevat ettevõtet ning nad annavad 41% Eesti firmade kogu netokäibest ja 42% puhaskasumist. Kaubanduskoja eesmärk on Eesti ettevõtluse edendamine ning kaasaaitamine ettevõtjasõbraliku majanduskeskkonna loomisele ja säilitamisele.

Suur osakaal meie tööst on erinevate, eelkõige seadusemuudatustest tulenevatel teemadel toimunud seminaride korraldamine. Aastatel 2011–2013 korraldas Kaubanduskoja Pärnu esindus kokku 43 seminari, millel osales 1300 inimest. Suurim arv osalejaid käis seminaridel: „Tulu- ja käibemaksuseaduse muudatused“, „Müük ja müügitehnikad“ ja „Töölepingu seaduse rakendamine“. Väga populaarseks on osutunud ka sihtturuseminarid - üheks näiteks: „Kuidas leida ärikontakte Soomes“.

2011. aastal oli Pärnu esinduse oluliseimaiks tööks **Pärnumaa Puiduklastri** ühistrundusprojekti juhtimine. Projekti eesmärgiks oli ettevõtete koostöös turgude laiendamine Soomes, Rootsis ja Norras. Osaleti Stockholmis mööblimessil, käidi ärivisiitidel Norras ja Rootsis, anti välja ettevõtete tooteid tutvustav trükis ning loodi kodulehekülg.

Jätkus koostöö rahvusvahelises koostööprojektis *Hansa Business Reloaded*. 2009. a Pärnus toimunud 30. rahvusvaheliste hansapäevade ajal Kaubanduskoja Pärnu esinduse poolt väljakäidud idee kasutada hansalinnade liitu kaubandusuhete arendamiseks, leidis toona paljude hansalinnade toetuse. Herdfordi ja teiste saksa linnade initsiatiivil käivitatud projekti osaleb täna juba üle 80 liikme. Eestit esindab selles projektis Eesti Kaubandus-

Tööstuskoda ja Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus. Üks Pärnumaa ettevõtete huve on pääs Saksamaa turule. MS Balti Trafo, Oshino Electronics ja taastusravikeskus Estonia ongi juba kinni haaranud võimalusest *Hansa Business Reloaded-i* kaudu omale partnereid leida. Koostöövõrgustiku ülesehitamine jätkub täie hooga.

Soovides pakkuda oma ala parimate ekspertide arvamusi huvitavatel ja aktuaalsetel teemadel, korraldasime koostöös Swedbanki Lääne-Eesti piirkonnaga juba 6.–8. korda Majandusteemalise päraselõuna. Lühikonverentsi formaadis ürituse eesmärk on anda Swedbanki kohalikele äriklientidele ja Kaubanduskoja Pärnumaa liikmetele heal tasemel majandusala teavet, alati on saalis olnud üle 100 inimese, mis näitab et üritust on ettevõtjate poolt hästi vastu võetud. 2011. aastal käisid esinemas rahandusminister Jürgen Ligi, imagoloog Linnar Priimägi ja Swedbanki valdkonnajuht Urmas Simson. 2012. aastal Eesti Vabariigi peaminister Andrus Ansip, Swedbanki peadirektor Priit Perens ja loodusemees Fred Jüssi. 2013. aastal ettevõtja ja investor Jüri Mõis, Swedbanki juhatuse liige ja ettevõtete panganduse tegevdirektor Robert Kitt ning loodusemees Vladislav Koržets.

Üks meie traditsioonilisi ürituste formaate on ärihommikusöök, kus lisaks hommikusöögile ja sotsiaalsele suhtlusele saab kuulata põnevaid esinejaid. 2011. aastal tõime Pärnusse Alar Tammingu, Tavid AS nõukogu esimehe ja Pärnu ettevõtlusnädala raames toimunud ärihommikusöögil esines Eesti Arengufondi juhatuse esimees Ott Pärna. 2012. aastal said Pärnumaa ettevõtjad kohtuda AS Eesti Energia juhatuse esimees Sandor Liivega. Kohtumine toimus põneval ajal, mil elektritur ja -hind oli paljude inimeste ja ettevõtete jaoks aktuaalne teema. 2013. aastal

Ühiskondlikult Vastutustundliku ettevõtja auhinna sai 2012. a Wendre AS.

Foto Urmas Luik

kohtusid ettevõtjad Eesti Panga asepresident Ülo Kaasikuga, kes tegi hea majandusanalüüsi, rääkides euroala rahanduse ja majanduskeskkonna viimastest arengutest ja tulevikuväljavaadetest.

Kaubanduskoda andis teist korda välja **Ühiskondlikult Vastutustundliku ettevõtja** auhinna – selle pälvis 2011. aastal MS Balti Trafo OÜ ja Jaanus Luberg. Auhinnaks on koostööd sümboliseeriv Tauno Kangro pisiplastika ja see antakse ettevõtjale, kes lisaks oma ettevõtte edukale juhtimisele ja arendamisele tunnetab vastutust ühiskonna ees ja panustab kogu piirkonna tasakaalustatud arengule. Jaanus Lubergi juhtimisel on Väandras asuv, elektroonika induktiivkomponente, väiketrafosid ja toiteelemente arendav ning tootev, üle 170 töötajaga ettevõtte kasvanud Pärnumaa oluliseks tööandjaks. Lisaks ettevõtte edukale juhtimisele on Jaanus Luberg osalenud aktiivselt Pärnumaa ette-

võtluskeskkonna kujundamisel, olles alati koostööks valmis.

2012. aastal sai Pärnumaa vastutustundliku ettevõtja tiitli Wendre AS ja Peter Hunt. Ettevõtte kinkis kolme aasta jooksul igale Eestis sündivale lapsele teksti ja padjast koosneva komplekti. Sel ajal sündinib Eestis umbes 45 000 last ning investeeringu kogumaht on üle 500 000 euro. Tegemist on eraisiku ühe suurima annetusega Eesti ajalooos. 2013. aastal pälvis tiitli Japs AS. Kalatöötlemisettevõttes toimub tootmine tehnoloogiliselt kõrgel tasemel, ettevõtte panustab linnapildi ja jõekallaste korrastamisse, osaleb aktiivselt kalandussektorit puudutavate õigusaktide väljatöötamisel ning suhtub hoolivalt oma töötajatesse. Japs AS tegevjuht ja üks asutajatest on Arved Soovik.

2013. aastal oli Pärnu esindus Eesti stendi projektjuhiks Põhjamaade ühel suuremal tööstusmessil Alihankinta 2013,

mis toimus septembris Soomes, Tampere. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja EASI organiseeritud Eesti ühisstendil oli esindatud 14 Eesti ettevõtet. Mess oli suunatud metallitöötlemise, plastmassi, elektroonika ja tööstuslike IKT-lahenduste valdkonda-dele.

Meie igapäevane teenus on ettevõtetele **päritolusertifikaatide väljastamine ja ettevõtjate nõustamine väliskaubanduse alal. Ajavahemikul 2011–2013. aasta väljastasime üle 6700 sertifikaadi** ja muu väliskaubandusega seotud dokumendi.

Pärnumaa Kutsehariduskeskuse nõukogus on Kaubanduskoda esindatud kolme liikmega, nõukogu esimees on Pärnu esinduse juhataja. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda Pärnu esindus on igaaastaselt panustanud veel järgmistesse ettevõtmistesse: Pärnumaa ettevõtlusnädal, Linnade ja valdade päevad, Ideekonkurss „Paneme kodukoha endast rääkima“, Pärnu maakonna arengufoorum 2013 ja Õpilasfirmade jõululaat Pärnumaa Jõulud 2013.

Kati Krass
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
Pärnu esindus

Turism ja puhkemajandus Pärnu linnas ja maakonnas

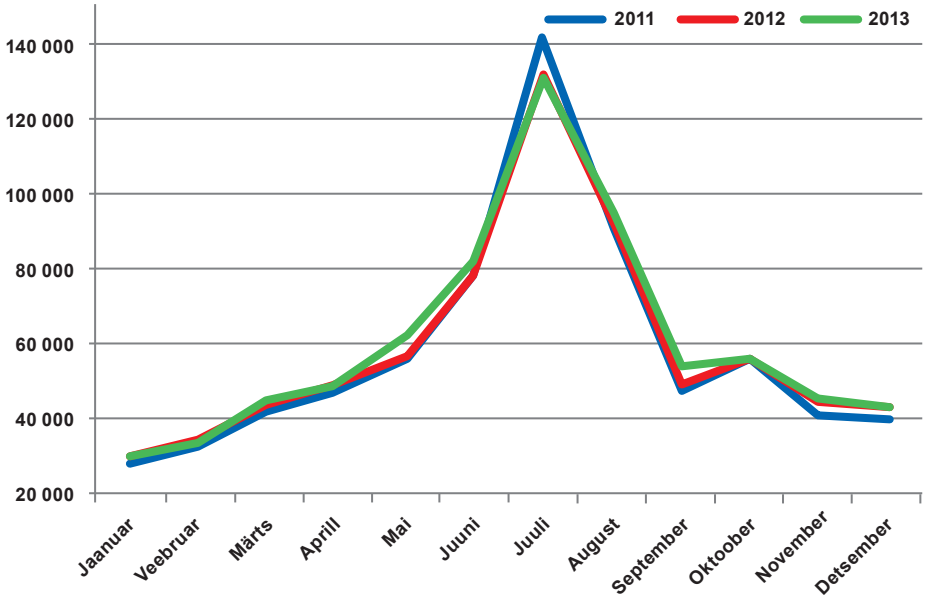
Perioodi 2011–2013 iseloomustab turismimajandust sarnaselt ülejäänud majandusele kriisist toibumine ning külastusnumbrite suurenemine Pärnumaal, seda olulisel määral siseturistide ning vähesel määral ka välituristide seas. Peagi valmiv ”Pärnumaa turismi- ja puhkemajanduse arengukava aastatel 2014–2020” seab sihiks kujundada Pärnumaast aastaringne tervise- ja pereturismi sihtkoht number üks Baltimaades.

Suurimatest Euroopa Regionaalarengu Fondi kaastoel teostatud projektidest vaadeldavatel aastatel tasub kindlasti märkimist Vallikääru taastamine atraktiivseks puhkekeskkonnaks, mille esimeses etapis korrastati pargiala, taastati ajalooline sepikoda ning kindlustati Vallikraavi kallas. Lisaks sellele alustati 2013. aastal Pärnu jõe vasakkalda tervisespordi raja, mida kutsutakse ka Jüri Jaansonu rajaks, väljaarendamist. Samal aastal rajati veel kergliiklustee Mai rajooni ja kesklinna ühendamiseks ning arendati välja Pärnumaa Keskkonnahariduskeskuse infrastruktuur. Kõigil nendel projektidel on kohalikule turismimajandusele kahtlemata positiivne mõju.

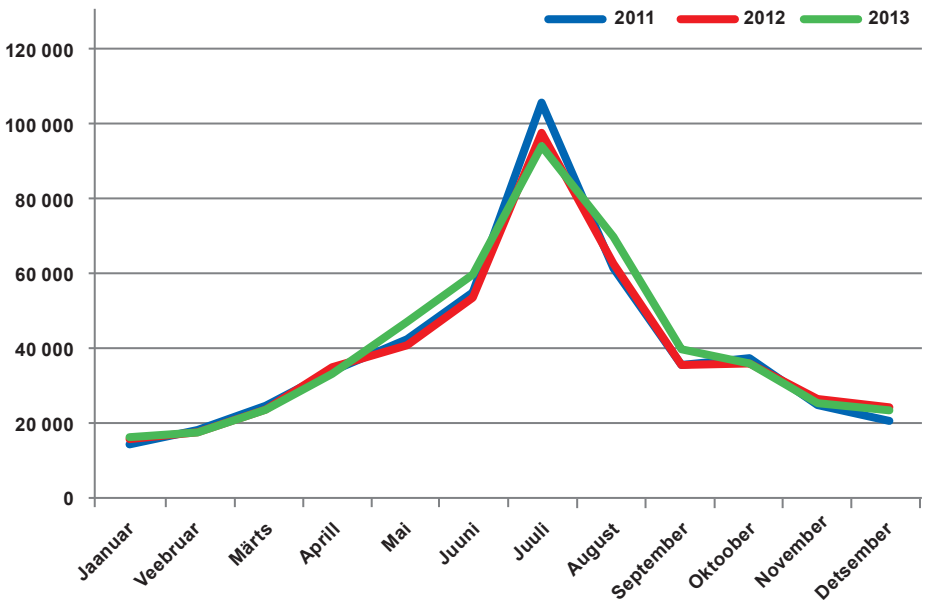
SA Pärnumaa Turismi poolt algatatud projektidest võib tähtsaimaks pidada kolme Pärnumaa turismiturundusprojekti, millest kaks jäävad perioodi 2011–2013. Projektide eesmärgiks oli Pärnumaa kui atraktiivse turismisihtkoha tuntuse suurendamine Pärnumaa jaoks olulistel välissihtturgudel nagu Soome, Venemaa, Rootsi ning Läti. Projekti raames viidi läbi turundusüritusi- ja kampaaniaid, osaleti välismessidel ning tutvustati Pärnumaad atraktiivse turismisihtkohana.

Otsest mõju turundusprojektide edukusest võib välja lugeda Pärnumaa jaoks oluliselt välissihtturult Venemaalt pärit külalstajate arvu hüppelise kasvuga. Aastatel 2009–2013 on Venemaalt pärit majutujate arv Pärnu maakonnas kasvanud kolm korda ning Pärnu linnas üle kolme korra. Toetudes peagi valmivale ”Pärnumaa turismi- ja puhkemajanduse arengukavale aastatel 2014–2020” kuulub Venemaa ka edaspidi oluliste välissihtturgude hulka ning sinna suunatakse ka tulevikus turundustegevusi.

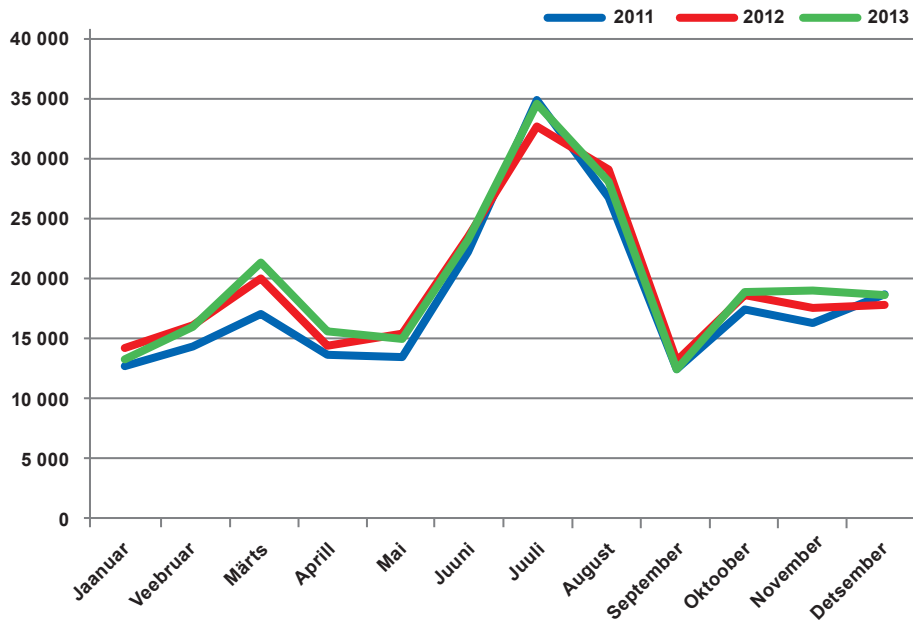
Investeeringutest atraktsioonidesse on mainimist väärt 2012. aasta sügisel avatud Auto24ring. Seal korraldavatel rahvusva-

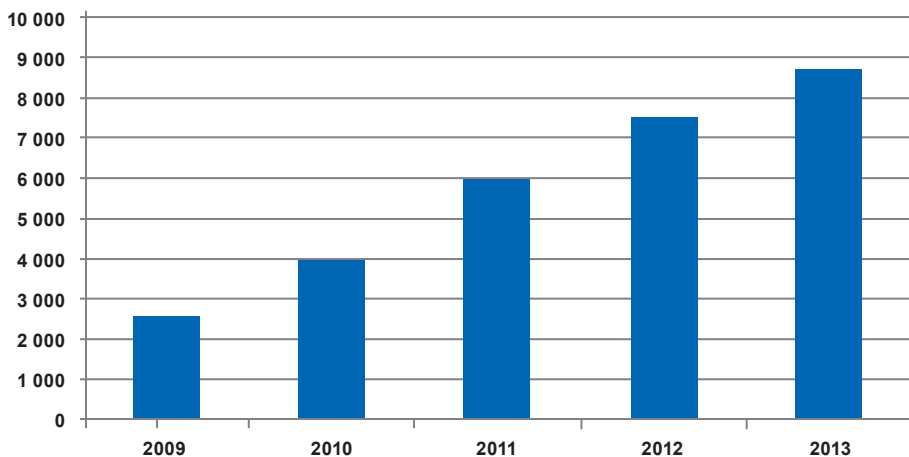
Joonis 1. Ööbimiste arv Pärnumaal kuude lõikes, kõik rahvused (Allikas: Statistikaamet).

Joonis 2. Ööbimiste arv Pärnumaal kuude lõikes, välismaalased (Allikas: Statistikaamet).

Joonis 3. Ööbimiste arv Pärnumaal kuude lõikes, eestlased (Allikas: Statistikaamet).

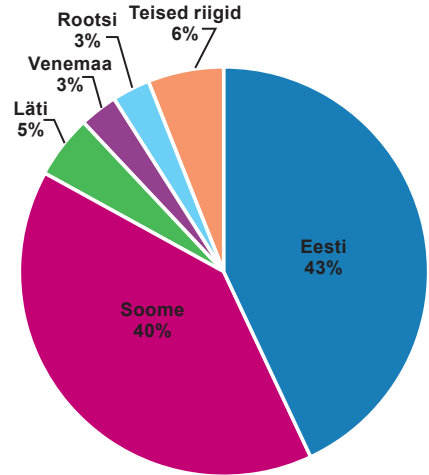

Joonis 4. Venemaalt pärit majutujate arv Pärnumaal aastate lõikes (Allikas: Statistikaamet).

helistel spordisündmustel on positiivne mõju ööbimiste ning külastajate arvu kasvule sihtkohas ning tuginedes "Pärnumaa turismi- ja puhkemajanduse arengukavale aastatel 2014–2020" on potentsiaal 100 000 külastusele aastas. Turismisihtkoha arengule Pärnumaal aitavad kaasa ka kaks Leader koostöö piirkonda. Roheleise Jõemaa Koostöökogu suurimaks turismimajandusega seotud projektiks oli Klaara-Manni puhkemaja arendamine ning Pärnu Lahe Partnerluskogu tegeles jõudsalt temaatilise teekonna Romantilise Rannatee arendamisega. Turismi turundust ja arendamist teostas SA Pärnumaa Turism ka koostöös oma katusorganisatsiooniga MTÜ Lääne-Eesti Turismiga.

Ööbimistega väliskülastajate arv on vaadeldaval kolmel aastal teinud läbi tagasihoidliku 2% suuruse kasvu. Samas siseturunõudlus kasvas muljetavaldavalt 14%. 2011. aastal tehti Pärnumaale ühtekokku ~1,7 miljonit külastust, millest 59% moodustasid Eesti elanike reiseid ja 41% välismaalaste reiseid. Väliskülastajad tegid 2011. aastal keskmiselt 1,05 külastust Pärnumaale ning Eesti elanikud 1,6 külastust. Välismaalaste jaoks on peamiseks sihtkohaks Pärnu linn (68%), eestimaalaste jaoks on linn reisisihina maapiirkonnaga võrreldes väikeses ülekaalus (vastavalt linn 59% ja maapiirkond 41%). Ööbimisega reiseid osakaal kõikidest Pärnumaa reiseidest välismaalaste seas oli 31%, olles kõrgem linnas (47%) ning madalam maakonnas. Eesti elanike reiseid on enamuses ilma ööbimiseta, vaid 22% külastajatest jääb Pärnumaale mitmeks päevaks.

Pärnumaa välisrõudlus on hooajaline – 44% külastajatest tehti suvisel perioodil (juuni-august). Siseturul on trend sarnane – 48% kõikidest Pärnu linna tehtavatest reiseidest tehakse juunist augustini. Väliskülastajate keskmine pikkus Pärnumaal 2011. aastal oli 1,7 päeva, Eesti

Joonis 5. Majutatud Pärnu linnas elukohtade järgi aastal 2013 (Allikas: Statistikaamet).

külastajad peatusid Pärnumaal keskmiselt 1,3 ööpäeva. Pärnu linna peamised väliskülastajad olid soomlased (53% külastajatest), neile järgnesid lätlased, rootslased, leedulased, venelased ja sakslased. Pärnu maakonnas moodustasid peamise välisrõudluse Lätist pärit külastajad (33% külastajatest), soomlased olid teisel kohal ning neile järgnesid leedulased, venelased ja sakslased.

Minnes külastajate üldarvult üle ööbimiste arvule, võib näha kasvavat tendentsi. Ööbimiste arv Pärnu linna majutusasutustes on kasvanud aastatel 2011–2013 ~5%. Maakonna ööbimised on aga see eest läbi teinud pea 7% languse. Majutuskohtade arv Pärnumaal on suurenenud 20 võrra, 161-ni. Tubade täitumus on läbi aastate püsinud sarnasel tasemel, olles 2013. aastal 43%. Soomest pärit ööbivate turistide arvu osakaal on vaadeldavatel aastatel kahanenud ~5% samal ajal kui siseturistide arv on kasvanud ~5%.

Tabel 1. Pärnu suvekülaste päritolu osakaal majutusasutustes (Allikas: Statistikaamet)

Külaste päritolu juuni-august majutusasutustes Statistikaameti andmetel (osakaal %)	2011	2012	2013
	eestlased	24	27
välismaalased	76	73	72
sh. Soome	57,2	53,4	52,8
Rootsi	2,9	2,9	3,4
Saksamaa	2,5	2,5	1,9

Tabel 2. Majutuskohtade arv ning tubade täitumus Pärnumaal aastate lõikes (Allikas: Statistikaamet)

	2009	2010	2011	2012	2013
Majutuskohtad	133	142	141	153	161
Voodikohtad	7241	7174	7381	7616	7952
Tubade täitumus	44%	46%	44%	44%	43%

Sander Sillavee
SA Pärnumaa Turism

Pärnu rand. Foto Indrek Aija

Pärnu Elektriyaam

Pärnu Elektriyaam on Fortum Eesti AS-ile kuuluv elektri ja soojuse koostootmisjaam, mis asub Pärnu linna ääres, Niidu tänaval. Selle jaama avasid 28. jaanuaril 2011. aasta pidulikul tseremoonial Pärnu linnapea Toomas Kivimägi, Fortum Heat and Power asepresident Per Langer, Fortumi Baltikumi äriüksuse juht Jaakko Vähä-Piikkiö ja Fortum Eesti AS-i juhatuse esimees Margo Külaots.

Koostootmisjaam on tootmisüksus, kus ühe protsessi käigus toodetakse nii elektrit kui ka soojust. Pärnu jaamas toodetud elektrienergia turustatakse Põhjamaade elektribörsil Nordpool. Soojusenergiat kasutatakse aga Pärnu linna kodude, asutuste, ehitiste kütmiseks.

Fortum investeeris Pärnu koostootmisjaama 75 miljonit eurot. Jaama elektriline võimsus on 24 MW ja soojuslik võimsus 48 MW. Jaam kasutab kütusena kohalikku puitu (hakkepuitu ja jäätmeid) ning freesturvast. Puidu ja turba kasutamine vähendab oluliselt Eesti sõltuvust importkütustest ning pakub tööd peamiselt Pär-

numaa kohalike kütuste tootjatele. Tänu kohalikele kütustele on Pärnus Eesti üks madalamaid soojahindu.

Energiatootmise keskkonناسöbralikkus on saavutatud parima saadaoleva tehnoloogia kasutamisega. Pärnu elektriyaamas on soojuse ja elektri tootmisel tekkivate jäätmete kogus ja mõju keskkonnale viidud miinimumini tänu kasutusele võetud keevkihttehnoloogial töötavale katlale. Suitsugaaside puhastamine tahketest osadest toimub enne korstent kottfiltritega praktiliselt 100%. Koldesse doseeritavate lisanditega on võimalik vähendada lahkuvate gaaside lämmastikoksiidide (NO_x) ja vääveldioksiidi (SO₂) sisaldust. Fortum on seisukohal, et keskkonna eest peab hoolt kandma.

Karita Kivi
Fortum Eesti AS

*Fortum Eesti AS on Fortum Oyj kontserni kuuluv ettevõtte.

Pärnu Elektriyaam. Foto Andres Putting

8. Planeeringud

Maakonnaplaneeringud

Pärnumaal on viis kehtivat maakonnaplaneeringut:

1) Pärnu maakonna planeering (kehtestatud Pärnu maavanema 21.12.1998 korraldusega nr 164);

2) Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering "Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused" (kehtestatud Pärnu maavanema 20.05.2003 korraldusega nr 80);

3) Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008–2015" (kehtestatud Pärnu maavanema 09.10.2008 korraldusega nr 112);

4) Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering "Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn–Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0" (kehtestatud Pärnu maavanema 01.10.2012 korraldusega nr 529);

5) Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering (kehtestatud Pärnu maavanema 21.11.2013 korraldusega nr 646).

Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu "Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn–Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0" objektiks on Eesti olulisem rahvusvaheline maantee, riigi põhimaantee Via Baltica ning selle planeerimine on üldistes huvides. Planeeringuga on määratud Via Baltica maanteeklass ja trassikoridori asukoht ning reserveeritud vajalik maa-ala maantee väljaehitamiseks tulevikus. Planeering võimaldab Via Baltica viia vastavusse nii Eesti põhimaanteed kui ka rahvusvahelisse transpordivõrku kuuluvale

liiklusrajatisele esitatavatele standarditele. Planeeringu koostamise raames viidi läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine ning mitmeid täiendavaid uuringuid: tasuvusarvutuse aruanne, tulemuslikkuse analüüs, geoloogiline ja hüdroloogilise uuring, liiklusohutuse analüüs, liiklusuuringud, maantee ja sellel olevate rajatiste seisukorra hindamine, sildade seisukorra hindamine ja finantsanalüüs.

Planeeringualaks on trassikoridor, mis hõlmab Pärnu maakonda läbiva Via Baltica toimimiseks ja ülejäänud teedevõrguga ühendamiseks tarvilikku ala ning selle lähimõjuala. Planeeringuala jääb Pärnu linna, Sindi linna ning Halinga, Are, Sauga, Paikuse, Tahkuranna ja Häädemeeste valdade territooriumile. Lähtudes eeldatavast liiklussagedusest aastal 2040 on trassikoridor kavandatud erinevate maanteed ja linnatänavate klassifikatsioonil põhinevate osadena: lõik km 92,0-120,2 – I klassi maantee, lõik km 122,13-124,68 – linna magistraaltänav, lõik km 132,8-134,0 (linnapiir) – linna magistraaltänav, lõik km 134,0-140,6 – I klassi maantee. Alates Uulu ristmikust on planeeritud III klassi maantee. Uue Pärnu suure ümbersõidu trassi pikkus on 24,3 km, see algab Via Baltica km-lt 118 ja jõuab praegusele teele tagasi km-l 141.

I klassi maantee on planeeritud 2+2 sõiduraja ja sõidusuundade vahelise eraldusribaga, kus liikluskiiirus on 110 km/h. Selle trassikoridori laius on 650 m, kus paikneb 150 m laiune tee ja teekaitsevööndi ala. Planeeritud on lahendused maantee I klassi nõuetele vastavusse viimiseks, sh trassikoridori paiknemine, eritasandiliste liiklussõlmede, põhimaantee rekonstruee-

rimisega kaasnevate kogujateede, jalg- ja jalgrattateede rajamine jms. III klassi maantee on planeeritud 1+1 sõidurajaga, kus liikluskirius on 90 km/h. Selle trassikoridori laius on 420 m, kus paikneb 120 m laiune tee ja teekaitsevööndi ala. Selles osas Via Baltica jääb üldjuhul olemasoleva teemaa piiridesse, planeeritud on meetmed liikluse ohutuse tõstmiseks ja sujuvuse parandamiseks.

Teemaplaneeringuga luuakse eeldused aeg-ruumilise vahemaa vähendamiseks põhja-lõunasuunaliste rahvusvaheliste ning regionaalsete ühenduste pidamisel, samuti ohutumaks liikluseks maanteel. Planeeringukohase maantee väljaehitamise tulemusena väheneks teepikkus olemasoleval trassil Rapla maakonna piirist kuni Uulu ristmikuni 1,4 km võrra. Hea, kiire ja turvaline ühendus loob uusi arenguvõimalusi Via Baltica lähedusse jäävatele kohalikele omavalitsustele. Via Baltica teemaplaneeringu puhul on tegemist maakonnaplaneeringu erijuhtumiga, mille alusel koostatakse järgmise etapina maantee teehitusprojekt, mis määrab täpse maa-ala tee rajamiseks.

Teemaplaneeringu koostas Pärnu Maavalitsus koostöös Maanteeametiga. Planeeringu konsultant oli AS Teede Tehnokeskus ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostaja AS Kobras. Planeeringulahenduse on kooskõlastanud kõik trassikoridori jäävate kohalike omavalitsuste volikogud, Rapla Maavalitsus, Maanteeamet, Maa-amet, Muinsuskaitseamet, Päästeamet, Terviseamet, Keskkonnameti Pärnu-Viljandi regioon, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Planeering on koostatud avaliku planeerimisprotsessi raames. Kokku viidi läbi 30 avalikku arutelu, millel osales üle 700 isiku. Planeeritud trassikoridor mõjutab 1222 kinnistut. Vastavalt planeerimiseaetusele teavitas maavanem tähitud kirjaga neid kõiki teemaplaneeringu avalikust väl-

japanekust ja sellele järgnevast avalikust arutelust.

Enne kehtestamist teostas järeldalve planeeringu koostamise õiguspärasuse üle Siseministeerium. Planeeringujäreldalve tulemusena regionaalminister kiitis 17.08.2012 Via Baltica teemaplaneeringu heaks ja tegi ettepaneku planeeringu kehtestamiseks. Pärnu maavanem kehtestas planeeringu 01.10.2012 korraldusega nr 529 "Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu "Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukohta täpsustamine km 92,0-170,0" kehtestamine".

Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering määrab tuuleenergeetika arendamise põhimõtted ja suundumuse ning tuulikuparkide rajamiseks sobilike maa-alade asukohad Pärnumaal. Tuuleenergeetika teemaplaneeringut koostati samaaegselt Saare-, Lääne-, Hiiu- ja Pärnu maakonnas.

Teemaplaneering on koostatud vastavuses üleriigilises planeeringus Eesti 2030+ seatud energeetikavaldkonna peamiste eesmärkidega, sh tuuleenergia suurema osakaalu saavutamiseks energiaruutides. Järgitud on printsiipi, et maismaal tuulikuparkide rajamiseks peab kasutama eelkõige endisi kaevandusalasid jm aktiivsest inimkasutusest väljapoole jäävaid alasid. Teemaplaneering annab võimaluse tuulikuparkide järkjärguliseks väljaarendamiseks rohkem kui ühel protsendil maakonna territooriumil.

Planeeringuga on määratud tuuleenergeetika arendamise põhimõtted ja suundumused ning tuulikuparkide rajamiseks sobilikud maa-alad. Pärnumaale on planeeritud 15 elektriulikute arenduspiirkonda Audru, Halinga, Saarde, Sauga, Tori, Varbla ja Väandra valdades kogupindalaga ca 4850 ha. Tuuleenergeetika teemaplaneering on aluseks kohaliku omavalitsuse detailpla-

neeringu, üldplaneeringu tuuleenergeetika teemaplaneeringu või üldplaneeringu koostamisel, millega määratakse täpsemalt kindlaks tuulikute arv ja nende paiknemine konkreetsetes tuulikupargis, võimalikud mõjud ja leevendusmeetmed.

Planeeringu koostamisel on algusest peale arvesse võetud ning tasakaalustatud riigi ja kohaliku omavalitsuse ruumilise arengu vajadused. Planeeringulahendus tugineb keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandele, mis sisaldab planeeringu kavandatud tegevustega kaasnevaid keskkonnavalasid, sotsiaalseid, kultuurilisi ja majanduslikke kaalutlusi ning olulise negatiivse keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmeid.

Tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad on välja selgitatud avaliku planeerimisprotsessi ning erinevate teemaplaneeringu osapoolte koostöö ja kaasamise tulemusena. Planeeringu koostamise käigus toimunud avalikel aruteludel osales kokku ca 200 huvitatud isikut. Planeeringu on kooskõlastanud kõik Pärnumaa kohalikud omavalitsused ning Kaitseministeerium, Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Lennuamet, Maa-amet, Terviseameti Lääne talitus, Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi region. Teemaplaneeringu on kooskõlastanud ka naabermaavalitsused – Lääne Maavalitsus, Viljandi Maavalitsus, Rapla Maavalitsus ja Järva Maavalitsus.

Kogu teemaplaneeringu koostamise kõige rohkem arvamusi ja vaidlusi tekitanud küsimuseks oli teema – kui kaugelt on otstarbekas maakonnaplaneeringus tuulikupark planeerida elamutest ja tiheasustusaladest. Planeeringu koostamise käigus läbiviidud uuringute, erinevate huvigruppide huvide, senini valmishetatud tuulikuparkide kogemuste ja planeeringu kooskõlastajate poolt esitatud nõuete kaalutlemise tulemusena kujunes tuulikupargi kauguseks 1000 m elamutest ning 2000

m tiheasustusaladest. Tiheasustusala ümber ulatuslikuma puhvertsooni vajadus põhineb eelkõige kaalutlusel, et tiheasustusalas elab kümneid kuni sadu kordi rohkem inimesi kui hajaasustuses paiknevas üksikelamus. Samuti lähtuti tiheasustusala puhul asjaolust, et tulenevalt tiheasustusala ja üksikmajapidamise erinevusest, vajavad just tiheasustusalad arendustegevuseks uusi elamu alasid, sotsiaalobjekte ehk uusi maa-alasid asustuse arendamiseks.

Enne kehtestamist teostas järelevalvet planeeringu koostamise õiguspärasuse üle Siseministeerium. Lähtuvalt järelevalve teostaja 04.11.2013 antud heakskiidust, kehtestas maavanem tuuleenergeetika teemaplaneeringu 21.11.2013 korraldusega nr 646.

Aastatel 2011–2013 alustati kuue uue maakonna tasandi planeeringu koostamist:

1. Pärnu maakonna planeering „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ (algatatud Vabariigi Valitsuse 12.04.2012 korraldusega nr 173);
2. Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering (algatatud Vabariigi Valitsuse 11.10.2012 korraldusega nr 441);
3. Uus Pärnu maakonna planeering (algatatud Vabariigi Valitsuse 18.07.2013 korraldusega nr 337);
4. Soomaa piirkonna teemaplaneering (algatatud Pärnu maavanema 03.02.2012 korraldusega nr 76);
5. Teemaplaneering „Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramine“ (algatatud Pärnu maavanema 31.10.2011 korraldusega nr 124);
6. Teemaplaneering „Kilingi-Nõmme – Riia TEC-2 330 kV õhuliini trassi koridori asukoha määramine Pärnu maakonnas“ (algatatud Pärnu maavanema 03.12.2013 korraldusega nr 658).

Omavalitsuste üldplaneeringud

2013. a lõpuks oli Pärnumaa 19-st kohalikust omavalitsusest kehtiv üldplaneering 17-l. Üldplaneeringud on kehtestamata Koonga (algatatud 31.03.2010) ja Tootsi (16.04.2014 a) vallal.

Uute üldplaneeringute koostamised on kohalikud omavalitsused algatanud järgmiselt: Kihnu valla üldplaneering (26.11.2004), Sauga valla üldplaneering

(17.02.2006), Pärnu linna üldplaneering (19.06.2007), Varbla valla üldplaneering (17.03.2010).

Audru, Paikuse, Tahkuranna ja Halinga Vallavolikogud on uued üldplaneeringud juba kehtestanud, Sauga Vallavolikogu on kehtestanud uue üldplaneeringu Tammiste küla osas.

Andmed kehtestatud üld- ja osaüldplaneeringute ning teemaplaneeringute kohta

Omavalitsus	Planeeringu nimetus	Kehtestamise aeg
Are vald	Are valla üldplaneering	29.12.2009
Audru vald	Audru valla üldplaneering	13.05.2010
Audru vald	Audru valla üldplaneering endise Lavassaare valla osas	15.12.2011
Halinga vald	Halinga valla üldplaneering	31.10.2012
Häädemeeste vald	Häädemeeste valla üldplaneering	19.06.2013
Häädemeeste vald	Lemme telkimisala osaüldplaneering	10.03.2004
Häädemeeste vald	Krapi telkimisala osaüldplaneering	20.04.2005
Häädemeeste vald	Kabli ja Treimani supelrandade osaüldplaneering	29.06.2007
Kihnu vald	Kihnu valla üldplaneering	17.08.1995
Paikuse vald	Paikuse valla üldplaneering	15.06.2009
Paikuse vald	Silla küla osaüldplaneering	17.09.2007
Paikuse vald	Teemaplaneering „Paikuse alevi üldiste ehitustingimuste määramine. Elamuehituse põhimõtted“	16.09.2013
Pärnu linn	Pärnu linna üldplaneering	20.09.2001
Pärnu linn	Pärnu linna haldusterritooriumil kaugküttepiirkondade määramise teemaplaneering	19.04.2012
Saarde vald	Saarde valla üldplaneering	30.01.2008
Sauga vald	Sauga valla üldplaneering	12.09.1997
Sauga vald	Sauga valla üldplaneering Tammiste küla osas (uus)	27.03.2009
Sauga vald	Teemaplaneering „Maagaasitorustiku paiknemine Sauga valla territooriumil“	16.11.2004
Sindi linn	Sindi linna üldplaneering	13.10.2005
Surju vald	Surju valla üldplaneering	30.01.2003
Tahkuranna vald	Tahkuranna valla üldplaneering	31.05.2012
Tori vald	Tori valla üldplaneering	29.12.2009
Tori vald	Osaüldplaneering „Maagaasitorustiku paiknemine Tori valla territooriumil“	15.12.2004
Tõstamaa vald	Tõstamaa valla üldplaneering	07.03.2008
Tõstamaa vald	Manija saare teemaplaneering	28.03.2013

Varbla vald	Varbla valla üldplaneering	11.11.1999
Varbla vald	Matsiranna puhkeala osaüldplaneering	29.04.2004
Vändra alev	Vändra alevi üldplaneering	18.06.1998
Vändra vald	Vändra valla üldplaneering endise Kaisma valla osas	03.02.2009
Vändra vald	Vändra valla üldplaneering	21.09.2010
Vändra vald	Osaüldplaneering "Maagaasitorustiku paiknemine Tori valla territooriumil"	06.12.2004

Mitmed Pärnumaa kohalikud omavalitsused on algatanud erinevaid osaüldplaneeringuid või teemaplaneeringuid

Omavalitsus	Planeeringu nimetus	Algamise aeg
Audru vald	Audru poldri osaüldplaneering	13.05.2010
Audru vald	Tuuleenergeetika teemaplaneering alale P12	06.09.2012
Audru vald	Tuuleenergeetika teemaplaneering alale P25 ja lähialale	10.01.2013
Häädemeeste	Häädemeeste valla rannaalade osaüldplaneering	16.08.2005
Paikuse vald	Paikuse valla teemaplaneering "Tuulepargi rajamine Paikuse valda"	15.06.2009
Saarde vald	Saarde valla tuuleenergeetika teemaplaneering	25.05.2011
Tahkuranna vald	Tahkuranna valla teemaplaneering „Tahkuranna valla teedevõrgustik“	27.01.2011
Tõstamaa vald	Tõhela järve puhkeala teemaplaneering	3.12.2010
Varbla vald	Varbla valla tuuleenergeetika teemaplaneering	27.06.2012
Vändra vald	Tootsi Suursoo ala ja tuulepargi teemaplaneering	17.04.2012
Vändra vald	Rahnoja, Vihtra ja Võidula tuuleparkide teemaplaneering	16.04.2013

Omavalitsuste detailplaneeringud

Detailplaneeringuid koostati enim Pärnu linnas ja sellega piirnevates valdades. Eelkõige on linna lähivaldades planeeritud elamu- ja tootmisalasid. Eelistatud kohad elamumaade planeerimiseks olid Pärnu linn, samuti Audru vallas Pap-

saare ja Lemmetsa külad, Tahkuranna vallas Reiu küla, Sauga vallas Tammiste küla ning suvilaalade planeerimiseks olid Varbla ja Häädemeeste valla mereäärsed külad.

Andmed kehtestatud detailplaneeringute kohta

Kohalik omavalitsus	Kehtestatud detailplaneeringuid kokku*	Kehtestatud 2011. a	Kehtestatud 2012. a	Kehtestatud 2013. a
Are vald	19	1	0	0
Audru vald	155	3	3	7
Halinga vald	11	0	0	1
Häädemeeste vald	67	3	3	0
Kihnu vald	8	1	0	0

Koonga vald	0	0	0	0
Paikuse vald	168	1	2	1
Pärnu linn	482	16	19	19
Saarde vald	11	2	1	0
Sauga vald	154	3	4	3
Sindi linn	65	1	1	0
Surju vald	13	0	1	1
Tahkuranna vald	131	5	4	6
Tootsi vald	0	0	0	0
Tori vald	20	0	2	0
Tõstamaa vald	30	2	1	2
Varbla vald	32	6	1	3
Vändra vald	8	1	0	3
Vändra alev	16	1	1	0
Kokku	1390	46	43	46

Kehtestatud detailplaneeringuid kokku* on toodud andmed koos varasematel aastatel kehtestatud detailplaneeringutega.

Uute detailplaneeringute koostamist maakonnas algatati: 2011. a 56 tk, 2012. a 62 tk ja 2013. a 71 tk.

Sündmused

2011

30.03 toimus Pärnumaa kohalike omavalitsuste planeerimisspetsialistide õppeseminar Jõulumäel.

15.08 kehtestas Pärnu Linnavolikogu Tallinna mnt, Lõo tn ja oja vahelise elamuala detailplaneeringu.

31.10 koostöös Lääne ja Harju Maavalitsustega algatas maavanem Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramiseks Pärnu maakonna osas.

15.12 kehtestas Lavassaare vallavolikogu Lavassaare valla üldplaneeringu (praegune Audru vald).

2012

3.02 koostöös Viljandi Maavalitsusega algatas maavanem Pärnu maakonna planeeringu Soomaa piirkonna teemaplaneeringu

koostamise Pärnu maakonna osas. 19.04 kehtestas Pärnu Linnavolikogu Pärnu linna kaugküttepiirkondade määramise teemaplaneeringu.

28.-31.08 Soomaa teemaplaneeringu koostamise raames toimus Pärnu ja Viljandi maakonna kohalike omavalitsuste planeeringuspetsialistide õppeseminar Soome Turu saarestiku piirkonda.

1.10 kehtestas Pärnu maavanem Pärnu maakonna planeeringut täpsustava teemaplaneeringu "Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0–170.0".

31.10 kehtestas Halinga Vallavolikogu Halinga valla uue üldplaneeringu.

15.11 kehtestas Pärnu Linnavolikogu A.H.Tammsaare pst 61 ja 70, Riia mnt 123 ja 127 ning Heina tn 6 kinnistute detailplaneeringu.

4.–5.12 toimus Pärnumaa kohalike oma-

valitsuste planeerimisspetsialistide õppe-seminar Jõulumäel.

2013

27.03 toimus Pärnumaa kohalike omavalit-suste planeerimisspetsialistidele seminar maavalitsuses

28.03 kehtestas Tõstamaa Vallavolikogu Manija saare teemaplaneeringu.

31.05 kehtestas Tahkuranna Vallavolikogu Tahkuranna valla üldplaneeringu.

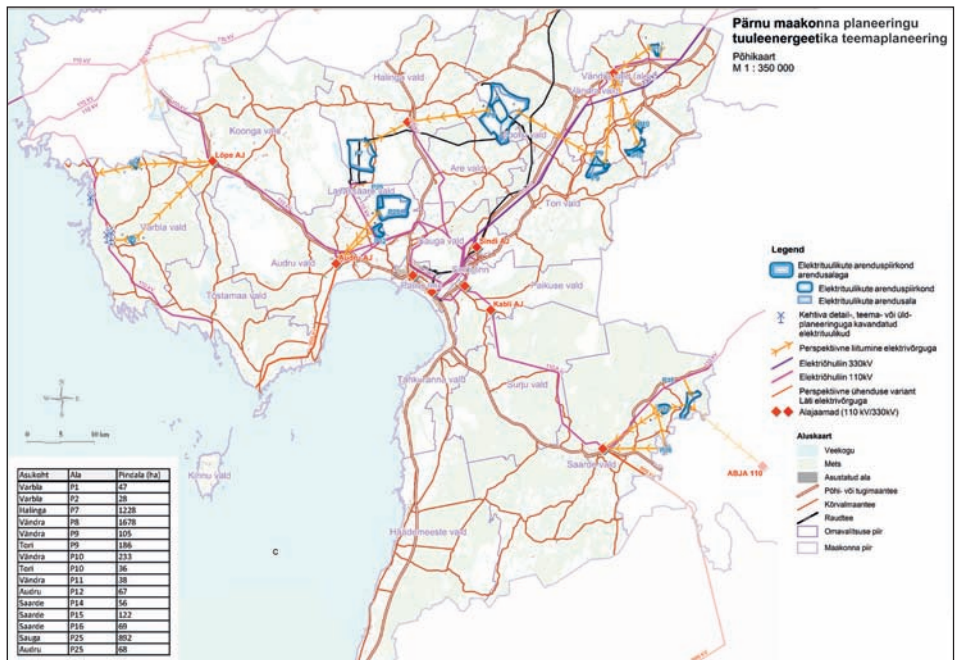
19.06 kehtestas Häädemeeste valla üld-planeeringu

3.–4.12 toimus Pärnumaa kohalike omavalit-suste planeerimisspetsialistidele semi-nar Jõulumäel.

21.11 kehtestas Pärnu maavanem Pärnu maakonnaplaneeringu tuuleenergeetika teemaplaneeringu

3.12 koostöös Viljandi Maavalitsusega algatas maavanem teemaplaneeringu Kilingi-Nõmme – Riia TEC-2 330 kV õhu-liini trassi koridori asukoha määramiseks.

Raine Viitas, Tiiu Pärn
Pärnu Maavalitsus

Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering.

9. Omandireform

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimine

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamiseks või kompenseerimiseks esitatud esialgsed avaldused on kõik lahendatud.

Vabariigi valitsuse poolt kehtestatud korra kohaselt annavad kohalikud omavalitsused maakonnakomisjoni otsuse alusel välja korralduse vara tagastamiseks või kompenseerimiseks õigustatud subjektile. Nimetatud korralduste alusel koostatakse õigustatud subjektide ning tagastatava ja kompenseeritava vara register.

2006. aasta 31. detsembrini kestis erastamisväärtpaberite kasutamine erastamise maksevahendina.

Pärnu Maavalitsuse poolt on koostatud 9971 õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise toimikut. 31.12.2013. a seisuga on lõpetatud ja arhiivi üle antud 9907 (sh 1302 eitava maakonnakomisjoni otsusega) toimikut.

Lõpetamata toimikuid on 64.

Poolleiolevad toimikud omavalitsuste lõikes 31.12.2013 seisuga

Omavalitsus	Toimikute arv	Peamised asjaolud
Audru	1	Subjekt teadmata kadunud
Halinga	3	2 pärimist, 1 menetluse uuendamine (tähtaeg ületatud)
Häädemeeste	10	2 pärimist, tähtajad ületatud
Koonga	5	5 mõõdistamisel
Paikuse	3	3 pärimist
Pärnu linn	10	5 pärimist, 1 kohtuasi, 1 subjekti vaie, 1 – hoone (erastamisel) kaasomandis linnaga, 1 - kortermaja erastamise probleemid, 1 – kompenseerimisele
Sauga	3	1 – puudub kontakt, 1 – tähtaeg ületatud
Tahkuranna	1	Isiku soovimatus, tähtaeg ületatud
Tori	1	1 kohtuasi
Tõstamaa	16	14 pärimist, 2 – puudub kontakt
Varbla	7	Tähtajad möödas, 3 võib jääda tagastamata
Vändra v. ja l.	3	3 kompenseerimisel
Surju	1	Tagastamismenetluse uuendamine
KOKKU	64	26 pärimist, 2 kohtuasja, 5 – puudub kontakt, 5 – mõõdistamisel

Birgit Enno
Pärnu Maavalitsus

Maareform

31.12.2013. a seisuga oli riigi maakatastris registreeritud 52 809 katastriüksust pindalaga 461 222,5 ha, mis moodustab 96% maakonna maafondist 480 668,1 ha. Sellest 2013. a registreeriti 879 katastriüksust pindalaga 9678,8 ha (2,0% registreeritud maast).

Registreeritud maa jaotub:

Tagastatav maa

31.12.2013. a seisuga oli maakatastris registreeritud tagastatavat maad pindalaga 159 007,3 ha, so 33,0% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2013 a registreeriti 155,1 ha.

Ostueesõigusega erastatav maa

31.12.2013. a seisuga oli maakatastris registreeritud ostueesõigusega erastatavat maad 55 860,1 ha, so 12 % kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2013. a registreeriti 87,5 ha.

Enampakkumisega erastatav maa

31.12.2013. a seisuga oli maakatastris registreeritud enampakkumisega erastatavat maad 5 572,0 ha, so 1% kogu maakatastris registreeritud maast.

Vaba põllumajandusmaa erastamine

31.12.2013. a seisuga oli vaba põllumajandusmaad erastatud 8 632,7 ha, so 2% kogu maakatastris registreeritud maast.

Vaba metsamaa erastamine

31.12.2013. a seisuga oli vaba metsamaad erastatud 5 487,3 ha, so 1% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2013. a registreeriti 11,4 ha.

Munitsipaalmaa

31.12.2013. a seisuga oli maakatastris

registreeritud munitsipaalmaad 5 239,0 ha, so 1% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2013. a registreeriti 163,8 ha.

Riigimaa

31.12.2013. a seisuga oli maakatastris registreeritud riigi omandis olevat maad 221 424,1 ha, so 46% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2013. a registreeriti 9260,9 ha.

	Katastrisse kantud (tuh ha) aasta lõpuks	% maakonna pindalast
1993	4,0	0,8
1994	8,9	1,9
1995	20,7	4,3
1996	60,8	12,6
1997	120,3	24,8
1998	289,9	60,4
1999	323,2	67,3
2000	352,7	73,4
2001	376,6	78,4
2002	389,9	81,1
2003	404,1	84,1
2004	414,3	86,2
2005	421,1	87,6
2006	425,3	88,5
2007	428,8	89,2
2008	431,9	89,8
2009	435,2	91,0
2010	444,3	92,4
2011	447,9	93,0
2012	451,5	94,0
2013	461,2	96,0

Maakataster seisuga 31.12.2013. a omavalitsuste lõikes

Omavalitsus	Pindala	Registreeritud maa			Registreerimata maad	
		Arv	Pindala	%	Pindala	%
Are	15958,0	1610	15446,3	96,8	511,7	3,2
Audru	38683,7	5544	37383,0	96,6	1300,7	3,4
Halinga	36545,4	2644	34879,5	95,4	1665,9	4,6
Häädemeeste	39034,2	3211	38173,9	97,8	860,3	2,2
Kihnu	1688,1	992	1674,6	99,2	13,5	0,8
Koonga	43851,0	1915	38453,1	87,7	5397,9	12,2
Paikuse	17517,2	2207	17216,4	98,3	300,8	1,7
Pärnu	3222,2	8759	2683,9	83,3	538,3	16,7
Saarde	70698,2	3835	69767,9	98,7	930,3	1,3
Sauga	16450,4	4168	15900,9	96,7	549,5	3,3
Sindi	500,9	1661	352,2	70,3	148,7	29,7
Surju	35768,5	1437	35607,7	99,6	161,4	0,4
Tahkuranna	10336,4	2678	9498,7	91,9	837,7	8,1
Tootsi	175,7	93	112,5	64,0	63,2	36,0
Tori	28206,8	2688	27631,1	98,0	575,7	2,0
Tõstamaa	26100,6	2371	23741,4	91	2359,2	9,0
Varbla	31381,1	2539	29239,1	93,2	2142,0	6,8
Vändra	64222,2	3713	63196,7	98,4	1025,5	1,6
Vändra alev	327,5	744	263,6	80,5	63,9	19,5
Pärnumaa	480668,1	52809	46122,5	96,0	36376,9	4,0

Maakatastris registreeritud katastriüksused omavalitsuste lõikes

Omavalitsus	1993–2012		2013		Kokku	
	Arv	Pindala	Arv	Pindala	Arv	Pindala
Are	1598	15436,3	12	10,0	1610	15446,3
Audru	5288	35973,5	79	703,2	5367	36676,7
Halinga	2594	34652	50	227,5	2644	34879,5
Häädemeeste	3117	36052,0	94	2121,9	3211	38173,9
Kihnu	974	1668,1	18	6,5	992	1674,6
Koonga	1890	38053,7	25	399,4	1915	38453,1
Lavassaare	177	706,3	0	0	177	706,3
Paikuse	2178	17177,9	29	38,5	2207	17216,4
Pärnu linn	8611	2585,3	148	98,6	8759	2683,9
Saarde	3778	68707,8	57	1060,1	3835	69767,9
Sauga	4108	15603,3	60	297,6	4168	15900,9
Sindi linn	1646	342,7	15	9,5	1661	352,2
Surju	1404	35515,9	33	91,8	1437	35607,7
Tahkuranna	2629	7633,3	49	1865,4	2678	9498,7
Tootsi	93	112,5	0	0	93	112,5
Tori	2666	27623,2	22	7,9	2688	27631,1

Tõstamaa	2346	23705,6	25	35,8	2371	23741,4
Varbla	2479	27479,5	60	1759,6	2539	29239,1
Vändra	3614	62252,0	99	944,7	3713	63196,7
Vändra alev	740	262,8	4	0,8	744	263,6
Pärnumaa	51930	451543,7	879	9678,8	52809	461222,5

* 2013 Lavassaare vald liitus Audru vallaga

Eesti Vabariigi kasuks seatud hüpoteegid

Seisuga 31.12.2008 arvelolevaid hüpoteege summas 137 337 575 krooni.

Seisuga 31.12.2010 1149 tk summas 127 704 088 krooni.

Seisuga 31.12.2011 302 tk summas 5 565 868,5 eurot

Seisuga 31.12.2013 1573 tk summas 5 527 851,89 eurot.

Rein Klaassen
Pärnu Maavalitsus

9. OMANDIR

Suvehommik Iuhas Soomaal. Foto Mati Kose

10. Mittetulunduslik tegevus

Pärnumaa mittetulundusühingute ja sihtasutuste register

Aasta	Mittetulundusühingud	Sihtasutused	Kokku
15.01.1998	128	1	129
04.01.1999	360	7	367
03.01.2000	852	23	875
02.01.2001	948	27	975
02.01.2002	1034	28	1062
02.01.2003	1104	29	1133
01.01.2004	1148	34	1182

01.01.2005	1252	40	1292
01.01.2006	1331	43	1374
01.01.2007	1397	43	1440
01.01.2008	1507	41	1548
01.01.2009	1600	42	1642
01.01.2010	1724	41	1765
01.01.2011	1834	41	1875
01.01.2012	1969	41	1928
01.01.2013	1894	40	1854

Pärnumaa mittetulundusühingute ja sihtasutuste tegevus 01.01.2012

Jrk	Tegevusvaldkond	Ühenduste arv
1.	Taime- ja loomakasvatuse, segapõllumajanduse, põllumajandust abistavad tegevusalad, saagikoristusjärgsed tegevused	39
2.	Jahindus ja seda teenindavad tegevused	6
3.	Metsakasvatuse ja muud metsamajanduse tegevusalad, metsavarumine, metsamajandust abistavad tegevused	1
4.	Kalapüük ja vesiviljelus	2
5.	Toiduainete tootmine, liha, kala, puu- ja köögivilja töötlemine ja säilitamine, muude toiduainete tootmine	2
6.	Veekogumine, -töötlus ja -varustus	3
7.	Jäätmekogumine, -töötlus ja -kõrvaldus, materjalide taaskasutusele võtmine	1
8.	Hoonestusprojektide arendus, elamute ja mittelehoonete ehitus	1
9.	Rajatiste ehitus – teede, raudteede, silla, tehnovõrgutrasside ehitus, muude rajatiste ehitus	4
10.	Eriehitustööd – lammutamine, ehitusplatside ettevalmistus, elektriinstallatsioon ja torustike paigaldus, ehitiste viimistlus ja lõpetamine, muud eriehitustööd	6
11.	Hulgikaubandus v.a. mootorsõidukid ja mootorrattad	1
12.	Jaekaubandus, v.a. mootorsõidukid ja mootorrattad, muude kaupade jaemüük spetsialiseeritud kauplustes	2
13.	Veetransport, sõitjatevedu ja kaubavedu merel ja rannavetes, sõitjatevedu ja kaubavedu sisevetel	1
14.	Õhustransport – sõitjate ja kauba õhustransport	2
15.	Laondus, veondus, veondust abistavad tegevused	3
16.	Majutus ja toitlustus, muu majutus	2
17.	Toidu ja joogi serveerimine, restoranid ja toitlustamine üritustel, muu toitlustamine	2

18.	Programmeerimine, arvutialased konsultatsioonid	1
19.	Infoalane tegevus – andmetöötlus, veebiportaalide tegevus	3
20.	Kinnisvaraalane tegevus, enda või renditud kinnisvara ost ja müük	748
21.	Peakontorite tegevus, juhtimisalane nõustamine	6
22.	Arhitekti- ja inseneritegevused ja nendega seotud tehniline nõustamine, teimimine ja analüüs	2
23.	Teadus- ja arendustegevus	3
24.	Reklaamindus ja turu-uuringud, reklaami vahendamine meedias, avaliku arvamuse küsitlused	1
25.	Muu kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	4
26.	Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus, reserveerimine ning sellega seotud tegevus	3
27.	Hoonete ja maastike hooldus, hoonehalduse abitegevused	29
28.	Büroohaldus, büroode ja muu äritegevuse abitegevused, nõupidamiste ja messide korraldamine	1
29.	Avalik haldus ja riigikaitse, sotsiaalpoliitika juhtimine, majandustegevuse korraldamine	16
30.	Haridus, muu koolitus, spordikoolid, huvikoolitus, sõiduõpe	58
31.	Tervishoid – haiglaravi, hambaravi, arstiabi, muud tervishoiualad	6
32.	Hoolekandeesutuste tegevus, sotsiaalhoolekanne majutuseta	44
33.	Loome-, kunsti- ja meelelahutustegevus	10. MITTETULUNDUSLIK TE
34.	Raamatukogude, arhiivide, muuseumide ja muude kultuuriasutuste tegevus	13
35.	Sporditegevus ning lõbustus- ja vaba aja tegevused	304
36.	Muud teenindavad tegevused – ettevõtjate, tööandjate ja kutseorganisatsioonide tegevus, ametiühingute tegevus	536
37.	Muu teenindus – tekstiiltoodete pesu ja keemiline puhastus, iluteenindus, matuseteenindus	14
38.	Kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	2
39.	Põhitegevusala täpsustamata	24
	KOKKU:	1969

Sirle Luukas
Pärnu Maavalitsus

Kohaliku omaalgatuse programm

Alates 1996. a on mittetulundusühingud (sh seltsingud) kohaliku omaalgatuse programmi (KOA) abil saanud toetust kogukonna liikmete koolitamiseks, kohaliku arengu kavandamiseks, ajaloopärandi ja traditsioonide väärtustamiseks ning elukeskkonna parandamiseks. Sellest siseriiklikust programmist on kujunenud üks regionaalarengu edukamaid programme.

KOA eesmärgiks on kohalik areng ja piirkondade konkurentsivõime kasv läbi kogukonna kaasamise ja tugevdamise.

2011. a toetati programmist kokku 55 maapiirkonna taotlusprojekti, kogusummas 58468 eurot, keskmine toetussumma 1063 eurot. Linnapiirkonna taotlusprojekte oli kokku 16 kogusummas 20073 eurot, keskmine toetussumma 1254 eurot.

2012. a toetati programmist kokku 70 taotlusprojekti, kogusummas 80726 eurot, keskmine toetussumma 1153 eurot.

2013. aastal otsustas regionaalminister, et Kohaliku omaalgatuse programmi rakendamiseiga seotud ülesanded viiakse

Ettevõtlike Arendamise Sihtasutuse üle Sihtasutusse Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

2013. a toetati programmist kokku 66 taotlusprojekti, kogusummas 77618 eurot, keskmine toetussumma 1176 eurot.

Toetust saanud projektid 2011. a

Projekti nimetus	Taotleja MTÜ või seltsing	Toetus kr
Maapiirkonna projektid 2011		
Mihkli laat 23	MTÜ Mihkli Kihelkonna Kultuuriselts	1 600
Oidrema IV küla päev	MTÜ Oidrema Külaselts	522
Pootsi külalaat	Seltsing Pootsi Aktivistid	1 044
Turvaliselt ja põnevalt suvele vastu	MTÜ Rabamaastik	182
Seliste meierei sepikoja lae renoveerimine	MTÜ Tõstamaa Kodukant	1 413
VIII Pärnu-Jaagupi Poolmaratoni teatejooksu läbiviimine	Pärnu-Jaagupi rahvaspordi edendamise seltsing	1 108
12. Jüulumäe Rattamaratoni korraldamine	MTÜ Klubi Püha Loomaaed	1 566
Ajalooramatut "Paikuse vald – 20" avaldamine	Paikuse kodu-uurijate seltsing	1 600
Polümeersavist rahvusliku muustriga ehete valmistamine ja keraamikakursus kihnlastele	SA Kihnu Kultuuriruum	1 362
Viiendaks külapäevaks külamaja ümbrus valgeks	MTÜ Kadjaste	330
Halinga Puhk pillifestival 2011	MTÜ Ühendus Pärnu Väike Folk	1 200
Pärnu-Jaagupi CUP 2011	Seltsing Jalgpalliklubi Pärnu-Jaagupi	570
Maalapse tegemised 2011	Uduvere seltsing	1 486
Paadrema 20. kodukandipäeva korraldamine	MTÜ Paadrema Külaselts	1 487
Õppiv Seljametsa	MTÜ Paikuse Naisteühing Marta	1 485
Raamatu "Kilingi-Nõmme linn ja inimesed aegade tõmbetuules" väljaandmine	MTÜ Arendus- ja Innovatsioonikeskus Livonia	1 340
Manilaiu saare elanike ühistegevuste kava suvi 2011	MTÜ Ilusa Manilaiu eest	1 258
Raamatu "Rahuta rannamaa" köitmine	MTÜ Varbla Külaselts	1 179
Mäletades vana õpime uut	Lähkma Saunametsa külaselts	1 236
Kodukandipäev "70 aastat küüditamisest"	MTÜ Massiaru Külade Ühendus	906
Aruvälja piirkonna ajaloolise koolimaastiku kaardistamine	MTÜ Aruvälja Suurküla Selts	790
Külade päev Tahkurannas	MTÜ Võiste Sadamaühing	1 553
Õppimine, sport ja kord käsikäes	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	1 021
Kabli küla jaanipäev	MTÜ Kabli Külaselts	336
Lastekaitsepäev 2011 "Päev täis rõõmu"	MTÜ Audru Isetegevuslaste Selts	174
Audru pargi laululava korraldamine II etapp	MTÜ Audru Isetegevuslaste Selts	857

Tervisespordisari "Terve Tori!"	MTÜ Tori Spordiklubi	464
Koduküla Niidu	MTÜ Niidu Küla Selts	704
Aktiivne ja hästi toimiv kogukond Võidula	MTÜ Võidula Külaselts	859
III Rannarahva käsitööpäev ning lastele ja noortele käsitööhuvilistele kangastelgede soetamine	MTÜ Tahkuranna Naisselts	1 196
Jalgratturi ohutus- ja turvapäev, jalgrattahoidjad ja rattaparkla rajamine külakeskuse Tahku Tare kinnistule	MTÜ Tahkuranna Naisselts	1600
Surju-Ilvese küla kodukandipäev	MTÜ Surju-Ilvese Küla Selts	972
Maima piirkonna külade seltsielu 2012. a	Maima küla seltsing	377
Seljametsa lastele	MTÜ Konsensus	700
Treimani 2012 trükised	MTÜ Treimani Külaselts	1436
Sauga seltsimaja muuseumi- ja nõupidamisteruumi viimistlustööd	MTÜ Sauga Lions Club	1500
Püha Loomaaia 12. rattaralli korraldamine	MTÜ Klubi Püha Loomaaed	1600
Küla nähtavaks	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	1393
Kastna piirkonna vaatamisväärsuste kaart	MTÜ Kastna Külaselts	700
Sport ja mäng käsikäes	MTÜ Jõõpre Külaselts	1560
Koos osavaks ja targaks	MTÜ Lähkma-Saunametsa külaselts	934
Üheskoos targemaks	MTÜ Uhlapere Selts	1569
Talvetrall-lumelinna ehitamine ja suusatamise MV Viiral	MTÜ Tori Spordiklubi	642
Lindi küla tahab areneda	MTÜ Lindi Külaselts	901
Näpud nobedaks	MTÜ Eassalu-Neitsi Külaselts	1115
Vanast uus värvi ja vildiga	MTÜ Häädemeeste Martad	421
Pärnu-Jaagupi futsal CUP 2012	Seltsing Jalgpalliklubi Pärnu-Jaagupi	694
Tahma Toomasest tuhkapäevani	Uduvere seltsing	195
Lauluselts Mõnusal 2012 aasta Manija laulupeol	MTÜ Lauluselts Mõnusal	810
Näputöö kaunistab naist II	MTÜ Murru Küla Selts	1597
Maanoored käsitöömeistrid	MTÜ Noorteühing Eesti 4H	1600
Rannametsa Luitejooksu korraldamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	1200
Manilaiu saarerahva ühistegemised sügis 2011 kuni kevad 2012	MTÜ Ilusa Manilaiu Eest	1311
Korvpalliplats ja välikäimla	MTÜ Kadjaste	1600
Koduküla Niidu II etapp	MTÜ Niidu Küla Selts	1211
Linnapiirkonna projektid 2011		
Pärnumaa IV Rattaretke korraldamiseks	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	1 600
Jüri Jaanson 2 Silla jooksu korraldamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	1 600
Suveakadeemia 2011 – kodanikuhariduse õppepäevad noortele	SA Pärnu Vabariiduskeskus	1 599
Rahvatantsurühma Tuurit-Tuurit liikmete osalemine umbkuubede valmistamise koolitusel	MTÜ Rahvatantsurühm Tuurit-Tuurit	973

Pärnu Rahvusvahelise Suupillifestivali muusikapäeva korraldamine Pärnu Vallikäärus ja linnaruumis	Suupilliklubi PICCOLO MTÜ	1 596
Maavillane jaanipäev Rääma pargis	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	647
Kevadine suurpuhastus	MTÜ Tantsukingad Iõövad pilli	1 390
Pärnumaa täiskasvanute rahvatantsurühmade võistutantsimine "Tantsulahing"	MTÜ Rahvatantsurühm Tuurit-Tuurit	456
Viko turvab	MTÜ Jalgrattaklubi Viko	1600
Pärnumaa koduloo huviliste konvent, väike trükis ja fotoväljapanek	MTÜ Pärnumaa Koduloolaste Selts	1600
Teadmised tarviline vara	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	1166
Rääma pargi Jaanipäev 2012	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	1255
Telk toaks	MTÜ Jalgrattaklubi Viko	1440
Reiu-Raeküla suusaretke korraldamiseks veebruaris	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	680
Pärnumaa valdade ühislaul Eestile "Jää vabaks!"	MTÜ Loomakeskus	1600
Klahvpill Yamaha	MTÜ Pärnu Diakooniakeskus	871

Toetust saanud projektid 2012. a

Projekti nimetus	Taotleja MTÜ või seltsing	Toetus kr
Treimani kodukandipäevade 2012 korraldamine	MTÜ Treimani Külaselts	1586
Jätkväljaande Pärnumaa õpilaste kodu-uurimiskogumik Pärandilaegas VII väljaandmine	MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	1600
Halinga Puhkpill 2012	MTÜ Ühendus Pärnu Väike Folk	807
Õppimine, töö ja rõõm käsikäes	MTÜ Rabamaastik	1400
Seliste meierei sepikoja arendus	MTÜ Tõstamaa Kodukant	1578
Sindi raamatukogu 130	MTÜ Tuhin	1140
Sauga valla suvepäeva mitmekesisustamine	MTÜ Noorte Inimeste Innukad Teod	790
Jõulumäe 13. Rattamaraton	MTÜ Klubi Püha Loomaaed	1600
Käsitööpäevad Lindi käsitööaiaid	MTÜ Lindi Külaselts	1236
Tervisespordisari Terve Tori 2012	MTÜ Tori Spordiklubi	1377
Mihkli laul 24	MTÜ Mihkli Kihelkonna Kultuuriselts	1600
Vanaemade veimevakast – viltima	MTÜ Oidremaa Naisselts	541
Uulu laulupüha ajaloolistel jälgedel	MTÜ Uhlapere Selts	915
Maalapsee suvi 2012	Uduvere seltsing, Erika Lilleorg	1292
Tahkuranna valla XVIII külade päev	MTÜ Tahkurandlane	1094
Rahvusvaheline eakate päev 2012	MTÜ Tartu Ülikooli Pärnu kolledži vilistlaskogu	1593
Seliste külatoa köögi renoveerimine	MTÜ Seliste Selts	350

Laudlinad ja klaveri häälestamine "Kellaviieteel"	MTÜ Veelikse Retked	265
Augustiunetus-kunstide öö Pärnus	MTÜ Kastan Taskus	1600
Augustiunetus II-Kellaviieteel Pärnus	MTÜ Kastan Taskus	1600
MTÜ Maarja-Magdaleena Gildi tegevuste jätkusuutlikkuse arendamine	MTÜ Maarja-Magdaleena Gild	1153
XI Pärnu Rahvusvahelise Suupillifestivali Muusikapäeva korraldamine Pärnu linnaruumis 30.06.12	MTÜ Suupilliklubi Piccolo	1600
Sanga seltsimaja noortele ja lastele	MTÜ Lemmetsa Külaselts	1440
Mänguväljaku rajamine Paikuse alevisse	MTÜ Paikuse Lions Klubi	1595
Klaasikunstipäevad Varblas	MTÜ Erda	1585
Teeme ise pastlad jalga	MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	630
Pootsi külalaat	Seltsing Pootsi Aktivistid, Rando Rand	1118
Summer Cup 2012 korraldamine	MTÜ Pärnu Summer Cup	1600
Näputöö kaunistab naist III	MTÜ Murru Küla Selts	1600
Jüri Jaasoni Kahe Silla jooksu korraldamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	1600
Pärnu Kahe Staadioni jooksu korraldamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	760
Pärnad,kool ja päike kokku toovad suured-väiksed	MTÜ Kolm Küla	741
Are valla küladepäev	MTÜ Niidu Küla Selts	1288
Manilaiu saare elanike ühistegevuste kava suvi 2012	MTÜ Ilusa Manilaiu Eest	837
Tootsi Lasteaed- ja Põhikooli laste spordilaager "Ratastel Varblas"	MTÜ Tootsi Peenar	1001
Noortelt noortele	MTÜ Pärnumaa Kodukant	695
Pärnumaa Võidupüha maratoni korraldamiseks	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	1600
Tori kihelkonna naise rahvariiete valmistamine	MTÜ Pulli Külamaja	560
Kunsti- ja käsitööpäev kihnlastele	SA Kihnu Kultuuriruum	1053
Säilinud traditsioonide, jäädvustatud ajaloo ja oma meenega aktiivne ning hästi toimiv kogukond Võidula	MTÜ Võidula Külaselts	1019
Rannametsa külapäev 2012	MTÜ Rannametsa Külaselts	990
Pärnumaa V rattaretke korralduskulude katmiseks	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	1600
Lavassaare noored ja vanad tegutsevad koos koolis ning kõõgis	MTÜ Rabamaastik	684
Rahvariideseeliku ja vöö valmistamise kooolitus	MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	1600
Saarepalgist välipinkide soetamine	MTÜ Kultuuriselts Kerkau	1600
Ranna-Päkapikumaa Kabli rannakülas	MTÜ Kabli Festival	841
Toomas-advent ja vastlad	Uduvere seltsing	350
Võiilille festival – külad kokku (2013)	MTÜ Eassalu-Neitsi Külaselts	1600

Püha Loomaaia 13. Rattaralli	MTÜ Klubi Püha Loomaaed	1600
Rannametsa Luitejooksu 2013 korraldamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	1450
XII Pärnu Harmonica Festivali (rahvusvahelise Suupillifestivali) teavituse korraldamine	MTÜ Suupilliklubi PICCOLO	1100
Sõltuvusteemaliste videolugude konkursi läbiviimine tervisearengukonverentsil	MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	300
Kidise Tiigimuusika 2013	MTÜ Kidise Kontserditalu	761
Vanast uus	MTÜ Lemmetsa Külaselts	1600
Martalasse sooja ja Martadele tarkust	MTÜ Häädemeeste Martad	1489
Savi õpitoad	MTÜ Nobedad Näpud	430
Vaheka Selts 10	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	1077
Pärnumaa Karikas 2013	Seltsing Jalgpalliklubi Pärnu-Jaagupi	555
Kogukonna kaasamise üritused Talv Tammistes	MTÜ Noorte Inimeste Innukad Teod	1200
Pärnumaa Võidupüha maratoni korraldamiseks	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	1600
Pärnumaa Kodukant väärtustab tegijaid ja liidab külasi	MTÜ Pärnumaa Kodukant	1287
Pärnumaa kooride laulupidu Pärnu-Eesti Vabariigi sünnilinn	MTÜ Loomakeskus	1600
Kiviaja õpperaja arendamine Paikusel	MTÜ Paikuse Loometegevuse Keskus	749
Hoiame kodukandi koos korras	MTÜ Edela Eesti Arenduskeskus	1055
Treenimisvõimaluste parandamine Kihni saarel	MTÜ Tere, tervis!	1600
Kellaviitee Voltveti mõisas	MTÜ Veelikse Retked	507
Vanad esemed ja oskused ausse	MTÜ Paadrema Külaselts	1275
Manilaiu saarerahva ühistegemised sügis 2012 kuni kevad 2013	MTÜ Ilusa Manilaiu Eest	834
Isetehtud, hästi tehtud	MTÜ Lindi Külaselts	1036
Ühistegevuseks ja avalikuks kasutuseks vahendite soetamine vaba aja paremaks sisustamiseks Võidulas	MTÜ Võidula Külaselts	913

Toetust saanud projektid 2013. a

Projekti nimetus	Taotleja MTÜ või seltsing	Toetus kr
Isetegemise rõõm	MTÜ Kasemetsa käsitöö- ja spordiselts	1 043,30
Kestvad Pärnumaa külad	MTÜ Pärnumaa Kodukant	1 590,00
XII Pärnu Harmonica Festivali Muusikapäeva teostamine Pärnu linnas 29.06.13	MTÜ Suupilliklubi Piccolo	1 600,00
Kogukonna kool	MTÜ Murru Küla Selts	1 598
Ühiepäevakohvikud Augustiunetusel	MTÜ Kastan Taskus	1 530

Tervisespordisari Terve Tori 2013	MTÜ Tori Spordiklubi	1 410
Kikepera külapäev ja kokkutulek	MTÜ Kikepera Selts	660
Jõesuu lastekross	MTÜ JLME	828
Hakkame liikuma	Naisseltsing Kilingi-Nõmme Martad	1 440
Maa ja mets meie ümber	Seltsing Meie Kodukülad	1 243
Pärnumaa Rahvasporditurj - sportimisvõimaluste tutvustamine Pärnumaa elanikele	MTÜ Pärnu Kahe Silla Klubi	1 600
Koos kasvamine	MTÜ Soometsa Külaselts	1 524
Seliste meierei sepikoja tegevuse aktiveerimine	MTÜ Tõstamaa Kodukant	609
Rahvuskultuuri teemakuud ja eraisikultelt kogutud esemete väljapanekud Vene talus Pärnumaal	MTÜ Kunsti-ja kultuuriselts Hohloma	1 600
Paadrema ettevõtlusportaali loomine:paadremakoda.ee	MTÜ Paadrema Ettevõtluskoda	825
X Pärnu-Jaagupi Poolmaratoni teatejooksu, V lastejooksu, IV tervisekäimine läbiviimine	Pärnu-Jaagupi rahvaspordi edendamise seltsing	796
Meie ettevõtlikeks noorteks	MTÜ Pärnumaa Kodukant	1 544
Maalapse tegemised 2013 suvel	Uduvere seltsing	1 599
Mihkli laad 25	MTÜ Mihkli Kihelkonna Kultuuriselts	1 600
Maima piirkonna külade seltsielu 2013. a	Maima küla seltsing	308
Positiivsem elu läbi jalgpalli	MTÜ Pärnu SummerCup	1 600
Pootsi külalaad	Seltsing Pootsi Aktivistid	1 448
Pärnumaa Spordikonverentsi korraldamine	MTÜ Pärnu Kahe Silla Klubi	1 100
Raamat Soomaa 20	Raamat Soomaa 20	1 500
Lavassaare ajalugu nähtavaks	Lavassaare ajalugu nähtavaks	1 574
Vahenurme külakeskus mitmekülgsemaks	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	1 150
Nooruse Maja saaliuste helipidavuse parandamise kaudu ruumid paralleelkasutusse	MTÜ Rääma Noorte Ühing Noorus	1 600
Külamaja kogukonna jaoks	MTÜ Soometsa Külaselts	1 584
Avalike peatuspaikade loomine Kihnu saarel	MTÜ Tere,tervis!	1 600
Seliste Meierei sepikoja elektrisüsteemi uuendamine	MTÜ Tõstamaa Kodukant	1 465
Lavassaare Külaseltsi suveniirtoode	MTÜ Lavassaare Külaselts	567
Lauanõud Seljametsa külamajja	MTÜ Paikuse Naisteühing Marta	1 021
Teeme ära heakorradööd Kulli külas	MTÜ Saulepi Külaselts	905

Vahendid teenuse pakkumiseks Villast tooteni	MTÜ Kasemetsa käsitöö- ja spordiselts	869
Külakeskus Tahku Tare ühistegevusteks ja teenuste pakkumiseks varade soetamine	MTÜ Tahkuranna Naisselts	778
Sõudmise kui jätkusuutliku kogukonna-teenuse säilitamine ja arendamine Pärnus	MTÜ Pärnu Sõudeklubi	1 600
Vändra Naisseltsi hoone rekonstrueerimistööd (lõunapoolse otsa remondi lõpetamine)	MTÜ Vändra Naisselts	1 600
Tõstamaa muuseumi ekspositsiooni parendamine	Tõstamaa Mõisapreilide Selts	1 250
Kilingi-Nõmme aiasõbrad laiendavad teadmisi	MTÜ Arendus-ja Innovatsioonikeskus Livonia	200
Avasta loodust erinevate meeltega	MTÜ Pärnu Pimedate Ühing	200
Loovus ja eneseteadlikkus läbi keraamika	MTÜ Kabli Festival	200
Lustlikult talvest suvesse	MTÜ Edela Eesti Arenduskeskus	1 252
Käsitööga targaks	Lindi käsitööaida arendamise seltsing, Tiit Sommer	1 600
Noorte perede kaasamine kohaliku elu tugevdamiseks	MTÜ Tahkuranna Naisselts	1 127
Küla areneb ja edeneb	MTÜ Lähkma-Saunametsa Külaselts	1 285
Käsitööoskused kogukonnas au sisse	MTÜ Häädemeeste Martad	1 323
Soe ja villane	MTÜ Kasemetsa käsitöö- ja spordiselts	967
Randivälja lood I ja II raamatu ettevalmistamine trükiks	MTÜ Murru Küla Selts	1 600
XII Saarde valla kaitsepäev	MTÜ Marina külakoda	1 245
Pulmad Are moodi	Seltsing Meie kodukülad	1 165
Aktiivne ja elujõuline küla	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	1 199
Saarde mustrid	MTÜ Külaselts Iiris	640
Surju-Ilvese küla kodukandipäev	MTÜ Surju-Ilvese Küla Selts	797
Raamat "Treimani Rahvamaja 50 aastat"	MTÜ Treimani Külaselts	744
Randivälja lood I	MTÜ Randivälja külaselts	1 600
Uhlapere seltsimajale lavakardinate soetamine	MTÜ Uhlapere Selts	1000
Meeskonnatreeningus tugevaks	MTÜ Spordiklubi Saarde	1 099
Kangastelgede uus elu	MTÜ Külaselts Iiris	1 370
Külakeskus Tahku Tare ühistegevusteks ja kogukonnateenuste arendamiseks varade soetamine	MTÜ Tahkuranna Naisselts	850

Vändra Naisseltsi hoone vee- ja kanalisatsioonisüsteemi rekonstrueerimine	MTÜ Vändra Naisselts	1 597
Võsateatrite moodullava materjalide muretsemine ja ehitamine	MTÜ Kultuuriselts Kerkau	1 600
Savipõletusahju soetamine	MTÜ Kasemetsa käsitöö- ja spordiselts	1 600
Kabli ranna-päkapikumaa lambaaedik	MTÜ Kabli Festival	1 440
Paikuse-Sindi kogukonna tantsuhuviliste tegevuse arendamine	MTÜ Meelelahutusklubi Kuu	1 600
Aktiivsed eluviisid	MTÜ Saulepi Külaselts	360

Riina Redlich
Pärnu Maavalitsus

MTÜ Pärnumaa Kodukant

MTÜ Pärnumaa Kodukant on organisatsioon, mis on loodud Pärnumaa külade arendustegevuse toetamiseks ning liidab endas Pärnu maakonna külade arenguga tegelevaid inimesi ja seltse. Pärnumaa Kodukandil oli 2013 aastalõpu seisuga 35 liiget, nendest 11 juriidilist ühendust.

MTÜ Pärnumaa Kodukandi eesmärgiks on vahendada ja propageerida edumeelseid ideid, kuidas maal toime tulla. Ühendus esindab nii valdades, maakonnas kui riigis maaelanikkonna üldhuvisid. Külainimeste aktiveerimiseks ja külaelu arenguks tehakse koostööd maaelu arengust huvitatud institutsioonidega, pakutakse koolitust, nõustamist erinevates vormides, seistakse ühiselt oma põhimõtete eest.

Pärnumaa Kodukandi juhtimine

2011–2013 juhtisid ühingu tegevust Tiiu Sommer, Erika Lilleorg, Kadri-Aija Viik, Eve Sikka ja Krista Habakukk.

Ühingu tegevust on kajastatud nii omavalitsuste infolehtedes kui ka Pärnu Postimehes. Ühingu annab välja iga kuu ilmuvat elektroonilist infokirja. Ühingu on

esindatud KOP programmi maakondlikus komisjonis.

Olemas on kodulehekülg www.parnu-maakodukant.ee.

Pärnumaa Vabatahtliku tegevuse keskus

2010. aastal pani ühingu aluse Pärnumaa Vabatahtliku tegevuse keskuse rajamisele. 2011–2013 on keskuse tegevuse kaudu vahendatud üle 80 vabatahtliku ja peamiselt sotsiaaltöö-, kultuuri- ja spordivaldkonnas. Keskuse tegevust on perioodil toetanud Siseministeerium kokku 2000 €. Keskuse tegevuste arendamiseks on ellu viidud kaks projekti, mille tulemusena koolitati sotsiaalvaldkonnas pikaajalisi vabatahtlike ja külaeladesse vabatahtlike juhendajaid. Keskuse tegevused on kajastatud kodulehel www.vabatahtlikud.ee.

Pärnumaa Kodukandi Noortekoda

Alates märtsist 2011–2013 jätkati noortele suunatud tegevusi. LEADER toetusega viidi ellu noorte tegevusi toetav projekt „Noored targaks käsikäes“, mille

tegevused olid suunatud noorte sidustamisele külaliikumise ja läbi selle uute liidrite koolitamisele. 2012 ja 2013 viidi ellu noorte ettevõtlikkust toetavad tegevused, mida rahastas kohaliku omaalgatuse programm.

Aasta küla, Aasta sädeinimese ja tegusa maanoore tunnustamine

Pärnumaa aasta küla, sädeinimese ja tegusa maanoore konkurss ning tunnustusüritus.

2011

Aasta küla – **Kabli küla**, Häädemeeste vald
Sädeinimene – **Krista Habakukk**, Soometsa küla ja Kodukandi koordinaator
Tegus maanoor – **Liina Tammese** pärit Saunajõe külast

2012

Aasta küla – **Lindi küla**, Audru vald
Sädeinimene – **Renate Lind**, Tahku Tare perenaine
Tegus maanoor – **Heleri All** Tootsist

2013

Aasta küla – **Metsääre küla**, Surju vald
Sädeinimene – **Tiiu Sommer**, Lindi küla
Tegus Maanoor – **Paul Habakukk**, Soometsa küla

Koostöö

Pärnumaal toimib maakondlik külaliikumise võrgustik, kuhu kuuluvad ka need maakonnas tegutsevad külaarenduslikud MTÜ-d või seltsingud, kes ei ole ühingu liikmed. Heaks partneriks Pärnu maavalitsus, Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Pärnuma Ettevõtlus- ja Arenduskeskus.

Krista Habakukk
Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu

Tegevuspiirkonnas tegutseb regionaalse arenguga Leader tegevusgrupp MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu (PLPK) alates 2003. aastast. Perioodi 2011–2013 lõpuks on PLPK-l 75 liiget, sh 9 omavalitsust – Audru, Tõstamaa, Varbla, Koonga, Tahkuranna, Häädemeeste, Kihnu, Sauga ja Saarde.

PLPK juhatus on 18 liikmeline: Rein Talisoo (juhatuse esimees), Toomas Abel, Maris Annusveer, Toomas Rõhu, Riho Erismaa, Ave Grenberg, Ingvar Saare, Marika Kose, Raimo Kärbi, Andres Laur,

Riina Padur, Tiiu Sommer, Lennart Sünt, Nele Tamm, Marju Vesik, Margit Merila, Arne Taggo, Väino Lill.

PLPK büroo: tegevjuht Mercedes Merimaa, infosekretär Koidu Kuura, meetmespetsialist Raili Mengel-Sünt, raamatupidaja-meetmespetsialist Margit Merila.

2011-2013. a Põllumajandusministeeriumi poolt kinnitatud PLPK strateegia rakendamiseks eraldati MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogule aastateks 2011–2013 kohaliku tegevusgrupi toetust 468 101,70 eurot.

Aasta 2011-2013 2010 PLPK meetmetest taotletud ja kinnitatud projektitoetuste summad

PLPK Meede	Esitatud projektitaotlusi tk	Kinnitatud projektitaotlusi- toetuse summa eurodes
Meede 1 "Koostöö, koolitus ja teavitustegevus"	22	190 727
Meede 2 „Külade elukeskkonna uuendamine ja arendamine“	50	628 566
Meede 3 „Noorte kaasamine kogukonna elukeskkonna parendamisse“	21	156 449
Meede 4 „Ettevõtluse konkurentsivõime tõstmine“	62	546 547
Meede 5 „Keskonnasõbraliku turismialase ettevõtluse arendamine“	33	639 096
kokku 2011–2013	188	2034491
Sh tegeleb PLPK tegevusgruppi kuuluva 9 omavalitsuse territooriumil ühisprojektiga "Romantiline Rannatee"	4	126922

Mercedes Merimaa
MTÜ Pärnu Lahe Partnerluskogu

Rohelise Jõemaa Koostöökogu

Roheline Jõemaa on iidse kultuuriloo, roheline elukeskkonna ja jätkusuutliku kogukonnaga säästvalt majandav piirkond. Roheline Jõemaa ja selle südames paiknev Soomaa on populaarne loodusturismi piirkond.

Leader tegevusgrupp Rohelise Jõemaa Koostöökogu tegutseb alates 2006. aastast. Tegevuspiirkonnaks on Kõpu, Suure-Jaani, Vändra, Tori, Halinga, Are, Surju, Paikuse, Tootsi ja Järvakandi valdadega piirnevad alad. Toetust saavad taotleda tegevusgrupi piirkonnas tegutsevad ettevõtted, organisatsioonid ja kohalikud omavalitsused.

Seisuga 30.04.2014 on ühingul liikmeid 75: nendest 10 kohaliku omavalitsust, 31 ettevõtet (sh FIE-d) ja 34 mittetulundusühingut.

Perioodil 2011-2013 määrati tegevusgruppide kohaliku strateegia rakendamiseks

2 462 330,86 eurot, millest 80% meetmete rakendamiseks ja 20% ühingu administreerimiskuludeks.

Taotlusi sai esitada järgmistesse meetmetesse:

Meede 1 – Ettevõtluse mitmekesistamine, konkurentsivõime tõstmine tootmises ja teeninduses – *nutikad asjad*;

Meede 2 – Ettevõtluse mitmekesistamine ja konkurentsivõime tõstmine infrastruktuuri arendamisega – *kivi sein*;

Meede 3 – Loodus- ja kultuuriväärtuste arendamine ja parem eksponeerimine – *ilutegija*;

Meede 4 – Elujõuline kogukond ja küla-keskused – *küla meede*.

Alammeetmed:

4.1 noorte tegevused ja noorsootöö – *noorte meede*;

4.2 elujõuline kogukond – *külahuva meede*;

4.3 kogukonnateenused ja külakeskused – *külamaja meede*.

Meede 5 – Organisatsiooni, piirkonna ja strateegia arendamine sh väikeprojektid tegevusgrupi kaudu – *jõemaa meede*.

Taotlusvoorude ja lõpetatud projektide info on kättesaadav ühingu kodulehel www.joemaa.ee. Viimane taotlusvoor viidi läbi 2012. aastal, mille raames toetati 14 projekti summas üle 600 000 euro. Kokku rahastusperioodil aastatel 2008-2013 toetati 143 projekti, kokku summas üle 3,8 milj euro.

2013. aastal osales tegevusgrupp rahvusvahelises koostööprojektis „JOIN – Jobs internationally“ Soome tegevusgrupiga, mille raames tutvustati nii Eesti kui ka Soome noortele tegevusvõimalusi maa-piirkondades Eestis ja Soomes.

2013. aastal keskendus tegevusgrupp oma piirkonnas toetatud projektide tutvustamisele ja viis piirkonnas läbi ühisritusi: Rohelise Jõemaa Nuustaku, Kaks kohvi- ringi ümber Soomaa, Rohelise Jõemaa spordimängud jms.

Merle Adams
Rohelise Jõemaa Koostöökogu

*Ajaloolised laevad Vallikäärus.
Foto Mati Kose*

*Kalamüüjanna hapukurgifestivalil.
Foto Mati Kose*

11. Haridus

Ülevaade maakonnast

2011/2012 õppeaastal alustas Pärnu maakonnas õppetööd 45 koolieelset lasteasutust, 11 algkooli, 25 põhikooli, 14 gümnaasiumi/keskkooli, 3 kutseõppeasutust ja 2 kõrgkooli. Maakonna suurim lasteaed oli Pärnu Kastani Lasteaed 251 lapsega ning väikseim Tali Lasteaed 13 lapsega. Lasteaedade arv maakonnas on püsinud aastaid stabiilne, suurenenud on aga lasteaedades käivate laste arv.

Pärnumaa suurim haridusasutus oli Pärnumaa Kutsehariduskeskus, kus 2011/2012 õppeaastal õppis 1309 õpilast.

Maakonna suurim üldhariduskool oli Pärnu Koidula Gümnaasium 1006 õpilasega ning väikseim Massiaru Algkool 4 õpilasega. Õpilaste arv üldhariduskoolides jätkab langustrendi, samas on kasvanud huvikoolides osalevate õpilaste arv, moodustades üle 60% maakonna õpilaskonnast (vt joonis 1). Maapiirkonnas toimub aktiivne kooliränne Pärnu suunal ning seda ka kohustusliku põhihariduse raames (vt joonis 2).

Maakonna põhikoolilõpetajate valikud on olnud aastaid üsna stabiilsed. Kutsehariduses jätkab aastate lõikes 28–30% lõpetajatest, maapiirkonna koolidest ca 40%, Pärnu linnast ca 20% (vt joonis 3).

Hariduslike erivajadustega õpilaste osakaal õpilaskontingendist on viimastel aastatel püsinud stabiilselt kõrgel tasemel, moodustades pea neljandiku õpilaste koguarvust. Hariduslike erivajadustega laste abistamisel ning karjääriteenuste osutamisel tuleb tunnustada Pärnu Õppe-

nõustamiskeskuse sisulist tööd. Keskus on olnud kuni 2013. aastani kahe ESF programmi partneriks: „Õppenõustamissüsteemi arendamine” ja „Karjääriteenuste süsteemi arendamine”. Pärnu Õppenõustamiskeskuse panust on märgatud ja tunnustatud nii omavalitsuse kui riigi tasandil. Alates 2011. aastast juhib keskust Lea Mardik.

Maakonna koolid on küll pedagoogidega varustatud, kuid põlvkondade vahetus haridusasutustes pole sujuv, õpetajaskonnast moodustavad valdava osa vanemaealised pedagoogid. Noorte õpetajate osakaal on viimastel aastatel järjepidevalt kahanenud, ulatudes 2013. aastal vaid 4,8 protsendini (vt joonis 4).

Maakonna õpilased on aktiivselt osalenud aineolümpiaadidel ning võistlustel ja konkurssidel. Maakonnatasandi ainealastest õpilasarvust võitis 2013. aastal osa üle 40% õpilaskonnast. Jätkati õpilaste kodu-uurimiskonverentside korraldamist, 2012. aastal ilmus kodu-uurimistööde kogumiku „Pärandilaegas“ VII osa.

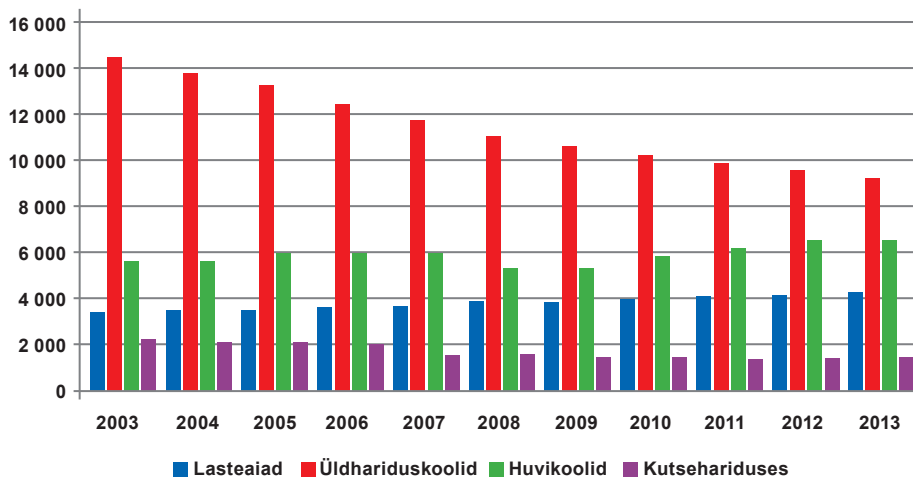
Maakonna koolinoorte pakkus suvisel kooliajal tööd ja mitmekülgset huvitegevust Pärnumaa Õpilasmalev, mis on riigi suurimaid. Malevlaste ja rühmade arv on maakonnas aasta-aastalt vähenenud, põhjuseks õpilaste arvu langus ja tööpakkujate vähenemine huvi. 2013 töötas maakonnas 64 rühma 904 malevlasega. Maleva tööd on kõigil tegevusaastatel koordineerinud Jõõpre Kooli direktor Mati Sutt.

Hede Martšenkova
Pärnu Maavalitsus

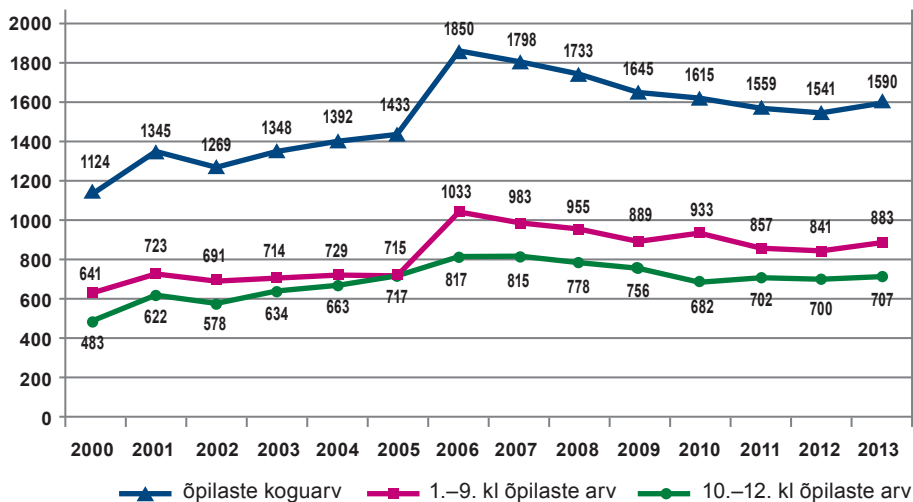

Lapsi haridusasutustes 2003–2013

Joonis 1.

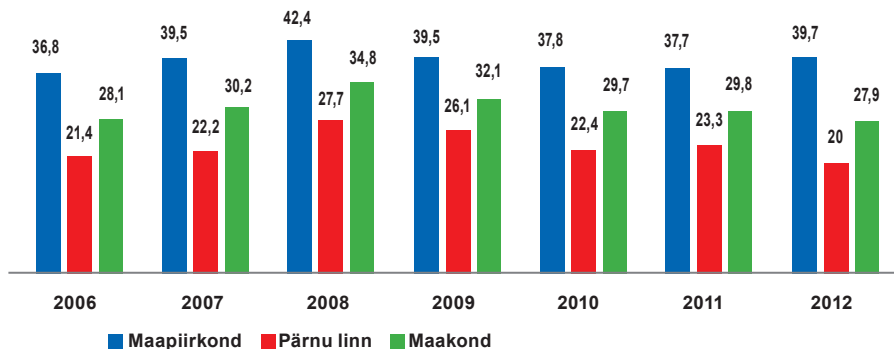
Maapiirkonnast Pärnu linnas õppivate õpilaste arvud 2000–2013

Joonis 2.

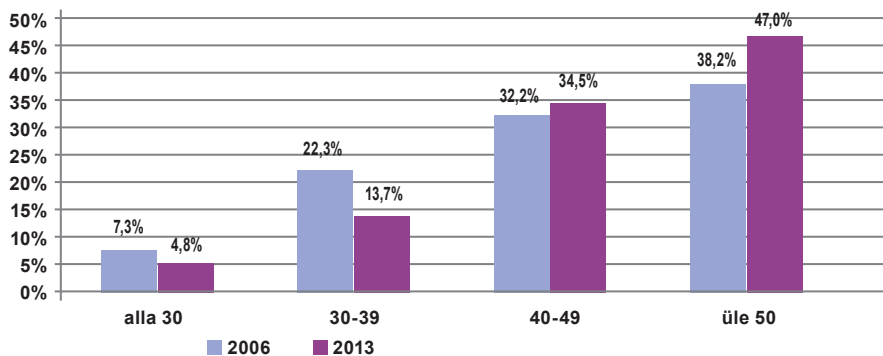

Põhikoolilõpetajate valikud (kutsehariduses jätkamine %)

Joonis 3.

Pedagoogid vanuse järgi 2006. a ja 2013. a

Joonis 4.

Pärnumaa haridusasutuste võrk

Haridusasutuste arv

Kooli tüüp	2011/2012. õa			2012/2013. õa		
	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond
Koolieelsed lasteasutused	31	14	45	31	14	45
Algkoolid	11	-	11	11	-	11
Põhikoolid	19	6	25	18	6	24
Keskoolid/gümnaasiumid	7	7	14	6	7	13
Kutseõppeasutused	1	2	3	1	2	3
Kõrgkoolid	-	2	2	-	2	2
Huvikoolid	7	23	30	7	23	30
Kokku	79	58	137	77	58	135

Õppurite arv haridusasutustes

Kooli tüüp	2011/2012. õa			2012/2013. õa		
	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond
Koolieelsed lasteasutused	1977	2120	4097	1986	2170	4156
Üldhariduskoolid	3776	6046	9822	3667	5911	9578
Kutseõppeasutused	93	1452	1545	103	1438	1541
Kõrgkoolid	-	1311	1311	-	1203	1203
Huvikoolid	705	5500	6205	734	5803	6537
Kokku	4574	14309	18883	4504	14355	18859

Alusharidus

Koolieelsed lasteasutused

Omaavalitsus/ Lasteasutus	Juhataja	2011/2012. õa			2012/2013. õa		
		Lapsi	Rühmi	Õpeta- jaid	Lapsi	Rühmi	Õpe- tajaid
Are	1	49	3	7	48	3	7
Suigu lasteaed- algkool	Anneli Uibu	49	3	7	48	3	7
Audru	4	270	14	26	282	15	32
Aruvälja lasteaed- algkool	Aili Elend	22	2	3	24	2	3
Audru lasteaed	Jekaterina Kuru	176	8	15	188	9	19
Jõõpre lasteaed <i>Jõmmu</i>	Mati Sutt	33	2	4	34	2	5
Lindi lasteaed-algkool	Ulla Orgusaar	39	2	4	36	2	5
Halinga	3	133	8	18	128	8	20
Pärnu-Jaagupi lasteaed <i>Pesamuna</i>	Sirje Mölder	89	5	12	88	5	12
Libatse lasteaed- algkool	Merle Jürison	29	2	4	25	2	5
Vahenurme lasteaed- algkool	Tarvi Tasane	15	1	2	15	1	3
Häädemeeste	2	99	6	14	96	6	14
Häädemeeste laste- aed <i>Naerukajakas</i>	Ene Ilves	60	4	9	63	4	9
Kabli lasteaed	Sale Leppik	39	2	5	33	2	5
Kihnu	1	18	1	2	26	2	5
Kihnu kool	Heido Pärtel/ Toomas Pajula	18	1	2	26	2	5
Koonga	2	45	3	7	41	3	7
Koonga lasteaed <i>Nakitrallid</i>	Ülle Andrea	27	2	4	23	2	4
Lõpe lasteaed <i>Miki</i>	Mare Paarasma	18	1	3	18	1	3
Lavassaare	1	27	2	5	25	2	5

Lavassaare lasteaed- algkool	Maie Kalbus	27	2	5	25	2	5
Paikuse	2	261	12	27	252	12	29
Paikuse lasteaed <i>Mesimumm</i>	Eve Kalimulina	226	10	22	216	10	24
Seljametsa lasteaed- algkool	Kaie Reial	35	2	5	36	2	5
Saarde	2	109	7	18	116	7	16
Kilingi-Nõmme lasteaed <i>Krõll</i>	Evi Lapp	96	6	15	103	6	13
Tali lasteaed	Evi Lapp/Signe Post	13	1	3	13	1	3
Sauga	2	253	13	27	263	13	30
Jänesselja lasteaed	Aina Alunurm	169	9	18	173	9	19
Tammiste Lasteaed	Daily Harjaks	84	4	9	90	4	11
Sindi	1	197	11	26	202	11	26
Sindi lasteaed	Viivi Palmissaar	197	11	26	202	11	26
Surju	1	36	2	3	38	2	3
Surju lasteaed	Silja Ilomets	36	2	3	38	2	3
Tahkuranna	2	106	6	14	95	6	15
Tahkuranna lasteaed- algkool	Krista Saarse	31	2	5	29	2	6
Uulu lasteaed	Krista Pulk	75	4	9	66	4	9
Tootsi	1	32	2	4	27	2	4
Tootsi lasteaed- põhikool	Maire Klemmer/ Jüri Mets	32	2	4	27	2	4
Tori	1	96	5	10	99	5	12
Tori lasteaed	Jana Malõh	96	5	10	99	5	12
Tõstamaa	1	39	2	5	37	2	5
Tõstamaa lasteaed	Aita Lind	39	2	5	37	2	5
Varbla	1	17	1	2	17	1	2
Varbla lasteaed	Urmas Reinfeldt	17	1	2	17	1	2
Vändra	2	28	2	5	41	3	5
Vihtra lasteaed- algkool	Eda Vaino	14	1	2	28	2	2
Kergu lasteaed- algkool	Evelin Kokk	14	1	3	13	1	3
Vändra alev	2	162	10	22	153	10	21
Vändra lasteaed	Jaana Novikov	162	10	22	153	10	21
Maapiirkond	31	1977	110	252	1986	113	255
Pärnu linn	14	2120	108	301	2170	110	312
Pärnu Kadri Tánava lasteaed	Reeli Tánavsuu	119	6	18	120	6	18
Pärnu Kastani lasteaed	Elle Tarlap	251	12	33	255	12	33

11. H

Pärnu lasteaed <i>Kelluke</i>	Marika Merila	116	6	18	114	6	20
Pärnu Kesklinna lasteaed	Maire Lulla	121	6	17	122	6	16
Pärnu Liblika Tánava lasteaed	Anne Dreimann	117	6	19	122	6	17
Pärnu lasteaed Mai	Anne Virula	229	12	33	224	12	34
Pärnu Männipargi lasteaed	Virve Lepa	86	4	11	85	4	13
Pärnu lasteaed <i>Pillerpall</i>	Sirje Kessler	105	6	18	109	6	20
Pärnu lasteaed <i>Päikesejänku</i>	Sirje Vaikjärv	120	6	15	120	6	16
Pärnu lasteaed <i>Pöialpoiss</i>	SiljaJuurma/ Merike Lillepõld	232	12	33	234	12	33
Pärnu Raeküla lasteaed	Kersti Nõupuu	112	6	18	110	6	18
Pärnu Tammsaare lasteaed	Agnes Baum	212	11	30	213	11	31
Pärnu lasteaed <i>Trall</i>	Küllli Tiismaa	181	9	22	174	9	23
Pärnu Ülejõe lasteaed	Küllli Martinson	119	6	16	168	8	20
Maakond	45	4097	218	553	4156	223	567

Üldharidus

Üldhariduskoolid

Omavalitsus/ Kool	Direktor	2011/2012. õa			2012/2013. õa		
		Õpilasi	Klassi- komp- lekte	Õpeta- jaid	Õpilasi	Klassi- komp- lekte	Õpeta- jaid
Are	2	100	10	17	98	10	16
Are põhikool	Tiia Puusild	81	8	14	81	8	13
Suigu lasteaed- algkool	Anneli Uibu	19	2	3	17	2	3
Audru	4	403	32	57	399	31	55
Audru Kool	Peep Eenraid	246	17	36	245	16	33
Jõõpre Kool	Mati Sutt	112	9	13	103	9	13
Aruvälja lasteaed- algkool	Aili Elend	17	2	4	20	2	4
Lindi lasteaed- algkool	Ulla Orgusaar	28	4	4	31	4	5
Halinga	3	261	20	35	243	17	33
Pärnu-Jaagupi gümnaasium	Lembit Rebane	218	15	27	196	12	25
Libatse lasteaed- algkool	Merle Jürison	31	3	5	34	3	5

Vahenurme lasteaed-alkkool	Tarvi Tasane	12	2	3	13	2	3
Häädemeeste	3	281	21	38	255	20	37
Häädemeeste keskkool	Raimu Pruul	227	13	24	205	13	23
Metsapoole põhikool	Esta Vesik	50	7	12	47	6	12
Massiaru algkool	Ly Pöldur	4	1	2	3	1	2
Kihnu	1	51	5	16	50	5	16
Kihnu kool	Heido Pärtel/Toomas Pajula	51	5	16	50	5	16
Koonga	2	84	11	21	87	11	21
Koonga põhikool	Ülle Andrea	51	6	12	50	6	12
Löpe põhikool	Mare Paarasma	33	5	9	37	5	9
Lavassaare	1	6	2	3	9	2	3
Lavassaare lasteaed-alkkool	Maie Kalbus	6	2	3	9	2	3
Paikuse	2	426	20	38	448	22	39
Paikuse põhikool	Aare Külaots	409	18	34	432	20	34
Seljametsa lasteaed-alkkool	Kaie Reial	17	2	4	16	2	5
Saarde	3	442	32	65	406	25	51
Kilingi-Nõmme gümnaasium	Aarne Link/ Erli Aasamets	364	21	40	378	21	42
Tali põhikool	Signe Post	37	5	11	28	4	9
Tihemetsa põhikool	Aita Matson	41	6	14	-	-	-
Sauga	1	119	10	20	105	10	21
Sauga põhikool	Arvo Tali	119	10	20	105	10	21
Sindi	1	342	22	35	321	22	36
Sindi gümnaasium	Ain Keerup	342	22	35	321	22	36
Surju	1	90	9	15	90	9	17
Surju põhikool	Heidi Kodasma	90	9	15	90	9	17
Tahkuranna	2	148	12	22	138	12	22
Uulu põhikool	Johan Kärp	119	9	16	104	9	16
Tahkuranna lasteaed-alkkool	Krista Saarse	29	3	6	34	3	6
Tootsi	1	43	6	10	43	6	9
Tootsi lasteaed-põhikool	Jüri Mets	43	6	10	43	6	9
Tori	3	177	14	28	197	14	28
Tori põhikool	Pille Usin	151	9	18	162	9	19
Viira põhikool	Kalev Saar/Valdur Kolla	26	5	10	35	5	9
Tõstamaa	1	151	12	20	166	12	20
Tõstamaa keskkool	Toomas Mitt	151	12	20	166	12	20

Varbla	1	65	8	11	57	6	13
Varbla põhikool	Urmas Reinfeldt	65	8	11	57	6	13
Vändra	4/3	183	22	37	180	20	32
Juurikaru põhikool	Eha Kuldkepp	75	9	15	93	9	13
Pärnjõe põhikool	Valdur Ojala	79	8	13	72	8	14
Vihtra lasteaed- algkool	Eda Vaino	10	2	4	-	-	-
Kergu lasteaed- algkool	Evelin Kokk	19	3	5	15	3	5
Vändra alev	1	374	20	36	348	19	33
Vändra gümnaa- sium	Peeter Putk	374	20	36	348	19	33
Riigikool	1						
Kaelase kool	Diana Tali	30	5	12	31	5	12
Maapiirkond	37	3776	293	536	3667	278	541
Pärnu linn	13	6046	269	551	5911	273	581
Pärnu Hansagümnaasium	Silja Kikerpill	354	13	41	340	12	36
Pärnu Koidula gümnaasium	Indrek Kaldo	1006	37	60	973	36	72
Pärnu Raeküla kool	Liilia Oberg	261	16	34	264	16	34
Pärnu Sütevaka humanitaar- gümnaasium	Andres Laanemets	335	11	35	351	12	39
Pärnu Täiskasva- nute gümnaasium	Karin Kurvits	462	15	20	401	16	21
Pärnu Vene gümnaasium	Vladimir Klevtsov/ Riho Alliksoo	620	26	59	560	27	59
Pärnu Ühisgümnaa- sium	Mart Kuuskmann	739	29	69	761	30	61
Pärnu Ülejõe gümnaasium	Margus Veri	756	34	72	781	34	74
Pärnu Kuninga Tänav põhikool	Urve Krause	485	26	43	482	26	54
Pärnu Rääma põhikool	Elmo Joa	394	21	40	378	22	41
Pärnu Vanalinna põhikool	Jaani Vierteck/ Pille Tahker	494	23	45	478	24	51
Pärnu Vabakool	Riho Alliksoo Kalmer Kivi	98	9	14	102	9	15
Pärnu Toimetulekukool	Riho Alliksoo/ Marju Trumsi	42	9	19	40	9	24
Maakond	50	9822	562	1087	9578	551	1122

Fotod Kati Vaas

Huviharidus

Munitsipaalhuvikoolid

Kool	Direktor	2011/2012. õa		2012/2013. õa	
		Õpilasi	Õpeta- jaid	Õpilasi	Õpeta- jaid
Pärnu muusikakool	Karin Veissmann/ Mall Türk	409	52	395	51
Pärnu kunstikool	Kristel Kallau	118	9	246	10
Pärnu linna spordikool	Tiit Aasma	751	18	789	27
Pärnu kunstide maja	Tiit Erm	626	31	541	30
Pärnu loodus- ja tehnikamaja	Tiina Ross/ Kaia Mertsin	413	22	334	26
Hädemeeste muusikakool	Tiia Soomre	35	8	33	8
Kilingi-Nõmme muusikakool	Küllli Kelu	73	8	77	9
Pärnu-Jaagupi muusikakool	Elena Mägi	59	12	67	12
Mihkel Lüdigi nim Väandra muusikakool	Imbi Orav	119	13	93	13
Karl Jüri Rammi nim Sindi Muusikakool	Merike Teppan Kolk	57	10	62	10
Paikuse huvikool	Monika Vaher	115	6	139	9
Audru huvialakeskus/Audru Kool	Kersti Põllu/ Peep Eenraid	115	13	110	12
Maakond	12	2890	202	2886	217

Erahuvikoolid

2012/2013	Direktor
Laine Mägi Tantsukool	Laine Mägi
Gabriele Moe- ja tantsukool	Lembe Lemmiksoo
WAF Dance Tantsustuudio	Meeli Pärna
Huvikool SHART	Silva Heinla
Huvikool Cultor	Rita Kuningas
Eliisabeti Kristlik huvikool	Tähti Karro
Pärnu spordiseltsi Kalev spordikool	Reet Palm
Pärnu Vanalinna koolituskeskus	Merle Tasane
Pärnu Holteri tennisikool	Rein Holter
Pärnu Keslinna tennisikool	Kati Vaas
Pärnu tennisikool	Tiina Post
Tantsukeskus MP-Dance	Anu Nõmm
Spordi- ja kultuurikool Humanitas	Indrek Rand
Rüütli Erakool	Svetlana Tšipurina
Raeküla Vanakooli Koolituskeskus	Kristi Kesamaa
Väike Disainikool	Margit Kool
Võimlemiskool Rüht	Kai Esna
Pärnu Väikelastekool	Hilve Kivipõld-Verbitskas

Avatud Noortekeskused (ANK)

2011/2012	2012/2013
Pärnu Noorte Vabaajakeskus	Pärnu Noorte Vabaajakeskus
RVK – Avatud Noortekeskus	RVK – Avatud Noortekeskus
Tõstamaa ANK	Sindi ANK
Sindi ANK	Paikuse Panoke
Paikuse PANOKE	Sauga ANK
Sauga ANK	Urge ANK
Urge ANK	Lavassaare ANK
Lavassaare ANK	Pärnu-Jaagupi ANK
Pärnu-Jaagupi ANK	Häädemeeste ANK
Häädemeeste ANK	Tahkuranna TANK
Tahkuranna ANK	Tõstamaa ANK
Vändra ANK	Vändra ANK
12	12

Kutseharidus**Kutseõppeasutused**

Kool	Direktor	2011/2012. õa		2012/2013. õa	
		Õpilasi	Õpetajaid	Õpilasi	Õpetajaid
Pärnumaa Kutsehariduskeskus	Riina Mürsepp	1309	176	1333	177
Sisekaitseakadeemiapolitsei- ja piirivalvekool	Aivar Toompere	93	12	103	13
Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	Indrek Alekõrs	143	17	105	22
Maakond	3	1545	205	1541	212

Kõrgharidus**Kõrgkoolid**

Kool	Direktor/ juhataja	2011/2012. õa		2012/2013. õa	
		Üliõpilasi	Õppejõude	Üliõpilasi	Õppejõude
Tartu Ülikooli Pärnu kolledž	Henn Vallimäe	1080	28	1010	30
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor Pärnu õppekeskus	Margit Susi	231	22	193	23
Maakond	2	1311	50	1203	53

Õpilaste saavutused**Rahvusvahelised aineolümpiadid 2010/2011**

Õpilase nimi	Kool	Aine	Klass	Õpetaja
Eero Vaher	Pärnu Koidula Gümnaasium	füüsika	12	Elmu Mägi
Andres Jaanson	Pärnu Koidula Gümnaasium	füüsika	12	Elmu Mägi
Ando Vaan	Pärnu Koidula Gümnaasium	bioloogia	12	Sirje Miglai
Gert Siniloo	Pärnu Ühisgümnaasium	filosoofia	12	Peedu Sula
Andraš Tšitškan	Pärnu Ühisgümnaasium	filosoofia	12	Peedu Sula

Rahvusvahelised aineolümpiaadid 2011/2012

Õpilase nimi	Kool	Aine	Klass	Õpetaja
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium	füüsika	11	Elmu Mägi
Alina Beljankova	Pärnu Vene Gümnaasium	vene keel	9	Jelena Beljankova
Kristin Parts	Pärnu Ühisgümnaasium	väitlus	12	Inga Jaanus
Karl Kontus	Pärnu Ühisgümnaasium	filosoofia	12	Peedu Sula
Dajana Raab	Sindi Gümnaasium	ajalugu	3	Lembit Roosimäe

Rahvusvahelised aineolümpiaadid 2012/2013

Õpilase nimi	Kool	Aine	Klass	Õpetaja
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium	matemaatika füüsika	12 12	Tiia Toobal Elmu Mägi
Gerli Paju	Pärnu Sütevaka HG	filosoofia	12	Joosep Tammo

Üleriigilised aineolümpiaadid 2010/2011 (I–III koht)

Aine / Õpilase nimi	Kool	Klass	Koht	Õpetaja
Bioloogia				
Eero Vaher	Pärnu Koidula Gümnaasium	12	I	Sirje Miglai
Anneliis Rea	Pärnu Sütevaka Humanitaar-gümnaasium	7	I	Katrin Lekk
Emakeel				
Helo Liis Soodla	Pärnu Vanalinna Põhikool	7	I	Eve Hirvela
Inimeseõpetus				
Nora Kүүts	Pärnu Vanalinna Põhikool	7	I	Marje Vaan
Füüsika				
Andres Jaanson	Pärnu Koidula Gümnaasium		III	Elmu Mägi
Inglise keel				
Ruth Lehemaa	Pärnu Vanalinna Põhikool	8	I	Ave Soodla
Helo Liis Soodla	Pärnu Vanalinna Põhikool	7	I	Ave Soodla
Mona Kүүts	Pärnu Vanalinna Põhikool	6	III	Ave Soodla
Teadustöö				
Karmen Kõrnas	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8	I	Lia Viller
Valentina Kozitskaja	Pärnu Vene Gümnaasium	12	I	Tatjana Klevtsova Olga Vereštšagina
Valeria Tšernõi	Pärnu Vene Gümnaasium	12	I	Tatjana Klevtsova Olga Vereštšagina
Kristel Lusik	Are Põhikool	8	I	Elve Tamvere
Filosoofia				
Gert Siniloo	Pärnu Ühisgümnaasium	12	I	Peedu Sula
Andraš Tšitškan	Pärnu Ühisgümnaasium	12	II	Peedu Sula
Kadi-Ingrid Lilles	Pärnu Sütevaka Humanitaar-gümnaasium	12	III	Risto Tamm

Usundiõpetus				
Hanna-Liisa Holm	Jõõpre Kool	8	II	Ülle Haavasaar
Karina-Loisa Puht	Jõõpre Kool	8	III	Ülle Haavasaar

Üleriigilised aineolümpiaadid 2011/2012 (I-III koht)

Aine / Õpilase nimi	Kool	Klass	Koht	Õpetaja
Ajalugu				
Petra Prints	Pärnu Koidula Gümnaasium	9	I	Madis Somelar
Matemaatika				
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	III	Tiia Toobal
Emakeel				
Helo Liis Soodla	Pärnu Vanalinna Põhikool	8	III	Eve Hirvela
Kairi Janson	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	10	I	Marja Tõnts
Elis Pill	Jõõpre Põhikool	9	III	Helle Kirsi
Eesti keel võõrkeel				
Anton Savtsinets	Pärnu Vene Gümnaasium	9	III	Leili Sägi
Anna Dudkina	Pärnu Vene Gümnaasium	12	I	Leili Sägi
Teadustöö				
Kristel Lusik	Are Põhikool	9	III	Elve Tamvere

Üleriigilised aineolümpiaadid 2012/2013 (I-III koht)

Aine / Õpilase nimi	Kool	Klass	Koht	Õpetaja
Bioloogia				
Anneliis Rea	Pärnu Sütevaka Humanitaar-gümnaasium	9	III	Katrin Lekk
Heleen Saarse	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	6	III	Anne Urge
Kaira Vreimann	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	6	I	Elli Altin
Eesti keel võõrkeel				
Anna Garšina	Pärnu Vene Gümnaasium	10	III	Leili Sägi
Filosoofia				
Gerli Paju	Pärnu Sütevaka Humanitaar-gümnaasium	12	II	Joosep Tammo
Sander Gansen	Pärnu Sütevaka Humanitaar-gümnaasium	12	III	Joosep Tammo
Geograafia				
Mihkel Annusver	Pärnu Ühisgümnaasium	8	II	Marge Kurm
Ühiskonnaõpetus				
Maria Tammiste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	12	I	Erli Aasamets/ Ly Aasav

Kooli kuldmedaliga lõpetajad 2010/2011

Õpilase nimi	Kool
Greete Aasmets	Pärnu Hansagümnaasium
Lauri Leemet	Pärnu Hansagümnaasium

Maarja Mere	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Getter Paberits	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Linda Tanissaar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Mikk Raud	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Anett Pajuväli	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Lilian Tennisberg	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Merit Jago	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Gea Pajula	Pärnu Koidula Gümnaasium
Maris Kurm	Pärnu Koidula Gümnaasium
Merje Oruman	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Annika Harkmann	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Triin Loops	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Vladislav Iounakovski	Pärnu Vene Gümnaasium
Valeria Tšernõi	Pärnu Vene Gümnaasium
Anette Järve	Pärnu Ühisgümnaasium
Grete Tillart	Pärnu Ühisgümnaasium
Liis Tapasia	Pärnu Ühisgümnaasium
Andraš Tšitškan	Pärnu Ühisgümnaasium
Eliise Püttsepp	Pärnu Ühisgümnaasium
Märt Pärnala	Pärnu Ühisgümnaasium
Marelii Pirsi	Pärnu Ühisgümnaasium
Mariann Hobustkoppel	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Katre Ojamets	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Mare Heinluht	Audru Keskkool
Tiiu Hanson	Häädemeeste Keskkool
Annika Karotamm	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Helina Kasela	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Anett Tähiste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Angela Sander	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium
Mariann Armväärt	Vändra Gümnaasium
Erki Adam Enok	Vändra Gümnaasium
Kert Pjatkin	Vändra Gümnaasium

Kooli hõbemedaliga lõpetajad 2010/2011

Õpilase nimi	Kool
Marianne Ild	Pärnu Hansagümnaasium
Eliise Talvaru	Pärnu Hansagümnaasium
Mariliis Lint	Pärnu Hansagümnaasium
Merlin Ööpik	Pärnu Hansagümnaasium
Sigrīd Kuusk	Pärnu Hansagümnaasium
Kadri Sirel	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Cathy Sommer	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Maria Erika Berens	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium

Eliis Anvelt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Kadri Leesment	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Merilin Mihkeles	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Rasmus Peeker	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Merke Maria Alev	Pärnu Koidula Gümnaasium
Kerttu Raadik	Pärnu Koidula Gümnaasium
Siim Nõmm	Pärnu Koidula Gümnaasium
Marit Metsamägi	Pärnu Koidula Gümnaasium
Frieda Kriisa	Pärnu Koidula Gümnaasium
Ando Vaan	Pärnu Koidula Gümnaasium
Monika Seling	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Signe Martinson	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Renata Jukanen	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Dina Dolinina	Pärnu Vene Gümnaasium
Ruth Kaik	Pärnu Ühisgümnaasium
Siiri Paiste	Pärnu Ühisgümnaasium
Kristiina Kuningas	Pärnu Ühisgümnaasium
Maria Lipp	Pärnu Ühisgümnaasium
Carolina Bergštein	Häädemeeste Keskkool
Janela Peterson	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Katrin Vinkel	Kilingi-Nõmme Gümnaasium

Kooli kuldmedaliga lõpetajad 2011/2012

Õpilase nimi	Kool
Joonas Lips	Pärnu Hansagümnaasium
Aivar Lobjakas	Pärnu Hansagümnaasium
Kristina Salmu	Pärnu Hansagümnaasium
Katrina Graumann	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Mariliis Jaago	Pärnu Koidula Gümnaasium
Eliis Otter	Pärnu Koidula Gümnaasium
Caroline Vainomäe	Pärnu Koidula Gümnaasium
Rigmo Kannike	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Anna Dudkina	Pärnu Vene Gümnaasium
Aleksandra Nesterenko	Pärnu Vene Gümnaasium
Olga Batalova	Pärnu Vene Gümnaasium
Vlada Plaskovitskaja	Pärnu Vene Gümnaasium
Valerija Hohlenkova	Pärnu Vene Gümnaasium
Aljona Gogoleva	Pärnu Vene Gümnaasium
Karl Kontus	Pärnu Ühisgümnaasium
Ragnar Tamm	Pärnu Ühisgümnaasium
Tauri Roosipuu	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Deanna Vainoja	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Sirka Tali	Häädemeeste Keskkool

Kadri Meriste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Ott Eerik Pärtel	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Britt Vaino	Vändra Gümnaasium
Indrek Värva	Vändra Gümnaasium

Kooli hõbemedaliga lõpetajad 2011/2012

Õpilase nimi	Kool
Roman Moskalets	Pärnu Hansagümnaasium
Marjanne Priidik	Pärnu Hansagümnaasium
Greta Roosileht	Pärnu Hansagümnaasium
Keidy Aru	Pärnu Koidula Gümnaasium
Siim Kasela	Pärnu Koidula Gümnaasium
Timo Vaimann	Pärnu Koidula Gümnaasium
Ave Vaan	Pärnu Koidula Gümnaasium
Rainer Selvet	Pärnu Koidula Gümnaasium
Gretelis Liländer	Pärnu Koidula Gümnaasium
Kristel Sepp	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Kadi Köster	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Reena Raatsin	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Hanna Alajõe	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Kadri Kaldvee	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Epp Marta Tarvis	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Anette Niit	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Madli Tammetalu	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Annika Pensa	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Anton Reingoldt	Pärnu Vene Gümnaasium
Andrei Tšukardin	Pärnu Vene Gümnaasium
Laurita Žalimaite	Pärnu Vene Gümnaasium
Viktoria Plaskovitskaja	Pärnu Vene Gümnaasium
Inga Ipatova	Pärnu Vene Gümnaasium
Karolin Kaup	Pärnu Ühisgümnaasium
Kristin Parts	Pärnu Ühisgümnaasium
Joosep Laos	Pärnu Ühisgümnaasium
Karin Käremaa	Pärnu Ühisgümnaasium
Signe Saar	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Regina Maruste	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Kadi Leppikson	Häädemeeste Keskkool
Raiko Allikivi	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium
Küllli Reisel	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium

Kooli kuldmedaliga lõpetajad 2012/2013

Õpilase nimi	Kool
Kertu-Liisu Ert	Pärnu Hansagümnaasium
Marko Leevik	Pärnu Hansagümnaasium
Eliis Truuman	Pärnu Hansagümnaasium
Mailis Mägi	Pärnu Hansagümnaasium
Reti Pääslane	Pärnu Hansagümnaasium
Tuuli Raam	Pärnu Hansagümnaasium
Maris Mandre	Pärnu Hansagümnaasium
Grit Arro	Pärnu Koidula Gümnaasium
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium
Hanna-Stina Sonts	Pärnu Koidula Gümnaasium
Taisi Telve	Pärnu Koidula Gümnaasium
Marren Tiivits	Pärnu Koidula Gümnaasium
Andreas Jürimäe	Pärnu Koidula Gümnaasium
Heleri Mürel	Pärnu Koidula Gümnaasium
Mari Kodasma	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Brit Vaga	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Nele Küüts	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Birgit Soekõrv	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Ingrid Täht	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Gerli Paju	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Triin Kõlvart	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Diana Nõmme	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Stella Poll	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Signe Karge	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Keido Kurberg	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Kerli Luht	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Kairi Lume	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Juulia Kondratjeva	Pärnu Vene Gümnaasium
Elina Muravjova	Pärnu Vene Gümnaasium
Kaidi Kaldvee	Pärnu Ühisgümnaasium
Kerli Kunst	Pärnu Ühisgümnaasium
Helena Lepassar	Pärnu Ühisgümnaasium
Martin Maasik	Pärnu Ühisgümnaasium
Kristiina Ojaments	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Kaidi Rannak	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Tarmo Dulinets	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Taavi Kunto	Audru Kool
Keili Paru	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Dajana Raab	Sindi Gümnaasium
Grete Ojala	Vändra Gümnaasium
Maarjan Rand	Tõstamaa Keskkool

Kooli hõbemedaliga lõpetajad 2012/2013

Õpilase nimi	Kool
Gerli Kodasma	Pärnu Hansagümnaasium
Svea Mäesalu	Pärnu Hansagümnaasium
Mariliis Otskivi	Pärnu Hansagümnaasium
Hanna-Mai Ressar	Pärnu Hansagümnaasium
Grete Kuusik	Pärnu Hansagümnaasium
Eliis Pärn	Pärnu Hansagümnaasium
Mari Viirna	Pärnu Koidula Gümnaasium
Rasmus Iila	Pärnu Koidula Gümnaasium
Carolyna Kodar	Pärnu Koidula Gümnaasium
Laura Kruusmann	Pärnu Koidula Gümnaasium
Karina Kohava	Pärnu Koidula Gümnaasium
Karmen Kadakas	Pärnu Koidula Gümnaasium
Annegrete Külaots	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Ulvi Riis	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Nelli Pavlova	Pärnu Vene Gümnaasium
Marija Lapsina	Pärnu Vene Gümnaasium
Pauliine Mäesalu	Pärnu Ühisgümnaasium
Lilian Poolak	Pärnu Ühisgümnaasium
Siret Oja	Pärnu Ühisgümnaasium
Anna Makaronskaja	Pärnu Ühisgümnaasium
Merili Valdaru	Pärnu Ühisgümnaasium
Karl Jürgenstein	Pärnu Ühisgümnaasium
Reemet Okas	Pärnu Ühisgümnaasium
Kätlin Karama	Pärnu Ühisgümnaasium
Anett-Hildegard Laarmann	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Rando Tõnisson	Kilingi-Nõmme Gümnaasium

Vabariigi Presidendi vastuvõtul osalenud parimad õpilased 2010/2011

Greete Aasmets	Pärnu Hansagümnaasium
Juhan Koppel	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Signe Martinson	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Andraš Tšitškan	Pärnu Ühisgümnaasium
Mariann Hobustkoppel	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Valerija Tšernõi	Pärnu Vene Gümnaasium
Tiiu Hanson	Häädemeeste Keskkool
Annika Karotamm	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Angela Sander	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium
Tõnis Ilves	Pärnumaa Kutsehariduskeskus
Adam Erki Enok	Vändra Gümnaasium

Vabariigi Presidendi vastuvõtul osalenud parimad õpilased 2011/2012

Evelin Uus	Pärnu Hansagümnaasium
Joonas Lips	Pärnu Hansagümnaasium
Katrina Graumann	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Kadri Kaldvee	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Mariliis Jaago	Pärnu Koidula Gümnaasium
Siim Kasela	Pärnu Koidula Gümnaasium
Rigmo Kannike	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Anna Dudkina	Pärnu Vene Gümnaasium
Valerija Hohlenkova	Pärnu Vene Gümnaasium
Ragnar Tamm	Pärnu Ühisgümnaasium
Karl Kontus	Pärnu Ühisgümnaasium
Taur Roosipuu	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Deanna Vainoja	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Sirka Tali	Häädemeeste Keskkool
Kadri Meriste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Ott Eerik Pärtel	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Indrek Värva	Vändra Gümnaasium
Ege Laurimäe	Pärnumaa Kutsehariduskeskus

Vabariigi Presidendi vastuvõtul osalenud parimad õpilased 2012/2013

Eliis Truuman	Pärnu Hansagümnaasium
Reti Pääslane	Pärnu Hansagümnaasium
Maris Mandre	Pärnu Hansagümnaasium
Marko Leevik	Pärnu Hansagümnaasium
Keido Kurberg	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Triin Kõlvart	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Diana Nõmme	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Kerli Luht	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Elina Muravjova	Pärnu Vene Gümnaasium
Karl Jürgenstein	Pärnu Ühisgümnaasium
Martin Maasik	Pärnu Ühisgümnaasium
Helena Lepassar	Pärnu Ühisgümnaasium
Kaidi Kaldvee	Pärnu Ühisgümnaasium
Taavi Kunto	Audru Keskkool
Keili Paru	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Dajana Raab	Sindi Gümnaasium
Grete Ojala	Vändra Gümnaasium
Birgit Kaasik	Pärnumaa Kutsehariduskeskus

Tunnustused haridustöötajatele

Pärnumaa vapimärk 2011

Riina Mürsepp – Pärnumaa Kutsehari-
duskeskuse direktor

Pärnu linna autasud 2011

Aasta õpetaja

Astrid Viik – Pärnu Loodus- ja Tehnika-
maja õpetaja

Lia Viller – Pärnu Kuninga Tänav

Põhikooli õpetaja

Kaja Salumäe – Pärnu Raeküla Kooli
õpetaja

Aastate õpetaja

Margit Tõhk – Pärnu Lasteaed Päikese-
jänku õpetaja

Aasta noor õpetaja

Fred Rõigas – Pärnu Ülejõe Gümnaasiumi
õpetaja

Aasta noorsootöötaja

Janne Ristimets – Pärnu Kunstide Maja
tantsuõpetaja

Aasta haridusjuht

Elmo Joa – Pärnu Rääma Põhikooli
direktor

Aasta hariduspreemia

Pärnu Lasteaed Päikesejänku

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja Pärnu Maavalitsuse autasud 2011

Aasta noor õpetaja

Paula Perner – Väandra Lasteaia õpetaja

Aasta õpetaja

Tatjana Grigorjeva-Keerup – Sindi

Gümnaasiumi vene keele õpetaja

Maire Krinal – Paikuse Põhikooli muusika-
õpetaja

Ülle Tomingas – Väandra Gümnaasiumi
inglise ja saksa keele õpetaja

Inger Vahuvee – Tõstamaa Keskkooli

käsitöö ja kodunduse õpetaja

Aastate õpetaja

Sirje Aigro – Pärnumaa Kutsehariduskes-
kuse õpetaja ja kvaliteedijuht

Vaike Jurn – Audru Lasteaia lasteaia-
õpetaja

Maret Link – Paikuse Põhikooli kehalise
kasvatuse õpetaja ja treener

Endel Sepa – Audru Keskkooli endine
matemaatikaõpetaja

Aasta õppematerjali looja

Urve Jõgi – Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi
bioloogiaõpetaja

Aasta noorsootöötaja

Aire Kallas – Häädemeeste Keskkooli
huvijuht

Aasta haridusjuht

Toomas Mitt – Tõstamaa Keskkooli
direktor

Signe Post – Tali Põhikooli direktor

Aasta õpetaja 2011 üleriigilisele vastu-
võtule saadeti Tõstamaa Keskkooli direk-
tor Toomas Mitt.

Pärnumaa vapimärk 2012

Andres Laanemets – Pärnu Sütevaka
Humanitaargümnaasiumi direktor

Pärnu linna autasud 2012

Pärnu teenetemärk

Elfriede Nikolai – Pärnu Koidula Gümnaa-
sium, elutöö eest tantsuõpetajana

Leili Völl – Pärnu Kunstikooli õpetaja,

loometöö ja elutöö eest kunstioõpetajana

Silja Juurmaa – Pärnu Lasteaed Pöial-
poiss direktor, alushariduse edendamise
eest

Aasta õpetaja

Õnnela Kukk – Pärnu Ühisgümnaasiumi
õpetaja

Kairi Kuusk – Pärnu Lasteaed Mai õpetaja

Reet Palm – Pärnu Spordiselts Kalev

treener

Aastate õpetaja

Tiiu Künnapas – Pärnu Raeküla Kooli
õpetaja

Aasta noor õpetaja

Jaana Järv – Pärnu Ülejõe Gümnaasiumi õpetaja

Aasta noorsootöötaja

Kersti Kesküla – Pärnu Õppenõustamiskeskuse koolisotsiaaltöötaja

Aasta haridusjuht

Mart Kuuskmann – Pärnu Ühisgümnaasiumi direktor

Aasta hariduspreemia

Pärnu Kunstikool

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja Pärnu Maavalitsuse autasud 2012

Aasta noor õpetaja

Priit Auväär – Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kutseõpetaja

Aasta õpetaja

Nanni Kull – Sindi Gümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetaja

Mare Lapp – Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi inglise keele õpetaja

Riina Sikkal – Väandra Gümnaasiumi geograafiaõpetaja

Ene Säde – Lindi Lasteaia-Algkooli pikapäevarühma kasvataja

Aili Vunk – Pärnu-Jaagupi Gümnaasiumi saksa ja vene keele õpetaja

Aastate õpetaja

Anne Kaar – Paikuse Lasteaia Mesimumm õpetaja

Sirje Kõresaar – Uulu Põhikooli klassiõpetaja

Helle-Mai Roosileht – Pärnu-Jaagupi Gümnaasiumi õpiabirühma õpetaja

Ülle Valgi – Häädemeeste Keskkooli loodusainete õpetaja

Aasta õppematerjali looja

Anne Kalmus – Paikuse Põhikooli klassiõpetaja

Aasta noorsootöötaja

Elon Miisna – Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi muusikaõpetaja

Aasta haridusjuht

Elve Lääts – Pärnumaa Kutsehariduskeskuse direktori asetäitja

Aasta õpetaja 2012 üleriigilisele vastuvõtule saadeti Pärnumaa Kutsehariduskeskuse noor õpetaja Priit Auväär.

Pärnu linna autasud 2013

Pärnu teenetemärk

Hans Soll – Pärnu Vanalinna Põhikooli õpetaja

Maire Lulla – Pärnu Kesklinna Lasteaia direktor

Vaike Vaga – Pärnu Kuninga Tänav Põhikooli õpetaja

Jannseni-nimeline auhind

Maaja Hage – Pärnu Ühisgümnaasiumi õpetaja

Aasta õpetaja

Katrin Hildunen-Alvela – Pärnu Kesklinna Lasteaia õpetaja

Tiiu Leibur – Pärnu Koidula Gümnaasiumi õpetaja

Kalle Viik – Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi õpetaja

Aastate õpetaja

Sirje Raudsik – Pärnu Raeküla Kooli ringjuht

Aasta noorsootöötaja

Olle Nõmm – Pärnu Noorte Vabajakeskuse noorsootöötaja

Aasta haridusjuht

Silja Kikerpill – Pärnu Hansagümnaasiumi direktor

Aasta hariduspreemia

Pärnu Kuninga Tänav Põhikool

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja Pärnu Maavalitsuse autasud 2013

Aasta noor õpetaja

Kaie Siim – Tammiste Lasteaia õpetaja

Aasta õpetaja

Ly Lünekund – Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi inglise keele õpetaja

Rene Kurm – Häädemeeste Keskkooli inglise keele õpetaja

Daisy Kärner, Pärnu-jaagupi Gümnaasiumi geograafiaõpetaja

Aastate õpetaja

Eneli Arusaar – Sindi Gümnaasiumi klassiõpetaja

Hille Mäeväli – Are Põhikooli kunsti- ja käsitööõpetaja

Helle Salumäe – Sindi Muusikakooli muusikaõpetaja

Aasta õppematerjali looja

Kristel Sepp – Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kutseõpetaja

Aasta noorsootöötaja

Margit Kadak – Väandra Gümnaasiumi huvijuht

Ivika Uslov – Sauga Avatud Noortekeskuse juhataja

Aasta klassijuhataja

Anne Aasamets – Kilingi-Nõmme mate-
maatikaõpetaja

Liina Kivisto – Paikuse Põhikooli mate-
maatikaõpetaja

Aasta haridusjuht

Piret Koorep – Pärnumaa Kutseharidus-
keskuse Voltveti Koolituskeskuse juhataja

Anneli Uibu – Suigu Lasteaia-Algkooli
direktor

Virve Laube

Pärnu Linnavalitsus

Hede Martšenkov, Gerdi Rebane

Pärnu Maavalitsus

Noorsootöö

Sündmused

2011. aasta oktoobris avatud noortekeskused (ANK) komisjoni liikmetele ja avatud noortekeskuste juhatajate ühine koolitusreis Lääne-Virumaal ja Põltsamaa ning Kuremaa avatud noortekeskuste külastamine.

2012. aasta septembris koolitusreis Viinistule ja Mohni saarele, kohtumine Anne Veesaarega ning Loksa noortekeskuse ja Anija mõisas Ida-Harju noorteinfopunkti külastamine.

2013. aasta oktoobris sõitsime Sagadisse ja Karepale, kohtumine Neeme ja Marten Kuningaga ning Avinurme ja Maidla noortekeskuste külastamine.

Aasta kokkuvõtteid ja oma igapäevaste rõõmude ja murede jagamine sai teoks 2013. aasta detsembris Manija saarel.

Läbi avatud noortekeskuste maakondliku projektikonkursi toetati 2011. aastal kümme noortekeskust 15 649 euroga, 2012. aastal kahteteist noortekeskust 15 605 euroga ning 2013. aastal kümme keskust 15 540 euroga.

Pärnumaa noortekeskuste projektikonkursi prioriteetideks on olnud: noorte omalgatuste toetamine läbi vaba aja suunatud sisustamise; projektide läbiviimiseks vajalike põhivahendite soetamine; mitmetasandiline koostöö.

1. detsembril 2011 toimus osaluskohvik

„1500 pead ja 15 000 sekundit noortesõbralikuma tuleviku nimel“ kus said üle-eesti igas maakonnas kokku nii noored maakondlikest koolidest, noortekogudest ja ühendustest, kui ka otsustajad – riigiko-

gulased, õpetajad, direktorid, linnapead, vallavanemad, volikoguliikmed, firmajuhid jne. Seda selleks, et ühiselt arutada tuleviku jaoks tähtsatel teemadel.

Kohvik toimus maailmakohviku formaadis ning arutati kuuel üleriigilisel teemal:

- noorte tervis,
- mitteformaalne formaalses keskkonnas,
- noorte osalus kohalikul tasandil,
- noorte tööhõive,
- vabatahtlikkus,
- 16-aastaselt valima.

Arutletud teemade kohta eraldi on tehtud ka kokkuvõtte, kus on ära toodud nõrgad kohad, positiivsed märkused, ettepanekud ja mõtted.

9. novembril 2012 toimus osaluskohvik, kus olid teemadeks:

- sport, huviharidus ja -tegevus: igaühe võimalus või väheste eralõbu,
- noorteinfo: pilgeni täis seinad ja postkastid ning tühjad üritused?!
- noored noorsootöös ehk noortele, noortega ja noorte poolt?
- põlvkondadevaheline solidaarsus: kuidas koos elada ja tegutseda?

7. novembril 2013 oli osaluskohvik, kus teemadeks olid: noored tööturul, noorte aktiivsus, koolivägivald, meelemürgid.

Ivika Kelder
Pärnu Maavalitsus

Avatud noortekeeskuste rahastamine

	2011	2012	2013
P-Jaagupi	1000	994	665
Vändra		440	597
Häädemeeste	1700	2000	
Paikuse	1035	2000	1862
Sindi	3120	2745	3193
Sauga	1288	1115	1866
Lavassaare	2200	970	

	2011	2012	2013
Raeküla	1745	2000	1936
Tahkuranna	1141	738	1421
Pärnu Vabaajakeskus		600	600
Are	820	903	
Kilingi-Nõmme	1600	1100	1200
Tõstamaa			2200
KOKKU	15 649	15 605	15 540

Pärnumaa kutsehariduskeskus

Pärnumaa kutsehariduskeskuse tegevuse peaeesmärgid aastatel 2011–2014 oli: tööturu vajadustest lähtuv kvaliteetne kutseõpe, tunnustatud õppekeskkond toetab õppekavade elluviimist, kooli lõpetajatel on hea maine. Põhiväärtused: kvaliteet – õpetamisel, õppimisel, koolikeskkonna arendamisel, eestvedamisel; uuendusmeelsus – avatus uutele ideedele ja muutustele; koostöö – kõikidel tasanditel; õppijakeskus – arvestamine õppija vajadustega; vastutustunne – vastutus oma tööde-tegemiste eest, kohusetunne.

Pärnumaa kutsehariduskeskuse majutamise ja toitlustamise valdkonna uus õppehoone pälvis Eesti graafilise disaini aastaauhinna keskkonnadisaini kategoorias, mis näitab õppekeskkonna kaasaegsust ja õpilasesõbralikkust. Rahvusliku reklaami- ja kommunikatsioonikonkursi “Kuldmuna” galal pälvis graafilise disaini kategoorias kuldmuna Pärnumaa kutsehariduskeskuse seinagraafika, mille on loonud osühing Creatum. Samuti võitis uue õppehoone sisegraafikalahendus Riias toimunud Golden Hammer rahvusvahe-

Detalle kutsehariduskeskuses. Fotod Ants Liigus

Auto- ja metallitöökoda. Foto Birgit Peterson

Õpilaskodu. Foto Riina Mürsepp

Voltveti mõis. Foto Värdi Sooman

lisel reklaamifestivalil Art Direction kategoorias hõbeda.

Hotelli- ja turismikoolide ühenduse EUHOFA International 50. aastakongressi lõpetas Pärnu kontserdimajas peetud pidulik galaõhtusöök, mille valmistasid ja serveerisid külalistele Pärnumaa kutsehariduskeskuse õpilased.

Pärnumaa kutsehariduskeskus on pärast Niidupargi õppekompleksi kolimist pea igal aastal mõne uue õppehoone avanud. Peahoone, puidu- ja viimistlustöökoode ning teeninduserialade kompleksi järel avas ukseid auto- ja metallitöökoode. Kutsehariduskeskuse uue kolmekorruselise praktikabaasi projekteerimine ja ehitamine sai teoks projekti "Auto- ja metallitöö erialade praktikabaas koos seadmetega ning õppesõidu harjutusväljak" raames.

Niidupargi õppekompleksis valmis 185-kohaline õpilaskodu. „Niidupargi õpilaskodu renoveerimine ja sisustus“ projekti

mahtu kuuluvad hoonesisesed ümberehitustööd, hoone fassaadi osas tehti parandustöid. Läbi kavandatud ideekonkursi valmis kunstiväärtusena õpilaskodu esisele platsile dekoratiivskulptuur „Kommdiivan & sitikdiivan“.

Voltveti koolituskeskuses Tihemetsas taastati mõisamaja esialgne välisilme. Pärnumaa kutsehariduskeskus (PKHK) tähistas juubelit "Kutseharidus Pärnumaal 100 – PKHK 10".

President Toomas Hendrik Ilves nimetas külaskäigul Pärnumaa kutsehariduskeskusesse kooli Eesti üheks tänapäevasemaks ametikooliks ja pidas oluliseks tihedat koostööd kooli ning piirkonna tööandjate vahel. President Ilvese sõnul on ametikool sel moel kogu piirkonna üks arengumootor.

Kutseõppeasutuse tegemistest saab lugeda Pärnumaa kutsehariduskeskuse aastaraamatutest, mis asuvad kooli kodulehel www.hariduskeskus.ee.

Anneli Rabbi
Pärnumaa Kutsehariduskeskus

Tartu Ülikooli Pärnu kolledž

Õppetöö

2011/2012 ja 2012/2013 õa. jätkas TÜ Pärnu kolledž jõulist rahvusvahelistumist. Alates 1. septembrist 2013 asus kolledžisse põhikohaga tööle kaks välisdotsenti – turismiturunduse dotsent, PhD Melanie Kay Smith (GBR) ja turismiturunduse dotsent, PhD László István Puczko (HUN). Rahvusvaheline magistrikava „Heaolu ja spaateenuste disain ja juhtimine“ on leidnud rahvusvahelise positiivse vastukaja. 2013. a septembrikuus asus heaolu- ja spaateenuste disaini ja juhtimise rahvusvahelisele magistrikavale õppima 3 välisüliõpilast (Kanada, Serbia, Nepaal) 5 eest-

last ning 1 ekstern Brasiiliast. Kokku õppis magistrikava kahel kursusel 36 üliõpilast, sh 19 välisüliõpilast.

Kolledžil on 31.12.2013 seisuga lepinguid 33 välispartneriga, millest 32 on sõlmitud üliõpilas- ja õppejõuvahetuseks ning 1 õppejõuvahetuseks. 2013. a kasutati nendest üheksat järgmiste ülikoolidega – Akdeniz University (Türgi), Bergamo University (Itaalia), Eberswalde University for Sustainable Development (Saksamaa), Groupe ESC Troyes (Prantsusmaa), Lund University (Rootsi), Madrid University (Hispaania), Seinäjoki University of Applied Sciences (Soome), Primorska University

(Sloveenia), Vaasa University of Applied Sciences (Soome).

Välisülikoolides õppis 11 üliõpilast, kellest 8 Erasmuse toel, üks AsiaExchange organisatsiooni kaudu Hiinas, kaks ülikoolidevahelise partnerlepingu alusel Lõuna-Koreas (Pusan National University). Välispraktikal (kestvus 3-5 kuud) viibis 47 üliõpilast (sh 44 Erasmuse toel). Sihtriikideks olid Hispaania (33), Kreeka (8), Iirimaa (1), Prantsusmaa (1), Leedu (1), Iirimaa (1). Lisaks õppis kolledžis 3 vahetusüliõpilast (Tšehhist, Itaaliast) ning 2 vahetusõppejõudu (Sloveeniast ja Soomest). Välisõppejõude käis 2013 kevadsemestril kolledžis 11 (Soomest, Itaaliast, Lätist, USAst, Hollandist, Kreekast) ning sügissemestril 3 (Suurbritanniast, Prantsusmaalt, Taanist). 2012 ja 2013 toimus Pärnus rahvusvaheline suveülikool „Turismiteenuste disain ja turundus Eesti spaade näitel“.

Alates 2013. a septembrist toimus üliõpilaste vastuvõtt kõrgharidusreformi seadusemuudatustest tulenevalt vaid tasuta õppekohtadele. Tasulist õpet võib edaspidi pakkuda üksnes täienduskoolituse vormis.

Rahvusvaheline ja regionaalne koostöö

Kolledž on kaheksa rahvusvahelise koostööorganisatsiooni liige. 2011. aastal 25.-29. septembril korraldas kolledž rahvusvahelise turismikoolide juhtide EUHOFA International 50. juubelikongressi, kus osales ligi 100 delegaati 20 riigist.

2013. aastal lõppes edukalt osalemine suuremahulises 5-aastases rahvusvahelises projektis *Natureship*. Projekt keskendus koostöös Rootsi ja Soome partneritega rannikupiirkondade võtmealade ja -elupaikade kasutamise säästliku arengu põhimõtetele planeerimisele ja kasutamisele. Projekt andis panuse Läänemere keskkonnaseisundi parendamisele luues töövahendid rannikualade ruumilise pla-

neerimise ja eriti nende praktilise majandamise hõlbustamiseks. Sealhulgas töötati välja prioriteetide ja eesmärkide kogu erinevates olukordades majandamise kavandamiseks.

Koostöös Keskkonnaameti ja Pärnu linnaga osaleb kolledž alates 2012. aastast kuni aastani 2016 uues projektis – *Life+ UrbanCows* (linnalehmad). Projekti eesmärkideks on parandada Pärnu rannaniidu looduskaitseala seisundit, rannaniitude ja rannikulõugaste ohustatuse ja looduskaitseliste väärtuste tutvustamine ning tegevuste tutvustamine KOV piirkondades, kus asuvad samalaadsed ohustatud ranna- ja rannikukooslused.

Lisaks osaleb kolledž mitmetes rahvusvahelistes õppe-, teadus- ja arendusprojektides (Välisministeeriumi arenguabi Gruusia ja Ukraina turismiettevõtluse toetamiseks, Erasmus IP, COST TOBeWell, COST Dynamics of Virtual Work, Norden, Nordplus, CLICK, CUBITUS).

Koostöös Pärnu Maavalitsusega viiakse alates 2010. aastast igal aastal läbi üleriigilist ruumilise planeerimise täienduskoolitust.

Väarikate ülikool

TÜ Pärnu kolledži 2010. aastal käivitunud algatusest Väarikate ülikool on saanud üle-eestiline elukestva õppe üks parematest kui mitte parim programm. Väarikate ülikool jätkas oma tegevust ka aastatel 2011–2013. Õppeaastal 2010–2011 lõpetas 384 õppurit (alustas 503), 2011–2012 lõpetas 394 (alustas 506) ning 2012–2013 lõpetas 411 õppurit (alustas 501).

12. septembril 2012 esines väarikate ülikooli neljanda õppeaasta avaloenguga vabariigi president Toomas Hendrik Ilves teemal “E-riik Eesti”.

Henn Vallimäe
Tartu Ülikooli Pärnu kolledž

*Hetk kolledži 15. juubeliballist 2011.
Foto Kristi Kuusmik-Orav*

*EUHOFA kongress – pekorraldaja Heli Tooman ja president Filiep Defraye.
Foto Henn Vallimäe*

Väärikate avaaktus 12.09.2012. Foto Kristi Kuusmik-Orav

12. Kultuur

Pärnumaa tantsupidu „Pildikesi Pärnumaa ajalooost“ toimus 26. mail 2012 Lavassaare staadionil

Peo üldjuht Anu Kurm, idee autor ja kunstiline juht Aire Koop, kunstnik Tiina Tõnismäe.

Korraldajad: Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks, MTÜ Rabamaastik ja Lavassaare Vallavalitsus.

Osales ligi 1800 tantsijat-võimlejat alates 1. klassist kuni memmedeni.

„Kogu pidu räägibki Pärnumaa ajalooost alates maailma loomisest kuni tänapäevani. Loomulikult ei saa me rääkimata jätta ristiusustamisest ja ristosdadest, küüditamisest ja nõukogude ajast, mis on

meie ajaloos täitnud pikki perioode. Olgugi et mõnel vaatajal ei ole võib-olla meeldiv meenutada küüditamise valu, puudutame korra neidki teemasid ja pidu tuleb seega teatud mõttes dramaatiline. Aga lõpp hea, kõik hea,“ avaldas Põldots.

“Selle aasta pidu on eriline sellegi poolest, et Aire Koop tugeva harrastusteatrijuhina on kaasanud lavastusse oma ja Pärnu Kunstide majast Rein Laose trupid, kes täidavad tantsudevahelisi osi, toetades lugu, mida me tahame läbi tantsu ja muusika rääkida,“ lisis korraldusjuht.

Anu Jürisson
PP 24.05.2012

Foto Ants Liigus

Pärnumaa laste laulupidu „Laske lastel lapsed olla“ 2. juunil 2012 Kilingi-Nõmme suveaias

Peo üldjuht Evelin Mei, kunstiline juht Mart Tõnismäe, kunstnik Tiina Tõnismäe.

Korraldajad: Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseits ja Saarde Vallavalitsus.

Osales ligi 1600 noort lauljat Pärnust ja Pärnumaalt.

„Kahetunnist laulupeokontserti alustasid ühendkoorid, lauldes Piia Salomoni juhendamisel Paciuse „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“, misjärel arvukas publik kuulis ühendkooride esituses veel kuut laulu.

Lasteaedade koorid esitasid neli, mudilas-, poiste- ja lastekoorid laulsid eraldi kolm laulu. Kordamisele läks ja juunikuu jaheda teise päeva õhtupoolikul soojendas südameid kilinginõmmelaste Toomas Volli muusikale ja Ly Kuninga sõnadele loodud „Laske lastel lapsed olla“, mille esitamist juhatas samuti kilinginõmmelane Evelin Mei.

Kooride lavale ja sealt ära liikumise ajal täitsid nii-öelda tühja auku oma teksti ja tegevusega Puhh ja tema kaaskond:

Foto Urmas Luik

Jänes, Notsu, Eesel ja Känguru oma Pojaga. Nende vahel askeldas Saarde valla vapiloom Ilves.

Pärnumaa laste laulupeo lõpus hüüdis Puhh lavale kõik koorijuhid ja laululaste õpetajad, et tänada neid järjekindla töö eest, mis toob laulurõõmu südamesse ja teeb meele rõõmsaks väikestel ja veidi suurematel lauljatel ja nende kuulajatel.“

Silvia Paluoja
PP 03.06.2012

Endla teater 2011–2013

Septembris 2011 alustas Endla kutselise teatrina tegutsemise 101. hooaega. 22. oktoobril 2011 tähistati 100 aasta täitumist teatri avamisest. Suures saalis etendus Tiit Palu lavastus „Kirjad Endlale“, mis oli üheks Endla 100. hooaega tähistavaks eriprojektiks. Toimus Endla dramaturgi Triinu Ojaloo poolt koostatud juubeliraamatu „Endla teater 100“ esitus. 2011 alustas Rahvusvaheline Teatrfestival Monomaffia koostöös Endla teatri ja Arenduskeskusega Pro Magister. Festival toimus ka aastatel 2012 ja 2013.

2012. aasta veebruaris asutati Sihtasutus Endla Teater ja lõpetati riigiasutus Pärnu teater Endla tegevus. Eraõigusliku SA asutajateks olid Eesti riik, Pärnu linn ja Paikuse vald. Esimesed SA nõukogu liikmed olid Siim Sukles, Pärt-Eo Rannap, Andres Laanemets, Toomas Kivimägi ja Kuno Erkmann. Teatrijuhina (juhatuse liige) jätkas Ain Roost.

2012 pälvis Kaili Viidas Salme Reegi nimeline lastelavastuste auhinna (lavastuse „Põrrr...!!!“ autori, lavastaja ja kunstnikuna – originaalse idee ja kogu ruumi hõl-

mava kujunduse sõlmimise eest põnevaks vaatamänguks, mis pakub meeldejäáva reisi päriselule külla, ning teiseks lennuka osatäitmise eest lavastuses "Aladdini ime-lamp").

2012. a käivitus Teatrikino. Endla teatri suures saalis näidatakse Eesti dokumen-

taal- ja mängufilme ning Euroopa väärt-filme.

2013. a juulist asus kunstilise juhina ametisse Kalju Komissarov. Jätkus Gulli-veri teatrimäng Pärnu linna ja maakonna 5.–12. klasside õpilastele.

Koosseis

	2011	2012	2013
Dramaturg	Triinu Ojalo	Triinu Ojalo	Triinu Ojalo
Pealavastaja	Tiit Palu	Triinu Ojalo (kt)	Kalju Komissarov
Lavastajad	Andres Noormets, Enn Keerd	Andres Noormets, Enn Keerd	Andres Noormets, Enn Keerd
Näitlejaid	18	18	18
Töötajaid kokku	103	107	103

Etendused ja külastajad

	2011	2012	2013
Etendusi kokku	272	338	323
Sh teatrietendusi	272	323	301
Sh kinoseansse		15	22
Külastajaid kokku	63904	83527	77895
Sh külastajaid teatrietendustel	63904	79705	71955
Sh kino külastajaid		3822	5940

12. K

Jazzklubi ja Teatrigalerii

	2011	2012	2013
Jazzklubi kontserte	23	26	25
Näitusi teatrigaleriis	24	26	24

Publiku lemmikud

	2011	2012	2013
Naisnäitleja	Piret Laurimaa	Liis Laigna	Kaili Viidas
Meesnäitleja	Sepo Seeman, Priit Loog	Sten Karpov	Priit Loog
Lavastaja	Põletus (lav Tiit Palu)	Imetegija (lav Kalju Komissarov)	Boyband (lav Andres Dvinjaninov)

Esiatendused

2011

15. veebruar Endla Noortestudio lavastus „**(H)ing**“

Autor Eliis Vaiksaar, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Liisa Soolepp (külalisena). Osades Endla Noortestudio õpilased Carolina Tagobert, Grete Elviste, Piia Puronen, Liina Press, Karolin Kaup, Karl Verlin, Karl Paju, Kristjan Järve, Mihkel Vinogradov ja Stefan Peetri.

12. märts „**Mees, kes teadis ussi-sõnu**“

Autor Andrus Kivirähk, lavastaja Johannes Veski (külalisena), kunstnik Pille Tael (külalisena). Osades Ireen Kennik, Triin Lepik, Karin Tammaru, Kaili Viidas, Priit Loog, Sten Karpov, Lauri Kink, Jaanus Mehikas või Bert Raudsep, Ahti Puudersell, Tambet Seling, Indrek Taalmaa.

26. märts „**Lõpp**“

Autor Lisa Stadler, lavastaja ja kunstnik Andres Noormets. Osades Sepo Seeman, Piret Laurimaa, Liis Laigna, Ago Anderson.

29. märts „**Kirjad Endlale**“

Lavastusgrupp Tiit Palu, Triinu Ojalo, Argo Valdmaa. Kirju loevad Endla näitejad Triin Lepik, Sten Karpov, Jaanus Mehikas või Priit Loog.

4. juuni „**Attila**“

PromFesti, Kaunase Muusikateatri ja Endla Teatri ühine ooperiproduksioon. Helilooja Giuseppe Verdi, muusikaline juht ja dirigent Erki Pehk, lavastaja Üllar Saaremäe, kunstnik Madis Nurms. Osatäitjad Anatoli Siuko (Valgevene), Sandra Janušaitė (Leedu), Vladislav Sulimski (Venemaa), Erik Fenton (USA), Mati Palm. Kaastegev Kaunase Riikliku Muusikateatri orkester ja koor.

9. juuli „**Palju õnne argipäevaks**“

Autor Jaan Tätte, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Silver Vahtre. Osades Carmen Mikiver, Ireen Kennik, Ago Anderson, Indrek Taalmaa.

10. september „**Imetegija**“

Autor William Gibson, lavataja Kalju Komissarov (külalisena), kunstnik Silver Vahtre. Osades Liis Laigna, Triin Lepik, Piret Laurimaa, Jaan Rekkor, Sten Karpov, Karin Tammaru, Kaili Viidas, Ahti Puudersell, Tambet Seling.

8. oktoober lastelavastus „**Põrr...!!!**“

Autor, lavastaja ja kunstnik Kaili Viidas. Osades Ireen Kennik, Kaili Viidas, Karin Tammaru, Priit Loog, Bert Raudsep, Tambet Seling.

22. oktoober „**Hamlet Anderson**“

William Shakespeare'i "Hamleti" ainetel loonud Andres Noormets. Lavastaja, kunstnik ja muusikaline kujundaja Andres Noormets. Osades Ago Anderson, Piret Laurimaa, Kadri Noormets (külalisena Eesti Kunstiakadeemiast), Sepo Seeman, Indrek Taalmaa, Lauri Kink, Sten Karpov jt.

13. detsember lastelavastus „**Aladdini imelamp**“

Autor Sacha Lichy, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Liisa Soolepp (külalisena). Osades Sten Karpov, teistes osades Kaili Viidas, Karin Tammaru, Feliks Kark (külalisena), Lauri Kink, Ahti Puudersell, Tambet Seling, Indrek Taalmaa.

2012

14. veebruar Endla Noortestudio lavastus „**Üle piiri**“

Autor Janika Maidle, lavastaja Enn Keerd, kunstnikud Maarja Noormets ja Kristina Lõuk (külalised Eesti Kunstiakadeemiast). Osades Endla Noortestudio õpilased Grete Elviste, Carolina Tagobert, Karl Verlin, Mikk Pärg, Karolin Kaup, Merilin Hoomatalo, Reelika Maiste, Sandra Tarjus, Evelin Uus, Karl Paju, Carl Väljaäär.

25. veebruar muusikal „**Boyband**“

Autor Peter Quilter, lavastaja Andres Dvinjaninov (külalisena), kunstnik Riina Degtjarenko (külalisena Eesti Draamateatrist). Osades Koit Toome (külalisena),

Sten Karpov, Priit Loog, Tambet Seling, Bert Raudsep, Indrek Taalmaa, Ireen Kennik, Ahti Puudersell, Kaili Viidas ja Grete Elviste.

30. märts „**Sinikad**“

Autor Maria Blom, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Aime Unt (külalisena). Osades Piret Laurimaa, Sepo Seeman, Karin Tammaru, Jaan Rekkor, Lii Tedre, Lauri Kink.

14. aprill „**Nähtamatu maja**“

Autor Tiina Laanem, lavastaja, kunstnik ja helikujundaja Andres Noormets. Osades Bert Raudsep, Sten Karpov, Helle Kuningas, Ago Anderson, Kaili Viidas, Indrek Taalmaa, Triin Lepik.

5. juuli „**Seljatas sada meest**“ Vanalinna kooli võimlas

Andres Ehini samanimelise kiriromaani ainetel, dramaturg Triinu Ojalo, lavastaja Kaili Viidas, kunstnik Mari Ann Ahas (külalisena). Osades Triin Lepik ja Kaire Vilgats (külalisena), Carmen Mikiver, Sepo Seeman, Jüri Vlassov, Jaanus Mehikas, Tambet Seling ja spordiklubi Leo maadlejad Argo Mitt, Tõnu Tilk, Lainer Trussmann, Carl Heinmets, Janno Lampp, Raiko Hiis.

15. september „**Uhkus ja eelarvamus**“

Autor Jane Austen, lavastaja Kalju Komissarov (külalisena), kunstnik Krista Tool (külalisena). Osades Kaili Viidas, Katrin Valkna, Ireen Kennik, Grete Elviste ja Carolina Tagobert (külalistena Endla Noortestuudiost), Helle Kuningas, Carmen Mikiver, Piret Laurimaa, Triin Lepik, Priit Loog, Sten Karpov, Jaanus Mehikas, Lauri Kink, Ahti Puudersell, Carl Väljaäär (külalisena Endla Noortestuudiost).

6. oktoober „**Pühamatest pühamad**“

Autor, lavastaja ja kunstnik Ervin Õunapu (külalisena). Osades Karin Tammaru, Ago Anderson, Indrek Taalmaa, Bert Raudsep.

17. november „**Heinrich IV**“

Autor Luigi Pirandello, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Jaanus Laagriküll (külalisena Ugala teatrist). Osades Jaan Rek-

kor, Piret Laurimaa, Katrin Valkna, Sten Karpov, Priit Loog, Jaanus Mehikas, Bert Raudsep, Sepo Seeman, Jüri Vlassov, Tambet Seling, Ahti Puudersell.

12. detsember lastelavastus „**Tiiger, tiiger**“

Donald Bisseti lugude ainetel, teatri teksti autor ja lavastaja Andres Noormets. Osades Ago Anderson, Ireen Kennik, Lauri Kink, Triin Lepik, Indrek Taalmaa, Karin Tammaru.

2013

6. veebruar Noortestuudio lavastus „**Issi vii mind kõrtsust kodu**“

2. märts muusikal „**Viimane kauboi**“

Autor Urmas Vadi, lavastaja Andres Dvinjaninov (külalisena), kunstnik Kristina Lõuk (külalisena). Osades Tanja Mihhailova (külalisena), Piret Laurimaa, Carmen Mikiver, Karin Tammaru, Triin Lepik, Sepo Seeman, Ago Anderson, Lauri Kink, Ahti Puudersell, Tambet Seling, Jüri Vlassov, ansambel Feliks Küti juhtimisel.

16. märts „**Vaikus**“

Autor Esko Salervo, dramaturg, lavastaja, lava- ja helikujundaja Andres Noormets. Osades Kaili Viidas, Ireen Kennik, Lii Tedre, Sten Karpov, Priit Loog, Jaanus Mehikas, Andres Noormets, Bert Raudsep.

13. aprill „**Koht sigade seas**“

Autor Athol Fugard, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Ingrid Proos (külalisena). Osades Liina Tennaasar (külalisena) ja Indrek Taalmaa.

4. mai lastelavastus „**Sinilind**“

Autor Maurice Maeterlinck, lavastaja Ingo Normet (külalisena), kunstnik Liina Unt (külalisena). Osades Karin Tammaru, Carmen Mikiver, Helle Kuningas, Triin Lepik, Kaili Viidas, Ireen Kennik, Bert Raudsep, Ago Anderson, Jüri Vlassov, Sten Karpov, Priit Loog, Tambet Seling, Ahti Puudersell.

8. juuni „Tsaari mõrsja“

PromFesti, Kaunase Muusikateatri ja Endla Teatri ühine ooperiproduktioon. Autor Nikolai Rimski-Korsakov, lavastaja Teet Kask, muusikaline juht ja dirigent Erki Pehk, kunstnik Madis Nurms. Peaosades Andrei Savtšenko (Valgevene) ja Elina Šimkus-Volkmane(Läti), Angelina Svatska (Ukraina) jt. Kaastegev Kaunase Muusikateatri koor.

14. september „Armastuse õigekiri“

Teatriteksti autor ja lavastaja Gerda Kordemets (külalisena), kunstnik Eugen Tamberg (külalisena). Osades Carmen Mikiver, Piret Laurimaa, Ireen Kennik, Li

Tedre, Ago Anderson, Tambet Seling ja Priit Loog.

11. oktoober „Topeltelu“

Autor Ray Cooney, lavastaja Enn Keerd, kunstnik Kristina Lõuk (külalisena). Osades Karin Tammaru, Liina Tennosaar (külalisena), Sepo Seeman, Jaan Rekkor, Feliks Kark, Oskar Seeman või Cardo Sommerhage (külalistena), Laura-Retti Laos või Nora Vahenurm (külalistena).

12. detsember lastelavastus „Hiired põõningul“

Autor Andrus Kivirähk, lavastaja Priit Loog, kunstnik Kaili Viidas. Osades Ireen Kennik, Triin Lepik, Sten Karpov ning Lauri Kink.

Eveli Loorents
Endla teater

Pärnu Kontserdimaja

2011

Olulisemad märksõnad:

- publikumenükaimad taas 2 kontserti „Pühademuusika“ ja „Hennessy aastalõpukontsert“,
- 2 suurt suvefestivali: Europa Cantat junior ja Rahvusvaheline Järvi Suvefestival,
- „Laulukaruselli“ finaalsaade ETV otse eetris,
- väikeste seminaride ja koolituste osakaalu märgatav suurenemine,
- kontsertide arvu oluline vähenemine (Eesti Kontsert juunis, juulis kontserte ei korraldanud),
- 180-kraadise pöörde tegid Pärnu Ooperipäevad, kolides kuumast juulist kergesse detsembrisse. 9. Pärnu Ooperipäevad jätkasid viimastel aastatel kujunenud tava – külalisteater ei ole varem Eestis esinenud. Seekordne esmaküllastaja oli Peterburi Kammerkoor tuues kaasa L. Donizetti ooperi „Lucia di Lammermoor“. Publiku tagasi-

side nii ooperile kui toimumisaja muutmisele oli positiivne.

Kontserdimaja arvudes:

Eesti Kontserdi kontserdid: 42, publik 9718; teised kontserdikorraldajad: 46, publik 19 768;

konverentsid, seminarid: 36, publik 5232; pidulikud üritused: 22, publik 15 090; teatrietendused: 8, publik 3633.

Kokku toimus 154 erinevat kultuurisündmust, 53 441 külastajaga.

2012

Kontserdimaja elas oma tavapärasest elu. Üsna stabiilsed (võrreldes 2011. aastaga) püsisid publiku- ja ürituste numbrid. Jätkuvalt kogus kõige enam publikut Hennessy aastalõpukontsert – 1050 inimest. Seda rekordit ei suutnud ületada keegi.

Pärnu Kontserdimaja 10 aastat täis

Pärnu Kontserdimaja jaoks kõige olulisem oli aga periood novembri lõpp – detsembr

algus. 30. novembril tähistas kontserdimaja oma 10. sünnipäeva. 1. detsembril Pärnu kontserdimaja kohvik „Cafe Cello“ 5. sünnipäeva. Sünnipäevanädalasse mahtus suurejooneline kontsert Pärnu Linnaorkestri, RAM-i ja solisti Tatjana Petšnikova (Moskva) osavõtul ning Anu Välba läbiviimisel. Dirigendipuldil Felix Korobov (Moskva) ja Jüri Alperden.

Muusikakooli õpilaste ja valgus- ning videokunstniku Luise Sommeri ühistööna toimus kontsert „Sünnipäevalastelt sõpradele“.

Terve nädala jooksul kell 14.00 alusega esinesid kontsertidega „Tšelloga Cellos“ meie kohvikus Pärnu Muusikakooli tšello eriala õpilased. Kontserdid osutusid väga populaarseteks ja selliste ühisprojektidega oli plaan 2013. aastal jätkata.

Sünnipäevanädala lõpetasid 10. Pärnu Ooperipäevad, jätkates traditsiooni, et teater ei oleks enne Eestimaad külasthanud ja

esitatav ooperietendus oleks Eestis vähe mängitud.

Juubelihõnguliste ooperipäevade külaliseks oli Kiievi Akadeemiline Ooperi- ja Balletiteater lastele ja noortele, etendati N. Rimski-Korsakovi ooperit „Jõuluöö“. Ooperigalal oli publikul aga võimalus teha tutvust Ukraina heliloojate ooperiloominguga.

2013

Võrreldes 2012. aastaga saame rääkida publiku- ja ürituste numbri kasvust. Ennekoike tuli see teiste kontserdikorraldajate suuremast huvist Pärnu Kontserdimaja vastu ja see teeb ainult heameelt.

2013. aasta oli Pärnu Kontserdimajale märgiline kahest aspektist lähtudes: uus helitehnika ja avanevad aknad. Täies mahus vahetati välja suure saali võimendussüsteem (eelmine oli aegunud ja jäi kliendi vajadustele jalgu).

Pärnu Linnaorkester

Eellugu

2009–2010 aasta vahetumisel reorganiseeriti Pärnu Filharmoonia kui kontsertorganisatsioon – põhjuseks üldine majanduslangus ja sellest tulenevalt ahenenud võimalused panustada suuremaid summasid kultuurivaldkonda. Siiski jäi oma nime all tegutsema Pärnu Linnaorkester, kes jätkas, vaatamata raskele majanduslikule olukorrale, kontserttegevust.

2011. aastal jätkas orkester loomingu- list tegevust, dirigendipuldil jätkuvalt ja vapralt Jüri Alperden. Aasta jooksul anti enam kui 30 kontserti. Orkester osales Arbo Valdma talvise ja suvise meistrkursuse lõppkontserdil, samuti Neeme Järvi orkestridirigeerimise meistrkursusel. Säravamate kavadena kõlasid kontserdid „Mobiilhelinad“, kus kava oli koostatud teostest, mille motiive on kasutatud mobiiltelefonide helinates.

Suvekontserte anti Ammende Villa suveaias koostöös Pärnu Kontserdibürooga. Suvistest kontsertidest sündisid huvitavad ideed. Nii näiteks otsustati peale Astor Piazzolla „Aastaaegade“ kontserti, mille kunstiliseks juhiks ja viiulisolistiks oli Vaasa Linnaorkestri I viiul Maano Männi, teos salvestada ja Pärnu Linnaorkestri produtseeritud plaadina välja anda.

Septembrikuus toimus Pärnus EUHOFA (organisatsioon, mis liidab turismivaldkonnaga tegelevaid kõrgkoole) 50. kongress, mille kontsertprogrammi raskus asetati linnaorkestri õlule – tulemuseks enam kui kümneminutiline aplaus tänuliku rahvusvahelise publiku poolt.

Ühe eredama sündmusena toimus 2011–2012 sügis-talvise hooaja avakontserdina Anti Marguste juubelikontsert, kus mitmed teosed kõlasid esiettekandena, kuna Marguste ei ole heliloojana olnud pii-

savalt pealetükkiv orkestritele ja dirigentidele, et tema teoseid mängitaks.

Samas jätkus majandussurustise vari kultuuri kohal – hooaja mitmete kontsertide programmid koostati säästukava põhimõttel ja keeruline oli kutsuda külalissolistide või -dirigente. Oluliselt kesisemaks jäi koostööprojektide loetelu Eesti Kontserdi, kui suurima kontsertide tellijaga. Ära jäi varasemalt planeeritud jõuluaegne Pühademuusika kontserttuur Eesti kontserdimajades. Selle tühimiku täitmiseks käivitati kontserdisari „Pühadeks koju“, mille esimeseks külalissolistiks olid Pärnust pärit muusikud saksofonist/akordionist Raivo Tafenau ja laulja Tuuli Taul-Velling. Kontserdil esitati solistide originaalloomingut, mis oli küll varem laval kõlanud, kuid kindlasti mitte sümfooniaorkestri seades.

Sündmuseks kujunes kontsert „Pärnu Kammerkoor 10“, kus koori kauaaegse partnerina osales ka Pärnu Linnaorkester. Koos esitati Tõnu Kõrvitsa teos „Kreegi vihik“.

2012. aasta algas varem koostatud plaanide elluviimisega – salvestati A. Piazzolla „Aastaajad“ muusika CD-plaadi tarvis, samuti T. Aints „Rändavad laulud“ (laulude tekstid M. Kalmet) kavandatava DVD-plaadi jaoks. Peagi salvestati ka DVD jaoks kontserdi pilt Tallinnas Mustpeade majas, et anda sügava sisuga teosele pisut ajaloolist hõngu. Nimelt kõlab teoses ka ajalooline leierkast, mistõttu väärrika ajalooaga saali valik oli igati omal kohal. Ent orkester ei saanud jääda looberitele puhkama – algas Pärnu Kontserdibüroo korraldatav traditsiooniline laste- ja noorte muusikafestival „Muusikamoos“, kus orkester osales noorte solistide kontserdil „Muusa puudutus“, dirigendiks Liyan Kaiv. Samal festivalil tuli lavale O. Ehala muusikal „Lumekuninganna“, kus peaosalisteks Pärnu Kunstidemaja noored lauljad Eliisabet Tiits ja Egert Pull. Muusikali lavale toomine Pärnus koos orkestriga

sai palju tähelepanu, mis tagas kuulajatest täis saali ja nõudluse lisaetendusele.

Aprillis võõrustas orkester soliste Kaia Lukast (viul) ja Michael Trauerit (vioola), kes Jüri Alperteni dirigeerimisel esitasid W.A. Mozarti „Sinfonia Concertante“, samal kontserdil kõlas J. Brahmsi „Sereenaad“.

Eriti tõiseks kujunes orkestrile mai-kuu. Orkestril oli võimalus osaleda Peeter Sauli, kellega orkestrit seob tihe koostöö varasemast, juubelikontserdil Tallinnas Vene Draamateatris. Kõlasid Peeter Sauli parimad orkestriseaded, solistideks Hanna-Liina Võsa ja Ivo Linna. Suurim tunnustus oli juubilarit tänu, aga ka publiku rõkkav aplaus.

Kuu jätkus koostöös Stockholmist Eesti segakooriga, kellega koos esitati Pärnu Eliisabeti kirikus ja Tallinna Toomkirikus L.E. Larssoni ülipopulaarset suurvormi „Varjatud Jumal“, dirigendiks Toomas Tuulse. Suurvormiga orkester ka jätkas, kui Pärnu Rahvusvahelise Koorifestivali avakontserdil kanti koos Pärnu Kammerkooriga ette C. Kreegi „Reekviem“.

Suvi algas operetiaariatega. Pärnu Linnaorkester oli kutsutud Tallinna Vanalinna Päevadele lõppakkordi andma – kava koosnes ooperi- ja operetiaariatest, kus solistideks Heli Veskus, Helen Lokuta, Oliver Kuusik ja Rene Soom. Sarnase kavaga osales orkester ka traditsioonilisel Rippsildade kontserdil Keila-Joal. Suvi jätkus kontsertidega Ammende Villa aias, kus toimusid suvemuusikakontserdid. Kontsertide kunstilisteks juhtideks olid palutud tunnustatud solistid, näiteks Arvo Leibur kavaga „liri riigid“ ja Maano Männi kavaga „Muusika sumedas suveöös“, kus esitati W.A. Mozarti, aga ka E. Vaini teoseid. Lisaks suveaiakontsertidele külastas orkester J. Straussi teostest kokku pandud kavaga Haapsalu Kuursaali, samuti osales orkester N. Järvi orkestridiregeerimise suvekursustel ning A. Valdma pianistide

suvekursuse „Suveuniversiteet“ lõppkontserdil.

Sügisshooaega alustas Pärnu Linnaorkester Jaan Räätsa juubelkontsertidega Pärnus ja Tallinnas. Jüri Alperteni juhatusel esitati kontserti kammerorkestrile op. 16, samuti 3. Sümfoonia ja kontserti klaverile ja trompetile, kus soleerisid Lauri Väinmaa ja Indrek Vau. Helilooja hinnangul oleks võinud nimetatud kontsertidest otse CD-plaadi välja anda. Lisaks kontserdihooja avamisele Pärnus oli Pärnus orkestril võimalus avada Eesti Kontserdi hooaeg ka Paines, kus osaleti sügis-talvise hooaja teise kontserdiga, mille programmis L.van Beethoveni VI sümfoonia ning 3. klaverikontsert, solist Mihkel Poll.

Pidulikuks kujunes orkestril novembrikuu. Lõpuks, peale keerulisi salvestusperioode, raskeid ponnistusi organiseerimise valdkonnas ja pikka ootust, nägi ilmalgust orkestri esimene enda produtseeritud CD-plaat, mille esitluskontsert Pärnus toimus 25. novembril ja Tallinnas 17. detsembril. Plaadil, mille kunstiliseks juhiks on Maano Männi, kõlavad A.Piazzolla „Neli aastaaega“ ja E.Vaini lood „Sügisesel rannal“, „Suvised niidud“, „Kapriis“ ja „Kaks karakterit“. Plaadil soleerivad viuldaja Maano Männi ja orkestri esiflööti Leonora Palu. Plaadi kujundusliku poole eest hoolitses Indrek Aija.

Lisaks kauaoodatud plaadiesitlusele oli Pärnu Linnaorkestri kanda ka Pärnu Kontserdimaja 10. juubelkontsert, mis toimus 30. novembril. Orkestrit oli kutsutud juhatama Moskva Nemirovitš-Dantšenko nimelise teatri peadirigent Felix Korobov. Proovid läksid kenasti – orkester oli dirigendist vaimustuses ja dirigent oli orkestriga rahul. Paraku juhtus kontserdipäeva hommikul külalisdirigendiga õnnetus, mis ei lubanud tal kontserti juhatada. Kastanid tõi tules orkestri peadirigent Jüri Alperten, kes saabus Pärnusse peaprooviks ja juhatas kontserdi, kus solistideks Tatjana Pet-

šnikova Moskvast ja Eesti Rahvusmeeskoor „RAM“.

Aasta lõpetas Pärnu Linnaorkester kontserdiga „Pühadeks koju“, kus solistideks olid palutud Pärnust pärit ja praegu Ameerika Ühendriikides elav Kristi Roosmaa ja Ivo Posti. Huvitava mitut ajastut läbiva kava koostas ja kontserti dirigeeris Erki Pehk. Vokaalselt täiendas programmi Pärnu Kammerkoor.

Tõiselt algas orkestrile ka aasta 2013

Eesti Kontserdi korraldatavas „Kuldse klassika“ sarjas toimusid kontserdid Pärnus, Tallinnas ja Jõhvis. Kavas oli L.van Beethoveni 7. Sümfoonia ja Kolmikkontsert, kus solistideks Arvo Leibur (viul), Henry-David Varema (tšello) ja Jüri Alperten, kes, ise klaveril soolopartiid esitades, ka kontserti juhatas.

Võrreldes varasemate aastatega oli orkestri majanduslik olukord pisut paranenud, mis andis võimaluse kutsuda ka külalissolistide ja -dirigente. Veebruaris juhatas kontserte Pärnus ja Tallinnas dirigent Kaisa Roose, kes tõi orkestri ette sooleerima Austria tšellovirtuosi Franz Ortneri. Kavas oli 20. sajandi helilooja I. Stravinsky „Dances Concertantes“ ning „Pulcinella süit“ ja F.Gulda Kontsert tšellole ja orkestrile.

Märtsis oli orkestril võimalus jälgida milleks on võimelised üle maailma kokku sõitnud noored orkestridirigendid. Toimusid Rahvusvahelised L. Grin'i Orkestridirigeerimise Meistrikursused. Sama kuu teises pooles oli taas võimalus osaleda festivalil „Muusikamoos“, kus sel korral esitati W.A. Mozarti muusikat. Kavas oboekontsert (K314/271), mida esitas Ingely Laiv, klarinetikontsert (K622) solist Marten Altrov ning flöödikontsert (K314/285) mida esitas Leonora Palu.

Omapärase kontserdiprojektis oli orkestril võimalus osaleda aprillikuus. Koostöös ArtSaad Company'ga toimusid

Tallinnas ja Pärnus Gruusia estraadidiiva Liza Bagrationi kontserdid. Dirigeeris Gruusia Rahvusorkestri peadirigent Nicoloz Rachveli. Kava koosnes peamiselt gruusia rahvaviiside töötlustest.

2012–2013 sügis-talvise hooaja lõpetas orkester R. Wagneri 200 sünniaastapäeva tähistades. Jüri Alperteni dirigeerimisel esitati Siegfriedi Idüllil ja Wesendonck'i laule, kus solistiks RO Estonia primadonna Heli Veskus. Eelnimetatule lisaks oli kavas ka romantismiajastu ühe teerajaja C.M. von Weberi 2. Sümfoonia.

Suvehooaeg oli orkestril taas võimalus avada Keila-Joal, kus suurejoonelise kontserdiga avati pidulikult Keila-Joa loss, mis oli kaua renoveerimist oodanud. Kontsert oli pühendatud A.F. Lvovi'le, kes legendi kohaselt Keila-Joa lossis komponeeris ja mängis Vene tsaarile ette hilisema tsaaririigi hümnid „Jumal keisrit kaitse Sa“. Kontserdi kava oli kantud lossi ehitamise ajastust ja koosnes romantismiaegsest Lääne-Euroopa ja Venemaa ooperiloomingu paremikust. Esitajateks Pärnu Linnaorkestri saatel Moskva Pokrovi koor ja Suure Teatri bass Fjodor Tarasov. Kavas olid aariad ja koorid ooperitest „Lohengrin“, „Vürst Igor“, „Hovanštšina“ ja „Ruslan ja Ludmilla“. Dirigendipuldis Jüri Alperten.

Ooperiloominguga ka jätkati, nimelt osales Pärnu Linnaorkester K.Taevi nimelise ooperisolistide konkursi lõppvooru kontserdil, kuhu olid pääsenud parimatest parimad konkursil osalejad ühtekokku viiest erinevast riigist. Kontserti juhatas Erki Pehk.

Juulis rõõmustas orkester kodulinna publikut kontserdiga Raimond Valgre muusikast. Toimus kontsert Ammende Villa aias, solistideks Eesti parimad estraaditähed ja dirigendiks Mart Sander.

Suvi jätkus juba Saaremaal, kus oli võimalus anda kaks kontserti, ava- ja lõppkontsert Saaremaa Ooperipäevadel. Avakontserdil esitati esiettekanadena

R. Eespere poolt Saaremaa Ooperipäevade jaoks kirjutatud avamäng, kava jätkus Eesti ja Gruusia helliloojate ooperiaariatega. Dirigeerisid Eri Klas, Jüri Alperten ning külalisdirigent Gruusia ooperist Giorgi Jordania. Ka ooperipäevade lõppkontserdi oli Pärnu Linnaorkestri kanda. Noore dirigendi Kaspar Männi juhatamisel toimus ooperipäevade lõpetamise laste galakontsert, kus kohal oli Lotte ja mitmed teised tegelased. Ka kava oli koostatud kuulajate vanust arvesse võttes.

2013. a suvehooaja lõpetas orkester prof. A. Valdma pianistide suvekursuse „Suveuniversiteet“ lõppkontserdiga. Kavas olid J.S. Bachi, W.A. Mozarti, F. Chopin'i, R. Schumanni ja I. Albeniz'i teosed klaverile ja orkestrile. Solistideks suvekursustest osavõtjad, dirigeeris Jüri Alperten.

Pikka puhkust peale suvehooaega orkestrile osaks ei saanud, juba septembri alguses asuti salvestama operetimuusikat RO Estonia solistide Margit Saulepi ja Urmas Põldma CD-plaadile. Plaadistuse kava koostas ja salvestust dirigeeris RO Estonia peakoormeister Elmo Tiisvald.

Septembris sai 100-aastaseks Rahvusoper Estonia maja. Sünnipäevapidustused kontsertide kujul kestsid terve nädala ja nii sai ka Pärnu Linnaorkester peol osaleda. 15.09 anti kaks kontserti Estonia vabaõhulaval. Kuigi ilm õuekontserti väga ei soosinud oli kuulajaid siiski märkimisväärne hulk.

Pärnu Linnaorkestri 20. juubelihooaeg algas traditsiooniliselt Rahvusvahelisel Muusikapäeval 1. oktoobril. Hooaega oli juba pikalt-pikalt ettevalmistatud ja see töötas tulla huvitavam ja vaheldusrikkam, kui kunagi varem. Kogu 2013–2014 sügis-talvise hooaja vältel oli orkestri ette oodata kaheksat külalisdirigenti ja mitmeid soliste.

Avakontserti dirigeeris traditsiooniliselt peadirigent Jüri Alperten. Kava oli kantud R. Wagneri ja G. Verdi kahesajanda sünniaasta lummusest. Kanti ette Verdi

avamängu ooperile „Saatuse jõud“, samuti Wagneri avamängud ooperitele „Rienzi“ ja „Nürnbergi meisterlauljad“. Et aga samal aastal möödus sada aastat Benjamin Britteni sünnist, oli tema loomingust kavva valitud „Serenaad“ tenorile, metsasarvele ja keelpilliorkestrile. Solistideks Eesti parimaid metsasarvemängijaid Rait Erikson ja Euroopa ooperilavade parimaid tenoreid Mati Turi.

Oktoobri teisest poolest taasalustasime kontserdisarja „Taaskohtumised“. Esimeseks persooniks taaskohtumiste sarjas oli Paul Mägi, kes oli kava valinud kargelt põhjamaise. Mängiti Lars-Erik Larssoni teost „En Vintersaga“, Jean Sibeliuse süiti „Kuningas Christian II“ ja Carl Nielseni III Sümfooniad.

Nove mbri alguses sütitas dirigent Mikk Murdvee oma noorusliku sarmi ja viiulimänguuskusega, olles orkestri juhatamisega samaaegselt ka solistiks. Kava koosnes romantilisest muusikast - Rossini, Spohr ja Sibelius, sekka pisut klassikat Beethoveni romansside kujul. Eesti esietekandes kõlas dirigendi hea sõbra helilooja Mihkel Keremi „Divertiment“, mis sai publikult ülimalt sooja vastuvõtu.

Ääretult huvitava kontserdiprojekti osaliseks sattus Pärnu Linnaorkester taas koostöös ArtSaad Companyga. Eestisse saabus gastrollidele neljast kõrgtasemel oopersopranist koosnev ansambel „Le Div4s“, kelle protežeeks on maailmakuulus tenor Andrea Bocelli. Kava koosnes veelgi kuulsama Itaalia helilooja Nino Rota filmimuusika tööstlustest. Dirigendiks heli-

looja vennapoeg Marcello Rota. Kes meist ei oleks kuulnud filmidest nagu „Ristiisa“, „La dolce vita“, „8 ja 1/2“, „La Strada“ või „Amarcord“ ning ei oleks ümisenud nende filmide tunnusmeloodiaid? Nüüd oli võimalik kõiki neid teoseid esitada koos maailmatasemel solistidega ning väga hea dirigendi juhatamisel.

Pärnu Linnaorkester lõpetas 2013. aasta Eesti keeles ja -meeles kontsertprogrammiga „Eri Klas ja sõbrad“ koostöös Eesti Kontserdiga. Taastati jõulutuuri traditsioon. Nagu ütleb pealkirigi, oli dirigendiks Eri Klas, kes oli koostanud kava oma sõprade, kelleks olid tuntud heliloojad Raimond Valgre, Arne Oit, Uno Naissoo ja Valter Ojakäär, lauludest. Välja arvatud Valgre, on Klas noorpõlves kõigi nende heliloojatega koos musitseerinud. Seekordsele kontserttuurile oli solistideks palutud Liisi Koikson, Maarja-Liis Ilus ja Ivo Linna. Kõik neli kontserti Pärnus, Tartus, Jõhvis ja Tallinnas olid juba eelmüügist välja müüdnud - seega lõpetas Pärnu Linnaorkester aasta kontsertidega kuulajatest täis saalidele, mis tekitas meeldiva tunde ja muusikud ju armastavad alati tugevat ja kauakestvat aplausi, mis on tunnustuseks õnnestunud kontserdi eest!

Kokkuvõtteks võib ütelda, et Pärnu Linnaorkester on loomingulises kõrgvormis, millest annavad märkavad tunnistust rohked positiivsed kajastused meedias ja kontsertide otseülekanded raadios. Kindlalt parim orkester saja kilomeetri raadiuses!

Tõiv Tiits
Pärnu Linnaorkester

Pärnu Kontserdibüroo

Pärnu Kontserdibüroo poolt korraldatud kontserdid ja muusikasündmused

	2011	2012	2013
Kontsertide arv	38	38	33
Küllastajate arv	6050	8520	6420

Kontserdisarjad:

- Promenaadikontserdid Raehoovis
- Pärnu Suvemuusika Ranna Kõlakojas (alates 2012)

Festivalid, kursused:

- Rahvusvaheline klaveri TALVEUNIversiteet. Prof. Arbo Valdma klaverikool (2011)
- Laste ja noorte muusikafestival MUUSIKAMOOS
- Rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet. Prof. Arbo Valdma klaverikool

Konkursid:

- Bändomaania – Pärnu linna ja maakonna noortebändid
- Ümin – Pärnu linna ja maakonna koolinoorte vokaalsamblid
- Sügisulg – Pärnu linna ja maakonna 3–19 aastased solistid

2011

20. veebruarile planeeritud Pärnu linna ja maakonna noortebändide konkurss Proovikas 2011 ei toimunud kahel põhjusel: koostööpartner PVX Muusik loobus koostööst, lisaks nappis rahalisi vahendeid. Siiski leidsime konkursiks valmistunud noortele esinemisvõimaluse kuu aega hiljem, 20. märtsil festivali MUUSIKAMOOS raames.

18.–25. veebruaril VI Rahvusvaheline Arbo Valdma pianistide TALVEUNIversiteet 2011

Professor Toomas Velmet märkis 11. märtsil meie riigi ainsas kultuuriajalehes oma artiklis „Spicy ice” ja klaveri talveuni-versiteet“ järgmist:

„Raskel ajal on asju, mis toimivad kõigele vaatamata ja isegi kosuvad. Pärnu talvise kultuurielus toimub sündmusi, mis kindlasti ületavad linna- ja ka riigipiiri. Üks nendest on professor Arbo Valdma talvine rahvusvaheline klaverikool ja teine Neeme Järvi meistrkursused dirigentidele, mida viib läbi maestro Leonid Grin. Kuidas siis saavad võimalikuks nii suure haardega muusikasündmused ajal, mil Pärnu ravib tegelikult masuhaavu? Oma katust on pakkunud nende kursuste tipp-sündmus-

tele – klaverikooli galakontsert ja Järvi akadeemia lõppkontsert – suurejooneline jääfestival „Spicy ice”. Nii toimuski kahe rahvusvahelise muusikasündmuse ühine kontsert, laval Linnaorkester, dirigent Leonid Grin ja pianistid-solistid.“

Tagantjärele tõdeme, et 2011. aasta talvine klaverikursus toimus siiski viimast korda, olles alguse saanud 2006. aastal. Õppetöö toimus tavapäraselt Pärnu Raekojas: iga päev ca kl 10–19.00. Kursuse aktiivoppes osales kokku 19 klaverimängijat: 3 Pärnu Muusikakooli õpilast oma õpetajaga, 13 pianisti Eestist ja üks pianist Austriast ning kaks Sloveeniast.

- 18.–25. veebruaril Pärnu Raekojas TALVEUNI avatud tunnid.
- 22. veebruaril Pärnu Raekojas TALVEUNI stuudiokontsert. Esinesid kursuselased.
- 23. veebruaril Pärnu Raekojas TALVEUNI stuudiokontsert. Esinesid kursuselased.
- 24. veebruaril Restoranis Hansalinn TALVEUNI klaveriõhtu küünlavalgel. Esinesid kursuselased.
- 25. veebruaril Pärnu Kontserdimajas SPICY ICE klassikagala.
- Kaastegev Pärnu Linnaorkester, dirigent Leonid Grin (USA). Solistideks TALVEUNI kursuselased. Koostöös Pärnu Linnaorkestri, Muusikaühing La Nota ja Jääfestivaliga.
- 14.–20. märtsil Laste ja noorte muusikafestival MUUSIKAMOOS 2011.

Nagu ikka, pakkus festival lastele ja noortele muusikalist harimist läbi eriilmeliste muusikasündmuste ja töötubade. Samm-sammult, aasta-aastalt astume selles suunas, et näidata ja tutvustada lastele võimalikult erinevaid instrumente. Moos sai purki koostöös Pärnu Linnaorkestriga.

- 14. märtsil Pärnu Raekojas pillitutvustus: Saagem tuttavaks – harf!
- 14. märtsil Pärnu Raekojas töötuba: isikupära ja improvisatsioon muusikas.

- Lembe Loka (Prantsuse-Eesti) Koostöös Muuilmamuusikaga.
  - 15. märtsil Teater Endla kohvikus Rouge Madame (Prantsuse-Eesti) koostöös Muuilmamuusikaga.
  - 2. märtsil Sütevaka Humanitaargümnaasiumis, 7. ja 14. aprillil Pärnu Muusikakoolis
  - loengusari: Kuidas kirjutada head kontserdiarvustust. Lektorid Marko Lõhmus ja Toomas Velmet.
  - 18. märtsil Pärnu Raekojas Pärnu Filharmoonia Puhkpillikvintett.
  - 19. märtsil Pärnu Kontserdimaja kamersaalis Koorimoos.
  - 20. märtsil kell 10 Teater Endla suures saalis rütmika töötuba
  - 20. märtsil Teater Endla Küünis Bändomaania.
  - Bändomaania toimus selle nime all esimest aastat festivalina. Esinesid Proovikas 2011.
  - 14.–20. märtsil Kunstiline Moos. Spetsiaalselt Muusikamoosiks sündisid Pärnu kunstikooli kasvandike käe all Eesti tuntumate heliloojate büstid – esindatud olid Arvo Pärt, Ester Mägi, Eino Tamberg, Olav Ehala, Eduard Tubin, Rudolf Tobias, Erkki-Sven Tüür, Rein Rannap, Helena Tulve, Veljo Tormis. Valminud töödega sai tutvuda kontserdipaikades Pärnu Raekojas, teater Endla kohvikus ja Pärnu kontserdimaja fuajees. Üritus koostöös Pärnu Kunstikooliga.
  - 5. aprillil Pärnu Raekojas eliitkontsert. Tallinna Keelpillikvartett. Koostöös Eesti Interpreetide Liiduga.
  - 9. aprillil Pärnu Kontserdimajas Kingitus Vaasast. Koostöös Pärnu Linnavalitsusega.
  - 17. aprillil Pärnu Kontserdimaja kamersaalis Pärnu linna ja maakonna koolinoorte vokaalansamblite konkurss Ümin 2011.
  - 26. juuni – 7. august Pärnu Raehoovis Raepromenaad 2011.
  - Kontserdisari juuni, juuli ja augustikuu pühapäevadel Pärnu Raehoovis (viimase ilma korral Raekoja saalis)
  - 26. juunil Lummavad akordionihelid.
  - 3. juulil Ansambel UnaCorda.
  - 10. juulil Käsikellastudio Agapella. Dirigent Elo Kesküla.
  - 17. juulil Pärnu puhkpillikvintett & Contra.
  - 24. juulil Kuninglik hoovimuusika.
  - 31. juulil Grand Café.
  - 7. augustil SUVEUNI kontsert Alles Gute – Kõike head! (vt SUVEUNIversiteet 2011).
  - 28. juunil Ammende aias Ammende suvekontsert: Tšellokvartett Donne Musicali. Koostöös Pärnu Linnaorkestriga.
  - 5. juulil Pärnu Raekojas eliitkontsert: koostöös Eesti Interpreetide Liiduga.
  - 20. juulil Ammende aias Ammende suvekontsert: Pärnu Linnaorkester, dirigent Jüri Alperen. Koostöös Pärnu Linnaorkestriga.
  - 16. augustil Ammende aias Ammende suvekontsert: koostöös Pärnu Linnaorkestriga.
  - 1.–10. augustil X Rahvusvaheline Arbo Valdma pianistide SUVEUNIversiteet 2011 Pärnus.
- SUVEUNIversiteet 2011 toimus juba kümnendat korda. Kursusest võttis osa 20 pianisti (12 varem osalenut ja 8 uut) Eestist ja üle maailma: Soomest, Norrast, Sloveeniast, Saksamaalt, Austriast, lisaks Arbo Valdma kunagine õpilane ja praeguseks juba elukutseline pianist Jaapanist ning mitmed lapsipianistid Hiinast. Sloveeniast osales juba kolmandat suve pime pianist Zorfan Škrinjar. Huvilistele avatud tunnid ja stuudiokontserdid toimusid Pärnu Raekojas. Koos talviste meistrikursustega kokku 16ndat korda toimuv meistrikursus andis pianistidele võimaluse esineda stuudiokontsertidel Pärnu Raekojas ja musit-

seerida koos SUVEUNI saateansambliga. Linna esinduskollektiivi Pärnu Linnaorkestriga esinesid pianistid lõppkontserdil 10. augustil Pärnu Kontserdimajas.

- 1.–10. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI avatud tunnid.
- 5. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI avakontsert: meistrkursuse pianistid.
- 6. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI stuudiokontsert: meistrkursuse pianistid.
- 7. augustil Pärnu Raekojas Alles Gute – kõike head!
- 9. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI stuudiokontsert: meistrkursuse pianistid.
- 10. augustil Pärnu Kontserdimajas SUVEUNI lõppkontsert: meistrkursuse pianistid ja Pärnu Linnaorkester, dirigent Jüri Alperden.
- 4.–20. novembril Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkurss Sügisulgu 2011.
- 4.–6. novembril Pärnu Ühisgümnaasiumis Sügisulgu eelvoor.
- 18. novembril Pärnu Kontserdimajas Sügisulgu 2011 10-19 aastaste finaalkontsert.
- 20. novembril teater Endla Küünis Sügisulgu 2011 3–9 aastaste finaalkontsert.

2012

23. veebruaril Pärnu teater Endla Küünis Pärnu linna ja maakonna noortebändide konkurss Bändomaania 2012.

11.–18. märtsil Pärnus Laste ja noorte muusikafestival Muusikamoos 2012. Kümendat korda toimuv Muusikamoosi sai valmis keedetud traditsiooniliselt Pärnu Linnaorkestri abiga.

11. märtsil Pärnu kontserdimajas Festivali Muusikamoos 2012 avakontsert koguperemuusikal „Lumekuninganna“. Muusika Olav Ehala, sõnad Leelo Tungal. Pärnu Kammerkoor, Pärnu Noortekoor, Anne Uusna laulu- ja Janne Ristimetsa

tantsustuudio ning Pärnu Linnaorkester. Dirigent Jüri Alperden, muinasjutuvestija Elmar Trink.

12. märtsil Pärnu Raekojas Händel Bachil külas. Viljandi muusikakooli ning kultuuriakadeemia muusikaline etendus.

13. märtsil Pärnu kontserdimaja näitusesaalis „Luubi all löökpillid“.

13. märtsil teater Endla kohvikus löökpilliduo „Double Stroke“.

16. märtsil Pärnu kontserdimaja suures saalis Muusa puudutus.

16. märtsil teater Endla kohvikus „MeTal-O-PHoNe“ (Prantsusmaa). Koostöös Jazzkaarega.

17. märtsil Pärnu kontserdimaja kamersaalis Koorimoos.

17. ja 18. märtsil Maarja-Magdaleena Gildi saalis rütmika ja kitarriansambli töötod. Töötube viisid läbi Reigo Ahven ja Marek Talts.

18. märtsil teater Endla Küünis RHYTHM & MOOZ. Pärnu Muusikakooli rütmimuusikaosakond ja töötubades osalejad.

11.–18. märtsil festivali kontserdipaikades Pärnu Kunstikooli õpilaste tööde näitus „Tulevikupillid“.

1. aprillil Kuninga tn Põhikoolis Pärnu linna ja maakonna koolinoorte vokaalansamblite konkurss Ümin 2012.

26. aprillil Pärnu Raekojas „Flöödiantsamblid“ koostöös H. Elleri nim Tartu Muusikakooliga.

1. juulist 12. augustini Pärnu Raehoovis ja Raekojas Raepromenaad 2012. Vabaõhu kontserdisari juuni, juuli ja augustikuu pühapäevadel Pärnu Raehoovis (vihmase ilma korral Raekoja saalis). Kui varasematel aastatel toimusid kontserdid kuulajate jaoks tasuta, siis 2012 lisandus sümboolne piletihind 3 eurot.

- 1. juulil Ladina fantaasia.
- 8. juulil Lutsoja-Vind-Rommel.
- 15. juulil Trubad & Duurid.
- 22. juulil Schönberg-Kvartett.

- 29. juulil Promenaad Kehtel koostöös Järvi Muusikafestivaliga.

- 12. augustil Modus Vivendi.

4. juulil 8. augustini Pärnu Ranna Kõlakojas Pärnu suvemuusika 2012. Pärnu Kontserdibüroo võttis sel aastal ülesandeks taastada Suvemuusika kontsertide aastaid tagasi katkenud traditsiooni Pärnu Ranna Kõlakojas. See oli ka üheks põhjuseks, miks Pärnu Kontserdibüroo pälvis Pärnu Linna Muusika aastapremia. Kontserdid toimusid kolmapäeviti, kuulajatele tasuta.

- 4. juulil Akordioniansambel Lustige.
- 11. juulil Swingkompanii G7.
- 25. juuli Swing X.
- 1. augustil Greenwish.
- 8. augustil Suvesamba.

1.–10. augustil XI Rahvusvaheline Arbo Valdma pianistide klaverifestival SUVEUNIversiteet 2012 Pärnus koostöös Pärnu Linnaorkestri ja Pärnu Muusikakooliga. Pärnust pärit klaveriprofessor dr. h. c. Arbo Valdma meistrikursused on nõutud üle maailmajagude. Kursustel sai osaleda nii aktiiv- kui passiivõppes. Lisaks said pianistid esineda stuudiokontsertidel. Tõmbenumbriks on kindlasti võimalus esineda saateansambli ja Pärnu Linnaorkestriga. Aktiivosalejaid oli seekord 24 pianisti kaheksast riigist: Eestist, Saksamaalt, Prantsusmaalt, Austriast, Sloveeniast, Serbiast, Hiinast ja Lõuna-Koreast. Nende hulgas oli 4 noort klaverimängijat Pärnu Muusikakoolist. Kursus tähistas ühtlasi Arbo Valdma käesoleval aastal täitunud 70ndat juubelit.

- 1.–10. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2012 avatud tunnid.
- 4. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2012 avakontsert: meistrikursuse pianistid.
- 5. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2012 rütmis: meistrikursuse pianistid, kaastegev saateansambel.
- 7. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI

2012 stuudiopilguga: meistrikursuse pianistid.

- 9. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2012 klaverisära: meistrikursuse pianistid.
- 10. augustil Pärnu Kontserdimajas SUVEUNI 2012 lõppkontsert: Arbo Valdma 70.

9.–25. novembril Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkurss Sügisulgu 2012. 10. sünnipäeva tähistanud Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkurss Sügisulgu on kujunenud Pärnu regiooni kaalukamaks konkursiks. Esinemissärinat ja tõelist elevust toov lauluvõistlus on olnud parimaks väljendusvõimaluseks kõigile julgetele solistidele nii lasteaedadest, koolidest kui huviringidest. Võisteldakse eraldi vanuse- ja tasemekategoriates (alates 10 aastastest A- ja B-kategoriates), vanuse ülempiir on 19.

- 9.–11. novembril Pärnu Ühisgümnaasiumis Sügisulgu 2012 eelvoor.
- 23. novembril Pärnu Kontserdimajas Sügisulgu 2012 10–19 aastaste finaalkontsert.
- 25. novembril teater Endla Küünis Sügisulgu 2012 3–9 aastaste finaalkontsert.

2013

22. veebruaril ööklubis „Sugar“ Pärnu linna ja maakonna noortebändide konkursi Bändomaania 2013 lõppkontsert.

10.–24. märtsil Laste ja noorte muusikafestival Muusikamoos 2013. Juba 11. korda toimuv muusikafestival Muusikamoos planeeris tavapärase nädalase festivali asemel oma sündmusi lausa kahele nädalale. Kui esimene oli rohkem kontsertide päralt, siis järgmine, koolivaheajana pühendati peamiselt töötubadele. Sel korral muutis festivali planeerimise eriti keeruliseks Kultuuriministeriumi info laekumise aeg 2013 aasta festivalide toetamise kohta. Sisuliselt 10 päeva enne festivali algust Muusikamoosile eraldatud summa teadasaamine

oli ühelt poolt röömustav, teisalt võttis see võimaluse panustada enam eelreklamile. Koostööpartneriteks Pärnu Linnaorkester ja Pärnu Muusikakool.

10. märtsil Kuninga tn Põhikoolis Pärnu linna ja maakonna koolinoorte vokaalansamblike konkurss Ümin 2013

11.–12.märtsil Audru Keskkoolis ja Pärnu Ühisgümnaasiumis koolikontserdid: Trubad ja Tuurid.

14. märtsil Pärnu Raekojas Saagem tuttavaks – klavessiin.

17. märtsil Pärnu Kontserdimajas Perekontsert Mozartiga.

19.–22. märtsil Pärnu Ühisgümnaasiumis kitarrist Marek Taltsi bänditöötuba.

18.–20. märtsil Pärnu Muusikakoolis Ene Naela klavessiinimängu töötuba.

18.–20. märtsil Pärnu Kunstikoolis rütmipillide meisterdamise ja muusikamaalimise töötuba.

20.–23. märtsil Pärnu Hansagümnaasiumis Reet Kromeli eksperimentaalkoori töötuba,

kõikides pillitöötubades osalejad said ka võimaluse näidata õpitut erinevatel kontsertidel.

20. märtsil Pärnu Muusikakoolis klavessiinilaste kontsert.

23.märtsil Pärnu Hansagümnaasiumis Koorimoos.

22. märtsil teater Endla kohvikus armastuse teemaline kontsert.

24.märtsil teater Endla Kүүnis kahenädalase laste ja noortefestivali lõppkontsert Bändimoos.

15. juunil Pärnu Raekojas Lappmarki meeskoori kontsert.

Pärnu Kontserdibüroo oli 3.-6. juulil toimunud festivali Pärnu ballaadi kaaskorraldaja.

30. juunist 11. augustini Pärnu Raehoovis ja Raekojas Raepromenaad 2013.

- 30. juunil Suvekumin.
- 7. juulil Milonga ja valss.
- 14. juulil Ivo Lille group.

- 21. juulil Puhkpillikvintett Estica.
- 28. juulil Akordionaad.
- 4. augustil Suveöö unenägu.
- 11. augustil Kitarrid öös.
- 26. juunist 7. augustini Pärnu Ranna Kõlakojas Pärnu suvemusika 2013.
- 26. juunil Trio S.A.M
- 3. juulil „Suudle mind“: Valgre 100. Kontsert toimus koostöös festivaliga „Pärnu Ballaad“.
- 10. juulil Akordioniduo Tremolo.
- 24. juulil Swing X.
- 31. juulil Elina Eilonen & Tõnu Naissoo.
- 7. augustil Posaunenflirt und Trompetenpolka ehk Laula ja tantsi, aga ...; koos orkestriga Bier Bra Uchen Blech Bläser.
- 1.–10. augustil XII Rahvusvaheline Arbo Valdma pianistide klaverifestival SUVEUNIversiteet 2013 Pärnus koostöös Pärnu Linnaorkestri ja Pärnu Muusikakooliga.
- Kursustel osales aktiivõppes 17 õpilast, neist 5 eestlast: Arko Narits Tartu Muusikakoolist, Viktoria Zagalskaja (pianist Toomas Vana tütar Saksamaalt) ja kolm Pärnu Muusikakooli õpilast. Parimad pianistid astusid üles koos Pärnu Linnaorkestriga kursuste lõppkontserdil Pärnu Kontserdimaja suurel laval.
- 4. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2013 avakontsert Suveöö unenägu, esinesid kursuselased.
- 6. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2013 kontsert SUVEUNI nr 1, esinesid kursuselased.
- 8. augustil Pärnu Raekojas SUVEUNI 2013 kontsert SUVEUNI nr 2, esinesid kursuselased.
- 9. augustil SUVEUNI 2013 kontsert: 1 abielupaar, 2 pianisti, 3 heliloojat, 4 kätt.
- Toomas Vana (Eesti/Saksamaa) ja Natalia Zagalskaja (Saksamaa).
- 10. augustil SUVEUNI 2013 lõppkontsert PIANO DREAM ehk SUVEUNI unistus. Meistrikursuse parimad pianistid. Kaastegev Pärnu Linnaorkester,

dirigent Jüri Alperden koostöös Pärnu Linnaorkestriga.

- 8.–24. novembril Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkursi Sügisulgu 2013.
- 8.–10. novembril Pärnu Ühisgümnaasiumis Sügisulgu 2013 eelvoor.

- 22. novembril Pärnu Kontserdimajas Sügisulgu 2013 10–19 aastaste finaali.
- 24. novembril Teater Endla Küünis Sügisulgu 2013 3–9 aastaste finaalkontsert.

Helen Erastus
Kontserdibüroo

Pärnu Muuseum

Pärnu Muuseumile pani aluse 1895. aastal asutatud Pärnu Muinasuurimise Selts. Seltsi eesmärgiks oli kohaliku ajaloo uurimine ja talletamine. Nii annetuste kui ostude teel kasvanud kollektsioon otsustati muinasuurimise seltsi I peakoosolekul, 3. novembril 1896, avada ka laiemale publikule. Esialgul vaid piiratud huviliste hulgale avatud muuseum kolis 1909. aastal Elevandi tn 7 asunud hoonesse, mis põles ära 1944. aasta septembris, II maailma-

sõja käigus. Aastatel 1939–40 likvideeriti muinasuurimise selts ja muuseumi varad võttis üle selleks loodud sihtasutus. Muuseum riigistati 1940. aasta juunisündmuste käigus. Alates 1944. aastast, pärast nõukogude okupatsiooni algust Eestis, asus Pärnu Muuseum hoonesse Aia tn 4. 22. septembril 1971 avati arhitekt Mia Masso ümberehitusprojekti järgi selleaegsetele muuseumi nõuetele vastavaks kohaldatud majas uus püsiekspositsioon. Hoone

Foto Indrek Aija

Foto Indrek Aija

jäi muuseumi kogude ja vajaduste jaoks kitsaks. Pärnu Muuseumi kollektsioon oli paisunud 83 160 eksponaadini. Samuti olid lisandunud Pärnus viimastel aastatel tehtud arheoloogiliste välitööde materjalid.

Muuseumi uueks asupaigaks on Pärnu jõe ääres asuv 19. sajandist pärinev viljaait (Aida tn 3). Pärnu Muuseumi uus Aidahoone koos uue ning interaktiivsete püsinäitusega avati 25. mail 2012. aastal. Uuenenud Pärnu muuseum pakub võimaluse läbi traditsiooniliste ning interaktiivsete lahenduste külastada 11 000 aastat Eesti ajalugu, alustades tutvumisega Pulli

asula ajast kui ka saades aimu supel-sakste elust ning Eesti Vabariigi väljakulutamisest, lisaks veel hansalinna eluolust ja kaubandusest. Muuseumis on lisaks püsiekspositsioonile terve korrus külaliskäituste tarbeks, elamuskohvik ja tegevusi tervele perele!

Pärnu Muuseumil on ka filiaal – Lydia Koidula Memoriaalmuuseum, mis asub 19. sajandi keskpaigast pärinevas koolimajas Pärnus Ülejõel (Jannseni tn. 37).

Indrek Aija
Pärnu Muuseum

Pärnu Linnagalerii

Pärnu Linnagalerii on Pärnu Linnavalituse allasutus, mille ülesandeks on kunstinäituste korraldamine ja Pärnu kunstielu edendamine. Pärnu Linnagalerii tegutseb aastast 1995 ja selle aja jooksul on galeriis toimunud üle 300 näituse. Aastatel 1995–

2002 tegutses Pärnu Linnagalerii aadressil Rüütli 30, aastatel 2002–2010 Pärnu Kontserdimajas, ning alates novembrist 2010 Pärnu Raekojas.

Alates novembrist 2006 haldab Pärnu Linnagalerii Kunstnike Maja, kus asuvad

kunstnike ateljeed, kultuuriorganisatsioonide bürooruumid, avatud ateljee, residents, seminariruum ja galeriisaalid.

Pärnu Linnagalerii näitused 2011

Linnagalerii Raekojas, Uus 4

08.01 – 29.01 In Graafika festival Futurism

09.02 – 05.03 Rauno Thomas Moss maalid

09.03 – 02.04 Ungari kaasaegne kunst

06.04 – 30.04 Jasper Zoova “Mõtlemine on kingitus”; Kaia Otstak “Sõjaaeg/rahu-aeg”; Aivar Kurviits personaalnäitus

04.05 – 28.05 Pärnu mMoodne kunst “Kaasaegsed müüdid”

01.06 – 25.06 Vaasa graafikud

29.06 – 10.09 Sündinud Pärnus “Tagasi koju”

14.09 – 08.10 ASLAK grupp (FIN)

12.10 – 05.11 Mila Balti “Mäng hinge ja meelega”

09.11 – 03.12 Pärnu kunsti aastanäitus

07.12 – 31.12 Kaili-Angela Konno / Kateriin Rikken / Leho Rubis

Kunstnike Maja, Nikolai 27

08.01 – 29.01 In Graafika festivali näitus “Futuristlik maailm”

02.02 – 26.02 Pärnu Rakenduskunsti Ühingu aastanäitus “Roos(a)”

02.03 – 26.03 Ivar Veermäe “Refresh”

30.03 – 23.04 Aleksei Gordin “Vigade parandus”

27.04 – 21.05 Mare Tralla autoportreed

25.05 – 18.06 TRR-420 grupp (FIN)

22.06 – 16.07 billeneeve “Höllandustunglik vajadus”

20.07 – 20.08 HGDF Värske eesti plakat

24.08 – 17.09 Pusa “Avastamata maailmad”

21.09 – 15.10 Sandra Jõgeva “Kontaktimprovisatsioon” N

19.10 – 12.11 Pärnumaa foto

16.11 – 10.12 Katrin Rüütli “Tantsija”

14.12 – 07.01.12 Bie Erenurm “Karnevali kuninganna”

Pärnu Linnagalerii näitused 2012

Linnagalerii Raekojas, Uus tn 4

04.01 - 28.01 Pärnu Kunstiklubi 35

01.02 - 25.02 NAPP (kuraator Margot Kask)

29.02 - 24.03 4 VAADE Mari Kivi, Edgar Tedresaar, Gaidy Kesa, Alar Tuul maalid

28.03 - 21.04 Steve Vanoni (USA) “Visioonid”

25.04 - 19.05 Eveli Varik “Lillelõhnaline serpentiinipall”

23.05 - 23.06 Pärnu mMoodsa Kunsti Näitus “Jumala hullud”

27.06 - 19.07 Toomas Kuusing “Originaalid ja koopiad”

21.07 - 08.08 In Graafika

09.08 - 01.09 B3: Pärnu, Šiauliai ja Jelgava kaasaegne kunst

06.09 - 29.09 Alar Raudoja “Leonardo ja inglid”

03.10 - 27.10 Haide Rannakivi ja Urmas Luure “Definitsioon”

31.10 - 24.11 Pärnu kunsti aastanäitus

28.11 - 22.12 Urmas Viik “15 raamatut”

Kunstnike Maja, Nikolai 27

11.01 - 04.02 Kadri Rebane “Pudrumäed ja piimajõed”

08.02 - 03.03 Kristi Tammik & Gerli Kont maalid

07.03 - 31.03 Jussi Kivi “Installatsioon” (FIN)

04.04 - 28.04 Yerbossyn Meldibekov “Kao-tatud paradisiis” (KAZ)

02.05 - 26.05 Jarõna Ilo joonistused

02.05 - 26.05 Pille Johanson “Strateegiline ressurs”

30.05 - 23.06 Kåre Holgerson “Talk to me” (SWE)

29.06 - 19.07 HGDF estileb: Moodne vene kultuuriplakat

21.07 - 08.08 In Graafika

09.08 - 01.09 B3: Pärnu, Šiauliai ja Jelgava “Line in space”

05.09 - 22.09 ArtPrint Noore Kunstniku konkurss, Renee Altrov

26.09 - 20.10 Katrin Piile maalid

24.10 - 17.11 Asta Isak / Maia Mägi maalid
21.11 - 15.12 Pärnumaa Foto Lavastus

Pärnu Linnagalerii näitused 2013

Linnagalerii Raekojas, Uus 4
05.01 – 02.02 Futurism Postinstrumentum
06.02 – 02.03 Rein Kelpman “Maal”
06.03 – 06.04 Koort ja Saag “Kulg”
10.04 – 04.05 Margit Lõhmus / Raivo Kelo-
mees “The truth is ...”
08.05 – 15.06 Pärnu (m) Moodsa Kunsti
näitus “Ilmutused ja illusioonid”
19.06 – 20.07 Sirje Eelma ja Rait Prääts
“Ühes majas XII”
24.07 – 17.08 Bruno Sõmeri 90
21.08 – 14.09 Ühendus KORV
18.09 – 12.10 Liisa Kruusmägi / Liis Küla
“Öö”; Ville-Karel Viirelaid “Maagiline kont-
septualism”
16.10 – 09.11 Mall Nukke “Maaniad”
13.11 – 07.12 Pärnu kunsti ülevaatenäitus
11.12 – 05.01 Vuhti Maja / Inimesed Vaata-
vad Merele “Peerust lühtrini ja tagasi”

Kunstnike Maja, Nikolai 27
05.01 – 26.01 “Futurism” Galina Gubanova
(RUS) Malevitši lavakujunduse rekonst-
ruksioon
30.01 – 23.02 Jüri Jürna maalid
27.02 – 23.03 Tartu kõrgem kunstikooli
õppejõud ja õpilased “Alasti mina”
27.03 – 20.04 EKA tudengid “Muuttuum”
24.04 – 25.05 Donna Riddington “Teekond
läbi ruumi” (GB)
29.05 – 29.06 Tiina Lehtimäki “Everybody
loves Africa on television” (FIN)
06.07 – 27.07 IN graafika “Live print”
31.07 – 24.08 Paavo Käämbe “Sõnad on
tuhk mu suus”
28.08 – 21.09 Janno Bergmann “Art makes
you(*) fly”
25.09 – 19.10 Andrus Joonas “ZJEM-A,
DAUR-A”
23.10 – 16.11 Tõnu Tunnel “Helemust/süsi-
valge”
20.11 – 14.12 billeneeve “Fragile porcelain”

Alar Raudoja
Pärnu Linnagalerii

Pärnu Keskraamatukogu

2011

Keskraamatukogu korraldas XX vabariik-
liku maaraamatukoguhoidjate seminar-
laagri.

Keskraamatukogu lugemissaalis alus-
tati öölaenutusega, et võimaldada õppuri-
tel paremini kogusid kasutada.

Lasteosakonnas paigaldati 3 arvutit
arvutamängude mängimiseks.

Raamatukogu tegevuse mitmekesista-
miseks alustasid tegevust raamatu-, filmi-
ja muusikaklubi.

Koostöös alustasime raamatuvõlgas-
telt pikaajaliste võlgade sissenõudmist
inkassofirmaga.

Raamatukogu juurde loodi MTÜ Bibliid.

Raamatukogu tegevust linna kultuuri-
elus tunnustati linna kultuuripreemiaga.

Aasta Raamatukoguhoidja 2011 –
Kadi Taremaa keskraamatukogust ja Piia
Salundi Saugast.

Keskraamatukogus käisid lastega koh-
tumas kirjanikud Mika Keränen ja Grethe
Rööm.

Kadri Hindrikus kohtus lastega keskraa-
matukogus ja Sindis, Aidi Vallik Vändras.

Lugejatega kohtusid Erik Tohvri Surjus,
Kärt Hellaerma Uulus, Jüri Talvet Allikukivil,
Kerli Altmart Urge ja Saugas, Elme Väl-
jaste Sindis ja keskraamatukogus Vahur
Afanasjev.

Kaasaegset eesti kirjandust tutvustasid
traditsioonilisel kirjanike tuuril Pärnu-Jaa-
gupis ja keskraamatukogus Ketlin Priilinn,
Mikk Pärnits, Birk Rohelind.

2012

Maakonnas likvideeriti 2 raamatukogu – Anelema ja Kihlepa, sest teeninduspiirkonna elanike arv oli nii väikseks jäänud, et raamatukogude pidamine ei õigustanud ennast.

Uus komplekteerimispoliitika ehk riigitoetuse kulutamine väärtkirjanduse ostmiseks ei olnud meie maakonna raamatukogude puhul probleemiks.

Kultuuriajakirjade kasutamise valikstatistikast selgus, et kõige rohkem loetakse Vikerkaart ja Akadeemiat, kõige vähem ajakirja Värske Rõhk.

Juba aastaid tellime kõigile raamatukogudele erialajakirja „Raamatukogu“.

Avalikuks sai URRAMi kodulooportaali.

Toimus raamatukoguprogrammi URRAMi uue versiooni testimine ja koolitus kõigil raamatukoguhoidjatele, kuid kuna programm ei osutunud kasutamiskõlblikuks, lükati üleminek edasi.

Uus teenus, koduteenindus, keskraamatukogus. Teenust vajas 6 inimest.

Aasta Raamatukoguhoidjateks kuulutati Malle Kiis Aruvälja ja Signe Peeker keskraamatukogust.

Raamatukogu juubelit tähistasid Sindi Linnaraamatukogu – 130, Väandra aleviraamatukogu – 110, Aruvälja ja Võiste raamatukogu – 90.

Kõik Pärnumaa raamatukogud laenuvad elektrooniliselt.

Mälumänguvõistkond koosseisus Krista Visas, Külli Lorents, Irina Golenkova saavutas 3. koha raamatukogudevahelises kirjanduse tundmise võistluses.

Sindi Linnaraamatukogu kogude kasutatavusest ja lugejate eelistustest andis hea ülevaate läbiviidud lugejaküsitlus, kust selgus, et keskmine lugeja on naisterahvas 60 + vanuses.

Nukitsa konkursil osales 515 last. Konkursi lõpetamisele kutsuti 6 last. Sõidu Tallinnasse korraldasid oma lastele HeljePulk (Uulu) ja keskraamatukogu.

Lugejatega kohtusid Wimberg, Mika

Keränen, Ilmar Tomusk, Aidi Vallik ja Andrus Kivirähk. Kirjanike „dessandi“ raames kohtusid lugejatega Pärnus ja Jõõpres Helvi Jürisson ja Heiki Vilep.

Märtsis toimus kohtumine kultuurkapitali kirjandusauhinna nominentidega. Kohal olid Kai Aareleid, Toomas Vint, (:)kivisildnik, Kalju Kruusa, Kaur Riismaa, Ülo Mattheus, Andrei Hvostov ja Jaak Urmet e Wimberg.

Alguse sai uus traditsioon. Kadripäeval korraldati keskraamatukogus raamatukoguhoidjate - nobenäppude käsitöölaad. Osales 20 raamatukoguhoidjat.

Keskraamatukogu lasteosakonnas pandi alus mitmele uuele mahukale tööprojektile. Suurim neist Mürakarukool 1,5 – 4-aastastele lastele.

2013

Pärnus toimus X raamatukoguhoidjate kongress „Vali raamatukogu“.

Aasta Raamatukoguhoidja(d) Malle Pajo Are ja Tiia Liivik Keskraamatukogust.

Kasutusele võtsime raamatukoguprogrammi kolmanda versiooni - U3.

Keskraamatukogul tähtsus 10 tegevusaastat uues majas, juubeleid tähistasid Libatse (90), Pärnu-Jaagupi (130) ja Tori (135) raamatukogud.

Maakonna raamatukogudele oli raamatukogu kroonika korrastamise ja vormistamise aasta.

2012–2013 viidi läbi inventuur kõikides keskraamatukogu osakondades ja harukogudes. Toimused inventuurid Are, Suurejõe, Häädemeeste ja Suigu raamatukogus. Lugejate paremaks teenindamiseks paigaldati keskraamatukogu peasissekäigu juurde tagastuskast.

Raamatukoguhoidjad käisid õppereisil Soome raamatukogudes.

Pärnumaa 86 raamatukoguhoidjast 36 on raamatukogundusliku kõrg- ja 20 keskharidusega. Kutsekoolituse on läbinud 22 raamatukoguhoidjat.

Lenna Eliste
Pärnu Keskraamatukogu

Fotod Kati Vaas

XI noorte laulu- ja tantsupidu “MAA JA ILM”

1.-3. juulini 2011 Tallinnas laululüäljakul.

1. juulil kell 19 peo avamine ja tantsupeo esimene kontsert.

2. juulil kell 20 tantsupeo teine kontsert.

3. juulil kell 9 laulupeo rongkäik, kell 13 laulupeo kontsert.

Pärnu maakonnast võitlesid välja õiguse peol üles astuda 17 tantsurühma 264 tantsija ja 16 juhendajaga, 30 koori 656 laulja ja 18 dirigendiga ning 2 võimlemisrühma 14 võimlejaga. Rahvamuusikuid esindas Häädemeeste mandoliiniorkester. Kohal oli 14 Pärnumaa omavalitsust.

Pärnumaa rongkäigu kolonni kujundas Tori rahvamaja juhataja Argo Juske. Kolonni ehtisid uued omavalitsuste sildid ja lipukesed, rongkäigu eesotsas sõitsid kaks karu jalgratastel ning marssis Lotte.

Laulu- ja tantsupeo Pärnumaa kuraator Kati Põldots.

Pärnu linnast pääses peole 69 kollektiivi, neist 30 rühma tantsijaid-võimlejaid ja 39 kollektiivi lauljaid-pillimängijaid. Arvuliselt oli tantsijaid ja võimlejaid ligikaudu 400 ning lauljaid ja pillimängijaid ligemale 1200.

Rongkäigus oli Pärnu linna kolonni ühiseks elemendiks 2009. aasta peoks kunstnik Liina Viira kujundatud rahvuslikus stiilis loosungid ja lipukesed, samuti Maarja-Magdaleena gildi käsitöölise tehtud õlakotid, mida ehtis Pärnumaa rahvapäivatriibustik.

Reine Tapp

Laulu- ja tantsupeo Pärnu linna kuraator

Tähesära 2011–2013

Tähesära on Pärnumaa kultuuri-ja sporditegijate aastaauhinnade üleandmise tsereemonia.

2011. aastal toimus Tähesära hotellis Strand

Eesti kultuurkapitali nõukogu aastaauhind Kultuuripärl

Vello Paluoja, Eesti ja Pärnu kultuuriajaloo ja -pärandi kujutamise ja säilitamise eest

Pärnumaa ekspertgrupi aastaauhind

aasta kultuuritegija – Toomas Voll
aasta kultuurisündmus – Pärnu veefestival “Watergate”

aasta sporditegija – Rein Taaramäe
aasta spordisündmus – Väandra rattaralli

Pärnumaa särainimeste preemiad:

särav rahvakultuuritegija Liina Käär
särav kultuurikorraldaja Aime Oitsalu

Pärnumaa aasta kultuuriauhinnad

aasta tegutseja Mart Tõnismäe
aasta üllataja lavastus “Pruutide kool” ja Gerda Kordemets
aasta toetaja perekond Ruumet

2012. aastal toimus auhindade üleandmise tsereemonia Pärnu muuseumis.

Eesti kultuurkapitali nõukogu aastaauhind Kultuuripärl

Matti Killing, väga eduka treeneritöö ning sõudespordi edendamise eest Pärnus

Pärnumaa ekspertgrupi aastaauhind

aasta kultuuritegija – Ülle Janton
aasta sporditegija – Karl-Hannes Tagu
aasta kultuurisündmus – Kabli päikeseloojangu festival
aasta spordisündmus – võidupüha maraton
aasta kultuuriobjekt – Pärnu Muuseum

Pärnumaa rahvakultuuri särainimeste preemiad

rahvakultuuri preemia – Imbi Tõnisson
kultuurikorraldaja preemia – Kadri Rebane

Pärnumaa kultuuri aastaauhinnad

aasta tegutseja – Pärnumaa rahvakultuuri keskselts
aasta toetaja – August Rapp
aasta üllataja – Hanna Valk

2013. aasta Tähesära toimus Pärnu teatris Endla

Rahvakultuuri särainimeste preemiad

aasta särainimene – Önnela Lees
aasta kultuurikorraldaja – Mari Karon

Pärnumaa aasta kultuuriauhinnad

aasta tegutseja – Uudo Laane
aasta üllataja – Hendrik Raave
aasta toetaja – Viivika Orula

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad

spordisündmuse aastapreemia – spordi-klubi Rüht, Pärnumaa I võimlemispeo korraldamise eest
sporditegija aastapreemia – Jüri Saar kultuuritegija – Andrus Joonas kultuurisündmuse aastapreemia – Pärnu Vabahariduskeskus etenduse „Viru laulik ja Koidula“ lavaletoomise eest

Eesti kultuurkapitali nõukogu aasta-preemia KULTUURIPÄRL 2013

Kailli Viidas

Eesti kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupp

X koosseis 2011–2013

Ain Roost, Marika Pärk, Erki Melts, Kaiu Kustasson, Krista Kingo

XI koosseis alates maist 2013

Alar Raudoja, Indrek Aija, Kaiu Kustasson, Krista Kingo, Marek Talts

Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi poolt eraldatud stipendiumid 2011

I jaotus, summad eurodes

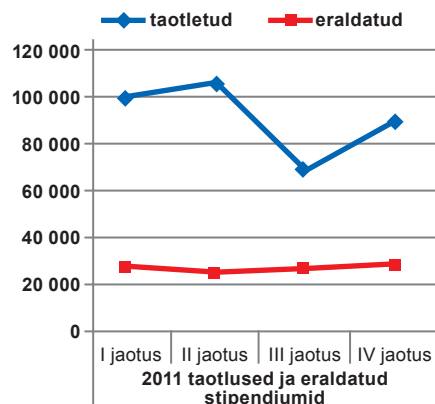
Esitati 199 taotlust summas 100 000,89
Eraldati 128 stipendiumi summas 27 495,9

II jaotus, summad eurodes

Esitati 177 taotlust summas 106 351,59
Eraldati 109 stipendiumi summas 25 241

III jaotus, summad eurodes

Esitati 136 taotlust summas 68 762,20
Eraldati 99 stipendiumi summas 27 030,20

IV jaotus, summad eurodes

Esitati 150 taotlust summas 88 958,27
Eraldati 98 stipendiumi summas 28 715

Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi poolt eraldatud stipendiumid 2012

I jaotus, summad eurodes

Esitati 194 taotlust summas 137 214,62
Eraldati 143 stipendiumi summas 29 942

II jaotus, summad eurodes

Esitati 164 taotlust summas 92 203,66
Eraldati 115 stipendiumi summas 30483

III jaotus, summad eurodes

Esitati 106 taotlust summas 58 765,36
Eraldati 82 stipendiumi summas 26 786

IV jaotus, summad eurodes

Esitati 162 taotlust summas 97 360,25
Eraldati 126 stipendiumi summas 38 450,10

Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi poolt eraldatud stipendiumid 2013

I jaotus, summad eurodes

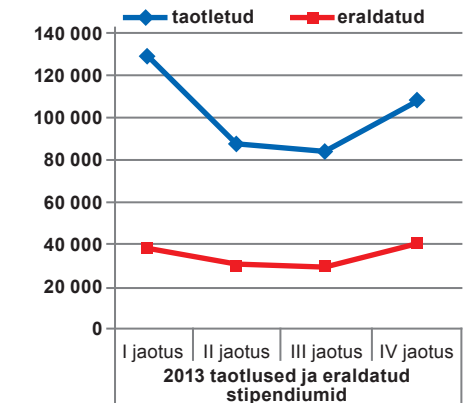
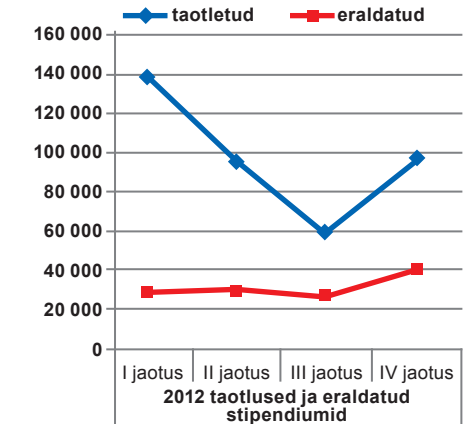
Esitati 208 taotlust summas 128 060,16
Eraldati 155 stipendiumi summas 37 861

II jaotus, summad eurodes

Esitati 128 taotlust summas 85 368
Eraldati 101 stipendiumi summas 29 725

III jaotus, summad eurodes

Esitati 133 taotlust summas 83 406,70
Eraldati 100 stipendiumi summas 29 277

IV jaotus, summad eurodes

Esitati 155 taotlust summas 108 483,05
Eraldati 116 stipendiumi summas 40 376

Eha Ristimets
Pärnumaa ekspertgrupp

Uue Kunsti Muuseum

Uue Kunsti Muuseumi näituste kava 2011

25. november 2010 – 10. jaanuar 2011
“LEIUTASU”

Tartu Kõrgema Kunstikooli ja Kaunas

Art Institute tekstiiliosakonna tudengid ja õppejõud.

2. detsember 2010 – 16. jaanuar 2011

“OMADEGA MÄEL”

Eesti Tekstiilkunstnike Liidu aastanäitus

13. jaanuar – 28. veebruar

„KIHNU PULM“

Kihnu Muuseumi näitus, mis tutvustab saarerahva üht põlisemat ning olulisemat sündmust.

13. jaanuar – 6. märts

„KIHNU LJÖNNUD“

Mark Soosaare fotonäitus

9. - 26. märts

“KAITSEVÄRVID”

Andrus Raag, maalinäitus

9. – 26. märts

“LINNA LEGENDID”

Nukunäitus.

29. märts – 1. mai

„BEST OF BESTBEFORE!“

Mats Õun, fotonäitus

1.aprill – 29. aprill

„KADUNUD LINN“

Eesti Maalikunstnike Liidu aastanäitus

5. aprill – 8. mai

“KOLME KARU TOOLID“.

Ants Link, puukõverikest tehtud mööblit.

3. mai – 2. juuni

„PEEGELDUSED“

Ellen Hansen ja Aet Ollisaar, vaibanäitus

5. mai – 2. juuni

„RÕÕM, ILU JA LOOTUS“

Riikka Juvonen (Soome), maalinäitus

8. juuni – 11. september

„MEES, NAINE JA ELEKTER“

XVIII rahvusvaheline aktinäitus

15. september – 14. oktoober

“MATTISE MARTÜÜRIUM”

Peeter Lauritsa fotonäitus

Jaak Kilmi ja Kiur Aarma film “Tallinna kilud”

14. september – 14. oktoober

„TEERADA KIVIS“

Uno Roosvalti juubelinäitus – maalid, joonistused

15. september – 30. september

„VÄRVI! VALGUST! VARJU!“

Pärnu Kunstikooli sügisnäitus

16. oktoober – 14. november

„TILININATOORIUM IV“

Erki Kannuse kineetilised skulptuurid

4. – 29. oktoober

SUUR SÜDA, TUGEVD KÄED

Helene Gjelstadi (Norra) fotonäitus

20. oktoober – 16. november

„MEREMUINASJUTUD“

Rahvusvaheline illustraatorite näitus

31. oktoober – 14. november

„MONGOOLIA“

Hannele Savolainen (Soome) akvarellid

18. november – 8. jaanuar

„ORNAMENT – VÕTI MAAILMA“

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu näitustesari:

Ornament – võti maailma. Traditsioon – kuraator ja kujundaja Liisa Tomasberg

Ornament võti maailma. Disain – kuraator ja kujundaja Liina Tepand

Juveliir Keiu Kullese rahvapärased ehted

18. november – 8. jaanuar

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu näitustesari „ORNAMENT – VÕTI MAAILMA“

Ornament – võti maailma. Disain.

Kõne all oleva näituse eesmärk on tutvustada meie käsitöö ettevõtjate edulugusid ja seda, kuidas Eesti loojad interpreteerivad ornamenti tootearenduses. Tuua Eesti käsitöö ja disaini maailma värskest ning pakkuda vaatajale käega katsutava maailma esteetilisi ilu ja mõtlemisainet.

Näitusel osalevad kogenud tegijad ja uued tulijad. Kunstnikud, disainerid ja käsi-

töölised, kes soovivad end avada maailmale läbi ornamenti ja liiguvad oma loominguga tootearenduse suunas. Samuti presenteerime rahvuslikku käsitööd ja disaini õpetavate kõrgkoolide vastavasisulisi õppekavu ja õppeülesandeid. Seega on näitusele oodatud eeskätt uuem looming ja ka vanema loomingu edasiarendus, mis on võtmeks maailma nii käsitöö kui disainis.

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu näitustesari „ORNAMENT – VÕTI MAAILMA“.

Uue Kunsti Muuseumi näituste kava 2012

21. detsember 2011 – 29. jaanuar 2012

„VAIMNE TEE“

Jüri Arraku juubelinäitus.

11. jaanuar – 15. veebruar

„PÄEVA VALGUS / DAYLIGHT“

Soome, Leedu ja Eesti tekstiili kunstiõppejõudude ning üliõpilaste ühisnäitus

12. jaanuar – 26. veebruar

„UNGARI KUNSTI METSIKUD ÕIED“

Ülevaade Ungari naivismist

3. veebruar – 26. veebruar

„SAAMI ŠAMAANITRUMMIDE SÖNUMID“

Antropoloogiline trumminäitus

18. veebruar – 27. märts

„EESTI MAALIKUNSTNIKE UUDISLOOMINGU NÄITUS“

28. veebruar – 25. märts

MATI HIIS, loodusfotod

27. märts – 22. aprill

„SEOSSED“

Kollaazikunstniku Jelena Pahomova (Venemaa) isikunäitus

28. märts – 22. aprill

„KOOSMÄNG. Aastaajad“

Eesti Nukutegijate loomingu rändnäitus

30. märts – 25. aprill

Ühisnäitus „4 ON PAREM KUI 3“

Jüri Mildeberg, Piret Mildeberg, Viive Noor ja Jüri J. Dubov

29. aprill – 30. mai

„TERVITADES, TEIE...“

Rahvusvaheline klaasikunstinäitus

29. aprill – 30. mai

„Mere mälu“

Kunstnik-graafik Liili Mõtuste mälestusnäitus

3. juuni – 3. september

MEES, NAINE ja LÄÄNEMERI

XIX rahvusvaheline aktinäitus

3. juuni – 3. september

MEES, NAINE ja LÄÄNEMERI

III rahvusvaheline nukunäitus

6. september – 7. oktoober 2012

ADO LILL

Ado Lille maalid 2005-2012.

6. september – 7. oktoober

„MA TUNNEN END PAREMINI“

Rahvusvaheline autorportreede näitus

12. september – 6. oktoober

„SISEVAADE“

Pärnu Kunstikooli sügisnäitus

8. oktoober – 4. november

„Peeter Mudist 70 – IKKA RIVIS“

Peeter Mudisti loomingu ülevaatenäitus

8. oktoober – 2. november

„LUBADUSED“

Per Willam Petersen (Taani-Eesti) isiknäitus

5. november – 25. november

„RUUM 312A / VIISTEIST AASTAT VAREM“

Rühmituse Ruum 312A ülevaatenäitus

30. november 2012 – 10. jaanuar 2012

„JÄRJE HOIDJA“

Eesti Tekstiilikunstnike liidu aastanäitus

3. juuni – 3. september

XIX rahvusvaheline aktinäitus MEES, NAINE ja LÄÄNEMERI

Rahvusvaheline aktinäitus „MEES JA NAINE“ on Pärnu suvest sama lahutamatu kui kuldne päike ja sooja merelahe juurde kuuluv liivarand. Sellesuvine väljapanek ütleb: Meri ühendab. Läänemeri eriti, sest sellest üheksa riigi ühiserrest on saanud vaat et peaaegu Euroopa Liidu sisemeri!

Läti, Leedu, Venemaa, Taani, Rootsi,

Soome, autonoomse Ahvenamaa ja Eesti kunstnike looming hoiab silma peal seostel, mis teevad meid, siinseid mehi ja naisi, sarnaseks Läänemere kõigil kallastel. Iluideaalid kipuvad globaliseeruvass kommertsmaailmas ühtlustuma, ent igale survele tekib tavaliselt vastujõud. Nii ka ilustandardeid kujundavale turumaailmale.

XIX rahvusvaheline aktinäitus MEES, NAINE ja LÄÄNEMERI.

Läänemere kunstnike hulgast otsisime neid loojaid, kes rõhutavad iga inimese ja tema sisemaailma ainukordsust.

Leedu kunstniku Vilmantas Marcinkeviciuse suuremõõtmelised maalid Läänemere jõulistes suvevärvides ning Ahvenamaa kunstniku Kjell Ekströmi vesihallid akvarellid on kujutamislaadilt teineteisest üsna kaugel, kuid nad räägivad ühest ja samast. Inimene on kui kala, kes otsib sügavat vett. Või kui lind, kes lendab

Uue Kunsti Muuseumi näituste kava 2013. aastal

23. jaanuar – 3. märts

„VABADUSE PÜÜE“

Mika Vesalahti (Soome) isiknäitus

23. jaanuar – 3. märts

„VAHELÜLI“

Juss Piho maalinäitus

23. jaanuar – 10. märts

„INFRAPUNANE ARHITEKTUUR: arhitektuurimälestised Eestis “

Andrei Popovi fotod

29. jaanuar – 10. märts

„ÜKS NENDEST“

Christoph Mülleri (Saksamaa) fotod

13. veebruar – 10. märts

„EESTI VABARIIK 95. PIDULIKUD HÕBEEHTED“

Vivian Schotowsky ehete näitus

6. märts – 14. aprill

„MAALIKUNSTI UUDISLOOMING“

Eesti maalikunstnike liidu näitus

13. märts – 14. aprill

„ANNA UUS ELU“

Taaskasutusnäitus ja töötoad

13. märts – 14. aprill

ZIZID - polümeersavist figuurid

Endre Rudó (Ungari)

18. aprill – 4. juuni

„ÕNNETÄHE POOLE!“

Anu Raud 70. Kunstniku juubelinäitus.

soojuse ja valguse poole. Soome maaliija Viggo Wallensköld imetleb mehi ja naisi, kes pole rahul emaihus kaasa saadud sootunnustega ning taani kunstnik Michael Kvium hoiatab ihu kallal tehtud muutuste pärast. Läti fotograaf Janis Gleizdsi postuumne sõnum aga kõlab aastakümnete tagusest ajast julgustavalt – pole midagi ilusamat kui noor naine, uue elu kandja, pildistatud päikesesära meres!

12. juuni – 1. september

XX rahvusvaheline aktinäitus **„MEES JA NAINE: PÜHADUS?“**

12. juuni – 1. september

IV rahvusvaheline nukunäitus **„MEES JA NAINE: PÜHADUS?“**

4. september - 7. oktoober

„MÄNGIME!“

Resa Tiitsmaa autorinukud

5. september – 12. november

„UNENÄGUDE ELUSTAMINE“

Salvador Dali graafika, keraamika, pronks-, hõbe- ja kuldsepsid.

5. september – 22. november

„LOODUSE AASTA FOTO 2012“

10. oktoober – 12. november

„PÜHA SEKRETSIOON“

Merle Kannuse isiknäitus

15. november – 22. november

„LÄÄNEMERE KUNSTIPARK“ – rahvusvahelise arhitektuurivõistluse tööd

15. november – 30. november

„LOUIS I. KAHN 105“

Pärnus sündinud maailmakuulsa arhitekti loominguga näitus

29. november – 26. jaanuar 2014

„KOGU, HOIA NING JAGA!“

Haruldaste kollektsioonide näitus

14. detsember 2013 – 26. jaanuar 2014

„MA TUNNEN ENNAST PAREMINI“

Autoportreid Tartu Kunstimuuseumi maali- ja skulptuurikogust

„UNENÄGUDE ELUSTAMINE“. Salvador Dali originaalteosed: graafika, keraamika, pronks, hõbe, kuld

Väljapanek avas saladuse, kuidas Dali leidis kujundeid oma meeleseisunditele, kuidas ta töötas välja oma ainulaadse kunstikeele. Sürrrealismi klassiku Salvador Dali loominguga mõistatuslikkus ja salapära paneb vaatajaid mõtlema elu tähtsate küsimuste üle.

Fotol: Esiplaanil skulptuur “MINOTAUROS” (pronks, kuld, 1981). Minotauros

– Minose härg, Kreetaa kuningas. Legend räägib, et ta oli poolnimene – olend härja pea, kuid inimese kehaga. Tema isa Minos lasi Daidalosele ehitada labürindi ning sulges koletise sinna, et too inimestele liiga ei teeks. Sürrrealistide jaoks oli Minotauros teadvuse ja alateadvuse konflikti sümboliks, ta esindas inimese tumedat ja toorest külge.

Vaiko Edur
Pärnu Uue Kunsti Muuseum

Kultuuriasutused

Omavalitsus	Asutus	Juht
Are	Päriveri klubi	Sirje Pilter
	Suigu Seltsimaja	Eveli Kuslap
	Are Raamatukogu	Malle Pajo
	Suigu Raamatukogu	Viiu Tamla
Audru	Audru Kultuurimaja	Mari-Liis Rehe
	Aruvälja Rahvamaja	MTÜ Aruvälja Suurkülaselts
	Eassalu-Neitsi Külakeskus	MTÜ Eassalu Neitsi Külaselts
	Jõõpre Rahvamaja	MTÜ Jõõpre Külaselts
	Lavassaare Rahvamaja	Rivo Kajo
	Audru Raamatukogu	Piret Reili
	Aruvälja Raamatukogu	Malle Kiis
	Jõõpre Raamatukogu	Pille Ristimets
	Lindi Raamatukogu	Tiiu Tammer
	Lavassaare Raamatukogu	Liia Gentalen
	Eesti Muuseumraudtee Lavassaare muuseum	Mehis Helme
	Audru Muuseum	Helgi Roots
Halinga	Pärnu-Jaagupi Rahvamaja	Gerda Mölder
	Vee Rahvamaja	Gerda Mölder
	Pärnu-Jaagupi Raamatukogu	Ester Kerge
	Vahenurme Raamatukogu	Ludmilla Kodasma
	Libatse Raamatukogu	Aili Luik
Häädemeeste	Häädemeeste Huvikeskus	Anneli Lehtla
	Kabli Seltsimaja	Ülle Sulu
	Treimani Rahvamaja	Viljar Soomre
	Häädemeeste Raamatukogu	Leili Tali
	Kabli Raamatukogu	Kai Ein
	Treimani Raamatukogu	Evi Laarents
	Massiaru Raamatukogu	Marie Iir
	Häädemeeste Muuseum	Tiiu Pukk
Kihnu	Kihnu Rahvamaja	Veera Leas
	Kihnu Raamatukogu	Maire Havik
	Kihnu Muuseum	Maie Aav
Koonga	Lõpe Klubi	Kristel Rohumägi
	Koonga Raamatukogu	Erika Luige
	Lõpe Raamatukogu	Terje Roseniit
Paikuse	Paikuse Raamatukogu	Marika Kukk
	Seljametsa Muuseum	Laine Järvemäe
Pärnu	Pärnu Teater Endla	Ain Roost
	Pärnu Kontserdimaja	Marika Pärk
	Pärnu Muuseum	Aldur Vunk
	Koidula Muuseum	Elmar Trink

	Pärnu Uue Kunsti Muuseum	Vaiko Edur
	Pärnu Linnagalerii	Alar Raudoja
	Endla Teatrigalerii	Eveli Loorents
	Pärnu Kontserdibüroo	Helen Erastus
	Pärnu Linnaorkester	Tõiv Tiits
	Pärnu Muusikakool	Mall Türk
	Pärnu Keskraamatukogu	Heinike Sinijärv
	Ranna Raamatukogu	Kaire Kuura
	Rääma Raamatukogu	Tiiu Kobar
	Nooruse Maja	Uudo Laane
	Vana-Pärnu Kultuurikeskus	Silvi Kanošina
	Raeküla Vanakoolikeskus	Piia Karro
	Pärnu Ingeri-Soome Seltsimaja	Hillar Talvik
	Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	Küllike Altenberg
Saarde	Kilingi-Nõmme Klubi	Piia Kajando
	Tali Seltsimaja	Astrid Jõgiste
	Kilingi-Nõmme Raamatukogu	Ene Heil
	Tali Raamatukogu	Anne Parts
	Allikukivi Raamatukogu	Tiina Kuum
Sauga	Sauga Raamatukogu	Piia Salundi
	Urge Raamatukogu	Liivia Koolme
Sindi	Sindi Seltsimaja	Anneli Uustalu
	Sindi Raamatukogu	Ene Michelis
Surju	Surju Rahvamaja	Aime Vill
	Surju Raamatukogu	Elvi Piiri
Tahkuranna	Uulu Kultuuri- ja Spordikeskus	Anu Nõmm
	Uulu Raamatukogu	Helje Pulk
	Võiste Raamatukogu	Ülle Toomla
Tootsi	Tootsi Kultuuri- ja spordikeskus	Kaia Kerge
	Tootsi Raamatukogu	Olga Käärt
Tori	Tori Rahvamaja	Argo Juske
	Tori Raamatukogu	Aita Puust
	Jõesuu Raamatukogu	Viiu Juurikas
	Tori Muuseum	Lea Puust
Tõstamaa	Tõstamaa Rahvamaja	Õnnela Lees
	Tõhela Rahvamaja	Birgit Pere
	Seliste Külatuba	Liina Kingsepp
	Pootsi keskus	Kristiina Lepik
	Manõja Saarekeskus	Svea Aavik
	Tõstamaa Raamatukogu	Marge Päästel
	Tõhela Raamatukogu	Birgit Pere
	Pootsi Raamatukogu	Birgit Pere
	SA Tõstamaa Mõis	Toomas Mitt

Varbla	Varbla Rahvamaja	Anneli Lobjakas
	Paadremaa Rahvamaja	Anneli Lobjakas
	Saulepi Rahvamaja	Anneli Lobjakas
	Varbla Raamatukogu	Silvia Veeäär
	Saulepi Raamatukogu	Signe Tetsmann
	Varbla Muuseum	Rene Kask
Vändra alev	Vändra Kultuurikeskus	Martin Sempelson
	Vändra Raamatukogu	Laine Adamsoo
Vändra vald	Pärnjõe Rahvamaja	Heli Mäeorg
	Suurejõe Rahvamaja	Heldi Raude
	Võidula Rahvamaja	Lea Toom
	Vihtra Külakeskus	Reelika Arumäe
	Kaisma Rahvamaja	Imbi Tõnisson
	Kadjaste Vabaajakeskus	Alliki Luuasepp
	Kaisma Raamatukogu	Sirje Sõnajalg
	Pärnjõe Raamatukogu	Epp Kont
	Suurejõe Raamatukogu	Elvira Varrik
	Vihtra Raamatukogu	Katrin Ilbi
	Võidula Raamatukogu	Lea Toom
	C.R. Jakobsoni Talumuuseum	Monika Jõemaa

Kogudused ja kirikud Pärnumaal

Kogudus	Õpetaja/ kontaktisik	Kirik
EELK Audru Püha Risti kogudus	Tiina Janno	kirik aastast 1680
EELK Häädemeeste Miikaeli kogudus	Tauno Teder	kirik aastast 1874
EELK Eliisabeti kogudus	Enn Auksmann	kirik aastast 1749
EELK Pärnu-Jakobi kogudus	Tõnu Taremaa	kirik aastast 1534
EELK Saarde Katariina kogudus	Arvet Ollino	kirik aastast 1689
EELK Tori Püha Jüri kogudus	Tõnu Taremaa	kirik aastast 1990
EELK Treimani kogudus	Tauno Teder	kirik aastast 1867
EELK Tõstamaa Maarja kogudus	Tiina Janno	kirik aastast 1768
EELK Vändra Martini kogudus	Ants Kivilo	kirik aastast 1787
EELK Mihkli Miikaeli kogudus	Sirje Aija	kirik aastast 1215-1300
EELK Varbla Püha Urbanuse kogudus	Lea Lehis	kirik aastast 1860
EELK Sindi kogudus	Tõnu Taremaa	
EELK Tahkuranna kogudus	Tauno Teder	
EAÕK Häädemeeste Issandamuutmise kogudus	Ardalion Keskküla	kirik aastast 1872
EAÕK Jõõpre Püha Suurkannataja Gregoriuse kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1879
EAÕK Kergu Püha Suurkannataja Sinaidi kogudus	Kuldar Rajapu	kirik aastast 1852
EAÕK Kihnu Nikolause kogudus	Viktor Ivask	kirik aastast 1874

EAÕK Laiksaare Ristija Johannese kogudus	Ardalion Keskküla	kirik aastast 1924
EAÕK Paadrema Püha Kolmainu kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1889
EAÕK Pootsi-Kõpu Püha Kolmainu kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1873
EAÕK Pärnu Issandamuutmise kogudus	Ardalion Keskküla	kirik aastast 1904
EAÕK Seli-Tõstamaa Püha Vassilius Suure kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1864
EAÕK Sindi Jumalailumise kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1899
EAÕK Tahkuranna Jumalasünnitaja Uinumise kogudus	Ardalion Keskküla	kirik aastast 1872
EAÕK Treimani Pühade Apostlite Peetruse ja Pauluse kogudus	Ardalion Keskküla	kirik aastast 1935
EAÕK Uruste Issanda Taevaminemise kogudus	Enos Heinsoo	kirik aastast 1873
EAÕK Uduvere Apostel Jakobuse kogudus	Kuldar Rajapu	kirik aastast 1866
EAÕK Väandra Apostlite Peetrus-Pauluse kogudus	Kuldar Rajapu	kirik aastast 1868
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeuskiriku Suurmärter Jekateriina kogudus	Nikolai Golovastikov	kirik aastast 1768
EEBKL Pärnu Sool ja Valgus kogudus	Taavi Tambergp	Noorteväljak 2, Pärnu
EEBKL Kilingi-Nõmme Vabakogudus	Eduard Kakko	Villa 1, Saarde
EEBKL Pärnu Immanueli baptistikogudus	Joosep Tammo	Henno 3, Pärnu
EEB Evangeeliumi Kristlaste Pärnu Saalemi vabakogudus	Kalju Põldroos	Suur-Posti 18a, Pärnu
EEBKL Evangeeliumi Kristlaste Suigu kogudus	Eduard Kakko	Suigu, Are
Pärnu Nelipühakogudus	Taavi Lust	Lehola 40, Pärnu
EKNK Kabli kogudus	Janno Peensalu	Kabli küla, Häädemeeste
EKNK Kilingi-Nõmme kogudus	Jorma Õigus	Pärnu mnt 63, K-Nõmme
EKNK Pärnu Vene kogudus	Eduard Saulitis	Pärnu mnt 66, Sindi
EKNK Pärnu kogudus	Janno Peensalu	Munga 2, Pärnu
Rooma-Katoliku Kiriku Püha Apostel Johannese kogudus	Sirje Taremaa	Karuseli 27, Pärnu
EMK Agape Pärnu kirik	Tõnu Kuusemaa	kirik aastast 1992, Männi 2, Pärnu
Seitsmenda Päev Adventiside Pärnu kogudus	Rein Kalmus	Karja 3, Pärnu
Jehoova Tunnistajate Pärnu kogudus	Eero Palm	Pirni 14b, Pärnu
Pärnu Kristlik Vabakogudus	Aarne Heide	Haapsalu mnt 11, Pärnu
Eesti Karismaatilise Episkopaalkiriku Pärnu Apostel Püha Barnabase kogudus	Kaido Eriste	Lembitu 1, Pärnu

Eha Ristimets
Pärnu Maavalitsus

13. Sport

Pärnumaa spordist 2011–2013

Pärnumaa Spordiliit on maakonnas tegutsevate spordiklubide liit, kes Rahvusliku Olümpiakomitee liikmena esindab maakonna sporti ja kellel on ainuõigus korraldada maakonna meistrivõistlusi ja anda välja vastavaid tiitleid.

Pärnumaal on Eesti Spordiregistri andmetel 158 spordirühmitust, 16 spordikooli ning 6962 harrastajat hetkesisuga.

Pärnumaa Spordiliitu tunnustavad partneritena EOK, Kultuuri- ja Haridusministeerium, Eestimaa Spordiliit „Jõud“ ja teised üleriigilised spordirühmitused ning kohalikul tasandil Pärnu Maavalitsus, Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Rohelise Jõemaa Koostöökogu, Pärnu Lahe Partnerluskogu ja terve rida firmasid koostöpartneritena.

Pärnumaa spordiliit on avalikes huvides tegutsev spordirühmitus, kes tegutseb kõigi klubide ja harrastajatega, mitte ainult oma liikmeskonnaga. Spordiliidu eesmärgiks on kohaliku omaalgatusliku sporditegevuse stimuleerimine, kaasates kohalikud omavalitsused, spordiklubid, koolid, seltsingud, perekonnad ja üksikisikud. Liikmete huvi on saada sporditeavet, abi võistluste korraldamiseks, projektinõustamiseks, koolituste infoks ja paljuks muukski.

Igal aastal teostab Pärnumaa Spordiliit spordirühmituste, spordiohjetite, treenerite ja harrastajate ülevaate, edastades info Eesti spordiregistrile. Sportlikuks tegevuseks on loodud Pärnumaal kaasagedes tingimused, samas püütakse igal aastal ka midagi uut ehitada või renoveerida.

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ühisprojektiga valmis 10 kaasagedset korvpalli-

väljakut erinevates omavalitsustes, valmis Häädemeeste vallas Metsapoole kooli võimla, renoveeriti Väandra kooli staadion, avati Auto24 Ring Audru vallas, mis on hetkel Baltimaade parimaks tunnustatud, terve rida linnalähedasi kergliiklusteid, Tõstamaal ja Raeküla Tervisekeskuses Paikuse vallas valgustatud suusarajad, Audru vallas liikumistrada, alustati Kilingi-Nõmme staadioni renoveerimist, mis avatakse 2014 jpm. Seda nimistut võib jätkata uute disc-golfi väljakutega Pärnus ja Pärnu-Jaagupis.

Kuidas kasutame neid tingimusi?

Pärnumaa Spordiliit korraldab Pärnumaa meistrivõistlusi 47 spordialal alates C-vanuseklassist ja lõpetades kahe veteranide klassiga nii naistele kui meestele.

Säilinud on mängude korraldamise traditsioonid: toimuvad Pärnumaa suve- ja talimängud omavalitsustele ning klubidele, piirkondlikud mängud – Rohelise Jõemaa mängud, valdade Rannamängud, Koonga mängud, külade mängud Saugas, Halingas, Häädemeestel jt kohtades.

Seoses kergliikluste ehitamisega on aktiviseerunud ka elanikkonna liikumisharrastus. Ainuüksi Pärnu linna lisandus 2012. aastal ligi 20 kilomeetrit uusi kergliiklusteid.

Erinevates asukohtades toimuvad jooksu-, ratta- ja käimisüritused võivad üha enam populaarsust.

Jüri Jaansoniga kahe silla jooks on üks Eesti suurimaid jooksuüritusi, millest osavõtt iga aastaga kasvab. Spordisündmuse programmi on lisandunud eraldi lastejooksude päev ja sporditurg, kus spordiklubid oma tegevusi tutvustavad, olles nii

saanud igati positiivse hinnangu osaliseks.

Vändra Rattaralli oma hea korralduse ja rohke osavõtu poolest on kasvanud juba Eesti meistrivõistluste üheks osaetapiks, kus võtavad mõõtu ka tippsportlased. Väga omanäoliseks võistluseks on kujunenud Pärnumaa Võidupüha maraton koos tule kandmisega Torist-Pärnusse – eriline selle poolest, et täispikk maraton kulgeb nii maanteel kui metsaradadel. Projektiga alustati 2012. aastal.

2013. aastal taaselustati Vändra Maraton, mis on olnud üks traditsioonilistest spordisündmustest alates 1956. aastast – 1970-aastate algul aga üleliiduliselt arvestatav jõuproov maratoonarite hulgas.

A2K ja SK Kalju jalgrattasari toimub kolmapäeviti maikuust septembrini kõigi õpetustega, alates jalgrattasõidust ja lõpetades hoolduskoolitusega, rääkimata esmaabist ja tervislikust toitumisest nõustamistundides.

Jüulimäe suusasõit, Reiu-Raeküla suusamatk ning Jüulimäe suusasari annavad võimalusi sadadele suusatajatele oma vormi kontrollimiseks.

Lisaks väärivad märkimist tehnikasportlastele korraldatav Pärnu Motoclubi kolmapäevakrossid, Erki Sport superkrossi sari, Watergate'i regatt purjetamises, Pärnu Summer Cup noortele jalgpalluritele jne.

Huvitavaid sündmusi on palju, mida omavalitsuse tasandil korraldatakse ning ikka selle nimel, et rahva liikumisharjumused suureneksid ja tervis paraneks.

Tänu headele tingimustele ja rohketele sündmuste korraldamisele ei jää ka saavutused tulemata.

2011. a toimusid Eestimaa XII suvemängud Rakveres, kus reastati maakonnad, linnad ja vallad. Pärnumaa saavutas maakondadest 5. koha, võites mälumängu ja sangpommi kahevõistluse. III kohad saavutati meeste ja naiste võrkpallis. Üldkokkuvõttes toodi koju 16 kuld-, 21 hõbe- ja 46 pronksmedalit.

2013. aastal toimusid Eestimaa talimängud Võrus, kus Pärnumaa saavutas hinnatava III koha, tuues koju II koha murdmaasuusatamises ja vabamaadluses, III koha kreeka -rooma maadluses, meeste korvpallis, males ning lauatennis.

Sportlaste saavutustest ja võidetud medalitest tuleb juttu edaspidi, kuid nime-taksime tublisid naisjalgpallureid, kes ennastületavalt võitudeni jõudsid, võrk- ja korvpallivõistkondasid, rääkimata sõudjatest, aerutajatest ja suusatajatest.

Ükski saavutus ei tule ilma treeneriteta – tänuks treenerite tublile tööle sõlmiti 2013. a septembris EOK ja Pärnumaa Spordiliidu vahel Ühise tegutsemise leping noorte spordimeisterliikkuse tõstmisel treenerite töö tasustamiseks.

Treeneriteks osutusid vastavalt saavutatud tulemustele ja treenerite kutsestandardile

Reet Palm ja Raini Lelle sõudmises, Eva Kuningas kergejõustikus, Anu Taveter, Kadri Madissoo suusatamises, Karl Pajumäe maadluses, Tiina Hodakov aerutamises ja Kaido Juurik jalgrattaspordis.

Eestimaa Spordiliit Jõud tunnustab igal aastal parimat omavalitsuse sporditöötajat ja spordisündmust.

2011. aastal valiti Pärnumaalt parimaks sporditöötajaks Saarde valla spordikeskuste juhataja Toivo Tallo, sündmuseks Vändra Rattaralli, korraldajaks Kristen Kivistik.

2012. aastal valiti sporditöötajaks Audru valla spordiprojektijuht Öie Killing ja spordisündmuseks Pärnumaa Võidupüha maraton.

2013. aastal valiti sporditöötajaks Sauga valla spordijuht Tiiu Alliksalu, spordisündmuseks 40. Vändra maraton.

Vaatamata majanduslikult raskele ajale, kus europrojektid lõppesid ja järjest vähemaks jääb projektide esitamiseks võimalusi, sportlased treenivad, tulemused paranevad ja meistrid selguvad.

Kui vaid sportlased ei siirduks parematesse välisklubidesse, kui riigil jätkuks tahet ja raha panustada tippsportlaste ja treenerite palkadeks, kui noored ei siirduks välismaale elama, töötama, kui...

Hoiame kokku, istume kokku ja kuulame

üksteist, meid on nii vähe ja me oleme sealjuures väga tublid oma sportlikes saavutustes olnud, tahame ju olümpiavõitjaid edaspidigi – jätkugu arukust ja kainet mõtlemist meil kõigil selle elluviimiseks!

Kaiu Kustasson
Pärnumaa Spordiliit

Sport Pärnumaa koolides

Pärnu Maakoolide Spordiliit (Pärnu MKSL) on vabatahtlik ühendus, mille liikmeteks on füüsilised isikud - maakoolide kehalise kasvatusõpetajad vabatahtlikkuse ja ühiste huvide alusel.

Pärnu MKSL peab põhimõtteks, et iga-sugune hea emotsioon läbi spordi on alati tervitav. Aastakümnete vältel ollakse omandanud hulgaliselt kogemusi ning võistlusi organiseerides on arvestanud eelkõige laste huvide ning koolide võimalustega.

Ühise kokkuleppena nii linnas kui maakoolides peetakse õppeplaani silmas pidades koolidele mõeldud võistlusi järgmistel spordialadel: jalgpall, võrkpall, korvpall, rahvastepall, krossi- ja teatekrossi jooks, pendelteatejooks, kergejõustik, lauatenis, male, lauamängud, akrobaatika, ergomeetersõudmine, suusatamine.

Iga-aastaselt on korraldatud ka koostööpartnerite poolt ellukutsutud võistlusi nagu näiteks „Kooliliiga võrkpall“, „Miniliiga võrkpall“, „TV 10 Olümpiastarti“ jt. Lisaks korraldatakse koostöös Pärnu linnaga J,A,B klasside sisekergejõustiku meistri-võistlusi, TV-10 Olümpiastarti ning heategevuslikku teatejooksu.

Viimane on üks suuremaid ühisüritusi juba mitmeid aastaid ega ole suunatud tulemusele, vaid pakub osalemisrõõmu ja on mõeldud liikumisvõime kaotanud laste ravi toetamiseks. Lapsed üle Eesti jooksevad sümboolselt, seljas särgid tasulise telefoninumbriga, kuhu helistades anneta-

takse raha heategevuseks. Kogutud rahaliste vahenditega toetatakse Haapsalu Neuroloogilise Rehabilitatsioonikeskuse laste osakonda erinevate vahendite soetamisel.

Suurimad korraldatavad võistlused on sügiskross, kevadkross, kergejõustiku mv J,A,B vanuseklassile, suusatamises „Kati ja Mati Spordimängud 1–4 klassile“. Heatahtejooks, kust 2013. aastal võttis osa 140 võistkonda ligi 1260 lapsega. 4–5 klasside rahvastepallivõistlused toimusid kõrge osalemishuvi tõttu kahel päeval ning osa võttis 11 tüdrukute ja 12 poiste võistkonda 205 õpilasega. Üle ootuste populaarseks kujunes akrobaatikavõistlus, kust võttis 2013. aastal osa erakordselt suur hulk õpilasi – 103.

Väiksematest võistlustest võiks ära märkida 8-9 klassi poiste korvpalli, kus osales 3 võistkonda. Traditsiooniliste sündmuse hulka kuuluvad male meistrivõistlused 1-4 ja 5–9 klassidele, orienteerumine ja lauatenis.

Kui vaadata viimast saada olevat statistikat, siis 2013. aastal osaleti Pärnu maakoolide poolt korraldatud ja spordiliiduga koostöös toimunud võistlustel 3951 korral.

Vastavalt võimalustele on korraldatud üritused leidnud kajastamist kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja spordiliidu veebilehel www.pmksl.ee.

Riigi ja omavalitsuste poolt finantseeritakse jätkuvalt algklasside kohustuslikku ujumisõpet. Projektiga on liitunud kõik Pär-

numaa koolid ja lasteaed-alkkoolid. Vastavalt võimalusele on kohustuslikud ujumistunnid korraldatud kas Tootsi, Tihemetsa, Lihula või Pärnus Koidula Gümnaasiumi ning Raba ujulas. Jätakuvalt soodsaimad tingimused olid Tootsi ujulas.

Pärnu MKSL-i mured on sarnased paljude teiste maakondade probleemidega. Suurim küsimärk on seotud Pärnumaa elanikkonna vähenemisega, millega seoses kahaneb ka tulubaas koolispordi rahastamisel. Maapiirkondi kimbutab tihti palgaliste treenerite puudus ja valdades sporditöötajate vähesus. Otstarbekas oleks kohaliku kooli kehalise kasvatuses õpetajale spordiringi vedamise õigused.

Spordivõistlustel osalemine aktiivsus on jäänud paraku väiksemaks, kuna sageli pole võimalik komplekteerida täismahus võistkondi. Kuid võistluste organisatoorse poole pealt võiks mainida kohtunikekadri vananemist ja vähesust, ka kohtunike töö

tasustamist ning projektide kahanevat võimalust kaasata avalikku lisaraha.

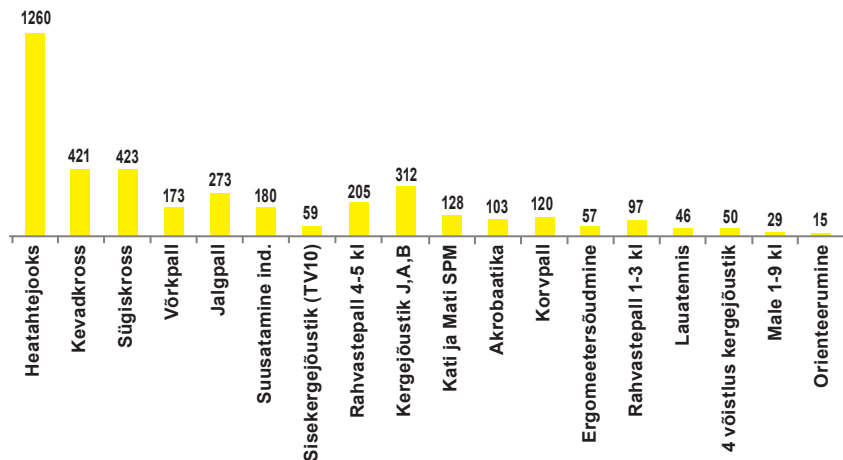
Spordiliidu rõõmud on seotud võistlustega ja rahulolevate osalejatega. Spordiliit on aktiivne erinevate spordialade tutvustamisel ning korraldusmeeskonda vabatahtlike kaasamisel.

Meeldiv on olnud teha koostööd ka erinevate partneritega üle Eesti. Pikaajalised koostööpartnerid on Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Haridus- ja Teadusministeerium, Hasartmängumaksu Nõukogu, Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupp, Pärnumaa Spordiliit, Eesti Koolispordi Liit, Eesti Kergejõustiku Liit, EVF Eesti Võrkpalli Liit, Eesti Jalgpalli Liit, Pärnu Koolispordi Liit, MTÜ Tallinnmeeting, OÜ Auhinnapood, Pärnu Linnavalitsus, Heller ja Pojad OÜ jpt. Tänu neile on võistlused teoks saanud ja oluliselt stabiilsem on järgmisi projekte juhtida.

Tabel 1. Pärnu Maakoolide Spordiliidu korraldatud 1996–2013 aasta võistlustel osalemiskordade sagedus kõikidel aladel.

Allikas: Pärnu MKSL

Tabel 2. Populaarseim spordiala (erinevatele vanuseklassidele mõeldud võistlused on liidetud kokku alade kaupa, üleval on näha osavõtjate arvud aasta lõikes).
Allikas: Pärnu MKSL

Ene Saagpakk
Pärnu Maakoolide Spordiliit

Pärnumaa sporditegijad 2011–2013

Pärnumaa sporditegijad 2011

Omistatud tiitel	Nimi, võistkond	Treener	Spordiala
Aasta meessportlane	Rein Taaramäe		jalgrattasport
Aasta naisssportlane	Kaisa Pajusalu	Ulvi Lutoškin, Roman Lutoškin	sõudmine
Aasta juuniorisportlane - naine	Liina Laasma	Jaan Tamm	kergejõustik
Aasta juuniorisportlane - mees	Jüri Juurikas	Tiina Hodakov	aerutamine
Aasta noormees	Tamur Talviku	Marek Talviku	mootorrattasport
Aasta neiu	Reena Pärnat	Leili Kukk	
Aasta tehnikasportlane	Ott Joala	Atso Joala	veemoto
Aasta veteran	Ulvi Lutoškin		sõudmine
Aasta invasportlane	Vaiko Vare	Ilvi Vare	orienteerumine
Aasta võistkond	Sõudmise paarisaueru neljapaat – Andrei Jämsä, Tõnu Endrekson, Kaspar Taimsoo, Allar Raja	Matti Killing	sõudmine
Aasta noortevõistkond	Sõudmise paarisaueru kahepaat – Geir Suursild, Karl Koppel	Reet Palm	sõudmine

Aasta treener	Matti Killing		sõudmine
Aasta noortetreener	Jaan Tamm		kergejõustik
Aasta spordisündmus	Elioni rattasarja etapp Jõulumäel		
Aasta kohalik spordisündmus	Vändra rattaralli		
Aasta spordiedendaja	Pärnumaa Omavalitsuste Liit		
Aasta sporditoetaja	AS Ruukki, AS Savi		

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad 2011

Sporditegija aastapremia – jalgrattur Spordisündmuse aastapremia – Vändra
Rein Taaramäele. Jalgrattaklubi Vikole Vändra Rattaralli korraldamise eest.

Pärnumaa sporditegijad 2012

Omistatud tiitel	Nimi, võistkond	Treener	Spordiala
Aasta meessportlane	Karl-Hannes Tagu	Mati Hool, Tõnis Vare	jääpurjetamine
Aasta naissportlane	Kaisa Pajusalu	Ulvi Lutoškin, Roman Lutoškin	sõudmine
Aasta juuniorisportlane	Eleriin Haas	Eva Kuningas	kergejõustik
Aasta noormees	Geir Suursild	Reet Palm	sõudmine
Aasta neiu	Laura-Maria Oja	Eva Kuningas	kergejõustik
Aasta tehnikasportlane	Toivo Nikopensius		mootorrattasport
Aasta veteran	Aleksander Karama		ammulaskmine
Aasta invasportlane	Vaiko Vare	Ilvi Vare	orienteerumine
Aasta võistkond	Sõudmise paarisaueru neljapaat – Andrei Jämsä, Allar Raja, Tõnu Endrek- son, Kaspar Taimsoo	Matti Killing	sõudmine
Aasta pallimänguvõistkond	Pärnu Võrkpallikubi meeskond - Andrus Raadik, Taavet Leppik, Sven Saarpere, Edgar Järvekülg, Tamar Nassar, Kardo Kõresaar, Romet Priimägi, Ergo Sartakov, Oliver Faucher, Edgar Maier, Siim Põlluäär	Urmas Tali	võrkpall
Aasta treener	Matti Killing		sõudmine
Aasta noortetreener	Reet Palm		sõudmine
Aasta sporditoetaja	Pärnu Postimees, AS Pärnu Mets		
Aasta üllataja	Paikuse Motoklubi – Enduro EM-I II etapi korraldamine		

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad 2012

Kultuuripärl – Matti Killing
Sporditegija aastapremia – Reet Palm

Spordisündmuse aastapremia – Pärnumaa Võidupüha maraton

Pärnumaa sporditegijad 2013

Omistatud tiitel	Nimi, võistkond	Treener	Spordiala
Aasta meessportlane	Ott Joala	Atso Joala	veemoto
Aasta naisSPORTlane	Liina Laasma	Toomas Merila	kergejõustik
Aasta juniorsportlane	Janek Õiglane	Sven Andresoo	kergejõustik
Aasta noormees	Joosep Karlson	Tiina Hodakov	aerutamine
Aasta neiu	Anette Baum	Tiina Hodakov	aerutamine
Aasta veteran	Ulvi Lutoškin		sõudmine
Aasta inSPORTlane	Vaiko Vare	Ilvi Vare	orienteerumine
Aasta võistkond	Sõudmise paarisaueru neljapaat – Allar Raja, Kaspar Taimsoo, Sten-Erik Anderson, Kaur Kuslap	Matti Killing	sõudmine
Aasta pallimänguvõistkond	Pärnu Jalgpalliklubi naiskond - Anatassia Morkovkina, Varje Tugim, Heleri Saar, Elis Meetua, Kairi Himanen, Liivi Sõrmus, Maarja Virula, Berle Brant, Triinu Esken, Margarita Šernosekova, Aljona Malets, Anete Paulus, Merlyn Mletskin, Kristina Bannikova, Saskia Sonnberg, Ketlin Saar, Kätlin Hõbemägi, Olga Ivanova	Jüri Saar	jalgpall
Aasta treener	Matti Killing		sõudmine
Aasta noortetreener	Tiina Hodakov		aerutamine
Aasta sporditoetaja	AS Ruukki		
Aasta üllataja/edendaja	Terviseklubi Mispo 40. Vändra Maraton; Auto24 Ringi õnnestunud esimene hooaeg		

Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad 2013

Sporditegija aastapremia – Pärnu Jalgpalliklubi naiskonna treener Jüri Saar

Spordisündmuse aastapremia – Pärnumaa I võimlemipidu “Kevadvärvid”

Tegutsevad spordiorganisatsioonid Eesti spordiregistri põhjal (seisuga 31.12.2013)

A2 Racing MTÜ	Pärnu Spordiselts Kalev
A2K spordiklubi	Pärnu Spordiselts Kalev Spordikool
Ainula balleti ja iluvõimlemise stuudio	Pärnu Surfiklubi
Akrobaatikaklubi Tirel	Pärnu Surfikool
Audruranna Ratsaspordiklubi	Pärnu Taekwondo Klubi
Balleti ja iluvõimlemise stuudio Ainula	Pärnu Tennisehalli Klubi
Discgolfiklubi Hole-in-One	Pärnu Tenniseklubi
Eesti Amburite Liit	Pärnu Tennisekool
Eesti Kiikingi Liit	Pärnu Tiibvarjuklubi
Eesti Koroonamänguliit	Pärnu Vanalinna Spordiklubi
Eesti Rakendisportlaste Liit	Pärnu Vibuklubi Meelis
Eesti Trikirullisutamise Klubi	Pärnu-Jaagupi Tuletõrjeselts
Elujooks MTÜ	Pärnumaa Invaspordiklubi
Gabriele Moe- ja Tantsukool	Pärnumaa Jahimeeste Liit
Holteri Tennisekool	Pärnumaa Koroonamänguklubi Ring
Häädemeeste Amburite Klubi	Pärnumaa Raadioklubi
Jalgpalli Huvikool Vaprus	Pärnumaa Ratsaspordiklubi
Jalgpalliklubi Pisikesed pallurid	Pärnumaa Sangpommiklubi Sapo
Jalgpalliklubi Väandra Vaprus	Pärnumaa Spordiliit
Jalgpallikool Väandra Vaprus	Pärnumaa Tõsteklubi Ramm
Jalgrattaklubi Viko	Raeküla Spordiklubi
Jooksuklubi Mispo	Rahnoja Jahiselts
Judoklubi Samurai	Ratsaspordiklubi Oxford
Karateklubi Corpore	Ratsaspordiklubi Parkuur
Karateklubi ZEN	SA Jõulumäe Tervisespordikeskus
Kihnu Spordiselts	Samurai Judokool
Kilingi-Nõmme Võimlemisklubi Githa	Sauga Valla Spordiklubi
Klubi Püha Loomaaed	Saviaugu Tenniseklubi
Korvpalliklubi Paulus	Sindi Spordiklubi Kalju
Korvpalliklubi Pärnu	Spordi ja Kultuurikool Humanitas
Korvpalliklubi Pärnu-Jaagupi	Spordiklubi Altius
Laane Ratsakool	Spordiklubi Are
Maleklubi Email Klubi	Spordiklubi FCP
Motoklubi Riverman Team	Spordiklubi Helipall
MTÜ Audru Motoklubi	Spordiklubi Leo
MTÜ Erki-sport	Spordiklubi Mai-Squash
MTÜ FC Metropool Pärnu	Spordiklubi Otto
MTÜ Hobbybowling	Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi
MTÜ Jinx Sailing Team	Spordiklubi Pärnu Ujumisklubi Uca
MTÜ JK Pärnu Poseidon	Spordiklubi Pärnumaa Maleklubi
MTÜ Keskküla Ratsaspordikeskus	spordiklubi Raudmees
MTÜ LB Sailing Club	Spordiklubi Ringi
MTÜ Lääne Politsei Spordiselts	Spordiklubi Rõõm
MTÜ Minifox	Spordiklubi Saarde
MTÜ Motoklubi Risanti	Spordiklubi Stingray Extreme

MTÜ Optitrans Tehnikasport	Spordiklubi Tahk
MTÜ Paikuse Aerutamisklubi	Spordiklubi Tervis
MTÜ Paikuse Motoklubi	Spordiklubi TuPo
MTÜ Paintballi klubi NastyDog	Spordiklubi Vaablane
MTÜ Perona Bowling	Spordiklubi Vabariigi Võllimees
MTÜ Power Fight Team	Spordiselts Vaprus
MTÜ Pärnu Jõuspordi Liit	Spordiühing HOBI ELG
MTÜ Pärnu Kesklinna Tennisekeskus	Surju valla spordiklubi
MTÜ Pärnu Meeste Korvpalliliiga	Suusaklubi "Jõulu"
MTÜ Pärnu Motoclub	Tori spordiklubi
MTÜ Pärnu Sulgpalliklubi	Tõstamaa Spordiklubi
MTÜ Pärnu Summer Cup	Ujumisklubi Raba
MTÜ Pärnu Tennisekool	Varbla Spordiselts
MTÜ Pärnu Võrkpalliklubi	Võimlemisklubi Rüht
MTÜ Pärnu-Jaagupi Lauatenniseklubi	Võimlemiskool Rüht
MTÜ Pärnumaa D-klubi	Võrkpalliklubi Tervis
MTÜ Pärnumaa Spordiveteranide Koondis	Vändra Ratsaspordiklubi
MTÜ Rand	Vändra Tehnikaspordiklubi
MTÜ Saarde KINGS	Pärnu Kalevi Tenniseklubi
MTÜ Saarde Spordiliit	Pärnu Kesklinna Tenniseklubi
MTÜ SHK Pärnu Bullet	Pärnu Kesklinna Tennisekool
MTÜ Sindi Mudelisport	Pärnu Klubi "Tervisesport"
MTÜ SK Kempo	Pärnu Koolispordiliit
MTÜ Sookuninga	Pärnu Kurtide Spordiselts Eero
MTÜ Spordiklubi DO-JANG	Pärnu lauatenniseklubi Vint-90
MTÜ Suure Karu Pojad	Pärnu Linna Spordikool
MTÜ Tihemetsa Motoklubi	Pärnu Linnavalitsus
MTÜ Valgeranna Golfiklubi	Pärnu Loovuskeskus
MTÜ Valik	Pärnu Maakoolide Spordiliit
MTÜ Vändra Kirikumõisa Küla Arendamise Selts	Pärnu Maleklubi
Niidupargi Kergejõustikuklubi	Pärnu Mudellennu Klubi
OK Tehnikaspordiklubi	Pärnu Noorte Purjetamise Edendamise Selts
Orienteerumisklubi West	Pärnu Pataljoni Jalgpalliklubi
OÜ Body Shape	Pärnu Pimedate Ühing
Paikuse maleselts "Caissa"	Pärnu Ratastooli Klubi
Purjespordiselts Maru	Pärnu Saalihokiklubi
Pärnu Auto-Motoklubi Slik	Pärnu Sõudekeskus Kalev
Pärnu Bridžiklubi	Pärnu Sõudeklubi
Pärnu Field Target Klubi	Pärnu Sõudeklubi Spordikool
Pärnu Invasõudmine ja Spordiklubi	Pärnu Spordiklubi Junior K & V
Pärnu Jahtklubi	Pärnu Spordiliit
Pärnu Jahtklubi Purjespordikool	Pärnu Jalgrattaspordiklubi Rave
Pärnu Jalgpalliklubi	Pärnu Kalevi Aerutajate Klubi
Pärnu Jalgpalliklubi Vaprus	Pärnu Kalevi kergejõustikuklubi
Pärnu Jalgpalliklubide Liit	

Vahur Mäe, Kaiu Kustasson
Pärnumaa Spordiliit

Ene Saagpakk
Pärnu Maakoolide Spordiliit

Meeste paarisaeu neljapaat Londoni olümpial. Foto Eesti Sõudeliit

Pärnu VK 2012–2013 Schenker Liiga Final Four Pärnu spordihallis. Foto Reio Tilk

Sporditulemused

Parimate tulemused 2011–2013

Nimi	Ala	Võistlus	Koht
2011			
Parim meessportlane			
Allar Raja	sõudmine	EM MM MK (üldarvestuses)	II 7. 4.
Tanel Kangert	jalgrattasport	Tartu Rattamaraton	I
Rein Taaramäe	jalgrattasport	Tour de France (U23)	II
Kaido Külaots	male	Gibraltari maleturniir	III
Timo Vaimann	ujumine	RAHVUSVAHELISED KALEV OPEN 200 m rinnuli Eesti Juun. rekord 50m rinnuli MAAILMA KARIKAV. MOSKVAS 200 m rinnuli-Eesti Juun. Rekord Baltimaade MV 200 m rinnuli	I III 23 III
Parim naissportlane			
Kaisa Pajusalu	sõudmine	U23 MM MM EM Sisesõudmise MM	III 12. 7. I
Raine Kuningas	kergejõustik	EMV	I
Parim juuniorisportlane naine (1989 ja noorem)			
Kaisa Pajusalu	sõudmine	U23 MM MM EM Sisesõudmise MM	III 12. 7. I
Liina Laasma	kergejõustik	Juunioride MM (oda)	I
Parim juuniorisportlane mees (1988 ja noorem)			
Jüri Juurikas	aerutamine	EM U23 K-1 500 m	6.
Sten-Erik Anderson	sõudmine	U23 MM MM EM	8. 16. 7.
Karl-Hannes Tagu	jääpurjetamine	Juunioride MM Euroopa KV EM	III I 14
Parim noormees (1993 ja noorem)			
Keiso Pedriks	kergejõustik	EUR noorte OM-päevad (110 m tk)	5.
Tamur Talviku	motosport	Juunioride MM Juunioride EM	III 4.
Hendrik Tamm	kabe	EM kadettidele (100 ruutu) MM kadettidele (64 ruutu)	18 12
Parim neiu (1993 ja noorem)			
Reena Pärnat	vibusport	Balti MV	I
Johanna Saareke	jääpurjetamine	Juunioride MM Ice-Optimist	III

Heleriin Haas	kergejõustik	Juunioride MM	11.
Maarika Buht	Klassik. tõstmine	Euroopa noorte MV (U17)	10.
Parim veteran (1975 ja vanem)			
Ulvi Lutoškin	sõudmine	VET MM (masters)	3 kulda
Hella Klausen	ujumine	EM masters EM masters (pikamaa, 3km)	4. III
Aasta invaspordlane			
Vaiko Vare	invasport (orienteerumine)	MM orienteerumine Teate Sprint Lühirada Tavarada EKSL orienteerumine sprint EKSL orienteerumine tavarada EKSL murdmaajooks	6 19 20 28 2 4 4
Aasta tehnikaspordlane			
Egon Kaur	autosport	WRC Akadeemia	2
Ott Joala	veemoto	MM S-550 klass	I
Toivo Nikopensius	motokross	Gotlandi enduro	III
Aasta võistkond			
Meeste paarisaeru neljapaat (Taimsoo, Endrekson, Raja Jämsä)	sõudmine	EM	II
Pärnu Võrkpalliklubi meeskond	võrkpall	Schenkeri liiga Eesti MV	II III
Pärnu Jalgpalliklubi naiskond	jalgpall	Eesti MV Eesti KV	I I
Marjaliisa Umb Elise Umb	Purjetamine 470 naised	Euroopa Meistrivõistlused, Helsinki III Maailmakarika etapp, Mallorca IV MK etapp, Hyeres V MK etapp, Medemblik VI MK etapp, Kiel VII MK etapp, Weymouth Eesti MV (üldarvestus naised-mehed) Eesti KV (üldarvestus naised-mehed)	19 27 17 16 36 8 1 1
Aasta noortevõistkond			
Geir Suursild Karl Koppel	sõudmine	EM noortele MM noortele	5. 12.
Lisett Luts Laura-Maria Oja Loretta Jürisoo Reili Kaljund	kergejõustik	Eesti noorte MV4x100m 4x400m	I
2012			
Aasta meesspordlane (1989 ja vanem)			
Karl-Hannes Tagu	Jääpurjetamine (DN)	MM	II

Egeti Liiv	golf	Niitvälja karikas Eesti MV	I II
Alo Toom	maadlus	Bakuu GP	II
Tõnu Endrekson	sõudmine	OM EM Alfa sisesõudmise võistlus	4. I I
Andrei Jämsä	sõudmine	OM EM	4. I
Allar Raja	sõudmine	OM EM	4. I
Rein Taaramäe	jalgrattasport	Maanteeõidu MM eraldistart Maanteeõidu MM meeskonnasõit	35. 21.
Tanel Kangert	jalgrattasport	MM eraldistart MM meeskonnasõidus Giro d'Italia Tour de Suisse	13. 11. 26. 18.
Aasta naissportlane (1989 ja vanem)			
Eleriin Haas	Kergejõustik (kõrgushüpe)	EMV Soome MV Kuldliiga finaal (kõrgushüppes Eesti rekord 1.92) Põhjamaade noorsoo MV	I I III III
Kaisa Pajusalu	sõudmine	EM Mitteam. Sisesõudmise MM	III I
Reena Pärnat	vibulaskmine	OM Läti noorte MV	33. I
Laura-Maria Oja	kergejõustik	Eesti MV	2 pronksi 3 hõbe- dat 1 kuld
Aasta juuniorisportlane (1990 ja noorem)			
Eleriin Haas	Kergejõustik (kõrgushüpe)	EMV Soome MV Kuldliiga finaal (kõrgushüppes Eesti rekord 1.92) Põhjamaade noorsoo MV	I I III III
Reena Pärnat	vibulaskmine	OM Läti noorte MV	33. I
Geir Suursild	sõudmine	Euroopa noorte MV (kuni 18) Juunioride MM (kuni 18)	I 4.
Egeti Liiv	golf	Niitvälja karikas Eesti MV	I II
Sten-Erik Anderson	sõudmine	U23 MM	8. koht

Aasta noorsportlane/noormees, (1995 ja noorem)			
Taavi-Valter Taveter	purjetamine klass Laser Radial	EKV	5
		Eesti MV	1
		Eesti edetabel	3
	Suusatamine	PMV	11
		EMV kl.10km eraldistart	4
		EMV Sprint Vaba	11
		EMV kl10km ühistart	9
ETV Swedbank kokku	4		
Johannes Puusepp	Jääpurjetamine DN	Juunioride MM/EM	4
		EMV täiskasvanute	10
		EMV juuniorid	3
		EKV täiskasvanud	2
		EKV juunioride	1
Egeti Liiv	golf	Niitvälja karikas	I
		Eesti MV	II
Geir Suursild	sõudmine	Euroopa noorte MV (kuni 18)	I
		Juunioride MM (kuni 18)	4.
Aasta noorsportlane/neiu (1995 ja noorem)			
Reena Pärnat	vibulaskmine	OM Läti noorte MV	33. I
Aasta spordiveteran (1977 ja vanem)			
Toivo Nikopensius	motokross	EM enduros	5.
		Balti MV enduros	I
		Balti MV kestuskrossis	III
		Gotland Grand National	4.
Robert Trofimov	karate	MM Taekwondo Silver kategooria (M40+)	II
Ingrid Võsu	sõudmine	Veteranide MM	3 kulda
Aleksander Karama	ammulaskmine	Veteranide MM	I
Juhan Paalo, Peeter Sonntak, Tiit Helmja	sõudmine	Veteranide MM, roolijata neljapaat	I
Aasta tehnikasportlane			
Toivo Nikopensius	motokross	EM enduros	5.
		Balti MV enduros	I
		Balti MV kestuskrossis	III
		Gotland Grand National	4.
Ott Joala	veemoto	EMV EKV	I I
Aasta invasportlane			
Vaiko Vare	Orienteerumine	EM orienteerumine	4
		Teade	14
		Sprint	18
		Lühirada	4
		EM juunioride kergejõustik, teatejooks	3
		4x100m	1
		EKSL orienteerumine sprint	2
		EKSL orienteerumine tavarada	

Aasta võistkond			
Meeste paarisaeru neljapaat Jämsä, Raja, Endrekson, Taimsoo	sõudmine	OM EM	4. I
Meeste paarisaeru kahepaat Suursild, Udam	sõudmine	Euroopa noorte MV	I
Marjaliisa ja Eliise Umb	purjetamine	MK 2. etapp MK 3. etapp MM EMV EKV	28 26 29 1 1
Aasta pallimänguvõistkond			
Pärnu Jalgpalliklubi naiskond		EMV EKV	I I
Pärnu Võrkpalliklubi naiskond		Balti MV EKV EMV	I II III
Pärnu Võrkpalliklubi meeskond		EKV Schenker-liiga EMV	I II III
Korvpalliklubi „Pärnu“ noortevõistkond		Euroopa noorte liiga U17 (2. divisjon) Euroopa noorte liiga U16	I III
2013			
Aasta naissportlane (sünd. 1990 ja varem)			
Katrin Vinkel	orienteerumine	EMV õine tavarada N21	III
Kaisa Pajusalu	sõudmine	Euroopa MV MK I etapp EMV	7. 5.
Aasta meessportlane (sünd. 1990 ja varem)			
Allar Raja	sõudmine	MK I etapp EM MK II etapp MK III etapp MM	II 7. III III 5.
Jüri Juurikas	aerutamine	EMV K-1 200m	I
Karl- Hannes Tagu	jääpurjetamine- purjetamine	Euroopa MV (jääh) Euroopa MV ORC III Eesti edetabel DN-klassis	5 II I
Mario Mägisalu	maadlus	EMV	III
Alo Toom	maadlus	EMV	I
Aasta juniorsportlane (sünd. 1991-1994)			
Sten-Erik Anderson	sõudmine	EM MK II etapp MK III etapp MM	10. III III III
Sabir Mustafajev	aerutamine	EMV C-2 200m	I

Lembit Laks	tuletõrjesport	EMV, konksredeliga ronimine Balti matš, hargnemine mootor- pumbaga MM	
Janek Õiglane	kergejõustik	Juunioride EM (juunioride Eesti rekord kümnevõist). Eesti Juunioride MV (odavise) Balti matš (juuniorid) kümnevõist. Eesti juunioride KV, kõrgush. Eesti juunioride KV, 110m tkj. Eesti juunioride KV, 4x100m	4. II
Timmo Jeret	jalgrattasport	EMV eraldistardis EMV ühisstardis MU vanuseklassi Eesti teine absoluut- arvestuses	
Alvar Johnnes Alev	murdmaasuusa- tamine	Juunioride MM, 10 km, vaba Juunioride MM, sprint, klassika Skandinaavia KV Skandinaavia KV Eesti MV, M20, sprint, klassika Eesti MV, M20, 15 km vaba	20 22 11 17
Aasta noorsportlane, neiu (sünd. 1995 ja hiljem)			
Anette Baum	aerutamine	EKV aerutamise sari U16 võitja Baltimaade MV U16 ühesüstal 8000m EM maratonis ühesüstal EMV U16 ühesüstal 200m EMV U16 ühesüstal 500m EMV N kahesüstal 200m EMV N kahesüstal 500m EMV N neljasüstal 500m Balti MV U16 ühesüstal 2000m Balti MV U14 ühesüstal 2000m Balti MV U14 ühesüstal 8000m	 II II II II
Liisi Koit	lauatennis	Eesti juunioride MV naispaarismängus Eesti võistkondlikud juunioride MV Eesti MV (naispaarismäng) Eesti võistkondlikud MV Põhja-Euroopa noorte MV (võistkondlik)	II III III 4. II
Johanna Saareke	jääpurjetamine	Juunioride MM (üldarvestus) Juunioride MM (neiud)	5 II
Marie Anna Blehner	orienteerumine	EMV lühirada N14 EMV tavarada N14 EMV sprint N14	II I III
Ragne Reiman	orienteerumine	EMV lühirada N16 EMV sprint N16	II III
Kristin Viikmaa	orienteerumine	EMV lühirada N16	4

Aasta noorsportlane, noormees (sünd. 1995 ja hiljem)			
Joosep Karlson	aerutamine	Noorte MM c-1 1000m Noorte MM c-1 16000m Noorte EM c-1 1000m EMV c-1, c-2, 500-1000m Eesti noorte MV c-1, c-2	9 5 5 I I
Johannes Puusepp	jääpurjetamine	Euroopa MV Juunioride MM	Parim juunior 8
Tomi-Andre Piirmets	orienteerumine	EMV lühirada M16 EMV rattaorient. lühirada M16 EMV sprint M16	III II I
Märten Henrik Pais	orienteerumine	EMV rattaorient. lühirada M16 EMV suusaorient. sprint M16 EMV rattaorient. tavarada M16	I I I
Markus Harald Pais	orienteerumine	EMV sprint M14	III
Taavi Valter Taveter	purjetamine	Eesti juunioride MV (Laser Radial)	I
Keith Luur	purjetamine	Eesti MV (optimist) MM (optimist) Eesti edetabelis EKV (optimist)	I 98 I I
Siim Saavik	jalgrattasport	Juunioride EMV kriteeriumis EMV eraldistart EMVtrekisõidus (meeskondlik) EMV trekisõidus (jälitus) EMV trekisõidus (paigaltstart) EMV ühisstart EMV maastikurattasõidu teatekrossis	I I III II II II I
Carl Tõnismann	jalgrattasport	EMV M16 kriteeriumis EMV trekisõidus (meeskondlik) EMV trekisõidus (punktisõit) EMV trekisõidus (paigaltstart) EMV trekisõidus (sprint) EMV maastikuratta teatekross	II III II II II I
Karl Brent Premet	jalgrattasport	EMV M14 kriteeriumis EMV eraldistart EMV talikross EMV treki (omnium) EMV maastikurattasõidus EMV maastikuratta teatekross	II III I I I I
Henri Nael	tennis	Tennis Europe U-14 (paarismäng) Tennis Europe U-16 (paarismäng) EMV P14 üksikmäng EMV P14 paarismäng Eesti aasta parim noortennisist	I I I I I
Andreas Lünekund	sõudmine	EM JM1x (U19) ühepaat JM1x MM (U19) JM 1x ühepaat EMV paarisaueru neljapaat Eesti noorte MVühepaat Eesti noorte MV paarisaueru neljapaat Eesti noorte MV kaheksapaat	8. 18. II I I I

Romet Sutt	murdmaasuusatamine	Eesti noorte MV Põjamaade Noorte MV Noorte Olümpiapäevad	3xII 31 52
Taavi Valter Taveter	murdmaasuusatamine	Eesti Noorte MV sprint	I
Aasta spordiveteran (sünd. 1978 ja varem)			
Heino Peeterson	orienteerumine	EMV lühirada M75 EMV tavarada M75 EMV sprint M75 EMV pikk rada M75	III II II II
Karl Valgepea	orienteerumine	EMV lühirada M80 EMV tavarada M80	II III
Raivo Reiman	orienteerumine	EMV tavarada M40 EMV öine M40	III II
Heidi Sild	orienteerumine	Rogain MM XV EMV sprint N40	III II
Rafael Gordon	orienteerumine	EMV tavarada, M65	I
Anne-Ly Viikmaa	orienteerumine	EMV lühirada N40	II
Rein Põlluste	sõudmine	Veteranide maailmamängud Torinos	1 kuld 2 hõbedat 2 pronksi
Jüri Siigur	kirimale	Veteranide MK-etapp Paul Keres 95 memoriaal	I II
Ulvi Lutoskin	sõudmine	Veteranide MM	4 kulda
Aasta invasportlane			
Vaiko Vare	orienteerumine	Kurtide OM (22. Summer Deafolympics) Lühirada Sprint Teade	17 18 5
Aasta võistkond			
Joosep Karlson, Andreas Baum	aerutamine	Noorte MM C-2 EMV C-2 1000m EMV C-2 500m Eesti noorte MV C-2 500m Eesti noorte MV C-2 200	4. I I I I
Jahtlaev Sugar II	purjetamine	Euroopa MV ORC III EKV ORC II	I II
Jahtlaev Katariina II	purjetamine	Euroopa MV ORC III EKV ORC II	II I
Tomi-Andre Piirmets, Märten Henrik Pais	orienteerumine	EMV suusaorient. sprinditeade M16	III
Markus Harald Pais, Märten Henrik Pais, Tomi-Andre Piirmets	orienteerumine	EMV noorte/veteranide teade M14-16	I

Marjaliisa Umb, Elise Umb	purjetamine	MM, klass 470 Olümpiapurjetamise Eesti KV EMV (üldarvestus) Eesti edetabel	32 I I I
Pärnu Jalgpalliklubi naiskond	jalgpall	EMV EKV UEFA Champions League (=EUR KV)	I II Pääs alagrupi- pist 32 hulka – koht 17-32
Daniel Liik Erik Amor Reimo Otter Johan Poolak	Sõudmine (U18 paarisaeru nelja- paat)	Baltic Cup 1000m(U18) Baltic Cup 500m(U18) EM JM4x(U19) MM JM4x(U19) EMV 4x	I I 12. 20. III

Pärnu Jalgpalliklubi naiskond 2013. aastal. Foto Lembit Peegel

14. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

Sotsiaalhoolekanne

Omavalitsus	Sotsiaaltöötajad			Koduhooldus-töötajad			Üldtüüpi hoolekande-asutused			Päevakeskused			Sotsiaalkorterid		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Are	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	10
Audru	4	4	4	3	3	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3
Halinga	3	3	3	2	2	2	2	2	2	0	0	0	9	9	10
Häädemeeste	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	7	7	7
Kihnu	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	2	2	3
Koonga	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25	25	20
Lavassaare	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	16	19	10
Paikuse	3	3	3	1	1	1	0	0	0	1	1	1	17	18	18
Pärnu linn	19	19	23	16	20	20	2	3	3	2	2	2	160	160	160
Saarde	3	2	2	4	4	4	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Sauga	1	1	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	9	9	9
Sindi	4	4	4	3	3	3	0	0	0	1	1	1	0	0	0
Surju	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tahkuranna	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	11	11
Tootsi	1	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Tori	3	3	3	0	0	0	0	0	0	1	1	1	5	6	6
Tõstamaa	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	9	9	9
Varbla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	4	4	4
Vändra alev	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	0	0	0
Vändra vald	2	2	2	1	1	1	0	0	0	1	1	1	21	21	22
KOKKU	57	56	60	41	44	44	12	13	13	11	11	11	309	314	305

Allikas: H-veeb, kohalikud omavalitsused

Sotsiaalkindlustus

	Seisuga 01.01.2013	Seisuga 01.01.2014
Pensionäride koguarv	19 962	27 222
sh: vanaduspensionärid	17 358	20 615
töövõimetuspensionärid	2012	6028
toitjakaotuspensioni saajad	592	579
Puuetega inimeste koguarv	8195	8217
sh: puudega lapsed (vanuses 0-15)	415	423
puudega täiskasvanud (vanuses 16+)	7780	7794

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Tehniliste abivahendite soodustingimustel eraldamine

Tehniliste abivahendite soodustingimustel soetamiseks või rentimiseks on Pärnu Maavalitsusel sõlmitud lepingud 26 ettevõttega (seisuga 30.06.2014.). Neist 14 on limiidilepinguga ja 13 garantiikirjalepinguga (raha ainult kliendi olemasolul konkreetse taotluse alusel ja finantsvahendite olemasolul). Viimasel juhul on tegemist ettevõtetega, kellel ei ole püsivat klientuuri, suuri müügikäibeid või on alles turule tulnud.

Eelarvelised vahendid:

2014.a. – 329 358 eurot;

2013.a. – 429 572 eurot;

2012.a. – 385 039 eurot.

2011.a. – 456 923 eurot.

Iga aastaga on lisandunud uusi lepingupartnereid, mis on võimaldanud klientidele paremat valikut. Samuti on suurenenud klientide arv, klientide teadlikkus ja oskus kasutada abivahendeid.

Lepingupartnerid on:

1. OÜ Invaru
2. MTÜ Inkotuba
3. AS Gadox
4. Eesti Ortoosikeskuse OÜ

5. RV Ortopeedia OÜ
6. OÜ Laservisioon
7. Kuulmisrehabilitatsiooni Keskus
8. SA Tartu Ülikooli kõrvakliinik
9. SA Tartu Ülikooli silmakliinik
10. AS Ülejõe Apteek
11. OÜ Ortopeediakeskus
12. OÜ Tervise Abi
13. AS Ida-Tallinna Keskhaigla kõrva-nina-kurguhaiguste keskus
14. AS Ida-Tallinna Keskhaigla silmakliinik
15. MTÜ Jumalalaegas
16. OÜ Manual
17. OÜ Jalaexpert
18. OÜ Ortoosimeister
19. OÜ Egero
20. OÜ Rehabilitatsiooniabi
21. OÜ Empatrax
22. OÜ HNRK Abivahendikeskus
23. OÜ Jalakabinet
24. OÜ LifeGear
25. OÜ Tallux Orto
26. OÜ Kadrimardi
27. OÜ Dokto Baltic

Sotsiaalteenused

Täiskasvanute hooldamine hoolekandeesutuses (v.a erihoolekanne)

Ettevõtte	Aadress	Märkused
MTÜ Halinga Turvakodu	Tõrdu küla, Halinga vald	Osutab teenust kolmes eraldi asetatud hooldekoduhoones
SA Pärnu-Jaagupi Hoolduskodu	Männi tee 24, Pärnu-Jaagupi, Halinga vald.	kuni 31.05.2012 SA PJV Hooldusravi
Häädemeeste Hooldekodu	Lasteaia 1, Häädemeeste vald	
Jõõpre Vanurite Kodu	Jõõpre, Audru vald	
Villa Mare Pansionaat ja Hoolekoda Fööniks (OÜ Zunt)	Supeluse 22, Pärnu linn	Osutab teenust kahes eraldi asetatud hooldekoduhoones
SA Pärnu Haigla Õendushoolduskeskus	Ravi 2, Pärnu linn	Osutab teenust alates 2012
Surju Valla Hooldekodu Videvik	Surju, Surju vald	
Tammiste Hooldekodu	Tammiste tee 1, Pärnu linn	Osutab teenust neljas eraldi asetatud hooldekoduhoones
SA Tõstamaa Hooldekodu	Varbla mnt 50, Tõstamaa vald	
Tihemetsa Hooldekodu	Tihemetsa alevik, Saarde vald	
Varbla Hooldekodu	Allika küla, Varbla vald	
Vändra Alevi Hoolekandekeskus	Vihtra tee 4, Vändra alev	
SA Vändra Tervisekeskus	Vihtra tee 4, Vändra alev	kuni 31.05.2012 SA PJV Hooldusravi

Erihoolekanne

	Toetatud töötamine	Toetatud elamine	Õöpäevaringne erihooldusteenus	Õöpäevaringne erihooldusteenus sügava liitpuudega inimesele	Igapäevaelu toetamine
AS Hoolekandeteenused – Tori kodu	x	x	x		
AS Hoolekandeteenused – Vändra Kodu			x	x	
SA Pärnu Haigla Psühhiaatriakliiniku päevakeskus	x				x
SA Vändra Tervisekeskus			x		
Tahkuranna valla Sotsiaalimaja	x	x			
Häädemeeste Päevakeskus	x	x			x
Vändra alevi Sotsiaalimaja	x	x			x
Surju Valla Hooldekodu Videvik					x
Audru Päevakeskus					x
Paikuse Päevakeskus		x			x

Vihtra Päevakeskus	x	x			x
Pärnu Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskus	x	x			x
MTÜ Maarjakodu	x		x		x
Tori Sotsiaalmajaja		x			x

Õendusabiteenuse pakkujad

Ettevõte	Address
SA Pärnu Haigla	Ravi 2, Pärnu linn
SA Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus	Pärnu tn 65, Kilingi-Nõmme, Saarde vald
SA Väandra Tervisekeskus	Vihtra tee 4, Väandra alev
SA Pärnu-Jaagupi Hoolduskodu	Männi tee 24, Pärnu-Jaagupi, Halinga vald

Päevakeskused

Erivajadustega Inimeste Rehabilitatsioonikeskus

MTÜ Pärnu Horisont

Paikuse Päevakeskus

Pärnu Shalomi Abikeskuse Lastemaja

Sindi sotsiaaltöökodus

Surju valla päevakeskus

Tori Sotsiaalmajaja

Vihtra Päevakeskus

Varjupaigad

MTÜ Pärnu Horisont

MTÜ Pärnu Naiste Varjupaik

MTÜ Pärnu Shalomi Abikeskuse Lastemaja

Samaaria Misjon

Mitmesugused hoolekandevaldkonnas tegutsevad ettevõtted ja organisatsioonid

Pärnu Eakate Avahoolduskeskus – koduhooldusteenus ja eakatele ruumide rent

Vaimupuuetega noorte päevakeskus Helin

Are Valla Sotsiaalmajaja

Tahkuranna Sotsiaalmajaja

MTÜ Aktiviseerimiskeskus Tulevik – sihtgrupp pikaajalised töötud

MTÜ Diakooniakeskus (Toidupank) – sihtgrupp toimetulekuraskustes pered

MTÜ Ärkamine – toimetulekuraskustes pered

MTÜ Pärnumaa Lasterikaste Perede Liit

MTÜ Pärnumaa Kasuperede Ühing

MTÜ Gratia Domini – sihtrühm pered

MTÜ Turvalisema Elu Selts – sihtrühm erivajadusega lapsed

MTÜ Caritas Eesti – sihtrühm noored emad

MTÜ Vanem Õde Vanem Vend – sihtrühm lapsed ja noored

MTÜ Elulust- sihtrühm eakad

Eesti Pensionäride Liidu Pärnu linnaorganisatsioon – sihtrühm eakad

MTÜ Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda – sihtrühm puudega inimesed. On katusorganisatsioon 21le puuetega inimeste organisatsioonile, nende tegevuse koordineerija.

MTÜ Hingerahu – sihtrühm erivajadusega inimesed

MTÜ Pesapuu – psühholoogiline nõustamine

MTÜ TK ja Partnerid – nõustamine ja noorsootöö

OÜ Taksobuss – transporditeenus

OÜ Andrese Autopesula – invatransport

OÜ KLV Arstikabinet – noorte nõustamiskabinet

Eesti Punase Risti Pärnumaa Selts – esmaabikursused

MTÜ Pärnu Shalomi Abikeskus

Kaja Rebane
Pärnu Maavalitsus

Vändra Kodu

1. novembril 2012 avatud Vändra Kodu viis peremaja on mõeldud 40 täiskasvanud psüühilise erivajadusega kliendile ööpäevaringse erihoolduseteenuse osutamiseks ja 10 sügava liitpuudega ööpäevaringse erihoolduse kliendile. 100% meie teenuse kohtadest on riigieelarvelised. Meie Kodu eesmärk on tagada klientidele turvaline elukeskkond, toimetulekuvõime suurendamine ja arendamine. Lähitudes kliendi erivajadusest võib tema hõivatus olla väga aktiivne või vastupidi vaid ka kodukeskne, kus eesmärgiks igapäevase eneseteenindamise oskuste suurendamine või säilitamine.

Vändra Kodu peremajad on koht kus iga klient saab piisava tähelepanu ning on mugavad elutingimused, see kõik on muutnud meie kõikide elanike heaolu. Igapäevaelu toimetulekuoskused on aasta jooksul teinud suuri edusamme. Meie viiekümnest kliendist pea pooled on õppinud oma tuba koristama, küll töötaja juhendamisel ja kõrvalabil, kuid siiski ka ise tegema. Majades, kus on kõik 100% töövõimelised ja sügava puudega, on üks klient, kes viib musta pesu pesukorvi, teine aitab lauda pühkida, kolmas on ära õppinud toolide laua peal tõstmise, et laua alt saaks pesta. Kes on ära õppinud nõude masinasse panemise, kes viib prügi välja. Nad tunnevad end vajalikuna. Suur on üllatus kui ühel hommikul on klient suutnud ise oma voodi korda teha ja see nii jääbki. Või maja koristusgraafikusse saab kirjutada nime, keda varem seal ei olnud. Meil on väga tragid mitu elanikku, kes toimetavad hea meelega õues: pühivad kõnniteid, majaesiseid ja talvel kühveldavad lund. Nad küll suudavad järjest pühkida õues 5-10 minutit ja siis vahepeal ringi liikuda ja siis jälle 5 minutit, kuid õhtuks on kõik majaesised puhtad.

Mitu klienti on õppinud näputööd tegema, kes enne ei suutnud nõelagi käes hoida. Arvestades seda järjepidevat tööd, mida teevad igapäevaselt meie tegevusjuhendajad on see tulemus, mille üle saab vaid uhkust tunda – need on lood inimestest, kes kasutavad tihti söömisel põlle ja vajavad riietumisel abi, kuid nad võtavad osa aktiivselt igapäevaelust ja annavad sinna oma panuse.

Lisaks igapäevastele toimetustele, et päevad oleksid sisukad ja tegevusterohked on meil tegevusjuhendajate poolt käima lükatud ringitegevused: laulmine, tantsimine, võimlemine, meisterdamine, käsitöö, joonistamine, punumine, viltimine. Meie käsutuses on 1 kord nädalas vallamaja spordisaal pallimängudeks.

Vändra näiteringi etendused, jõuluvana külaskäik, kohaliku laulukoori kontsert, vastlapäeval hobusega saanisõit, jaanipäeva grillimine, väljasõit Kurgja talumuseumi, piirkonna spordipäev on igati hea algus traditsioonide tekkimisele. Lisaks on meie elanikud tihedad külalised Vändra raamatukogu näitustel. Iga elaniku sünnipäeva tähistamine ja pühapäevane pannkoogiküpsetamine toob rõõmsa sära kõikide silmadesse.

Uue asutusena on kohalik Vändra kogukond on meid väga hästi vastu võtnud. Esimeste kuudega täitusid majad toailillede ja käsitöötarvetega. Kevadel haljastuseks toodud puud, põõsad ja lilleistikud läksid kõik väga hästi kasvama tänu kindlasti ka andjate headele soovidele.

Esimene aasta Vändra Kodus on olnud sisseelamise aasta. Meie oleme harjunud ja meiega ollakse harjutud.

Lembi Uulimaa
Vändra Kodu juht

Laste hoolekanne

Pärnu Maakonnas lastele ja lastega pere-
dele osutatavad sotsiaalteenused

- Pärnu Lasteküla
  - asenduskoduteenus
- MTÜ Pärnu Shalomi Abikeskus
  - varjupaigatega lastele
  - laste päevakeskus
- Pärnumaa Laste ja Noorte Vaimse Ter-
vise Keskus
  - psühhoteraapia
  - nõustamine
  - juhtumikorraldus
- OÜ KLV Arstikabinet
  - psühholoogiline nõustamine
  - günekoloogi, ämmaemanda vastuvõtt
- MTÜ Caritas Eesti
  - noore ema kool
- Psühhiaatria ja ja Psühhoteraapia Kes-
kus SENSUS
  - psühholoogiline nõustamine
  - psühhoteraapia
  - pereteraapia
- MTÜ Laste Õiguste Liit
  - seikluskasvatus, lastelaagrid
- Audru Lastekaitseühing
  - nõustamisteenused, lastelaagrid
- MTÜ Pereabikeskus
  - kasupered
  - tugiisikuteenus

- MTÜ Vanem Õde Vanem Vend Pärnu
  - mentorlus lastele ja noortele
- Erivajadustega inimeste Rehabilitat-
sioonikeskus
  - tugiisikuteenus lastega peredele
- OÜ Taksobuss
  - erivajadustega laste transporditeenus
erikoolidesse
- MTÜ Pärnumaa kasuperede ühing
  - kasupered

Lapsehoiuteenuse osutajad Pärnu Maa-
konnas

- Caritas MTÜ
- EELK Pärnu Diakooniakeskus MTÜ
- Eliise Puhkusepesa MTÜ
- Gratia Domini MTÜ
- Kiisu & Miisu OÜ Titutriinu Lastehoid
- Koprek OÜ
- Liina Lobjakas FIE
- Lõvikesed OÜ
- Noiram Est OÜ
- Pereabikeskus MTÜ
- Risto Tamm FIE
- Ursula OÜ
- Väandra Vallavalitsus

Marko Truu
Pärnu Maavalitsus

Asendushooldus

Omaavalitsus	Asenduskodu- teenusel			Eestkostel			Perekonnas hooldamisel		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Are vald	2	2	2	0	0	0	0	0	0
Audru vald	5	4	4	2	4	2	1	2	1
Halinga vald	1	1	1	4	2	3	0	0	0
Häädemeeste vald	10	7	8	6	5	5	1	0	0
Kihnu vald	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Koonga vald	4	4	2	1	1	1	0	0	0
Lavassaare vald*	0	0		0	0		0	0	
Paikuse vald	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Pärnu linn	7	5	3	39	39	34	11	10	11

Saarde vald	1	1	2	6	8	5	0	0	0
Sauga vald	1	1	1	3	3	6	0	0	0
Sindi linn	5	4	4	4	4	3	0	0	0
Surju vald	0	0	0	0	0	0		0	0
Tahkuranna vald	0	0	0	1	1	1	0	0	0
Tootsi vald	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Tori vald	6	6	6	0	0	8	3	0	0
Tõstamaa vald	0	0	0	8	5	3	0	0	0
Varbla vald	0	0	0	4	4	3	0	0	0
Vändra vald	0	1	1	2	2	2	4	3	2
Vändra (alev)	2	1	1	0	0	0	1	1	0
Maakond kokku	44	37	35	81	79	77	21	16	14

* liitus aastal 2013 Audru vallaga

Lapsendatuid lapsi kokku 2011 – 93 last, 2012 – 92 last, 2013 – 96 last.

Koostas Marko Truu
Pärnu Maavalitsus

Sihtasutus Pärnu Haigla

Pärnu haigla on funktsioonilt piirkondlikult vastutav keskhaigla, mis põhitegevusena osutab ööpäevaringset ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi, õendus- ja ämmaemandusabi, samuti sotsiaalhoolekande-, rehabilitatsiooni- jt sotsiaalteenuseid. Pärnu haigla on seitsme brigaadiga kiirabipidaja Pärnumaal ja 1 brigaadiga Läänemaal. Haigla veretalitus korraldab doonorlust Pärnumaal ja toodab verekomponente.

Tänaseks on Pärnu haigla Pärnumaa suurim töödaja, kus töötab üle 1300 inimese. Statsionaarides on 419 litsentseeritud profiilset voodit (sh hooldusravi), millel ravitakse aastas kuni 16 000 haiget. Arstlike erialasid on üle 30 ja ambulatoorseid visiite tehakse aastas ligi 190 000. Pärnu haigla seostub patsiendikeskusega, kõrge ravikvaliteedi ja töötajate kvalifikatsiooniga, usaldusvääruse ning uuendusmeelsusega.

Haigla on õppe- ja praktikabaasiks tervishoiu kõrgkoolide ja ülikoolide üliõpilastele, samuti arst-residentidele. Haigla

teeninduspiirkonna moodustavad umbes 83 000 Pärnumaa alalist elanikku, kellele lisanduvad teiste maakondade lähivaldade, eelkõige Läänemaa patsiendid.

Väga oluline on haigla roll Pärnumaad kui turismi- ja kuurordipiirkonda külastavate sise- ning välituristide teenindajana (erinevatel hinnangutel külastab Pärnumaad suveperioodil 300 000-360 000 turisti).

Viimased aastad on olnud Pärnu haigla jaoks väga olulised arenduste realiseerimise aastad. Lõpule on viidud kahe terviselinnaku rajamine, kus aktiivravi on koondatud Ristiku tn 1 kinnistule ning hooldus- ja õendusteenused Ravi tn 2 kinnistule.

Ravi tänava terviselinnakus osutatakse ambulatoorseid ja statsionaarseid õendus-hooldusteenuseid, integreerides need omakorda geriaatria, hoolekande, taastusravi ja sotsiaalteenustega. Regionaalarengu fondi poolt toetatud Ravi tänava terviselinnaku ehitustööd valmisid 2012. aasta juulikuus. Kaasaegne õendus-hoolduskeskus loob parimad võimalused

Eestis õendus-hooldusteenuse pakkumiseks 103-I voodikohal, neist 83 on stationaarse hooldusravi jaoks, 20 inimesele osutatakse hooldekodu teenuseid.

Ristiku tänava **täiendav ruumiprogramm hõlmab ambulatoorse taastusravi, psühhiaatria ambulatoorsete, päevaravi ja statsionaarsete teenuste ja rehabilitatsiooniteenuste ning naha- ja suguhaiguste ravi. Taastusravi- ja psühhiaatriakorpuse ehitusega alustati aprillis 2012. aastal ja see valmis 2013. aasta suvel. Uude ravikompleksi ehitati välja ka spetsiaalsed ruumid uue magnetresonants tomograafi (MRT) jaoks.**

Suurepärasest tingimustes töötab taastusravi ja heaolukeskus, mis osutab teenuseid nii haigekassa klientidele kui ka tasulisi teenuseid elanikkonnale.

Paralleelselt Ravi 2 rekonstrueerimise ja Ristiku 1 uusehitusega ehitati 2012. aastal Ristiku 1 praegu juba kasutuses oleva hoone operatsiooniplokis välja universaalse angiograafiaseadmega hübriidoperatsioonituba.

Samuti renoveeriti 2012. a põhjalikult haigla apteek, alustati steriilsete ravimite

süstelahuste valmistamist ning tsütostaatikumide lahustamist keemiaraviks.

Ristiku 1 kinnistu eraldi asuva majandushoone baasil ehitati välja psühhiaatria päevakeskus.

Seisuga 31.12.2013. aastal oli SA Pärnu Haiglas 419 litsentseeritud profiilset voodit ja 24 päevastatsionaari voodit. Aastal 2013 oli SA Pärnu Haiglas keskmiseks ravikestvuseks 8,1 päeva, mis on veidi suurem kui 2012. aastal (7,8 päeva). Aktiivravi kestus oli 2013. aastal 5,7 päeva, mis on võrreldes 2012. aastaga (5,8 päeva) natuke väiksem.

Statsionaarselt raviti 2013. aastal 14 520 haiget. Maht on võrreldes 2012. aastaga 198 patsiendi võrra suurenenud. Erakorraliselt hospitaliseeritud haigete osakaal oli 2013. aastal 50,4% ja sama näitaja 2012. aastal oli 52,4%.

Ambulatoorseid visiite teostati 2013. aastal 227 509, neist 24 098 juhul oli tegemist lastega.

SA Pärnu Haigla visiooniks on olla usaldusväärne, uuendusmeelne ning hooliv arsti- ja õendusabi keskus Eesti tervishoiuvõrgustikus.

Eda Amur
SA Pärnu Haigla

Pärnu Haigla. Foto Andrus Rebane

15. Mitmesugused riiklikud institutsioonid

Pärnu Maavalitsus

Vabariigi Valitsuse seaduse § 88 alusel on maavalitsus maavanemat teenindav ning maavanema juhtimisel töötav valitsusasutus. Maavalitsus koosneb maavalitsuse kantseleist ja osakondadest ning nende koosseisu kuuluvatest talitustest. Maavalitsused kuuluvad Siseministeeriumi valitsemisalasse.

Seisuga 01.01.2011 oli Pärnu Maavalitsuses riigiteenistujaid kokku 43. Neist ametnikke 38 (kõrgemaid ametnikke 14, vanemametnikke 23, nooremametnikke 1) ja abiteenistujaid 5.

Kõrgemad ametnikud (juhid, nõunikud):

- Maavanem Andres Metsoja
- Maasekretär Rita Kosenkranius

- Arengu- ja planeeringuosakonna juhataja Heiki Mägi
- Haridus- ja sotsiaalosalakonna juhataja Epp Klooster
- Rahvastiku toimingute talituse juhataja kt Liis Rausk
- Haridus- ja kultuuritalituse juhataja Hede Martšenkov
- Arengutalituse juhataja Urmas Kase
- Planeeringute talituse juhataja Tiiu Pärn
- Maatoimingute talituse juhataja Rein Klaassen
- Finantsnõunik Ene Ruus
- Planeeringunõunik Raine Viitas
- Transpordinõunik Avo Rahu
- Kultuurinõunik Jekaterina Põldots
- Tervishoiunõunik Malle Fosti

MAAVANEM

MAASEKRETÄR

Kantselei

Arengu- ja
planeeringuosakond

Haridus- ja
sotsiaalosalakond

Rahvastiku toimingute
talitus

Arengutalitus

Haridus- ja
kultuuritalitus

Planeeringute talitus

Maatoimingute talitus

NSTITUTS

Saarevahi kaasabil toimuvad igakevadised koristustalgud sadamas. Foto Ülle Tamm

Pärnu Maavalitsuse arengu- ja planeeringosakonna meeskonda kuuluvad kaks saarevahti Kihnu saarestikus. Mõlemad – Ülle Tamm Manijal Tõstamaa vallas ja Arvo Täll (enne teda Tõnu Henk) Kihnu vallas töötavad 0,5 ametikohaga. Ülle Tamm asus tööle 15.06.2009 ja Arvo Täll 01.07.2010.

Saarevahtide ametikoha eesmärgiks on püsisustusega väikesaarte seadusest tulenevalt looduskaitseaduse, muinsuskaitseaduse, jäätmeseaduse ja teiste seaduste ning kohaliku omavalitsuse õigusaktide täitmise tagamine ülalnimetatud piirkondades ja saare külaliste abistamine probleemide tekkimisel.

Urmas Kase
Pärnu Maavalitsus

Saarevahiks olemise elu, võlu ja valu

Saada saarevahiks tundus paljudele midagi väga romantilist ja ruutivaba. Ehk siis nn tätte-tegemist, sestap kandideeris Manija saarevahi kohale 20 inimest riigi erinevatest paikadest. Paraku läks siiski sedaviisi, et ainukesena kandideerinuist olen elanud saarel alates 1987. aasta

kevadest ja reaalsusega piisavalt kursis, et osutusin vahi kohale sobivaks.

ELU saarel tähendab ühes rütmis liikumist koos aastaegade ja kliimaga. Elanikud peavad sellesse rütmis ennast sobitama ja hakkama saama. Tänaseks päevaks elab saarel valdavalt vanem põlv-

kond ja endisaegse vilka askeldamise, merel käimise, loomapidamise ja maaharimise osakaal on inimeste elus kahanenud piisakeseks, aastatetagusega võrreldes. Asemele on tulnud terviseprobleemid. Saarevahi ülesanne ei ole inimesi kama-dada ega õpetada. Pigem aidata keerulis-test olukordadest välja tulla ja kergendada läbi tehnoloogiliste lahenduste saarerahva elu. Olgu nendeks siis ootamatud tervise-probleemid, erinevad dokumentide täit-mised, ravimite hankimine, arsti juurde viimine või ka tavalised internetitehingud. Puhul, kui ma ei oska asju ise lahendada, oskan ja tean kust ja kuidas abi otsida. Aga kõike seda ikka vaid inimese enda soovil, sest kõigil on hulk lähedasi ja lapsi, kes vanemate või vanavanemate eest hoolit-sevad.

Lisaks eelnenule peab saarevaht kur-sis olema saare eluoluga. Ehk siis kuidas asjad saarel käivad. Vahel on vaja erineva-tele ametkondadele selgitada asju, mis siin tunduvad tavalised ja enesestmõistetavad, aga kaugel istuvale kontoriametnikule aru-saamatud. Need olukorrad vajavad kannatust ja eesmärgiks oleks ikka üks saare elu suhtes sõbralikkust ülesnäitav ametnik juurde saada. Suhtlemises ajakirjanikega tuleb samuti jälgida asjaolu, et sellest kon-taktist tõuseks saarerahvale kahju asemel kasu.

VÕLUMAAD ei ole olemas, aga kui sa juba oled kord valinud elamiseks tuulte käes sakutada saava maariba, siis on see südames kinni. Erilised hetked mida ma oma töös olen tundnud on ikka seotud olnud ööga. Mäletan täiskuuööd haudvaik-sel saarel, kui istusin keset ööd vilkuvate ohutuledega autos ja passisin taevast ning kikitasin kõrvu. Isegi koerad ei haukunud, ainult süda peksis. Peksis hirmust, et kas haige peab vastu selles abitus olukorras, kui ainuke abi pääseb saarele ligi taeva kaudu ja ka see ei tule ega tule. Önn oli seekord meie poolel.

Selge see, et saarevaht aitab kriitilisel hetkel, konsulteerib arstidega, tegutseb, aga ta ei saa võtta vastutust ega tagada ega garanteerida ega olla suurem loojast endast. On hea tunne, kui saad kedagi aidata, anda talle turvatunnet ja hingerahu, tegelikult on tihti vaja inimene ära kuulata ja ongi juba parem. Võlurina tunnen ennast siis kui üle talvise linnuteetaeva saadan tervisi oma mandri sõpradele.

VALU hakkab ma saama siis kui navi-gatsiooniaeg saab otsa ja saarega ühen-dus sõltub kõikvõimalikest ja võimatutest asjaoludest. Saare ja mandri vahe on 800 meetrit, aga vahel tundub suur maa olevat mägede taga, no vahel isegi jäämägede. Liiklemine saare ja mandri vahel toimub peale liinilaeva reise lõppu, kas jalgsi, hõljuki, motika, ATV või autoga. Väga tihti aga juhtub nii, et tee on tuisanud, tõusu-vesi on saabunud, üleüldiselt tuiskab kol-mandat päeva, hõljuk on katki, sahatraktor katki või sõidavad jäälaamad lahes edasi-tagasi sulgedes tee. Siis lähevad inimesed näviliseks. Helistavad ja nõuavad, pahan-davad, õiendavad. Ainus, kuidas olukorda leevendada, on rippuda telefoni otsas ja lõputult koordineerida. Kedagi selga võtta ja üle mere kanda pole jaksu. Ise mäletan märksa kannatlikumaid aegu, teinekord tuli koos lastega mitu nädalat oodata, et üle mere saada. Eks oli siis kannatus pikem ja inimesed leplikumad. Enamasti jääb valla-vanemal koslep saamata, sest saarevaht võtab esimese rünnaku enda kanda. Sule-tud pisisaarel lihtsalt tekib pisisajast hetke-line tundepööris ja siis saabub jälle vaikus.

Inimesed, kes arvavad, et saarevaht aina vahib kuskil, on eksiteel. Saarevaht tegeleb igapäevaselt oma koduste toime-tustega, aga esimesel kutsel öösel või päeval kihutab ta sündmuspaika ja on nõu ja jõuga abiks.

Ülle Tamm
Manija saarevaht

Väliskoostöö

Europe Direct Pärnumaa infopunkt

Europe Direct on Euroopa Komisjoni projektipõhine teabevõrgustik. Pärnu Maavalitsuses asub Europe Direct Pärnumaa infopunkt alates aastast 2005, mil esimest korda vastav projektikonkurss Eestis välja kuulutati.

Infopunkti üldiseks eesmärgiks on pakuda Pärnumaa elanikkonnale EL alast teavet, infot EL õigusaktide, poliitika, programmide ja rahastamisvõimaluste ja teiste huvi pakkuvate ning päevakajaliste teemade kohta. Selleks on tehtud Pärnu Maavalitsuse fuajeesse infonurk, kus kodanikud saavad tutvuda erinevate materjalidega ning neid ka kaasa võtta. Samas on ka puuetundliku ekraaniga arvuti, mis suunab kodanikud EL teemasid puudutavatele lehekülgedele.

Teiseks suuremaks üldisemaks eesmärgiks on elavdada teadmistel põhinevat

mõttevahetust EL eesmärkidest, programmidest ja poliitikatest. Seda eelkõige läbi ürituste korraldamise, ning läbi koostöö erinevate organisatsioonide ning asutustega. Peamiseks partneriks on Pärnumaa Omavalitsuste Liit.

Aastatel 2011–2013 korraldas Europe Direct Pärnumaal, kas üksi või koos partneritega, 57 erinevat üritust kokku üle 2800 osalejaga. Europe Directi toetusel toimusid õppereisid, teemadeks: keskkond, regionaalareng, EL toetused jt. Toimusid konverentsid ja seminarid arendustöötajatele- ja organisatsioonidele, kohalike omavalitsuste ametnikele, koolinoortele, mittetulundusühingutele, ettevõtjatele, sotsiaaltöötajatele ja noortele teistele sinterühmadele.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu Eesti esinduse infopunkt

Põhjamaade Ministrite Nõukogu Esindus Eestis ja Pärnu Maavalitsus teevad koostööd alates aastast 2002. Infopunkti ülesandeks on levitada informatsiooni PMN stipendiumiprogrammide ja tegevuskavade ning ettevõtmiste kohta kohalikus ajakirjanduses, raamatukogudes, haridusasutustes, riigi- ja omavalitsusüksustes, mittetulundusühingutes ja teistes huvitatud organisatsioonides. Samuti korraldada Põhjamaid tutvustavaid üritusi ning toetada teiste asutuste poolt läbiviidavaid Põhjala riike tutvustavaid ettevõtmisi.

Aastatel 2011–2013 osalesid Pärnu maavalitsuse ametnikud koostöös Pärnumaa Omavalitsuste Liiduga programmis “Põhja- ja Baltimaade ametnike vahetuse mobiilsusprogramm”. Projekt viis 7 inimest Soome, Rootsi ja Norra tutvuma planeeringute ja regionaalarenguga. Igal aastal on tähistatud Põhjala raamatukogunäda-

lat. Lisaks on toimunud 6 erinevat näitust Põhjala teemadel.

Pärnumaal toimunud olulisim sündmus oli Nordic Youth C.A.M.P. ehk Põhjamaade noorte loomemärul 20–23 oktoober 2013. Noortefestivali idee kasvas välja Põhjamaade Ministrite Nõukogu (PMN) Eesti esinduse korraldatavast rahvusvahelisest loovusfoorumist ja Soomes korraldatavast noorte kultuurikarnevalist (*Kulturkarnevalen*). Esimene C.A.M.P. viis kokku Pärnu ning Soome, Norra, Rootsi ja Gröönimaa 15–17aastased noored ning see toimus 2013. aasta sügiskoolivaheajal koostöös Pärnu Maavalitsusega ja Pärnumaa Omavalitsuste Liidu toel Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumis. Noortefestival C.A.M.P. koosnes kuuest töötoast, mis tõid õppeaineid ühendades välja noortes loovuse ja uuendusmeelsuse. Töötubasid juhendasid eksperdid Eestist ja Põhjalast.

Pärnumaa ja Buskerud

Pärnu Maavalitsuse ja Buskerudi Maavolikogu vaheline koostöö sai alguse aastal 1991. Aastatel 2011–2013 toimus kahe maakonna koostöös 28 projekti. Põhirõhk oli haridus- ja sotsiaalvaldkonnal. Jätkusid sõprusuhted koolide vahel (Kuninga tn Põhikool, Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Kongsberg) ning toimusid sotsiaaltöötajate seminarid. Norralased osalesid meie suurel laulu- ja tantsupeol, millele eelnes laulupeo tule viimine Buskerudi 26-liikmelise delegatsiooniga.

Lisaks Buskerudile on Pärnu Maavalitsuse ametlikeks koostööpartneriteks Västmanlandi lään (Rootsi), Limbaži rajoon (Läti), Wernigerode maavalitsus (Saksamaa), Pohjanmaa (Österbotten) regioon (Soome).

Rahvusvahelistest organisatsioonidest osaletakse CPMRi (Euroopa perifeersetes mereäärsetes regioonides koostöö) ja BSSSC (Läänemereäärsetes regioonides koostöö) tegevuses.

Kersti Liiva
Pärnu Maavalitsus

Noorte loomemäruli töötuba “Kunst ja bioloogia”. Foto Madis Sinivee

Buskerudi maavolikogu esimees Morten Eriksrød ja Pärnu maavanem Andres Metsoja. Foto Kersti Liiva

Eesti Töötukassa Pärnumaa osakond

Eesti Töötukassa on avalik-õiguslik juriidiline isik, kes tegutseb Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud põhikirja alusel. Töötukassa loodi 2002. aastal töötuskindlustuse haldamiseks. 1. mai 2009 võttis Eesti Töötukassa üle Tööturuameti ülesanded, mil töötuskindlustuse maksmisele lisandusid ka tööturuteenuste osutamised töötajatele ja tööandjatele.

Eesti Töötukassa kõrgeim juhtimisorgan on nõukogu, kellel on kuus liiget. Vastavalt töötuskindlustuse seadusele nimetab Vabariigi Valitsus kaks nõukogu liiget, Eesti Ametiühingute Keskliit ja Teenistujate Ametiliitude Organisatsioon kumbki ühe liikme ning eesti Tööandjate Keskliit kaks liiget. Töötukassa tegevjuhtimise eest vastutab kolmeliikmeline juhatus. Keskkontor asub Tallinnas ja igas maakonnas on esindatud töötukassa maakondlik osakond teenuste pakkumiseks. Kokku on Töötukassas tööl veidi üle 500 töötaja, neist 25 Pärnumaa osakonnas. Viimane asub Pärnu kesklinnas Hommiku tn 1 III korruse ruumides. Olemas on kaldtee ja invatõstak, et meid saaksid külastada ka liikumispuudega inimesed.

Töötukassa tähtsaim ülesanne on töötajatele ja tööandjatele kiiresti muutuval tööturul nii töö kui ka töötaja leidmine. Töötukassa pakub töötajatele nõuannet, toetust ja tööturuteenuseid sobiva töö saamisel ning tööandjatele informatsiooni ja abi tööjõu leidmisel.

Registreeritud töötutele tagame ravi-kindlustuse ja olenevalt eelmisest tegevusest, saame maksta töötutoetust või töötuskindlustushüvitist.

Töötute tööle aitamiseks on võimalik pakkuda järgnevaid meetmeid: teavitamine tööturu olukorrast ja töövahenduse pakkumine, tööturukoolitus, karjäärinõustamine, tööpraktika, tööharjutus, palgatoetus, toetus ettevõtluse alustamiseks,

psühholoogiline nõustamine, võlanõustamine, tööklubi, töötusinspiktorituba, tööproov, vabatahtlik töö ja talgutöö, hooldusteenus tööturuteenusel osalemise ajal või tööle asumisel, tööruumide ja vahendite kohandamine, töötamiseks vajaliku abivahendi tasuta kasutada andmine, abistamine tööintervjuul, tugiisikuga töötamine, EURES teenus, kollektiivsetele koondamistele reageerimine. Meie osakonnas on karjääriinfotuba, kus on võimalik saada infot töötamise ja tööalaste valikuvõimaluste kohta, kasutada kliendarvutit vabade töökohtade otsimiseks, tööandjatega ühenduse võtmiseks ja tööle kandideerimiseks, kandideerimisdokumentide vormistamiseks ja viimistlemiseks, tutvuda kandideerimisdokumentide (CV, motivatsioonikiri, kaaskiri) näidistega. Karjääriinfotoas viiakse läbi töötusinspiktoritubasid, kus tutvustatakse töötamise võimalusi, kandideerimiseks vajalikke dokumente, räägitakse tööintervjuust ja arutatakse töötoas tekkinud teemasid.

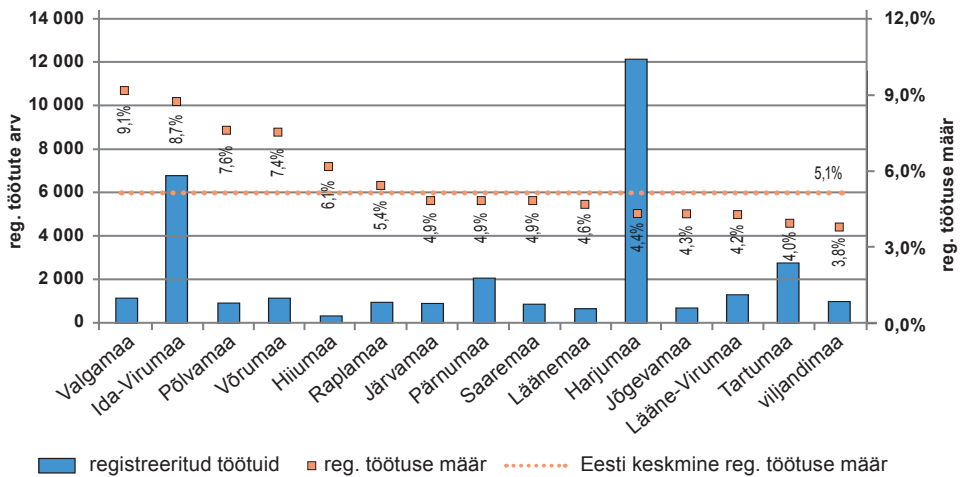
Neil aastatel panime rõhku teiste organisatsioonide ja kohalike omavalitsuste koostöö edendamisele. Meie jaoks on eriti oluline koostöö kohalike omavalitsuste ja tööandjatega ning koolitajatega, mille raames oleme koolitanud inimesi vastavalt tööandjate vajadustele ja soovidele, kaasaates Pärnumaa Kutsehariduskeskust.

Töötukassa ka tunnustab oma koostööpartnereid, valides alates 2012. aastast maakonniti parima koostööpartneri, kohaliku omavalitsuse ja tööandja. Neid tiitleid on saanud näiteks AS Sanatoorium Tervis, AS Wendre, Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Audru Vallavalitsus.

2013. aastal sõlmisime koostööleppes AS Sanatoorium Tervis, kes on heaks koostööpartneriks ja praktikabaasiks meie klientide väljaõpetamisel. Töötukassa

Parimad koostööpartnerid 2013.

Registreeritud töötute arv ja registreeritud töötuse määr maakondade lõikes seisuga 31.12.2013.

Pärnumaa osakonnas antud ettevõtluse alustamise toetused valdkonna lõikes

Ettevõtte valdkond	2011	2012	2013
Ehitus	0	0	3
Finants- ja kindlustus-tegevus	0	0	1
Haldus- ja abitegevused	1	2	3
Haridus	0	1	0
Info ja side	0	2	0
Hulgi- ja jaekaubandus	9	18	8
Kinnisvaraala tegevus	0	0	2
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	5	5	0
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	5	3	3
Majutus ja toitlustus	2	1	6
Muud teenindavad tegevused	10	5	3
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	8	6	0
Tervishoid ja sotsiaal- hoolekanne	0	2	1
Töötlev tööstus	8	7	5
Veondus ja laondus	0	0	2
Pärnumaa kokku	48	52	37

meeskondades valitakse igal aastal parim kolleeg, kes saab tunnustuse kaastöötajate ja rändkarika.

Kui registreeritud töötute arv oli kõige kõrgem 2010. aasta aprillis 6523 inimest, mis moodustas 15,5% tööealisest elanikkonnast, siis 2011. märtsi lõpuks oli märgatavalt näha töötuse langust, mil oli arvel 4408 töötut. Samal ajal oli kogu Eestis jätkuvalt palju inimesi arvel, 65 831.

Juba 2011. aastal oli Pärnus märgata hooajalisust ja kevad-suvi tekkis juurde uusi töökohti ja töötus langes suve lõpuks arvuks 3090.

Pärnumaal on tavapärane, et töötus tõuseb vastu talve ja aasta alguses ning hakkab langema märtsis-aprillis, kui tekib suviseid hooajatöid. Sellest tulenevalt oli

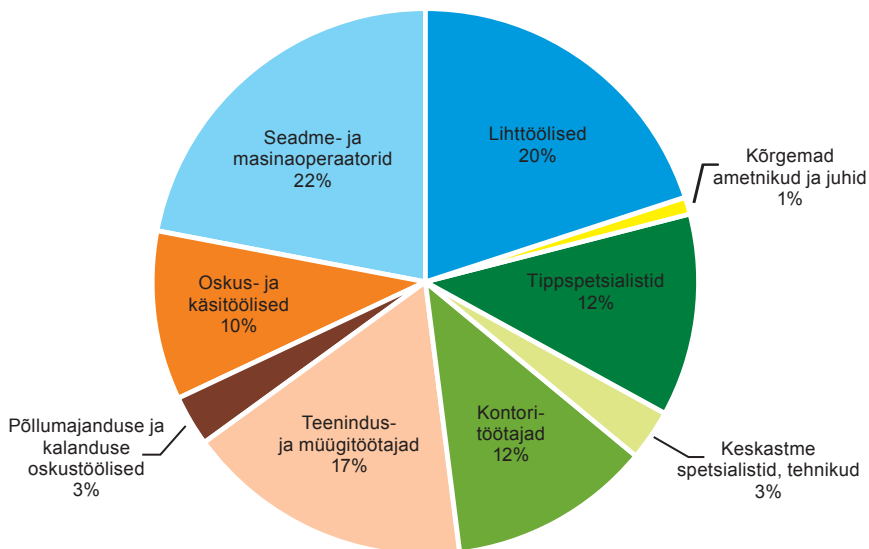
Hädameeste – pinkide värvimine.

ka järgnevatel aastatel töötus mõnevõrra kõrgem talveperioodil, aga ei kerkinud enam üle 3000.

2012. aasta suveperioodi lõpuks oli töötute arv 2350 ehk 6,1% ja 2013. aasta septembris 1867 ehk 4,9%, mil me olime jõudnud taas 2008. aasta lõpu tasemele.

2011–2013 aasta jooksul osutasime näiteks karjäärinõustamist 3251 inimesele, tööturukoolitusele sisenes 4500 inimest, tööpraktika abil aitasime tööle lähemale 896 inimest, palgatoetuse lepinguid tööandjaga pikaajalise töötulevõtmisel sõlmisime 744 korral. Võlanõustamist osutasime 364 korral ja karjäärinõustamist külastas 2283 inimest ning töötöötajate toetuse käis kandideerimisdokumente koostamas 3739 huvilist. Pikaajalistele töötutele mõeldud tööharjutuse teenusel osales kokku 406 inimest. Ettevõtluse alustamise toetust anti 137 tulevasele ettevõttele.

Tööpakkumised 31.12.2013 seisuga.

Tööpakkumiste arv Pärnumaal on iga aastaga kasvanud, 2011. a oli töötukassa vahendada 2353 vakantset töökohta, 2012. aastal oli see arv 2371 ja 2013. aastal oli märgata tõusvat trendi ja vahendatavaid töökohti oli juba 3235. Valdavalt on siiski tegu tootmisetööde, teeninduse ja lihttööde tööpakkumistega.

2012. aasta jaanuaris loodi täiesti uus töötukassa iseteenindusportaal, mille

kaudu said tööandjad mugavalt üles panna tööpakkumisi ja neid hallata. Samuti selle kaudu said töötotsijad vaadata kõiki vabu töökohti ja enda CV üles panna, logides sisse ID-kaardiga. Täna on iseteenindusportaal veelgi täienenud ja uusi funktsioone omav.

Pille Pärna
Eesti Töötukassa Pärnumaa osakond

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

2000. aasta mais tegevust alustanud SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) on juhtiv keskkonnaabi ja -investeeringute suunaja Eestis. Erinevaid

keskkonnaprojekte rahastab KIK keskkonnatasudest laekuvast rahast, CO₂ kvoodimüügi tuludest ning Euroopa Liidu struktuurifondidest. Lisaks pakub KIK võimalust taotleda sihtotstarbelist laenu keskkonnaprojektide elluviimiseks. Kokku on KIKist neljateistkümne aastaga toetust saanud üle 16-tuhande projekti.

KIKi Pärnumaa esindus alustas tööd 2005. aasta detsembris. Esindus loodi eesmärgiga pakkuda keskkonnaprojektide arendajatele rohkem tuge ja nõu ning teostada efektiivsemalt kohapealset projektide järelvalvet.

Keskkonnaprogramm

Keskkonnatasude eest rahastab KIK keskkonnaprogrammis kümmet valdkonda: veemajandus, jäätmekäitlus, keskkonnanõuetekohane korraldus, keskkonnateadlikkus, looduskaitse, metsandus, kalandus, atmosfääriõhukaitse, maapõu ja merekeskkond.

Samaselt kogu Eestile on kolme aasta jooksul ka Pärnumaal enim projekte toetatud keskkonnateadlikkuse vallast. 106 rahastatud projekti seas on kohalikele lastele ja noortele korraldatud looduslaag-

reid, õpitubasid, kooliekskursioone. Näiteks 2012. aastal loodi Sindi Gümnaasiumi ruumides eri vanuses lastele loodusõppe-labor, kus kasvatati lilletaimi ja kõögivilju. Taimi hooldades ja kasvatades õppisid noored neid paremini tundma.

Suurimad toetussummad läksid vaadel-daval perioodil veemajandusse. Kolme aastaga on KIK sinna keskkonnatasudest investeerinud 2,89 miljonit eurot. Selle eest on parandatud joogivee kvaliteeti ning ühisveevärgi ja kanalisatsiooniteenust. Nõuetekohane vesi on toodud ligi 1200 pärnumaalaseni.

Looduskaitse valdkonnas suunas KIK mitmeid toetusi rannaniitude ja parkide hool-damiseks. Uue välimuse sai Tahkuranna vallas Uulu mõisapark ja tammeallee.

Pärnumaa keskkonnahariduskeskus. Foto Evelin Kurmiste

Tööde käigus korrastati pargi rohelust, rajati valgustusega jalutusteed ning paigaldati istepingid. Projektiga kaitsti ja säilitati mõisapargi looduslikku mitmekesisust ning suurendati küllastatavust.

Eesti Ornitoloogiaühing korraldas KIKi abiga 2012. aastal Kabli linnualal suure inventuuri: kevadel loendati ja kaardistati piirkonnast läbirändavaid ja pesitsevaid linde. Häädemeeste vallas asuv Kabli koolub Natura linnualasse ning loendusega saadud andmed on lisaks kohalikust linnustikust ülevaate loomisel tähtsad ka rahvusvahelises kontekstis.

Atmosfääriõhukaitstes rahastab KIK taastuvate energiaallikate kasutamist küttesüsteemides. Varasema põlevkiviõli asemel saab Uulu katlamajast kütteperioodil sooja puiduhakke põletamisega ning Suigu Seltsimajas maaküttesüsteemiga. Seljametsa küla katlamaja soojus tuleb nüüdsest pelletitest.

2012. aastast toetab KIK maastikupilti kahjustavate ja kasutusest väljalangenud põllumajandus-, tööstus-, või militaarehitiste ehk rahvakeeli „tondilosside“ lammutamist. Tänu ettevõtmisele on nüüd ka Pärnumaal mitu tondilossi vähem. Are vallas lammutati loomalaudad Tabria ja Niidu külas. Kadunud on Pärnu Raeküla lasteaia katlamaja ja ka Vändra vallas asuv Pärna-Jõe küla laohoone.

Ülevaade aastate lõikes

Aasta	Projektide arv	Toetussumma (eur)
2011	70	988 406,97
2012	68	1 168 020,62
2013	49	2 393 623,75
Kokku	187	4 550 051,34

Ülevaade programmide kaupa

Programm	2011	2012	2013	Kokku
atmosfääriõhukaitse	1	3	4	8
jäätmekäitlus	0	1	7	8
veemajandus	3	7	8	18
looduskaitse	5	2	9	16
keskkonnateadlikkus	46	43	17	106
metsandus (sh jahindus)	0	1	1	2
keskkonnakorraldus	0	0	3	3
merekeskkond	0	0	1	1
kalandus	0	0	0	0
Maakondlik	15	11	-	26
Kokku	70	68	49	187

Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Ühtekuuluvusfondi vahenditega toetatakse suuri transpordi- ja keskkonnainfrastruktuuri projekte, mis aitavad järele majanduslikult vähem arenenud piirkondi. Keskkonnasektoris saavad ÜFi toetust esmajärjekorras joogivee, reovee ja jäätmekäitluse projektid. Lisaks toetatakse projekte, mis tervendavad Eesti veekogusid, aitavad puhastada ohtlike jäätmetega reostunud paiku ning likvideerivad põlevkivitööstusest ja -energeetikast tulenevaid jäätmeid.

Rahastusperioodil 2007–2013 on KIK Pärnumaal ÜFi vahenditest toetanud 11 projekti 38,6 miljoni euro eest.

Pool sellest rahasummast on läinud maakonna ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu korrastamiseks. Tänapäevaks jõuab kvaliteetne joogivesi nii Vändra ja Pärnu-Jaagupi alevite, Sindi linna ja Sauga valla elanike lauale. Nende asulate projektidega rajati juurde ja taastati kokku ligi 40 km joogiveetorustikku ning ligi 45 km kanalisatsioonitorustikku. Veel on tööd käimas

Pärnu Kesklinna, Ülejõe ja Rääma linnaosades, mis 2014. aasta lõpuks toovad nõuetekohase veemajanduse pea 20 000 linlaseni.

Kolme aasta jooksul on ÜFi abil suletud Pärnumaal ka kaheksa nõuetele mitte vastavat prügilat. Teiste seas said korda Rääma, Tootsi ja Vändra prügilad.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)

Euroopa Regionaalarengu Fond on Euroopa Liidu struktuurifond, mis toetab majanduse ja infrastruktuuride arendamist. Keskkonnasektoris on peamiseks valdkondadeks looduskaitse ja keskkonnahariduse infrastruktuur. Samuti ka järelevalve ja seire arendamine, hädaolukordadeks valmisoleku parandamine ning taastuenergeetika.

Rahastusperioodil 2007–2013 on KIK Pärnumaal ERFi vahenditest toetanud kuute projekti 6,3 miljoni euro eest. Kaasa on aidatud nii Tõstamaa Maastikukaitseala rannaniitude kui ka Natura 2000 niiduelupaikade taastamisele.

2013. aastal valmis Pärnumaa keskkonnahariduskeskus. Unikaalne hoone on ühtaegu nii praktilise loodusõppe koht Pärnumaa koolidele, põnevate ringidega huvikool kui ka avatud külastuskeskus. Valida saab üle 60 õppeprogrammi vahel. Huviringe toimub keskusel kümme, teiste seas näiteks säsarilmsete uurijate, merebioloogia ja loodusmatkajate oma. Pärnu roheline oas läks maksma 4 miljonit eurot, millest 3,6 miljonit rahastati ERFist.

Roheline investeerimisskeem (RIS)

Rohelise investeerimisskeemi projekte rahastatakse CO₂ kvoodimüügi tulust. Kyoto protokolliga kohaselt suunatakse riigi

lubatud heitkoguse ühikute kauplemisest saadud tulu keskkonnasäästlikesse projektidesse või programmidesse. 2010. aastal sõlmis KIK keskkonnaministeeriumi ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga halduslepingud, mis lubasid KIKil heitkoguste ühikutega kauplemise tuludest rahastada kaugkütte ja tuulenergeetika projekte. Täiendavalt sõlmiti 2012. aastal haldusleping, mille järgi toetab KIK kvoodimüügi tulust ka seitsme Eesti linna tänavavalgustuse uuendamist.

RISi abil on Pärnumaal rahastatud nelja kaugkütte ja ühte tuuleenergia projekti. 2011. aastal alustas OÜ Tuuleenergia Tamba tuulepargi rajamist, mis peaks lõplikult valmis saama 2014. aasta suvel. Varbla vallas asuv Tamba tuulepark koosneb kahest tuulikust, mis on hetkel ühed kaasaegsemad maailmas. Üks tuulik suudab katta hinnanguliselt peaaegu 2600 keskmise tarbimisega Eesti pere aastase energiavajaduse. KIK vahendas RISi kaudu Tamba tuuleparki toetust ligi 7,5 miljonit eurot.

Keskkonnalaen

KIKi keskkonnalaenu on ennekõike mõeldud keskkonnakaitseks investeerimiseks ja keskkonda säästmiseks ja taastamiseks aitavate projektide arendamiseks. KIKist on võimalik taotleda nii pikaajalisi kui lühiajalisi keskkonnalaenu, samuti on KIKil erinevatele taotlejatele suunatud laenu. Perioodil 2007–2013 on Pärnumaa taotlejad võtnud KIKist projektide omaosaluse katmiseks laenu ligi 12 miljonit euro eest. Kohaliku veemajanduse arendamiseks on laenu saanud nii Pärnu Vesi, Sindi linn ja Sindi Vesi kui ka Halinga ja Sauga vallad ning Vändra Alevivalitsus.

Elina Kink
Keskkonnainvesteeringute Keskus

Päästeameti Lääne päästekeskus

Lääne regiooni kuues maakonnas (Pärnu-, Saare-, Hiiu-, Lääne-, Järva- ja Raplamaal) tegutseb Päästeameti Lääne päästekeskus. Kuni 2012. aastani eral-

diseisva juriidilise päästeasutusena tegutsenud Lääne-Eesti Päästekeskus muutus alates 1. jaanuarist 2012 tsentraliseerimise käigus Päästeameti piirkondlikuks allüksuseks. Juriidiliselt jäi alles kaks päästeasutust – Päästeamet ja Häirekeskus. Neist viimane on tänaseks sarnaselt Päästeametile Siseministeeriumi otsealluvuses.

kasutamisel ja puhastamata küttekolletest puhkenud tulekahjud. Mõlemal juhul sai alguse 27 tulekahju. Tulekahjudes hukkus 4 inimest, sama palju inimesi kaotas elu ka erinevates veeõnnetustes.

2012. aastal registreeriti Pärnumaal kokku 309 tulekahju, enim väljakutseid oli mais (36). Eluhoonete tulekahjusid oli 83, kulupõlengute arv kahanes eelmise aastaga võrreldes märkimisväärselt ja neid oli kokku 23. Taaskord oli tulekahju tekkepõhjustest esirinnas hooletus lahtise tulega (25) ja pühkimata küttekolded (23). Tulekahjudes hukkus 4 inimest, veeõnnetustes kaotas elu 9 inimest.

13. aprillil 2012 hukkus traagilises õnnetuses Pärnu komando juhtivpäästja 1987. aastal sündinud Aleksandr Jakovlev. Aleksandr hukkus Sindi linnas Sindi paisu all teist inimest päästma minnes. Aleksandr läks koos teise pinnaltpäästjaga paadiga jõeale, kuid paat sattus veekeerisesse ning läks ümber. Kaks päästjat kukkusid vette ning jäid keerisesse, üks päästja vajus vee alla. Teised päästjad tõid vette kukkunud päästjad kaldale. Üks päästja pääses vigastusteta, kiirabi elustas Aleksandrit, kuid kahjuks tulemusteta. Päästetava kummipaati läks samuti ümber ning inimene kadus vee alla.

2013. aastal tulekahjude üldarv veidi kasvas, tulekahjusid registreeriti 357. Seevastu kahanes oluliselt eluhoonete tulekahjude arv, 54ni. Kulupõlengutele sõitsid päästjad välja 81 korral, enim väljakutseid oli taas maikuu. Hooletusest lahtise tulega sai alguse 27 ja hooldamata küttekoldest puhkenud tahmapõlengust 15 tulekahju. Tulekahjudes hukkus 3 inimest, veeõnnetustes kaotas elu 4 inimest. 2013 aasta jäi eelkõige meelde mitme suure ja tähtsa objekti tulekahjuga maakonnas, mis puudutas paljusid inimesi ja tekitas suurt

Tulekahjudes hukkunud

Aasta	Eesti	Pärnu maakond
2006	163	18
2007	132	10
2008	89	4
2009	63	3
2010	69	7
2011	73	4
2012	54	4
2013	47	3

Veeõnnetustes uppunud

Aasta	Eesti	Pärnu maakond
2009	61	8
2010	97	7
2011	55	4
2012	53	9
2013	47	4

2011. aastal sõitsid päästjad Pärnumaal tulekahjudele välja 355 korral. Enim väljakutseid oli suvekuudel juunis-juulis. Eluhoonete tulekahjusid oli 81, kulupõlenguid käidi kustutamas 44 korral ja metsatulekahjudel 3 korral. Peamised tulekahjud tekkepõhjused olid hooletus lahtise tule

meediahuvi. Mai kuus põles Pärnu kesklinnas Kuninga tänaval ajalooline puithoone, mille keldrikorrusel asus populaarne publi ja lisaks olid majas elu- ja äripinnad. Maja hävis seest tules ning on tänaseks lammutatud. Septembris põles Uulus paaditehas, oktoobris lahvatas tulekahju aga Härma kaubahoovis, mis hävitas hoone ühe osa katuse. Vaevalt pool kuud hiljem sulges tulekahju hävitustöö populaarse Steffani pizzarestorani.

2011–2013 aastaid jääb iseloomustama maakonnas probleeme tekitanud kevadine suurvesi, mis põhjustas mitmel pool üleujutusi. Üle kallaste inimeste aedadesse ja majja trüginud Pärnu jõe vesi ja rüüsi jää oli neil aastatel suurimaks mureks Sindi jõeäärsetele elanikele. 2014 aasta andis leevendust ning kevad sel korral suurvett ja rüüsi jääd kaasa ei toonud.

Ennetustöö

Ennetustöö laiaulatuslikumaks muutmiseks on suurendatud ennetustööalast mahtu nii päästjatel kui ka vabatahtlikel päästeseltsidel. Näiteks on viimastel aastatel päästjate koolitada jäänud kõik koolieelikute rühmad lasteaedades ning algklassi õpilased. Lisaks tuleohutusele on kasvanud erinevate tegevuste näol ka veeohutusosalase teavituse ja koolituse maht. Selleks alustati 2013. aasta talvel veeohutusosalaseid praktilisi koolitusi ravispäa hotellis „Tervis“. Külastajad võtsid uue koolituse väga hästi omaks ning 2014. a kevadeks oli osalejate arv tublisti kasvanud. Kokku sai pilootprojekti raames koolitatud tublisti üle saja inimese. Kindlasti jätkatakse veeohutusosalaste koolitsustega ka edaspidi.

Tuleohutuse poolelt hakati senisest jõulisemalt tegema kodude tuleohutusosalast nõustamist ning selle raames selgitatakse inimese enda kohustust ja vastutust koduse tuleohutusosalase olukorra pärast. Kokku külastati sel perioodil 350 kodu.

Kuigi ennetustöö on olnud juba pikaajaline ja tulemuslik, on siiski viimastel aastatel olnud Pärnumaal, eriti Sindi linnas, palju tulesurmasid. Selleks, et veel rohkem inimestele rõhutada koduse tuleohutuse tähtsust ning seda, et tuleõnnetus võib meid kõiki puudutada, hakati välja andma Päästeameti poolt hukkunuga tulekahjujärgselt infokirja. Infolehel on detailne info sündmusest ja selleni viinud analüüsid. Esimene selline infoleht koostati 2013. a augustis Sindi linna elanikele.

Kuna paljud tules hukkunud on vanema-ealised või majanduslikes raskustes, siis tõhustati koostööd ka kohalike omavalitsustega. Näiteks toimub iga hukkunuga tulekahju järgselt koostööümarlaud, kus arutatakse probleemkohad läbi ning lepatakse kokku edasised tegevused. Lisaks toimus 2013. a esmakordselt eakatele käsitööprojekt. Meie ootus eakate loominguviisilisele oli see, et vardad pihku haaraja mõtleb kasvõi viivuks oma koduse tuleohutuse peale. Suitsuandurit sokimustriks kudes testitakse suitsuandur ning palutakse taadil tuhaämber õue tühjaks viia. Sokke loominguviisilisele laekus Pärnumaal üle 30 paari, millest tänaseks on kõik sokipaarid ka omaniku leidnud. Sokilooming jõudis projekti lõppedes jalga meie oma päästjatele, kel sokkide üle väga hea meel oli.

Tuleohutusjärelvalve

1. septembril 2010 toimus riiklikus tuleohutusvaldkonnas oluline ja põhimõtteline muudatus - kehtivuse kaotas siseministri määrus „Objektide loetelu, mille tuleohutusülevaatus viiakse päästeasutuste poolt läbi vähemalt üks kord aastas“ ja jõustus Tuleohutuse seadus. Sellest tulenevalt hakkas kehtima riskipõhine tuleohutusjärelvalve ja tuleohutusjärelvalve ametnikud said hakata tegelema enim tähelepanu nõudva sihtgrupiga, kus hukuvad inimesed – kodudega. Üleminek toimus samm-

2013. aastal oli Pärnus mitu suurt tähelepanu pälvinud tulekahju. Mais põles Kuninga tänaval ajalooline hoone.

haaval, 2011. aastal teostati veel suurem osa kontrolle endise määruse nimekirjas olnud objektidel, et tagada sujuv üleminek asutustes enesekontrolli tuleohutusaruanete esitamisele. 2012. ja 2013. aastal suurendati järk-järgult kodude tuleohutus-alaste kontrollide osakaalu. 2013. aastal viidi läbi 1094 tuleohutusülevaatus erinevatel objektidel ja kodude tuleohutust hinnati 773 kodus.

Enesekontrolli tuleohutusaruanne

Peale tuleohutuse seaduse jõustumist lasub ettevõtte-asutuse kohustuse hulgas teostada enda vallatavates hoonetes teostada tuleohutusala enesekontroll ja edastada aruanne päästeasutusele. Lihtsustatult, kui eelnevalt käis tuleohutuse inspektor aastas aastasse objekti kontrollimas ja juhtis tähelepanu puudustele, siis peale seaduse muudatust peab asu-

tus puudused ise leidma ja kõrvaldama ja edastama päästeasutusele sellest kokkuvõtva aruande. Olukord tekitas tuntuvat segadust, mille leevendamiseks teostas päästekeskus maakondades infopäevi, viimaks ettevõtjateni teadmised, kuidas kontrolli teostada ja informatsiooni edastada. Tänapäevase seisuga on olukord stabiliseerunud, ettevõtted edastavad aruanded korrapäraselt. Olukordades, kus jääb vajaka teadmistest, otsitakse abi tuleohutusala-seid konsultatsioone pakkuvatest ettevõtetest.

Kasutusel mitteolevad hooned

Aastatel 2006–2010 toimus Pärnu linnas asuvates kasutusel mitteolevates hoonetes mitmeid tulekahjusid ja nii mõneski tulekahjus kaotas elu inimene. Eelkõige oli probleem kodututega, kes otsisid endale elamispiindasid just sellistes kasutusel

Kevadeti kimbutas suurvesi ja rüsi jää Pärnumaa elanikke, pildil Sindi uputus 2013. aasta aprillis.

mitteolevates hoonetes. Tuleohutusinspektorite pidev ja vahest ka sanktsioneeriv tegevus selliste hoonete omanike suhtes, samuti pidev olukorra monitooring, on andnud tulemuse, kus 2013. aastal korraldatud reidide ajal ei tuvastatud ühtegi avatud hoonet, samuti ei toimunud ühtegi tulekahju ega hukkunud neis hoonetes inimesi.

Kontrollreidid

Tuleohutusjärelvalve inspektorid korraldasid koostöös RMK ja Keskkonnainspektsiooniga mitmeid kontrollreide. Kevadeti, kui on kõige suurem kulupõlengute aeg, kontrolliti kulu põletamise keelust kinnipidamist ja lõkketegemisel tuleohutuspõuete järgimist. Viimaste aastatega on

tahtlikku kulu põletamist vähemaks jäänud ja kulupõlengud süttivad ennekõike lõkketegemise ohutusreeglite mittetäitmisest. Suveperioodil kontrolliti suure tuleohuga perioodil puhkealadel lõkke tegemise reeglitest kinni pidamist.

Samuti kontrolliti suvehooaja alguses Pärnu linna suuremate ööklubide ohutust öisel ajal, kui klubid on külastajaid täis. Kõige rohkem eksimusi tuvastati hoonetest ohutu väljapääsu takistamisega ning tulekahjust teavitamise süsteemide isoleerimisega, mis pikendavad võimaliku tulekahju puhkemisel selle kiiret avastamist. Evakuatsioonideede takistamisega pannakse ohutu külastajatel võimaliku ohu korral hoonetest kiire väljumine.

Lääne päästekeskus

Kaitseliidu Pärnumaa malev aastatel 2011–2013

Kaitseliidu Pärnumaa malev on Kaitseliidu territoriaalne üksus, mis tegutseb Pärnu maakonnas. Aastatel 2011-2013 oli malevapealikus major Mehis Born,

kelle ametiaeg sai mööda 3. jaanuaril 2014. Praegu juhib malevat major Tõnu Miil.

Üks sõna, millega kindlasti võib iseloomustada Kaitseliidu Pärnumaa malevat aastatel 2011-2013, on kasv. Nimetatud perioodil täienesid maleva read 188 liikme võrra, kuid geopoliitilised sündmused on seda numbrit käesoleva aasta alguses tunduvalt kergitanud.

Samamoodi on suurt kasvu näidanud ka teiste Kaitseliidu struktuuriüksuste, nagu Naiskodukaitse Pärnumaa ringkonna, Noorte Kotkaste Pärnumaa maleva ja Kodutütarde Pärnumaa ringkonna, liikmelisus.

2013. aasta 31. detsembri seisuga kuulus Kaitseliidu Pärnumaa malevasse 1587 kaitseliitlast, koos eriorganisatsioonidega aga 1965 inimest, mis moodustab 2,6% maakonna elanikkonnast. Liikmete hulgaltpäevale Tallinna, Harju ja Tartu järel Eestis suuruselt neljas.

Liikmelisuse suurest kasvust tingituna toimus maleva struktuuris 1. jaanuaril 2012 ka üks muudatus. Maleva juhatuse ettepanekul kinnitas Kaitseliidu ülem käskkirja uue malevkonna moodustamise kohta ning Kikepera, Korbe ja Soontagana malevkonna kõrvale tekkis viimase jagunemisel ka Pärnu malevkond.

Uue malevkonna loomine tulenes vajadusest optimeerida ja muuta efektiivsemaks maleva isikkoosseisu juhtimine ja väljaõppe läbiviimine. Pärnu malevkonna vastutusalaaks määrati sama käskkirjaga Pärnu linn.

Väljaõpe

Teine sõna, mis Kaitseliidu Pärnumaa malevat iseloomustab, on väljaõpe. Nagu Kaitseliidus üldiselt, on ka Pärnumaa maleva peamiseks ülesandeks riigikaitse arendamine. Seda tehakse põhiliselt läbi sõjalise väljaõppe andmise oma liikmetele. Erinevaid kursusi, koolitusi ja väliharjutusi korraldatakse pidevalt ning raske on leida nädalavahetust, mil Pärnumaa malevas midagi ei toimu.

Noored malevlased omandavad esmased sõjalised oskused sõduri baaskursuse käigus, mille lõpetab kahepäevane väliõppus-rännak. Sellel vähemalt 30-kilomeetrilisel retkel peavad värsked kaitseliitlased kontrollpunktides antavaid ülesandeid täites kogu kursusel õpitud sõduritarkuse meelde tuletama ja kasutusele võtma.

See, mille õppimiseks on ajateenijalnoorsõduril aega kaks kuud, tuleb algajal kaitseliitlasele omandada kuue nädalavahetusega. See on võimalik vaid väga heade õpetajate ja õppijate kõrge motiveerituse korral. Seda enam, et kõik toimub igapäevaste töökohustuste kõrvalt ja perekonna arvelt.

Baaskursus annab algajale kaitseliitlasele esimesed teadmised ja oskused ning arusaamise, milline militaareriala talle meeldib ja sobib. Edasi on tal võimalus valida kuulipilduri, tankitõrjuja, sidemehe, täpsuslaskuri ja sanitari erialakursuse vahel. Ka erialakursused viiakse läbi nädalavahetustel.

Sõdurioskuste ja erialateadmiste rakendamise parimaks kohaks on õppus. Lisaks tavalistele väljaõppeüritustele on Kaitseliidu Pärnumaa malev koostöös Lääne ja Saaremaa malevatega korraldanud suurõppust „Orkaan“. Tegemist on igaaastase väljaõppeüritusega, mille toimumiskoht roteerib eelpool nimetatud malevate vastutusala vahel.

2012. aastal oli kord jõudnud jälle Pärnumaa maleva kätte ning 1.-3. detsembrini aset leidnud Kaitseliidu suurõppus Orkaan tõi Pärnumaal Sindi ja Selja piirkonnas peetud lahingutesse kokku pea 900 võitlejat ja hulgaliselt sõjaväetehnikat. Vaatamata talviselt karmidele ilmastikuoludele, kulges õppus plaanipäraselt ja kõik püstitatud eesmärgid täideti.

Seekordsel õppusel pandi rõhk konventsionaalsele sõjapidamisele. Harjutati kaitset ja viivitust väljadel ja suurematel teedel. Kaitsepoolel harjutasid Pärnumaa maleva kaitseliitlased, tugevdatuna Rapla, Tallinna maleva üksustega. Lisaks oli kaitsjatel abis Läti vabatahtliku riigikaitseorganisatsiooni Zemessardze jalaväerühm. Ründavat vastast kehastasid Lääne

*Kaitseliidu Pärnumaa maleva liikmed
Võidupüha paraadil Pärnus 2012. aastal.
Foto Kristjan Prii*

ja Saaremaa malevad, koos Harju ja Järva kaitseliitlastega.

Veel üks märkimisväärne suurõppus leidis aset 2011. aasta juunis, kui Pärnumaa maleva lahingkompanii võttis osa Leedus toimunud rahvusvahelisest suurõppusest „Amber Hope 2011“.

Kahe nädala vältel harjutasid maleva vabatahtlikud koos liitlasriikide elukutseliste sõduritega tegutsemist välismissioonidel. Võttes arvesse, et Kaitseliidu väljaõpe on üles ehitatud hoopis teistest vajadustest lähtudes, said kaitseliitlased neile pandud ülesannete täitmisega suurepäraselt hakkama. Seda tunnistas õppuse lõpus ka soomlasest pataljoni ülem, kellele maleva lahingkompanii oli allutatud.

Lisaks militaarse võimekuse kasvule on Kaitseliit näidanud enda vajalikkust kiiret reageerimist ja suuremat inimjõudu nõudvate ülesannete lahendamisel. Õnneks aastatel 2011–2013 ühtegi tõsisemat kriisi või loodusõnnetust, mis oleks nõudnud Kaitseliidu kaasamist, ei olnud. Sellest hoolimata on malev säilitanud reageerimisvõimekuse antud puhkudel. Jätkuvalt tegutseb “Otsi, päästa, evakueeri” rühm ehk OPER, mis loodi vahetult peale 2005. aasta jaanuaris Pärnumaad tabanud tormi. Üksus koosneb vabatahtlikest kaitseliitlastest, kes on tänu vastavale koolitusele võimelised Politseid ja Päästeametit vajadusel toetama. Lisaks sellele loodi ka 2012. a malevas Rannakaitse rühm, mille peamiseks ülesandeks on kriisilukorras rannikualade ning sadamate julgeoleku tagamine.

Kuigi tõsisemaid päästeaktsioone pole antud ajaperioodil olnud vajadust ette võtta, on maleva vabatahtlikud aidanud politseil korduvalt otsida metsa eksinud inimesi. Selle põhjal võib väita, et Kaitseliidu Pärnumaa malev on olnud jätkuvalt heaks partneriks Politseile ja Päästeametile.

Samuti on malev tõsiselt panustanud

isamaalisuse kasvatusse, viies läbi või toetades pea kõikides Pärnumaa ja linna koolides riigikaitseõpetust, mille tipp-sündmuseks on kevadvaheajal korraldatav riigikaitsealaager. Pärnumaa malev on riigikaitsealaagrite korraldamisel osalenud möödunud kümnendi keskpaigast saati. Selle aja jooksul on esmaseid riigikaitsealaseid teadmisi jagatud hinnanguliselt tuhandele noorele.

Riigikaitseõpetus ei kuulu üldhariduskooli kohustuslike õppeainete hulka, tegu on valikõppeainega. Sellest hoolimata ilmub igal aastal palju noori vabatahtlikult huvi riigikaitsealaste teadmiste omandamise vastu. Oma olemuselt on riigikaitseõpetus on mitmetasandiline õppeaine, milles teoreetiline käsitlus tänapäevasest julgeoleku- ja kaitsepoliitikast ning kaitsejõudude ülesehitusest vaheldub praktilise ülevaatega relva- ja riviõppest, topograafiast ja esmaabist ning keskkonnakaitsest kaitsejõududes. Viimastele nende hulgas pöörataksegi just tähelepanu riigikaitsealaagris. Välilaagris saavad õpilased muuhulgas lasta automaati ja õhupüssi, tutvuda sõdurivarustuse ning selle kasutamise, harjutada orienteerumist, ronida kõitega puude latvades, võtta üksteiselt mõõtu takistusrajal ning pidada paintballi-lahingut. Riigikaitsealaagrite korraldamine on läbi aastate olnud üks Pärnumaa maleva prioriteetidest ning selle õnnestumisse on alati oma panuse andnud nii maleva kaaderkoosseis kui vabatahtlikud liikmed.

Sport ja seltsitegevus

2012. aasta algas Pärnumaa malevale rõõmsa uudisega, kui 17. veebruaril kuulutati välja 2011. aasta kaitsealane ja naiskodukaitsja. Aasta kaitsealane tiitli pälvis Pärnumaa maleva rühmaülema nooremleitnant Kaupo Varik, kes on olnud Kaitseliidu liige alates 1998. aastast. Pärnumaa malev on teda iseloomustanud järgmiselt:

„Kaupo Varik on pühendanud märkimisväärse osa oma vabast ajast Kaitseliidu tegevuses osalemisesse. Omadused, mis teda selles tegevuses iseloomustavad, on head organisatoorsed oskused, isiklik distsipliin, mida ta nõuab ka teistelt, ja head planeerimisoskused. Tal on head juhiomadused, mille tõestuseks on tema juhtimise all hästi toimiv rühm.”

Järgmine sündmus, mis tõstis Kaitseliidu Pärnumaa maleva laiema üldsuse huviorbiiti, oli Võidupüha tähistamine Pärnus 2012. aasta 23. juunil. Tähtpäeva keskseks sündmuseks oli linna keskväljal toimunud paraad, mis oli peale taasiseseisvumist kõige suurem.

Paraadist võttis osa pea poolteist tuhat Kaitseliidu ja selle eriorganisatsioonide liiget, kes vihmade ja küla ilma kiuste uhkelt rivis seisis.

Kaitsealaste individuaalsed oskused ja teadmised kerkivad esile aga eelkõige sõjalis-sportlikel võistlustel. Kaitseliidu Pärnumaa maleval on ette näidata kõrgeid kohti nii luurepatrull retkedelt, spordiüritustelt kui laskevõistlustelt, mis on neile tuntust toonud ka väljaspool militaarringkondi.

Maleva liikmed saavutasid 2012. aastal Saaremaal Kristjan Jalaka mälestusvõistlusel „Sörve retk“ esimese koha. 2013. aastal tuli malevale vabariiklikul talvisel patrullivõistlusel „Utria dessant“ teine koht ning sama tulemust õnnestus maleva liikmetel korrata ka samal aastal toimunud Kaitseliidu uuel rahvusvahelisel patrullivõistlusel „Admiral Pitka luureretk“. Lisaks on tulnud tiitleid veel paljudelt teiste Kaitseliidu malevate sõjalis-sportlikelt jõukatsumistelt nagu Lääne maleva „Valge laev“ jne.

Jätukvalt on populaarne ka maleva enda patrullivõistlus „Sookoll“, mis erineb analoogsetest retkedest võistkondade suuruse poolest. Kui tavaliselt pannakse sellistel jõukatsumistel proovile ainult kahe või nelja mehe võimed, siis „Sookoll-

2013. aasta talvel saavutas Pärnumaa maleva võistkond Ida-Virumaal korraldatud patrullvõistlusel 32-kraadises külmas tubli teise koha. Foto Karri Kaas

lil“ hinnatakse terve jao tegutsemist. Alates 2012. aasta veebruarist korraldatakse malevas Korbe malevkonna eestvedamisel ka oma talvist sõjalis-sportliku võistlust „Vändra sprint“.

Peale füüsilise jõu ja lahtise mõistuse peab kaitseliitlasele olema veel terav silm. Seega on oma laskeoskuste lihvimine iga malevlase pidev tegevus. Maleva parimate laskurite välja selgitamiseks kutsuti 2013. aasta augustis ellu Vladimir Kuke nimeline laskevõistlus. Tootsi lasketiirus toimunud esimesel Pärnumaa maleva Vladimir Kuke nimelisel laskevõistlusel osutasid võidukaks Pärnu malevkonna kaitseliitlased. Individuaalselt omas kõige täpsemat silma võtjameeskonda kuulunud vanemseersant Toomas Juksaar. Võisteldi kahes laskeharjutuses: kümme lasku lamades ja kümme lasku püsti automaadist AK4 distantsil 300 meetri. Tulemuste liitmisel saavutasid meeskondlikult esimese koha Pärnu malevkonna kaitseliitlased Soontagana malevkonna ja maleva staabi võistkonna

ees. Individuaalselt sai kõige parema tulemuse kirja Pärnu malevkonna kaitseliitlane Toomas Juksaar. Pärnumaa malev otsustas korraldada ülemalevalise laskevõistluse, et mälestada kunagist laskesportlast, MM medalimeest ja kaitseliitlast Vladimir Kukke ning populariseerida ala kaitseliitlase hulgas.

Nagu ka patrullretkede puhul, on Pärnumaa kaitseliitlased säranud teiste malevate laskevõistlustel. Esikohti on tulnud mitmed aastad järjest Sakala maleva omaaegse laskekuulsuse Jaak Kärneri nimeliselt laskevõistluselt kui ka mujalt.

Eriorganisatsioonid

Pärnumaa malevast rääkides ei pääse kindlasti mööda ka Kaitseliidu eriorganisatsioonidest.

Naiskodukaitse Pärnumaa ringkonnas on toimunud viimastel aastatel hüppeline liikmeskonna kasv, võrreldes 2010. aastaga on liikmeskond kasvanud 35%. Ringkond on rohkem panustanud enda

tegevuse tutvustamisele. On korraldatud linnarahvale külalisõhtuid, osaletud Audru ja Sauga vallapäevadel ning lastekaitsepäeva ja isadepäeva pereüritustel. Iga aastaselt võetakse osa Vabariigi aastapäeva, võidupüha ja Eesti Lipu päeva tähistamisest. Alates 3. juunist 2012 saab Pärnumaa ringkond seda teha oma lipuga, mis õnnistati Pärnu Eliisabeti kirikus.

Jätkuvalt on naised tugevad kokanduses kuid jõudsalt on arenenud ka tegevused sõjalis-sportlikel aladel. Aktiivselt lüüakse kaasa Kaitseliidu õppustel. Naisetele jätkub tegevust toilitustajatena, (para) meedikutena, side ja staabiassistendina ning formeerijatena. Väljas on olnud õppustel Amber Hope 2011, Suur Vanker 2012, Orkaan 2011–2013. 5. juunil 2013. a tähistas Pärnumaa ringkond kontsertaktusega Pärnu raekoja saalis ringkonna 20. taasasutamise aastapäeva. Naiskodukaitse Pärnumaa ringkonnal on 2013. aastast kaks auliiget: Ingrid Sõber ja Elfriede Laidvee.

Kodutütarde Pärnumaa ringkonna tähtsündmuseks võib pidada Kodutütarde võistlusmatka „Ernake“ korraldamist Pärnumaal. Võistluse start anti 24. mai õhtul Tõstamaa mõisa õuelt, kus see ka 26. mail

lõppes. Korraldusmeeskonda kuulusid Pärnumaa maleva noorteinstruktorid Lea Pikker ja Rait Vaeno, aga ka Kodutütarde Pärnumaa ringkonna vanem Kristi Kivisaar ning Noorte Kotkaste Pärnumaa maleva pealik Ivo Kivisaar. Malevapoolse tugeva toetuse eest vastustas tagalaülem Margo Sai. Võistlusest võtsid osa kõik Kodutütarde 15 ringkonda ning külalisvõistkonnad Lätist ning Leedust. Võitjateks osutusid Valgamaa tüdrukud. Võõrustajad saavutasid nende järel teise koha. Lisaks on Pärnumaa tüdrukud silma paistnud paljudel võistlustel nii kodumaal kui ka võõrsil.

Noorte Kotkaste Pärnumaa malevas pannakse eelkõige rõhku teadmiste jagamisele. Korraldatakse õppepäevi, välilaagreid ning matku vabas looduses. Ka on Pärnumaa noorkotkad alati esindatud olnud Kaitseliidu üritustel, kas nendel osalejatena või lihtsalt toetajatena. Noorte Kotkaste Pärnumaa maleva edu aluseks võib pidada head koostööd kohalike omavalitsuste ning Kaitseliidu Pärnumaa malevaga. Selle põhjal on ka organisatsiooni kasvanud järjest tugevamaks ning mitmekülgsemaks nagu ka Kaitseliit tervikuna.

Karri Kaas
Kaitseliidu Pärnumaa malev

Maksu- ja Tolliamet Pärnus

Aastatel 2011–2013 toimusid MTA arengus suured muutused. Kui 2005. aastal ühendati kohalikud maksuametid ja tolliinspektuurid nelja regionaalsesse üksusesse, siis 2012. aasta 1. detsembrist alates likvideeriti ka regionaalne juhtimistasand ja mindi üle ühetasandilisele juhtimisele kogu vabariigis. Igas maakonnas on MTA teenindusbüroo. Erinevate struktuuriüksuste talitused töötavad erinevates maakondades, kuid teevad tööd üleriigiliselt.

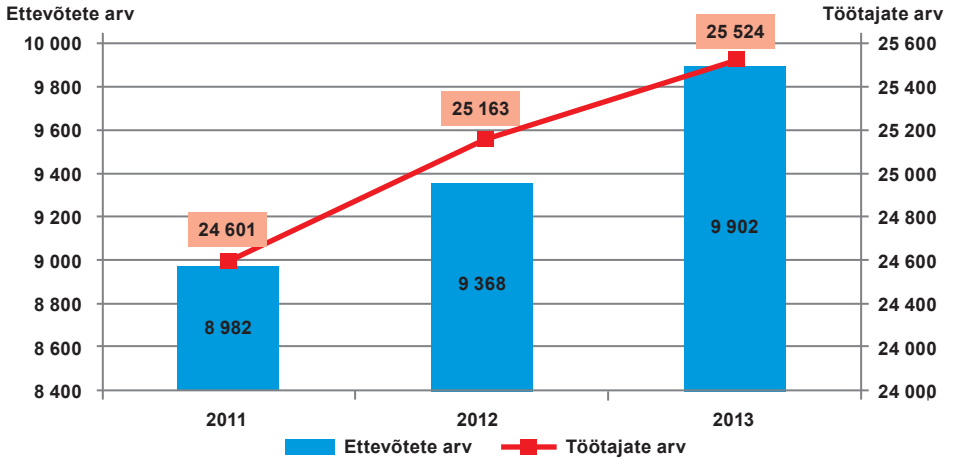
Pärnus osutatakse maksu ja tolliteenuseid, siin töötavad juristid, revidendid, liikuvkontrolli-, tollikorralduse-, teabe, halduse-, uurimise-, sissenõudmise- ja infosüsteemide arendamise ja hooldamise ametnikud. 2013. aasta 1. juulist kolisime kesklinnast välja ja asume nüüd Riia mnt 233a. Elektrooniliste võimaluste laiendamine tõi kaasa ka ametnike arvu olulise vähenemise.

2011–2013 oli periood, kus hakkasime

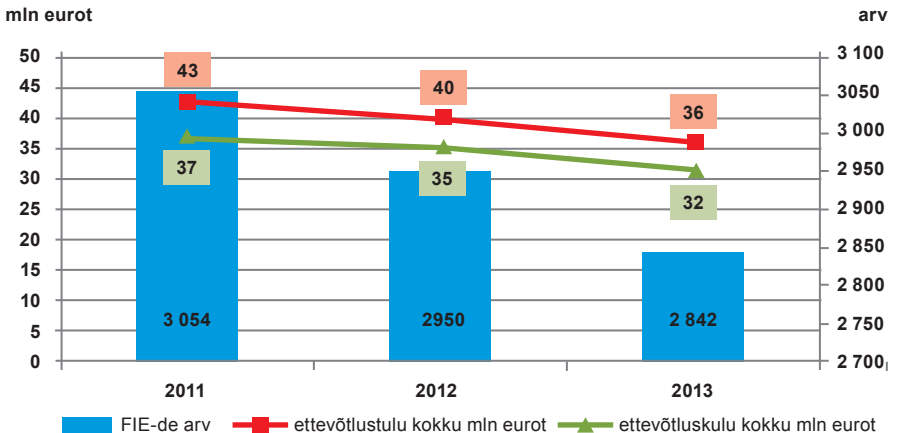
väljuma majandussurutise järgust. Kasvas ettevõtete ja töötajate arv, suurenes mak-

sulaekumine. Ettevõtete arv kasvas sel perioodil 10,2% ja töötajate arv 3,8%.

Jätkuvalt on vähenenud füüsilisest isikust ettevõtjate arv. Paljud neist vormistavad oma ettevõtluse ümber osaühinguks. FIE-dest 43% tegutseb põllumajanduses, teeninduse ja hulgi- ning jaekaubanduse alal 10%, veonduse ja laonduse alal 8%, teaduse ja tehnika vallas 6%, kunsti, mee-

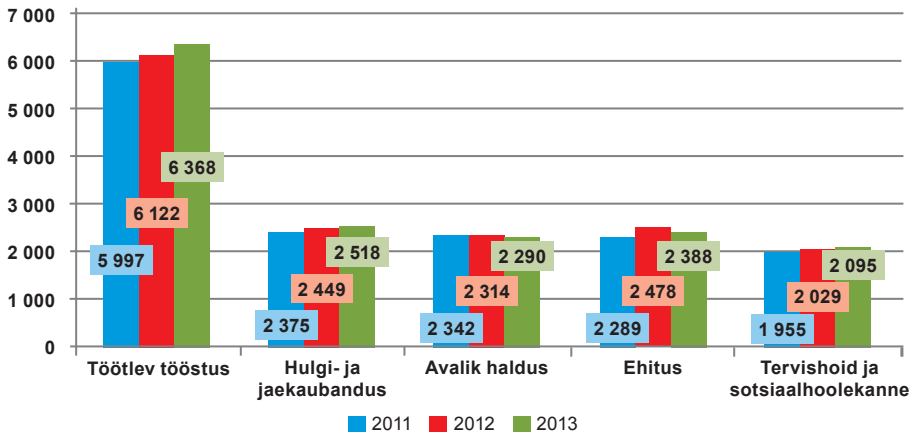
lelahutuse ja vaba aja veetmise alal 4%, ehituse ning kinnisvaraalase tegevuse alal 3%, majutuse ja toitlustuse, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ning hariduse alal 2%, halduse ning info ja side alal 1% ettevõtjatest.

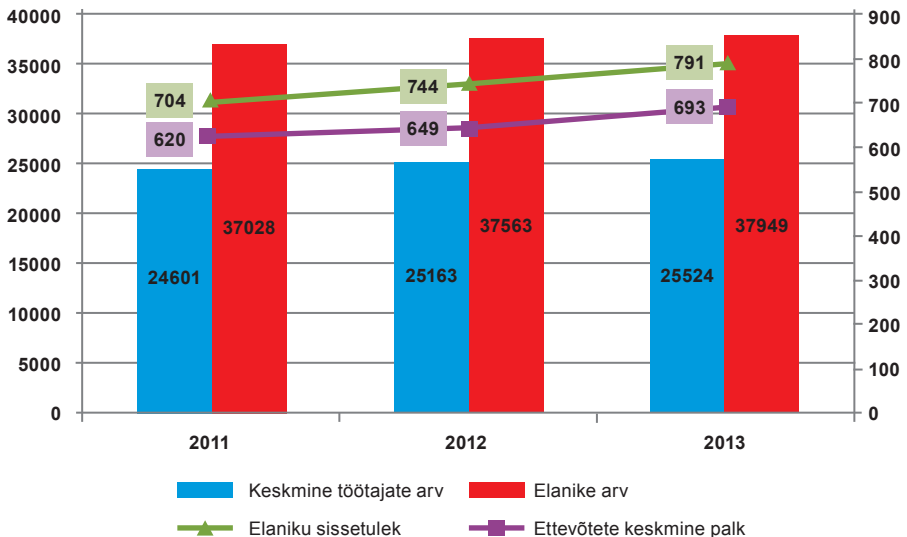
Töötajate arv on suurenenud kõikides sektorites v.a. avalik haldus

Töötajate arv

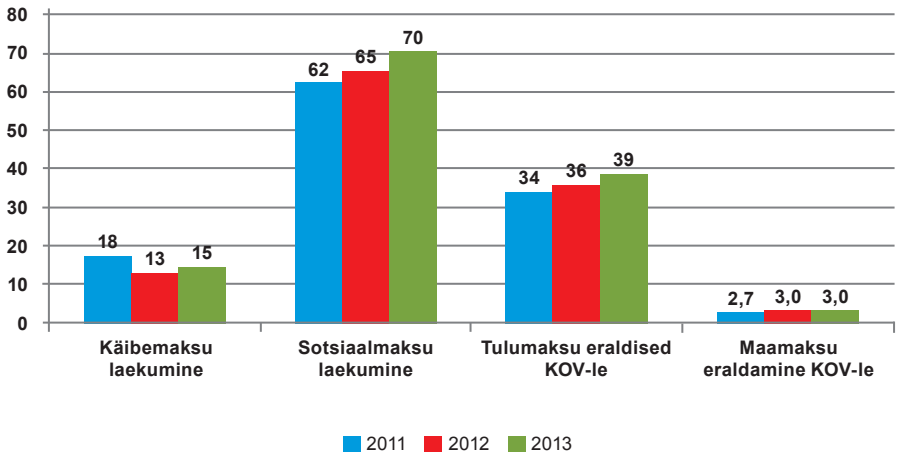
Aastatega on Pärnumaal kasvanud nii elanike arv kui ka nende sissetulekud. Samas kasvab Eesti ettevõtete keskmine palk veidi kiiremini kui Pärnumaa keskmine palk. Kui 2011. aastal oli keskmiste

palkade vahe vaid 16 eurot (vastavalt 636 vs 620 eurot), siis 2013. aastal oli vahe juba 37 eurot (730 vs 693 eurot). Keskmine elaniku sissetulek on aga kasvanud 704 eurot 2011. aastal 791 euronini 2013. aastal.

mln eurot

Majanduse elavnemist rõhutab ka maksude laekumise kasv maakonnas.

Kolme aasta jooksul on kasvanud Pärnumaa ettevõtete kogumüük 93 000 eurot võrra ulatudes 2013. aasta lõpuks 1 569 mln eurot aastas. Enim kasvas Eesti sisene müük, mis kasvas sellel perioodil 822 miljoniilt eurolt 922 miljoni euroni. Euroopa sisene müük kasvas 361 mln eurot 423 mln euroni. Parim aasta oli siiski 2012. aasta, kus Euroopa sisene käive ületas 454 mln euro piiri. Kaupu ekspordi sellel perioodil 80-90 mln euro piires.

Töötleva tööstuse käive kasvas 499 mln eurolt 521 mln euroni. Hulgi- ja jaekaubanduse käive langes 2011. aasta 395 mln eurolt 371 mln euroni 2012. aastal, kuid tõusis siiski 2013. aastal 384 mln euroni. Ehitussektoris tõusis käive 2012. aastal 181 mln euroni, mis oli eelmise aastaga võrreldes 27% suurem. 2013. aastal langes siiski peaaegu sama palju tagasi.

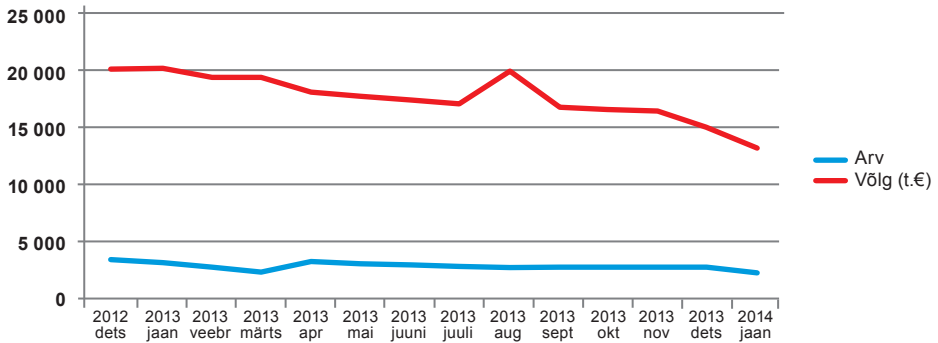
2011. aasta lõpuks oli Pärnumaa maksumaksjate maksuvõlg 20 109 mln eurot. See moodustas kogu vabariigi maksuvõlast 5,9%. Vabariigi maksuvõlg oli üle 343

mln eurot. 2013. aasta lõpuks oli Pärnumaa maksumaksjate maksuvõlg vähenenud 14 987 mln euroni ja vabariigis 275 mln euroni. Pärnumaa maksuvõlg moodustas kogu maksuvõlast 5,4%.

Pärnumaa maksuvõlglaste arv vähenes kahe aasta jooksul 3 219-ilt 2 365-ni. Ees- tised olid samal ajal vastavad näitajad 52 558 ja 44 063 võlglast. Pärnumaa maksuvõlg- laste osatähtsus kogu võlglaste arvust oli stabiilselt 6% ümber. Võlasumma kahanes jõudsalt 2013. aastal. Sel aastal vähe- nes Pärnumaa võlg 20 108 813 eurolt 13 188 313 euroni. Nii võlglaste arv kui ka võlasumma väheneb.

Tollikorralduse valdkonna liikuvkont- rollitalituse tähtsaim töösuund on aktsii- sikaupade järelevalve nii sisemaal kui ka Euroopa Liidu vahelises kaubanduses. Järelevalve puudutab nii legaalset kau- bandust kui ka illegaalset kaubandust, mis seondub salaviina, salatubaka ja salakü- tuse müüjate ja käitlejatega.

2013. aasta teises pooles oli enim kõneainet tekitanud salakütuse vedu EL liikmesriikide vahel. Kütust transporditakse/veetakse tavaliste tenthaagistega, kuhu on siis kas sisse ehitatud suur mahuti või on järelkärule paigaldatud 1-tonnise mahutavusega plastmahutid.

Kütuse veol selliste veokitega rikutakse paljusid erinevaid õigusnorme ja eelnimetatud veosed on äärmiselt ohtlikud maanteeliikluses ka teistele liiklejatele.

Jaan Krinal
Maksu- ja Tolliamet

Salakütuse vedu. Foto Maksu- ja Tolliameti fotokogu

Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumaja

Pärnu Halduskohus

Pärnu Halduskohus moodustati halduskohtureformi käigus 1. jaanuaril 2000. aastal. 01.01.2000 jõustunud halduskohtumenetluse seadustiku (RT I 1999, 31, 425) kohaselt on esimese astme halduskohtuks eraldi moodustatud halduskohtud.

Vastloodud Pärnu Halduskohtus asusid kohtunikena tööle endised halduskohtunikud: Pärnu Maakohtu halduskohtunik Karin Toomela (täitis ka Pärnu halduskohtu esimehe kt ülesandeid kuni pensionile siirdumiseni 2001. a juulis), Pärnu Linnakohtu halduskohtunik Annika Vendik.

17.01.2000 asus Pärnu Halduskohtu kohtunikuna tööle endine Lääne Maakohtu halduskohtunik Aivar Koppel, kes 2001. a juulikuust hakkas täitma kohtu esimehe kohusetäitja ülesandeid.

Pärnu Halduskohtus on töötanud kohtunikuna endine Viljandi Maakohtu halduskohtunik Helle Tamm.

Alates 2003. aastast lisandus Pärnu Halduskohtu kohtunike ridasesse Enno Loonurm.

1. jaanuaril 2006. aastal ühendati Tallinna Halduskohus ja Pärnu Halduskohus. Tallinna Halduskohtu esimeheks valiti Villem Lapimaa ning Pärnu kohtumaja juhi ametit jätkas kohtunik Aivar Koppel. Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumajas kohtunike koosseisus on alates 2012. aastast üks kohtunik, Annika Vendik.

Kohtu teenistujate koosseisus on alates 2012. aastast konsultant, kohtuistungis sekretär ja referent.

Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määrusega nr 46 „Maa- ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ja teeninduspiirkonnad ning ringkonnakohtute asukohad“ (RTL 2005, 111, 1706) määrati

Tallinna halduskohtu Pärnu kohtumaja teeninduspiirkonnaks Pärnu maakond ja Saare maakond.

Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumaja asub aadressil Rüütli 19 Pärnu kesklinnas, vana kohtuhoone III korrusel.

Halduskohtud lahendavad avalik-õiguslikest suhetest tekkivaid vaidlusi, kontrollides haldusorganite (Vabariigi Valitsuse, ministriumite, inspeksioonide, ametite, maavalitsuste, kohaliku omavalitsuse asutuste jne) haldusaktide ja toimingute õiguspärasust, s.o kooskõla kehtiva õigusega, samuti on halduskohtute pädevus seadusega sätestatud juhtudel haldustoiminguteks loa andmine. Seadusega võib halduskohtu pädevusse anda ka muude asjade lahendamise. Kuni 01.01.2001 lahendasid halduskohtunikud ka haldusõiguserikkumise asju. Halduskohtumenetluse seadustiku rakendamise seadusega (RT I 2000, 51, 321) muudeti haldusõiguserikkumise seadustikku ning alates 01.01.2001 alluvad haldusõiguserikkumise asjad maa- ja linnakohtutele.

2011. aastal saabus Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumajja 205 kaebust. Enim kaebusi käsitles maksuõigust (45 asja), planeerimist ja ehituslubasid (41 asja) ning sotsiaalõigust (32 asja).

2012. aastal saabus Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumajja 145 kaebust. Enim kaebusi käsitles maksuõigust (44 asja) planeerimist ja ehituslubasid (37 asja) ning sotsiaalõigust (16 asja).

2013. aastal saabus Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumajja 134 kaebust. Enim kaebusi käsitles maksuõigust (44 asja), planeerimist ja ehituslubasid (31 asja), ja sotsiaalõigust (15 asja).

Merle Kanarbik
Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumaja

Pärnu Maakohus

PÄRNU MAAKOHUS

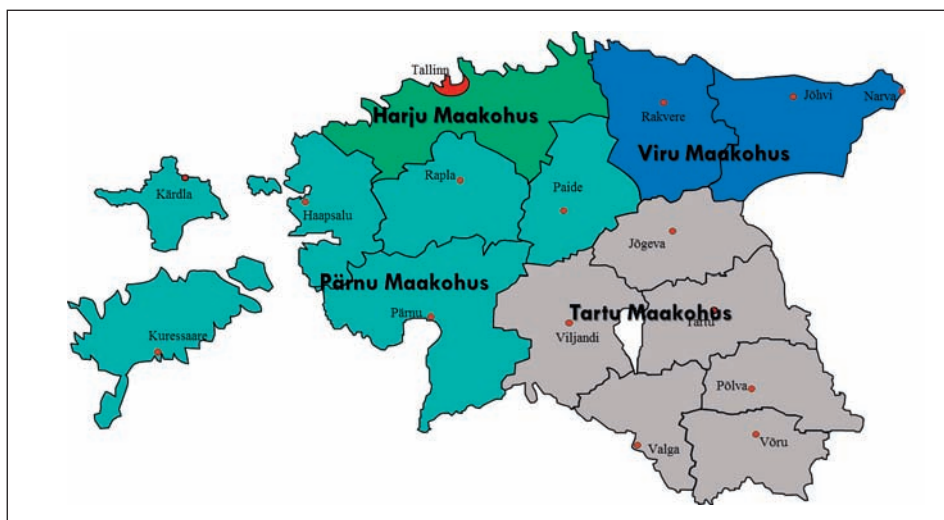
Eesti kolmeastmeline kohtusüsteem koosneb neljast maakohust (Harju, Pärnu, Viru ja Tartu), kahest halduskohtust (Tallinna ja Tartu), kahest ringkonnakohtust (Tallinna ja Tartu) ja riigikohtust. Maakohud ja halduskohtud on esimese astme kohtud, ringkonnakohtud on apellatsioonikohtud ning Tartus asuv riigikohus kassatsioonikohtus ja ühtlasi põhiseaduslikkuse järelevalve kohus.

Joonisel toodud jaotuse alusel jagunevad ka halduskohtute tööpiirkonnad: Harju ja Pärnu Maakohu tööpiirkonnad kattuvad Tallinna Halduskohtu tööpiirkonnaga ning Viru ja Tartu Maakohu tööpiirkonnad Tartu Halduskohtu tööpiirkonnaga. Tallinna Ringkonnakohtus arutatakse Pärnu

ja Harju Maakohutute ning Tallinna Halduskohtu edasikaevatud asju ning Tartu Ringkonnakohtus Viru ja Tartu maakohutute ning Tartu Halduskohtu edasikaevatud asju.

Pärnu Maakohu tööpiirkonnas on lisaks Pärnumaale veel Saare-, Hiiu-, Lääne-, Rapla ja Järvamaa ning igas maakonnakeskuses on oma kohtumaja.

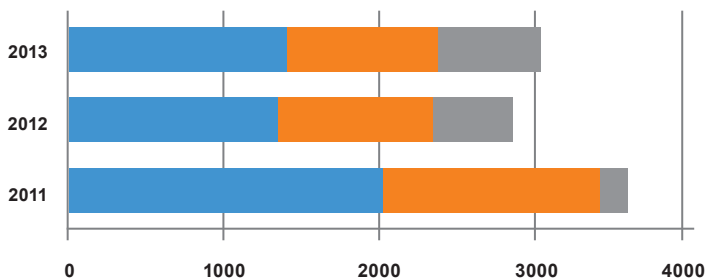
Pärnu linnas on kaks kohtumaja: Rüütli ja Kuninga tänava kohtumajad. Esimeses neist arutatakse eraõiguslikke vaidlusi ehk tsiviilasju ja teises süüteosju – väärtegu- sid ja kuritegusid. Kummaski majas töötab 5 kohtunikku. Teisi ametnikke on Pärnu linnas asuvates kohtumajades kokku 53, neist 20 töötavad erinevates osakondades, mis asuvad Kuninga tänava kohtumajas: registriosakonnas 9 ning kinnistusosa- konnas 11. Registriosakonnas peetakse äriregistrit, mittetulundusühingute ja siht- asutuste registrit, kommertspandiregistrit ning laevakinnistusraamatut. Kinnistus- osakonnas peetakse kinnistusregistrit ja abieluvararegistrit.

Maakohutute tööpiirkonnad.

Pärnu kohtumajadesse saabunud õigusemõistmise asjade arvust aastatel 2011–2013 annab ülevaate järgmine joonis:

	2011	2012	2013
Tsiviilasjad	2175	1487	1541
Kriminaalasjad	1407	1003	991
Väärteoasjad	178	518	662

Järjekindlalt näitab vähenemise märke kriminaalasjade arv ja omakorda suureneb väärteoasjade sissetulek. Viimases on suur osa kindlasti asjaolul, et kohtusse jõuab palju politseitrahvide asenduskaristuste taotlusi. Nende asjade sisu on enamasti sarnane – isik on politsei poolt õiguserikkumise eest trahvi saanud ja selle tasumata jätnud. Kui ka kohtutäitur ei ole suutnud isiku asukohta kindlaks teha, saadab politsei trahviteate kohtusse koos avaldusega asendada trahv kas arestipäevade või üldkasuliku töö tundidega.

Tsiviilvaidluste arv on suhteliselt sta-

biilne. Mõnevõrra suurem tsiviilasjade saabumine 2011. aastal oli tingitud eestkostemenetluses läbi viidud ümberkorraldustest, mille käigus loodi infosüsteemis uued menetlused kõikide, ka juba varem menetluses olnud eestkostesajade kohta.

Kohus lähtub oma tegevuses soovist tagada ühiskonnaliikmetele võimalus tunda end turvaliselt, teades, et probleemide korral, mida ei suudeta ise lahendada, on alati tagatud professionaalne, pühendunud, efektiivne ja hooliv abi ning seadustest üle astujad saavad karistatud.

Elo Kirsipuu
Pärnu Maakohus

Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskond 2011–2013

Pärnu politseijaoskonna hallata on suurim maakond terves Lääne prefektuuris. Lisaks politseijaoskonnale teenindavad maakonda ka Pärnu teenindus ja Pärnu kordon. Kuni 24. juunini 2012 juhtis Pärnu politseijaoskonda Mehis Mets ning sealt edasi kuni tänaseni on juhiks Tõnu Kivis. Pärnu kordonit juhib Janek Pinta ning Pärnu teeninduse juhatajaks on Annika Pärna.

Olulisemad märksõnad politseitööst

Pärnumaal töötavate politseiametnike 2011. aasta alguse esimesed päevad möödusid **euro kasutuselevõtmisega** seotud sularahavedude turvalisuse tagamisega. Kõik sellega seotud tegevused möödusid Pärnumaal ja ka kogu Eestis vaejuhtumiteta.

23. juunil 2012 toimus Pärnu linnas suurejooneline **võidupühale pühendatud Kaitseliidu paraad**. Vaatamata vihmasajule oli see ikkagi suur rahva pidustus, mille läbiviimisel oli suur roll politseil, seda nii avaliku korra tagamisel kui ka oluliselt muudetud liikluskorralduse tõrgeteta laabumisel.

2012. aastal käivitus just Pärnumaal **dokumendibussi** pilootprojekt. Lääne prefektuuri kodakondsus- ja migratsiooni-büroo Pärnu teeninduse eestvedamisel ja koostöös kohalike omavalitsustega alustati üle maakonna väljasõite väiksematesse piirkondadesse, et võtta vastu isikut tõendavate dokumentide taotlusi ja väljastada neid. Projekt toimib siiani ja on laienenud ka teistesse maakondadesse, olles oluliseks abiks maapiirkondade elanikele asjaajamises.

Dokumendibuss on külas Kihnus.

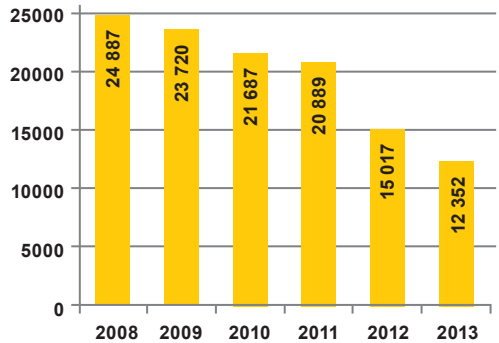
Vändra konstaablijaoskond hakkas 2011. aastal välja andma politsei enda ajalehte „**Vändra Politseiteataja**“. See on rahva seas populaarne ja alati oodatud väiksetiraažiline trükis, mida annab välja politseijaoskonna juht koostöös kommunikatsioonibürooga.

2012. aasta sügisel viis suhtekorraldusettevõtte PR Partner Lääne prefektuuri tellimusel läbi **fookusgrupi uuringu**, mille eesmärgiks oli kogukonnakeskse politseitöö tõhustamine Pärnus ja selle lähiehituse valdades Saugas, Paikusel, Audrus ja Tahkurannas. Fookusgrupi moodustasid nii valla hariduse, noorsootöö ja teised võtmeisikud; vallajuhid ja valdade ettevõtjad; linnajuhid ja ettevõtjad – kokku hõlmas uuring 54 arvamusi liidrit Pärnust ja Pärnumaalt. Neilt küsiti erivaid politseiteemalisi küsimusi ja anti võimalusi täiendavateks ettepanekuteks. Uuringus osalejatele anti vahetut tagasisidet, korraldati hiljem ühisarutelusid, et valupunktid koos läbi vaagida ning mõelda – kuidas edasi, jõuda konkreetsete tegevusteni.

Pärnumaa õiguskord ja selle korra tagajad

Pärnu politseijaoskonna töötajate arv on vähenenud ja see on osa laiemast statistikast, mis näitab, et maakonna elanike arvu väheneb järjepidevalt ja kuritegude arv samuti. Töökorralduses on see pannud politseid ümber vaatama põhimõtteid, kuidas maakonna elanikele ja külastajatele pakkuda ööpäevaringset politseiteenust. Suurim vähenemine on toimunud korrakaitsepolitseinike ja piirivalvurite osas. Maakonda teenindava Pärnu politseijaoskonna alluvuses on seitse kontsaablijaoskonda, patrullteenistus ja 2013. septembrist loodud piirkondliku politseitöö teenistus, mille alluvusse on koondatud noorsoopolitseinikud ja vääртеomenetlejad. Pärnumaa konstaablijaoskonnad asuvad Audrus, Pärnu-Jaagupis, Vändras, Kilingi-Nõmmes, Sindis ja Häädemeestel.

Vääртеod

Väärtegude menetlemisel toimus üleriiklikult menetluspraktika muutus 2011. aasta algusel. See seisnes väheohtlike vääртеgude kirjalike hoiatuste vormistamise vähenemises, selleks et oleks võimalik suurendada aega joores sõidukijuhtide, turvaravastuse mittekasutajate, raskete kiiruseületajate ja juhtimisõigusetu mootorsõidukijuhtide avastamiseks. Avastatud vääртеgude üldarvustus toimus suur muutus, kuid juhtimisõigusetu ja alkohoolijoores mootorsõidukijuhtide avastamine ei ole liikluses seeläbi kahjuks vähenenud. Positiivse tendentsina saab öelda, et turvaravastuse kasutamine on suurenenud ja seda kinnitavad samuti Maanteeameti tellimisel läbi viidud uuringud.

Alaealistega seotud vääртеod

Alaealiste toime pandud vääртеgude avastamisel on viimaste aastatel suuremat tähelepanu pööratud alkoholi kättesaadavuse piiramisele. Näiteks on kaupluste müüjatele ja turvatöötajatele läbi viidud loenguid ning tehtud järelevalvet. Kahjuks ei ole müüjate tegevuse kontrollimisel harv juhus, kui avastatakse, et kaupluses on müüdnud alkoholi vanust kontrollimata alaealisele. Käitumisharjumuste muutmiseks on tehtud selgitustööd, lisaks on karistatud

alaealistele alkoholi ostnud või müünud inimesi nii väärte kui ka kriminaalkorras. Majandussurutis tingis olukorra, kus paljud lapsevanema asusid tööle välisriigis, kuid lapsed jäeti üksi majja-korterisse enda eest vastutama ja koolikohustust täitma. Sellises keerulises olukorras on oluline politsei koostöö lapsevanematega, sest üksi jäetud lapsed kipuvad võõrustama sõpru-(juhu)tuttavaid ja tarbima ka alkoholi – kõike seda ilma vanema teadmata. Peod kasvavad üle käte – peale öörahurikumiste on tõsisteks ja sagedasteks tagajärgedeks alla 16-aastaste alkoholimürgistused.

Alkoholitarbimise kõrval hoiab silma peal ka tubakaseaduse rikkumistel. Politseil tuleb regulaarselt üle vaadata õppeasutuste lähedusi, sest tubakatarbimine ei ole ainuüksi lubamatu vanematele õpilastele, vaid ka tervist kahjustav nende noortele kaasõppuritele, kes pahega tahest-tahtmata niiviisi kokku puutuvad. Haridusasutuste vahetus läheduses on erinevate koolidega koostöös õpilaste käitumist suudetud paremuse suunas muuta, aga selles osas tuleb koostöö kindlasti jätkub.

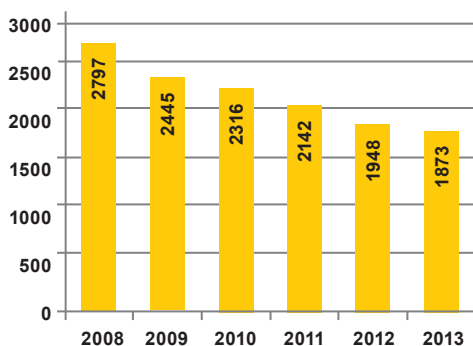
Liiklusõnnetused

Pärnumaal toimunud inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv on viimasel kümnel aastal olnud vähenemises, kuigi liiklussagedus põhimaanteedel on suurenenud. 2013. aastal oli küll liiklusõnnetustes väike kasv, kuid hukkunuga õnnetust arv oli viimase kahekümnenäi madalaim – 5. Samas on murettekitav 2013. aastal joores sõiduki juhtide põhjustatud õnnetuste kasv viimase nelja aasta suurimaks – 19 juhtumit, mis on tosina võrra rohkem kui 2012. aastal. 2012. aastal sagesid Pärnu linnas kergliiklejatega juhtunud liiklusõnnetused. Pärnu linnavalitsus korraldas ülekäiguradade valgustuse uuendamise, parandati teekattemärgiseid ning püüti leida lahen-

dusi kergliiklusteede ehituseks. Positiivne on see, et 2013. aastal vähenesid olulist kergliiklejatega liiklusõnnetused. Maakonnas on igal aastal ringi ehitatud ristmikke, kus on toimunud korduvalt raskete tagajärgedega liiklusõnnetused. Kahjuks on vajadused suuremad kui seda on eelarvelised võimalused liiklusohutuse parandamiseks.

Aasta	Liiklusõnnetused	Inimkannatanuga LÕ	Hukunuga LÕ	Vigastatud	Hukunuid
2011	335	123	6	142	6
2012	272	80	9	95	9
2013	280	91	5	109	5

Kuriteod

Pärnumaal registreeriti 2013. aastal 1873 kuritegu, mis muutusena tähendab kuue aastase perioodiga ligikaudu 1000 kuriteo vähenemist ja seda iga-aastaselt. Vähenemine on toimunud varavastaste kuritegude osas. Kasv on toimunud vägivaldakuritegudest kehalist väärkohtlemist käsitleva paragrahvi tunnustel toime pandud kuritegude osas. Liigiliselt on kasvus lähisuhtes olevate isikute vahel toime pandud kehaline väärkohtlemine. See on uuringute kohaselt suuresti tingitud vägivaldaohvrite teadlikkuse kasvust, et vägivalda all ei pea kannatama ja et sekkumine on ainuõige.

Rasketest kuritegudest on tapmiste arv vähenenud 2013. aastaks nullini.

Narkokuritegevuse avastamine on politsei üks suurimatest riiklikest prioriteetidest. Tegemist on ühe varjatuma kuritegusliigiga, kuna nii müüja kui ka ostja ei ole huvitatud tehingust teada andma. 2013. aastal avastas politsei erinevate taktikaliste meetodite abil Pärnumaal 36 narkokuritegu ja seda enamalt narkootilise aine ebaseadusliku vahendamise juhtumite osas.

Kuritegevuse vähenemiseks ja maakonna elanike turvalisuse parandamiseks panustab Pärnumaa politsei ennetustegevusele koostöös kohalike omavalitsuste, mittetulundusühingute, külaliikumise ja teiste partneritega.

Ennetustegevus

Pärnu politseijaoskond tegeleb pidevalt ennetustegevuste läbiviimise kui ka samas arendamisega. Ennetus ei ole kuidagi eraldiseisev ettevõtmine, vaid tihedalt seotud nii riiklike, politseiliste kui ka reaalsest elust tulenevatest prioriteetidest. Pärnu suvepealinnana ja Pärnumaa suvituspiirkonnana puutub suveperioodil üsna sageli kokku siin viibivate inimeste arvu hüppelise kasvuga. Kus inimesi enam koos, seal pannakse toime ja ka enam süütegusid ja väheoluline pole fakt, et oleme piiriäärne maakond, mis tähendab omakorda piiriülest kuritegevust.

Pärnu politseijaoskond on väga palju tähelepanu pööranud jalgrattavarguste vastasele võitlusele ja kaasanud sinna ka inimesi endeid ja ka korteriühistuid. Mitme

Politsei kampaaniavoldik välikohvikus.

aasta jooksul on politsei välja töötanud teavituslehed, mida on jagatud näiteks korrusmajadesse paigaldamiseks korteriühistutele. Samuti läks käima projekt, mis on suunatud söögi- ja meelelahutuskohades aega viitvatele inimestele, kes oma üleriided ja kotid üsna sageli järelevalveta jätavad. Projekt kannab nime „Kes valvab sinu asju?“ ja seisneb neljakeelsete voldikute paigaldamises kohvikute laudadele, et inimestele oma vara valvamist meelde tuletada. Voldikuid toetavad ka plakatid.

Ka liikluskasvatus on politsei igapäevase töö osa. Liikluskultuuriga tutvumine ja sellealane harimine on noorsoo- ja piirkonnapolitseinikud viinud pea kõikidesse lasteaedadesse kui ka koolidesse. Siin on heaks näiteks Pärnu-Jaagupi konstaablijaoskond, kus koos lasteaialastega ehitati üles väike teisaldatav liikluslinnak ning lapsed said ise kaasa lüüa liiklusmärkide valmistamisel ja üksiti neid tundma õppida.

Tõnu Kivis, Hedy Tammeleht

Pärnu politseijaoskond

Fotod Pärnu politseijaoskonna fotokogust

16. Kohalikud omavalitsused

Pärnumaa Omavalitsuste Liit 2011–2013

Pärnumaa Omavalitsuste Liit (edaspidi POL) asutati 22. jaanuaril 1992. aastal ja seega on täitunud 20 tegevusaastat. Selleks tähtpäevaks valmistas OÜ Valley igale POLi liikmele seinavaibad kõigi liikmesomavalitsuste vappidega. Täpsem POLi saamislugu on kirjas Pärnumaa aastaraamatus 1998–1999 ning liidu esimehed aastaraamatus 2007–2008 ja 2009–2010.

2010. aasta jaanuarist on liidu juhatuse esimees Eeri Tammik ning 2011. aasta novembrist juhatuse liige Taimo Tammeleht. Lisaks juhatusele töötab liidu büroos sekretär ja raamatupidaja.

Pärast 2013. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valimisi toimusid muutused ka liidu üldkogu ja komisjonide koosseisus. Liidu üldkogu esimeheks valiti Pärnu abilinnapea Meelis Kukk ja aseesimeheks Halinga vallavanem Ülle Vapper. Liidus tegutseb alaliselt 7 komisjoni: revisjonikomisjon (esimees Kaie Toobal, Tori vallavanem), arengukomisjon (esimees Sivar Tõnisson, Varbla vallavanem), haridus- ja noorsookomisjon (esimees Tarvi Tasane, Halinga volikogu esimees), koolituskomisjon (esimees Marko Šorin, Sindi linnapea), kultuuri- ja spordikomisjon (esimees Toomas Sonts, Vändra alevivanem), sotsiaalkomisjon (esimees Priit Ruut, Sauga vallavanem) ja ühistranspordikomisjon (esimees Lauri Luur, Are vallavanem). 2013. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valmistega vahetus Pärnumaal kokku 12 volikogu esimeest ja 5 KOV valitsuse juhti.

POL toetab rahaliselt SA Pärnumaa Turismi, MTÜ Pärnumaa Spordiliidu, MTÜ Pärnu Maakoolide Spordiliidu, MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Kesktsi, SA Jõulumäe Tervisespordikeskuse ja SA

Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse tegevust. 2012. aastal suurendati tegevustoetust SA Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskusele seoses ettevõtlusalase täiendava tegevusvaldkonnaga. Jätkub koostöö Europe Direct Pärnumaa info-punktiga. Toetatakse Pärnumaa Kodukandi projekte ning C.R. Jakobsoni fondi. Lisaks tegevustoetusele kaasfinantseeriti SA Pärnumaa Turismi maakonna turundusprojekte.

Ühistegevuse ja rahalise panusega jätkub maakondlike kultuuri-, spordi-, sotsiaal ja muude ühisürituste ja tegevuste toetus. Koostöös Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseksiga antakse kord aastas välja kultuurikorraldaja ja rahvakultuuri preemia. Jätkub noorte sportlaste stipendiumi väljaandmine. Ühiselt Pärnu Maavalitsusega tunnustatakse Pärnumaa haridustöötajaid 7s kategoorias 14le inimesele. 2011. aastal täiendas POL omalt poolt tunnustatavate nimekirja 3 Pärnumaa aasta kultuuriauhinnaga: Aasta Toetaja, Aasta Üllataja, Aasta Tegutseja. Ühiselt korraldatakse ja toetatakse ka maakonna õpilas- ja ühistranspordi finantseerimist.

2013. aastast eraldas Haridus- ja Teadusministeerium otse liidule sihtotstarbelised vahendid maakondlike haridus- ja noorsooürituste läbiviimiseks ja aineühenduste tegevuseks. Pärnumaal tegutseb 26 aineühendust ja aasta jooksul toimub ca 50 õpilas- ja haridusüritust, lisaks aineühenduste koosolekud ja infopäevad.

POLi büroo korraldab oma liikmete ametnikele valdkondlikke koolitusi ja teabepäevi. 2011. aastal toimus 13 koolitust, 2012. aastal 11 ja 2013. aastal 9 koolitust/infopäeva. 2011. aasta alguses lõppes Riigikantselei poolt kaasrahastatav POLi

koolitusprojekt „Pärnumaa omavalitsuste haldusvõimekuse parendamine“. Iga aasta kevadel toimub POLi liikmetele kevadseminar, kus esinemas on 3 aasta jooksul käinud: Andres Arrak teemal „Maaelu arengud tulevikus“, Imre Taveter „Kuidas on arendatud maapiirkonna ettevõtet“, Riigikogu Pärnumaa saadikud, Veiko Sepp „Maakonna ja piirkondade keskuste roll ja mõju maakonna arengule“, Marko Gorban ja Anneli Kimmel „Maaelu võimalik areng 2014-2020“, ajakirjanik Rein Sikk „Kas ajakirjandus on must, ropp ja karvane?“, SA Eesti Terviserajad tegevjuht Jaak Teppan, Eesti Jalgpalli Liidu esindajad, Raul Eamets „Majanduse arengu trendid maailmas ja Eestis“, Politsei- ja piirivalveameti, Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse ning Pärnumaa Turismi esindajad, Norra Buskerudi maakonna SA Portasen juht Jon Mihle teemal „Pärändkultuuri alane ettevõtlus maapiirkonnas – tegevused, majandamine, koostöö vallaga“. Suve lõpul toimub augustiseminar päevakajalistel teemadel. Viimastel aastatel on augustiseminarist osa võtnud ja esinenud: Salacgriva omavalitsuse ja Tartumaa Omavalitsuste Liidu ja Tartu linnavalitsuse esindajad, riigikogu kohalike omavalitsuste toetusrühma liikmed, SEB majandusanalüütik Hardo Pajula, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Piret Sapp, ajakirjanik Ainar Ruussaar, Pärnu Maavalitsuse esindajad, õiguskantsleri büroo nõunik, riigi- ja poliitikateaduste doktor Agu Uudelepp, professor Rein Veidemann, EL parlamendi saadik Ivari Padar, RMKst Heiki Ärm, regionaalminister Siim Valmar Kiisler, Energiaturg.ee esindajad Moonika Kukke ja Pirmin Tamm ning Rahandusministeeriumi nõunik Magnus Urb. Jätkub kevadiste koolitusreiside traditsioon. 2011. aastal külastati St Peterburgi, 2012 Põhja-Poolat ja 2013 Rootsit. Koolitusreisidel toimub kohtumine kohalike asutuste ja omavalitsuste esindajatega ning tutvumine sihtriigi erinevate omanõo-

liste kohtade ja inimestega. 2012. aasta oktoobris toimus 4s Maakogu Pärnus. Igal aastal detsembrikuus toimub POLi, Pärnu Maavalitsuse, Pärnumaa Spordiliidu ja Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseitsi ühistööna Pärnumaa kultuuri- ja sporditegelaste tänugala „Tähesära“.

2011–2012 viidi Riigikontrolli poolt läbi „Maakondlike omavalitsusliitude tegevus ja sisekontrollisüsteemi toimimine“ audit, kus POL sai hea hinnangu. 2011. aastal tunnustati POL aasta spordiedendajaks Pärnumaal.

2012. aastal korraldas POL Pärnumaa arengufoorumi IT-majanduse ja tehnoloogia teemal, suunatud eelkõige Pärnumaa gümnaasiuminoortele nimega „Pärnumaa müüdimurdjad“. Eesmärgiks oli innustada noori õppima IT ja tehnoloogia erialasid, Pärnuga seotud esinejatel aga pöörama suuremat tähelepanu Pärnumaa potentsiaalile. Ettekanded ja esinejad olid: „Kodugaraaži ettevõtlikkus, nutitelefonirakenduste programmeerimine, üks targa töö võimalustest Pärnumaal“ – Martin Veeris, Taptapsoft OÜ, „Web Expert – Stardiga Pärnust. Kas tagasi Pärnu?“ – Vahur Mägi, Web Expert OÜ, „Pärnu IT-pealinnaks, murrame müüdid“ – Kari Maripuu, BrightSpark OÜ, „Targad tehased (*Smart factorys*) – tootmisjuhtimise intelligentne tehnoloogia ja selle areng“ – Marko Kokla, Stram OÜ, „*Formula Student* – noorte tehnika-teaduste tootearendus“ – Kristjan Maruste, TTÜ ja TTK arendusmeeskond

„IT valdkond Pärnumaa Kutsehariduskeskuses“ – Mihkel Pärna, Kutseõpetaja, „Julge unistada, ideest teostuseni“ – Andrei Korobeinik, Riigikogu liige. Seminar lõppes grupitööga, miniGarage formaadis – uute IT ideede väljatöötamine.

Üleriigiline planeering on üks tegevustest, mis on riigi poolt pandud maakondlikele omavalitsusliitudele ülesandeks seadusega. 2012. aastal toimus Eesti 2030+ planeeringu kooskõlastamine.

Lisaks tegi POL ettepanekuid seadusloomesse, näiteks planeerimis- ja ehitusseadustesse.

2012. aastal võeti vastu Islandi Omavalitsuste Liidu juhte kes tulid saama kogemusi Euroopa Liitu kuulumise plussidest ja miinustest. Külastati Audru ja Tõstamaa valdu sh.uut külmhoonet Lemmetsa külas, Lindi Lasteaed-Algkooli, Tõstamaa mõisakooli. Samal aastal külastasid Pärnumaad Norra Buskerudi maakondliku uue juhid.

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu suuremad projektid ja ühistegvus

Pärnumaa Keskonnahariduskeskuse infrastruktuuri väljaarendamine 2011–2013. Valmis kaasaja ja tuleviku nõuetest ning vajadustest lähtuv, innovaatilist keskkonnaharidust erinevatele sihtgruppidele võimaldav Pärnumaa Keskonnahariduskeskus, kus POL oli taotleja ja tellija rollis toeks Pärnu linnale. Projekti kogumaksumus 4 020 787 eurot. Toetuse suurus 3 612 216 eurot. Pärnumaa Keskonnahariduskeskuse ehitamist rahastati Euroopa Liidu Regionaalarengu fondist, Pärnumaa Omavalitsuste Liidu arengufondist ja Pärnu linna omavahenditest. Keskkuse pidulik avamine toimus 5. septembril 2013, Pärnumaa rahvale ja külastajatele 27. septembril 2013.

Norra EMP projektis **“Pärnu linna ja lähiümbruse võrgustikke siduva teemaplaneeringu koostamine”** osalesid 6 omavalitsust – Pärnu linn, Audru vald, Sauga vald, Paikuse vald, Sindi linn, Tahkuranna vald, partneritena Pärnu Maakondlik vald ja Buskerudi maakond Norrast. Projekti kogumaksumus 2009–2011 a 249 255 eurot, toetussumma 198 126 eurot. Omaosaluse finantseerisid projektis osalevad omavalitsused ja kaasfinantseerijaks oli projektipartner Pärnu Maakondlik vald.

Teiseks 2011. a lõpetatud projektiks Norra EMP fondist oli **“Vändra alevi,**

Vändra, Tootsi, Kaisma ja Järvakandi valdade ühinemise ettevalmistamine” kus osalesid nimetatud 5 omavalitsust. Projekti maksumus oli 2009–2011 45 569 eurot, toetus 38 730 eurot.

Lõpetati KOIT kava KOV-ide ühisprojekt – **“Pärnumaa omavalitsuste korvpalliväljakute ehitamine”**. Projekti maksumus 2010–2011 a oli 560 tuh. eurot, sellest toetus 472 tuh. eurot ja omaosalus 89 tuh. eurot. Väljakud ehitati Lavassaare valda, Sauga valda Tammiste külla, Surju valda vallakeskusesse, Tahkuranna valda Uulu külla ja Leina külla (SA Jõulumäe Tervisespordikeskus), Tori valda Selja külla, Tõstamaa valda Tõstamaa alevikku, Audru valda Audru alevikku ja Jõõpre külla ning Sindi linnale.

Elektri ostmise hange. 2013. aastast kujunes Eesti Vabariigi elektritarbijatele elektri hind börsil ja avanes elektriturg. See kõik tingis uue olukorra ka omavalitsustele, kes seniajani nagu kõik eraisikud, otsisid elektrit riikliku hinnaga, kuid edaspidi pidi seda korraldama riigihangetega ja hind kujunes nõudluse-pakkumise vahetajana. 2012. aastal otsustasid 10 omavalitsust seljad kokku panna ja POLi büroo juhtimisel korraldatigi elektri ostmise ühis-hange, millega Elektrum Eesti OÜ müüs elektrit veebruarist 2013 kuni veebruarini 2014. Kuna ühishangetega liitujad jäid esimese katsetusega rahule, otsustati jätkata elektri ühist ostmist ka järgneval perioodil. Seekord läks korraldamiseks 2013. aasta ja hangete liitused juba 12 omavalitsust, kes ostavad Baltic Energy Services OÜ-lt elektrit aastatel 2014–2015.

POL on **Lottemaa teemapargi** loomisele kaasaaitamises osalenud selle algusest saadik, kui alles tegeleti esialgsete projekteerimistega ja toetati laenu andmist projekteerimistegevuste rahastamiseks läbi PEAKi. 2012. aastaks oli selgunud, et kuigi Lottemaa teemapargi arendajad olid saanud EASilt toetust teemapargi rajami-

seks, oli seoses ehitushindade kõrgajaga siiski projekti realiseerumisest ca 40% puudu. Aastatel 2012–2013 toimus POLi liikmete, Pärnu maavanema, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja arendajate aktiivne ja intensiivne koostöö, mille tagajärjel eraldasid EAS ning Pärnumaa omavalitsused sellesse projekti 2013. aastal täiendavaid vahendeid ja Lottemaa teemapark avati Tahkuranna vallas 2014. aasta suvel.

POLi eestvedamisel ja koostöös Pärnu Maavalitsusega ning POLi ühistranspordikomisjoni liikmetega valmistati ette lähteülesanne ja riigihanke dokumendid **Pärnu maakonna bussitranspordi uuringu ja riigihanke läbiviimiseks**. Tehtud eeltöö tulemusena valis Pärnu Maavalitsus transpordiuuringu läbiviijaks 2013. aasta kevadel uuringufirma Stratum OÜ ja selle uuringu tulemused avaldati kevadel 2014.

2013. aasta aprillis ja mais tehtud eeltöö tulemusena koostati juunis Siseministee-

riumi tellimisel haldusreformi toimumiseks **maakonna tõmbekeskuste analüüs**, mille tulemusena selgitati välja, et eelkõige peetakse POLi liikmete hulgas tõmbekeskusteks (peale Pärnu linna) neid omavalitsusi, kus on säilinud gümnaasiumid, st. need on Tõstamaa, Halinga, Vändra alev ja Kilingi-Nõmme (Saarde) ning Kihnu saar vajaks oma geograafilise asendi tõttu erikohtlemist.

2013. aastal liitusid Audru vald ja Lavassaare vald. **Ühinemise analüüsi** koostas Pärnumaa Omavalitsuste Liit.

Rail Baltic kavandamise ja trassivalikutest. 2013. aasta talvel peeti POLi eestvedamisel Rail Balticu kavandatavale trassile jäävate omavalitsustega nõu, milliseid pakutavaid trassivariante soosida ja milliseid mitte ja pikkade ja sisukate arutelude tulemusena esitati omapoolsed eelisted Rail Balticu töögrupele ja AKMile 2014. aasta alguses.

Kristel Ernits
Pärnumaa Omavalitsuste Liit

Keskonnahariduskeskuse avamisel "lindi lõikamine". Foto Ülo Soomets

Keskonnahariduskeskuse avamine. Foto Ülo Soomets

Üldkogu Lavassaares. Foto Taimo Tammeleht

Pärnumaa omavalitsuste investeeringud aastatel 2011–2013 (eurodes)

OBJEKT	2011 KOKKU	2012 KOKKU	2013 KOKKU
KÕIK KOKKU	1 766 268	3 298 353	4 767 829
Hasartmängumaksu programm	154 335	211 783	213 907
Kihnu Kool			22 950
Libatse Lasteaed-Algkool			31 956
Sauga Põhikool			31 956
Suigu Lasteaed-Algkool	31 956		
Tahkuranna Lasteaed-Algkool		31 956	
Audru Keskkool		31 956	
Lavassaare Lasteaed-Algkool		14 252	
Lasteaiad Miki ja Naksitrallid, Koonga Põhikool ja Lõpe Põhikool	10 610	10 293	
Pärnu Toimetulekukool ja Lasteaed Pillerpall	31 956		
Pärnu Toimetulekukool			31 949
Kihnu valla sotsiaalkorter		5 929	
Paikuse Päevakeskus		22 241	
Surju Hooldekodu ja Surju Tervisekeskus			18 400
Kihnu Tervisekeskus		11 047	31 956
Kilingi-Nõmme perearstikeskus		23 699	44 740
Sindi ajalooline ujumiskoht	28 346		
Tori Rahvamaja	19 511		
Treimani Rahvamaja	31 956		
Tõstamaa Rahvamaja		28 455	
Varbla Rahvamaja		31 956	
Kergliiklusteede toetuskeem		138 764	176 254
Audru Keskkooli Audru alevikuga ühendav kergliiklustee		138 764	
Linnuriigi kergliiklustee ja Karja tänava ühendamine			176 254
Kihnu regionaalarengu programm	127 642		
Kihnu Kool	31 775		
Teedevõrk	95 867		
Väikesaarte programm	25 815	190 520	
Kihnu Kool (pumbamaja)		56 538	
Suaru sadam		34 000	
Hõljukikuur	12 215	13 836	
Väikebuss	13 600		
Sadamakao ja Vallakao		36 720	
Manija maastikusõiduk		18 103	
Hambaravikabinett		31 323	

16. KOHALIKD OMAVALIT

Haridus- ja Teadusministeerium		50 000	
Sindi Gümnaasium		50 000	
KIK	520 305	1 209 166	1 502 534
Atmosfääriõhu kaitse	125 495	22 893	161 752
Are Vallakeskuse küttesüsteem			43 259
Are Põhikooli küttesüsteem			39 235
Are Põhikooli õliküttelt bioküttele üleviimine			42 000
Sauga Põhikooli küttesüsteem			37 257
Seljametsa küla katlamaja	125 495		
Suigu Seltsimaja		22 893	
Jäätmekäitluse programm		46 780	
Tabria lauda lammutamine		46 780	
Looduskaitse programm	37 802		
Uulu mõisapark ja tammealle	37 802		
Maakondlik programm	50 778	17 917	
Paikuse aleviku veetorustik	8 482		
Ühislauda lammutamine		3 944	
Sikana küla puurkaev	8 374		
Võidula küla puurkaev	10 347		
Raeküla Lasteaia katlamaja lammutamine		6 421	
Selja küla reoveekogumisala ühisveevärk	6 894		
Taali küla reoveekogumisala ühisveevärk- ja kanalisatsioon	8 181		
Prügila sulgemisprojekt	8 500		
Audru mõisapark		7 552	
Veemajanduse programm	306 230	1 121 576	1 340 782
Pärnjõe küla vana kauplus-söökla-põllumajandussaaduste laohoone lammutamine		17 376	
Kilingi-Nõmme linna veetöötusjaam		150 161	
Tänavate ÜVK		612 294	
Are aleviku veetorustik ja kanalisatsioon			689 425
Kihlepa küla veevarustus			44 128
Kõima, Lindi ja Ahaste külade ÜVK		134 342	
Liu küla ÜVK		103 886	
Keraamika tänava veetorustik			111 351
Seljametsa küla veetorustik			216 801
Surju keskasula kanalisatsioonisüsteem ja reoveepuhasti	274 800	5 400	
Suigu küla keskasula reoveeülepumpla		21 534	
Pärnjõe küla katlamaja ja jääkreostuse likvideerimine	31 430		
Paikuse alevi Jõekalda tee veetorustik		76 582	
Piistoja küla ÜVK			112 387

Selja küla reoveekogumisala ühisveevärk(II)			18 974
Taali küla reoveekogumisala ÜVK			127 205
Kirikumõisa küla puurkaev-pumpla			20 511
Looduskaitse			37 392
Sõpruse park			11 286
Kiriku park			26 106
Veemajandus			726 459
Kooli tänava ÜVK			150 450
Uulu ÜVK			576 009
Kultuuriministeerium	620	93 500	10 000
Kihnu Rahvamaja			10 000
Paikuse Skatepark		20 000	
Reiu-Raeküla Tervisespordirada		3 500	
Tihemetsa ujula ja spordihoone		50 000	
Võiste Suveaed		20 000	
Mõisakoolide programm	620		
Tõstamaa Keskkool (Tõstamaa mõis)	620		
Majandus- ja Kommunikatsiooni- ministeerium	934 515	1 374 620	2 049 283
kohalike teede hoiuks	934 515	1 374 620	2 049 283
Siseministeerium		68 000	52 000
Tänavavalgustus			10 000
Lasteaed Pillerpall		24 000	
Lasteaed Naksitrallid		12 000	
Lasteaed Pesamuna		22 000	
Tori-Jõesuu lastemänguväljak			10 000
Kesklinna lastepark			10 000
Sindi linna puhkeala			12 000
Tervisekeskus ja Seltsimaja			10 000
Ühisgümnaasiumi spordiväljak ja Vana-Pärnu jalgpalliväljak		10 000	
Sotsiaalministeerium		12 000	
Tootsi Hooldekodu		12 000	
Muinsuskaitseamet	3 036		
Audru mõis	3 036		

Allikas: Rahandusministeerium

Ene Ruus
Pärnu Maavalitsus

Omavalitsuste tulud 2011 (eurodes)

	Maksud	sh üksikisiku tulumaks	sh maamaks	Riigilivi	Muud tulud	sh vara võõrandamisest	Laekumine majandustegev.	Kulude katteks järgid	Toetused	Võetud laenuid	Kokku 2011	Kokku 2010
Are	504 235	441 827	60 646	4 247	5 969	1 800	62 996	70 413	572 256	0	1 220 116	1 448 558
Audru	2 226 666	2 101 714	124 952	0	19 088	0	350 015	304 686	1 766 061	40 000	4 706 516	4 858 052
Haila	1 399 111	1 299 591	97 446	5 196	76 128	7 900	149 277	150 306	726 763	0	2 506 781	2 686 590
Häädemeeste	1 050 050	904 229	145 821	7 608	38 322	29 208	215 962	183 276	1 909 689	225 700	3 630 617	2 474 339
Kihnu	287 595	285 243	2 352	1 998	1 103	0	66 590	196 190	574 188	0	1 127 664	957 716
Koonga	460 847	365 086	95 761	4 776	23 291	4 800	37 537	16 772	509 219	0	1 052 442	1 342 464
Lavassaare	192 020	187 418	4 602	230	17 972	6 711	15 812	52 487	142 100	0	420 621	523 756
Paikuse	1 813 548	1 713 428	99 670	3 429	75 878	6 391	259 528	111 151	955 426	0	3 218 960	3 235 335
Saarde	1 623 301	1 401 495	221 764	6 523	54 435	4 352	173 197	590 777	1 730 412	147 579	4 326 224	4 316 848
Sauga	1 801 232	1 706 097	94 335	4 193	80 951	27 197	177 096	217 148	792 607	0	3 073 227	4 908 926
Sindi	1 571 463	1 539 652	31 811	1 560	4 672	0	323 780	526 005	1 252 530	832 741	4 512 751	3 346 925
Surju	516 341	401 652	114 689	1 243	17 023	15 000	101 187	177 762	330 578	0	1 144 134	1 273 056
Tahkuranna	941 530	889 653	51 631	7 779	24 233	4 000	123 413	35 090	949 249	0	2 081 294	1 887 119
Tootsi	315 233	313 602	1 631	54	5 806	39	77 172	1 085	235 999	0	635 349	639 820
Tori	1 033 011	962 031	70 980	7 033	4 074	0	130 260	338 329	787 143	0	2 299 850	2 252 438
Tõstamaa	579 693	496 504	83 189	5 715	2 664	0	113 994	22 865	858 578	46 712	1 630 221	1 674 805
Varbla	441 393	310 150	131 243	17 125	78 494	1 598	120 453	71 165	325 319	38 618	1 092 567	1 577 595
Vändra a	1 133 165	1 119 802	13 363	3 505	44 605	39 250	764 917	81 528	4 424 732	867 683	7 320 135	3 191 876
Vändra v	1 192 302	1 014 483	177 819	10 794	25 589	0	121 153	77 231	1 340 301	0	2 767 370	2 497 923
Pärnu	18 022 838	16 543 176	1 117 823	61 659	788 935	437 453	6 491 556	1 040 109	13 824 215	4 528 545	44 757 857	46 849 923
Kokku	37 105 574	33 996 833	2 741 528	154 667	1 389 232	585 699	9 875 895	4 264 375	34 007 375	6 727 578	93 524 696	91 944 065

Omalvalitsuste kulud 2011. a (eurodes)

	Üldvalitsemine	Riigi- ja korraldus	Haridus ja teadus	Sport, kultuur ja kunst	Keskonnakaitse	Tervishoid	Sotsiaalhoid	Majandus	Elamu ja kommunaal-	Laenu	Kokku 2011	Kokku 2010
Are	144 990	0	638 314	88 483	21 840	781	71 257	61 274	92 966	36 661	1 156 566	1 367 070
Audru	400 333	0	2 323 649	367 700	5 736	24 034	403 966	189 735	158 243	390 427	4 263 823	4 654 558
Halinga	341 637	0	1 367 753	341 672	89 971	972	192 856	79 015	38 830	104 125	2 556 831	2 400 713
Häädemeeste	296 952	35 102	1 876 495	280 634	32 987	1 178	245 760	70 862	103 793	329 165	3 272 928	2 467 309
Kihnu	88 587	0	294 444	131 296	52 523	14 209	81 793	149 180	26 116	0	838 148	861 337
Koonga	171 046	798	468 378	50 397	15 489	7 727	144 353	169 097	37 437	34 085	1 098 807	1 264 492
Lavassaare	61 451	2 163	190 565	57 212	7 226	0	59 008	4 909	8 109	0	390 643	456 457
Paikuse	379 528	0	1 760 284	219 973	29 675	0	215 055	129 704	58 007	249 619	3 041 845	3 196 477
Saarde	424 776	2 265	1 829 002	496 088	79 237	8 948	371 447	138 669	114 395	63 109	3 527 936	3 794 307
Sauga	260 716	0	1 440 938	380 258	235 190	0	169 790	287 481	64 554	139 896	2 978 823	4 716 562
Sindi	309 164	6 429	1 543 562	274 425	206 730	228	203 322	115 842	1 031 434	93 563	3 784 699	3 022 957
Suurju	116 206	946	511 124	75 543	27 698	6 072	139 435	94 574	29 128	10 376	1 011 102	1 056 907
Tahkuranna	216 713	1 221	955 333	199 381	2 364	2 917	88 129	207 949	428 130	50 952	2 153 089	1 745 044
Tootsi	75 064	106	332 158	69 548	13 880	3 955	73 258	27 904	10 349	28 877	635 099	640 906
Tori	231 738	547	1 281 917	110 517	18 854	0	139 246	94 154	98 893	0	1 975 866	1 906 101
Tõstamaa	227 703	306	734 805	176 399	21 825	1 891	97 613	232 478	24 701	72 209	1 589 930	1 669 244
Varbla	138 024	303	331 447	80 865	20 656	6 892	177 734	94 769	8 306	91 370	950 366	947 362
Vändra a	265 751	0	1 340 633	798 401	194 422	0	547 802	27 744	3 910 468	107 106	7 192 327	3 156 660
Vändra v	311 494	0	1 453 364	382 107	75 184	0	181 453	95 766	105 978	101 432	2 706 778	2 403 909
Pärnu	3 972 844	44 344	17 825 035	5 221 633	122 452	25 799	4 106 129	6 315 855	1 558 217	4 517 535	43 709 843	47 216 073
Kokku	8 434 717	94 530	38 499 200	9 802 532	1 273 939	105 603	7 709 406	8 586 961	7 908 054	6 420 507	88 835 449	88 944 435

Omavalitsuste tulud 2012 (eurodes)

	Maksud	sh üksik- isiku tulu- maks	sh makaks	Muud tulud	Põhivara müük	Laekumine majandus- teg.	Kulude katteks jäädid	Toetused	Võetud laenuid	Kokku 2012	Kokku 2011
Are	511 946	444 796	65 616	5 893	0	73 106	88 572	430 487	0	1 110 004	1 220 116
Audru	2 388 221	2 261 833	126 388	13 385	2 084	372 740	243 046	1 573 342	767 000	5 359 818	4 706 516
Hailaiga	1 487 683	1 389 204	97 128	47 125	0	161 721	99 500	715 005	555 650	3 066 684	2 506 781
Häädemeeste	1 109 243	952 769	156 474	4 627	928	252 419	1 330	995 212	275 326	2 639 085	3 630 617
Kihnu	307 178	304 727	2 451	4 132	0	75 920	77 915	423 570	0	888 715	1 127 664
Koonga	476 736	381 626	95 110	99 211	2 800	30 113	29 225	473 307	0	1 111 392	1 052 442
Lavassaare	183 465	179 057	4 408	32 532	3 821	21 053	78 311	117 123	0	436 305	420 621
Paikuse	1 948 335	1 846 753	101 153	72 055	0	272 993	54 835	1 008 873	0	3 357 091	3 218 960
Saarde	1 735 593	1 490 252	245 263	60 341	750	173 423	322 887	1 618 013	0	3 911 007	4 326 224
Sauga	1 980 729	1 884 088	95 091	43 620	0	212 996	466 635	670 647	630 000	4 004 627	3 073 227
Sindi	1 636 533	1 605 177	31 356	10 317	1 600	297 112	417 896	1 181 752	159 000	3 704 210	4 512 751
Surju	546 600	414 078	132 351	1 193	2 000	118 976	165 349	323 849	0	1 157 937	1 144 134
Tahkuranna	1 017 611	965 587	51 783	25 442	40 120	114 715	109 512	575 030	200 000	2 082 430	2 081 294
Tootsi	284 418	282 863	1 554	1 640	11 250	76 595	180	226 470	0	600 553	635 349
Tori	1 094 717	1 024 257	70 460	4 128	7 344	150 632	247 823	634 371	0	2 139 015	2 299 850
Tõstamaa	588 792	503 409	85 382	12 087	11 900	101 259	1 094	700 259	238 963	1 654 354	1 630 221
Varbla	453 059	319 343	133 716	35 849	0	137 230	18 689	356 995	42 000	1 043 822	1 092 567
Vändra a	1 164 657	1 151 875	12 782	5 131	0	822 815	45 059	787 667	414 270	3 239 599	7 320 135
Vändra v	1 284 336	1 112 980	171 356	18 826	16 281	143 327	106 993	886 463	0	2 456 226	2 767 370
Pärnu	19 230 183	17 438 193	1 115 006	381 531	575 057	6 414 260	2 877 308	12 950 322	3 156 515	45 585 176	44 757 857
Kokku	39 430 035	35 952 867	2 794 828	879 065	675 935	10 023 405	5 452 129	26 648 757	6 438 724	89 548 050	93 524 696

Omavalitsuste kulud 2012.a (eurodes)

	Üldvalitsemise	Riigi- ja korraldus	Haridus ja teadus	Sport, kultuur ja kunst	Keskonnakaitse	Tervishoid	Sotsiaalhoid	Majandus	Elamu ja naamaj	Laenu	Kokku 2012	Kokku 2011
Are	138 434	0	623 783	104 032	7 624	2 045	60 301	83 894	63 680	38 380	1 122 173	1 156 566
Audru	438 854	0	3 285 267	359 464	6 026	23 462	340 047	398 961	182 301	144 607	5 178 989	4 263 823
Halinga	349 747	0	1 608 020	366 715	35 223	115	181 411	72 083	345 411	105 912	3 064 637	2 556 831
Häädemeeste	350 093	292	1 977 638	351 598	21 483	385	417 059	81 055	181 275	133 732	3 514 610	3 272 928
Kihnu	100 429	0	319 100	142 809	29 248	65 541	43 011	137 155	154 879	0	992 172	838 148
Koonga	164 968	79	472 869	48 319	13 996	7 559	172 568	166 982	26 783	34 085	1 108 208	1 098 807
Lavassaare	58 266	180	160 968	44 656	7 339	0	48 975	6 968	4 904	0	332 256	390 643
Paikuse	391 252	0	1 896 525	323 909	29 787	0	240 148	283 108	121 081	254 039	3 539 849	3 041 845
Saarde	422 218	2 085	2 506 023	590 020	62 341	4 740	344 796	218 408	377 576	52 088	4 580 295	3 527 936
Sauga	265 919	0	1 458 034	171 647	685 787	0	180 524	329 645	66 627	135 986	3 294 169	2 978 823
Sindi	322 944	4 066	1 763 249	303 321	246 704	96	196 677	161 204	402 574	68 080	3 468 915	3 784 699
Surju	104 917	989	510 289	59 863	298 221	5 274	129 031	69 438	33 919	3 545	1 215 486	1 011 102
Tahkuranna	219 920	1 417	928 407	213 294	6 713	2 822	85 952	429 948	45 302	42 924	1 976 699	2 153 089
Tootsi	70 580	84	295 589	81 730	10 807	6 529	68 358	32 021	9 867	37 712	613 277	635 099
Tori	245 528	83	1 302 143	136 367	24 162	0	143 707	103 500	111 812	0	2 067 302	1 975 866
Tõstamaa	253 626	18	693 994	190 678	50 601	1 725	90 298	115 204	36 721	242 215	1 675 080	1 589 930
Varbla	145 822	240	351 141	185 515	22 109	6 576	179 165	130 492	10 304	46 263	1 077 627	950 366
Vändra a	313 983	0	1 332 108	431 869	39 648	0	610 603	48 352	1 949 990	111 725	4 838 278	7 192 327
Vändra v	303 774	0	1 316 332	274 111	81 522	0	191 562	122 282	73 536	102 840	2 465 959	2 706 778
Pärnu	3 605 040	44 591	19 257 200	4 929 142	120 348	19 356	3 293 534	4 782 240	1 930 707	5 187 729	43 169 887	43 709 843
Kokku	8 266 314	54 124	42 058 679	9 309 059	1 799 689	146 225	7 017 727	7 772 940	6 129 249	6 741 862	89 295 868	88 835 449

Omavalitsuste tulud 2013.a (eurodes)

	Maksud	sh üksik- isiku tulu- maks	sh mamaks	Muud tulud	Põhivara müük	Laekumine majandus- teg.	Kulude kat- teks jäädid	Toetused	Laenuid	Kokku 2013	Kokku 2012
Are	585 686	521 133	64 146	2 393	17 485	2 16 991	96 268	505 183	0	1 424 006	1 110 004
Audru	2 555 759	2 440 314	115 445	102 107	23 766	430 588	506 912	2 155 549	700 000	6 474 681	5 359 818
Halinga	1 549 545	1 430 632	118 580	90 575	0	170 091	112 006	808 128	621 163	3 351 508	3 066 684
Häädemeeste	1 170 920	1 015 958	154 962	63 619	8 959	256 232	5 274	986 717	244 000	2 735 721	2 639 085
Kihnu	345 563	344 573	990	5 074	1 278	78 363	167 923	403 959	0	1 002 160	888 715
Koonga	492 304	392 370	99 934	53 379	0	38 084	21 756	496 665	0	1 102 188	1 111 392
Lavassaare	203 143	198 698	4 445	47 575	17 106	29 123	90 048	121 137	0	508 132	436 305
Paikuse	2 130 568	2 040 736	89 607	95 706	0	284 070	102 295	1 134 831	500 000	4 247 470	3 357 091
Saarde	1 883 982	1 624 989	258 803	12 565	52 300	204 091	519 335	1 571 326	20 037	4 263 636	3 911 007
Sauga	2 120 950	2 036 405	83 045	48 442	0	238 507	495 886	734 821	0	3 638 606	4 004 627
Sindi	1 749 039	1 727 772	21 267	13 645	0	284 250	280 029	1 301 558	0	3 628 521	3 704 210
Surju	572 604	430 569	142 035	1 763	0	145 564	102 588	301 779	40 000	1 164 298	1 157 937
Tahkuranna	1 099 121	1 051 957	46 292	35 192	0	135 008	92 931	599 127	200 000	2 161 379	2 082 430
Tootsi	297 735	296 307	1 428	5 451	1 550	83 163	578	246 539	139 390	774 406	600 553
Tori	1 103 879	1 033 123	70 756	7 357	0	172 302	69 482	661 205	0	2 014 225	2 139 015
Tõstamaa	627 942	546 646	81 296	4 172	6 400	164 646	16 012	836 245	137 787	1 793 204	1 654 354
Varbla	527 180	393 129	134 051	58 461	3 140	131 019	85 965	319 630	35 983	1 161 378	1 043 822
Vändra a	1 231 391	1 217 072	14 319	2 650	0	830 545	83 678	769 498	1 850 000	4 767 762	3 239 599
Vändra v	1 395 115	1 218 194	176 921	36 812	26 459	162 333	161 536	893 248	0	2 675 503	2 456 226
Pärnu	21 064 058	18 960 976	1 339 269	157 901	1 117 824	6 707 251	2 279 890	13 539 145	1 115 000	45 981 069	45 585 176
Kokku	42 706 484	38 921 553	3 017 591	844 839	1 276 267	10 762 221	5 290 392	28 386 290	5 603 360	94 869 853	89 548 050

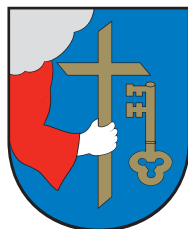
Omavalitsuste kulud 2013.a (eurodes)

	Üldvalitsemine	Riigi- ja korraldus	Haridus ja teadus	Sport, kultuur ja kunst	Keskonna- ja keskkaitse	Tervishoid	Sotsiaal- ja hooldus	Majandus	Elamu- ja kommunaal-	Laenu	Kokku 2013	Kokku 2012
Are	193 492	684	680 564	115 531	30 392	885	105 488	174 898	52 286	41 976	1 396 196	1 122 173
Audru	591 424	0	3 039 121	304 634	5 200	313 291	332 666	462 185	391 730	263 739	5 703 990	5 178 989
Halinga	362 287	0	1 419 257	346 574	661 244	1 778	181 279	94 828	51 763	108 068	3 227 078	3 064 637
Häädemeeste	313 279	229	1 218 852	296 289	21 844	530	280 708	488 686	45 736	329 923	2 996 076	3 514 610
Kihnu	117 964	0	358 455	137 364	34 152	61 715	48 680	159 613	39 085	0	957 028	992 172
Koonga	176 335	0	472 613	50 891	12 023	7 871	156 236	168 825	22 311	34 085	1 101 190	1 108 208
Lavassaare	90 326	0	185 883	56 428	9 622	0	47 480	2 075	28 842	0	420 656	332 256
Paikuse	414 460	0	1 962 777	1 404 953	51 402	0	224 877	211 709	146 840	128 963	4 545 981	3 539 849
Saarde	434 879	4 412	1 783 988	576 954	94 304	47 100	338 066	234 284	146 759	64 265	3 725 011	4 580 295
Sauga	278 898	1 276	1 733 371	172 541	64 302	0	194 671	458 266	101 518	147 821	3 152 664	3 294 169
Sindi	327 792	5 472	1 662 723	318 954	196 974	102	250 253	463 230	218 791	52 394	3 486 685	3 468 915
Surju	108 488	1 457	533 283	66 884	78 279	4 756	165 880	197 907	52 550	6 704	1 216 188	1 215 486
Tahkuranna	240 590	2 052	1 091 285	207 347	8 728	4 125	93 787	417 264	31 107	80 518	2 176 803	1 976 699
Tootsi	75 711	81	327 216	79 481	30 255	225	639 209	31 197	11 358	38 572	1 233 305	613 277
Tori	254 703	100	1 274 532	125 050	17 875	0	147 474	122 530	294 400	0	2 236 664	2 067 302
Tõstamaa	215 148	18	789 060	229 570	19 996	2 949	98 956	180 618	51 795	174 166	1 762 276	1 675 080
Varbla	160 915	42	354 186	101 507	27 790	7 733	183 264	126 222	8 728	37 786	1 008 173	1 077 627
Vändra a	343 849	0	1 388 638	279 827	33 838	0	2 359 321	67 885	87 349	150 604	4 711 311	4 838 278
Vändra v	311 964	0	1 283 512	266 748	105 711	0	235 725	176 850	102 816	88 629	2 571 955	2 465 959
Pärnu	3 635 468	54 659	19 441 133	7 379 977	143 334	20 495	3 462 220	5 729 331	1 586 793	5 103 889	46 557 299	43 169 887
Kokku	8 647 972	70 482	41 000 449	12 517 504	1 647 265	473 555	9 546 240	9 958 403	3 472 557	6 852 102	94 186 529	89 295 868

Tabelid koostas Ene Ruus
Pärnu Maavalitsus

Pärnu linn

VAPP

LIPP

VAPIMÄRK

Territoorium 32,2 km² – sh pargid, haljas-
alad 6,5 km², veekogud 2,1 km²

Elanike arv 01.01.2014

- Mehed 18 429
- Naised 23 099

Kokku 41 528

Omavalitsusjuhid

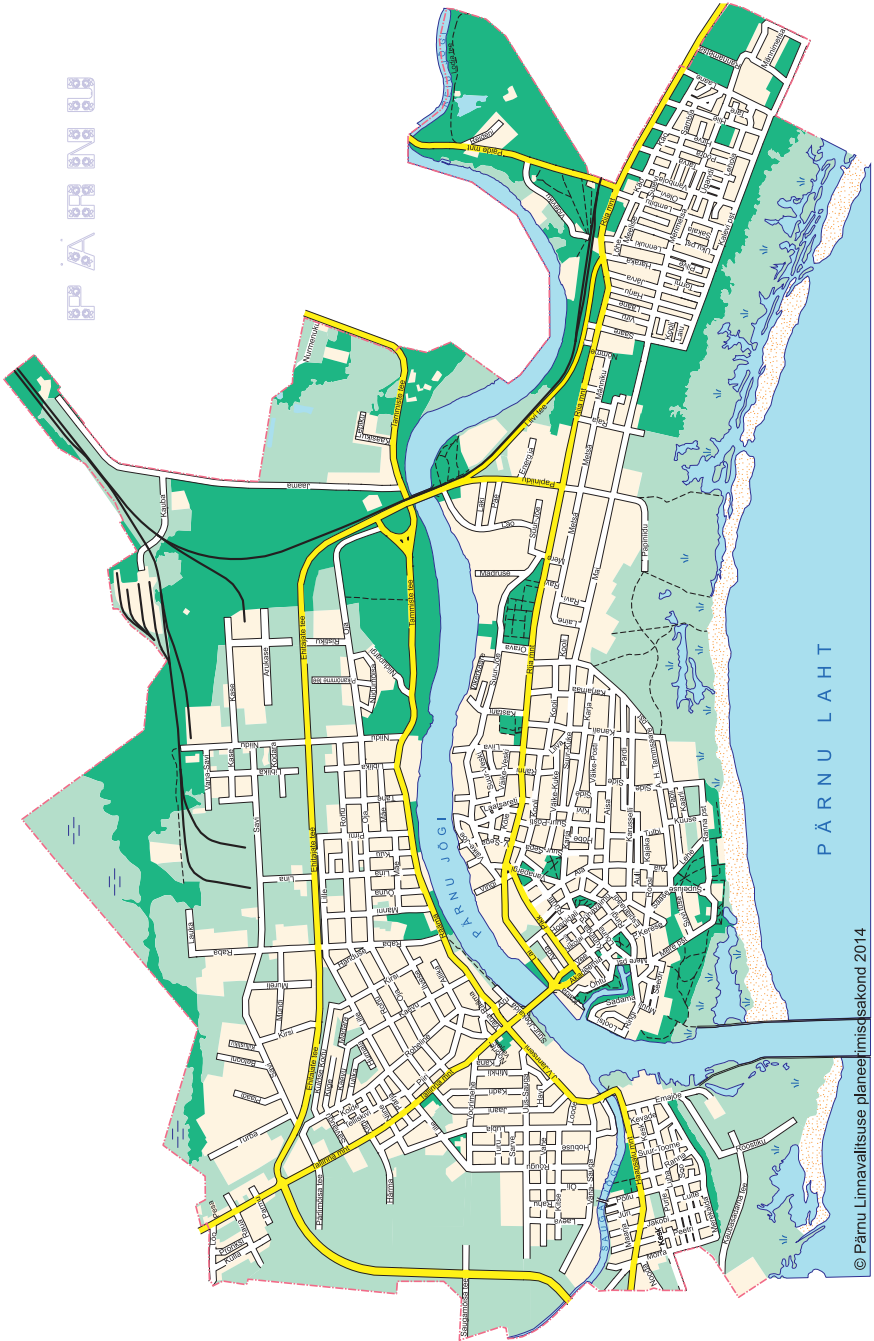
- Volikogu esimees Cardo Remmel (kuni juuni 2011)
- Volikogu esimees Vahur Mäe (kuni oktoober 2013)
- Volikogu esimees Krista Nõmm (alates oktoober 2013)
- Linnapea Toomas Kivimägi

Foto Andres Putting

PÄRNU

© Pärnu Linnavalitsuse planeeringusosakond 2014

Üldtutvustus

Rahvastik

Pärnu linna rahvaarv seisuga

1. jaanuar 2012 – 42 435

- Mehed: 18 732

- Naised: 23 703

2012. aastal sündis 359 last, nendest 166 tüdrukut ja 193 poissi.

Pärnu linna rahvaarv seisuga

1. jaanuar 2013 – 42 036

- Mehed: 18 603

- Naised: 23 433

2013. aastal sündis 364 last, nendest 183 tüdrukut ja 181 poissi.

Pärnu linna rahvaarv seisuga

1. jaanuar 2014 – 41 528

- Mehed: 18 429

- Naised: 23 099

	Pärnu elanikke kokku	Südalinn	Ranna- rajoon	Eeslinn	Mai	Raeküla	Lodja	Tammiste	Rääma	Vana- Pärnu	Ülejõe	ilma adressita elanikke
01.01.2011	42939	1504	2233	7236	8022	4024	13	201	9474	1811	7106	1315
01.01.2012	42435	1519	2239	7091	7939	3963	12	201	9235	1777	6984	1475
01.01.2013	42046	1458	2162	7069	7880	3947	12	204	9055	1765	6901	1593
01.01.2014	41528	1457	2115	7030	7686	3833	12	196	9006	1727	6725	1741

Rahvastik rahvuste lõikes seisuga

1. märts 2011

- eestlased 70,1%

- soomlased 0,3%

- valgevenelased 0,1%

- ukrainlased 0,5%

- venelased 15%

- muud rahvused 0,4%

- rahvus määratlemata 13,6%

Rahvastik rahvuste lõikes seisuga

1. märts 2014

- eestlased 81,9%

- venelased 13,4%

- ukrainlased 1,9%

- soomlased 0,9%

- muud rahvused 2,0%

Rannahotell.

Foto Kaili Viidas

Foto Kati Vaas

Tuurit-Tuurit.

Rahvastik vanuserühmade järgi seisuga 1. märts 2014

Vanus	Mehed	Naised	Kokku
100+	1	6	7
95-99	8	45	53
90-94	47	182	229
85-89	151	629	780
80-84	380	1 067	1 447
75-79	597	1 305	1 902
70-74	772	1 516	2 288
65-69	852	1 380	2 232
60-64	1 027	1 500	2 527
55-59	1 211	1 520	2 731
50-54	1 298	1 517	2 815
45-49	1 213	1 404	2 617
40-44	1 338	1 539	2 877
35-39	1 186	1 324	2 510
30-34	1 310	1 312	2 622
25-29	1 471	1 413	2 884
20-24	1 332	1 313	2 645
15-19	962	923	1 885
10-14	975	956	1 930
5-9	1 157	1 147	2 304
0-4	1 142	1 101	2 243
Kokku:	18 429	23 099	41 528

Välissuhted

Organisatsioonid liitumisaasta järgi
1993 Kaasaegne Hansaliit (DIE HANSE).
1993 Läänemere Linnade Liit (Union of
Baltic Cities) UBC

Läänemere äärsete linnade liit on asutatud
1991. aastal ning selle peakontor Gdanskis.
Pärnu sai liikmeks 1993.

UBC ühendab Läänemere ääres asuvaid
linna, mille märksõnadeks on areng ja
koostöö. Eestist kuulub liitu 14 linna.

2000 Euroopa Kuurortide Liit (European
Spas Association) ESPA.

ESPA ühendus on asutatud 1995. aastal
ning selle peakorter peakontor asub Brüsselis.

Organisatsioonis on 22 liiget. Pärnu sai
liikmeks 1999. aastal.

2001 Maailma tervishoiuorganisatsioon
(World Health Organisation) WHO

WHO Euroopa Tervislike linnade projekt
taotleb tervise lülitamist Euroopa linnade
arengueesmärkidesse. Organisatsioon
kureerib Euroopa tervislike linnade liikumist,
mis hõlmab Euroopa riikide tervislike linnade
võrgustike tegevust ja tervislike linnade
arendamist. Tervislike Linnade Võrgustik
Eestis loodi 2001. aastal Pärnus toimunud
tervislike linnade konverentsil, tänaseks on
liitunud 12 linna.

Aastal 2002 (Pärnus terviseaasta) omistati
Pärnu WHO poolt tervislinna tiitel, mille
omamine tähendab linna jätkuvat tegevust ja
arendamist tervislikuma elukeskkonna suunas
ning ühtlasi eeldab aktiivset osalust WHO töös.

Pärnu huve WHO võrgustikus kaitseb
linnaarst Ada Kraak.

Sõpruslinnad

Linnad, kellega on Pärnu allkirjastanud
sõpruslinnade lepingu või laiapõhjalise
koostöölepingu/protokolli.

Leedu Vabariik: Šiauliai

Läti Vabariik: Jelgava

Norra Kuningriik, Gran

Rootsi Kuningriik: Helsingborg, Södertälje,
Oskarshamn

Soome Vabariik: Vaasa

Taani Kuningriik: Helsingør

Ungari: Siofok

USA: Ocean City, Portsmouth

Venemaa: Soši

Partnerlinnad

Linnad, kellega on Pärnul sõlmitud kindla
valdkonna (näiteks haridus) koostöölepingu
või tehakse koostööd linnavalitsuste tasemel
ilma lepinguta.

Palanga – koostööleping aastast 1990

Jurmala – koostöö alates 1990. Samal
aastal sõlmiti sõpruslepingud Palanga,
Neringa ja Jurmala vahel.

Drammen – koostöö aastast 1994

Novgorod – koostöö alates 1996
Murmansk – koostöö alates 1999
Lisaks Odessa ja Jalta

Ajalugu

9000 eKr esmane inimasustus Pärnu jõe suudmes ja seniteadaolevalt ka Eestis. 1154 mainis araabia rändur ja geograaf Abu Abdallah Muhammed Idrisi Bernu nimelist jõge.

1251 Saare-Lääne piiskopkonna toomkiriku sisseõnnistamine piiskop Henriku poolt Pärnu linnas Sauga jõe (siis *Perona*) kaldal.

1263–65 Piiskopilinna Pärnu hävitamine paganlike leedulaste poolt ja Uus-Pärnu asutamine Pärnu jõe (siis *Embecke*) kaldale, Saksa Ordu komtuurilossi ette.

1318 Saksa Ordu Liivimaa meister Gerhard van Joeck vabastab Uus-Pärnu omavalitsuse komtuuri otsesest sõltuvusest.

1560–1617 Orduriigi kokkuvarisemine ja Pärnu kuulumine Poolale, Venele ja lõpuks Rootsile, 1330. aasta paiku endise Pärnu toomkiriku juurde rajatud Vana-Pärnu likvideerimine.

1699–1710 Academia Gustavo-Carolina (*Academia Pernaviensis*) tegutsemine endises komtuurilossis.

1803–11 Süvendati laevatatavaks jõesuue, rajati palkidest “Katarina muulid” ja ujuvsillad postimaantee uue osani Ülejõeel.

1838 Esimese supelasutuse avamine Pärnus.

1857 Johann Voldemar Jannseni toimetusel alustas tegevust eestikeelne nädalaleht “Perno Postimees”.

1896 Raudteeühenduse avamine Valgaga. Pärnus töötasid üheksa riigi konsulaare-sindused.

1900–1915 Pärnus tegutses Vene impeeriumi suurim tselluloosivabrik “Waldhof”.

1918, 23. veebruaril loeti Pärnu Teater “Endla” teatrimaja rōdult esmakordselt ette Eesti iseseisvuse manifest.

1937–39 Valmisid Eesti riikliku tähtsusega “suvitus- ja ravitsuskohas” Pärnus kuurordi juubeliks Rannahotell, raudbetoonist kaartega sillad ja seenrōduga Rannakohvik, avati laevaihendus Stockholmiga.

1940 Nõukogude okupatsioonivõim sulges Pärnu sadama välismaa laevadele, see jäi 50. aastaks kalasadamaks.

1952–53 Pärnu kujundamine oblastikeskuseks, Keskväljaku ja Lenini allee kavandamine. Vanalinna hoonete ja Nikolai kiriku õhkimine ning tasandamine, Baltimaade suurima kalakonservikombinaadi rajamine.

1976 Pärnus sündis 50 000 elanik ja valmis kolmas sild.

1994 Pärnu jahisadamale anti esimene Euroopa Keskkonnahariduse Fondi (FEEE) sinilipp Ida-Euroopas. Pärnus peeti maailmameistrivõistlused Finn-klassi jahtidele.

1996 Pärnust sai Eesti suvepealinn. Avati Tartu Ülikooli Pärnu kolledž.

2003 Ajaloolise vanalinna 50 aasta eest hävitatud osas, korterelamute vahel, avasid ukсед esimesed suuremad ühiskondlikud hooned – keskraamatukogu ja kontserdimaja.

2004 Pärnus avati Tervise Paradiisi Spaa, tol hetkel suurim (11 500 m²) veekeskus Baltimaades.

2006 Pärnusse rajati rannaala ja kogu kuurordi ilmet kujundav avalik objekt – rannapromenaad.

2009 Alustati Vallikäärü taastamist atraktiivseks puhkekeskonnaks.

2010 Rekonstrueeriti ja juurdeehituse sai Eakate Avahoolduskeskus.

2010 Avati Kooli tänav 6b aadressil Pärnu Loodus- ja Tehnikamaja tehnikasuuna uus õppehoone.

2010 Pärnus avati suures ulatuses rekonstrueeritud Rannapark.

2011 Avati kodutute ja pikaajaliste töötute päevakeskus Suur-Posti 18 aadressil.

2011 Valmis Liivi tee.

2012 Avati Pärnu Muuseumi uus hoone.

2012 Valmis Ehitajate tee ning Tallinna maantee ja Haapsalu maantee ühendustee.

2013 Ehitati Pärnu rannapromenaadi pikendusena 1,3 km pikkune ja 4 m laiune kergliiklustee. Tee üks ots on Papli ja Kanali tänavate ristumiskohas ning teine ots Papiniidu tänava pikendusel. Nii sai ühendatud Raekülast ja Mai rajoonist tulijatele kergliiklemise võimalus kesklinnaga.

2013 Pärnu Linnavalitsuse ning Pärnumaa Omavalitsuste Liidu koostööna arendati välja Pärnumaa Keskonnahariduskeskuse infrastruktuur.

2013 Avati Pärnu haigla taastusravi- ja heaolukeskus ning psühhiaatriakliinik.

Pärnu linna autasud

Pärnu aukodanik

Aukodaniku nimetus antakse füüsilisele isikule erilise austusavaldusena.

Pärnu aukodanik on kõrgeim Pärnu linna poolt välja antav nimetus. Pärnu aukodaniku nimetuse omistab Pärnu linn lugupidamise avaldusena konkreetsele isikule väga eriliste ning silmapaistvate teenete väärtustamiseks.

Aukodaniku nimetusega kaasneb aukodaniku märgi andmine.

Pärnu aukodanikud

1886 - Admiral Konstantin Possiet

1901 - Professor Friedrich Fromhold Martens

1934 - Riigivanem Konstantin Päts

2007 - Dirigent Neeme Järvi

2008 - Helilooja ja muusikaloolane Valter Ojakäär

2009 - Sõudja Jüri Jaanson

Pärnu linna vapimärk

Pärnu vapimärk on asutatud Pärnu linnale osutatud eriliste ja pikaajaliste teenete

väärtustamiseks. Vapimärgi kavaler on oma elutöö või pikaajalise tegevuse kaudu kaasa aidanud linna arengule ja heale mainele.

Pärnu linna vapimärk 2011

Nr 72 - Jaan Ennuse - pikaajalise Pärnu linna heakorra tagamise, LC Pärnu asumise ning täpsuse ja rahuliku meelega suureks eeskujuks olemise eest

Nr 73 - Uno Kõresaar - pikaajalise panuse eest Pärnu ehitusvaldkonda

Pärnu linna vapimärk 2012

Nr 74 - Maili Erastus - pikaajalise ning tulemusliku töö eest õpetajana ning õpilaste koolivälise tegevuse juhendajana

Nr 75 - Harald Nugiseks - elutöö eest Eesti sõjameeste mälestuste hoidmisel ja noorte kaitsetahte arendamisel

Nr 76 - Maaja Voll - pikaajalise hambaravi valdkonna arendamise eest Pärnu linnas

Pärnu linna vapimärk 2013

Nr 77 - Helmut Hunt - aastakümnete pikuse Pärnu spordielu juhtimise ja koordineerimise ning Pärnu jalgpallielu edendamise eest

Nr 78 - Taimi Vilgas - pikaajalise ja tulemusliku töö eest Pärnu linna juhtimisel ning tema poolt antud panuse eest Pärnu linna arengusse

Nr 79 - Egon Elstein - aktiivse ühiskondliku tegevuse ja ettevõtluse edendamise eest Pärnu linnas

Nr 80 - Arvo Loorits - pikaajaliste teenete eest Pärnu erinevate sportlike ürituste korraldamisel, Rääma sõudebaasi ja sõudestaadioni ning tippsoudmise arendamise eest Pärnus

Nr 81 - Osvald Saulep - Eesti Vabariigi järjepidevuse kandmise eest

Pärnu linna teenetemärk

Pärnu teenetemärk on Pärnu linna autasu, mis antakse Pärnule osutatud oluliste teenete väärtustamiseks.

2011

Nr 36 - Helje Peet - Pikaajalise eduka rahvatantsuõpetajana tegutsemise eest

2012

Nr 37 - Astrid Hindriks - pikaajalise töö ning pühendumuse eest Pärnu linna kodanikuühiskonna arendamisel

Nr 38 - Elen Kihl - pikaajalise ning süsteemse töö eest laste ja noorte vaimse terwise arendamisel

Nr 39 - Matti Killing - pikaajalise ning eduka töö eest sõudetreenerina ning õpilaste väärtuskasvatuse kujundajana

Nr 40 - Eلفriede Nikolai - kauaaegse silmapaistva tegevuse eest tantsupedagoogina ning rahvatantsu propageerimise eest noorte hulgas

Nr 41 - Ugo Reiljan - Pärnu ning Sotši linna vaheliste sõprusidemetate arendamise eest

Nr 42 - Elmar Trink - Pärnu Suupillifestivali korraldamise, pikaajalise rahvakultuuri edendamise ja linna maine kujundamise eest rahvusvahelisel tasandil

Nr 43 - Urmas Veskimeister - pikaajalise ning tunnustatud töö eest Pärnu linna ehitusvaldkonnas

Nr 44 - Leili Voll - elutöö eest kunstiopetuse õpetajana ning aktiivse loometöö eest Pärnu linnas

Nr 45 - Silja Juurma - tegevuse eest Pärnu linna alushariduse edendamisel

2013

Nr 46 - August Puuste - Eesti Vabariigi järjepidevuse kandmise eest

Nr 47 - Marika Priske - pikaajalise Pärnu linna majandusarengu edendamise eest

Nr 48 - Heino Pajula - elutöö eest koolmeistrina

Nr 49 - Aldur Vunk - Pärnu ajaloo uurimise, populariseerimise, Pärnu Muuseumile uue, kaasaegse sisu andmise eest

Nr 50 - Rita Mändla - olulise panuse eest Pärnu rahvakultuuri edendamisse 30

aasta jooksul rahvatantsuansambel Kajakas kunstilise juhi, juhendaja ja eestvedajana

Nr 51 - Uudo Laane - pikaajalise tegutsemise eest Pärnu linna kultuuri- ja hariduselus ning selle elavdamise ja edendamise eest

Nr 52 - Ulf Ljunggren - aastatepikkuse koostöö eest Pärnu sõpruslinna Oskarshamni ja Pärnu vahel

Pärnu Aasta Naine ja Pärnu Aasta Mees

Tunnustuse eesmärgiks on väärtustada mehi ja naisi, kes on Pärnu linna arengule ja heolule aktiivselt ning oluliselt kaasa aidanud. Kandidaat peab olema Pärnu linnaga seotud, ühiskondliku elu aktiivne mõjutaja, tegus kultuuri, hariduse, äri, spordi, teaduse, meditsiini või mistahes muul elualal. Tema tegevus on aasta jooksul erilisel silma paistnud ning Pärnu linna jaoks olulise tähtsusega.

Pärnu Aasta Naine

Aasta Naine 2011 Heli Tooman

Aasta Naine 2012 Margit Seppik

Aasta Naine 2013 Marika Pärk

Pärnu Aasta Mees

Aasta Mees 2011 Teet Kurs

Aasta Mees 2012 Enn Raadik

Aasta Mees 2013 Villu Voogel

Aasta Tegu

“Aasta Tegu” nimetus antakse Pärnus aset leidnud ettevõtmisele, mis aasta jooksul on Pärnu linnale või pärnakatele olnud olulise tähtsusega. “Aasta Tegu” valimist korraldavad ajaleht “Pärnu Postimees” ja Pärnu Linnavalitsus.

Aasta Tegu 2011

I koht - Vallikäärü taastamine atraktiivseks puhkekeskuseks

II koht - Uus suvine atraktsioon – Pärnu Wakepark

III koht - Liivi tee valmimine

Aasta Tegu 2012

I koht - Ehitajate tee ning Tallinna maantee ja Haapsalu maantee ühendustee valmine

II koht - pärnakate ühine luulekogu "Sõnaga näkku"

III koht - Pärnu muuseumi uus hoone

Aasta Tegu 2013

I koht - Pärnu haigla taastusravi- ja heaolukeskuse ning psühhiaatriakliiniku avamine

II koht - kergliiklustee rajamine Pärnu rannas Mai rajooni ja kesklinna ühendamiseks

III koht - rahvusvaheline slaavi kultuuri festival "Svetotš"

Tööhõive ja ettevõtlus

Tööhõive majandusharude lõikes

Tegevusvaldkond	2012		2013		2014	
	Töötajate arv	Osa-kaal	Töötajate arv	Osa-kaal	Töötajate arv	Osa-kaal
Töötlev tööstus	5 358	26,5%	5421	26,7%	5312	26,3%
Majutus ja toitlustus	2 397	11,9%	2518	12,4%	2718	13,5%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	2 149	10,6%	2281	11,2%	2366	11,7%
Hulgi- ja jaekaubandus	2 404	11,9%	2227	11,0%	2234	11,1%
Ehitus	2 297	11,4%	2130	10,5%	1946	9,7%
Kinnisvaraalaane tegevus	1 051	5,2%	1003	4,9%	1032	5,1%
Veondus ja laondus	972	4,8%	947	4,7%	887	4,4%
Muud teenindavad tegevused	604	3,0%	686	3,4%	694	3,4%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	608	3,0%	637	3,1%	635	3,2%
Haldus- ja abitegevus	596	3,0%	514	2,5%	533	2,6%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	253	1,3%	486	2,4%	500	2,5%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalandus	479	2,4%	436	2,1%	402	2,0%
Haridus	384	1,9%	305	1,5%	300	1,5%
Mäetööstus	202	1,0%	236	1,2%	203	1,0%
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	143	0,7%	136	0,7%	118	0,6%
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	85	0,4%	124	0,6%	119	0,6%
Info ja side	104	0,5%	94	0,5%	80	0,4%
Finants- ja kindlustustegevus	108	0,5%	88	0,4%	93	0,5%
Elektrienergia, gaas, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	0	0,0%	12	0,1%	-	-

(Allikas: Maksu- ja Tolliamet)

Suurimat tööhõivet pakkunud ettevõtted seisuga 01.01.2013

1. Pärnu Haigla SA
  2. Wendre AS
  3. Scanfil OÜ
  4. Sanatoorium Tervis AS
  5. Skano Group AS
  6. Protex Balti AS
  7. Tervise Paradiis OÜ
  8. Taastusravikeskus Estonia AS
  9. Rapala Eesti AS
  10. NOTE Pärnu OÜ
- (Allikas: Maksu- ja Tolliamet)

Suurimat tööhõivet pakkunud ettevõtted seisuga 01.01.2014

1. Pärnu Haigla SA
2. Wendre AS
3. Scanfil OÜ

4. Sanatoorium Tervis AS
  5. Skano Group AS
  6. Estonia Spa Hotels AS
  7. Tervise Paradiis OÜ
  8. Rapala Eesti AS
  9. NOTE Pärnu OÜ
  10. Strand AS
- (Allikas: Maksu- ja Tolliamet)

Tööhõive Pärnu linnas seisuga 31.12.2011

- Hõiveseisund kokku 39 728
  - Hõivatud 17 106
  - Töötud 2 016
  - Majanduslikult mitteaktiivne 19 983
  - Hõiveseisund teadmata 618
- (Allikas: Statistikaamet, rahva ja eluruumide loendus 2011)

Ettevõtlus ja majandus

Aktiivselt tegutsevate asutuste ja ettevõtete jagunemine majandusharude järgi

Tegevusvaldkond	01/01/13		01/01/14	
	Aktiivsed ettevõtted ja asutused	Osakaal	Aktiivsed ettevõtted ja asutused	Osakaal
Hulgi- ja jaekaubandus	509	18,4%	504	17,8%
Ehitus	384	13,8%	374	13,2%
Kinnisvaraalaane tegevus	371	13,4%	374	13,2%
Kutse-, teadus- ja tehnikalaane tegevus	292	10,5%	299	10,6%
Töötlev tööstus	211	7,6%	218	7,7%
Veondus ja laondus	183	6,6%	190	6,7%
Muud teenindavad tegevused	171	6,2%	173	6,2%
Haldus- ja abitegevus	145	5,2%	155	5,5%
Majutus ja toitlustus	124	4,5%	136	4,8%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	116	4,2%	123	4,3%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalandus	96	3,5%	91	3,2%
Haridus	69	2,5%	41	1,4%
Info ja side	50	1,8%	54	1,9%
Finants- ja kindlustustegevus	24	0,9%	24	0,8%
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	13	0,5%	9	0,3%

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	5	0,2%	57	2,0%
Mäetööstus	4	0,1%	3	0,1%
Elektrienergia, gaas, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	3	0,1%	2	0,1%
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	3	0,1%	1	0,0%

(Allikas: Maksu- ja Tolliamet)

Ehitus ja planeerimistegevus

01.01.2013

Detailplaneeringud

- Algatatud 33
- Vastuvõetud detailplaneeringud 20
- Kehtestatud detailplaneeringute arv 19

Väljastatud ehitusload – kirjalikud nõusolekud

- Väljastatud ehitusload 254
- Kirjalikud nõusolekud 329
- Kasutusluba (sh uued ja rekonstrueeritud hooned + kasutusload trassidele ja teistele rajatistele) 181

01.01.2014

Detailplaneeringud

- Algatatud 35
- Vastuvõetud detailplaneeringud 24
- Kehtestatud detailplaneeringute arv 20

Väljastatud ehitusload – kirjalikud nõusolekud

- Väljastatud ehitusload ja kirjalikud nõusolekud 507
- Kasutusluba (sh uued ja rekonstrueeritud hooned + kasutusload trassidele ja teistele rajatistele) 180

Maria Murakas
Pärnu Linnavalitsus

Punased katused. Foto Indrek Aija

Are vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 159,6 km²

- haritav maa 40%
- mets 44%

Elanike arv 01.01.2014

- kokku 1282
- 1 km² kohta 8,03

Vallakeskus

- Are alevik
- Kaugus Pärnust 17 km

Asustusüksuste arv

- Külasid 11
- Alevikke 1

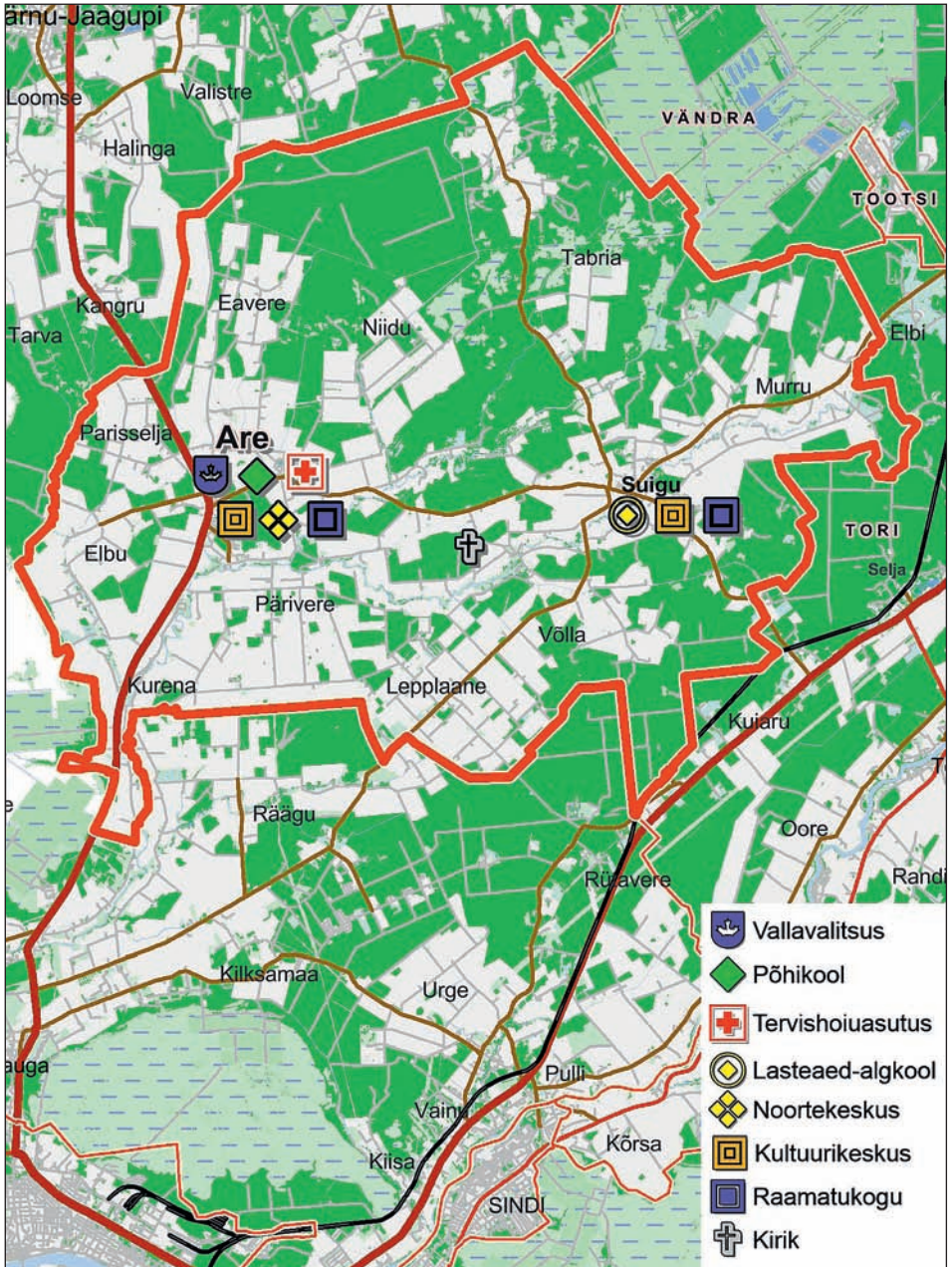
Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Leelo Lusik
- Vallavanem Jaanus Männik (kuni 04.03.11)
- Vallavanem Lauri Luur (alates 05.03.11)

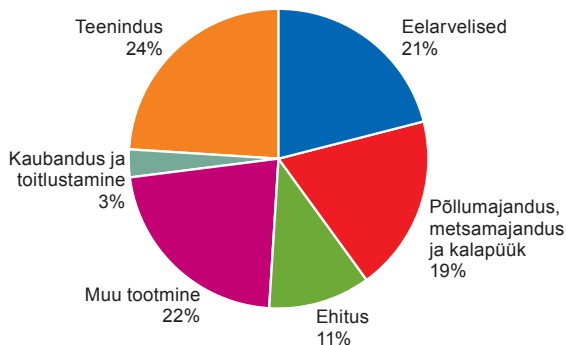
Naistantsurühm "Anna ja Minna" Are mõisa pargi uuel laululaval.

Foto Leelo Lusik

Tööhõive Are vallas

Tööhõive statistikaameti andmete põhjal (REL 2011)

- * Eelarvelised: avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus; haridus; tervishoid ja sotsiaaltoetused; kunst, meelelahutus ja vaba aeg
- * Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük
- * Ehitus
- * Muu tootmine: mäetööstus; töötlev tööstus; kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus; tegevusala teadmata
- * Kaubandus ja toitlustamine; majutus ja toitlustus
- * Teenindus: veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus; veonõud ja laonõud; hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont; haldus- ja abitegevused; muud teenindavad tegevused

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.12.2011 seisuga		OV andmed 01.01.2014 seisuga
	2011	2012	2013	Elanikud	sh eestlased	
Are alevik	425	423	424	406	388	419
Eavere küla	28	31	28	29	28	32
Elbu küla	68	74	73	64	64	72
Kurena küla	56	57	54	44	38	54
Lepplaane küla	49	48	51	47	43	50
Murru küla	83	82	79	66	65	79
Niidu küla	125	123	128	118	114	134
Parisselja küla	39	39	41	29	29	39
Päriveri küla	31	34	31	38	38	30
Suigu küla	282	275	259	241	230	255
Tabria küla	31	32	34	27	27	36
Võlla küla	58	58	61	68	66	63
Asula teadmata	3	9	14			19
Kokku	1278	1285	1277	1177	1130	1282

Olulisemad sündmused

2011

- * 2010. aastal alustas tegutsemist 15-liikmeline Are valla kodutütarde rühm, kes enne aastavahetust pühajärgse töötuse andsid ja organisatsiooni täieõiguslikeks liikmeteks said. Rühmajuhina hakkas tööle Kristi Kivisaar. 8. jaanuaril võõrustasid Are kodutütred Pärnumaa noorkotkaid ja kodutütred (kokku 130 osalejat)
- * 4. märtsil astus vallavanema ametikohalt tagasi Jaanus Männik, kes asus tööle oma koduvallas Surjus
- * 5. märtsil asus vallavanema ametikohale seni abivallavanema töötanud Lauri Luur
- * abivallavanemaks kinnitati vallavalitsuse liige Siret Tammekänd
- * 24. veebruaril toimus Niidu Küla Seltsi eestvedamisel vastlapäeva pereüritus „Niidu küla vigursõidukite liulaskmisvõistlus“. See oli esimene omalaadsete seas. Osalejaid oli üle 200 inimese. Kelgutamise võistlus osutus ülipopulaarseks kõigis kolmes vanuseklassis. Pikima liu tegi vanuses 0–7. a Rauno Luur. Auhinnaks uus kelk. Vanuseklass 8–18. a tegi pikima liu Merike Mere. Auhinnaks uus liugur. Vanuseklassis 19–101 a konkurentsitud pikima liug Are Põhikooli direktor Tiia Puusild. Auhinnaks uus lumelabidas, pikk lina ja „töövõtuleping järgmisel talvel kelgumäge ehitama.“ Vigursõidukeid oli valmistatud päris mitu. Parimaks tunnistati pikima liu teinud sõiduk Kodutütred ja Noorkotkad. Koju viidi võistluse peaaahhind - vedru shampanjaga. Motoriseeritud kiirendusvõistlus oli tõeliselt kiire ja põnev võistlus. Jõudu proovisid mootorsaaniid ja ATV-d. Võidud jagunesid: Kaupo Puust – kiireim ATV ja Andreas Tiimus – kiireim mootorsaan. Vastlasõitu tehti hobureega ja koerarakendiga
- * Are Vallakeskuses asuv jõusaal – noortetuba sai uue ilme. Jõusaalis on kasutamiseks sõudeergomeeter, spinningratas, hantlite komplekt, poksikott, kang koos raskustega, seliliisurumispink, kõhulihasepink. Noortetuba osas on võimalus mängida Nintendo Wii spordikomplektiga, kasutada DVD mängijat, kuulata muusikakeskust ning vaadata televiisori. Projekti läbiviimist koordineeris MTÜ „Hoolivad Sõudamed“ ja rahastas Põllumajandusministeerium *Leader* meetme raames. Projektjuhina aitas töö ellu viia Kaja Rebane. Toa avamine toimus vahetult enne jaanipäeva
- * 19. märtsil toimusid Sparta Spordiklubi 32. Eesti meistrivõistlused jõutõstmises, kus Heili Hiemäe saavutas meistrikulda jõutõstmises +84 kg kogusummaga 335 kg
- * 22. mail toimus Are valla 6. laulu- ja tantsupidu
- * 7. mail oli järjekordne „Teeme ära“ talgupäev, mille käigus lammutati Suigu Seltsimaja saali vana põrand. Vabatahtliku tööga tehti algus viimasele suuremale sisemisele ehitustööle, suure saali renoveerimisele. Augusti alguses võttis tööjärje üle OÜ Ronella. Saalis vahetati välja kogu põrand, elektrisüsteem, soojustati laed, tasandati ja värviti seinad. Lava põrand kaeti uue laudisega. Murru Küla Seltsi poolt kirjutatud projektile andis 90% ulatuses rahastuse Maaelu Arengukava meede 3.2 „Külade uuendamise ja areng“. Kogu ehitustöö maksis kokku ligikaudu miljon krooni.
- * 17. juunil lõpetas Are kooli 86. lend
- * 5.–7. augustini toimus Läänemaal Noarootsi vallas Roostal IX Maapäev „Tagasi koju.“
- * Suigu-Murru külade piirkonnale anti Eesti Maaomavalitsuste Liidu (EMOL)

preemia tulemusliku koostöö eest kohaliku omavalitsusega

- * 1. septembril avati pidulikult täielikult renoveeritud Suigu Lasteaia-Algkooli köök. Tööde teostaja oli AS Pärnu REV ning projekt sai EAS-i hasartmängumaksu vahenditest toetust 32 000 eurot. Valla enda vahenditest panustati renoveerimisse ca 40 tuhat eurot.
- * 13. septembril kogunesid valla allasutuste juhid, vallaametnikud ja külaseltside esindajad Are parki, et taastada osa ajaloolisest alleest ja istutada 17 tamme. Tegu oli Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt 90% ulatuses rahastatud projektiga mille raames korrastati kogu Are mõisa park. Tööde teostaja oli OÜ Matogard.
- * Are valla 2011. aasta parima ettevõtte tiitli pälviv OÜ Ronella ja parimaks ettevõtjaks tunnistati Margus Tõrva
- * 28. oktoobril avati Are Avatud Noortekeskuses fotosein, mis oli loodud projekti „Fotosein – noorte vabadus, loovus ja vastustus“ raames
- * 8. detsembril toimus traditsiooniline valla koolide ühine jõululaat
- * 14. detsembril pidasid Are eakad „Hoolivate Südamete“ ja „Pääsusilmade“ eestvedamisel jõulupidu
- * 30. detsembril toimus Are Vallakeskuses suur traditsiooniline aastalõpupidu

2012

- * 7. ja 8. märtsil toimus Eesti Haridustöötajate Liidu poolt korraldatud üleriigiline streik, millega ühinesid ka Are Põhikooli ja Suigu Lasteaed-Algkooli õpetajad
- * 25. märtsil toimusid kuuendat korda Are valla lauatenise meistrivõistlused
- * kodutütarde 80. aastapäeva pidustustel said esimesed tänukirjad ka tublimad Are kodutütred
- * Are kodutütarde võistkond osales oma esimesel välivõistlusel „Väle Jänes“, kust toodi koju tubli neljas koht

Are valla küladepäev.

- * 6. mail võitis Are judokas, Joonas Lauri, Eesti Meistrivõistlustelt judos pronksmedali
- * 3. juunil toimusid Are valla 20. aastapäeva pidustuste raames rongkäik, seitsmes valla laulu- ja tantsupidu ning küladepäev Are mõisa pargis. Laulu- ja tantsupeoga avati vastvalminud laululava, mille ehitas kohalik ehitusettevõte, OÜ Ronella. Laululava ehitus sai teoks tänu Niidu Küla Seltsi eestvedamisel ning PRIA toetusele. Koos lauluvaga rajati parki ka uus välisvalgustus.
- * 13.–17. juunil võtsid osa Are Põhikooli 3. ja 4. klassi rahvatantsurühm ning naisrahvatantsurühm „Anna ja Minna“ Tampere toimunud Soome-Eesti tantsupeost
- * 12. augustil avati Suigu raamatukogus ja seltsimaja kohvikus kolmekümne suure ja väikese näituseküstastaja kaasabil graafik-illustraator Kadi Kurema illustatsioonide, joonistuste ja graafika näituse “Tähekesed vanas maamajas”
- * 18. oktoobril tähistasid lapsed Are Vallakeskuses Sipsiku 50. juubelit ettelugemisvõistlusega „Täna loeme Sipsikut“ ning O. Lutsu „Kevade“ 100 aasta möödumist esmatrükist üritusega „Kes laskis parve põhja?“
- * 2012. aasta Are valla parima ettevõtte

tiitli pälvis OÜ Suigu Veod. Ettevõttes töötab keskmiselt 7 inimest. Ettevõtte põhitegevusala on transportteenuse osutamine (metsamaterjali vedu). Täiendavalt pakutakse piirkonnas masinate hooldus ja remonditeenust. Ettevõtte hea käekäigu eest kannavad hoolet juhatause liikmed Valev Udras ja Jaanus Arenberg. Jaanus on ka ise Suigu piirkonna põline elanik. Lisaks tööandja staatusele on OÜ Suigu Veod toetanud kohaliku kogukonna eluolu parimal võimalikul moel. Nii on Suigu Lasteaia-Algkooli parimad õppurid saanud alates 2000. aastast ettevõttelt rahalist preemiat.

- * 20. oktoobril Pärnus toimunud Samurai Judo Cupi esimesel etapil õnnestus Are judokatel võita kaheksa medalit
- * 13.–16. novembril tähistati Are Raamatukogus ja Are Põhikoolis Põhjamaade raamatukogunädalat „Mitmekesine Põhjala“
- * 11. detsembril toimus vallas järjekordne beebipäev, vallaelanike nimekirja kanti 2012. aastal 12 last
- * 13. detsembril toimus ülevallaline jõulu-laat
- * 29. detsembril tehti kokkuvõtte möödunud aastast Are valla suurel aastalõpu-peol

2013

- * 2013. aasta alguses muudeti Are valla allasutus Pärivere Klubi, Are Huvikeskuseks. Huvikeskuse juhtimise alla koondati kogu valla kultuuri- ja spordielu korraldamine. Seoses struktuurimuudatustega lahkus ametikohalt senine klubi juhataja Sirje Pilter ning uueks Are valla kultuurijuhiks valiti 13 kandidaadi seast Vilja Alamaa.
- * 26. ja 27. jaanuaril toimus Ares maakondlik noorkotkaste ja kodutütarde laager
- * 16. veebruaril korraldas Niidu küla Selts

Are mõisapargis meeleoluka vastlapäeva

- * 24. märtsil avati Suigu Raamatukogus Margus Rebase käsitöö ja tarbekunsti katsetuste näitus
- * 30. märtsil toimus judoturniir „Are Judo-päev“, millest võttis osa 69 noort judokat
- * 1. juunil toimus Are valla laulu- ja tantsupidu ehk suur kevadpidu koos lastekaitsepäevaga
- * Endise Are aleviku katlamaja hoovil asuvas vanas kaalumajas alustas Jaanus Välba eestvedamisel tegevust Are Valla Tuletõrje Selts. Esimese tegevusena seati eesmärgiks valla tuletõrje-auto kordategemine ja ruumide korrastamine, millega jõuti sisuliselt lõpule 2013. aasta lõpuks. Täielik ruumide renoveerimine jäi ootama avanevaid toetusmeetmeid
- * 5. juunil avati pidulikult Karjamõisa lihatootmise uus tootmishoone. Tootmishoone asub endises Suigu suurfarmi abihoones
- * 15. juunil lõpetas Are Põhikooli 88. lend
- * 20. juulil pärjati C.R. Jakobsoni talumuuseumis Pärnumaa parimaks põllumeheks Peeter Aassalu
- * 23. augustil toimus Are valla küladepäev „Maa ja mets meie ümber“, seekordne küladepäev toimus Suigu küla keskuses
- * Maakonna aastate õpetaja tiitli pälvis Hille Mäeväli ja maakonna aasta koolijuhitiitli sai sel aastal Anneli Uibu
- * 2013. aasta Pärnumaa maaraamatukoguhoidja tiitli pälvis Are raamatukogu juhataja Malle Pajo
- * 2013. aasta Are valla parima ettevõtte tiitli pälvis mööbli- ja puittoodete valmistaja OÜ Rigor. Ettevõtte alustas tegevust sisuliselt vahetult pärast Vabariigi taasiseseisvumist ja on andnud pidevalt tööd kuni kümnekonnale inimesele. Ettevõtte hooned ja ümbrus on alati hooldatud,

Malle Pajo pälvis 2013. aastal Pärnumaa maaraamatukogu hoidja tiitli.

Are Valla Tuletõrje Seltsi tegevuse avaüritus. Foto Siret Tammekänd

kaasa lüüakse kohaliku külaseltsi tegevistes ja Are mõisa pargi korrastamises. 2013. aastal asusid sealsed meistri valmistama ka Tahkurannas asuva Lottemaa mööblit

- * Are Raamatukogus sai vaadata Aime Roostalu ja Kristiina Martmaa maalide ja joonistuste näitust „Hetked isendaga“
- * Noorte algatusel lavastati menukas laulusaade „Su nägu kõlab tuttaval“, kus etteasteid oli üksteist ja osalejad 9–20 aastased lauluhuvilised
- * 12. detsembril peeti Are Vallakeskuses suurt jõululaata
- * 28. detsembril toimus Are Huvikeskuses Are valla suur aastalõpupidu
- * Aasta lõpuks oli renoveeritud kõik valla hoonete katlamajad. Hakkepuidu katlad said Are Põhikool ja Are vallakeskus. Suigu Seltsimaja ja Suigu Lasteaed-Algkool said maasoojuspumbad. Hakkepuidu katlamajad ehitas osahing Vesiterm ning kogu ehitusmaksumus oli 164 tuhat eurot, millest 50% ulatuses toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK). KIKi toel ehitati ka maaküttesüsteemid
- * 2013. aasta jooksul pöörati vallas palju tähelepanu ka heakorrale ning KIKi toetuste abiga lammutati Niidu külas asuv lagunev endine ühislaut ning Tabria külas asuv endine majandi laut. Saadud ehitusjätmed purustati ning selle abiga renoveeriti ligemale 2 kilomeetrit kruusateid

Malle Pajo
Are raamatukogu

Audru vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 386,84 km²

- haritav maa 26%
- mets 34%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 5842
- 1 km² kohta 15,1

Vallakeskus

- Audru alevik
- Kaugus Pärnust 9 km

Asustusüksuste arv

- Külasid 25
- Alevikke 1
- Aleveid 1

Omaavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Siim Suursild (kuni okt. 2011)
- Vallavanem Margus Joonas (kuni okt. 2011)
- Volikogu esimees Jaanus Põldmaa (alates okt. 2011)
- Vallavanem Siim Suursild (alates okt. 2011)

Auto24 ringrada. Foto Sergei Zjuganov

Elanike arv asulate lõikes Audru vald

Küla	2010	2011	2012	2013	2014
KOV tasemega	43	40	39	38	44
Ahaste	252	248	242	235	217
Aruvälja	52	50	48	50	47
Audru alevik	1541	1548	1548	1518	1464
Eassalu	31	32	34	33	30
Jõõpre	469	464	455	449	448
Kabriste	83	83	80	79	71
Kihlepa	160	159	154	148	155
Kõima	212	213	211	210	215
Kärbu	65	65	59	58	57
Lemmetsa	251	251	245	240	243
Lavassaare alev					486
Liiva	56	52	50	52	53
Lindi	326	307	307	303	294
Liu	109	103	98	94	100
Malda	109	117	115	108	109
Marksa	91	93	87	92	93
Oara	119	114	115	115	111
Papsaare	865	889	918	949	949
Põhara	106	98	95	98	105
Põldeotsa	179	178	182	181	178
Ridalepa	112	112	113	111	109
Saari	28	28	29	29	28
Saulepa	67	63	62	69	67
Soeva	73	77	81	81	82
Soomra	49	47	46	49	40
Tuuraste	36	36	36	26	26
Valgeranna	19	19	20	19	21
Kokku	5503	5486	5469	5434	5842

Olulisemad sündmused

2011

- * Vapimärk omistati Aili Tammele kui pikaage-sele muusikaõpetajale
- * Võilillefestival Kihlepas
- * Audru valla sportlaste ja isetegevuslaste tänuõhtu Audru Kultuurikeskuses
- * Traditsiooniline jüripäevajooks
- * Traditsioonilised vallapäevad
- * Jätkub traditsiooniline Audru Korvpalliturniir
- * Kauni kodu konkurs
- * Kultuuripreemia pälvimid Helle Kirsi, Ülle Vares ja Krista Kingo – raamatu "Audru laste loomevakk" koostamine-toimetamine
- * Audru keskkooli järk-järguline sulgemine

- * Lõppes Jõõpre küla fluoriidivaba veega varustamise projekt
- * Avati multifunktsionaalne spordiväljak Audru alevikus

2012

- * Audru valla sportlaste ja isetegevuslaste tänuõhtu Audru Kultuurikeskuses
- * Audru vald tähistab 20. aastapäeva aprillikuus vahetab vallaleht nime, ilmuma hakkab vallaleht „Kodused hääled“
- * valmib Papsaare lasteaia lisarühm
- * Jätkub traditsiooniline Audru korvpalliturniir
- * Aruväljal avatakse ajalootuba
- * Vapimärk omistati Jüri Kirsile ja Malle Kiisile
- * Aasta õpetaja tiitel omistati Ene Sädele ja Evi Vaherile
- * Võilillefestival Kihlepas
- * traditsiooniline Jüriöö jooks
- * traditsioonilised valla päevad
- * traditsiooniline Audru valla muistendite ja nende illustreerimise konkurss
- * Valgeranna terviseraja loomine
- * Jätkub vallas „Kauni kodu“ konkurss
- * Kultuuripreemia pälvib Kersti Põllu väikekannelde valmistamise laagrite eestvedamise eest
- * Kergliiklustee valmimine Rebasefarmist Lihula maanteeeni

2013

- * Avati Audru teeninduskeskus
- * Audru lasteaia Männituka maja renoveerimine
- * **Audru vallaga liitus Lavassaare vald**
- * Valmis Jõõpre lasteaed
- * Avatakse Auto24 ringrada Audru vallas
- * Rekonstrueeriti Audru Valitseja rippisild

- * Audru Kooli kodundusklassi valmimine
- * Avatakse Audru vallas Maksimarket
- * Traditsioonilised Audru vallapäevad
- * Sportlaste ja isetegevuslaste tänuõhtu Audru Spordihoones
- * Valgeranna terviserajal üritus „Suuskadel ümber maakera“
- * Audruranna I talvine tantsupidu
- * Valla vapimärk omistati Veljo Saarele
- * Audru muuseum andis välja 2014. a aja-lookalendri
- * Aasta õpetaja tiitli sai Kairi Ojakäär
- * Toimused kohaliku omavalitsuse valimised
- * Jätkub vallas „Kauni kodu“ konkurss
- * Kultuuripreemia pälvis Audru valla segakoor
- * Audru valla segakooril täitus kümme tegutsemisaastat
- * Vallas alustas tegutsemis noortevolikogu
- * Audru vald võttis kasutusele eesti esimese intelligentse tänavalgustuse juhtimissüsteemi

- * Võõllifestival Kihlepas
- * Suur vanatehnika näitus Audru muuseumis

Maris Moorits
Audru Vallavalitsus

Volikogu esimees Jaanus Põldmaa annab 2013. a vapimärgi üle Ljubov Petrovale. Foto Rein Holtsmann

Aodruranna I Talvine Tantsupidu 2013. a. Foto Anu Põldsam

Võilillefestival Kihlepas. Foto Maris Moorits

Audru Vallamaja ja teenindushoone avamine 2013. a. Foto Marju Toova

Halinga vald

VAPP

LIPP

Territoorium 365,45 km²

- haritav maa 27%
- mets 43%
- muu maa 30%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 3022
- 1 km² kohta 8,3

Vallakeskus

- Pärnu-Jaagupi alev
- kaugus Pärnust 28 km

Asustusüksuste arv

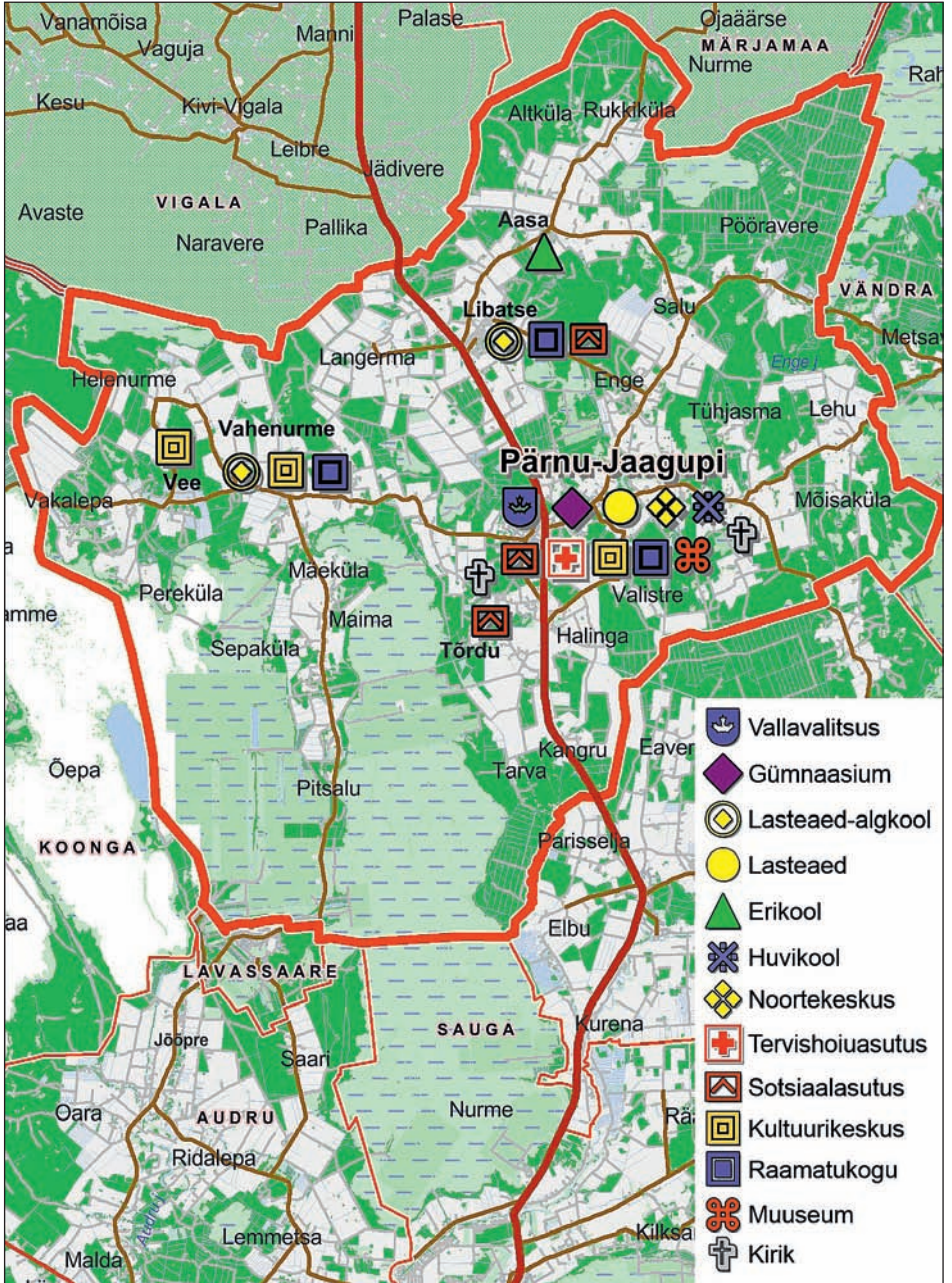
- alev 1
- külasid 43

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Raul Peetson (kuni 26.10.13)
- Volikogu esimees Tarvi Tasane (alates 26.10.13)
- Vallavanem Ülle Vapper

Halinga valla rahvatantsijad.

Asula nimetus	Elanike arv seisuga		
	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013
Pärnu-Jaagupi alev	1240	1223	1172
Aasa küla	61	56	59
Anelema küla	39	40	36
Eense küla	19	17	18
Enge küla	92	87	89
Ertsma küla	72	69	72
Halinga küla	100	106	100
Kablina küla	15	15	14
Kaelase küla	14	9	9
Kangru küla	16	16	16
Kodesmaa küla	42	41	42
Langerma küla	87	89	92
Lehtmetsa küla	13	14	13
Lehu küla	16	16	15
Libatse küla	433	418	397
Maima küla	39	38	36
Mõisaküla küla	99	95	92
Mäeküla küla	25	24	24
Naartse küla	26	23	24
Pereküla küla	4	4	3
Pitsalu küla	10	9	9
Põõravere küla	17	16	19
Roodi küla	37	37	37
Sepaküla küla	9	9	9
Soosalu küla	15	17	19
Sõõrike küla	18	18	17
Tarva küla	68	71	71
Tõrdu küla	53	56	49
Tühjasma küla	17	20	21
Vahenurme küla	189	182	176
Vakalepa küla	23	23	24
Valistre küla	20	20	23
Vee küla	29	27	27
Altküla küla	2	0	3
Arase küla	45	44	40
Eametsa küla	19	17	16
Eerma küla	31	32	32
Helenuurme küla	30	33	33
Kuninga küla	9	11	11
Loomse küla	31	33	21
Oese küla	22	21	16
Pallika küla	16	15	15
Rukkiküla küla	10	10	11
Salu küla	47	40	38
Halinga vald	6	7	6
Kokku	3225	3168	3066

2011–2013. aastate Halinga valla mahukamate tegevuste kokkuvõtva tegevuste jaoks on kindlasti veevarustus ja kanalisatsioon. Nii suuremahulisi torutööd ei ole ühekorraga varem Pärnu-Jaagupi alevis tehtud. Lisaks veel uue veetötlusjaama ja reoveepuhasti ehitamine. Kõikide tööde maksumus kokku oli ligi 5 miljonit eurot.

2011. aasta tegevused:

2011. aasta veemajandusprojekti alased tegevused on seotud eelkõige Pärnu-Jaagupi veeprojekti hankedokumentatsiooni koostamise, projekti ettevalmistamise ja projekteerimisega. Sama ajal rajati ka Tõrdu külla uus suurkaev-pumpila.

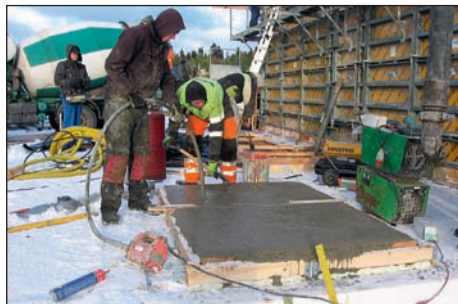
Tõrdu suurkaevu rajamine.

2012. aasta tegevused:

2012. aasta keskel algasid Pärnu-Jaagupi veemajandusprojekti torustike tööd, samuti ettevalmistused veetötlusjaama ja reoveepuhasti ehitamiseks. Esimeses järjekorras said uuendatud torustikud alevi keskosas ja kooli alguseks olid ka esimesed meetrid uut asfaltkatet maha pandud. Torustike üsna halb olukord selgus alles igasuguseid huvitavaid lahendusi, mida aegade jooksul olid rakendanud eelnevad torujürid. Aasta lõpuks olid nii veetötlus-

Torustike uuendamine alevi keskosas.

Veetöötusjaama ehitus.

Reoveepuhasti hoone ehitus.

Lasteaed Pesamuna.

jaama kui reoveepuhasti juures vajalikud maa-alused tööd tehtud ja asuti hoonete püstitamisele.

2012. aasta suvel tehti investeering Pärnu-Jaagupi lasteaed Pesamuna renoveerimiseks: soojustati välisfassaad, remonditi lasteaia koridorid, osteti uued mänguväljaku atraktsioonid.

2013. aasta tegevused:

Jätkusid Pärnu-Jaagupi veemajandusprojekti tööd. Joogiveega varustamisel oli siiani suurimaks probleemiks ülemäärane fluorisaldus, mis on iseloomulik sügavamatele veekihtidele. Uues veetöötlusjaamas kasutatakse põhiliselt ülemist põhjaveekihti, osaliselt sügavamal asuvat. Kolme puurkaevu baasil rajati uus veehaare, mis võimaldas vee kvaliteedi viia normidele vastavaks ka fluori osas. Veetöötlusjaamas asuvad mahutid tagavad umbes kahe päeva vajaliku joogivee mahu ja ka vajaliku tuletõrjervee koguse olemasolu. Surve tagamiseks on täiendavad tuletõrjervee pumbad.

Uue reoveepuhasti rajamisel kasutati juba praktikas kasutusel olnud lahendust. Eesmärgiks oli lihtsa ja töökindla tehnoloogia kasutamine. Järjest karmistuvate keskkonnanõuete täitmiseks on kasutusel ka fosfori ja lämmastiku reoveest eraldamise seadmed. Reoveepuhasti kõrvale on rajatud komposteerimisplats.

Vee- ja kanalisatsioonitorustikku rekonstrueeriti või rajati täitsa uut torustikku ca 4/5 alevi territooriumist. Korrusmajade piirkonda ehitati täiendavalt sadeveekanalisatsioon. Liitumisvõimalused vee- ja kanalisatsioonitorustikega said Kergu maanteel Udvere osa elanikud. Kokku rekonstrueeriti veemajandusprojekti 4,1 km veetorustikku ja 3,4 km kanalisatsioonitorustikku ning rajati 5,4 km uut veetorustikku ja 5,8 km uut kanalisatsioonitorustikku koos ülepumplatega. Tuletõrjervee kättesaadavus paranes olu-

Veetöötlusjaam seest.

Reoveepuhasti.

liselt, paigaldati 31 uut tuletõrjehüdranti. Projekti tegevusega on aidatud kaasa EL veepoliitika raamdirektiivis toodud nõuete täitmisele. Pärnu-Jaagupi vee- ja kanalisatsiooniteenuse osas on suures osas saavutatud vastavus Eesti seaduste ja Euroopa Liidu direktiividega, mis regulee-

Valmis veetötlusjaam.

rivad reoveekogumist, põhjavee kaitset ja joogivee kvaliteeti.

Kõikidel aastatel on toimunud traditsioonilised ja rahva seas väga populaarsed ülevallalised ja meie vallale ainuomased üritused: Vabariigi aastapäeva tähistamine koos Halinga valla uhkuse tiitli väljaandmisega, maakondlik külapillimeeste kokkutulek Vee rahvamajas, jüriööjooks, aastajooks, kevadturniir korvpallis, puhk-pillifestival, suvelõpupidu, poolmaratoni teatejooks jne.

Poolmaratoni teatejooks on jooksuvõistlus, kus 6-liikmeline võistkond peab läbima poolmaratoni distantsi 21 km (eki-

Reoveepuhasti avamine.

den). Distsants 21 km on jagatud kuueks etapiks (2,5 – 5 – 2,5 – 5 – 2,5 – 3,5 km). Traditsiooniline sügisene spordiüritus on oodatud võistlus kõikide jooksulembeliste spordiharrastajate seas. Samal päeval toimuvad ka tervisekõndimine ja lastejooksud erinevatele vanusegruppidele. 2013. aastal toimus X Poolmaratoni teatejooks. Pärnu-Jaagupisse oli tulnud võistkondi üle Eesti, samuti suureneb iga aastaga lastejooksul osalejate arv.

Ulvi Schär, Tiit Talts, Tiia Kallastu
Halinga Vallavalitsus
Fotod Halinga valla fotokogust

Lastejooks. Foto Angela Sander

Häädemeeste vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 390,3 km²

- haritav maa 15%
- mets 64%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 2659
- 1 km² kohta 6,8

Vallakeskus

- Häädemeeste alevik
- Kaugus Pärnust 41 km

Asustusüksuste arv

- Külasid 20
- Alevikke 1

Volikogu esimehed

- Toomas Troska (kuni okt. 2013)
- Andrus Soopalu (alates 31.10. 2013)

Vallavanemad

- Urmas Aava (kuni nov. 2013)
- Ants Järvesaar (alates 06.11. 2013)

Kabli kodukandipäeval 23. juulil 2011 sai külaseltsi korraldusel ehitatud jaala nimeks KAJA. Foto Mai Sepp

Elanike arvud

Küla	31.12. 2010	31.12. 2011	31.12. 2012	31.12. 2013
Valla täpsusega	10	17	20	26
Arumetsa küla	97	98	91	91
Häädemeeste alevik	775	763	735	694
Ikla küla	172	171	173	164
Jaagupi küla	87	85	78	75
Kabli küla	308	318	304	291
Krundiküla küla	115	110	111	110
Majaka küla	52	45	44	44
Massiaru küla	105	101	94	92
Metsapoole küla	140	128	114	106
Nepste küla	34	34	35	39
Orajõe küla	42	41	42	41
Papisilla küla	60	57	55	50
Penu küla	72	70	70	66
Pulgoja küla	60	62	62	58
Rannametsa küla	132	141	141	142
Sooküla küla	64	63	65	62
Soometsa küla	119	110	113	112
Treimani küla	239	242	225	218
Urissaare küla	78	73	70	66
Uuemaa küla	26	23	22	21
Võidu küla	104	106	97	91
Häädemeeste vald	2891	2858	2761	2659

Olulisemad sündmused

2011

- * Kabli külaselts algatas jaala ehitamise projekti, et tähistada esimese Kablits ehitatud kaugsõidupurjeka vettelaskmise 150. aastapäeva. Jaala nimeks sai 23. juulil Kabli kodukandipäeval pidulikult KAJA ja see seisab Kabli Seltsimaja kõrval kuni vettelaskmisloa saamiseni.
- * Valmis Metsapoole kooli võimla ehitusprojekt ja algas ehitamine. 20. oktoobril sai hoone nurgakivi, osales maavanem Andres Metsoja.
- * Arumetsa külas tekitas probleeme

kevadine suurvesi.

- * 20. mail toimus Häädemeestel Eesti-Läti programmi projekti „FireSafe“ korraldusel esimene Eesti-Läti korstnapühkijate konverents.
- * Häädemeestel juuni algul toimunud Põhja-Liivimaa Festivalil olid külalisteks Grundtvigi projekti partnerid Itaaliast, Bulgaariast ja Lätist. Rahvakultuuri töotoad olid rahvarohked.
- * Häädemeeste vald võõrustas 16.-19. augustil sõprusvaldade Hankasalme (Soome), Mjölby (Rootsi) ja Karmøy (Norra) tiptasemel delegatsioone.
- * Valla aukodanikuks nimetati kauaaegne Häädemeeste velsker Leida Lillemäe.

2012

Jaanuar

Häädemeeste näitetrupp tuli üleriikliku harrastusteatri festivali laureaadiks.

29.02 Metsapoole koolis avati uus võimlahoone. Nüüdsest on koolis head tingimused kehalise kasvatusel, tööpäetuse ja kodunduse ning arvutiõpetuse jaoks, olemas on igati nüüdisaegne koolisöökla.

18.–19.02 Häädemeeste vald esindas Eestit Salacgrīva rahvusvahelisel maskitraditsioonide festivalil.

18.05 Avati mineraalveetehas Arumetsa külas (lähemalt artiklis).

11.08 Häädemeeste valla XIII külade suvemängud võitis Massiaru esindus.

5.08 Häädemeeste õigeusukiriku 140. aastapäev, kohal oli ja teenis Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus.

September

Marie Iir, Massiaru Raamatukogu direktor tähistas 50. tööaastat samas ametis.

Oktoober

Täitus 150 aastat Peeter Laredei (koolija koorijuht, preester, laulu „Hoi Häädemeeste randa“ autor) sünnist.

Oktoober

Häädemeeste Muusikakool tähistas 20. aasta möödumist asutamisest.

November

Kabli Seltsimaja sai 80 aastaseks. Maja valmis 1932. a kohalike seltside – Orajõe Raamatukogu Seltsi, Naiskodukaitse Orajõe Jaoskonna, Jahimeeste Seltsi ja Tule-tõrje Seltsi kulul talgutööna.

Detsember

Valla vapimärgi sai Atte Alfthan, Massiaru Põllumajandusliku Osaühingu juhatusel liige.

2013

Aprill

Vladimir Avamere 100 – laulu- ja pillimees, koorijuht, köster ja surnumatja, Häädemeeste ja Rannametsa kandi külaelul edasiviija.

26.05 Möödus 10 aastat Häädemeeste spordihoone avamisest.

28.05 Tunnistused said esimesed Häädemeeste KK gümnasistid, kes õppisid majandust TÜ Pärnu kolledži juures, kolme gümnaasiumi ühisprojekti.

8.06 Massiaru kool tähistas 75. aasta-päeva – viimast enne kooli sulgemise otsust.

20.10 Kohalike omavalitsuste volikogude valimistel sai parima tulemuse valimisliit Ühtne Koduvald.

10.11 Metsapoole kool pidas 160-aastaseks saamise puhul sünnipäeva.

Detsember Jaagupi sadama rekonstrueerimistööd (lähemalt artiklis).

Toomas Abel
Häädemeeste Vallavalitsus

Häädemeeste mineraalvesi on avastamist väärt

18. mail 2012 avatud Häädemeeste mineraalveetehas on taaselustanud ühe meie sümbolitest – Häädemeeste mineraalvee. Avamisel arvas keskkonnaminister Keit Pentus, et Häädemeeste nimi saab tänu sellele veelgi tuntumaks kogu Eestis ning miks mitte üle Euroopa ja kaugemalgi. Maavanem Andres Metsoja tunnistas, et tegemist saab olema ühe Pärnumaa tunnustootega ning see leiab kindla koha maavalitsuse koosolekulaudadel. Vallavanem Urmas Aava sõnul on aastate jooksul valla turundusvõimaluste arutamisel ikka ja jälle jõutud mineraalvee teemani – on see ju suurele osale eestlastest nostalgiat äratav toode ja kindlalt Häädemeestega seostuv. Veetehase rajanud firma Keisri Kook OÜ juhatusel liige Alar Kullison rääkis kohalviibinud külalistele mineraalvee toomis- ja turustamisplaanidest. Vett villitakse mitmes variandis – looduslik mineraalvesi ja lauavesi, gaseeritud ja gaseerimata. Päevas suudetakse toota 4500–5000 liit-

rist veepudelit, tööd saab tehases kokku 5 inimest. Veetehasesse on investeeritud 1,5 miljonit eurot. 298 000 euroga toetas ettevõtmist PRIA – villimisliini soetamiseks. (Väljavõte ajalehest Koduvald nr 3, aasta 2012)

Häädemeeste mineraalvee tootmise ajaloo

1967. aastal Arumetsa külla puuritud kae-vust alustati mineraalvee „Häädemeeste“ tootmist Pärnu Õlletehases. Mineraalvesi kuulus keemiliselt naatriumkloriidvete hulka ja oli keskmise mineraalainesisaldusega 3-5 g/l, mõjus soodsalt soolestiku talitusele ja seedimisele ning oli ravivahendiks mao alahappesuse korral. 1973 esitati Häädemeeste mineraalvesi NSVL riikliku standardiga (ГОСТ) tunnustamiseks. 1983. a toodeti Pärnu Õlletehases 1,15 miljonit liitrit mineraalvett „Häädemeeste“, seda turustati peale Eesti linnade ka Lätis ja Leedus. Toota oleks võinud ka rohkem,

kuid ladude puudumise tõttu polnud see võimalik. Suveperioodil nõudlust jätkus.

1975. aastal hakati mineraalvett „Häädemeeste“ villima ka kohaliku kolhoosi tsehhis, kuid see ei kestnud kõikvõimalike probleemide tõttu eriti kaua.

1984. aastaks oli Arumetsa puurkaev amortiseerunud ja Häädemeeste aleviku servale puuriti uus kaev, mis toimib siiani.

Merle Looring, Irja Pede
Hää vesi Häädemeestelt.

Terviseleht nr 13, 2010

Linti lõikavad keskkonnaminister Keit Pentus ja firmajuht Alar Kullison. Foto Toomas Abel

Jaagupi sadama arenguperpektiividest

Jaagupi sadam on munitsipaalomandis ja kuulub Häädemeeste vallale. Sadama territooriumi suurus on 5,67 ha. Püsiva seisuja lossimiskohana leiab sadam hetkel kasutamist kuni 30 kalapaadile. Sadama sissesõiduks ja liivade sissekandmise vältimiseks on välja ehitatud kaks muuli, üks pikkusega 400 meetrit ja teine 250 meet-

rit. Sadam on kasutatav kogu jäävaba perioodi. Jaagupi sadama maa-ala on mõõdistatud ja kantud katastrisse. Sadam on kantud sadamaregistrisse ning kinnistuna kinnistusraamatusse.

Jaagupi sadama väljaarendamiseks ja ehitustööde teostamiseks on koostatud WS Atkins ja AS Merin poolt ehitusprojek-

tid, väljastatud ehitusload ja vee erikasutusluba, mis võimaldab Jaagupi sadama rekonstrueerimist tervikuna.

2013. aastal rekonstrueeriti Euroopa Kalandusfondi toetuste abil Jaagupi sadama kalurite kai, rajati sadama juurdepääsutee, puhasti sadama kaiesine ala ja faarvaater. Faarvaatri keskmiseks sügavuseks on 2,5 meetrit.

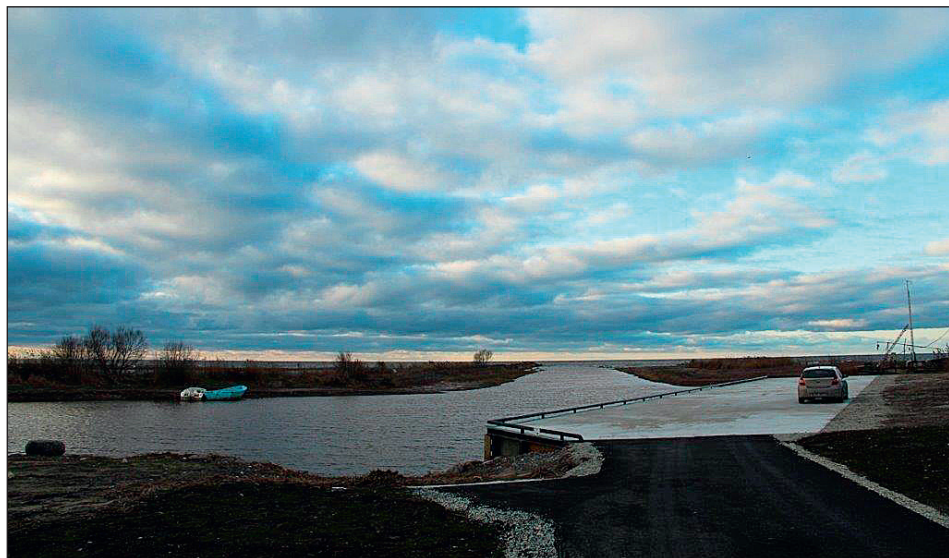
Keskonnaagentuuri (EMHI) poolt on Jaagupi sadamasse rajatud meremeteoroloogia rannikujaam. Jaam koosneb tuulemastist, automaatikakapist ja torust mere-seireandurite kaitsmiseks, hooldamiseks ja merre paigaldamiseks. Meremeteoroloogia rannikujaamas mõõdetakse keskmist veetaset, keskmist veetemperatuuri, keskmist õhutemperatuuri, keskmist tuulekiirust, maksimaalset tuulekiirust, keskmist tuule suunda ja nähtavuskaugust.

Jaagupi sadama arendamine ühtib järgmistes regionaalsetes ja kohalikes strateegilistes arengudokumentides sätestatud eesmärkidega: Arengustrateegia

Pärnumaa 2030+, Pärnu maakonna planeering aastaks 2010, MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu tegevuspiirkonna arengustrateegia aastani 2013, Põhja-Liivimaa Jahisadamate strateegia, mis sisaldab teostatavus- ja tasuvusanalüüsi. Häädemeeste valla arengukavas on aastateks 2011-2020 kavandatud Jaagupi sadama arendamine ja rekonstrueerimine. Jaagupi sadama perspektiivne kasutamine on kavandatud polüfunktsionaalsena kalalaevade ja lõbusõiduluste teenindamiseks. Jaagupi sadama arendamisel on eesmärgiks seatud kala- ja jahisadama ning puhkemajanduse edukas koostoomimine.

Jaagupi sadam asub Kosmonautika puhkekompleksi vahetus naabruses. Lähedusse jääb Kabli–Lemme–Treimani liivarandade piirkond, kus pakutakse toidlustus-, majutus- ja vabaaja veetmise võimalusi ning korraldatakse mitmeid kultuurirüütusi ja festivale.

Merle Looring
Häädemeeste Vallavalitsus

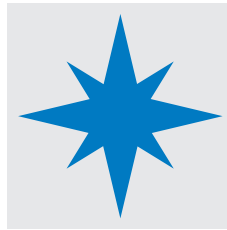
Jaagupi sadam. Foto Jüri Looring

Kihnu vald

VAPP

LIPP

Territoorium 16,9 km²

- haritav maa 18%
- mets 30%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 715
- 1 km² kohta 42,3

Vallakeskus

- Linaküla
- kaugus Pärnust 45 km

Asustussüste arv

- külasid 4

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Paal Põlluste
- Vallavanem Ingvar Saare

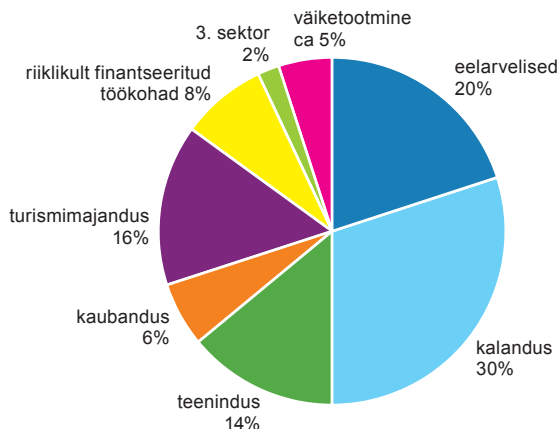

Pruutpaaril vastas. Foto Helyd Põlluste

Tööhõive Kihnu vallas

Elanike arv asulate lõikes

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.12.2011 seisuga		OV andmetel 01.01.2014
	1995	1999	2000	Alaline	sh eestlased	
1. Lemsik küla	160	146	152	153	152	205
2. Linaküla küla	145	133	123	120	120	183
3. Rootsiküla küla	116	113	108	88	87	129
4. Sääre küla	134	135	135	126	125	194
Asula teadmata				-	-	4
Kokku	555	527	518	487	484	715

Olulisemad sündmused

2011

- * Algas mustkatttega teede ehitus – aastatel 2011–2013 sai Kihnu vallas tolmu- vabaks kokku 5,9 km kohalikke teid.
- * Hajaasutuse veeprogrammis osalemine, mille tulemusena uuendati või rajati rohkem kui 20 majapidamise joo- givõesüsteem.
- * Aasta kihnlase aunimetuse sai SA Kihnu Kultuuriruum juhataja Mare Mätas Kihnu Mere Peo traditsiooni

algatamise ja ürituse eduka korralda- mise eest.

- * Elutöö preemia vääriliseks tunnistati kauaaegne õpetaja Vilma Metsa.
- * Erakorralise meditsiiniabisüsteemi käi- vitamine Kihnus, mida hiljem rakendati ka teistel Eesti väikesaartel.
- * Kihnu välikaartide paigaldamine sada- masse ning muuseumi juurde, ette- võtmise eestvedaja MTÜ Kihnu Mere Selts.

- * Viulifestivali tradistioon sai alguse SA Kihnu Kultuuriruum eestvedamisel.
- * Rahvamaja algatas kihnu tantsu tutvustava ürituse *Kihnu Tantsu Päe*.
- * Pärnu jahisadamasse paigaldati Kihnu Jõnnu kuju – eestvedaja ja rahastaja oli Pärnu Rotary klubi.
- * Alustati Suaru sadama projekteerimisega.

2012

- * Vald ehitas ja sisustas hambravikabineti.
- * Kihnu kirik sai vaskse tornikiivri ja kullatud risti.
- * Kihnu vald sai 20-aastaseks.
- * Lasteaia laiendamine – lisandus üks lasteaiaarühm ja palju ruumi.
- * Algas tervisekeskuse ümberehitus ja Suaru sadama kai rekonstrueerimine.
- * Aasta kihnlaseks sai Hilma Kerbak, kes viis pillimängu ja lauluõppe uuele kvartaleedile.
- * Aukodaniku tiitli sai teemeister Leino Blasen, kes tööaja jooksul rajanud Kihnu jääteed ja kaasa aidanud Kihnu teedevõrgu remontimisel.
- * Elutöö preemia sai 42-aastase tööstajaga õpetaja ja koolidirektor Eevi Türk.
- * Rekonstrueeriti kaks valla puurkaevupumplat, kuhu paigaldati joogivee puhastusseadmed. Ehitati välja kooli puurkaevule pumbamaja koos veepuhastusseadmetega.

Hambravikabinet. Foto Urmas Luik

2013

- * Rahvamaja viidi maaküttele.
- * Taasavati 17 aastat suletuna seisnud Kihnu tuletorn.
- * Kihnu kaluritele eraldati 2013. aastaks miinimumkvoot, mis võimaldab Kihnu ja Manija elanikele paindlikku püügikorraldust.
- * Järve talu kompleks sai „Kaunis kodu“ konkursil Pärnumaa kaunima kodu tiitli ja vabariikliku tunnustuse.
- * Aukodanikke oli kaks: Kanadas elav Peeter Vesik, kes annetas suure summa Kihnu kiriku restaureerimiseks ja organisiseeris ka annetuse kogumisi väliskihnlastelt, ja postuumselt Endel Sutt kihnlaste sugupuude uurimise eest.
- * Elutööpreemia sai Anna Lilles, kes võttis enda kasvatada ka oma varalahkunud tütre neli last.
- * Üle-eestilisel konkursil „Aasta keeletegu 2012“ said ministrite eriauhinna kooliõpilased Kaisa Laos ja Raigo Tšetšin kihnukeelsete raadiosaadete tegemise eest.
- * Valmis sai Kihnu tervisekeskuse ümberehitus, kus avarad ruumid sai kiirabirigaad, perearst ja apteek.
- * Jätkub Suaru sadama rekonstrueerimine.
- * Loodi Kaitseliidu rakuke Kihnus.
- * Kihnu jõudsid telemeditsiinivahendid.

Heldy Põlluste
Kihnu Vallavalitsus

Kiirem, kvaliteetsem, tõhusam abi

Kihnus, meretagusel maal, on ajast-aega olnud suureks probleemiks, kuidas pääseda õnnetuse või ootamatu terviserikke puhul kiiresti arsti juurde. Ühendus mandri vahel on küll nii suvisel kui talvisel ajal regulaarne, kuid sellest ei piisa, kui kiiret arstiabi tarvis. Küsimusi tekitas ka, kellele siis häda korral helistada, kas kohalikule pereõele naabertalust, tuttavale velskriile või mere taha kiirabisse, teades ette, et isegi tõsise mure korral kulub palju väärtuslikke tunde, enne kui leitakse helikopter, mis Kihnu lendab. Jah, kopter sõitis Kihnu haige juurde küll, kuid tihti tuli ette takistusi ning sõidu eest tasumine oli selgusetu. Õli valas tulle, et Kihnus juhtusid selle kümnenäendi algul mitmed sellised õnnetused, mil kiire abi võinuks päästa. Midagi tuli ette võtta.

Pikalt kestnud nõupidamised-arutelud meditsiiniteenuste parandamiseks ja eriti abi kiiremaks kohalejõudmiseks kandsid vilja – 1. veebruarist 2011. aastast hakkas Kihnus tööle kahe vahetusega esmaabi-

meeskond ja vajadusel sõidutab abivajaja haiglasse helikopter.

Kihnu vald sõlmis Põhja-Eesti Regionaalhaigla (PERH) ja häirekeskusega lepingu, mille kohaselt on tegutsemise järgmine: meditsiinilise abi saamiseks tuleb helistada häirekeskuse numbril 112 ja sealne töötaja otsustab vastavalt kutsungi tõsisusele edaspidise tegutsemise. Kohalik meeskond stabiliseerib olukorra ja vajadusel sõidab välja helikopter. Kui on raske kutsung, siis esmaabiandja läheb kohale ja samaaegselt saadetakse välja kopter, kergema juhtumi puhul suunatakse haige perearsti juurde või soovitatakse tal perearst koju kutsuda. Kui on vaja täiendavat kiirabiautot Munalaiu sadamasse, tuleb appi Pärnu kiirabi.

Professionaalse koolituse saanud Kihnu pereõde Luule Aav, velsker Riina Saare ja parameedikud Allan Laarents ja Mihkel Saare asusid tööle PERH ehk Mustamäe haigla koosseisus. Raha uue süsteemi toimimiseks eraldab riik läbi terviseameti

ja see on kergenduseks ka Kihnu valla rahakotile. „Märksõnad on parem rahastus riigilt, mis tähendab paremat varustust, koolitust ja logistikat ning sellele lisandub tööhõive,” loetles Kihnu vallavanem Ingvar Saare uue süsteemi eeliseid. Positiivne areng on ka see, et suvekuudel on Kihnus abis kaheliikmeline kiirabibrigaad.

2011. aastal oli Kihnus ligi 50 sellist juhtumit, kui haige oli vaja helikopteri, laeva või lennukiga mandrile arsti juurde viia.

Muutused tervishoiuvaldkonnas

Tervishoiu valdkond on Kihnus kolme viimase aasta jooksul tublisti arenenud. Kihnu tervisekeskust on mitme aasta jooksul ümber ehitatud: 2012. aastal ehitati sinna hambaravikabinet, 2013. aastal renoveeriti ruumid perearstile ja kohandati võimalused kiirabile, igal aastal korraldatakse regulaarselt tervisepäevi, mil kihnlased saavad kodusaares erinevaid erialaarste külastada.

2013. aasta oktoobris jõudsid Kihnu telemeditsiinivahendid, mille kasutuselevõtt lihtsustab saarel tegutsevate esmaabiosutajate tööd ning tagab saare elanikele suurema turvatunde.

Telemeditsiiniseadmed on välitingimustes, vajadusel ka akutoitel töötavad diagnostikaseadmed. Aparatuuri hulka kuu-

Saare hinnangul on astunud igal juhul suur samm edasi meditsiinilise abi parandamisel, mis aga ei tähenda, et inimesed ei peaks enam arsti juures käima. Vallavanem peab heaks näitajaks, et Kihnus on olemas inimesed, kellest sai esmaabibrigaadi kokku panna. „See on oluline signaal ka riigile, et kihnlased ei jää ootama, vaid koolitavad ennast ja on valmis seda tööd tegema,” ütles Saare.

luvad defibrillaator, arvuti, videokaamera ja laboriseadmed. Vahendid võimaldavad saarel olevatel esmaabiosutajatel arvuti teel suhelda Põhja-Eesti regionaalhaiglas oleva arstiga ja edastada mõõdetavaid tervise seisundi näitajaid konsulteerivale arstile. Laboriseadmete abil saab teostada kiiranalüüse, mis on olulised teatud terviserikete raskuse hindamisel. Kusjuures arst näeb kaamera vahendusel sündmuskohta, abivajajat ja teda abistavat isikut ning saab seega anda videokonsultatsiooni.

Kasutusel oleva aparatuuri abil saab konsulteeriv arst otsustada, kas abivajaja võib jätta koju või kui tema seisund on kriitiline, siis juhendada kohapealset abiosutajat tegutsema seni, kuni saarele saabub mandriit kiirabibrigaad.

Kange kihnu naine puhus tuletornile elu sisse

Üks Kihnu sümbol – tuletorn ehk kohalikus keeles *puak* seisis 17 aastat ligipääsmatuna ning uudistada sai seda ainult väljastpoolt. Kuidas Kihnu tuletorni tipust paistab, ei teatud või ei mäletatud. Kange Kihnu naine Mare Mätas võttis asja ette ja kõik soovijad saavad nüüd majaka treppidest üles ronides osa sellest ilust ja romantikast, mida vana tuletorn ja kaunis vaade pakuvad.

2013. aasta viimasel jürikuu päeval sai paar aastat päevakorral olnud soov ja tahmine teoks – Kihnu majakas avas huvilistele ukсед. Avapeol puhus väga tugev edelatuul, mis lisas sündmusele vaid võrtsi juurde ja tuletas meelde tuletorni tähtsust tormisel merel laevu kodusadamasse juhtimisel.

Kihnu laste pillimäng, naiste laul, tormi- tuultes laperdav majaka kasutamisleping,

head ja siirad sõnad ning soovid, rõõmsad inimesed ja ootusärevus – kõik see sobis sellesse päeva ja hetke.

Kihnu vallavanem Ingvar Saare ütles, et nüüdsest saab igaüks kasvõi iga päev tiiru üles majaka tippu teha. „Ma ei imestagi, et see, kes selle lõpuks ära tegi, oli kihnu naine ja keegi juba ammu ei imestagi, et see oli Uue-Matu Mare,“ ütles ta, lisades, et vallavalitsusel on hea meel, et protsess lõpule sai ja ilusa žestina avati majakas just Kihnu UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja kandmise 10. aastapäeval.

SA Kihnu Kultuuriruum juhataja Mare Mätas loodab, et mööda maailma ringi rändavad tuletorniseltside liikmed ja teised huvilised leiavad nüüdsest enam tee Kihnu ja see võiks saare majandust elavdada.

Majaka avamisele eelnes paar aastat asjaajamist: kirjavahetust, arutelu ja tihti ka vastusetä jäänud küsimusi, lubadusi

Tuletorni avamine. Foto Maria Michelson

Tuletorn. Foto Olev Mihkelmaa

ning nende täitmata jätmisi. 2011. aastal sai Mare Mätas Kihnu Mere Peo ajaks kokkuleppe, et saab pidulised majakasse lubada ja tekkis lootus, et nii see jääbki. Ometi kulus veel peaaegu kaks aastat, enne kui ettevõtmine teoks sai.

Veeteede ameti Põhja-Eesti navigatsioonimärgistuse talituse juhataja Ego Riener ütles, et majaka avamine töötab head nii tuletornile endale kui kohaliku kultuurielu edendamisele. Kui tuletornis käivad inimesed, hoitakse korras haljastust, heakorda ja majakat ennast, kuid sarnaselt vanadele majadele on inimesteta

majakad hingeta ning kipuvad lagunema ning unarusse jääma. „Inimesteta majakad on hingeta majakat,“ ütles ta. Ometi on Eestis avatud vaid neli majakat, lisaks Kihnule ka Hiiumaal kolm tuletorni: Kõpu, Ristna ning Tahkuna.

Rieneri sõnul ei ole Kihnu majaks arhitektuurselt eriline, sarnased raudbetoonist ehitised on ka Vormsi ja Vaindloo saarte majakad. „Kui midagi ainulaadset esile tuua, siis küllastatavuse poolest on Kihnu tuletorn kergesti ligipääsetav, turvaline ja ohutu,“ ütles ta.

Kihnu kiriku tornis särab kullatud rist

Kihnu kirik on läbi teinud uuenduskuuri – kirik sai kullatud tornikiivri ja rist, mis sai võimalikuks tänu paljudele lahkele annetajatele ja vabatahtlike suure töö tulemusena.

Kihnu kiriku remonti eest vedanud ja arhondi tiitli pälvinud Viljo Vetiku sõnul on see tähepanuväärne, et kirik sai kullatud tornikiivri. Kuldamine on värvimisest tunduvalt kallim, kuid tema hinnangul lähtuti praktilistest kaalutlustest – meister annab kullatud tornile 60-aastase garantii.

2012. aasta juulis õnnistas Eesti metropoliit Stefanus jumalateenistusel kiriku tornikiivri ja risti pidulikult sisse. Aasta hiljem taastati katuseaknad ja remonditi ajahambast puretud väravat. Kiriku remont on pikakajaline protsess ning jätkub veelgi, plaanis on taastada hoone fassaad.

1700. aastal luteri kirikuks ja 1862. aastal õigeuskirikuks ümber ehitatud pühakoja uus välisilme sai teoks suuresti annetajate abiga, raha saadi ka pühakodade säilimise riiklikust programmist ja Leader-programmist.

Suure annetuse andsid väliskihnlased Peeter Vesik ja Alar Suurkask, kes mõle-

mad said Eesti metropoliit Stefanuselt kõrge kirikliku autasu Püha Platoni ordeni.

Suure panuse andsid ka paljud-paljud

kihnlased ja annetajate seas olid ka kõik Kihnu suvekodu soetanud mandriinimesed.

Vetiku sõnul on kõigi asjaosaliste suhtumine on olnud positiivne ning annetajad on olnud lahked. „Kirik on ikkagi kogukonna jaoks väga oluline ja üks oluline telg ja side erinevate põlvkondade vahel,“ lausus ta.

Kõik tööd kooskõlastati muinsuskaitsega ja säilitati nii palju, kui võimalik oli.

Viiulifestival täidab Kihnu muusikaga

2011. aastal alguse saanud Kihnu viiulifestivali traditsioon paisub iga aastaga järjest suuremaks ja innustab Kihnu pillilapsi üha enam viiulit õppima.

SA Kihnu Kultuuriruum korraldatud suur viiulipidu toimub igal aastal oktoobri teisel nädalavahetusel. Viiulifestivali avapidu toimub reede õhtuti, kontserdi avapeol esinevad külalised Eesti eri paigust. Nende kontsertide märksõnadeks on hea

„Aga ainult iluravi me ei teinud ning kui oli vaja midagi välja vahetada, siis vahetasime,“ rääkis Vetik.

Preester Justinus ütles, et nõukogude okupatsiooni ajal oli kiriku püstijäämine ja toimimine kohalike inimeste julguse ja eneseohverduse viili, seda nii vaimses kui materiaalses mõttes. „Kirik on Kihnus püsinud ja püsib tänu kohalikule rahvale,“ lausus ta.

muusika, professionaalne tase ja mõnus õhkkond.

Laupäev on õpitubade, seminari ja õhtuse peo päralt ning loomulikult on päev täis ühtaegu töist ja pidulikku meeleolu ning ohtralt viiulimängu. Viiulifestivali seminarid on osalejate hinnangul olnud huvitavad ja eriti põnevaks läks arutelu muidugi pärast ettekandeid: rahva- ja pärimusmuusikast on ju igaühel oma arusaam.

Viiulifestivali korraldaja Maria Michelsoni sõnul muutub viiulifestival iga aastaga vägevamaks ja asjalikumaks. Pärast suvist kiiret aega on hea üks nädalavahetus pillimängule ja muusika nautimisele pühendada. Õpitubade vastu on olnud huvi suur, osalevad nii kihnu pillilapsed kui ka võõrad õpilased ja täiskasvanud.

Kõigil kolmel korral festivalil osalenud viiuliõpetaja Kristi Alas ütles, et temale meeldib koosolemise spontaansus. „Võtame mõnusalt pillid välja ja mängime ja tekib selline vahva jämm,“ kirjeldas ta. Tore on Kristi Alase arvates see, et järjest uusi osavõtjaid tuleb juurde, mis on märk sellest, et viiulifestival inspireerib muusikuid, kes pärimusmuusikat rohkem mängida soovivad. Tallinna viiuliõpetaja sõnul on viiul muutunud aina populaarsemaks, eriti viimase kolme aasta jooksul. Ta tuli Kihnu 20 õpilasega ja rääkis, et pärast

festivali on tal viiulitunde väga lihtne anda, sest selline väljasõit ja koosolemine annab innustust ning tekitab ühtse tunde, et tehakse ühist asja. „Nii tore, et on olemas selline kogukond ehedal kujul pärimuskultuuri kandjad nii rahvariiete kui pillimängu poolest – see on tõesti suur väärtus, mida mandril pole,“ lausub ta.

Viiuldaja Maarja Nuut ütles, et festival on olnud väga tore ja Kihnu kohale tulnud viiuldajate ring on suurenenud. „Päevad on olnud tegevust täis: kontsert, ettekan ded, õpitoad ja siin on nii palju tuttavaid nägusid, et arutlusteemadest puudu ei tule,“ ütles ta.

Kahel viimasel aastal on viiulifestivali raames toimunud ka toidukoolitus, millel valminud roogasid saavad pidulised degusteerida.

Anu Saare
Kihnu leht

Foto Helyd Põlluste

Koonga vald

VAPP

LIPP

Territoorium 438,5 km²

- haritavat maad 18%
- looduslikud rohumaad 4%
- õued, asulad, teed jne 1%
- ülejäänud on metsad, sood, rabad

Elanike arv 01.01.14

- kokku 1150

Asustusüksuste arv

- külasid 42

Vallakeskus

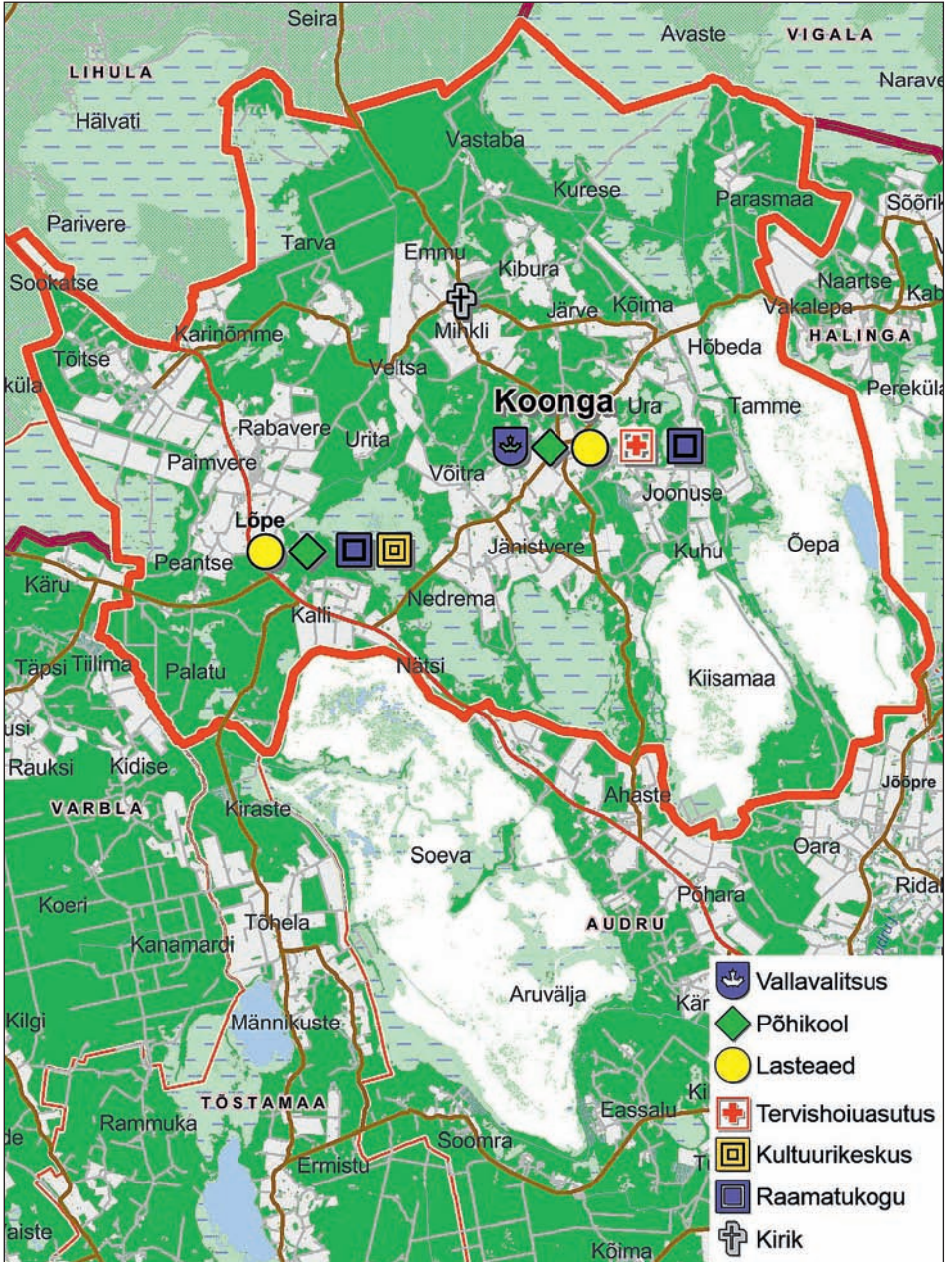
- Koonga küla
- kaugus Pärnust 37 km

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Kaljo Brandt (kuni 20.10.2013)
- Vallavanem Andres Hirvela (kuni (19.12.2013)
- Volikogu esimees Vallo Kappak (alates 25.10.2013)
- Vallavanem Kirke Keert (alates 19.12.2013)

Mihkli laa. Foto Merike Pikkmets

Elanike arv asulate lõikes Koonga vallas

	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013
Koonga	266	251	241
Maikse	2	2	2
Järve	8	7	5
Kibura	6	6	6
Kurese	-	-	-
Kõima	46	48	46
Parasmaa	-	-	-
Hõbeda	3	3	3
Tamme	2	2	2
Ura	32	30	30
Naissoo	1	1	1
Pikavere	46	43	42
Salevere	7	8	7
Iska	4	4	4
Joonuse	-	-	-
Võrungi	2	2	2
Kiisamaa	7	14	11
Jänistvere	29	35	34
Õepa	-	-	-
Kuhu	-	-	-
Irta	48	40	37

Nedrema	24	22	24
Võitra	20	19	20
Karuba	18	18	18
Kalli	48	43	41
Nätsi	7	8	8
Palatu	9	8	8
Lõpe	179	179	161
Peantse	30	31	30
Rabavere	78	74	71
Paimvere	27	29	28
Oidrema	119	125	115
Karinõmme	9	9	9
Tõitse	4	4	5
Sookatse	-	-	-
Tarva	26	26	26
Urita	4	4	4
Veltsa	23	23	19
Emmu	42	41	39
Vastaba	3	3	3
Mihkli	28	26	26
Piisu	4	5	4
KOV tasemega	20	22	44
Kokku	1231	1215	1176

Olulisemad sündmused

2011

- * Põllumajandusministeerium tunnustas hõbedase teenetemärgiga Oidrema külas elavat kohalikku ettevõtjat Aivar Pikkmetša.
- * XXXV Koonga mängud.
- * Koongas avati atraktsioonidega mänguväljak – ehitajaks olid Oskarshami Gümnaasiumi õpilased Rootsist.
- * Koonga ja Lõpe Põhikoolide õpilaste spordipäev Koonga staadionil.
- * Valla laste XIII laulupäev “Viisikera”.
- * Lõpel toimvas X suurte perede päev.
- * Lõpe kevadlaat.
- * Vallavanema vastuvõtt valla koolide parimatele õpilastele.

- * Oidrema IV külapäev.
- * Vallas töötas MTÜ Pärnumaa õpilasmaleva kaks rühma: üks Koongas ja teine Lõpel, kummaski rühmas 10 malevlast.
- * Mihkli kihelkonnapäev “Mõtleme ja tegutseme üheskoos”. Õhtul oli kirikukontsert Gerli Padari ja Rene Soomiga.
- * Mihklis toimus XXIII Mihkli laat. Päeva juhiks oli Küla Karla.
- * Aivar Pikkmetša kutsel külastas Oidrema küla PRIA Nõukoda koos põllumajandusministri Helir Valdori Seederiga. Külastuse eesmärgiks oli tutvuda mahepõllumajandusliku tootmisega Mätiku talus.

- * Mõõdus 150 aastat esimese kooli avamisest Lõpel.
- * Toimus eakate pidu, esinejateks Luule Komissaarov ja Arvo Raimo.
- * Lõpe klubis tähistati Koonga valla 20 aastapäeva.
- * Hajaasustuse veeprogrammi projekti taotlusvoorus parandati külades kuue majapidamise joogivee olukorda.
- * Koonga Põhikooli hoonesse paigaldati 2011. a nõuetele vastav evakuatsiooni-valgustusüsteem maksumusega 3638,40 eurot, millest 3092,00 eurot kaeti EAS-i regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmist ning 546,40 eurot Koonga valla eelarvest.
- * Koonga lasteaia/raamatukogu/meditsiinipunkti hoonesse paigaldati 2011. a nõuetele vastav evakuatsiooni-valgustusüsteem maksumusega 3000,26 eurot, millest 2285,00 eurot kaeti EAS-i kaudu regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmist ja 715,26 eurot Koonga valla eelarvest.

2012

- * 27. jaanuaril sulges Eesti Post Lõpe postkontori. Lõpe postkontori sulgemine oli tingitud traditsioonilise postiteenuse nõudluse vähenemisest maa-piirkondades.
- * OÜ Travelen avas Oidrema külas sauna koos majatusteenusega.
- * XXXVI Koonga mängud.
- * Eesti ühiskonnaõpetuse olümpiaadil saavutas Koonga Põhikooli 8. klassi õpilane Andri Annerviek põhikooli õpilaste arvestuses vabariigis kolmanda koha.
- * Koonga bussijaama tiiki külastasid kaks

Pikavere kiviaiad. Foto Merike Pikkmets

kobrast, ei tea kust tulid ja kuhu läksid.

- * Koonga valla rahvatantsijad “Koonga kabujalakesed”, Lõpe lustilised” ja Koonga Põhikooli 3.-5. klasside õpilased võtsid osa Lavassaares toimunud Pärnumaa tantsupeost.
- * Koonga valla suurte perede päev.
- * Koonga valla koolide spordipäev Koonga staadionil.
- * Teatrikuu lõppu tähistas Koonga Põhikool näidendiga “Kapsapea”, mille esitasid 5. ja 6. klassi õpilased Meeli Luige juhendamisel.
- * Jüriöö jooks Lõpel.
- * Vallavanema vastuvõtt valla koolide parimatele õpilastele.
- * Koonga Lasteaia akende vahetus.
- * Kinnitati Koonga valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2012-2014.
- * Mihkli kihelkonnapäev “Koonga vald 20”. Möödunud aegu meenu-tasid vallavanemad Ülle Andrea 19.12.1991–20.08.1992, Ants Mölder 21.08.1992–30.10.1996, Andres Hirvela 31.10.1996–19.12.2013 ja volikogu esimehed Riho Erismaa 18.11.1993–18.12.2009, Kaljo Brandt 19.12.2009–20.10.2013.
- * XXIV Mihkli laat, päeva juhtis Emil Rutiku.
- * Pikavere avatud külapäev ja küla kolmas kokkutulek.
- * Külade jalgpallivõistlus Koonga staadionil.
- * Lõpe klubis avati jõusaal. Projekti autoriks Lõpe MTÜ ja projekti juhtis Mikk Pikk mets.

Oidrema külapäev. Foto Merike Pikk mets

2013

- * Eesti Vabariigi 95. sünnipäeva tähistamine Lõpe klubis, kontsert oli valla koolide õpilaste ning rahvatantsijate “Kabujalakesed” ja “Lustilised” poolt.
- * Koonga valla suurte perede päev Lõpel XII korda.
- * XXXVII Koonga mängud.
- * Koonga valla laste laulupäev “Viisikera” XIV.
- * Jüripäeva tähistamine Oidremal.
- * Vallavanema vastuvõtt valla koolide parimatele õpilastele.

- * Pärnumaa esimesel võimlemispeol osalesid Lõpe lasteaed, Lõpe kooli algklassid ja Lõpe naisrühm.
- * Oidrema mänguväljaku avamine.
- * Lõpel sõpruskohtumine Oskarshami noortega, kes kinkisid valla lastele 28 jalgratast.
- * Mihkli kihelkonnapäev "Mihkli laat läbi aegade" . Kihelkonnapäeval meenutati endiseid aegu ning õhtul andsid kontserdi Mihkli kirikus Sirje ja Väino Puura.
- * Traditsiooniline XXV Mihkli laat, mis toimub iga aasta juulikuu kolmandal pühapäeval.
- * 2013. aasta kuulutati kultuuripärandi aastaks. Pärnumaalt valiti välja Koonga vallas asuvad Pikavere ja Kurese külad.
- * Eesti Kunstiakadeemia magistrandid teostasid Mihkli kirikus siseuuringuid ja leidsid laemaalingud. Pärnumaal on see esimene kirik, kus on leitud laemaalingud.
- * Koonga apteek pidas 10. sünnipäeva - apteekrina on töötanud sel perioodil Liivi Kappak.
- * Külade jalgpallivõistlus Koongas.
- * Rabavere Laudad kinnistu detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine.
- * Mihklis tähistas Mihkli kogudus Mihkipäeva.
- * Koonga Põhikool tähistas kooli 94. sünnipäeva filmiõhtuga. Näidati kooli direktori Ülle Andrea idee järgi ja Andri Annervieki filmitud "Kevade" filmi, kus osalesid põhikooli õpilased ja õpetajad.
- * Koonga vald toetas 1800 euroga OÜ Lottemaa teemapargi rajamist Pärnumaale Tahkuranna valda Reiu külla.
- * Hajaasustuse veeprogrammi projekti taotlusvooruga parandati külades 5. majapidamise joogivee olukorda.
- * Valla eakate pidu. Esinejateks Feliks Kark ja Elmar Trink.
- * 25. oktoobril valiti vallavolikogu esimeheks Vallo Kappak.
- * 19. detsembril valiti vallavanemaks Kirke Keert.

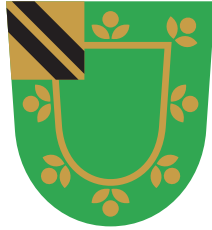
Helgi Mitt
Koonga Vallavalitsus

Kevade. Toots, mis sul seal põues on?

Lavassaare vald

VAPP

LIPP

Territoorium 8,0 km²

Elanike arv 01.01.13

- kokku 489
- 1 km² kohta 64,8

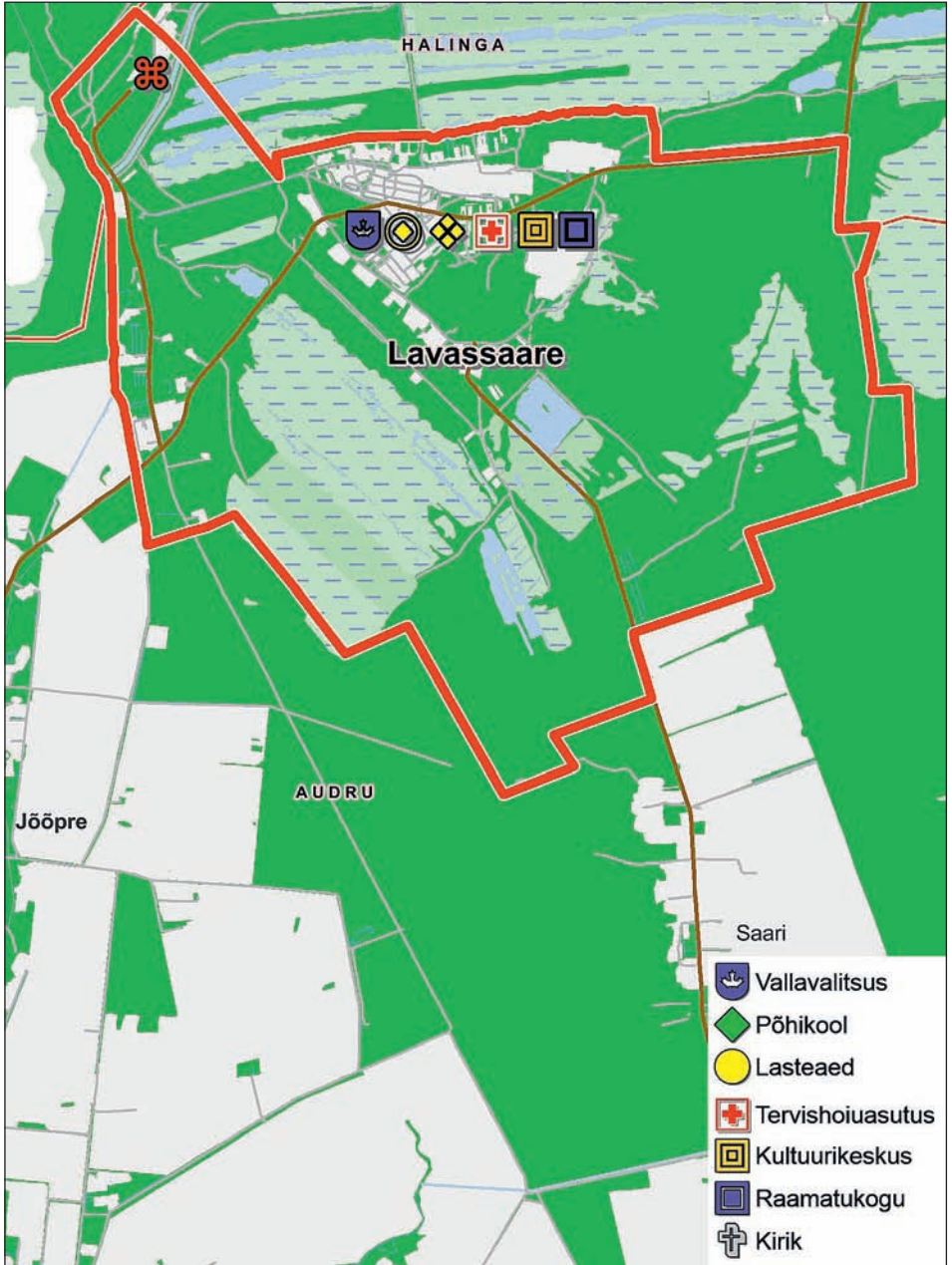
Kaugus Pärnust 23 km

Omavalitsusjuhid:

- Volikogu esimees Ülle Varik
- Vallavanem Ene Täht

Veel oli. Foto Ene Täht

Elanike arv Lavassaare alevis

01.01.2011 518
 01.01.2012 471
 01.01.2013 457
 01.01.2014 486

Olulisemad sündmused

2011

- * Anti valla tänukiri Eesti Muuseumraudtee MTÜ-le nende 15. tähtpäeval seoses kauaaegse kitsarööpmelise raudteega seotud ajaloo jäädvustamisega, valla kultuurielu arendamise ja tutvustamisega väljaspool Lavassaare valda.
- * MTÜ Lavassaare Arenguselts rajas Lasteaed-alkkooli õuele uue spordi- ja mänguväljaku.
- * Valmis korvpalliväljak ja välijõusaal lasteaia taha.
- * Toimused „Kahe platsi mängud“ Lavassaare ja Jõõpre vastvalminud korvpalliväljakutel.

- * Eesti Energia paigaldas Mäe ja Võidu tänavale maakaabelliini parema elektrivarustuse tagamiseks.
- * Raudteemuuseumis renoveeriti ja laiendati esimesel korrusel eksponaatide ruumid.
- * Konkursil „Kaunis kodu“ osalesid: Mäe tänav (hoonete grupis) saavutades Pärnumaal I koha, perekond Lillakute kodu Karja 7a.

2012

- * Anti valla tänukiri MTÜ-le Rabamaastik, kes on andnud tähelepanuväärse panuse valla majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise arengu toetamisel, elanike huvide ja vajaduste kaitsmisel, elanikele mitmekülgsete koolituste organiseerimisel ja vallaelu elavdamisel.
- * Pärnumaa tantsupidu 26. mai 2012 „Pildikesi Pärnumaa ajaloost“.
- * Toimused „Kolme platsi mängud“, kus

- osalesid Lavassaare, Jõõpre ja Audru võistkonnad.
- * Toimus MTÜ Rabamaastik eestvedamisel koolitusprojekt „Teadlik ja aktiivne eakas = kogukonna tugi“, kus osales kokku üle 400 osaleja Audru, Lavassaare, Varbla vallast ja Pärnu linnast.
- * 11.12.2012 Lavassaare Vallavolikogu esitas Audru Vallavolikogule otsuse nr 40 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise ettepanek.“

2013

- * Omistati Lavassaare valla aukodaniku tiitel Lääne Prefektuuri korrakaitsebüroo Pärnu politseijaoskonna Pärnu-Jaagupi konstaablijaoskonna piirkonnavanem vanemkomissar Ain Lepikule pikaajalise pühendumusega tehtud töö eest Lavassaare valla avaliku elu kaitsmise ja valla elaniku elupäästmise eest. Anti valla tänukiri koos vapimär-

- giga Maie Kalbusele valla haridus- ja kultuurielu edendamise ning Lavassaare Lasteaed-alkkooli õpikeskkonna kaasajastamise eest, ning Osaühingule Lavassaare Kommunaal valla kommunaaltaristu rajamise ja uuendamise ning väga heal tasemel valla heakorra tagamisel.
- * Loodi Lavassaare Külaselts.

- * Toimus esimene tuleskulptuuride öö volbripäeval.
- * Lavassaare elanike aktiivsel kaasabil parandati Lavassaare Rahvamaja saali akustika.
- * Lavassaare Rahvamaja-Noortekeskuse, Pärnu Bluesiklubi, Tõstamaa Rahvamaja ja MTÜ Rabamaastiku koostöös toimus kolmepäevane Noorte bändilaager, millest võtsid osa noored Audru, Häädemeeste, Koonga, Lavassaare, Saarde, Tahkuranna ja Tõstamaa valdadest.
- * Lavassaare ja Audru Vallavolikogud võtsid vastu otsused „Ühinemislepingu kinnitamine ning taotlus haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks“.
- * 17.10.2013 toimus viimane Lavassaare Vallavolikogu istung.

Noorteesambel POSÕ.

- * Lavassaare vald on ühinenud Audru vallaga 26. oktoobrist 2013, mil jõustus Audru Vallavolikogu liikmete registreerimise otsus.

Ülle Varik ja Ene Täht
Lavassaare Vallavalitsus

Lavassaare Külaselts.

Paikuse vald

VAPP

LIPP

LOGO

Territoorium 175,2 km² sh

- Haritavat maad 12 %
- Metsa 58 %

Elanike arv 01.01.14

- Kokku 3877
- 1 km² kohta 22,1

Vallakeskus

- Paikuse alev
- Kaugus Pärnust 10 km

Asustusüksuste arv

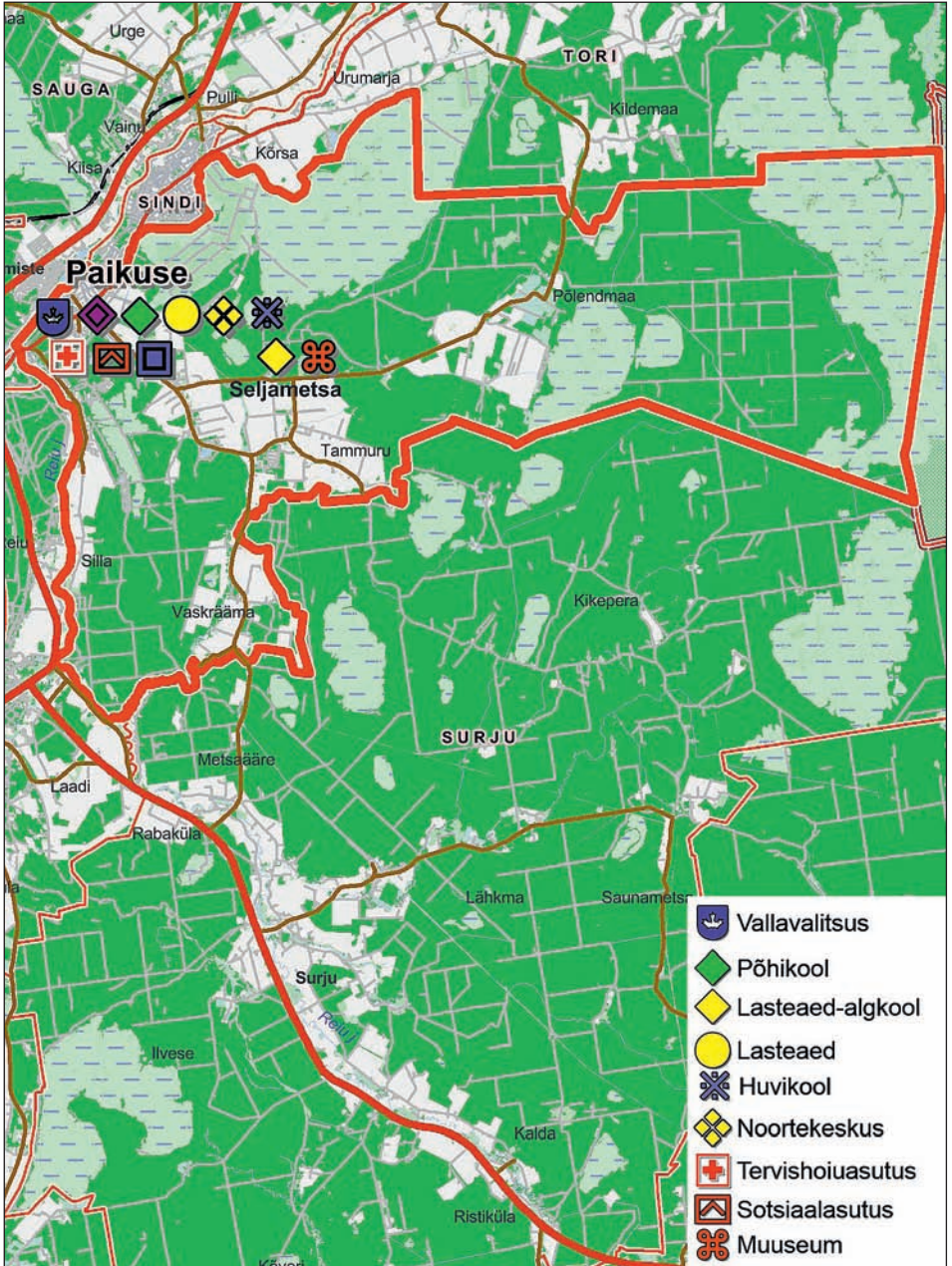
- Aleveid 1
- Külasid 5

Omaavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Mait Talvoja
- Vallavanem Kuno Erkmann

Loitsude saatel ja lõkketule ümber avati valla ajalugu ja kiviaega tutvustava Kiviaja küla I etapp (õpperajad, stendid).

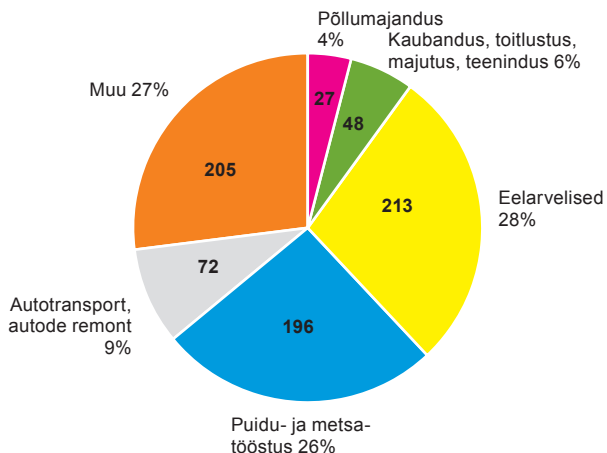

Tööhõive Paikuse vallas

Töökohti valla territooriumil seisuga 31.12.2013 oli **761**.

Elanike arv asulate lõikes

Aleveid 1

Külased 5

Asula nimi	elanike arv			
	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013
Paikuse alev	2614	3047*	3021	2936
Silla küla	710	328*	332	340
Seljametsa küla	298	294	297	290
Tammuru küla	158	157	166	151
Vaskrääma küla	85	88	88	91
Põlendmaa küla	42	44	44	47
KOKKU	3907	3958	3988	3877

* 15.07.2011 muudeti Paikuse alevi ja Silla küla vahelist piiri.

Olulisemad sündmused

2011

- * Valla noored lauljad ja rahvatantsijad osalesid vabariigi koolinoorte laulu- ja tantsupeol.
- * Vabariigi aastapäeval peeti Seljametsa uues külamajas maha esimene suurem pidu eelmise sajandi 30-ndate stiilis

„Oh laula ja hõiska“, kus vallaametnikud esitasid näidendi ja üles astusid taidluskollektiivid.

- * 22. märtsil külastas Seljametsa muuseumi ja külamaja EV President hr Toomas Hendrik Ilves, kohtudes kohaliku kogukonna esindajatega.

- * 19. märtsil andsid vallamaja saalis ühiskontserdi Soome Mynamäe valla 80-aastane meeskoor ja meie 17. aastat tegutsev segakoor Sireli.
- * Spordiklubi „Raudmees“ koostöös vallavalitsusega korraldas 23. aprillil Paikuse rulluisuduatloni Raudtee ja Nimmi tänaval.
- * Ehitati välja vallamaja sadevete drenaaž.
- * Kooli tee sai tänavavalgustuse.
- * Seljametsa kõnnitee rajamise ühe eel tööna võeti maha Sinioja tänavapoolt 57 puud.
- * 15. juulil sai Paikuse alevik aleviks.
- * Jonex Transport OÜ-l valmis Aiandi tee 2 autoremonditöökoda.
- * Paide maantee ja nn linnuriigi vahele jääv haljasala Haigru tänavast Koskla tänavani puhastati võsast ja sinna istutati sobilikke puude ja põõsaste istikuid.
- * Terve talve kestnud Paikuse mälu mängu võitis üle pika aja, kuid ülekaalukalt Paikuse veteranide meeskond koosseisus Kalju Viirsalu, Ivars Karklins, Peep Pärna, Tiit Lehtme ja Indrek Sauväli.
- * Noored moodustasid oma esinduskogu – Paikuse Noortevolikogu.
- * Seljametsa muuseumis oli Kadri Karjuse fotonäitus.
- * Valmis valgustus renoveeritud endise Reiu kitsarööpmelise raudteesilla juurde.
- * Heakorrakonkursi võitjateks tunnistati maamajapidamistest Andres Lehele kuuluv Aia talu Vaskräemas, eramajadest perekond Kutseri koduaed Kalda tee 43 ja korteriühistutest Pustuski tee 12 Seljametsas.
- * Maakonna Lions klubid korrasid üleriigilise lõvide heateopäevade raames Reiu jõe kalda osa, kuhu valla arengukava näeb ette paadisadama ja terviseraja.
- * OÜ Paikre sulges Pärnu prügilat.
- * Vald tähistas oma 20. sünnipäeva kontsert-aktusega, kus vahepalana naerutas pidulisi vallaametnike esitatud näitemäng „Kosjad Seljametsa moodi“.
- * Vapimärgi sai abivallavanem Helve Reisenbuk.

Lilija Varik
Paikuse Vallavalitsus

President Ilves külastas Seljametsa külamaja ja tutvus ühistegevusega

EV President Toomas Hendrik Ilves oma kaaskonnaga külastas 22. märtsil 2011. aastal Pärnu maakonna kahepäevase visiidi käigus ka Paikuse valda.

Kuna president soovis kohtuda valla kohaliku elu edendajatega, eelkõige ühiskondliku liikumiste juhtidega, leiti, et endises Pustuski karjamõisa renoveeritud hoones asuvad Seljametsa muuseum ja külamaja on selleks igati paslik paik.

Kõrged külalised saabusid keskhommikuks. Selleks ajaks olid külakeskusesse kogunenud maakonna- ja vallajuhid ning inimesed, kel igapäevatöö kõrvalt jätkunud aega ja mahti tegelda külaseltside ning erinevate mittetulundusühingute juhtimisega.

Tutvustades spordisaali ja hobiruumi, valgustas Paikuse Naisteühingu Marta esinaine Maiu Saare PRIA kaudu rahastatud projektide abil maja renoveerimisega kaasnenud probleeme, illustreerides oma juttu slaidiseeriaga. Edasi siirduti muuseumi, kuhu Martad olid nn perenaise tuppa katnud kohalikku päritolu toiduga kohvilaua.

Muuseumi juhataja Laine Järvemäe rääkis ajaloolise hoone käekäigust alates 1873. aastast tänaseni välja. Kohaliku koduloomuuseumi arenguloos rõhutas ta, et see loodi vallaharva soovil ning kaasabil ja vallavalitsuse toel. Vallavanem Kuno Erkmann tegi tagasivaate kümne tuhande

aasta pikkusele inimasustusele meie valla territooriumil. Maiu Saare tutvustas külalistele pakutavat kohalikku mahetoodangut ning nende valmistajaid.

Lauas vesteldi mitmetel teemadel: mahetoidust, selle saamisest ja turustamisest, külaseltside ning kodanikeühenduste tegemistest. President kiitis Paikuse valla kodanikeühenduste tegusust ja isetegevise lusti. Ka oma varasemates esinemistes on ta avaldanud, et just külaseltsid ja tublid inimesed hoiavad elus elu maal. Ta tegi lühikese ringkäigu muuseumis ning tundis huvi kohalikku päritolu esemete vastu.

Martade valmistatud kodune kohvikõrvane pälvis kõigilt vaid kiidusõnu. Eriti maitstes presidendile Männituka perenaise Maiu Saare küpsetatud kohupiimakook.

Laine Järvemäe

2011. aasta kevadel puhastati Kastani elamurajooni tiik KIK-i toetusel setetest ja süvendati. Vald paigaldas purskkaevu ja istutas silmailuks õitsvaid põõsaid. Paikuse Lõviklubi liikmed meisterdasid maakivialustele oma juba ülevalla tunnuks saanud pingid. Tiigi äärselt alast on kujunemas kena puhkekoht, kus toimuvad suviti nn tiigikontserdid.

Kohaliku kogukonna esindajad kohtusid ühistegevusega tutvuma tulnud EV Presidendi hr Toomas Hendrik Ilvesega. Riigipea külaskäiku jääb meenutama ühispilet ning sissekanne muuseumi külalisraamatusse.

2012

- * 7. veebruaril kirjutasid Rein Lang, Toomas Kivimägi ja Kuno Erkmann alla riigiasutuse Pärnu teater Endla asemel tegutsema hakkava Sihtasutuse Endla Teater asutamislepingule.
- * Seljametsa külamaja sai käputamisraja ja alustas lasteaiaeelikute mänguringi.
- * Männiku tänava ja Kodara põigi majad said puhta vee.
- * Põhikooli juurde rajati skatepark ja rannavõrkpalliplats.
- * Valmis Seljametsa kergliiklustee.
- * Pärnumaa Lions Klubid korraldasid Reiu Puhkekeskuses vastlatralli Seljametsa kooli I ja II klassi õpilastele, kellele jäid ilusat vastlapäeva meenutama koduvalla lõvide poolt kingitud vahvate patjadega kelgud.
- * Paikuse Põhikooli lõpetas 15. lend.
- * Huvikooli kunstiosakonna esimesteks lõpetajateks olid Laura Rohtlaan ja Triinu-Kattri Olli.
- * Paikuse LC pani Pärnade pst suurelamute vahelisele haljasalale üles mänguväljaku.
- * Kunstnik Tiina Ojaste võõrustas huvilisi oma kaunis ja huvitavas kodus Seljametsas Mäeotsa talus.
- * Esmakordselt toimus üks Enduro Euroopa MV etappidest Paikusel.
- * Käiku läks uus bussiliin nr 83-1 marsruudil Pärnu-Paikuse-Seljametsa-Tammuru-Vaskrääma.
- * Konkursi Kaunis Kodu 2012 võitjateks tunnustati eramajadest perekond Kustassonile kuuluv Looga kinnistu ja maaomajapidamistest Pikhofi perele kuuluv Jaama kinnistu Vaskräämas.
- * Aasta tehnikaspordilase austava tiitli sai Toivo Nikopensius ja aasta üllatajaks valiti Paikuse Motoklubi.

Valla soojatootja SW Energia korraldas uuendatud Paikuse ja Seljametsa katlamajades lahtiste uste päevad, Paikusel läks tööle uus puiduhakkematel.

Seljametsa külalaat tähistas 20. sünnipäeva.

12. oktoobril tähistas naisrühm Pastlapaar kontserdiga oma 20 sünnipäeva. Tantsulised kingitused olid Lavassaare naisrühmalt Kanarbik ja Sindi segarühmalt Omasoodu. Pastlapaar loodi tantsujuhi Maie Kalbuse eestvedamisel. Viimased aastad on naisrühma juhendanud Anu Tammeaar-Mežule. Rühm kannab Pärnumaa rahvarõivaid. Fotol: Soome-Eesti tantsupeol Tampere 2012. aastal.

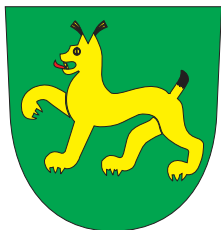
2013

- * Vald läks üle korraldatud jäätmeveole ja prügi hakkas vedama AS RagnSells.
- * Paikuse lasteaia direktoriks sai Astra Jamnes.
- * Vallamajas oli Mati Luhtjärve õlimaalide näitus.
- * Valla lastega perede toetuseks alustati päevakeskuses elanikelt toiduabi kogumist ja jagamist ning avati ka arve rahaliste annetuste tegemiseks samal otstarbel.
- * Teeveere, Toominga, Tammekännu ja Pihlaka tänavale rajati sidetrass.
- * Paikuse alevis ja Seljametsas vahetati välja vanad soojatorustikud.
- * Rajati valgustus Paide mnt äärsele kergliiklusteele Teeveere tänavast Reiu sillani.
- * Käärasoo tee lõppu paigaldati Elisa mobiilsidemast.
- * YIT Ehitus alustas põhikooli juurde spordi- ja tervisekeskuse ehitamist.
- * Loitsude saatel ja lõkketule ümber avati valla ajalugu ja kiviaega tutvustava Kivi-aja küla I etapp (õpperajad, stendid).
- * Seljametsa lasteaed ja Seljametsa külalaat tähistasid 20. sünnipäeva.
- * Kohalikud valimised võitis valimisliit Parempaikuse, kes sai volikogu 15 mandaadist 14. Ühe koha sai Eesti Reformierakond ja volikogusse pääses esinumbrina kandideerinud Marika Valter.
- * Kolmandat koosseisu valiti volikogu esimeheks Mait Talvoja ja vallavanemaks seitsmendat koosseisu Kuno Erkmann.
- * Paikuse lasteaia muusikaõpetajalt Kadi Sepalt tuli järg 2007. aastal üllitatud lastelaulude kogumikule „End leidsin muusika seest“, mille I ja II osas on kokku 49 laulu nii lasteaia- kui koolilastele.
- * Heakorrakonkursil tunnustati parimateks eramute kategoorias Ratta 8 (prk Keller) ja Põllu 13 (prk Uusna), talumajapidamistest Helgi Piigerti kodu Tammurus ning Kooli tee 11 korteriühistu.
- * Toominga, teeveere ja Tammekännu tänavad said valgustuse.
- * Jõekalda tee 33 – 51 eramud said puhta vee.
- * Kampania Värvid valda võitjateks tunnustati Käärasoo põik 20 (prk Somer) ja Kalda tee 67 (Marika Kanarbik).
- * Tööd alustasid valla kaks esimest eralastehoidu: Lõvikeste eralastehoid ja Paikuse põnnid.
- * Jätkus kena komme kutsuda hooldajad jõulukuul kokku ja tänada neid raske töö tegijaid. Seekord käidi üheskoos Pärnu Koidula Muuseumis vaatamas etendust „Viru laulik ja Koidula“.
- * Spordirahvale korraldatud tänuõhtu toimus Sindis Helmondi puhketares. Auhinnalistele kohtadele tulnud said tänutäheks valla logo ja värvidega spordisärgi.
- * Hajaasustusprogrammist sai toetust kaks maamajapidamist.
- * Seljametsas asutati kunstnik Tiina Ojaste eestvedamisel Pärnu Fabergé Selts, mille asutajaliikmed olid Laine Järvemäe, Kaido Kivi, Priit Rööp ja Birgit Talts.
- * Iga-aastaselt Mesimummide Jõulutunneil koguti raha saali kardinatega.
- * Vald austas gümnaasiumi medaliga lõpetanuid: Gerli Paju (Pärnu Sütevaka Gümnaasium, kuld) ja Mai Liis Pukk (Pärnu Sütevaka Gümnaasium, hõbe) ning Nelli Pavlova (Pärnu Vene Gümnaasium, hõbe).

Liilia Varik
Paikuse Vallavalitsus
Fotod valla pildikogust

Saarde vald

VAPP

LIPP

Territoorium 706,9 km²

- Haritav maa 15,2%
- Mets 67,4%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 4190
- 1 km² kohta 5,9

Vallakeskus

- asub Kilingi-Nõmme linnas

Asustusüksuste arv

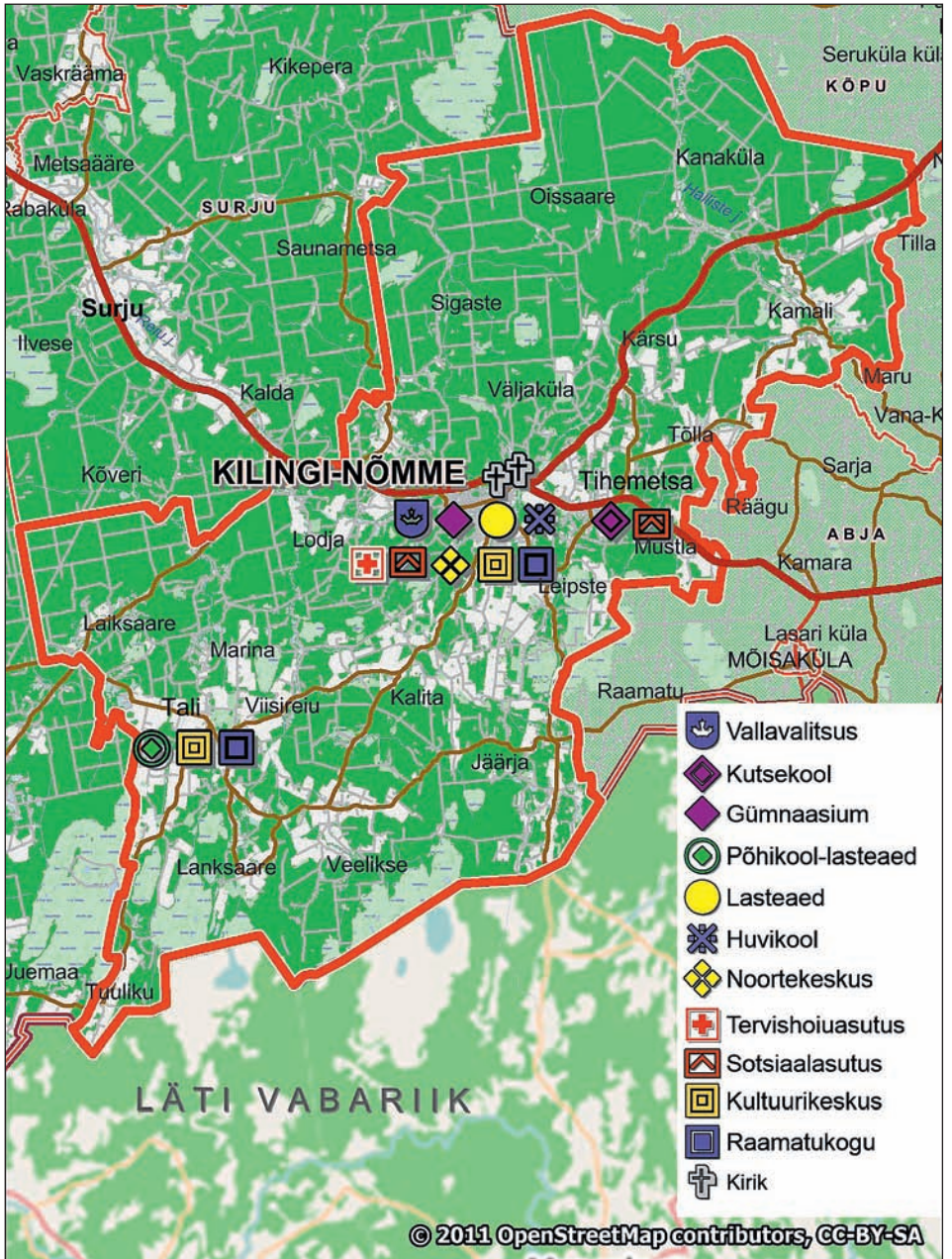
- Külasid 23
- Alevikke 1
- Linnu 1

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Erli Aasamets (kuni okt. 2013)
- Volikogu esimees Väino Lill (alates 30.10.2013)
- Vallavanem Kalle song (kuni 06.11.2013)
- Vallavanem Andres Annast (alates 07.11.2013)

Sügishommik Tali põldudel. Foto Mati Kose

Elanike arv asulate lõikes

Asula	2011	2012	2013
Jäärja küla	63	63	65
Kalita küla	104	111	104
Kamali küla	56	48	43
Kanaküla küla	75	70	69
Kilingi-Nõmme linn	2012	1957	1896
Kärsu küla	40	39	34
Laiksaare küla	72	67	68
Lanksaare küla	18	16	15
Leipste küla	112	105	105
Lodja küla	149	141	137
Marana küla	23	23	25
Marina küla	52	42	33
Mustla küla	27	27	24

Oissaare küla	16	16	16
Pihke küla	7	7	6
Reinu küla	17	19	21
Saarde küla	354	359	355
Sigaste küla	85	81	76
Tihemetsa alevik	621	595	583
Tali küla	316	314	317
Tuuliku küla	7	11	11
Tõlla küla	96	90	102
Veelikse küla	113	114	108
Viisireiu küla	48	47	55
Väljaküla küla	67	66	59
Asula teadmata	2	19	20
Kokku	4552	4447	4347

Olulisemad sündmused

2011

- * 29. jaanuaril 2011. a tähistas MTÜ Arendus- ja Innovatsioonikeskus Livonia oma 10. sünnipäeva ning Euroopa Kultuurikülade projekti 12. tegevusaastat. Klubis avati teemakohane näitus ja peeti konverents. Konverentsil osales kultuurikülade mõtte algataja Bert Kisjes Hollandist. Ettekannete kõrvale vaadati slide ja filme. Näituse 14 fototendil ja pikkadel laudadel olid välja pandud fotod, raamatud ja suveniirid, mis kultuurikülade kohtumistel 12 aastaga kogunenud.
- * 4. juulil 2011 tähistati Liivimäe lahingu ja Kilingi-Nõmme linna põletamise 70. aastapäeva. Lahingupaiga mälestusristi juures austati langenuid ja meenutati 1941. a suvesõja lahingut, kus kohalikud kaitseliitlased ja metsavennad võitlesid Pärnu hävituspataljoni vastu. Ettekannete ja sõnavõttudega esinesid ajaloo-uurijad, lahingust osavõtnud ning kaitseminister ja kaitseväge juhataja.
- * 23. juulil 2011. a tähistas oma 100-aasta juubelit Kilingi-Nõmme Majan-

dusühistu. Valmis mälestuste raamat, kus sees ajalookillud läbi inimpõlvede, meie vanavanaisadest ja taluperenaisetest, tublidest Saarde inimest.

- * 30. septembril 2011 avati Kilingi-Nõmme Kantsi tänaval endise Punase koolimaja asukohal kooli mälestuskivi. Kohal oli kogu Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi pere. Ürituse avas Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi direktor ja Saarde vallivolikogu esimees Erli Aasamets. Kätte kivitilt eemaldasid kunagine õpilane Karl Ruukel ja endine kooli direktor Elli Teras. Kooli ajaloost rääkis Peep Kaljuste. Mälestuskivi paigaldamise initsiaatorid olid kooli viistlased.
- * Alustati Voltveti mõisa renoveerimistöödega.
- * Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi 50. juubeli käigus sai alguse tore traditsioon – „Kolme koolimaja jooks“. Kolme koolimaja jooksu teekond saab alguse Kilingi-Nõmme gümnaasiumi juurest, läheb mööda Punasest koolimajast ja Lavi koolimajast ning lõppeb gümnaasiumi juures.

Punase koolimaja mälestuskivi avamine. Foto Kalle Kiipus

2012–2013

* Trükist ilmus raamat „Tõmbetuultes. Kilingi-Nõmme 1938–1945“. Selle lehekülgedel leiavad kajastamist meie linna algusaastad, rasked sõjasündmused, võimude vahetumised, repressioonid ning uue korra kehtestamine. Raamat on järg Kilingi-Nõmme linna 70. sünnipäevaks 2008. a ilmunud raamatule „Alevikust linnaks“. Mõlema raamatu teksti ja pildimaterjali on kogunud Olev Paukson. Väljaandja ja toimetaja on MTÜ AIK Livonia.

* Valmis Kilingi-Nõmme veetöötusjaam. Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus toel ja peatöövõtja Merko Ehitus juhtimisel sai teoks ja valmis Kilingi-Nõmme uus veetöötusjaam aadressil Künka 13. Detailplaneering kehtestati 2011. a, ehitus algas 2012. a aprillikuus

ja kogu kompleks anti tellijale üle detsembri alul. KIK toetusosa 756 123,15 eurot moodustas 75,57% kogu objekti maksumusest, mis oli 998 841,68 eurot. Sellele lisandusid hanke ettevalmistustööd, projektide koostamine jne. Tööde käigus ehitati loodusesse sobiv väike roheline pumbamaja, lammutati vana veetorn ja ehitati uus pumpla kooli staadioni kõrvale. Vana liikluslinnaku alguses, mändide all, leidis endale asupaiga veetöötusjaam. Sama projekti käigus ehitati välja toitevee torustikud mõlemast pumbajaamast veetöötusjaama, täiendav reovee überpumpla Künka tänavale ja asendati aastakümnete vanune roostes torustik Raekoja tänava all. Nüüdseks on kesklinna osas kõik joogivee torustikud vahetatud. Paigalda-

Veetöötusjaam. Foto Kalle Kiipus

tud uute torustike läbimõõdud on arvestatud ja sobivad tarnima vett kogu linna ulatuses. Veetöötusjaamast väljub vaid puhastusfiltreid läbinud vesi, mis oma analüüsidelt vastab Tervisekaitse joo- givee standardi nõuetele. Kuivõrd vee- torni lammutamise järel on vee saamine sõltuvas elektrenergia olemasolust jaamas, siis Saarde vallavalitsus pidas vee olemasolu ka elektrikatkestuste ajal sedavõrd tähtsaks, et leidis võimaluse osta ja süsteemi ühendada elektertoite tagavara diisलगeneraatori.

- * Koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga saab alguse esmakordselt Eestis ID- kaartide taotlemise võimaluse paku- mine Saarde valla elanikele.
- * Valmis Tihemetsa Spordikompleksi ujula katlamaja.

- * Helises viimane koolikell Tihemetsa Põhikoolis.
- * Tali Põhikool muutub Tali Põhikool-Las- teaiaaks.
- * 2013. aastal täitus Kilingi-Nõmmel 75 aastat linnaõiguste saamisest.
- * Projekt „Singing in the Villages” ehk Lauldes külades.
- * 2013. a asfaltteeriti Eesti – Läti piiriül- ese programmi toel Kilingi-Nõmme – Jäärja (– Mazalaca) tee. Tulemuseks on tolmuvaba kattega tee Eestist Lätti. Eesti poolel ehitati olemasolev kruusa- tee täies pikkuses tolmuvaba kattega maanteeks eelpuistega kolmekordse pindamise meetodil ning õgvendati ka teelõigu kõige järsemad kurvid. Lisaks kaevati veel teekraave ja korrastati truupe.

2013. aastal täitis Kilingi-Nõmme 75 aastat linnaõiguste saamisest

19. aprilli 1938. a Linnaseaduse alusel muutus Kilingi-Nõmme 1. mail 1938 alevist linnaks. Kuigi 2005. a valdade ühinemisel linna omavalitsuslik staatus kadus, eksisteerib asula nimes endiselt „linn“, ehkki „vallasisene linn“. Auväärset juubelit tähistati mitmesuguste toredate sündmustega.

26. aprillil toimus klubis suur perepäev, kus kontserdil esinesid Saarde valla lapsed, toimus käsitöö näitusmüük ja avati fotonäitus Kilingi-Nõmme linnast. See ülespanek keskendus linnapildi muutumisele ajas. Vanimad rariteetid olid aastast 1905 ja sealt edasi võis näha pea igast kümnendist huvitavaid jäädvustusi. Kokku oli näitusel üle kolmesaja foto. Tore, et nii paljud linlased võtsid vaevaks oma fotoalbumid läbi lapata ja pildid näituse tarvis kohale tuua. Kindlasti pakkus kulutatud aeg rõõmu mälestustest ja meenutustest.

Seejärel kuulutati välja fotokonkurss „Kilingi-Nõmme enne ja nüüd“. Soovitati valida näituselt lemmikfotod ning seejärel fotografeerida samu objekte või kohti käesolevas ajas. Oluline oli tabada vana fotoga sama rakurss. Konkursifotosid võeti vastu kuni 1. juulini. Uued ülesvõtted lisati näitusele Kilingi-Nõmme linnapäevadeks. Konkursi žüriiks olid näituse külastajad, kes valisid välja parimad fotod. Peaauhind läks harrastusfotograaf Lembit Nõmmele, kes oli kõige rohkem vaeva näinud etteantud ülesandega. Tal olid eelmise sajandi alguse pildid oma isiklikust fotoarhiivist võtta ja tänu sellele sai üsna täpselt uuele pildile sama rakursi tabada.

Suviste linnapäevade korraldusmeeskonnas osalesid klubi, vabaajakeskuse, gümnaasiumi, kiriku ja spordihoone rahvas. Programmi koostamisel arvestati, et huvitavaid ettevõtmisi ja meelelahutust jaguks erinevatele sihtrühmadele. Tänu kõigile kollektiivjuhtidele ja eestvedajatele laabus kõik sujuvalt.

Reedel, 19. juulil toimus kontsert Saarde kirikus, kus esines ETV tütarlaste koor Arne Saluveeri dirigeerimisel. Pühakoda oli kuulajaid täis ning kontsert kestis loodetust kauemgi. Kirikust suundus rahvas otse Lavi järve äärde rahvatantsupeole. Kaunites rõivastes rahvatantsijad ja võimlejad pakkusid silmailu nagu ka loodus ja veepeegeldus. Kõik see kokku oli suurepäraselt lavastatud. Kohale tulnud nautisid õhtut, mille lõppedes sai ka jalga keerutada.

Laupäev, 20. juuli algas omatoodangu-laadaga. Esimest korda toimunud koduleivakonkurss saavutas tohutu menu. Selle telgi juures tungles laadalisi pidevalt. Mitmed leivaküpsetajad tulid osalema teistest valdadest ja žürii oli lausa rahvusvaheline – lisaks kogu laadaseltskonnale andsid oma hinnangu Läti taidlejad. Võitjaks tuli meie kooli õpetaja Pille Kadak.

Nii nagu suurtel pidudel kombeks, olid kutsutud ka külalised Lätist. Keskpäeval kontserdil esinesid rahvatantsijad ja lauljad Valmierast. Omadest astusid lavale Githa võimlejad, line-tantsijad, näitering ja naiskoor. Krõlli lasteteater läks nõ täismajale, sest teatritelgis olid istekohad momentselt hõivatud ja enamik publikut pidi leppima seisukohaga. Lapsi jätkus batuutidele, joonistus- ja meisterdamistelki ning ka linnas ringisõitvale rongile. Päeva lõppedes oli mudilastel kahju lahkuda maskott Ilvesest ja Võlurist, kes korraldasid neile toredaid mängu.

Päeva teisel poolel olid klubi ukсед avatud ja seal võis vaadata kahte näitust: „Lapitekimaania“ ja fotonäitus „Kilingi-Nõmme 75“. Seekord palusime külastajatel end registreerida ja nii saime teada, et kokku käis linnapäevadel klubis ligi 200 inimest. Eestimaa lasterikaste perede eestvõtmisel oli valmistatud 18 ülisuurt lapitekki, need täitsid kogu väikese saali.

Projekti eestvedaja Helen Lensment oli ka paljude tekkide kaasautor ja lõppviimistleja. Nii suurematele kui väiksematele näitusekülastajatele pakkus elevust puukiikhoobu. Sellega kiikudes sai terve tiiru saalile peale teha.

20. juuli õhtut jäid lõpetama Pärnumaa noorte bänd Posõ ja Kukerpillid.

Pühapäeval, 21. juulil olid tegevused koondatud Saarde paisjärve äärde. Varastel hommikutundidel alustasid kalamehed püügivõistlusega, seejärel kutsuti koduloolasi matkama, järvel võis näha veidraid veesõidukeid, sõita sai kanuudega, toimusid õpetoad ja ettevõtmised kogu perele.

Üks eriline ettevõtmine toimus Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuses, kus III korrusel avati MTÜ Looja näitus muinasjutulaegastest. Avamisel 18. juulil toimus kontsert, kus esinesid nii oma maja töötajad humoorika etteastega „Kultuuril-aegas „Artek““, kui ka näituse korraldajad, kes esitasid muinasjututeemalisi laule ja tutvustasid oma väljapanekuid. Kontsert oli vahva! Seda kuulas-vaatas saalitäis vanureid, kes olid siiralt tänulikud kontserdielamuse eest. Kes mäletas, laulis kaasa, mõni ümises niisama, kuid silmad läksid särama kõigil. Saalist lausa õhkas rõõmu.

/Koostatud Saarde Sõnumites ilmunud artiklite põhjal/

Projekt „Singing in the Villages” ehk Laudes külates

20.–28. aprillil 2013. a viidi Prantsusmaal läbi Euroopa Kultuurikülade projekt „Singing in the Villages” ehk Laudes külates. Osa võtsid seitsme kultuuriküla lauljad ning nende juhendajad – Prantsusmaalt, Saksamaalt, Kreekast, Tšehhist, Hollandist, Taanist ja Eestist. Kilingi-Nõmme muusikakooli esindasid Mari-Lii Luik, Anette Elken, Marili Loorents, Karin Rea, Triinu Ots ja Kristel Tallo ning õpetaja Külli Kelu.

27. aprillil 2013. a õhtul kell 21.30 valmistuti Kilingi-Nõmme paljudes kodudes Prantsusmaal toimuva kontserdi vaatamiseks veebis. Elevus oli suur, kontsert huvitav ning mitmekesine. Kontserdile eelnes aga pikk teekond ja suur töö repertuaari õppimisel, mis algas juba eelmisel sügisel. Iga kultuuriküla valis esitamiseks ja teistele õpetamiseks omakeelseid laule.

Teekond Bretagne'i poolsaarele algas 20. aprilli varahommikul. Sihtpunktiks oli Mellionneci lähedal keset Bretagne'i imeilist loodust asuv Camina laager. Järgnesid päevad täis laulu- ja liikumisproove. Tõsisel tööle töid vaheldust toredad

mängu- ja tantsuõhtud. Inimesed nautisid iga õhtuga aina enam koosolemist ja -tegemist. Nii jõudiski kätte kontsert. Igal maal oli omanäoline aksessuaar esinemisriietusel, mis neid teistest eristas – meie tüdrukutel oli sini-must-valge lilleke pluusi küljes. Esimeses osas lauldi erinevate rahvaste laule. Eesti lauludest lauldi ühiselt Toomas Volli „Kodu“. Teises osas laulis iga riigi ansambel omal valikul mõne teise maa laulu, millele anti uus „kuub ja kübar“, st et laul tuli oma äranägemise kohaselt ümber teha. Kolmandas osa kanti ette spetsiaalselt sellele projektile kirjutatud kooriteos „Euroopa“, klaveril saatis helilooja. Lõpuks laulsid kõik koos omas keeles oma viisijupikest ning kuulajatele kõlas see kokku nagu tõeline euroopa keelte paabel. Laulu lõppedes ei tahtnud aplaus vaikida ning esitamisele tulid lisalood. Õhtu oli ülendav, tänusõnad kuulajatelt soojendasid kõikide südameid. Lõppkontserti näidati otseülekandena kohalikus televisioonis ning kõik huvilised said toimunut jälgida internetis.

„Prantsusmaa projekt „Singing in the Villages” oli üks parimaid kogemusi minu

elus. Õppisin tundma teise riigi kultuuri ja keelt ning omandasin palju uut ja huvitavaid ka teiste Euroopa riikide kohta. Lisaks sellele muidugi uued tutvused ja rohkesti

positiivseid emotsioone. Loodan väga, et kunagi tulevikus see projekt kordub“.

/Koostatud osalejate muljete põhjal/

Rahvusvaheline konverents „Kultuuripärandi mõju koolikeskkonnale“

MTÜ AIK Livonia korraldusel toimus 25. mail 2013. a Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi ruumides rahvusvaheline hariduskonverents „Kultuuripärandi mõju koolikeskkonnale“, kus kuulati 7 riigi esindajate ettekandeid hariduse olevikust ja tulevikust ning osaleti töötubades. Töötubade mõte oli näidata tänapäevaseid võimalusi õppetöö korraldamisel ja tutvustada uusimaid õpetamise meetodeid, sidudes seda ka rahvusliku omapära ja kultuuripärandiga.

Põhjaliku ülevaate kooli territooriumist, õpilaskodust ja spordihoonest tegid õpilased-giigid. Pikk konverentsipäev lõppes kokandustunniga, kus külalised lasid kõrvitsakaraskil, maitsevõil ja kamal hea maitsta. Kolme päeva sisse mahtus veel Pärnumaa laste laulupeost osasaamine, laadapäev, külaskäik lasteaeda „Krõll“, muusikakooli, vabaaja keskusesse ja Voltveti mõisa. Vaba aega jäi samuti, et peredes muljeid vahetada või loodust nautida.

Kokkuvõtte konverentsist tehti viimasel õhtul. Sõna said õpilased – ekspertgrupi liikmed, kes esitasid noorte muljeid ja mõtteid, tehes seda inglise keeles. Ekspertdid leidsid, et kõigis Euroopa maade haridussüsteemides on sarnased probleemid: õpilaste vähenemine, väikeste koolide sulgemine, põhiteadmiste madal tase, suur väljalangemine koolist, distsipliin tundides on halvem võrreldes 15 aasta taguse ajaga, õpetamismeetodid ei jõua ühiskonna arenemisega sammu pidada. Kõik maad pingutavad haridussüsteemi uuendamise nimel. Teisest küljest

aga näitab see, et kõik eurooplased on sarnasemad, kui arvanud oleme. Kõige huvipakkuvam oli dialekte arvestav Hispaania koolisüsteem. Ka meil võiks mõne aine õpetamine toimuda inglise keeles, see oleks tõeliselt kasulik. Võimaluse korral laenaksime Austrialt, Saksamaalt ja Prantsusmaalt nende individuaalse lähenemise õpilastele, loovuse tundides, võimaluse alustada kutseõpet ja elukutsete tutvustamist juba nooremates klassides. Austrias peab laps seaduse järgi vähemalt ühe aasta enne kooli lasteaia käima. Hollandlaste poolt läbi viidud projekt pani lapse iseseisvalt mõtlema ja arutlema ning õpetas nägema asju laiemalt. Ühel päeval võiks meilgi sarnaselt taanlastega olla kõikides klassiruumides smart-tahvel. Kuidas lahendada kõiki neid probleeme, mis täna meie haridussüsteemis on? Kui igalt maalt võtta nende haridusest see parim ja kokku panna, kohandada need igas riigis oma keele ja kultuuriga, ehk õnnestuks luua kõigile sobiv süsteem.

Korraldajate tänu kuulub õpetajatele ja kooli personalile, kes andsid oma parima ürituse õnnestumisele, ekspertgrupi liikmetele, giididele, tõlkidele ja juhendajatele, ettekandega esinenud 11. klassi noormeese Kristjan Pärnale ning kingikoti jaoks õnnetoovate ruunimärkidega võtmehoidjaid meisterdanud õpilastele. Õpilastele oli osalemine konverentsil päris paras pähekkel, mille katkihammustamisest suurt rõõmu tunti.

/Koostatud Saarde Sõnumites ilmunud artiklite põhjal/

Konsumi pood. Foto Kalle Kiipus

Voltveti mõis peale renoveerimist. Foto Kalle Kiipus

Sauga vald

VAPP

LIPP

Territoorium

- haritavat maad 25%
- metsa 42%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 4080
- 1 km² kohta 24,8

Vallakeskus

- Sauga alevik
- Kaugus Pärnust 4 km

Asustusüksuste arv

- 1 alevik
- 10 küla

Omaavalitsusjuhid

Volikogu esimehed:

- Priit Ruut (kuni 31.08.2011)
- Vello Tiidermann (01.09.2011 – 31.10.2013)
- Kandela Õun (alates 01.11.2013)

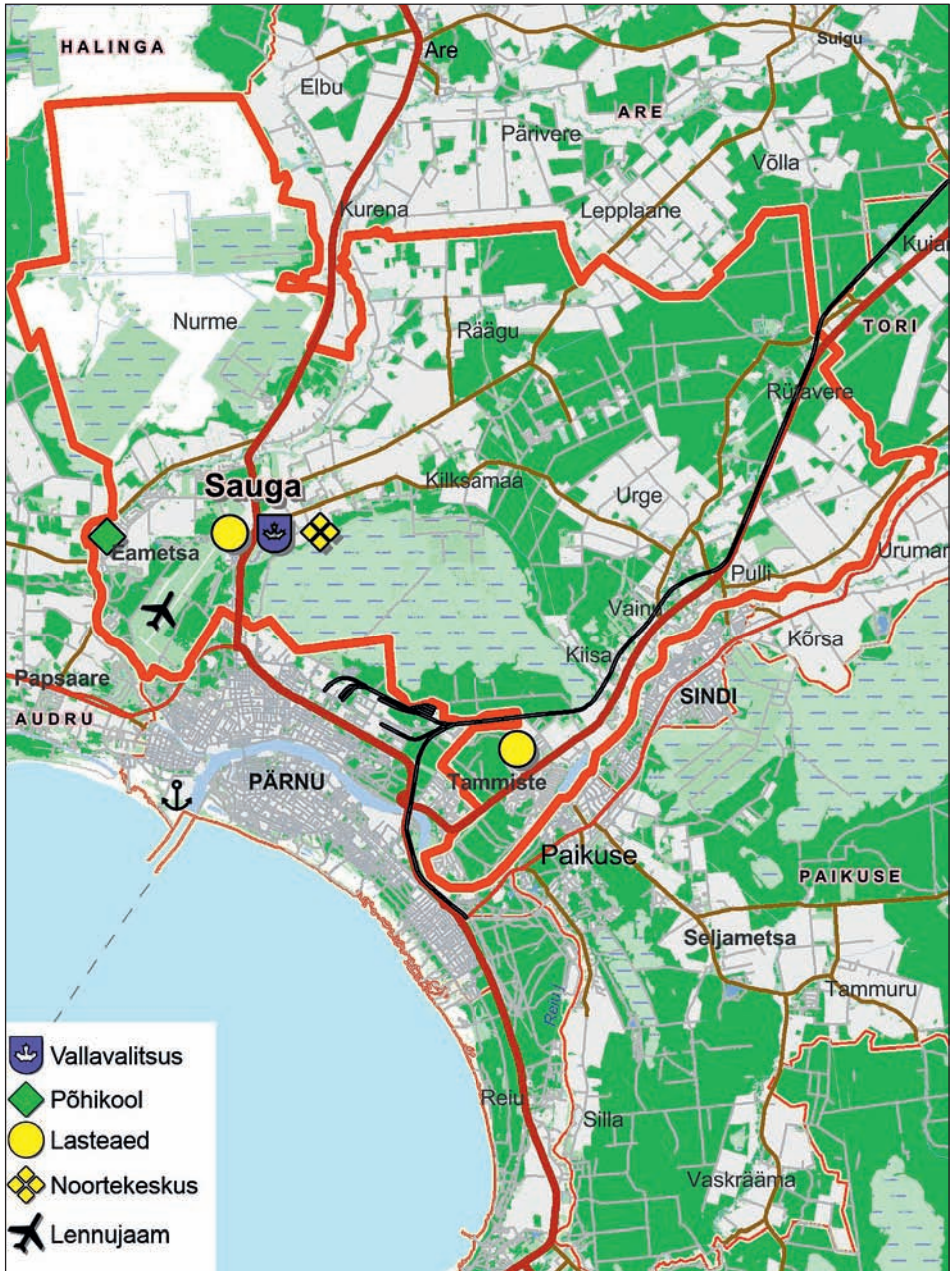
Vallavanemad:

- Vello Tiidermann (kuni 31.08.2011)
- Priit Ruut (alates 01.09.2011)

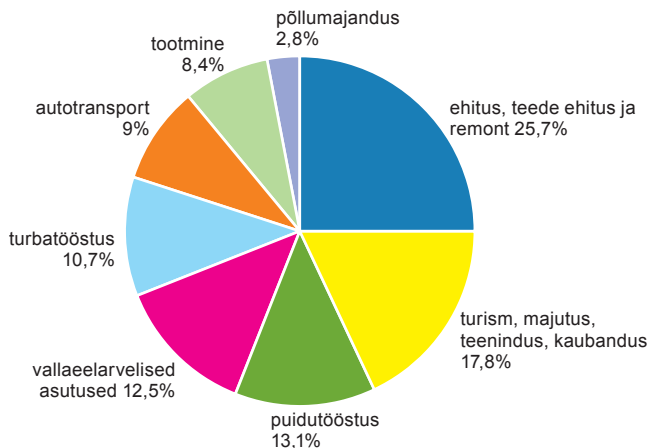
Sauga valla laulu- ja tantsupidu "Lapse lood ja laulud", kus osalesid lasteaeade lapsed ja Sauga kooli algklasside õpilased koos lapsevanematega. Foto Jüri Vlassov

Tööhõive Sauga vallas

Elanike arv asulate lõikes

Asula nimetus	1995	2000	2011. a rahvaloenduse andmed	OV andmetel 31.12.2013
Eametsa küla	49	101	453	380
Kiisa küla	74	80	84	75
Kilksama küla	153	186	384	421
Nurme küla	121	123	171	174
Pulli küla	107	142	153	128
Räägu küla	45	49	45	45
Rütavere küla	60	57	52	51
Sauga alevik	1159	1100	1332	1251
Tammiste küla	88	211	1562	1276
Urge küla	155	173	158	164
Vainu küla	80	70	80	79
Sauga valla täpsusega	0	0	0	36
Kokku vallas	2091	2292	4474	4080

Olulisemad sündmused

2011

- * Jaanuaris lõpetati Sauga noortekeskuse hoone renoveerimistööd, noortele avati keskus maikuus, ametlikult lõigati lint läbi aga juunis.
- * Veebruaris avati pidulikult Tammiste lasteaed. Lisaks looduskaunile asukohale on tunnustust leidnud ka hoone ise. Eesti Metsatööstuse Liidu ja Puuinfo korraldatud võistlusel tunnustati Matekis toodetud **Tammiste lasteaed** puitehitiste kategoorias parimaks. Märtsikuus külastas lasteaeda president Toomas Hendrik Ilves.
- * Sauga vald saavutas Pärnumaa 31. talimängudel II ja Pärnumaa 50. suvemängudel III koha.
- * Ametist lahkus vallavanem Vello Tiidermann. Uueks vallavanemaks valiti senine vallavolikogu esimees Priit Ruut.
- * Õpetajate päeval tunnustati Sauga valla haridustöötajaid. Aasta õpetaja tiitli said Tammiste lasteaia direktor Daily Harjaks, Jänesselja lasteaia õpetaja Leelo Luts ja Sauga põhikooli muusikaõpetaja Tiina Männik.
- * XI Maaraamatukoguhoidja päeval Sõmerus anti aasta maaraamatukoguhoidja tiitel Sauga raamatukogu juhatajale Piia Salundile.
- * Sauga valla 20. aastapäeval tunnustati valla aktiivsemaid kodanikke, ettevõtjaid ja kauaaegseid töötajaid. Kahe nädala jooksul oli Sauga noortekeskuse saalis üleval näitus valla ajalooist.

President Tammiste lasteaias. Foto Piia Salundi

2012

- * Pärnumaa 32. talimängudelt noppis Sauga valla sportlaste esindus kokkuvõttes II ja Pärnumaa 51. suvemängudelt III koha. Eesti valdade suvemängudelt võideti läbi aegade parim, 8. koht.
- * Pärnumaa meistrivõistlustel võrkpallis võitis Sauga valla meeskond II koha.
- * Aprillis avas AS Laesti Sauga alevikus Lääne-Eesti ainsa peenpalgisaeveski, kus saab tööd 20 inimest.
- * Ettevõtliku pärnaka tiitli võitis seekord Sauga valla elanik Artur Maier, kelle idee on teha korda ja ehitada ümber vanu jalgrattaid.
- * Valmis Pulli raudteejaama parkla koos bussipeatusega.

2013

- * Eesti Vabariigi 95. aastapäeva tähistati piduliku aktusega, kus Pärnu muuseumi direktor Aldur Vunk rääkis Eesti Vabariigi väljakuulutamisest Pärnus 23. veebruaril.

- * Septembrikuus alustas tööd Pereabikeskuse eralastehoid Hirvela elamupiirkonnas, mis aitas leevendada lasteaiakohtade puudust vallas.
- * Tunnustati aasta parimaid haridustöötajaid, kes on Tammiste lasteaia muusikaõpetaja Marge Lumisalu, Jäneselja lasteaia õpetaja abi Annelii Stolts ja Sauga põhikooli kehalise kasvatuse õpetaja Romet Mihkels.
- * Vallarahvas tähistas valla 21. aastapäeva meeleoluka peoga, kus esinesid valla isetegevuskollektiivid.
- * Urgel korraldatud jõulupeol esinesid pidulikele näidendiga valla laste näitering ja kohalik bänd Sirga Saunikud.

- * Priiuse põlistamise päeva tähistati valla rahvatantsurühma Sassis Sussid etteastega Sauga noortekeskuse esisel väljakul.

Sassis Sussid. Foto Piia Salundi

- * Aprillikuus toimunud traditsioonilisel valla ettevõtjate ümarlaulal tutvustati ettevõtjatele Sauga valla üldplaneeringut.
- * Spordielus oli aasta erakordselt edukas: Sauga valla sportlased võitsid nii Pärnumaa 33. talimängude kui Pärnumaa 52. suvemängude üldarvestuses esikoha.
- * Eesti lipu päeval peeti Sauga valla laulu- ja tantsupidu “Lapse lood ja laulud”, kus osalesid lasteaegade lapsed ja Sauga kooli algklasside õpilased koos lapsevanematega.
- * Sauga neiü Marie Anna Blehner sai oma vanuseklassis orienteerumise Eesti meistrivõistlustel kuldmedali.
- * Marjapäeval Karukäpa talus said huvilised tutvuda marjade kasvatamise ja töötlemisega, vaadata monoetendust “Tiina Tauraita Traktor” ja kohalike isetegevuslaste esinemist.
- * Nurmenuku talus peeti taluperenaise Viktoria Kaasiku korraldamisel järjekordset Eesti raskeveohobuste päeva.
- * Sauga valla noored osalesid Pärnu Lahe Partnerluskogu ja Kodukant Läänemaa koostöös korraldatud rahvusvahelises LEADER-projektis „FIN-EST-RUral Youth CampS“. Projekti raames toimunud rahvusvahelistes laagrites Eestis, Soomes ja Venemaal tutvuti kolme riigi kultuuri, traditsioonide, kommete ja tavadega. Projekt on Eestis esimene LEADER-projekt koostöös Venemaaga.
- * Piduliku tseremooniaga pandi nurgakivi voodeid ja madratseid tootva OÜ Fenobed tootmishoonele Sauga tehnoпаркis.
- * Pulli külas tähistati pillimängu ja lõkkevalguse saatel muinastulede ööd.
- * Õpetajate päeval said Sauga valla aasta haridustöötaja tiitli Jänesselja lateaia õpetaja Velle Rohelpuu, Sauga põhikooli õpetaja Merlin Aan ja Tammiste lasteaia perenaine Margit Koppel. Pärnumaa aasta noore õpetaja tiitli sai Tammiste lasteaia õpetaja Kaie Siim.
- * Sauga avatud noortekeskuse juhatajale Ivika Usloville omistati Pärnumaa aasta noorsootöötaja aunimetus.
- * Sauga vallavalitsus esitas Pärnumaa ettevõtlusnädala raames toimunud tunnustusüritusele vallas tuntud ettevõtja Õie Kuke.
- * Sauga põhikool sai uue katuse kogu hoone ulatuses, paigaldati ka fassaadivalgustus.
- * Kohalike omavalitsuste valimistel häälitas Sauga vallas veidi alla poole valimiselistest elanikest. Vallarahva Valimisliit sai uues vallavolikogus 7, valimisliit Koduvald Sauga 2, erakond Isamaa ja Res Publica Liit 2, Eesti Keskerakond 2 kohta. Vastvalitud volikogu esimesel istungil valiti volikogu esimeheks Kandela Õun - esmakordselt hakkas Sauga vallas volikogu juhatama naine.
- * Lõpule jõudis Tammiste ühisveevärgi ja kanalisatsiooniprojekt, millega loodi võimalus piirkonna 540 majapidamisel liituda kvaliteetse joogivee- ja kanalisatsioonivõrguga.
- * Sauga põhikool alustas Comeniuse projektiga, mille vältel on võimalus külastada nelja riigi koole ja võõrustada ka ise külalisi.
- * Naisselts Helle tähistas juba 20. tegevusaastat.
- * Valla sporditöö spetsialist Tiit Alliksalu sai Eestimaa spordiliidu Jõud aasta tegija nimetuse kohaliku spordielu edendaja kategoorias.
- * SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu otsustas toetada Sauga valla taotlusprojekti “Maasoojusel põhineva küttesüsteemi rajamine Sauga Põhikoolis” summas 37 257 eurot.

Traditsiooniliselt tähistatakse iga aasta kevadel ja sügisel pidulikult laste sünni. Vastlapäeval tehakse vastlasõitu, võisteldakse lõbusatel aladel, süüakse hernesuppi ja muidugi vastlakukleid. Valla suvepäeval esinevad kohalikud isetegevuslased ja külalised kaugemaltki, uusi oskusi saab õppida erinevates töötubades, võisteldakse Sauga külade mängude viimastel aladel. Külade mängud võidab võistkond, kes on terve hooaja (novembrist juunini) toimunud spordialadel kõige aktiivsemalt ja edukamalt kaasa löönud. Eakate päeva tähistatakse iga aasta oktoobris, traditsiooniks on kujunenud pensionäride uusaastapidu ja kevadine ekskursion. Lastel ja noortel on suviti võimalik osa võtta laagrist ja õpilasmalevast. Sportlikumad noored saavad sügisest kevadeni end proovile panna noorte kompleksvõistlusel, viimased alad ja hooaja parimate autasustamine toimuvad lastekaitsepäeval. Oktoobrist maini kestab Sauga raamatukogu mälumänguturniir, kus võivad osaleda kõik huvilised.

Üheks olulisemaks muutuseks valla elus möödunud kolme aasta jooksul on

kodanikualgatuse elavnemine ja kultuurikollektiivide tekkimine. See aitab kaasa kogukonnatunde süvenemisele, seob elanikke tihedamalt vallaga ja täidab pärast ühismajandite likvideerimist kultuuriellu tekkinud tühimikku. Pikka aega olid Sauga valla kultuurikandjaks raamatukogud, kus käivad koos seltsid, peetakse külakoosolekuid ja toimuvad mitmesugused üritused. Uued võimalused vallaellu panustada on tekkinud suuresti tänu Sauga aleviku ja Tammistes püstitatud ehitistele: Sauga noortekeskus on pärast renoveerimist, mille käigus ehitati hoonele peale teine korrus, kujunenud valla kultuurikeskuseks, kus tähistatakse tähtpäevi, toimuvad kontserdid ja etendused. Siin alustasid tegevust valla naisrahvatantsurühm Sassis Sussid ja Sauga segakoor. Naisansambel Nõianeitsid on kogunud tuntuust vallas ja kaugemalgi ning saanud Pärnumaa vokaalansambliite konkursil mitmed eripremad. Tammiste lasteaia tegutseb tantsubuud Tammepiigad, külaliikumist edendab aktiivgrupp Tammiste Tegusad.

Tiiu Kaasik, Sauga Vallavalitsus
Piia Salundi, Sauga raamatukogu

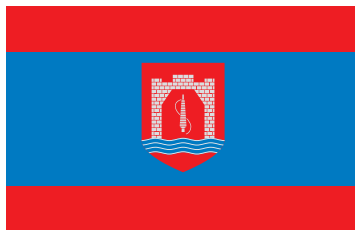
Vastlapäeva saanisõit. Foto Valter Mihkels

Sindi linn

VAPP

LIPP

Territoorium 5,0 km²

Elanike arv 01.01.14

- kokku 4138
- 1 km² kohta 827,6

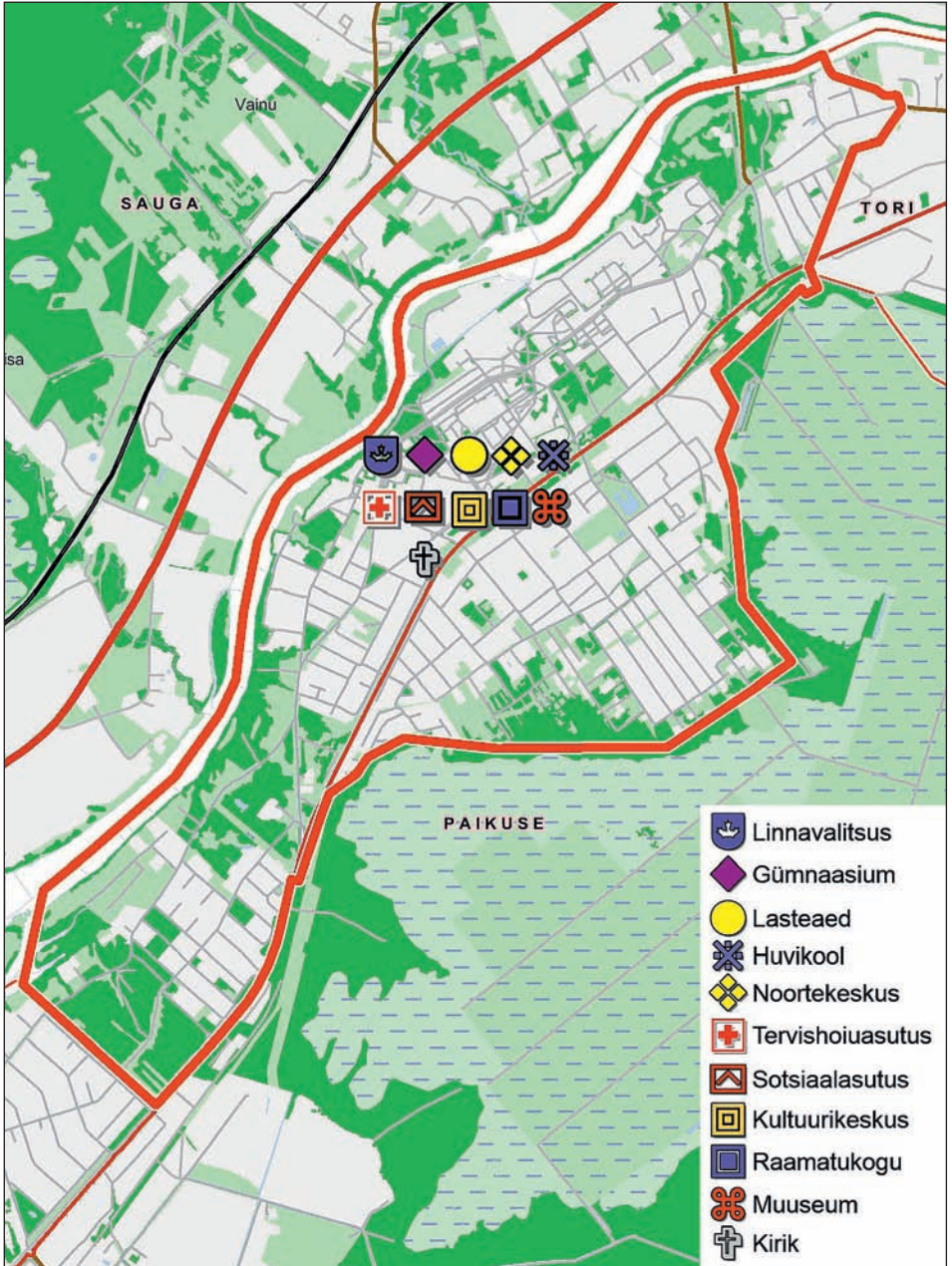
Kaugus Pärnust 14 km

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Aleksander Kask (kuni okt. 2013)
- Volikogu esimees Toomas Asi (alates nov. 2013)
- Linnapea Marko Šorin

1. mail 2013 tähistas Sindi linn oma 75. sünnipäeva. Õnnistati sisse linna juubeliks rae-koja torni paigaldatud kell. Esiplaanil ratsanikuna omaaegses Eesti Ratsarügemendi vormirõivastes MTÜ Eesti Ratsapatrull juhatuse esimees Jüri Paegle. Foto Viktor Kaarneem

Rahvaarv, 1. jaanuar	2010	2011	2012	2013	2014
Sindi linn	4 263	4 277	4 169	4 142	4 138

Sindi elanikkonna rahvuslik koosseis rahvaloenduste andmetel

Rahvus	1970		1979		1989		2000		2011	
	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Kokku	3908	100	4428	100	4548	100	4179	100	4076	100
eestlased	3255	83,29	3235	73,06	3268	71,86	3300	78,97	3304	81,06
venelased	426	10,90	901	20,35	965	21,22	656	15,70	605	14,84
ukrainlased	38	0,97	89	2,01	116	2,55	-	-	60	1,47
soomlased	53	1,36	87	1,96	83	1,82	-	-	33	0,81
valgevenelased	21	0,54	27	0,61	35	0,77	-	-	12	0,29
muud	115	2,94	89	2,01	81	1,78	223	5,34	62	1,52

Olulisemad sündmused

Aasta 2011

Jaanuar

- * Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja Pärnumaa Spordiliidu autasu pälvis sõudja Allar Raja

Veebruar

- * Water-Ser Lääne-Eesti OÜ alustas linnas vee- ja kanalisatsioonitorustike rajamist
- * Sindi Aastainimese tiitli pälvis kabe- ja laumängude treener, liuvälja rajamise eestvedaja Mihail Šorin
- * Sindi linna vanim inimene Marta Jaagussaar sai 103 aastaseks
- * 27. veebruaril toimus Sindi – Reiu – Sindi suusamatk mööda Pärnu jõge

Märts

- * Sindi külastas Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves
- * Toimus 5. Sindi Võimlemispidu
- * Sindi Muusikakooli saabus Estonia klaverivabrikust uus stuudioklaver

Aprill

- * Pärnu jõel rüsiääst tekkinud ummistus põhjustas üleujutuse Auli tänaval, vesi tungis majadesse
- * Sindi Sõprade Selts korraldas ansambli The Tuberkoloited 20. sünnipäeva peo

- * Sindis toimus Jüriöö jooks, millest võtsid osa paljude linna asutuste ja organisatsioonide võistkonnad

Mai

- * Sindi linna 73. aastapäeva puhul kuulutasid Sindi Linnavalitsus koostöös linna muuseumi nõukoguga ja ajalooklubiga välja korjanduse raekoja tornikella paigaldamiseks

Juuni

- * 4. juunil tähistasid Eesti Lipu Selts koostöös Sindi Gümnaasiumiga Pärnus Eesti lipu päeva
- * Spordiklubi Kalju rajas välivõrkpalliplatsi

Juuli

- * Sindis vahetus linnapea. Volikogu avaldas 8 poolthäälega umbusaldust linnapea Anu Vassvikule ning uueks linnapeaks valiti Marko Šorin.
- * Algasid Paide mnt remonttööd, mille käigus paigaldati 400 meetrit uut teekatet

August

- * Pidulikult tähistati Sindi linna omavalitsuse õiguste taastamise 20. aastapäeva

- * Eesti noorte meistrikulla autode ringrajasõidus pälvis Steven Puust
- * Sindi ja Limbazi linnajuhid allkirjastasid lepingu automudelite juhtraja ehitamiseks

Oktoober

- * Pärnumaa parimaks ettevõtteks ja auhinna Pärnumaa Karu 2011 vääriliseks tunnistati Fein-Elast Estonia OÜ ja Sindi parimaks ettevõtteks tunnistati AS Pajo
- * Sindi linna 2011. aasta kaunimaks koduks valiti perekond Tappi eramu aadressil Pikk tn 7
- * Valmis Sindi Kiriku pargi rekonstrueerimisprojekt ja hoolduskava
- * Sindi Gümnaasiumi kõrval avati Pärnumaa Omavalitsuste Liidu projekti raames

Aasta 2012

Jaanuar

- * AS MTG avas uue bussiliini nr 39, mis sõidab Urge ja Tammiste kaudu Pärnu haigla juurde ja edasi bussijaama

Veebruar

- * Sindi aastainimeseks 2011 sai linna kauaaegne spordielu eestvedaja Helle Artel
- * Sindi Gümnaasiumis avati Keskkonnainvesteeringute keskuse finantseeritud looduslabor
- * Avalikustati Sindi hüdrosõlme (paisu) keskkonnamõtjude hindamise programm
- * Vabariigi aastapäeval toimus linnavalitsuse ees pidulik lipuheiskamine, mille järel suundusid noored aktsioonile, mille käigus abistati linnakodanikke oma lippude heiskamisel

Mai

- * Linna sotsiaaltöötajad said oma kasutusse elektriauto

Juuni

- * Keskkonnainvesteeringute keskus otsustas rahastada Sindi Kiriku pargi hooldustöid

mes valminud uus puitpõrandaga korvpalliväljak

- * Paide maanteele paigaldati kaks uut bussiootepaviljoni

November

- * Sindi linn sai omale uue kodulehekülje
- * Sindi lasteaed sai uue liiklusüppeväljaku

Detsember

- * Sindi Avatud Noortekeskuse juhataja Helle Vent pälvis Haridus- ja Teadusministeeriumi tunnustuse pikaajalise panuse eest noorsootöösse
- * Linnavalitsuse maakorraldajale Natalia Akerbergile anti üle Keskkonnaministeeriumi tänukirja maareformi eduka läbiviimise eest.

Juuli

- * Ametlikult avati Sindi väliujula. Tööd alustas vetelpääste.

August

- * Sindi automudelite juhtrada avati pidulikult ning toimus esimene võistlus – Balti Karika etapp

September

- * Allar Raja tuli koos Kaspar Taimsoo, Tõnu Endreksoni ja Andrei Jämsaga sõudmise Euroopa meistrivõistlustel Itaalias paarisauerulise neljapaadi koosseisus kuldmedalile
- * Sindi Gümnaasiumi abiturient Dajana Raab tuli Ukrainas toimunud rahvusvahelisel ajaloo-olümpiaadil pronksmedalile
- * Koolimaja A ja B korpused said uued katused. B-korpuse katus renoveeriti CO₂ kvoodi müügist saadud rahade eest.

Oktoober

- * Sindi Linnaraamatukogu tähistas oma 130. aastapäeva
- * Sindi Gümnaasium tähistas kooli 175. juubelit

Juunis 2012 avati Sindi väliujula. Foto Urmas Saard

- * Sindi parimaks ettevõtteks tunnustati AS Sindi Lanka
- * Koostöös Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskusega toimus esimene ettevõtluspäev Sindi ettevõtjatele
- * Muinsuskaitseamet tunnustas preemiaga Sindis Pikk tn 2 elamu restaureerinud peret
- * Mälumäng „Vasta julgesti“ alustas oma 10. hooaega.

November

- * Lõpule jõudsid Sindi linna veeprojekti ehitustööd, mille käigus paigaldati üle 24 km nii vee- kui ka kanalisatsioonitorusid. Tänavate taastamisega paigaldati 41 600 m² uut asfaldi ning 52 222 m² kruusakatteid ja teepeenraid.

Aasta 2013

Jaanuar

- * 17. jaanuaril sai Sindi käsitööring 55. aastaseks.
- * Valmis Sindi paisu rekonstrueerimise keskkonnamõjude hindamise aruanne, mille avalik arutelu toimus 29.01 Sindi Gümnaasiumis.

- * Sindi Muuseum tähistas linna allasutuseks saamise 15. aastapäeva

Detsember

- * Algasid Kiriku pargi hooldustööd. Põhjalike hooldustööde käigus avatakse jõekaldal vaated Pärnu jõe, raiutakse haiged ja kuivanud puud ning viimase tööna viiakse läbi puude võrahooldus.
- * Pärnu Maavalitsus, POL ning Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus tunnustasid Sindi linnavalitsust, kui Pärnumaa 2012. aasta parimat kodanikualgatut toetavat kohalikku omavalitsust
- * Anti üle Sindi Kaunim Kodu 2012 preemia Muraka tn 26 eramu omanikele Kadi ja Kary Neemele

Veebruar

- * Sindi linna aastainimese 2012 tiitli pälvivis mängutoa Kriipsujuku üks asutajatest Urmas Parts
- * Sindi linnavalitsuse, Eesti Lipu Seltsi, Sindi Gümnaasiumi ja Paikuse valla vahelise koostöö tulemusena toimus

Sindis on säilinud väga silmapaistev läinud sajandi kahekümnendate aastate lõpus ehitatud raudteejaama hoonete kompleks, arhitekt Leon Johanson. Foto Viktor Kaarneem

Jaama peahoone valmis 1930. aastal, arhitekt L. Johanson. Foto Viktor Kaarneem

teistkordselt ühine pidulik lipuheiskamine Sindi raekoja torni, millega tähistati Eesti Vabariigi 95. aastapäeva

Märts

- * Ajaleht Sindi Sõnumid andis välja 200-nda numbriga
- * Sindi läks üle korraldatud jäätmeveole, jäätmevedu hakkas teostama AS Ragn-Sells
- * 2013. aastal möödus 35 aastat Sindi Kutsekeskkooli sünnist. Selle tähtpäeva puhul avas Sindi Muuseum Pärnumaa Kutsehariduskeskuses kooli ajalugu kajastava näituse.

Aprill

- * Jääminek tekitas taas Sindis üleujutuse
- * Sindi Linnaraamatukogus avati Sindi linna sünnipäevale pühendatud raamatute näitus

Mai

- * 1. mail tähistas Sindi oma 75. sünnipäeva. Raekoja tornis avati annetustega kogutud raha eest Presidendi kell, mille valmistas OÜ Saxby kellameister Ago Kuur.
- * Ilmus raamat „Sindi elu piltides“ (koostajad Marko Šorin ja Heidi Vellend, toimetaja Sigrid Jamnes)

Juuni

- * 4. juunil möödus 30 aastat Sindi Muuseumi asutamisest.
- * Automudelite juhtrajal toimusid MTÜ Sindi Mudelisport eestvedamisel Põhja-Euroopa meistrivõistlused, kus osalesid võistlejad Eestist, Lätist, Leedust, Soomest ja Valgevenest.
- * Sindi Naisliit tähistas 20. aastapäeva.

Juuli

- * Sindi kirjanik Tiit Tarlap võitis ulmeauhinna Stalker 2013 oma romaani „Lõhestusjoon“ eest.
- * MTÜ Sindi Mudelisport korraldas juht-

rajal enduro ehk pikamaasõidu võistlused Eesti ja Soome võistlejate vahel.

- * 25. korda toimus noor jalgratturitele suunatud Urumarja velotuur.

September

- * Sindi Muusikakool tähistas kontserdiga oma 25. sünnipäeva
- * Eesti Muinsuskaitse Selts tähistas Euroopa muinsuskaitsepäeva Sindis, mille raames toimus konverents „Sindi, väärtuslik Eesti väikelinn“
- * Seitsmendat korda toimus ekstreemspordipäev Sindi Skate.

Oktoober

- * Pärnumaa „Aastate õpetaja“ tiitli pälvivad Sindi Gümnaasiumi klassiõpetaja Eneli Arusaar ja Sindi muusikakooli muusikaõpetaja Helle Salumäe
- * Pärnumaa ettevõtluspäeval sai Sindi aasta ettevõtja tunnustuse Fein-Elast Estonia
- * Sindi Gümnaasium ja Sindi linn liitusid üle-eestilise projektiga Eesti 100 tamme
- * Muinsuskaitseamet tunnustas Sindi linnavalitsust kategooria „Aasta omanik“ nominatsiooniga

November

- * 1. novembril tähistas Sindi Gümnaasium oma 176. aastapäeva
- * Sindi linnapeaks valiti taas Marko Šorin, kelle poolt hääletas valimistel 565 Sindi elanikku
- * Sindi vabatahtlike eestvedamisel taastati Sindi Tuletõrje Selts
- * Sindi linna ja Paikuse Linnuriiki ühendav 1,8 kilomeetri pikkune kergliiklustee sai novembrikuu viimastel päevadel asfaltkatte

Detsember

- * Perefirma Krull OÜ avas endise Postimaja ruumides kohviku

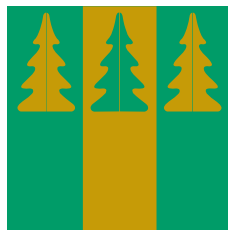
Viktor Kaarneem
Sindi Linnavalitsus

Surju vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 357,7 km²

- haritav maa 5%
- mets 86%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 988
- 1 km² kohta 2,8

Vallakeskus

- Surju küla
- Kaugus Pärnust 24 km

Asustusüksuste arv

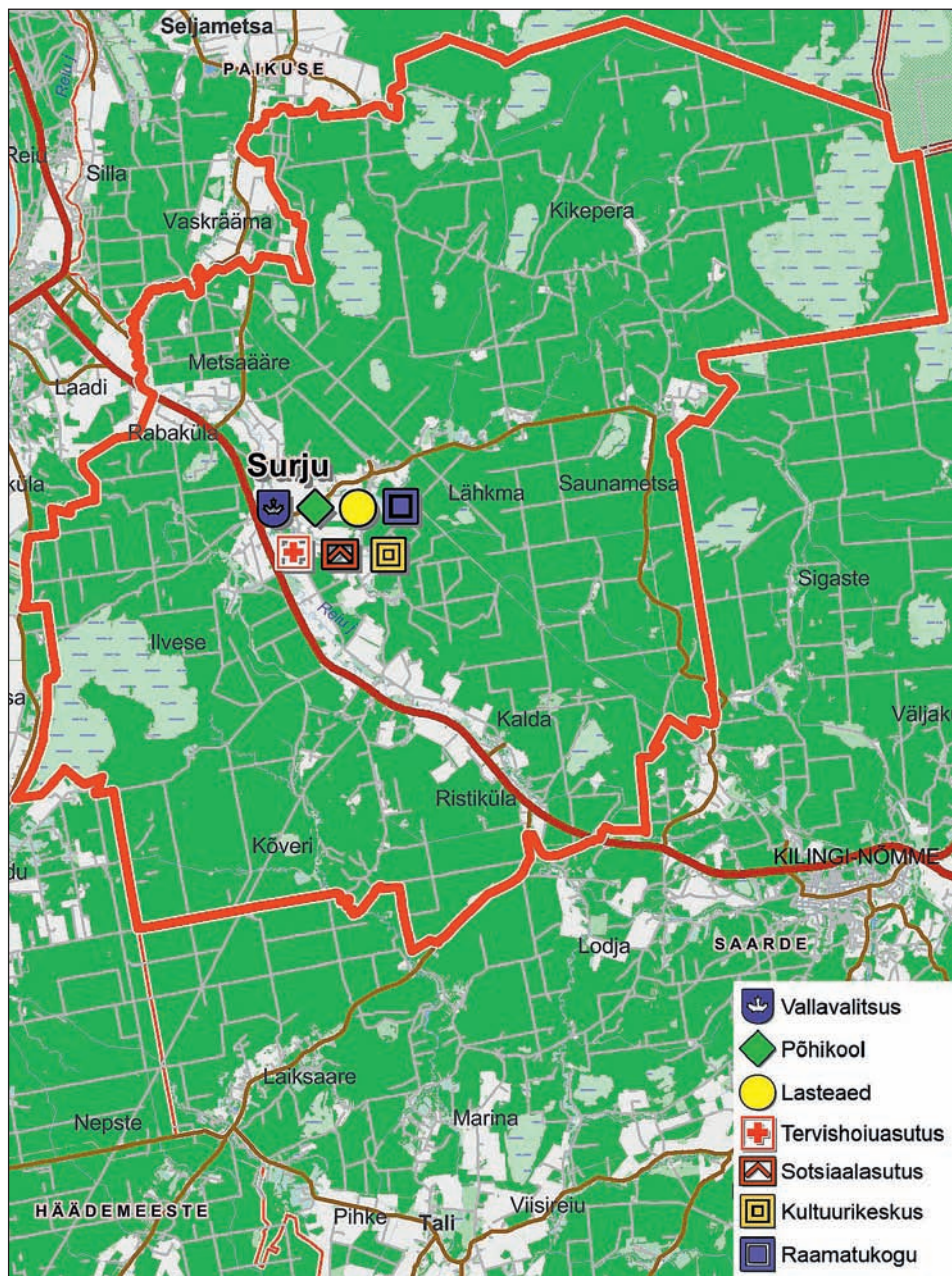
- Külasid 11

Omavalitsusjuhid

- Vallavanem Evi Kuusk (kuni 07.03.2011)
- Vallavanem Jaanus Männik (alates 07.03.2011)
- Volikogu esimees Kadri-Aija Viik

Surju Põhikool-Lasteaed on hea õppimise ja kasvamise koht.

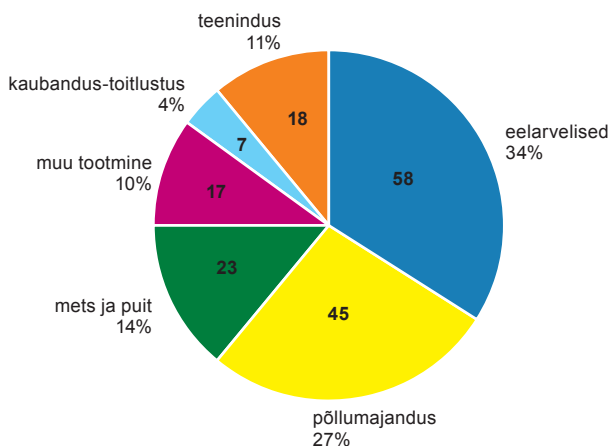

Elanike arv asulate lõikes

Küla nimi	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
Ilvese	114	113	108	113
Jaamaküla	144	136	119	112
Kalda	80	81	79	77
Kikepera	31	28	25	27
Kõveri	5	5	5	5
Lähkma	32	31	31	29
Metsäääre	138	139	146	145
Rabaküla	100	98	98	90
Ristiküla	105	100	99	89
Saunametsa	25	26	22	21
Surju	303	297	284	280
Kokku	1077	1054	1016	988

Tööhõive Surju vallas seisuga 01.01.2014

Olulisemad sündmused

2011

- * 23.02 tähistati Pärnus EV 93. aasta-päeva. Kauaaegne ja hinnatud Surju Hooldekodu juhataja, Surju ja Tahkuranna valla perearst Ülle Alanurm pälvis Pärnu maakonna vapimärgi.
- * 24.02 tähistati Surju rahvamajas kontsert-aktusega EV 93. aastapäeva. Valla vapimärk omistati Surju Põhikooli kaua-aegsele algklasside ja kunstiõpetajale Eve Männikule.
- * 07.03 jäi teenitud vanaduspuhkusele ligi 20 aastat vallavanemana töötanud Evi Kukk, vallavolikogu valis uueks vallavanemaks Jaanus Männiku, kes oli 2007. aastast töötanud Are vallavanemana.
- * Toimus vallajuhtide vastuvõtt väikelas-

tele ja nende vanematele. 2010. a sündis valla peredes 11 lapsukest.

- * Teenitud vanaduspuhkusele siirdus kauaaegne raamatukogu juhataja Elvi Piiri, tööd asus jätkama Riita Lillemets.
- * Viimaste aastakümnete üks lumerohkem talv lõppes aprillis suurima üleujutusega Reiu jõel. Metsaääre külakeskus oli mõne päeva jooksul keset Reiu jõge.
- * Pikimat vastlaliugu lasksid lapsed seekord kogunisti kanuuga.
- * Tipptasemel nii maakonnas kui vabariigis esinesid Surju Põhikooli pranglijad (peastarvutajad).
- * Rahvamajas tähistati meeleolukalt emadepäeva.
- * Surju Põhikooli lõpetas 11 noort.
- * Vallajuhid korraldasid vastuvõtu kõigi koolide lõpetajatele.
- * Surju Põhikooli mudilaskoor käis XI

noorte laulu- ja tantsupeol.

- * Rahvatantsurühm „Sõbratarid“ osales Nokia kontserdimajas võimlemispeol ja I Eesti naiste tantsupeol.
- * Vallavalitsus korraldas omaniku eest asendustäitmise korras keskasulat aastaid „kaunistanud“ mõisa karjalauda varemete lammutamise-koristamise. Saadud killustik kasutati vallateede remondiks.
- * Vahetus Surju Põhikooli direktor: koolile tunnustust toonud Mait Käbin kutsuti juhtima Pärnu Spordihalli, konkursiga sai uueks põhikooli direktoriks Heidi Kodasma.
- * Renoveeriti Rabaküla pumbamaja ning Metsaääre ja Kikepera teid, remonditöid tehti hooldekodus ja koolimajas.
- * Vallavalitsus soetas õpilaste veoks uue autobussi Ford.

Vabariigi parimad pranglijad.

Presidendipaar valda õnnitlemas.

- * Valla Kauni Kodu konkurss rõõmustas kaunite kodude rohkusega.
- * Eke Tominga esines edukalt noortemale maailmameistrivõistlustel.
- * Vallavolikogu kinnitas uue valla arengukava aastateks 2011–2018.
- * Põhikoolis korraldati isadepäeva kümnevõistlus.
- * Surju valla vapimärk omistati kauaaeg-

sele ja teenekale vallavanemale Evi Kukele.

- * 10.12. tähistati põhikooli saalis 231 inimese osavõtul pidulikult ja meeleolukalt Surju valla 20. aastapäeva. Külaliskonnikteks olid president Rütel abikaasaga, maavanem, naabervaldade ja Soome Rusko sõprusvalla juhid.

2012

- * Surju Põhikoolis ja Lasteaias alustas tööd logopeed – eripedagoog.
- * 24.02. tähistati Surju rahvamajas piduliku kontsert-aktusega EV 94. aastapäeva.
- * Emakeelepäeval toimus Surju Põhikoolis luulevõistlus „Ma unistades kevadesse sammun“ (Ilmi Kolla). Luuletusi lugesid kogunisti 37 õpilast. Tase oli rõõmustavalt hea!

- * Rahvamaja näitering tõi välja järjekordse näitemänguna A. Kitzbergi „Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola“.
- * Surju rahvatantsuansambli „Sõbratarid“ 20. sünnipäeva tähistati heal tasemel kontserdi ja pika peoga.
- * Eesti kuni 16-aastaste malemeistrivõistlustel saavutas III koha Eke Tominga, pääsedes edasi MM-le ning

- ähvardades eksmaailmameister Garri Kasparovit simultaanis osaledes koguniski matiga.
- * Toimus vallajuhtide vastuvõtt väikelastele ja nende vanematele. 2011. a sündis valla peredes 12 lapsukest.
  - * Lasteaias korraldati traditsiooniline emadepäeva kontsert, rahvamajas peeti eakate kevadpidu.
  - * Eesti parimad peastarvutajad olid jälle Surju Põhikoolist!
  - * Surju-Ilvese Külaselts korraldas sisuka külapäeva.
  - * Surju Põhikoolile omistati Tiigrihüppe SA peapremia 10 000 eurot!
  - * Põhikool rõõmustas tublide tulemustega ka õppetöös ja aineolümpiaadidel.
  - * Põhikooli lõpetas kiitusega ja Pärnumaa aasta lõpetaja tiitliga Ago Tominga. Kokku oli lõpetajaid 13.
  - * Kümme päeva töötas tublilt iga-aastane 20-liikmeline Surju õpilasmalev Marge Leppiku ja Piret Kirejevi juhtimisel.
  - * Ristiküla Selts korraldas toredate kodukandipäeva.
  - * Kõveri Puhkekeskusest on kujunenud populaarne puhkelaagrite, matkajate ja suvekonsertide (Kukerpillid, Metsatõll jne) toimumispaike.
  - * Kadri-Aija ja Vahur Viigi perele omistati tiitel „Kogukonna Pärl 2012“ Pärnumaal.
  - * Surju keskasulas alustati kanalisatsioonisüsteemi ja heitveepuhasti renoveerimist SA KIK toel.
  - * Surju Põhikool ja vilistlaskond tähistasid Surju vana koolimaja avamise 80. aastapäeva.
  - * Raamatukogus tähistati Oskar Lutsu 125. ja „Kevade“ 100. aastapäeva.
  - * Metsaääre Külaselts tegutseb aktiivselt nii külaelu sisustamisel kui kaasalõõmisega vallateede uuendamisel. Üheskoos tutvuti ka Surju Põhikooli elu ja võimalustega.
  - * Traditsioonilised jõulupeod korraldati rahvamajas nii lastele, eakatele kui kõigile teistele.

2013

- * Erametsaomanikud ühinesid suurde metsaühistusse „Ühinenud metsaomanikud“.
- * Rahvamajas asus tegutsema kandleõppe ja kandlemängu ring.
- * Vastlapäeval tehti jälle pikki liuge.
- * Vabariigi aastapäeva eel peeti Surju Põhikoolis juba kaheksandat aastat traditsioonilisi *Oma Riigi* valitsuse valimisi ning korraldati pidulik vastuvõtt ja riigipiruka söömine. Selle traditsiooni on Surjult üle võtnud Pärnu-Jaagupi Gümnaasium ja Sürgevare Põhikool, kellega sel puhul ka delegatsioon vahetatakse.
- * 23.02 tähistati Pärnus EV 95. aastapäeva. Kontsert-aktusel omistati Pärnu maakonna vapimärk Surju vallavanem Jaanus Männikule.
- * 24.02 tähistati Surju rahvamajas kontsert-aktusega EV 95. aastapäeva. Valla vapimärgi pälvis elupõline metsamees ja valla kultuuritegija Herman Isand.
- * 1. märtsist alustas Ragn Sells AS vallas korraldatud jäätmevedu, tulenevalt viie naaberomavalitsuse ühishanke tulemustest. Seni oli vedu toimunud vabatahtlike lepingute alusel ja kõrgemate hindadega.
- * Külaelu eestvedajad pidasid Lähkma külamajas Pärnumaa külade arengupäeva.
- * Emakeelepäeval toimus taas Surjust pärit luuletaja Ilmi Kolla luulevõistlus, sedapuhku luuletaja 80. sünniaastapäeva puhuks ja Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi kaasates. Luuletuste esitamises võistles 33 õpilast.
- * 125 aastat tagasi 23.03. sündis Surju

vallas Kõveri külas Kolmearakse talus ajaloolane ja Eesti Teaduste Akadeemia akadeemik Hendrik Sepp.

- * 125 aastat tagasi 21.05. sündis Aleksander Riis, Surju algkooli juhataja aastatel 1918 – 1944.
- * Surju Põhikoolist sai kolmandat korda järjest Eesti meister pranglimises!!!
- * Surju Põhikool pälvis toetuse ja osaleb ulatuslikus rahvusvahelises Comeniuse projektis „Euroopa meie koolis“. Kooli, valda ja Pärnumaad külastasid projekti raames kuue riigi koolide delegatsioonid. Kooli delegatsioon omakorda külastas Poolamaad.
- * Vallajuhid korraldasid vastuvõtu 2012. a vallas sündinud 11 lapsukesele ja nende vanematele.
- * Poetess Ilmi Kolla 80. sünniaastapäevaks 04.06 paigutati Surju kalmistule teabetahvel.

- * Jaanipäeva eel lõppesid Surju keskasulas suurehitused – valmis sisuliselt uus kanalisatsioonisüsteem ja rooveepuhasti ning uus asfalkate ja keskasulast väljuvatele teedele uued topeltpindamisega mustkatted.
- * Põhikool lõpetas aasta muljetavaldavate tulemustega nii õppes kui arvukatel olümpiaadidel. Lõpetajaid oli seekord vaid 7.
- * 20-liikmeline õpilasmaleva rühm töötas valla objektidel tubliit kaks nädalat.
- * Vallajuhid korraldasid kõigi koolide lõpetajatele traditsioonilise vastuvõtu.
- * Spordiselts korraldas juulis külade vahelised spordivõistlused. Külaseltsid pidasid traditsiooniks saanud külapäevi. Suure ja sisuka kokkutuleku korraldas oma rahvale ja külalistele Kikepera Külaselts. Külaseltsi „veduriks“ on Tiit Kosenkranius.

Teabetahvel Ilmi Kollale.

- * Surju Hooldekodu ja Tervisekeskuse küttesüsteem ehitati ümber maaküttele, säilitades tipukoormuste katteks ka olemasoleva õliküttesüsteemi.
- * Oktoobris toimunud vallavolikogu valimistel kandideeris 9 kohale 23 tublit inimest. Suurima toetuse said senine vallavanem ja volikogu tuumik. Volikogu koosseis uuenes kahe liikme võrra.
- * Surju lasteaed sai oktoobris 25-aastaseks. 2009. a kooliga ühte kompleksi ehitatud uus lasteaed on lapsi parasjagu täis.
- * Metsaääre küla pälvis Pärnumaa aasta küla 2013 tiitli! Külaseltsi juhhib Urmas Isand.
- * Surju Rahvamajas esinesid täissaalile hoogsa ja meeleoluka kontserdiga lõõtspilli, viiuli- ja kandlemängijad Heino Tartese eestvõttel Põlva-, Märja- ja Pärnumaal, aga muidugi ka Surjust.
- * Eke ja Ago Tominga Surjust, nüüdseks juba Kilingi-Nõmme gümnasistid, esinesid tubliit Montenegros, noorte EM-I males. Maakonna aineolümpiaadide võite nopivad vennad üksteise võidu.
- * Pärnu, Rapla- ja Harjumaal, sh Surju vallas, algasid arutlused-väitlused kiirraudtee Rail Baltic trassikoridori planeerimiseks. Surjus ja naabervaldades lisandus sellele ka arutelu järjekordse mastaapse Kikepera looduskaitseala moodustamise üle – võtmeküsimuseks tuhandete hektarite majandusmetsade majanduskäibest eemaldamise mõistlikkus.
- * Rahvamajas esines täissaalile oma ümbermaailma reisi maratonesitlusega Marko Matvere.
- * Jaamaküla päevakeskus tähistas oma 15. aastapäeva.
- * Jõulud ja aastavahetus möödusid mitmete traditsiooniliste piduõhtutega.

Jaanus Männik
Surju Vallavalitsus
Fotod valla fotokogust

Surju lastel on hea õppida ja kasvada

Surju Põhikoolis on alati peetud oluliseks tarkust, teadmisi ja ühtehoidmist, koostööd, sõprust ja kooli omanäolisuse säilimist. Neid väärtusi järgib kool täna ja tulevikus. Kooli visioonis on väärtustatud kõigi koolis töötavate ja õppivate inimeste igakülgse arengu toetamine ja kaasaegse õpi- ja töökeskkonna loomine. Kooli tegevuse prioriteetideks on hariduse kvaliteet, mis võimaldab meie õpilastel edukalt õpinguid jätkata, samuti kooli avatuse ja koostöö suurendamine. Tähtis on ka oma kooli tunde hoidmine ja süvendamine läbi pikaajaliste traditsioonide.

Suurepärase tulemused õppetöös, aktiivne osavõtt aineolümpiaadidest ja konkurssidest pole samas kaugeltki mitte kõik kooli tegemised ja püüdlused. Aastal

2011 alustasime kahe valikaine – karjääriõppe ja multimeedia – õpetamist. Viimane tõi kooli Tiigrikutsu 10 000 euro suuruse peaaahinna.

Kolm viimast aastat järjest on Surju kooli võistkond olnud põhikoolide arvestuses Eesti karikavõitja pranglimises. Õpetajad ja õpilased osalevad aktiivselt erinevates rahvusvahelistes koostööprojektides: eTwinning, Comenius ja Erasmus+.

Kooli igapäevatöö muudab mitmekesisemaks õppetööga seotud klassiväline tegevus. Koolis töötab aastast 2005 õpilaste „Oma Riik“, kus õpilastel on võimalus ise oma koolielu korraldada, kaasates selleks erinevaid huvipooli, mis on koolikultuuri oluliseks osaks. Töötavad erinevad tasuta huviringid. 2013. aasta suvest alus-

tas tasulisi treeninguid Pärnu jalgpalliklubi Poseidon.

Headeks koostööpartneriteks on Surju valla asutused, õpilastele nimelisi stipendiume maksvad A. Riisi nimeline MTÜ, Tuula ja Raouli Ala-Karvia ning järgmise kooliastme haridusasutused – gümnaasiumid ja kutseõppeasutused.

Surjus on mõnus toredate õpilaste ning

õpetajate koostöös arenev kool, kus tänu oskuslikule ja pühendunud tegevusele ilmnevad ehedalt väikese maakooli eelised suurte linnakoolide ees.

Surju lastel on hea õppida ja kasvada, sest põhikooliga ühes kompleksis on ka 40-kohaline uus lasteaed.

Heidi Kodasma
Surju Põhikooli direktor

Surju on hõreasustatud maa- ja metsavald

22 aastat taasiseseisvunud Eestis kohaliku omavalitsusüksuse staatust kandev Surju vald on nõ näidiseks nende kümnete Eesti-maa valdade hulgas, kus territoorium väga suur, kuid asustustihedus väike. Valla pindala on 358 km², elanikke on tuhatkond ehk vähem kui 3 inimest 1 km² kohta. Tohutute laante, soode, rabade, aga ka korralikult haritud põldude vahel asuvad 11 küla, kus inimesi 5 kuni 280. Seejuures suuremad ja tiheasustusega külad ning põllud asuvad Reiu jõe ja Uulu-Valga maantee ääres paarikümne km ulatuses. Maa- ja metsarahvale paistab suur ja hõreda asustusega kohalik omavalitsus sobivat. Sest maapiirkonnas asendamatud ja olulised asutused – põhikool, lasteaed, hooldekodu, tervisekeskus, rahvamaja, raamatukogu, kauplus, apteegi müügipunkt ja postkontor on heas

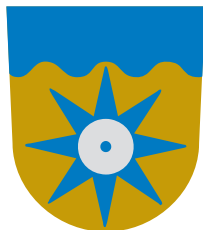
korras ja täiesti omad. Need teenindavad arvukama elanikkonnaga Surju keskasula kõrval metsakülade elanikke kuni veerandsaja km kauguselt. Lähim reaalne tõmbekeskus on Pärnu linn, kus paljud käivad tööl, gümnaasiumis ning muud linnahüvesid kasutamas. Ettevõtlusest on Surjus tugeval järjel moodsa tehnoloogiaga põllumajandus, kuid toodetakse muudki. Metsanduses on pärast metskondade kaotamist kohapealne terviklik teadmine, vastutus ja paljud töökohad linna ja virtuaalsusse kadunud. Metsades agaratele Surju inimestele siiski tööd jätkub

Suuremateks muredeks kaugetele küladele on pikad kruusateed ja kehv internetiühendus, vahel kimbutab Reiu jõgi oma üleujutustega.

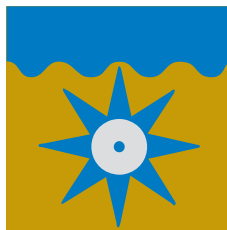
Jaanus Männik
vallavanem

Tahkuranna vald

VAPP

LIPP

Territorium 103,8 km²

- haritavat maad 23%
- mets 38%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 2320
- 1 km² kohta 22,35

Valla keskus

- Uulu küla
- kaugus Pärnust 15 km

Asustusüksuste arv

- alevikke 1
- külasid 8

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Kalmer Metsaoru (kuni okt. 2013)
- Volikogu esimees Argo Mengel (alates nov. 2013)
- Vallavanem Karel Tõlp

Foto Maia-Liisa Kasvandik

Elanikkonna arv asustusüksuste lõikes

Asula nimetus	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
Laadi küla	389	398	389	395
Leina küla	48	47	43	49
Lepaküla küla	84	85	84	88
Metsaküla küla	67	68	70	66
Piirumi küla	46	47	53	51
Reiu küla	471	500	501	491
Tahkuranna küla	131	131	148	163
Uulu küla	548	548	549	533
Võiste alevik	526	511	488	473
Asula teadmata	6	6	9	11
KOKKU	2321	2341	2334	2320

Olulisemad sündmused

2011

- * Uulu ja Reiu külas toimusid ulatuslikud vee- ja kanalisatsioonitrasside rekonstrueerimise ja rajamise tööd, mille tulemusel paranes piirkondade vee- ja elukvaliteet ning suurenes kanalisatsiooniga haaratus tiheasustusalal. Uulu küla elanikud said kokku 2608,5 meetrit rekonstrueeritud ja rajatud veetrasse. Reiu küla Reiu tee elanikud said kokku 861,8 meetrit rekonstrueeritud ja rajatud veetorstikku ning 812,8 meetrit kanalisatsioonitrasse, töid rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja töid teostasid Uulus Terrat AS ja Reius Viimisi Keevitus AS.
- * Laulukonkursil Kaunim metsalaul sai I koha Uulu Põhikooli I klassi õpilane Iiti-Mai Mätas, II koha duettide ping-sas võistluses Madli-Ann Jõesalu ja Chrislyn Sinimäe. Eripreemiad pälvisid Angela Absalon, Iiti-Mai Mätas ja Madli-Ann Jõesalu.
- * Külakeskuses Tahku Tare alustas tööd Võiste noortetuba.
- * Mais alustas Uulu vanas rahvamajas oma tegevust MTÜ Uhlapere selts. Ühingu eesmärgiks on Uulu vana rah-

vamaja tegevuse ja ajaloolise rolli taas-elustamine ning füüsilise keskkonna kaasajastamine.

- * Paigaldati neli uut bussiootepaviljoni, kolm Võistesse ja üks Laadi külla Siimu bussipeatusse.
- * Jõulumäe Tervisespordikeskuses sai valmis puitkattega korvpallistaadion ja Uulu staadionil puitkattega korvpalliväljak koos staadioni aiaga, mille rahastus tuli POL korvpalliväljakute rajamise ühisprojekti raames.
- * Vallateedest sai mustkatte Kalevi puiestee, tehti Karu tee ümberehitus teise kohta, ühendati Karu ja Viira tee.
- * SW Energia rekonstrueeris Uulu külas keskküttetrassid, et vähendada soojakadusid.
- * Juulis toimunud Rannamängudel Jõulumäe Tervisespordikeskuses oli võidukas Tahkuranna vald.
- * MTÜ Tahkurandlase eestvedamisel soetati ja paigaldati Võiste PMÜ kaupluse juurde ja Uulu merepoolsesse parklasse Tahkuranna valla külasid tutvustavad infotahvlid. Infotahvlid aitavad tösta kohalike elanike ja väljast tulnute

teadlikkust Tahkurannast kui ühest Pärnumaa paigast ja Eesti riigist. Projekti rahastas PRIA läbi Külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetuse.

- * Laienes Võiste ühiskanalisatsioonitrass. Võiste aleviku Sadama tänava kanalisatsioonitorustike ja reoveepumpla rajamisest ning Võiste Sotsiaalmaja ühendamisest reoveepumplaga toetasid SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Tahkuranna Vallavalitsus. Töid teostas OÜ Hüdromel.
- * Augustis toimus Jõulumäel Tahkuranna ja Sauga valla ühine lastelaager "Üheskoos loodusega sõbraks", eesmärgiks

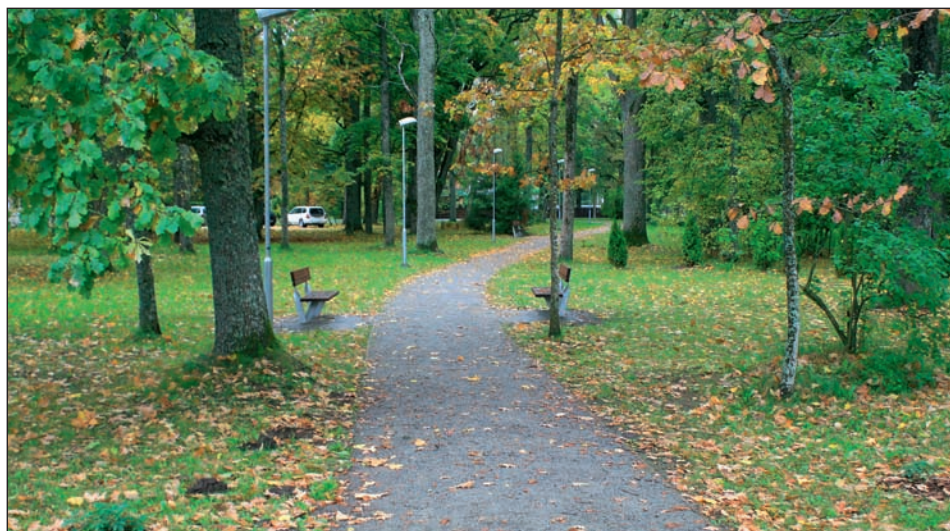
üheskoos paremini tundma õppida loodust ja keskkonda enda ümber, laagri tegevusi rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Tahkuranna ja Sauga Vallavalitsus.

- * Septembris tähistasime Võiste lasteaia 30. sünnipäeva, vald renoveeris kingituseks 4 lasteaiaruumi ja lasteaia saali.
- * Detsembris tähistas Tahkuranna vald 20. sünnipäeva.
- * 2011. aastal sündis Tahkuranna vallas 21 poissi-tüdrukut.
- * Valla vapimärgi sai kauaaegne Tahkuranna valla sotsiaalnõunik Klaudi Tints.

2012

- * Veebruaris algas rahvaloendus.
- * Veebruaris sai kinnitust, et Tahkuranna valda tuleb Lottemaa teemapark, nimelt tegi EAS positiivse rahastusotsuse SA-le Leiutajateküla.
- * Märtsis XX Eesti valdade talimängudel saavutas Tahkuranna suusatiim esikoha.

- * Märtsi lõpul tähistas Tahkuranna Avatud Noortekeskus viendat sünnipäeva.
- * Aprillis toimus 15. korda Tahkuranna laste laulukarusel "Simbi-Rimbi".
- * Üleriigilisel Kauni Kodu konkursil sai looduslähedase keskkonna klassis presidendi tunnustuse osaliseks perekond Absalonide elamu Reiu külas.

Renoveeritud Uulu park. Foto Tiiu Sommer

- * Mais kehtestati Tahkuranna valla uus üldplaneering.
- * OÜ Golfer alustas taas golfiväljakute ehitusega, 2014. aasta suveks valmib 18 golfirada, harjutusala ja hooldus-hoone.
- * Juulis äratati Uulus ellu laulupüha traditsioon. Toimus Uulu III laulupüha, millega tähistati 145 aasta möödumist Pärnu kihelkonna I laulupühast, mis toimus 1867. aastal Uulus.
- * Valla teedest said osaliselt mustkatted Pihla tee, Reiu tee, Pikk, Pinda, Kaare ja Jaagu tänav.
- * SA Keskonnainvesteeringute Keskuse looduskaitse programmi toetusega

2013

- * Tahkuranna vald koos Surju, Paikuse, Tori ja Sindiga läksid üle korraldatud prügiveole.
- * Kultuuripärandi aasta raames toimus käesoleva aasta aprillis-mais Uulu Põhikooli ja MTÜ Pulverk eestvedamisel Uulu koolis oma pere mälestuste kogumise ja esitamise konkurss.
- * Tahkuranna Lasteaed Algkooli koolilapsed osalesid keskkonnaprojektis "Tahkuranna koolilapsed õpivad loodust tundma", märtsis toimusid õpiretked loodusesse ja õues õppimine, mais saadi teadmisi taaskasutusest ja pandipakendist.
- * Mais toimus seitsmendat korda ülevalaline lasteaedade spordipäev.
- * Toimusid 52. Pärnumaa Suvemängud, kus väiksemate valdade grupis Tahkuranna vald sai I koha.
- * Kooliaasta alguseks sai Uulu Põhikooli arvutiklass uued arvutid.
- * Alates 2013/2014 õppeaastast töötab Uulu Põhikoolis alates 5. klassist korvpallisuunaga spordiklass.
- * Rekonstrueeriti ja uuendati Tahkuranna Lasteaed-Algkooli ja lasteaia spordi- ja

- rekonstrueeriti Uulu park. Võeti maha kuivanud puid, harvendati võsa, teostati puude võrahooldust, rekonstrueeriti ja rajati murupindasid ning rajati jalgteed, lilleklumbid, paigaldati valgustid ja istepingid.
- * Augustis kogunes endise Mereküla rahvas roosiaias tähistamaks Muinas-tulede ööd, asutamaks MTÜ Külaselts Pulverki ja seadmaks sihte külaseltsi tegevuses.
- * Valla vapimärgi sai kauaaegne Tahkuranna Lasteaed Algkooli juhataja Krista Saarse.
- * 2012. aastal sündis Tahkuranna vallas 26 poissi-tüdrukut.

- mänguväljakud, tööde teostamiseks saadi toetus regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmit.
- * Augustis toimus IV Hapukurgifestival külakeskuses Tahku Tare.
- * Valla teedest said osaliselt mustkatted Karu tee, Möisa tee, Puruküla tee, Allika, Matsi ja Savi tänav.
- * Oktoobris toimusid Uulus ja Jõulumäel rahvaralli karikavõistluste V etapi kiiruskatsed.
- * Laste koolitee ohutuks muutmiseks rajasime kergliiklustee Laadi tee äärde. Valmis I lõik Laadi kergliiklusteest, mis esialgu on kaetud freespurukattega.
- * SW Energia OÜ rekonstrueeris Uulu katlamaja, mis võimaldas langetada kütte hinda ligikaudu 20% võrra.
- * 18. novembril alustati Lottemaa ehitust. Kogupere teemaparki arendab Reiu ranna läheduses OÜ Lottemaa Teemapark, ehitustööd teostab Eventus Ehitus OÜ. Suuresti EAS-i toel rajatav Lottemaa plaanitakse avada 2014. aasta suve keskel.
- * Valla vapimärgi sai põline põllumees, pikaajaline volikogu liige ja esimees OÜ

Renoveeritud Uulu katlamaja. Foto Tiiu Sommer

Weiss tegevjuht Kalmer Metsaoru.

* Hajaasustuse programmist said majapidamiste vee- ja kanalisatsioonisüsteemide, juurdepääsuteede ning auto- ja mootoritelektrisüsteemidega seotud

tegevustele elluviimiseks toetust maa- ja linnavalitsustest ja kohalikest ettevõtetest.

* 2013. aastal sündis Tahkuranna vallas 19 poissi-tüdrukut.

Kahe küla veetrassid rekonstrueeritud

Uulu keskasulas ja Reiu külas Reiutee elumupiirkonnas toimusid ulatuslikud vee- ja kanalisatsioonitrasside rekonstrueerimise ja rajamise tööd, lisaks on nüüd Reiu tee elanikel võimalus liituda ühiskanalisatsiooniga, kuna sama projekti raames rajati ka kanalisatsioonitrass.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu rahastas 2010. aasta 15.06 nõukogu koosolekul "Veemajandus joogiveevarustuse alamprogrammi" programmist

Tahkuranna Vallavalitsuse esitatud taotluse Tahkuranna valla 2 küla ühisveevärgi rekonstrueerimine ja ühiskanalisatsiooni rajamine. Projekti II etapi ehk ehituslike tööde lõplikuks maksumuseks kujunes 399 484,44 eurot, millest 104 341,01 eurot on valla omafinantseering. Projekti kogumaksumuseks aga on 410 431,47 eurot, millest KIK toetus on 301 386,32 eurot ja valla omaosalus on 109 045,15 eurot.

Projekti käigus rekonstrueeriti ja rajati

Reiu tee elamupiirkonnas 861,8 meetrit veetorstikku, 32 majaühendust ning rajati 812,5 meetrit kanalisatsiooni torustikku. Uulu keskasulas aga rekonstrueeriti ja rajati kokku 2608,5 meetrit veetorstikku ja 34 majaühendust, paigaldati 44 maa-kraani.

Tänu projektile on paranenud piirkondade vee- ja elukvaliteet, suurenenud kanalisatsiooniga haaratus tiheasustus-alal ja jääb ära pinna- ja põhjavee reostamine olmereoveega. Lisaks vee- ja kanalisatsioonitrasside rekonstrueerimisele ja laiendamisele sai Reiu tee ka mustkatte.

Tiiu Sommer
Tahkuranna Vallavalitsus

XV Tahkuranna laste laulukarussell Simbi-Rimbi

Laulupäev Simbi-Rimbi tähistas 15. sünnipäeva. Ürituse eesmärgid on aastatega arenenud ja kinnistunud ning laulupäevast on kujunenudki ajapikku Võiste lasteaiakaubamärk e *bränd*, kui nii võib öelda. Vallarahvale avatud avalikku laulupäeva korraldavad lasteaiatöötajad, rahastust vahenditele, kaunistuselementidele oleme varem taotlenud Kultuurkapitalilt ja vallavalitsuselt. Üritusel on alati erinev teema, peopaigaks Tahkuranna Lasteaed-Algkool, päevaks aprillikuu päikesepaisteline pühapäev, mil ei kammitse meid tööaeg ja kevadtööd pole ka veel täisvõimsusel ning alati oleme arvestanud maakonna bussiliiklusega.

Iga laps, kes vähegi soovib, valib teemavalikutest oma laulu. Selle Simbi-Rimbi teemaks oli „Sünnipäev on tore päev, kauaks, kauaks meelde jääb!“. Laulupäev algab traditsioonilise lauluga ja lõpeb samuti. Viisipidamisoskus lapsel ei ole oluline ja laps lapsega ei võistle vaid saab võrrelda iseennast iseendaga, näiteks võrreldes eelmise aastaga ning mõeldes tulevale Simbile. Iga laps tegutseb oma võimetekohaselt. Üritusel naudime üksteise esinemisi ja kordaminekuid. Iga laps saab olla tähelepanelik kuulaja, aktiivne

ja rõõmsameelne osavõtja, iseseisev esineja, mille läbi kasvab esinemisjulgus. Laps saab nä ka oma enesearengus vajalikke uusi/tuttavaid kogemusi laval. Laulud/liikumised õpetas lastele selgeks õpetaja Maike Lääne, kes ise ka lapsi klaveril saatis ja julgustas laval oma rahulikult kindlalt moel. Lisaks oleme kutsunud lastele/lastevanematele külalisesinejaid, et rikastada teadmisi ning innustada tegelema lähitulevikus erinevate huvitegevustega. Sel korral esinesid oma lasteaed-alkkooli rahvatantsuringi tantsijad ja kooli tüdrukud erinevate numbritega. Alati oleme lapsi kaasanud ruumikaunistuselemente valmistama, et nad tunnetaksid paremini seotust laulupäevaga. Iga esinejast lapsel on temaatiline tänukink ja tänukiri. Täname ka oma sõpra, kes meiega head koostööd on teinud, nii ka seekord said meile aastaid toeks olnud sõbrad väikese meene ja kaardikese mälestuseks. Sündmuse oleme DVD-le salvestanud, mis on jäänud lastele, eriti tänu Peeter Salevi loova tegevuse tulemusel, meeldivaks mälestusesemeks, nii ka seekord. Ilmselt see Simbi-Rimbi ei jää viimaseks, nii lubas omaltpoolt lapsevanematele ürituse haldajas-ristiema Tiiu Sommer.

Signe Ööpik
Tahkuranna Lasteaed-Algkool

Tahkuranna Lasteaed-Algkooli uuendatud spordi ja mänguväljakud

Kaua tehtud kaunike, nii võib öelda ka Tahkuranna Lasteaed-Algkooli spordi- ja mänguväljakute uuendamise kohta. Aga ikkagi oleme seal maal, et lapsed saavad kasutada ja olla rõõmsad uute spordi- ja mänguvahendite üle. Projektiga uuendati kooli spordiväljakut, kuhu rajatati võrkpalliväljak koos võrgupostidega; jalgpalliväljak koos jalgpallivärvade ja võrgukinnitustega; tartaankattega kaugshüpperada koos puitäärtega liivakastiga; tartaankattega 60 m jooksurada; neljarõngaga korvpallisein; ehitati kolmeastmeline poom 3x3 m; kolme-osaline ronimissein, freespalgist rööbaspuud, poolpalkidest pingid ja õuesõppe paviljon. Lasteaia juures uuendati lasteaia mänguväljakut, kuhu rajatati roniliumäe, varbseina ja kiikede; kolmeastmeline poom, vedrukiik ühele, vedrukiik kahele, ehitati poolpalkidest pingid; paigaldati korvpallilaud; ehitati puidust sillad ja

rajatati teemärgistuse ja valgusfooridega liikluslinnak.

Olles uuendanud TLAK spordi- ja mänguväljakud oleme muutnud ca 70 lapse elukeskkonna põnevaks, arendavaks ning ohutuks paigaks, ühtlasi on loonud õppekava täitmiseks vajalik õppekeskkond ning tagatud mitmekülgseid võimalusi lapse turvaliseks tegevuseks ja enesearenguks. Nüüd on loodud lastele tingimused, mis aitavad parandavad laste üldkehalist ettevalmistust ja elukvaliteeti. Läbi liikumise, sportliku ja mängulise tegevuse vabas õhus, toimub laste arendamine.

Tahkuranna Lasteaed-Algkooli spordi- ja mänguväljakute uuendamist toetas regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm 31 956 euroga ja valla omaosaluseks on 18 924 eurot. Töid teostas Vivocard Plus OÜ.

Tiiu Sommer
Tahkuranna Vallavalitsus

Uuendatud Tahkuranna Lasteaed-Algkooli lasteaia mänguväljak. Foto Tiiu Sommer

Nigulapäeval avati Uulus uus hakkepuidul töötav katlamaja

Talvine nigulapäev (6. detsember) on üks vana kalendri aegadest säilinud pühadest, mil tähistati talve algust. Tuntud vanasõna „Siim tegi sillad, Nigul needib need kinni.” kinnitab tähtpäeva seotust jahenevate ilmadega. Seekordset nigulapäeva võime tähistada Uulu asula uue hakkepuidul töötava katlamaja valmimisega. Järjekordselt on täitunud üks ajalooring ning tagasi on jõutud puidu kasutamiseni Uulu katlamajas. Seekord on tegemist aga hoopis kõrgemal tasemel tehnikaga. Nimelt on SW Energia OÜ koostöös Keskkonnainvesteeringute keskusega rahad kokku pannud ja ehitanud uue hakkepuidul töötava katlamaja. Senini kasutusel olnud põlevkiviõlil töötav katel jäetakse reservkatlaks. Hakkepuidul töötav katlamaja on täisautomaatne. Kasutusel on tänapäevane tehnoloogia ning tegemist on mehitamata katlamajaga. Alates hakkepuidu laadimisest kuni tuhaärastuseni toimub kõik automaatselt. Vajadus ööpäevaringseks kohaloleksuks katlamajas puudub, seadmete tööd jälgivad mitmed andurid edastades vajaliku informatsiooni hooldusmeeskonnale.

Tarbijale on kindlasti parimaks uudiseks soojusenergia hinnalangus. Kui seni kasutati katlamajas suhteliselt kallist põlevkiviõli, siis edaspidi toodetakse soojust oluliselt odavamast hakkepuidust, mille hind võrreldes põlevkiviõliga on oluliselt madalam ja stabiilsem.

Alates 2014. aasta jaanuarist soovime müüa soojusenergiat hinnaga 67 eurot MWh, millele lisandub seaduses ettenähtud käibemaks. Uue hakkepuidul töötava katlamajaga saame Uulu kaugküttevõrgus langetada soojusenergia hinda ca 20%. Täpse soojuse hinna kooskõlastab Konkurentsiamet. Juhul kui soojuse tarbimine jääb endisele tasemele, siis tähendab selline hinnalangus igale perele ca 100 kuni 200 eurot kokkuhoidu aastas. SW Energia OÜ teeb omalt poolt kõik, et tagada pikaajaline ja mõistliku hinnaga soojusenergia varustamine.

SW Energia ootab elanike küsimusi ja kui lõplik hind on Konkurentsiameti poolt läbi arvatud võime pikemalt ja põhjalikumalt tekkinud küsimusi selgitada taas Oma Lehes.

Tarmo Saarts
SW Energia OÜ

Tootsi vald

VAPP

LIPP

Territoorium 1,8 km²

Elanike arv 01.01.14

- kokku 824
- 1 km² kohta 457,8

Vallakeskus

- Tootsi alev
- Kaugus Pärnust 17 km

Asustusüksuste arv

- Alev 1

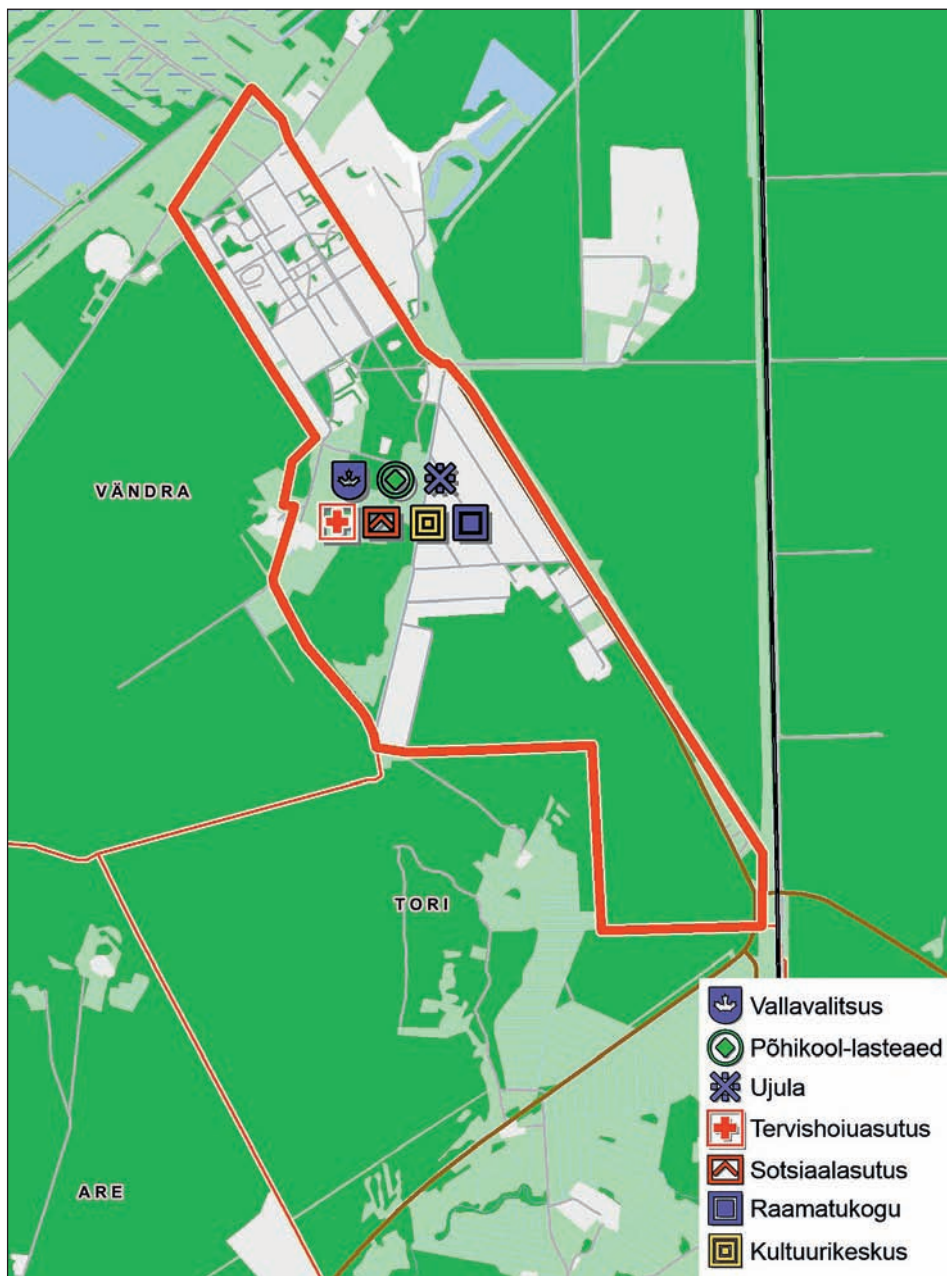
Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Lev Suni
- Vallavanem Kalev Kaljuste

Vabrik Tootsis. Foto Kalev Kaljuste

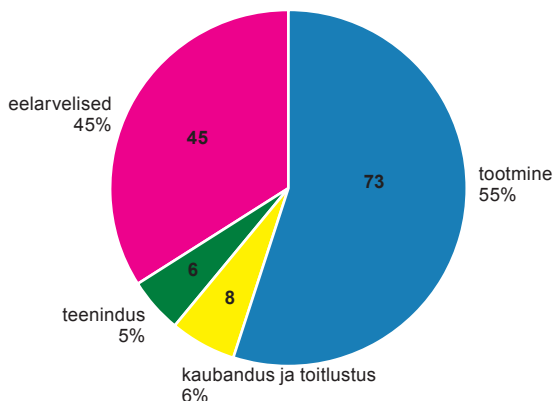

Elanike arv Tootsi vallas seisuga 01.01.2014. a 823

Tööhõive Tootsi vallas, töökohti kokku: 132

Olulisemad sündmused

2011

2011. aasta maikuus sulges AS Tootsi Turvas briketivabriku ja koondas 46 töötajat. Tootsi Vallavolikogu 24. märtsi 2011. a otsuse nr 7 alusel korraldati Tootsi Põhikooli ja Tootsi Lasteaed Sinilill töö 2010/2011 õppeaasta lõpuks ümber Tootsi Põhikooli ja Tootsi Lasteaed Sinilill liitmise

teel järgmisel. Kooli liik: lasteaed-põhikool; kooli nimi: Tootsi Lasteaed-Põhikool. Asukoht: lasteaed – Tuleviku 1, Tootsi vald, põhikool – Kooli 7, Tootsi vald. Alates 01.09.2011. a tegutseb Tootsi Lasteaed-Põhikool ühendasutusena, ühise eelarvega ja ühise juhtimisega.

2012

Tootsi vald valis omad 2012. aasta tegijad:

2012. aasta inimene – Jüri Mets. On juhatanud Tootsi Põhikooli üle veerandsajandi ning kool on selle tubli inimese nägu. Suvevaheaegadel korraldab ta oma koolilastele rattalaagrit „Ratastel Varblasse”, kus käib sport, töö ja puhkus käsikäes. Ta on Tootsis ka spordiklubi „Raudmees” eestvedaja, kõik suusarajad Tootsis on tema tehtud. Olgu see mootortehnika või jalgratta remont, puutöö või muu – Jüril on alati lahendused tagataskust võtta.

2012. aasta noored – Heleri All ja Harlis All. Heleri All on klubi „Kärmed Tootsikad” president. Aastal 2012 oli ta õpiprogrammi „Maal on vahva” läbiviija ning oli valitud Pärnumaa tegusaks maanooreks. Harlis All on Tootsi valla noor, kes laulab, tantsib, mängib pilli, osaleb näiteringis ja on tubli spordipoiss. Lisaks eelmainitule saavutas Pärnu 2012 aasta Jääfestivali raames I koha omatehtud kelguga.

Tootsi vald tunnustas ka 2012. aasta organisatsiooni ja asutust:

Noorteühing Eesti 4H Pärnumaa piirkonna klubi „Kärmed Tootsikad”, kes

pidevalt tegeleb Tootsi noortega. Korraldab Tootsis mitmesuguseid noorteüritusi, mis on toonud siia noori mitmest maakonnast.

Seltsing „Kanarbik” on ühing kus tegutsevad Tootsi eakad. Seltsingu liikmed esindavad Tootsit ka erinevatel üritustel, maakondlikel (Pärnumaa Tantsupidu Lavassaares 2012) ja kohalikel (jaanipäev,

2013

Tootsi prügila sulgemine. Tootsi vald koostöös Keskkonnainvesteeringute Keskusega sulges ja korrastas Tootsi valla tavajäätmete prügila. Tootsi prügila korrastas OÜ Vändra MP, ehitusjärelevalvet teostas P.P.Ehitusjärelevalve OÜ ja projektijuht oli Vanteral OÜ. Tootsi prügila sulgemise ja korrastamise projekti kogumaksumus oli 193 625 eurot, millest 10% oli Tootsi valla osa ja 90% oli Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi osa.

Tootsi Hooldekodu – ehitus valmis Euroopa Liidu Regionaalarengu meede „Kohalike avalike teenuste arendamine“ toel. Tootsi Hooldekodu renoveerimine ja sisustamine läks kokku maksma 673 497 eurot, millest 567 152 eurot on eurotoetuse osa ja 106 345 eurot tasuti Tootsi valla eelarvest.

Peale avamist on Tootsi Hooldekodus võimalik saada hooldust 34 eakal inimesel ja tööd 18 inimesel. Seda projekti võib julgelt nimetada Tootsi valla suurimaks investeeringuks. Hooldusteenust hakatakse pakkuma inimestele üle kogu Pärnumaa.

Tootsi Hooldekodu renoveerimise projekteeris Henri Projekt OÜ, ehitas YIT Ehitus AS ja omanikujärelevalvet teostas Enno Tammekevi FIE.

Tootsi Hooldekodu sisustasid Bestmarki Suurköökid AS köögitehnika osas, Semetron AS hooldusinventari osas, AJ Tooted AS mööbliinventari osas, Inest

vallapäev jne.). Oma ruumides korraldavad nad eakatele ringe.

Tootsi Lasteaed-Põhikool on kohaliku hariduse-, kultuuri- ja spordikants. See ei ole kõigest haridusasutus, vaid seal tegutseb üle kümne huviringi. Kooli ruumides tegutseb ka 4H klubi „Kärmed Tootsikad” ja spordiklubi „Raudmees” Tootsi liikmed.

Market AS elektroonika osas ja Avaekspertidid OÜ rulookatete osas.

Tootsi vald valis omad 2013. aasta tegijad:

2013. aasta noor – Karoli Käärt – alustanud treeninguid 2013/2014 õ.-a. hoolas treeningutest osaleja, meeletu töötahe. Saavutanud TV 10 Olümpiastarti Pärnu võistlustele 1. koha ja vabariiklikus TV10 OS 4. koha.

2013. aasta organisatsioon – Tootsi Perearstikeskus – juhhib Ants Koskaru 1979. aastast, kes on osalenud Tšernobõli katastroofi likvideerimisel. Koos pereõde Tiiu Kukke'ga aidatakse nii noori kui ka eakamaid. Perearsti nimistusse kuulub 785 inimest, mis on üks väiksematest Pärnumaal. Perearst omab hea ülevaate patsiendist ning nõustab ja suunab vajadusel edasi eriarsti juurde. Tavaliselt saab kaasa ka hea „huumoritableti”.

Tootsi hooldekodu. Foto Kalev Kaljuste

2013. aasta inimene – Ülo Raudsepp – sündinud ja suureks kasvanud Tootsis. 10 aastat klubi Kärmed Tootsikad juhendaja. Teeb kõike: bussijuht, helitehnik, diskor, transamees, korraldanud kultuuriüritusi, tornikella mehhanismi töölepanija, ujula fanaatik (soe vesi, filtrid), noortepargi projektis osaleja, lasteaias juba 13 aastat Jõuluvana.

2013. aasta tegu – endise briketivabriku Tornikella taastamine – kell on alevi sümbol ning selle taastamine mõjutab iga tootsikat. Tore kui tornikell õiget aega näitab. Elluärataja ja haldaja Eesti Turbaumuseum ning vormistajad Priit Erm ja Ülo Raudsepp.

Kalev Kaljuste
Tootsi Vallavalitsus

Tori vald

VAPP

LIPP

Territoorium 282,1 km²

- haritav maa 30%
- mets 49%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 2358
- 1 km² kohta 8,36

Vallakeskus

- Tori alevik
- kaugus Pärnust 27 km

Asustusüksuste arv

- külasid 20
- alevikke 1

Omavalitsusjuhid seisuga 01.01.2011

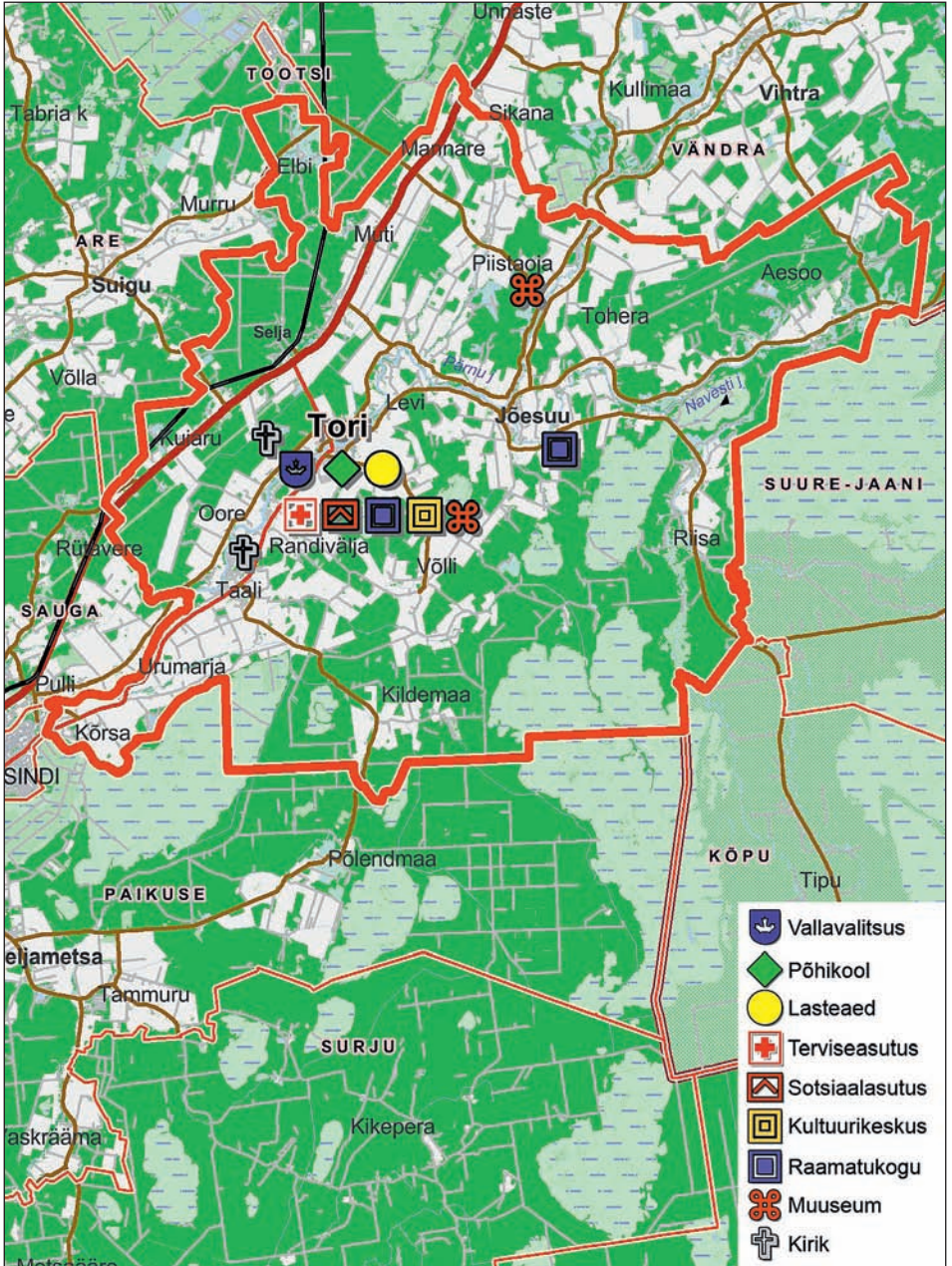
- Volikogu esimees Ahti Kukk
- Vallavanem Mart Vaiksaar

Omavalitsusjuhid alates 12.2013

- Volikogu esimees Kalev Kiisk
- Vallavanem Kaie Toobal

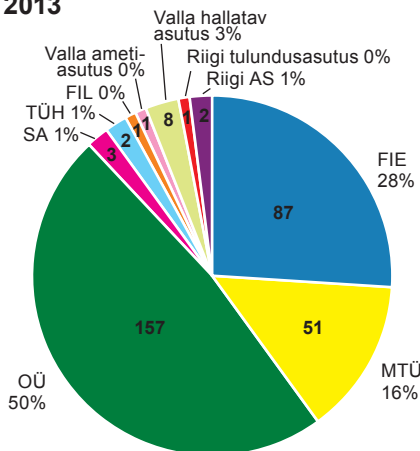

Foto Ülo Soomets

Tööhõive Tori vallas 2013

Elanike arv asulate lõikes

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.12.2011 seisuga		OV andmed 01.01. 2014
	2000	2010	2013	elanikke	sh eestlased	
Aesoo küla	43	23	28	20	0	26
Elbi küla	18	8	2	2	0	2
Jõesuu küla	444	363	321	344	328	323
Kildemaa küla	39	36	39	46	46	37
Kuiaru küla	85	86	89	63	63	75
Kõrsa küla	65	67	64	66	65	68
Levi küla	44	47	41	41	40	46
Mannare küla	56	49	42	39	39	41
Muraka küla	101	92	98	83	82	94
Muti küla	61	64	61	66	64	56
Oore küla	97	88	93	89	89	96
Piistaoja küla	137	120	113	101	94	104
Randivälja küla	54	59	62	52	52	58
Riisa küla	26	20	19	26	25	18
Rätsepa küla	39	34	32	26	26	31
Selja küla	457	362	314	295	287	302
Taali küla	253	258	251	227	226	244
Tohera küla	95	85	74	75	73	71
Tori alevik	577	522	502	457	449	486
Urumarja küla	44	76	80	85	83	83
Võlli küla	77	62	59	46	46	59
Valla täpsusega		22	30			38
Kokku	2812	2543	2414	2249	2199	2358

Olulisemad sündmused

2011

Veebruar

- 10. Tori mälumäng
- 24. Folklooripäev, teema: "Tori vald 20"

Märts

- 08. Doonoripäev
- 10. Tori mälumäng
- 27. Rahvusvahelise teatripäeva tähistamine, Lisl Lindau näituse avamine

Aprill

- 23. Jüriöö jooks
- 28. Tori mälumäng
- 30. "Põrgulik öö..." , simman

Mai

- 01. Mandoliini orkestri kevadkontsert
- 07. Teeme Ära 2011
- 08. Emadepäeva kontsert
- 09. Pärnu Muusika Kambri Noorteteatri esituses näidend "Kurat ja preili Drym"
- 15. Tori valla laste laulukonkurss
- 21. Muuseumi öö

Juuni

- 04. Tori valla lastekaitsepäev
Lääne-Eesti meistrivõistlused grillimises – Grillfest 2011 raames
- 05. Vallavanema ja volikogu esimehe vastuvõtt edukatele õppuritele, sportlastele, nende vanematele ja juhendajatele.
- 07. Doonoripäev
Tallinna Õpetajate Näitetrupi esituses näidend "Veidi Kunsti"
- 22. Tori valla jaanipidu
- 26. Hõbelusikapäev

Juuli

Suleti Selja Algkool

2012

Veebruar

- 10. Sõbrapäev simman koos eeskavaga!
- 18. Viiralinn

August

- 05.-07. Tori ööd ja päevad
- 20. Ühtelaulmine
Tervisespordisari „Terve Tori“

September

- 13. Doonoripäev

Oktoober

- 05. Rahvusvahelise eakate päeva tähistamine
- 06. Tori valla õpetajatepäeva tähistamine
- 10. Vabariiklik erivajadustega inimeste teatripäev

November

- 02. Hingedepäeva etendus "Hingede aeg"
- 03. Ansambel Oort aukustilise CD salvestuskontsert
- 08. Laulufestival Väike Koolicanto, osalevad Pärnu maakonna koolide 1.-5. klassi õpilased
- 09. Koduloopäev
- 13. Isadepäeva kontsert "Isa"
- 19. Mardilaat
- 27. 1. adventitule süütamine, kontsert kirikus, valla kalendri tutvustamine

Detsember

- 04. "Tori jõulupuu 2011", töötoad
- 08. Doonoripäev
- 09. Kultuuritöötajate-taitlejate, kultuurisõprade tänuõhtu ja simman
- 15. Hõbelusikapäev vallamajas
- 15. Koduste koolieelikute jõulupidu vallamajas
- 19. Tori valla 20 aastapäeva tähistamine
- 31. Aastavahetuse tähistamine

- 24. Tori valla folklooripäev, teema: "Tori uues folkloorikuues"

Märts

- 13. Doonoripäev
- 13. Vallalehe ümarlaud

27. Rahvusvahelise teatripäeva tähistamine

Aprill

14. Pärnumaa vokaalansamblite päev
Toris
23. Jüriöö rahvajooks
29. Tori valla laste laulufestival

Mai

05. Teeme Ära 2012
06. Kontsert, esineb Tallinna Püha Vaimu Koguduse Kammerkoor
13. Emadepäeva kontsert
18. Tori segakoori juubel 145
19. Tori muuseumi öö
26. Kontsert, esineb kammerkoor Phonic Soomest ja segakoor Wingate University Choir USA-st
26. Selja korvpallilahing

Juuni

03. Tori valla lastekaitsepäev
09. Marek Sadama kontsert
10. Vallavanema ja volikogu esimehe

vastuvõtt edukatele õppuritele, sportlastele, nende vanematele ja juhendajatele.

14. Doonoripäev
22. Tori valla jaanituli

Juuli

- 13.-15. Tori ööd ja päevad

August

- Viira Kooli juhhib Valdur Kolla
31. Vallavalitsus ja hallatavate asutuste juhid õppereisil Vormis saarel

Oktoober

07. Rahvusvahelise eakate päeva tähistamine
14.-19. TÕN
12. Lõikuspidu, kultuurihooja avamine

November

02. Hingedepäeva etendus "Hingedeaeg"
08. Laulufestival Väike Koolicanto, osalevad Pärnu maakonna koolide 1.-5. klassi õpilased

11. Isadepäeva kontsert "Isa"
16. Jõesuu Külateater 10, juubelipidustused

Detsember

02. Advendikontsert kirikus, 1. adventi tule süütamine, jõululaat
07. Talve- ja jõululaulude CD esitluskontsert "Eluküünal", Kihnu Virve pereansambel

2013

Jaanuar

08. Doonoripäev
- 15.-16. MTÜ Eesti Rahvamajade Ühing talvekool, Pärnumaal
19. Möödub 110 aastat Tori laulik Hilda Tombaku sünnist

Veebruar

09. Sõbralaat
10. Viiralinn
15. Sõbrapäeva simman koos eeskavaga

09. "Tori jõulupuu 2012"
12. Tori valla eakate ja erivajadustega inimeste jõulupidu
14. Kultuuritöötajate-taitlejate kultuuri-sõprade tänuõhtu ja simman
19. Tori valla 21 aastapäeva tähistamine
23. Selja Lauluseltsingu kontsert "Valged Jõulud"
31. Head uut aastat!

24. Tori valla folkloorihommik

Märts

27. Rahvusvahelise teatripäeva tähistamine

Aprill

11. Doonoripäev
13. Etendus "OmaOma"
23. Jüriöö rahvajooks
28. Tori valla laste laulufestival

Mai

01. 130 aastat kultuurielu Toris

04. Lääne-Eesti meistrivõistlused grillimises – Grillfest 2013 raames
05. Teeme ära 2013
12. Kontsert "Sulle, ema..."
18. Muuseumi öö "Öös on inimesi"
19. Tohuvabohupäev
25. Selja Korvapliliahing
- Juuni**
01. Tori valla laste päev
08. Vallavanema ja volikogu esimehe vastuvõtt edukatele õppuritele, sportlastele, nende vanematele ja juhendajatele.
15. Hõbelusikapäev
22. Pärnumaa Võidupüha maraton
Tori valla jaanituli
- Juuli**
- 12.-14. Tori ööd ja päevad
23. Rändteater Vabavanker etendab "Teekond"
- August**
- 13.-15. MTÜ Eesti Rahvamajade Ühing suvekool, Pärnumaal
- September**
15. Tohuvabohupäev
- Oktoober**
06. Rahvusvahelise eakate päeva tähistamine
- 11.-18. TÕN
12. Maarja-Liis Ilus kontsert "Taas kohutume"
26. "24 tundi Eestimaa rahvamajas"
30. Laulufestival Väike Koolicanto, osalevad Pärnu maakonna koolide 1.-5. klassi õpilased
- November**
02. Hingedepäeva etendus "Hing"
21. Doonoripäev
Vallavanemaks valiti Kaie Toobal
- Detsember**
01. Advendikontsert kirikus, 1. adventitule süütamine
06. Tori Raamatukogu 135
08. "Tori jõulupuu 2013"
13. Kultuuritöötajate-taitlejate kultuuri-sõprade tänuõhtu ja simman.
Kultuuripreemia "Salmekke" üleandmine.
15. Hõbelusikapäev
17. Tori valla eakate ja erivajadustega inimeste jõulupidu
20. Tori valla 22 aastapäeva tähistamine
23. Selja Lauluseltsingu kontsert "Valged Jõulud"

Argo Juske, Tori rahvamaja
Aarne Põlluäär, Tori Vallavalitsus
Fotod Ülo Soomets

Tõstamaa vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 261,0 km²

- haritav maa 18%
- mets 53%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 1387
- 1 km² kohta 5,3

Vallakeskus

- Tõstamaa alevik
- Kaugus Pärnust 48 km

Asustusüksuste arv

- Külasid 19
- Alevikke 1

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Janek Jaanso
- Vallavanem Toomas Rõhu

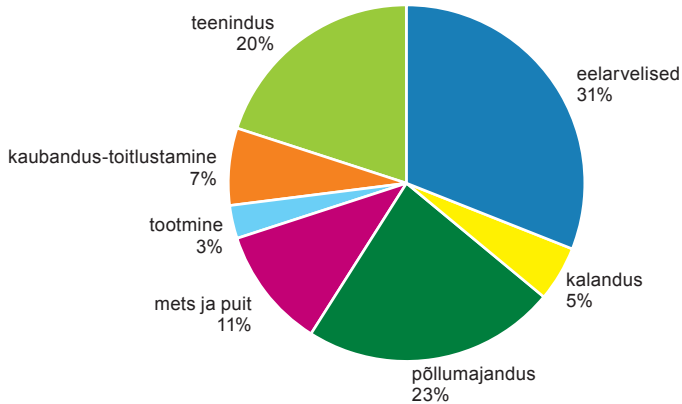

Maria talu hobused.

Tööhõive Tõstamaa vallas

Elanike arv asulate lõikes

Asula	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga		
	2012	2013	2014
Alu küla	18	16	16
Ermistu küla	56	60	60
Kastna küla	50	52	53
Kavaru küla	54	49	48
Kiraste küla	19	14	15
Lao küla	30	28	29
Lõuka küla	50	47	46
Manija küla	47	48	47
Männikuste küla	102	99	98
Pootsi küla	79	75	76
Päraküla küla	11	9	10
Rammuka küla	25	21	20
Ranniku küla	30	27	26
Seliste küla	159	157	158
Tõhela küla	47	44	40
Tõlli küla	40	47	49
Tõstamaa alevik	556	536	527
Värati küla	38	30	23
Kõpu küla	12	12	14
Peerni küla	23	23	27
Asula teadmata	6	6	5
Kokku	1452	1400	1387

Olulisemad sündmused

2011

- * Liina Laasma tuli Euroopa juunioride meistriks odaviskes, treener Jaan Tamm
- * Eesti spordiliit Jõud nimetas aasta parimaks noortetreeneriks Tõstamaa spordiõpetaja Jaan Tamme.
- * Tegevust alustas Tõstamaa suveteater, mõisas etendus nelikümmend korda mängitud ja Eesti Rahvuskultuuri Fondi preemia pälvinud Gerda Kordemetsa kirjutatud-lavastatud Tõstamaa aineiline "Pruutide kool", see valiti ka Pärnumaa aasta kultuuriüllatajaks.
- * Pärnumaa kodankuühiskonna aasta teoks valiti Lao sadamas toimunud RäimeWest
- * Tõstamaa keskalevis avati Cotze söögimaja
- * KIK-i projektide toel sai Tõstamaa alevik puhta joogivee ja uuendati kaugkütetrassid

Liina Laasma.

Etendus "Pruutide kool".

RäämeWest Lao sadamas.

- * Eesti perearstide liit valis Tõstamaa tervisekeskuse riigi 24 parima hulka
- * Eesti aasta õpetaja tiitliga tunnustati Tõstamaa keskkooli direktorit Toomas Mitti
- * Peerni küla kaluritest tegi poole tunnise autorifilmi "Elu lainetel" Riho Västrik
- * Tõhela Farmid ehitasid uue 230 kohalise lüpsilauda
- * Maria talus avati puhkemajad, konverentsi-peokeskus ning spordiplatsid
- * Manija saarel korrastati tee ja ehitati hõljukile hoiukuur
- * POL ühisprojektiga ehitati ka Tõstamaa kooli juurde puitkattega pallimänguväljak
- * Tõhelas moodustati naabrivalve piirkond.

2012

- * CO₂ projekti vahenditega ehitati Tõstamaa mõisakoolile uus katlamaja ja kütte-ventillatsioonisüsteem
- * Remonditi Tõstamaa hooldekodu
- * Tõstamaa – Tõhela tee viidi mustkatte alla
- * Avati Tõstamaa käsitöökauplus
- * Remonditi Tõstamaa päästekomandomaja CO2 projekti vahenditega
- * Tõstamaa suusa- ja terviserada sai valgustuse ja uued harjutuspaigad.

Peerni kalur Mairo Kaja.

Kastna sadama avamine.

- * Uuendati lasteaia mänguväljak
  - * Tõstamaa suveteatris esietendus Gerda Kordemetsa “Surm, sünd ja laulatus”
  - * Peerni kalurite eestvedamisel uuendati Lao kalasadam
  - * Jaak Ellingu eestvedamisel avati näitusega “Kino ajalugu esemetes” Tõstamaa mõisakeldris kinomuuseum
  - * Üleriigilise elektriautode projekti raames ehitati kiirlaadimispunkt ka Tõstamaale
  - * Uuendati Kastna paadisadam
  - * Tõstamaa näitetrupp etendas menukaks osutunud näitemängu “Minu 4 naljakat tütart”
- 2013**
- * Liina Laasma püstitas uue Eesti naiste odaviskerekordi 62.50, osales kergejõustiku MM-il ja valiti Pärnumaa parimaks naissportlaseks.
  - * Tõstamaa suveteatris esietendus “Vanameestesuvi”
  - * Taasavati Tõstamaa apteek, esialgu küll vaid ühel päeval nädalas
  - * Maria talus avati ratsamaneez
  - * Tõstamaa komando tuli Pärnumaa päästjate kutsemeisterlikkuse võistluste võitjaks
  - * Pootsi-Kõpu kirikus osales hommikupalves Eestis visiidil viibinud Konstantinoopoli patriarh Bartolomeus.
  - * Värati tee sai mustkate
  - * Süvendati Munalaiu sadam ja uuendati kaid
  - * 30. korda toimus Tõstamaa jooks
  - * Remonditi Tõstamaa rahvamaja
  - * Uuendati Tõstamaa mõisasaun
  - * Korrastati Värati paadisadam
  - * RMK uuendas 1155 ha suuruse Tõstamaa – Potsepa maaparandussüsteemi

- * Tõstamaa käsitöökeskuse juht Anu Randmaa pälvis Eesti Kultuurkapitali Rahvakultuuri Sihtkapitali aastaauhinna.
- * Eesti Rahva Muuseumi aukorrespondendil Vaike Hangul valmis uurimus “Tõhela küla”.
- * Aasta särainimene on Tõstamaa rahvamaja juhataja, folkloorirühma Vokiratas juhendaja, mitmes ansambelis kaastegev ning tänavu Edela-Pärnumaa lasteadeade teatrifestivali ja Pärnumaa noortebändidele suvekooli teinud Önnela Lees.
- * Pärnumaa kauni kodu konkursil valiti parimaks looduslähedase keskkonna kujundusega koduks perekond Peetsalu suvekodu Seliste.

Toomas Rõhu
Tõstamaa Vallavalitsus
Fotod Toomas Mitt

Jõuluvanad Korstna talus.

Varbla vald

VAPP

LIPP

Territoorium 313,8 km²

- haritav maa 14%
- mets 64%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 897
- 1 km² kohta 2,9

Vallakeskus

- Varbla küla
- kaugus Pärnust 60 km

Asustusüksuste arv

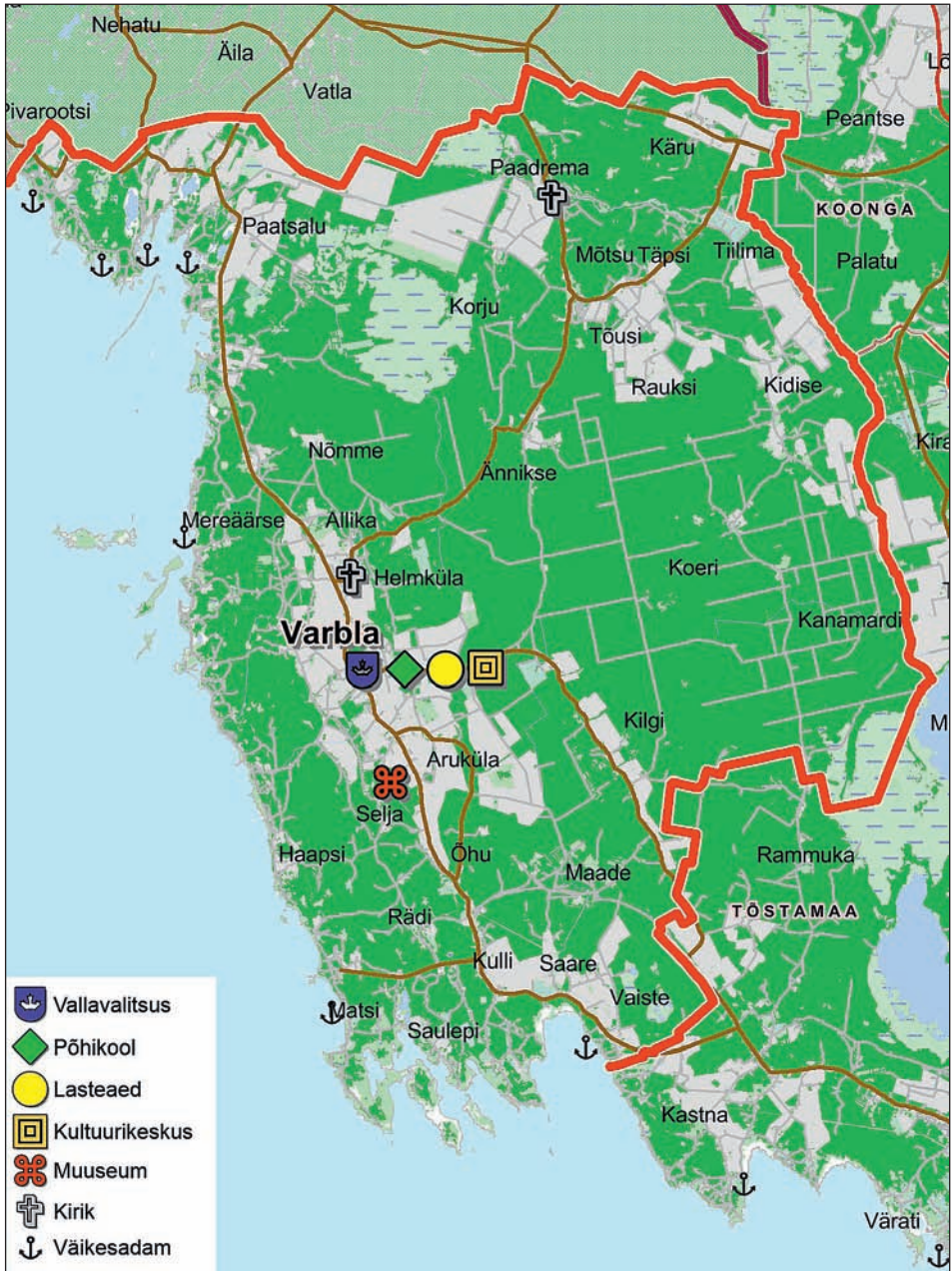
- külasid 40

Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Marika Sabiin (kuni okt. 2013)
- Volikogu esimees Margit Merila (alates okt. 2013)
- Vallavanem Sivar Tõnisson

Paadrema jõgi.

Elanike arv asulate lõikes

Asula nimetus	Rahvastikuregistri andmete alusel seisuga:		
	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
Allika küla	12	11	10
Aruküla küla	73	76	70
Ännikse küla	10	10	10
Haapsi küla	3	3	3
Helmküla küla	39	39	39
Hõbesalu küla	15	16	15
Kadaka küla	4	3	3
Kanamardi küla	3	7	4
Kidise küla	19	13	12
Kilgi küla	10	9	8
Korju küla	2	2	2
Kulli küla	56	56	56
Käru küla	21	15	13
Maade küla	7	7	7
Matsi küla	16	17	15
Mereäärse küla	12	12	14
Muriste küla	7	9	8
Mõtsu küla	33	37	36
Mäliküla küla	15	16	17
Nõmme küla	3	3	3
Paadrema küla	33	27	28
Paatsalu küla	72	72	74
Piha küla	24	24	24
Raespa küla	18	19	14
Raheste küla	43	37	37
Rannaküla küla	13	11	10
Rauksi küla	15	12	12
Rädi küla	13	12	10
Saare küla	13	13	17
Saulepi küla	7	8	10
Selja küla	10	10	9
Sookalda küla	11	11	11
Tamba küla	9	10	10
Tiilima küla	2	2	2
Tõusi küla	98	101	102
Täpsi küla	4	4	4
Varbla vald*	3	3	4
Vaiste küla	37	36	32
Varbla küla	134	128	118
Õhu küla	24	25	24
Kokku vallas	943	926	897

* küla täpsustamata

Olulisemad sündmused:

2011

- * Paadrema 20. kodukandipäev.
- * Varbla valla XV lahtine võrkpalliturniir.
- * Ürituste sari Nädalalõpp Varblas, mille raames toimus: Manifalde Müüripeali raamatu „Rahuta rannamaa“ esitlus, öökino Saksa-Austria-Eesti ajalooline

film “Polli Päevikud“, mis filmiti Matsi sadamas, filmitöötoad lastele ja täiskasvanutele, käsitöö ja omatoodangu laat, simman Matsi paadikuuris, Uku Suviste kontsert Varbla kirikus.

- * Sportlik üritus Varbla rammumees ja rammunaine.

2012

- * Varbla valla XVI lahtine võrkpalliturniir.
- * Varbla valla omavalitsusliku staatuse 20. aastapäeva tähistamine.
- * Üritustesari Nädalalõpp Varblas, mille raames toimus: Karl Ristikivi 100, käsitöö ja omatoodangu laat Varbla mõisas, Matsi simman ansambliga Parvepoisid, Kidise tiigimuusika 2012, valla klaasi- ja keraamikaringide näitus, Ott Leplandi kontsert Varbla kirikus.
- * Valmis Varbla rahvamaja katuse remondi teine järk.
- * Remondi käigus sai uue ilme Varbla rahvamaja fuajee.

Heinaaeg.

Varbla laat.

2013

- * Paadremal valmis uus bussiootepaviljon.
- * Ürituste sari Nädalalõpp Varblas, mille raames toimus: käsitöö ja omatoodangu laad, küpsetiste võistlus „Marjaplaadikook“, käsitöö- ja keraamikaringi näitus, simman, Saaremaa Rahvateatri etendus „Abruca aasimised“, kirikukontsert Maarja-Liis Ilus ja Peeter Rebane.
- * Võistkondaderohke Varbla valla XVII lahtine võrkpalliturniir.
- * Purjelaua võistlussari Bacardi Fun I etapp.
- * 24 tundi EESTIMAA RAHVAMAJAS.
- * Varbla lahtised meistrivõistlused sõudeergomeetritel Concept2.

Varbla mänguväljak.

Cädy Saar, Önneli Varend
Varbla Vallavalitsus
Anneli Lobjakas
Varbla rahvamaja
Fotod Sivar Tõnisson

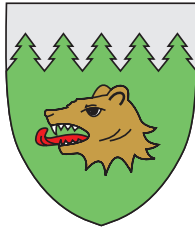

Saulepi seltsimaja.

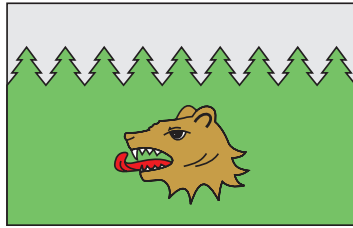

Vändra alev

VAPP

LIPP

Territoorium 3,2 km²

Elanike arv 01.01.14

- kokku 2369, neist mehi 1092 ja naisi 1277

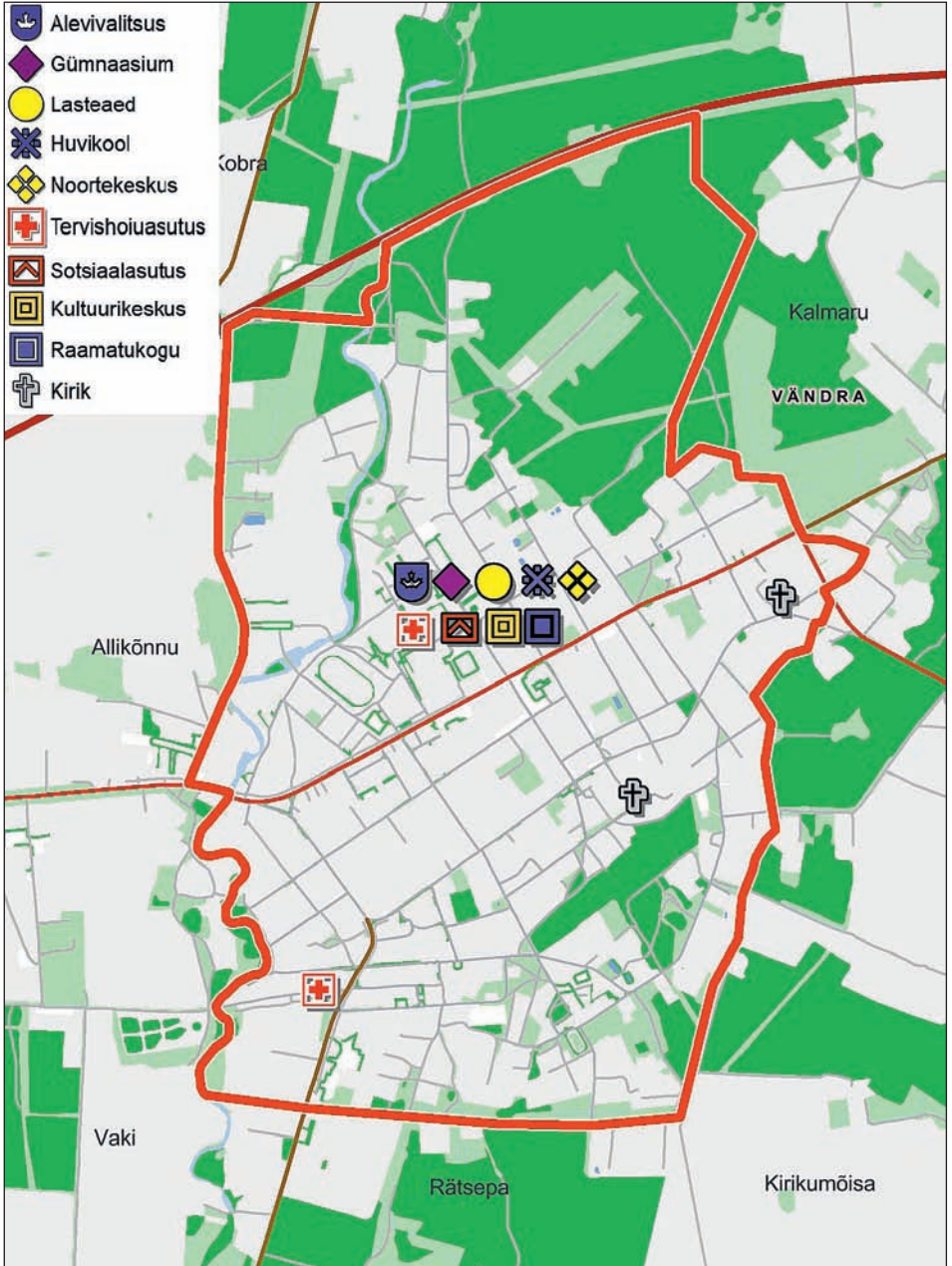
Kaugus Pärnust 50 km

Omavalitsusjuhid

- Alevivanem Toomas Sonts
- Volikogu esimees Tiit Kangert (kuni okt. 2013)
- Volikogu esimees Priit Enok (alates okt. 2013)

Stardihetk 40. Vändra Maratonilt. Foto Õie Kuusk

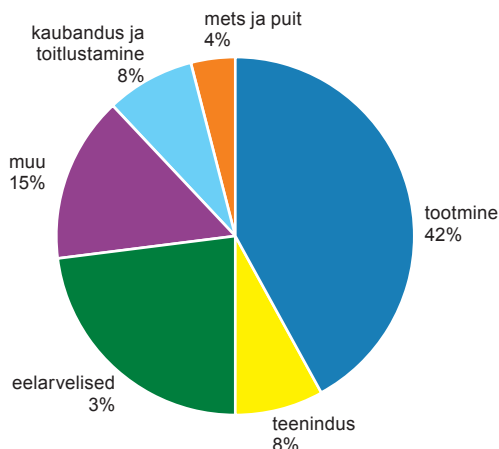
Elanike arv:

01.01.2011 – 2563

01.01.2012 – 2524

01.01.2013 – 2439

Tööhõive vändra alevis

Olulisemad sündmused

Töökas ja edukas Vändra JK Vaprus

2009. aastal loodud Vändra JK Vaprus osales 2011. aastal Eesti meistrivõistlustel kolme võistkonnaga. Mehed tegid superhooaja tõustes uueks hooajaks II liigasse. Suureks saavutuseks loeme 2010. aastal treeningute alustamist lasteaedades Rukkilill ja Mürakaru, kus paaril korral nädalas antakse lastele sportimisvõimalus, mis on kindlasti sportliku ja tervisliku eluviisi aluseks.

2012. aasta kujunes uue klubi ajaloos üheks meeldejäävaks seetõttu, et just sellel aastal valmis kauaoodatud kodu ehk uus Vändra staadion. Samuti väärib märkimist, et sellel aastal pandi esmakordselt ajaloos välja Vändras kaks meestevõistkonda. Meie püüdlused ja edusammud ei jäänud

märkamata ka teistele Eestimaa paikadele, mille tulemusena valis ajakiri JALKA JK Vändra Vapruse koguni 2012 aasta klubiks Eestis. Eesti Jalgpalliliit omistas meie pisikesele kogukonnale Vändra staadioni valmimise, esindusmeeskonna eduka esinemise ja tubli noortetöö arendamise eest aasta jalgpalliarendaja tiitli.

Ajalooliseks kujunes aasta 2013 – Eesti Jalgpalli Liit teatas, et meie pisikesele Vändra jalgpallklubile pakutakse kohta Eesti MV esiliigas. Taoline uudis pani õhku ahmima ja pani kahtlema, kas oleme selleks võimelised ning kas suudame Vändrat väärikalt esindada. Pead pandi kokku ja tulemuseks julge otsus, kättevõideldud kohast tuleb kinni hakata ja anda oma

parim, mis tippspordis ju ometi oluline on. See tähendas aga automaatselt lisaks tugevamatele vastastele jalgpalliplatsil klubi organisatoorse ja raamatupidamuseliku poole vastavusse viimist UEFA nõuetele, et alaliidul oleks võimalik väljastada litsents (Eestis omab litsentsi 23 klubi). Litsents annab õiguse osaleda nii kõrge taseme kohtumistes. Et nii kõrge kvaliteediga kohtumine oli Vändras esmakordne, siis antud üritus meelitas uhkele Vändra staadionile kohale 290 silmapaari, mis jäi suurimaks publikunumbriks kogu liigas. Sellel päeval nägid kõik asjaosalised põnevuslahingut, mis jääb iga kohalolija mälestustesse vaieldamatult väga pikaks ajaks. Hooaja lõpuks koguti 12 võitu, 10 viiki ja 14 kaotust, löödi 61 ja lasti enesele 55 väravat, mis tähendas lõpptabelis 7. kohta ja kõikide eesmärkide täitmist! Võib julgelt väita, et säärane vägitükk on Vändra spordi ajaloos üks kõrghetki, mis ei jäänud märkamata ka Vändra Alevivalitsusel, kes koostis edukat võistkonda 2013. aasta meeskonna tiitliga.

Tähelepanu väärrib ka meie õrnema soo jalgpall Vändras. Nimelt otsustati osaleda naiste rahvaliigas. Oma debüüthooajal seljatati 10 võistkonna turniiril kõik vastased, mille tulemuseks Eesti Meistri karikas naiste rahvaliigas 2013.

Teist hooaega alustasid mängimist meie duubelrivistuse mehed. Hea meel on selle üle, et taas on täiskasvanutega liitumas järjekordsed oma klubi noored

Märka! Aita!

24. veebruaril 2011. a korraldas Vändra Gümnaasiumi VII klassi õpilane Hanna Valk Vändra raamatukogu kaminasaalis heategevuskontserdi „Märka pärimust, aita nõrgemat“. Kogutud annetustega toetati Vändra alevi puudega lapsi. Pere noorima liikme mitmemõõtmelist (pärimusmuusika elustamine + heategevus) ideed

kasvandikud, mis näitab selgesti, et oleme järjepidevad ning noored on motiveeritud jõudma oma kodukandi tippmeeskonda ja sealt edasi laia maailma. Üldjoontes täitis duubelvõistkond oma eesmärgi täielikult, kuna see on sild noorteliiga ja esindusmeeskonna vahel, mis tuleb igal noorpalluril kogemuste hankimiseks kindlasti läbida.

Klubiväliselt tuleks esile tuua meie staadioni. Nimelt leidsid meie uuele koduõuele tee mitmed võistkonnad, keda varasemalt võisime näha vaid kõige värvilisemates unenägudes. Nimelt korraldati suvisel perioodil esmakordselt hulgaliselt laagreid. Kui välisriigi võistkondadest käisid Vändras oskusi lihvimas HJK ja Kotka TP naised Soomest, siis eestlastest leidsid tee Vändrasse Pärnu JK, Tallinna FC Flora ja Tallinna FC Nõmme Unitedi noored. Kirsi tordile paigutasid Eesti noortekoondised. Inglasest peatreener ja tema abilistest tippetreenerid Eestist töid kohale U-15 ja U-17 naiskonnad, kes valmistusid mitmeteks tähtsateks rahvusvahelisteks turniirideks just Vändras. See on meie pisikesele alevile suur au, et on leitud koht Eestimaa pinnalt, kus saab headel tingimustel treenida. Märkimist väärrib ka Eesti – Läti 100 raames Vändras peetud rahvusvaheline jalgpallilahing, mis seekork 1:1 viiki lepit. Uus staadion sai meeletu paigakaks iganädalaselt pea 200 pealtvaatajale, mis on samuti suur saavutus Eesti jalgpalli mõstes.

aitasid ellu viia kogu pere – õde Helen, ema Piret, isa Harald ning vanavanemad.

Tookordsest ettevõtmisest on saanud tore traditsioon. Perekond Valgu eestvedamisel korraldatud kevadised heategevuskontserdid „Märka! Aita!“ on kujunenud oodatud ning osavõtjate- ja publikurohkeks sündmusteks. Kontserdi tuluga toetatakse erivajadustega lapsi.

*Traditsiooniline laste laulukontsert Vändra Võrvesi 2013.
Foto Vändra Alevivalitsuse fotokogu*

16. Vändra Rattaralli lastesõit. Foto Õie Kuusk

Rekonstrueeriti Vändra võimla ja Vändra staadion

Möödunud aastad tõid häid uudiseid spordisõpradele.

15.02.2011. a avati täielikult renoveeritud Vändra võimla. Võimla uuenes nii seest kui väljast: välisseinad ja vundament soojustati ning kaeti kiviplaadiga, võimlas uuendati täielikult küttesüsteem ja valgustus ning ehitati ventilatsioon.

Võimla sisevaade üllatab oma puhta värvilahendusega. Kanada vahtra parketist põranda läikivale pinnale on joonitud võrk- ja korvpalliväljakud. Korraga on võimalik mängida kahel võrkpalliplatsil. Uuendatud on korvpallikonstruktsioonid ja paigaldatud sisejalgpallivärvad. Võistluste läbiviimisel on võimalik kasutada elektroonilist tablood ja helisüsteemi.

5. augustil 2012. a avati pidulikult Vändra staadion. Kaasaegsel kergejõustiku- ja jalgpallistaadioni kasutavad eriti usinalt JK Vändra Vapruse noored sportlased võistluste ja treeningute korraldamiseks.

Staadion on avatud avalikuks kasutamiseks kõigile soovijatele.

Staadionil on 400-meetrine tartaanist jooksurada, 277 istekohaga tribüün, jalgpalliväljak, üle staadioni kostev teavitus-süsteem, elektrilise ajavõtusüsteem, tablood, tõkked nii täiskasvanutele kui lastele, kõrgus- ja teivashüppematid, stardipakud, autasustamiseks poodium, katusega pingid varumeestele ja treeneritele väljaku kõrval ning muu vajalikud võistluste korraldamiseks. Staadioni haldab MTÜ Vändra Vaprus.

Staadion pälvis ka kõrge tunnustuse – Eesti Kommunaalmajanduse Ühingu valis Vändra staadioni 2012. aasta parimaks kommunaalrajatiseks.

Võimla ja staadioni rekonstrueerimise kogumaksumuseks kujunes 765 944 eurot, millest alevi omaosalus oli 15 protsenti ehk 114 891 eurot.

Taaselustus Vändra maratonitraditsioon

4. mail 2013. a heisati üle 19 aasta Vändra staadionil taas maratonilipp ja esimese Vändra maratoni võitja Viktor Puusepp andis stardipaugu 170 jooksjale-kepikeändijale. Kogu maratonipäev oli üks suur spordipidu. ERR spordikommentaatori Lembitu Kuuse kommentaarid rajal toimuvast ja intervjuud varasemate võistluste korralda-

jate-jooksjatega löid meeleolu kogu päeva jooksul.

Elevust tekitas ka jooksul osalenud luuletaja Contra, kes kirjutas maratonile kaks laulu. Maratoni peakorraldaja oli Joel Tints, keda tunnustati traditsiooni taastamise eest alevi vapimärgiga.

Alevi vee- ja kanaliprojekt

Viimaste aastate suurimaks kordaminekuks võib pidada neli aastat kestnud ja EL Ühtekuuluvusfondist kaasrahastatud Vändra alevi veeprojekti edukat lõpuleviimist. Täna saaks on kõigil alevi kinnistutel võimalus kanaliseerida nõuetekohaselt

oma reoveed ning saada ühistrassist kõigile kaasaja nõuetele vastavat joo-givett. Alevi reoveed suunatakse läbi 9 uue ülepumpla uuenduskuuri läbiteinud reoveepuhastisse, kust peale biotiikides järelsettimist võib see puhtana Vändra

Alevi vee- ja kanalisatsiooniprojekt 2010–2012. Foto Vändra Alevivalitsuse fotokogu

jökke volata. Paranes ka alevi joogivee kvaliteet tänu veetötlusjaama laiendamisele ning uute tuletõrjepumpade lisamine tagab tuleõnnetuse korral tuletõrjehüdrantides vajaliku kustutusvee koguse tervel alevi territooriumil. Kokku ehitati ja uuendati 37,4 km vee- ja kanalisatsioonitrasse ning projekti kogumaksumuseks kujunes 5,8 miljonit eurot.

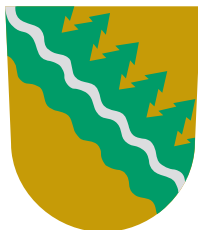
Tekstid koostas Vändra Alevivalitsus

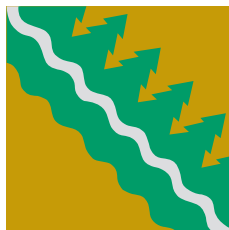
2013. a töi etendus Linnud laulavad ikka Vändra näitetrupile rohkesti tunnustust. Foto Õie Kuusk

Vändra vald

VAPP

LIPP

Territoorium: 642,2 km²

- haritav maa 24%
- mets 49%

Elanike arv 01.01.14

- kokku 2778
- 1 km² kohta 4,3

Vallakeskus

- Allikõnnu küla
- Kaugus Pärnust 50 km

Asustusüksuste arv

- Külasid 43

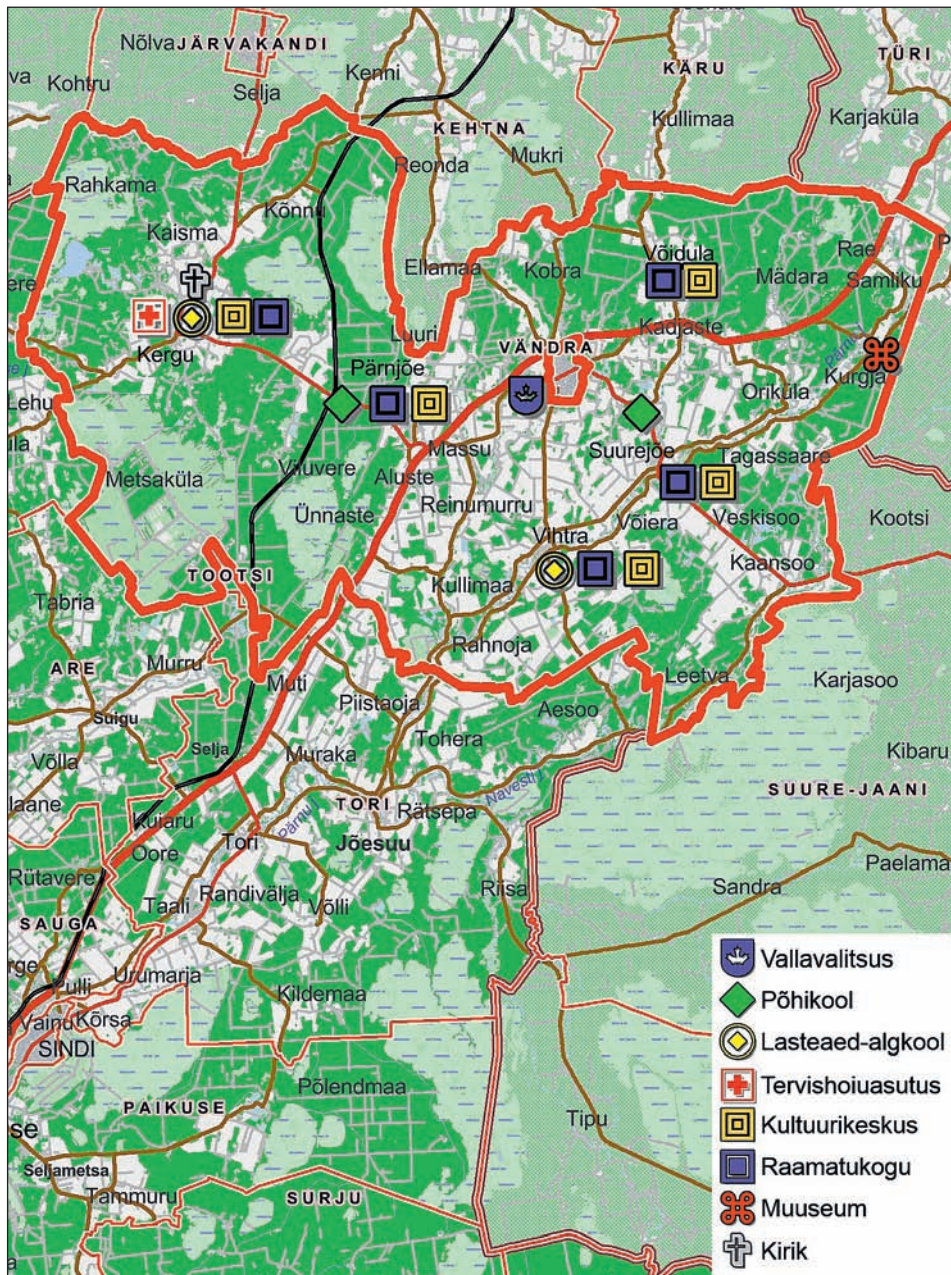
Omavalitsusjuhid

- Volikogu esimees Kaido Madisson (kuni 20.10.2013)
- Volikogu esimees Tarmo Lehiste (alates 04.11.2013)
- Vallavanem Peeter Reimann (kuni 04.12.2013)
- Vallavanem Jaanus Rahula (alates 25.11.2013)

TTÜ Särghaua Maateaduste- ja keskkonnatehnoloogia õppekeskuse peamaja.

Elanike arv asulate lõikes

Asula nimetus	Kohalolev e. Faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.12.2011 seisuga			OV andmetel 31.12. 2013
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
Allikõnnu küla	80	85	83	66	66	66	83
Aluste küla	107	112	113	76	76	73	83
Kaansoo küla	153	150	151	108	108	106	113
Kadjaste küla	169	181	188	130	130	129	157
Kaisma küla	229	178	183	116	116	113	119
Kalmaru küla	89	97	89	58	58	57	52
Kergu küla	290	255	253	189	189	187	201
Kirikumõisa küla	83	76	76	53	53	53	66
Kobra küla	39	46	50	45	45	45	46
Kose küla		36	37	32	32	32	29
Kullimaa küla	26	22	20	23	23	22	24
Kurgja küla	28	29	33	29	29	29	25
Kõnnu küla	95	77	75	69	69	68	80
Leetva küla	26	18	17	11	11	11	16
Luuri küla	47	39	49	34	34	34	39
Lüüste küla		15	11	20	20	20	25
Massu küla	56	63	61	41	41	40	47
Metsaküla küla		25	24	14	14	12	11
Metsavere küla	58	55	51	42	42	42	43
Mustaru küla	77	50	54	31	31	31	37
Mädara küla	52	44	45	37	37	36	37
Oriküla küla	38	35	35	16	16	16	18
Pärnjõe küla	312	269	258	231	231	221	247
Rae küla	55	26	26	19	19	19	14
Rahkma küla		2	2	0	0	0	2
Rahnoja küla	28	22	24	17	17	15	12
Reinumuru küla	51	45	48	30	30	30	45
Rõusa küla	61	69	69	65	65	64	61
Rätsepa küla	118	113	116	68	68	68	72
Samliku küla		24	26	23	23	23	31
Sikana küla	36	32	33	19	19	18	17
Sohlu küla		66	66	44	44	44	43
Suurejõe küla	309	264	275	221	221	221	232
Säästla küla	52	56	55	25	25	25	33
Tagassaare küla	39	32	33	22	22	22	21
Vaki küla	109	137	144	114	114	108	124
Venekuusiku küla	27	29	27	28	28	28	29

Veskisoo küla	23	15	14	4	4	3	5
Vihtra küla	357	366	358	242	242	237	272
Viluvere küla	63	67	67	52	52	45	50
Võidula küla	74	89	82	48	48	45	55
Võiera küla	39	38	36	18	18	18	26
Ünnaste küla	21	26	26	14	14	14	18
Kokku	3516	3475	3483	2544	2544	2490	2760

Olulisemad sündmused

25. veebruaril 2011 avati pidulikult Kaisma Külakeskus Algkool-lasteaed renoveeritud koolihoone baasil, mille ehitamise pearahastaja oli EAS.

Vändra-Suurejõe vahelist korralikku teed ootasid kohalikud elanikud pikisilmi juba aastakümneid. 14.10.2011 avati pidulikult 6,4 km pikkune remonditud teelõik

Vändrast Suurejõeni, mis oli 2011. aasta Pärnumaa suurim ja kalleim teeremont. Tervisesportijatele tegi heameelt koos maanteega valminud kergliiklustee, mis ühendas Vändra alevi ja Suurejõe.

CO₂ kvoodimüügist laekunud rahadega viidi aastal 2011 Juurikaru Põhikool üle maaküttele, soojustati Vihtra Lasteaed-

Linti lõikavad AS Teede REV 2 projektijuht Heino Väli, Juurikaru Põhikooli direktor Eha Kuldkepp, Vändra vallavanem Peeter Reimann, Maanteeameti Lääne regiooni juht Enn Raadik ja AS Teede REV-2 ehitusdirektor Jaanus Laanes.

Pärnjõe koolimaja kõrval asuval alal kaevab Urmo kopaga esimest pikka kraavi.

Selle hoone asemel on täna korralikult tasandatud plats.

Algkooli lasteaia pool rühmaruumi, Kaisma Rahvamaja viidi üle maaküttele ja renoveeriti Pärnjõe Põhikooli küttesüsteem.

2011. aasta detsembris likvideeriti SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse abiga Pärnjõel vana katlamaja ja ohtlik keskkonnareostus

2012. aasta novembris lammutati KIK'i veeprojektist taotletud toetusrahade eest keset Pärnjõe küla tondilossina laiunud kunagise kauplus-söökla hoone. Lammutustööd läksid maksma 20 000 eurot ja töid teostas hanke võitnud Väandra MP.

Iga aastaseks traditsiooniks ja suveelamuseks on Kaisma Võsateatri suvine näitemängu esitamine maalilise Kaisma Suurjärve puhkealal. Näitemängudele mängib imehästi kaasa kogu esituspaik – vana ait, näidendiks ehitatud saun, põlispuudega

piiratud taluõu koos sulus ruigava põrsa-paari ja ajastutruude maatööks vajalike tööriistadega.

09.08.2013 tähistas Kaisma Jahiselt oma uue jahimaja valmimist avamispeoga. Vana ja looga talukoht sai päästetud Rohelise Jõemaa Koostöökogu kaasabil kahes etapis.

10.10.2013 pandi nurgakivi Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituudi Särghaua maateaduste ja keskkonnatehnoloogia õppekeskuse peahoonele. 2014. aastal valmivas õppekeskuses hakatakse korraldama koolitusi õpilastele, õpetajatele, loodusturistidele ja teistele geoloogiahuvilistele. Keskusesse tuleb Eestis ainulaadne kivilabor-õpikoda, mikroskoopiaklass, kivimite, mineraalide ja fossiilide väljapanekud ning mitmeid keskkonnalaast aktiiv- ja õuesõpet toetavaid vahendeid, nagu ilmajaam ja teleskoop. 40 aasta jooksul on Särghauale kogutud tähelepanuväärne geoloogiline varamu – ligi 20 km maapõuest välja puuritud kivisüdamikke.

2013. aastal lõppes Kaisma (Krahvi) ja Kergu (Kalmistu) tavajäätmeprügilate sulgemise projekt. Projekti rahastas Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), projekti kogumaksumuseks kujunes 130449,60

Võsateatri näitetrupp: (ees) Rein Raun, Raivo Suurvärav, Marika Kruusmaa, Kalju Metsoja. 2. rida: Imbi Tõnisson, Evi Tamm, Jaan Rikker, Raivo Veersalu, Ivi Mustallikas, Ain Reinup ja Elmar Raun.

eurot, millest 10% oli Vändra valla omaosalus ning 90% KIK'i toetus.

2013. aastal paistsid silma mitmed kodanikealgatused, sh väärivad enim kiitusi MTÜ Mädra mäed, kes on võtnud oma ülesandeks Vändra piirkonnas tuntud Mädra mägede arendamise spordi- ja puhkekohaks, eelkõige viimastel aegadel taas tuntud suusakohana, ning Kaisma Võsa-teater, kes on silma paistnud edukate suveteatri projektidega nii Kaisma piirkonnas kui ka laiemas üldsuses. Ära tasub märkimist ka Kaisma järveäärse ala korrastus ja puhkeala välja arendamine MTÜ Järvemaastiku poolt.

Koostas Vändra Vallavalitsus
Fotod erakogudest

Kaisma jahimeestest jäid avamispäeval pildile koos abilistega esimeses reas Toomas Tõnisson koos Bellaga, Arvo Lehiste, Kaido Kivikas, Koit Kivikas, Kaimo Kivikas, Sander Lang. Teises reas Rein Kink, Janno Lang, Merle Adams, Endel Kivisaar, Kalju Metsoja ja Andres Metsoja. Taga: Enn Kuslap, Hans Kivikas, Heigo Haljaste, Udo Kägu, Vassili Padumäe, Tarmo Lehiste ja Veiko Murruste.

Mädra külaplats.

Täname:

Aarne Põlluäär	Hede Martšenkov	Liis Rausk	Riina Lepp
Aive Sepa	Hedy Tammeleht	Liis Reinma	Riina Redlich
Alar Raudoja	Heiki Mägi	Lya Mägi	Rita Kosenkranius
Andres Annast	Heiki Ärm	Maie Joala	Saile Mägi
Andres Metsoja	Helen Erastus	Malle Pajo	Sander Sillavee
Anneli Lobjakas	Heldy Põlluste	Mari Karon	Signe Viilik
Anneli Rabbi	Helgi Mitt	Mari Treial	Signe Ööpik
Anu Juurma-Saks	Henn Vallimäe	Maria Murakas	Silvia Paluoja
Anu Jürisson	Indrek Aija	Maris Sarv-Kaasik	Sirle Luukas
Anu Saare	Imbi Lepik-Martinson	Mare Kütt	Tarmo Vanamõisa
Anu Sillandi	Irja Pede	Margit Karu	Tarmo Saarts
Anu Sommer	Ivika Kelder	Margit Kolk	Terje Võsumets
Argo Juske	Jaan Krinal	Margus Ljubimov	Tiit Talts
Asta Kuru	Jaanus Männik	Maris Moorits	Tiia Kallastu
Avo Rahu	Kaiu Kustasson	Marlen Raska	Tiiu Kaasik
Birgit Enno	Kaja Rebane	Marko Šorin	Tiiu Pärn
Cädy Saar	Kalev Kaljuste	Marko Truu	Tiiu Sommer
Eda Amur	Kalev Mitt	Merike Pikk mets	Toomas Abel
Eeri Tammik	Karel Tõlp	Mercedes Merimaa	Toomas Rõhu
Eesi Kolla	Karita Kivi	Merle Adams	Toomas Sonts
Eha Ristimets	Karri Kaas	Merle Looring	Tõiv Tiits
Elina Kink	Kati Krass	Merle Kanarbik	Tõnu Kivis
Elo Kirsipuu	Katre Ratassepp	Nele Saluveer	Ulvi Schär
Ene Saagpakk	Kersti Liiva	Olavy Sülla	Urmas Kase
Ene Ruus	Krista Habakukk	Piia Salundi	Vahur Mäe
Ene Täht	Kristel Ernits	Pille Pärna	Vaiko Edur
Enn Raadik	Küllli Laanepõld	Piret Müür	Viktor Kaarneem
Epp Klooster	Küllli Kelu	Raine Viitas	Viktor Saare mets
Erki Teemägi	Laine Järvemäe	Ranet Lepik	Virve Laube
Esta Tamm	Lenna Eliste	Reet Roosalu	Õnneli Varend
Eveli Loorents	Lembi Uulimaa	Rein Klaassen	Ülle Tamm
Gerdi Rebane	Liiia Varik	Reine Tapp	

